

Wortubuku fu Sranan Tongo

Sranan Tongo – Nederlands Woordenboek

Redaktie:
John Wilner

Medewerkers:
Ronald Pinas, Lucien Donk, Hertoch Linger
Arnie Lo-Ning-Hing, Tienieke MacBean, Celita Zebeda-Bendt,
Chiquita Pawironadi-Nunez, Dorothy Wong Loi Sing

SIL International

5^e editie

© 2007 SIL International

Woord vooraf

Zoals alle woordenboeken moet ook dit Sranan Tongo woordenboek worden beschouwd als iets waaraan men steeds kan blijven doorwerken. Alle levende talen zijn voortdurend in beweging. Er komen nieuwe woorden bij, terwijl andere woorden van betekenis veranderen of in onbruik raken. Sranan Tongo maakt veelvuldig gebruik van leenwoorden uit andere talen, waarbij de uitspraak wordt gewijzigd en de betekenis naar wens wordt aangepast. Dit woordenboek is een momentopname van het Sranan Tongo zoals het nu wordt gesproken. Het is bedoeld als hulp voor Nederlands sprekenden die Sranan Tongo willen leren. De gegevens zijn in Paramaribo verzameld in de periode van 1981 tot 2003.

Sranan Tongo bestaat al betrekkelijk lang in geschreven vorm, met teksten uit de achttiende eeuw en zelfs daarvoor. Er is een aantal woordenboeken en woordenlijsten samengesteld waarvan het eerste, met de hand geschreven, woordenboek van Schumann dateert uit 1783. Toch blijft Sranan Tongo voornamelijk een gesproken taal en heeft door de jaren heen veel veranderingen ondergaan. Veel van de woorden die in vroegere woordenboeken en woordenlijsten staan, zijn veranderd van vorm of worden niet meer gebruikt. Bij het samenstellen van dit woordenboek is gebruik gemaakt van al bestaande woordenlijsten, geschreven teksten, in het bijzonder teksten die zijn uitgegeven door het SIL te Suriname, en andere materialen die door de samenstellers zijn verzameld. Het woordenboek wil meer zijn dan een woordenlijst, het vermeldt ook de verschillende manieren waarop een woord gebruikt wordt en laat de verschillende betekenissen zien in voorbeeldzinnen. Idioom, dat zo karakteristiek is voor de taal, maar vaak ook zo verwarrend voor wie de taal wil leren, is ook in dit woordenboek opgenomen. Woorden die in onbruik zijn geraakt, staan er niet meer in, of worden aangeduid als verouderd.

We willen onze erkentelijkheid uitspreken tegenover de leden van SIL International die veel hebben bijgedragen aan de verwezenlijking van dit woordenboek. Wijlen Dr. Charles Peck leidde de eerste werkconferentie in 1987, die tevens het begin van dit project was. Dr. W. J. A. Pet maakte het eerste computerprogramma om de gegevens te ordenen. De heren Nicolaas Doelman en Norbert Rennert hebben vervolgens veel belangrijke hulp verleend bij de ontwikkeling en de verwerking van deze gegevens. De laatste heeft de uitgave van dit woordenboek verzorgd, zowel in gedrukte vorm als op CD.

We zijn veel dank verschuldigd aan hen die met hun kennis van de taal en hun deskundigheid hebben bijgedragen aan deze uitgave. Een bijzonder woord van dank gaat uit naar France Oliveira, vroeger werkzaam bij de Nationale UNESCO Commissie Suriname (NUCS), die het eerste ontwerp grondig heeft doorgelezen en van commentaar voorzien. Dr. Renata de Bies, die aan het Instituut voor Taalonderzoek en Taalontwikkeling (IvTeT) was verbonden en nu aan de Universiteit van Suriname werkt, heeft gedurende het hele project met haar deskundigheid op het gebied van lexicografie waardevolle adviezen gegeven. Besprekingen met Dr. Robby Morroy, die nu bij het Instituut voor de Opleiding van Leraren (IOL) werkt, hebben geholpen om de structuur van de taal en de toepassing van de spellingregels beter te begrijpen. Wij danken ook Pieter Teunissen en Marga Werkhoven voor hun lijst met namen van planten en dieren, die opgenomen is in de woordenlijst uitgegeven door de Stichting Volkslectuur. We hebben die gebruikt voor de Latijnse namen van planten en dieren in dit woordenboek. Ook maakten we gebruik van andere waardevolle informatiebronnen. Deze worden vermeld onder Geraadpleegde literatuur. Vanzelfsprekend blijven wij verantwoordelijk voor de uiteindelijke vorm en de inhoud van dit woordenboek.

Inleiding

Sranan Tongo wordt voornamelijk in het kustgebied van Suriname, Zuid Amerika, gesproken. Het is een mengtaal, ontstaan in de zeventiende eeuw als gevolg van de import van slaven uit West Afrika. Suriname werd in die tijd afwisselend overheerst door Groot-Brittannië en de Staat der Nederlanden. De talen van deze naties en ook die van de slavenhandelaren hadden belangrijke invloed op de ontwikkeling van het Sranan Tongo. In 1975 werd Suriname onafhankelijk van Nederland, maar de officiële taal van het land is nog altijd Nederlands. Dit is ook de taal van het onderwijs. In de media, vooral op televisie, wordt dikwijls Engels gebruikt, een taal met een hoge status. Het zijn voornamelijk deze twee talen die nu de ontwikkeling van Sranan Tongo beïnvloeden.

Bij het samenstellen van een woordenboek krijgt men direct te maken met de vraag of een bepaald woord in het woordenboek thuis hoort of niet. Suriname is een veeltalige samenleving en Surinamers lenen in hun dagelijkse conversatie voortdurend woorden uit andere talen. Ze lijken daar zelfs een bijzonder genoeg in te scheppen. Als gevolg daarvan is het niet altijd gemakkelijk vast te stellen of een woord in de taal is opgenomen of niet. De grens tussen Sranan Tongo en Surinaams Nederlands is soms moeilijk te bepalen.

Nog een probleem bij het samenstellen van het woordenboek is de vraag hoe een woord geschreven moet worden. In dit woordenboek hebben we getracht de officiële spelling voor Sranan Tongo te gebruiken die door de Surinaamse regering is aangenomen bij het Besluit van 15 juli 1986 no. 4501. In gesproken Sranan Tongo worden delen van woorden dikwijls weggelaten. Men zegt bijvoorbeeld gewoonlijk *mi nak en* in plaats van *mi naki en* 'ik sloeg hem.' De commissie die de spellingregels voor Sranan Tongo moest vast stellen, gaf als eerste grondregel dat woorden moesten worden geschreven zoals ze worden uitgesproken in de volledige vorm. *Naki* is dus de juiste spelling voor 'sloeg.'

Er zijn echter enkele woorden waarvan de volledige vorm vrijwel nooit wordt gehoord, of alleen onder bijzondere omstandigheden. De officiële spelling staat toe om in speciale gevallen gebruik te maken van de apostrof om aan te geven dat een deel van het woord is weggelaten. Dit is bedoeld om schrijvers, en vooral dichters, de ruimte te geven hun kunstvaardigheid te beoefenen. Gepubliceerde woordenlijsten en andere geschreven teksten laten in een oogopslag zien dat de apostrof wordt gebruikt voor de normale uitspraak. Zo vinden we bijvoorbeeld in de woordenlijst die door de Stichting Volkslectuur is uitgegeven, *at'oso* in plaats van *ati-oso* 'ziekenhuis.' Omdat dit woordenboek vooral bedoeld is voor mensen die de taal willen leren, en omdat Sranan Tongo in de eerste plaats een gesproken taal is en niet een geschreven taal, is het trefwoord geschreven in de vorm waarin men die als regel te horen krijgt. In enkele gevallen is er een nuanceverschil tussen de volledige vorm van een woord en de verkorte vorm, zoals bij *mu*, *mus* en *musu*. In gevallen waarbij de verkorte vorm de voorkeur lijkt te hebben of waar verschil in betekenis bestaat, werden alle vormen opgenomen.

Een gelijksoortig probleem doet zich voor bij samengestelde woorden. De spellingcommissie adviseerde de combinaties van woorden aaneen te schrijven als het samengestelde woord een andere functie of betekenis heeft dan de los geschreven woorden. De woorden *ala dei* betekenen bijvoorbeeld 'elke dag' en worden los van elkaar geschreven. Maar *aladei* betekent 'alledaags' en wordt daarom aan elkaar geschreven. Het feit doet zich voor dat de taal waarin al het onderwijs in Suriname wordt gegeven, Nederlands, veel samengestelde woorden kent. Als gevolg daarvan schrijven veel goed opgeleide Surinamers woorden aan elkaar als samengestelde woorden. (Bijv. *wansma* 'iemand,' *bromkisiri* 'bloemenzaad,' *agumeti* 'varkensvlees'). Deze en vele dergelijke woorden kunnen volgens de aanbeveling van de spellingcommissie los geschreven worden (*wan sma*, *bromki siri*, *agu meti*).

Zelfs de naam van de taal zien we op twee manieren gespeld: *Sranantongo* en *Sranan Tongo*. Wie Sranan Tongo leest, zal zeker tegenstrijdigheden vinden in de grote hoeveelheid teksten die beschikbaar zijn, en mogelijk ook in dit woordenboek.

Men hoopte dat door het installeren van een spellingcommissie in 1984 en de aanname door de Surinaamse regering van de spelling in juli 1986 een einde zou komen aan de verwarring die toen heerste rond de juiste spelling van het Sranan Tongo. De aanbeveling van de commissie was dat de regering de spelling bekend zou maken bij alle belanghebbende instanties. En verder dat er een commissie zou komen die de definitieve woordenlijst zou samenstellen met de correcte spelling van de woorden in het Sranan Tongo. Helaas zijn deze aanbevelingen nooit overgenomen en is de verwarring over de spelling nog net zo groot als voorheen. We kunnen slechts hopen dat geïnteresseerden ooit eens bij elkaar zullen komen om het werk af te maken dat jaren geleden werd begonnen.

Structuur van de informatie onder een trefwoord in het woordenboek

Er staan drie soorten trefwoorden in het woordenboek: hoofdtrefwoorden, subtreffwoorden en verwijzende trefwoorden. Onder een hoofdtrefwoord vindt men alle informatie over dat woord. Subtreffwoorden staan onder hoofdtrefwoorden en bevatten combinaties van woorden met het hoofdtrefwoord zoals uitdrukkingen. Verwijzende trefwoorden zijn afgekort en verwijzen de lezer naar een ander trefwoord waar meer informatie te vinden is.

Hoofdtrefwoord

Dit staat vet gedrukt. In sommige gevallen is de uitspraak niet op te maken uit de geschreven vorm. (Zie de ‘regels voor de uitspraak’ hieronder.) In zulke gevallen wordt het hoofdtrefwoord gevolgd door een aanwijzing over de uitspraak, bijv. **bongo** ['boŋ go] of **golu** ['xo lu]. Soms wordt een hoofdtrefwoord gevolgd door een verlaagd nummer. Dit duidt aan dat er een homoniem is (d.w.z. een ander woord dat op dezelfde manier wordt gespeld en uitgesproken.) Zo is er het woord *lobi* dat ‘liefde’ betekent en ook *lobi* dat ‘wrijven’ betekent. Omdat de betekenissen niets met elkaar te maken hebben, worden deze woorden als homoniemen **lobi**₁ en **lobi**₂ vermeld.

Woordsoort

In Sranan Tongo kan hetzelfde woord dienst doen als werkwoord, zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord of nog een andere woordsoort, afhankelijk van de plaats in de zin. De vorm van het woord verandert daarbij niet.

Vorbeelden:

Mi bai tu kilo *sukru* na wenkri. ‘Ik kocht twee kilo *suiker* in de winkel.’

A te *sukru* tumsi. ‘De thee is te *zoet*.’

Sukru en pikinso moro. ‘*Maak* hem nog wat *zoeter*.’

Mi *gi* yu a buku. ‘Ik *gaf* je het boek.’

Mi bai a buku *gi* yu. ‘Ik kocht het boek *voor* jou.’

Mi leisi a buku *kba*. ‘Ik heb het boek *al* gelezen.’

Mi leisi a buku te na a *kba*. ‘Ik heb het boek *uitgelezen*.’

Mi *kba* leisi a buku. ‘Ik heb het boek *uit*.’

De woordsoort staat achter het hoofdtrefwoord vermeld. Als het hoofdtrefwoord meerdere functies heeft, bijvoorbeeld een zelfstandig naamwoord is en ook een werkwoord, wordt dit door genummerde betekenissen aangegeven. Omdat het woordenboek bedoeld is voor sprekers van het Nederlands, staan

de woordsoorten in het Nederlands vermeld. De grammatica van het Sranan Tongo is anders dan die van het Nederlands en heeft een eigen structuur en zinsdelen. Een volledige beschrijving van de grammatica valt echter buiten het kader van deze inleiding. De woordsoort die achter het hoofdtrefwoord staat, is wat een spreker van het Nederlands nodig heeft om te begrijpen hoe het woord wordt gebruikt of hoe hij een gedachte in het Nederlands zou uitdrukken.

De betekenissen en voorbeeldzinnen

Na de woordsoort volgt de betekenis of een korte verklaring in het Nederlands. Vele woorden hebben uiteenlopende betekenissen, maar er is wel verband tussen die betekenissen. Zo kan bijvoorbeeld *plata* 'plat' betekenissen, maar ook 'ondiep' of 'dun.' Als er verschillende, maar verwante betekenissen van een woord bestaan, worden deze door nummers aangeduid met de vermelding dat het woord op meerdere manieren kan functioneren.

Een korte weergave van de betekenis van een woord in een andere taal doet meestal te kort aan de reikwijdte van de betekenis van dat woord. Om te laten zien hoe een trefwoord op verschillende manieren wordt gebruikt, staat bij de meeste hoofdtrefwoorden een voorbeeldzin met een Nederlandse vertaling. Omdat de namen van planten en dieren zelfs binnen een bepaalde taal kunnen verschillen zijn de Latijnse namen vermeld om de juiste soort aan te geven.

Verwijzingen

De verschillende verwijzingen maken de lezer attent op woorden waarvan de betekenis samenhangt met die van het trefwoord. Deze omvatten: afwijkende vormen (bijv. *dyonsro* en *dyonsno* 'spoedig'), antoniemen (tegenstellingen zoals *faya* 'heet' en *kowru* 'koud'), synoniemen (woorden van gelijke betekenis zoals *owru* 'oud' en *grani* 'bejaard'), vrouwelijk en mannelijk (bijv. de mannelijk tegenhanger van *kaw* 'koe' is *bulu* 'stier'), en algemeen tegenover specifiek (bijv. *kloru* 'kleur' is algemeen tegenover het specifieke *redi* 'rood', *blaw* 'blauw' of *geri* 'geel'). Als een woord deel uitmaakt van een woordpaar, wordt ook de tegenhanger genoemd (bijv. *peiri* 'pijl' en *bo* 'boog'). Dan is er nog het woord ZIE, dat de gebruiker verwijst naar woorden waarvan de betekenis samenhangt met die van het trefwoord zonder te passen in een van de bovengenoemde categorieën. Tenslotte kan er verwezen worden naar een lijst van woorden waarvan de betekenissen met elkaar verwant zijn.

Etymologie

In enkele gevallen is aangegeven uit welke taal een woord afkomstig is. Soms helpt dit om het ontstaan van homoniemen te verklaren. Zo komt het woord **kaw**₁ 'koe' van het Engelse woord *cow*, terwijl **kaw**₂ 'kauwen' uit het Nederlands komt.

Subtrefwoorden

Dikwijls krijgt het trefwoord in combinatie met bepaalde andere woorden een heel eigen betekenis, of de hele uitdrukking heeft een bepaalde betekenis. Deze woorden staan vet gedrukt in combinatie met een herhaling van het trefwoord.

Nederlandse woordenlijst

Achter in het woordenboek is een Nederlandse woordenlijst toegevoegd om de spreker van het Nederlands in staat te stellen bepaalde woorden of begrippen in het eerste deel van het woordenboek op te zoeken. Achter het Nederlandse woord staat de woordsoort en een of meer Sranan Tongo woorden. Voorbeeld:

veranderen *ww. drai; kenki*

Sommige Nederlandse woorden kunnen op meer dan een manier worden gebruikt. Daarom wordt de lezer aangeraden om elke Sranan Tongo betekenis op te zoeken in het eerste deel van het woordenboek om te bepalen in welke context de Sranan woorden gebruikt worden.

Het teken ~ laat zien waar het Nederlandse trefwoord voorkomt. Daar waar de Nederlandse betekenis in het Sranan Tongo wordt weergegeven door een idiomatische uitdrukking, wordt de lezer verwezen naar waar deze uitdrukking in het woordenboek kan worden opgezocht. Bijvoorbeeld:

rede *znw.* wortu; **in de ~ vallen** koti wan sma mofo, ZIE: mofo.

Spelling

De uitspraak van klinkers en medeklinkers in Sranan Tongo is tamelijk eenvoudig. De uitspraak van de klinkers *a, e, i, o* en *u* is gelijk aan die van het Spaans. Er zijn nog twee klinkers, *è* en *ò*. Deze komen voor in woorden die kort geleden in de taal zijn opgenomen. Er zijn zes tweeklanken: *ai, aw, ei, èi, oi*, en *ow*. Ook komen er nog twee klinkercombinaties voor: *ew* en *ui*. Deze lijken op tweeklanken, maar worden uitgesproken als twee opeenvolgende klinkers. De medeklinkers worden geschreven met de letters *b, d, f, g, h, k, l, m, n, p, r, s, t, w* en *y*. Er zijn vijf lettercombinaties die elk één klank weergeven: *dy, ng, ny, sy* en *ty*, waarbij de *y* als *j* wordt uitgesproken. Zie de ‘regels voor de uitspraak’ hieronder.

Woorden bestaan uit één of meer lettergrepen. De meeste lettergrepen worden gevormd door één of meer medeklinkers gevolgd door een klinker of een tweeklank zoals in *go* ‘gaan’, *bow* ‘bouwen’ of *krei* ‘huilen’. De laatste letter van een lettergreep is soms een *m* of een *n*, zoals in *tompu* ‘stomp’ of *kundu* ‘bult’, en minder vaak een andere medeklinker zoals in *kapelka* ‘vlinder’, *marbonsu* ‘bepaald soort wesp’, of *maspasi* ‘onafhankelijkheid’. Meestal valt de klemtoon op de voorlaatste lettergreep, behalve als de laatste lettergreep op een nasale medeklinker eindigt. Dan valt de klemtoon op de laatste lettergreep.

Men hoort bij normaal spraakgebruik dikwijls verlengde klinkers of medeklinkers. Deze zijn meestal het gevolg van een weggelaten klinker of van een samenvloeien met de volgende klinker. Er zijn slechts enkele gevallen waarbij een verlengde klinker niet het gevolg is van het weglaten van een klinker. Deze worden in de spelling weergegeven door een accent circumflex, zoals in *pôti* ‘arm’. Een weggelaten klinker wordt aangeduid door een apostrof, bijvoorbeeld in *m'ma* van *mama* ‘moeder’. Als in samengestelde woorden twee klinkers op elkaar volgen, wordt gewoonlijk de eerste klinker weggelaten en is de tweede enigszins verlengd. Voorbeeld: *bere* ‘maag’ en *ati* ‘pijn’ vormen samen *ber'ati* ‘maagpijn’.

Alleen als de uitspraak niet zomaar duidelijk is door de spelling wordt het trefwoord gevolgd door een fonetische weergave. De lettergrepen worden gescheiden door spaties. De beklemtoonde lettergreep wordt vooraf gegaan door een apostrof ('). Een verlengde klinker of medeklinker wordt gevolgd door een verhoogde punt, bijvoorbeeld:

ed'ati [ed 'a: ti], of:

mamanten ['m:an tɛŋ].

De lettercombinaties *ng* en *ny* komen gewoonlijk aan het begin van een lettergreep, zoals in *nanga* ['na ŋa] ‘en, met’ en *nyan* [nʲaŋ] ‘eten’. In enkele gevallen wordt *ng* geschreven als er een *n* aan het eind van een lettergreep komt en de *g* klank aan het begin van de volgende lettergreep. Zo wordt het woord *tongo* ‘tong, taal’ uitgesproken als [to ŋo], maar *bongo* ‘een soort drum’ als [boŋ go]. Om letterverdubbeling te voorkomen heeft de spellingcommissie ervoor gekozen in de schrijfwijze dit verschil niet weer te geven.

De medeklinkers *k* en *g* worden soms uitgesproken als [tʃ] en [dʒ] als ze voorafgaan aan *i* of *e*. Zo worden bijvoorbeeld *gi* ‘geven’ en *geri* ‘geel’ soms uitgesproken als [dʒi] en [dʒe ʁi]. Op dezelfde manier wordt *triki* ‘truc’ soms uitgesproken als [tʃi]. Om consequent te blijven heeft de commissie voorgesteld dat deze woorden met *k* en *g* worden geschreven. Er zijn enkele woorden die beginnen met [tʃ] of [dʒ] gevolgd door *i* of *e*, zoals *dyindya*, *dyeme* en *tyen*, die nooit worden uitgesproken met een *g* of *k*. Deze woorden worden geschreven zoals ze altijd worden uitgesproken. In enkele gevallen

wordt de *s* wel eens uitgesproken als [ʃ] voor *i* of *e*. Zo wordt *si* ‘zien’ soms als [ʃi] uitgesproken en *swen* ‘zwemmen’ soms als [ʃwen].

Regels voor de uitspraak

a	[a]	zoals in man
ai	[a ⁱ]	zoals in maaien
aw	[a ^u]	zoals in nauw
b	[b]	zoals in boom
d	[d]	zoals in doen
dy	[dʒ]	ongeveer zoals in het Engelse woord jungle
e	[e]	tussen de e van pet en de i van pit
	[ə]	zoals de stomme e in beginnen of verlaten
ei	[e ⁱ]	zoals in mee
ew	[eu]	zoals in eeuw
è	[ɛ]	zoals in en
èi	[ɛ ⁱ]	zoals in eiland of ijs
f	[f]	zoals in feest
g	[g]	zoals in het Engelse woord go
h	[h]	zoals in halen
i	[i]	zoals in iemand
k	[k]	zoals in kind
l	[l]	zoals in laat
m	[m]	zoals in mes
n	[n]	zoals in nu
	[m]	aan het eind van een woord vóór een woord dat met b of p begint
	[ŋ]	zoals de ng in gezing voor een g of k , of aan het eind van een woord voor een adempauze
ng	[ŋ]	zoals in zingen
ny	[n ^y]	zoals in Anja
o	[o]	tussen de oo van boot en de o van bot
ò	[ɔ]	zoals in pot
oi	[o ⁱ]	zoals in mooi
ow	[o ^u]	ongeveer zoals in het Engelse woord boat
p	[p]	zoals in peper
r	[r̥]	zoals in rouw
s	[s]	zoals in samen
sy	[ʃ]	zoals sjouwer
t	[t]	zoals in top
ty	[tʃ]	ongeveer zoals de ch in het Engelse woord church
u	[u]	zoals in boek
ui	[ui]	zoals in boei
w	[w]	zoals de Engelse w in work
y	[y]	zoals in jager

Afkortingen

aanw. – aanwijzend
achtervg. – achtervoegsel
alg. – algemeen
ant. – antoniem
bep. – bepaald
betr. – betrekkelijk
bez. – bezittelijk
bnw. – bijvoeglijk naamwoord
bw. – bijwoord
d.w.z. – dat wil zeggen
Eng. – Engels
enkelv. – enkelvoud
etym. – etymologie
hulpww. – hulpwerkwoord
lett. – letterlijk
lidw. – lidwoord
lijd.vw. – lijdend voorwerp
med. – medisch
meerv. – meervoud
mnl. – mannelijk
NL. – Nederlands

neg. – negatief, ontkennend
onbep. – onbepaald
onderw. – onderwerp
onoverg. – onovergankelijk
overg. – overgankelijk
pers. – persoon, persoonlijk
SN. – Surinaams Nederlands
Sp. – Spaans
spec. – specifiek
syn. – synoniem
telw. – telwoord
tussenw. – tussenwerpsel
vnw. – voornaamwoord
voorz. – voorzetsel
vrl. – vrouwelijk
vrag. – vragend
vw. – voegwoord
wederk. – wederkerend, wederkerig
ww. – werkwoord
znw. – zelfstandig naamwoord

Geraadpleegde literatuur

- Blanker, J.C.M. en J. Dubbeldam. 2005. *Prisma Woordenboek: Sranantongo*. Utrecht: Het Spectrum.
- Boinski, Sue. 2002. *De apen van Suriname*. Paramaribo: STINASU.
- Donselaar, J. van, 1989. *Woordenboek van het Surinaams-Nederlands*, 2de ed. Muidenberg: Coutinho.
- Heyde, H. 1992. *Geneesplanten in Suriname*. Paramaribo: Westfort.
- Moonen, Joep M. 1987. *'n kijkje in de Paramaribo Zoo*. Paramaribo: Kersten & Co.
- Power, Robert H. and Iwam R. Wijngaarde. 1990. *De Surinaamse groentetuin: van theorie tot praktijk*. Paramaribo: Vaco.
- Sedoc, Nell. 1992. *Afro-Surinaamse natuurgeneeswijzen*. Paramaribo: Vaco.
- Shanks, Louis, red. 2000. *A buku fu Okanisi anga Ingiisi wowtu: Aukan – English dictionary*, 2de ed. Paramaribo: SIL.
- Snijders, Ronald. 2000. *Surinaams van de straat*, uitgebreide editie. Amsterdam: Prometheus.
- Solanus-Essers, Fr. M. n.d. *Surinaamse zangvogels en andere*. Paramaribo: Boekhandel Rafaël.
- Sordam, Max en Hein Eersel. 1985. *Sranantongo: Een korte inleiding tot het Sranantongo met uitgebreide woordenlijst*. Baarn: Bosch & Keuning.
- Stephen, Henri J.M. n.d. *Lexicon van de Winti-kultuur*. Paramaribo.
- Stichting Volkslectuur. 1980. *Woordenlijst*. Paramaribo: VACO.
- Stinasu. 2000. *De wilde vogels van Paramaribo*. Paramaribo: STINASU.
- Tjon Tam Sin, Romeo R. n.d. *Eerste hulp met de Surinaamse kruiden*. Paramaribo.
- Veer, Wim. 2001. *Vruchten in Suriname*. Paramaribo: Conservation International Suriname.
- Wessels-Boer, J.G., W.H.A. Hekking en J.P. Schulz. 1976. *Fa joe kan tak' mi no moi: Inleiding in de flora en vegetatie van Suriname*. Paramaribo: STINASU.

VOORBEELDBLADZIJ

HOOFDTREFWOORD	→ ai₁ <i>znw.</i> oog. <i>A smoko meki mi ai lon watra.</i> Mijn ogen gingen tranen van de rook. ZIE: skoinsai-ai, dor' ai.	Voorbeeldzin (cursief gedrukt)
SUBTREFWOORD	→ ai na ai <i>bw.</i> met eigen ogen. <i>Mi e meki ala mui fu kon na yu, bika mi angri fu si yu ai na ai.</i> Ik doe alle moeite om bij je te komen, want ik verlang ernaar om je met eigen ogen te zien.	
TREFWOORD	→ aititenti <i>telw.</i> tachtig. ZIE TABEL ONDER: nomru. ait'kanti <i>znw.</i> lederschildpad (soort zeeschildpad). <i>Dermochelys coriacea (Dermochelidae).</i> Ook bekend als siksikanti . ZIE: krape.	
	aka₁ 1) <i>znw.</i> haak, vishaak. 2) <i>ww.</i> vasthaken. <i>Aka a doro gi mi, noso dyonsro a o naki tapu.</i> Zet de deur op de haak, anders slaat hij straks dicht. 3) <i>ww.</i> laten struikelen. <i>Di un ben plei bal, espresi André ben aka mi.</i> Bij het voetballen liet André me opzettelijk struikelen. ZIE: misi futu.	DEFINITIE
WOORDSOORT	aka ensrefi <i>ww.</i> zich verslikken. <i>Te yu e nyan, yu no mus taktaki. Noso yu kan aka yusrefi nanga a nyanyan.</i> Als je eet moet je niet praten, anders kan je je verslikken. tan aka <i>ww.</i> blijven zitten (op school), niet bevorderd worden tot de volgende klas. GEBRUIK: wordt meestal gebruikt door jonge mensen. ANT: abra.	VERWIJZINGEN NAAR antoniemen synoniemen varianten tabellen verwante woorden
	aka₂ <i>znw.</i> elke soort roofvogel (havik, arend, valk, enz.). (<i>Accipitridae, Pandionidae, Falconidae</i>). akatiki <i>znw.</i> stok met een haak, haakstok. <i>Yu kan leni mi a akatiki? Mi o wai a bakadyari fu mi.</i> Mag ik je haakstok lenen? Ik ga het onkruid in mijn achtertuin maaïen.	AANWIJZINGEN VOOR GEBRUIK
HOMONIEM	ala 1) <i>onbep.vnw.</i> al, alle, alles, allemaal. <i>Den pikin nyan ala a froktu ini a baki.</i> De kinderen hebben alle vruchten uit de bak opgegeten. ANT: no wan. ZIE: alamala. 2) <i>onbep.vnw.</i> elk(e), ieder(e). <i>Ef' yu abi wan bromkipatu nanga bromki, dan ala dei yu mu poti krin watra.</i> Als je een vaas met bloemen hebt, moet je elke dag het water verversen. SYN: ibri.	WETENSCHAPPELIJKE NAAM
VERWIJZEND TREFWOORD	→ ala leisi <i>bw.</i> telkens, elke keer. ZIE TREFWOORD: leisi ₂ . arki 1) <i>ww.</i> luisteren. <i>Ala neti mi e arki nyunsu na radio.</i> Elke avond luister ik naar het nieuws op de radio. ZIE: yere ₁ . VAN ENG: harken.	Het trefwoord in het Nederlands is vet gedrukt
		Ander trefwoord voor meer informatie
		ETYMOLOGIE

Sranan Tongo – Nederlands

A - a

- a₁** pers. vnw. 3de pers. enkelv. onderwerp (zij, hij, het). *Di Hendrik doro tide, a no taki no wan sma odi.* Toen Hendrik vandaag aankwam, groette **hij** niemand. ZIE: en.
- a₂**
- 1) bep. lidw. enkelv. (de, het). *Yu mu tapu a fensre noso a alen o wai kon in'sei.* Je moet **het** raam dichtdoen anders waait **de** regen naar binnen.
 - 2) *lidw.* Het wordt ook gebruikt bij zelfstandigenaamwoorden die een collectivum aangeven. *Fosi yu stampu a pinda, yu mu wai a buba puru.* Voordat je **de** pinda's stamp, moet je ze eerst wassen. ZIE: den₂; wan₂. VAR.: na₃.
- a₃** *voorz.* voorzetsel dat de plaats aanduidt. ZIE TREFWOORD: na₂.
- abani** *znw.* misdadiger, rover, schurk.
- Abeniba** *znw.* naam van een vrouw die op dinsdag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.
- abi** *ww.* hebben. *Yongu, yu no abi ai fu si?* Jongen, heb je geen ogen in je hoofd? (lett: ...ogen om te zien?) VAN ENG: have.
- abi fu** *hulpww.* moeten. *Ala pikin fu fo yari abi fu go na skoro.* Alle kinderen van vier jaar en ouder **moeten** naar school. SYN: musu₁.
- no abi fu** *hulpww.* niet hoeven. *I no abi fu waka yu wawan, mi sa kon nanga yu.* Je hoeft niet alleen te lopen, ik zal met je meegaan. VAR.: nafu.
- abi bere** zwanger zijn, in verwachting. ZIE TREFWOORD: bere₁.
- abi bigi-ai** jaloers zijn, afgunstig zijn, benijden. ZIE TREFWOORD: bigi-ai.
- abi frikowtu** verkouden zijn. ZIE TREFWOORD: frikowtu.
- abi krin skin** geluk hebben, boffen. ZIE TREFWOORD: skin.
- abi prati** meedelen in iets; ergens deel aan hebben. ZIE TREFWOORD: prati.
- abi prisiri** zich amuseren, plezier hebben (in). ZIE TREFWOORD: prisiri.
- aboma** *znw.* anaconda. *Eunectes murinus (Boidae).* Ook bekend als *watra-aboma*. VAR.: boma.
- abongra** *znw.* sesamzaad. *Sesamum indicum (Pedaliaceae).*
- abra**
- 1) *ww.* oversteken. *Fosi yu ben e pai den botoman wan kwartyi fu abra a liba.* Vroeger moest je de bootlieden een kwartje betalen om de rivier **over** te kunnen **steken**.
 - 2) *ww.* overgaan. *Efu yu wani abra, yu mu leri yu les.* Als je **over** wilt **gaan** moet je je lessen leren. ANT: tan sidon; tan poko; tan aka. ZIE: psa₄.
 - 3) *voorz.* tegenover. *Mi e tan abra a kerki.* Ik woon **tegenover** de kerk. SYN: abrasei.
 - 4) *voorz.* over. *Den plane no mag frei abra a foto.* Vliegtuigen mogen niet **over** de stad vliegen.
 - 5) *voorz.* door. *Di a fufuruman dyompo abra a fensre go na dorosei, a dyompo let' ini anu fu skowtu.* Toen de dief **door** het raam naar buiten sprong, sprong hij recht in de armen van de politie. GEBRUIK: Het wordt met deze betekenis alleen gebruikt bij *fensre*.
 - 6) *voorz.* over. *Den boi na tapu uku e taki abra a nowtu fu a kondre.* De jongens op de hoek praten **over** de noodsituatie in het land.
- gi abra** *ww.* overleveren. *Den birtisma grabu a fufuruman dan den gi en abra na skowtu.* De burens grepen de dief en **leverden** hem **over** aan de politie.
- gi ensrefi abra** *ww.* zich overgeven. *Skowtu ben lontu a oso fu ala sei, ma den fufuruman no ben wani gi densrefi abra.* De politie had het huis van alle kanten omsingeld, maar de dieven wilden zich niet **overgeven**.
- koti abra** *ww.* oversteken. *Yu mu leri a pikin fu luku bun fosi a e koti strati abra.* Je moet het kind leren om goed uit te kijken voordat het de straat **oversteekt**.
- lon abra** *ww.* overlopen. *Te alen kon hebi, ala den watrabaki e span tak' den e lon abra.* Als het hard regent, raken alle watervaten zo vol dat ze **overlopen**.
- abrasei** *znw.* overkant (van een rivier of straat). *Esde mi go koiri na abrasei.* Gisteren ben ik aan de **overkant** (van de Suriname rivier) gaan wandelen.
- abrasei fu** *voorz.* tegenover, aan de overkant van. *Den birtisma san e tan abrasei fu mi, o go tamara na Ptata.* Mijn overburen vertrekken morgen naar Nederland (lett: De burens die wonen **aan de overkant** van me...).
- abrawatra** *znw.* buitenland, overzee. *Tamara mi sisa e go na abrawatra.* Morgen vertrekt mijn zuster naar het **buitenland**. SYN: dorosei kondre.
- adyosi** *znw.* vaarwel. *Adyosi na wan wortu di tranga fu taki.* **Vaarwel** is een woord dat je niet graag zegt. TEGENHANGER: odi. ZIE: morgu; kuneti; nafun.

taki adyosi ww. afscheid nemen. *Wakti, mi wani bari den sma adyosi.* Wacht, ik wil even afscheid nemen. SYN: bari adyosi.

Adyuba znw. naam van een vrouw die op maandag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

af'afu bw. gedeeltelijk, deels, matig, half. *A frow disi noiti a e kba en wroko. A e libi en af'afu.* Deze vrouw maakt nooit haar werk af. Ze doet alles maar half. A: *So Fine, fa yu e tan?* B: *Mi de so af'afu.* A: Hoe gaat het, Fine? B: Het gaat zo-zo.

afdaki znw. afdak, kleine eenvoudige woning. *Di un ben go onti, un meki wan pikin afdaki fu sribi.* Toen we op jacht waren, maakten we een afdak om daaronder te kunnen slapen. *Mi feni wan pikin afdaki fu sutu mi ede.* Ik heb een kleine eenvoudige woning gevonden. ZIE: tenti. VAN NL: afdak.

afen tussenw. oké.

Afiba znw. naam van een vrouw die op vrijdag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

afkati₁ znw. advocaat, pleitbezorger. *Te den go na krutu-oso, a afkati e taki gi a man.* Als zij naar het gerechtsgebouw gaan, pleit de advocaat voor de man. ZIE: krutubakra; krutuman. VAN NL: advocaat.

afkati₂ znw. avocado (vrucht). *Persea americana (Lauraceae).*

afkodrei

- 1) znw. religieuze handelingen die door de christelijke kerken niet toegestaan zijn; afgoderij. SYN: bonu.
- 2) bnw. afgodisch, wordt gebruikt voor mensen die doen aan afgoderij. *Den sma disi afkodrei.* Deze mensen doen aan afgoderij.

afo

- 1) znw. overgrootouder. TEGENHANGER: afopikin. ZIE: bigisma. ZIE TABEL BIJ: famiriman.
- 2) znw. voorouder. TEGENHANGER: bakapikin. ZIE: bigisma.

afopikin znw. achterkleinkind. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

af'pasi bw. halverwege (m.b.t. afstanden); niet afgemaakt (m.b.t. voorwerpen). *Mi no o rei so fara, ma mi kan poti yu af'pasi.* Ik ga niet zo ver, maar ik kan je halverwege afzetten. *Den bow a oso af'pasi, bika den no abi moni moro.* Ze hebben het huis niet afgemaakt omdat ze geen geld meer hebben.

Afrikakondre znw. Afrika. SYN: nengrekondre.

afrontu ww. beledigen, kwetsen, krenken. *A boi denki tak' a tòf. Dat' meki a e taki sani san e afrontu* Gado nanga libisma. De jongen denkt dat hij geweldig is. Daarom doet hij uitspraken waarmee hij God en de mensen beledigt.

af'sensi [af'sen si] znw. halve cent. *Odo: Mi na af'sensi. No wan sma kan broko mi.* Spreekwoord: Ik ben als een halve cent, ik kan

niet gedeeld worden. (d.w.z. niemand kan me breken)

afu

- 1) telw. half, de helft. ZIE: nomru.
- 2) telw. een deel. *Baka te den gronman koti a aleisi, den e kibri afu fu a padi fu prani baka.* Nadat de boeren de rijst geoogst hebben, bewaren zij een deel van de padi om die opnieuw in te zaaien.

afu skoinsi een beetje schuin/scheef. ZIE TREFWOORD: skoinsi.

afu yuru pas, net, niet lang terug (lett: een deel van een uur). ZIE TREFWOORD: yuru₁.

afupasi bw. halverwege (m.b.t. afstanden); niet afgemaakt (m.b.t. voorwerpen). ZIE TREFWOORD: af'pasi.

afusensi znw. halve cent. ZIE TREFWOORD: af'sensi.

agama znw. verzamelnaam voor verschillende kleine leguaansoorten. ZIE: legwana.

- 1) marmerleguaan. *Polychrus marmoratus (Iguanidae).*
- 2) bepaald soort leguaan. *Tropidurus torquatus (Iguanidae).*
- 3) mopskopleguaan. *Uranoscodon superciliosa (Iguanidae).*
- 4) bepaald soort leguaan. *Plica plica, Plica umbra (Iguanidae).*

agen bw. weer, nogmaals, nog een keer, alweer. *Mi Gado, mi Masra, luku. Agen den kon poti mi na tesi.* Mijn God, mijn Heer, kijk eens aan. Ze hebben me weer op de proef gesteld. SYN: ete wan leisi; baka₄. VAN ENG: again.

agersitori znw. gelijkenis, parabel. *Di Yesus leri den sma, a leri den nanga agersitori.* Toen Jezus de mensen onderwees, sprak hij in gelijkenissen.

agida znw. een lange trom met lage toon (Wordt gebruikt in de winti godsdienst om geesten op te roepen). ALGEMEEN: dron.

agidya znw. boomstekelvarken. *Coendou prehensilis; Sphiggurus insidiosus (Erethizontidae).* Ook bekend als dyindyamaka.

a-gi-uma-nen znw. spaanse peper (Wordt zo genoemd om de lekkere geur die hij verspreidt). *Capsicum frutescens (Solanaceae).*

agra znw. kogel, hagel. *Di a buru si a boi e fufuru ini en gron, a sutu en dan den agra panya go ini a boi skin.* Toen de boer zag dat de jongen op zijn grond aan het stelen was, schoot hij op hem en de hagel verspreidden zich in het lichaam van de jongen. *A ontiman misi a konkoni bika ala den agra ini en gon ben kon kba.* De jager miste de agoeti omdat al zijn kogels op waren. SYN: kugru. ZIE: patron; lai₂.

agri ww. overeenkomen, eens zijn. *Billiton nanga Suralco agri fu opo a moni fu den wrokoman.* Billiton en Suralco zijn overeengekomen het loon van de arbeiders te verhogen. *Yu mu sori*

lespeki gi a President awinsi yu no e agri nanga san a taki. Toon respekt voor de president, ook al **ben** je het niet eens met hem.

agu *znw.* varken, zwijn. *Sus scrofa (Suidae).*

agumeti *znw.* varkensvlees. ZIE: meti.

agupen *znw.* varkenshok.

agutere *znw.* gezouten varkensstaart.

aguti *znw.* goudhaas, Surinaams konijn. *Dasyprocta leporina (Dasyproctidae).* Ook bekend als *konkoni*.

ai₁ *znw.* oog. *A smoko meki mi ai lon watra.* De rook deed mijn **ogen** tranen. ZIE: dor'ai; sker'ai; skoins'ai.

ai na ai *bw.* oog in oog, met eigen ogen. *Mi e meki ala mui fu kon na yu, bika mi angri fu si yu ai na ai.* Ik doe alle moeite om bij je te komen, want ik verlang ernaar om je met eigen ogen te zien.

de na ai

1) *ww.* wakker zijn. *Wins' yu kon te twarfu yuru, mi o de na ai.* Zelfs als je tegen twaalf uur komt, zal ik nog **wakker zijn**. GEBRUIK: Meestal zegt men liever: *Mi no e sribi ete.* Het wordt ook figuurlijk gebruikt.

2) *ww.* waakzaam zijn, alert zijn. *A: I mu de na ai. A man dati wani kiri yu. B: We, mi de na ai tu.* A: Je moet **waakzaam zijn**. Die man daar loert op je. B: Wel, ik ben ook op mijn hoede.

de nanga krin ai *ww.* nuchter zijn. *Den man san e tiri a kondre mus de nanga krin ai.* De mannen die het land besturen, moeten **nuchter zijn**. *A dringi pikin sopi ma en ai krin ete.* Hij heeft wat alcohol gebruikt, maar hij is nog **nuchter**.

doro na ai *ww.* onderschatten. *Den ben doro mi na ai. Ma di den si tak' mi sabi a wroko, den kisi lespeki gi mi.* Ze hadden me **onderschat**. Maar toen ze zagen dat ik het werk goed deed, kregen ze respect voor me.

iti wan ai tapu *ww.* opletten, in de gaten houden. *Mama, i kan iti wan ai tapu den pikin gi mi fu den no go na strati?* Ma, kunt u voor me **opletten** dat die kinderen niet de straat op gaan? SYN: fringi wan ai tapu; ori wan ai tapu.

nanga krin ai *bw.* klaar wakker. *A: I no ben sribi? B: No, mi ben de nanga krin ai ete. A: Sliep je niet? B: Nee, ik was nog klaar wakker.*

no man si na ai *ww.* haten, een hekel aan iemand hebben, niet kunnen verdragen. *A man disi na wan hoigriman. A taki wi mus lobi ala sma, ma en srefi no man si mi na ai.* Deze man is een huichelaar. Hij zegt dat we iedereen moeten liefhebben, maar hijzelf heeft een hekel aan mij. *Birfrow no man si mi na ai srefsrefi.* De buurvrouw wil me helemaal niet aankijken.

ori ai na tapu *ww.* strak aankijken. *Di mi si taki a ben wani go ini a tas fu a frow, mi ori ai na en tapu.* Toen ik zag dat hij zijn hand in de tas van

de vrouw wilde steken, **bleef** ik hem **strak aankijken**.

piri ai *ww.* met grote ogen (aan)kijken. *No piri yu ai so gi mi! Kijk me niet met zulke grote ogen aan!*

piri ai gi *ww.* goed opletten, in de gaten houden. *Efu yu no piri ai gi a pikin, sani no o waka bun nanga en.* Als je het kind niet in de gaten houdt, zal het slecht aflopen met haar.

saka yu ai *ww.* de ogen neerslaan. *Te yu e taki nanga wan sma, yu no mu saka yu ai.* Als je tot iemand praat moet je je **ogen niet neerslaan**.

tan na ai *ww.* wakker blijven, opletten. *Wan waktiman mus kan tan na ai.* Een wachter moet **wakker kunnen blijven**. ZIE: wiki₂; sribi; de na ai.

ai₂ *znw.* korrel (van maïs, rijst, enz.). *Luku, a pikin e poti wan ai karu ini en noso!* Kijk, dat kind stopt een **korrel** maïs in haar neus!

ai₃ *tussenw.* ja. *Anansi taki: Ooo, na dya mati Dede e libi? A taki: Ai, na dya mi e libi.* Anansi zei: Ooo, dus hier woont de Dood? Hij zei: **Ja**, hier woon ik. ZIE: iya.

ai₄ *afkorting.* Een samentrekking van pers. vnw. 3de pers. enkelv. *a* met het aspektpartikel *e*.

ai buba *znw.* ooglid.

ai wiwiri *znw.* ooghaar, wimper.

aifutu *znw.* enkel.

aira₁ *znw.* aira, zwartbruine veelvraat (een marterachtige roofdier). *Eira barbara (Mustelidae).*

aira₂ *bnw.* gewiekt, gehaaid, zeer behendig (in negatieve zin). ZIE TREFWOORD: haira.

Aisa *znw.* godin van de aarde (manifesteert zich meestal als een vrouw). SYN: gronmama. VAR.: Maisa; Mama Aisa.

aiti *telw.* acht. ZIE TABEL BIJ: nomru.

di fu aiti *rangtelw.* achtste.

aitidei *znw.* rouwplechtigheid die wordt gehouden acht dagen na de begrafenis. ZIE: dede-oso.

aitifi *znw.* hoektand. SYN: ukutifi; ALGEMEEN: tifi.

aitikanti *znw.* lederschildpad (bepaald soort zeeschildpad). *Dermochelys coriacea (Dermochelidae).* Ook bekend als *siksikanti*. ZIE: krape.

aititenti *telw.* tachtig. ZIE TABEL BIJ: nomru.

aka₁

1) *znw.* haak, vishaak.

2) *ww.* vasthaken. *Aka a doro gi mi, noso dyonsro a o naki tapu. Zet de deur op de haak,* anders slaat hij straks dicht.

3) *ww.* laten struikelen. *Di un ben plei bal, espresi André ben aka mi.* Bij het voetballen liet André me opzettelijk **struikelen**. ZIE: misi futu BIJ futu.

aka ensrefi *ww.* zich verslikken. *Te yu e nyan, yu no mus tak'taki. Noso yu kan aka yusrefi nanga a nyanyan.* Als je eet moet je niet praten, anders kan je **je verslikken**.

tan aka *ww.* blijven zitten (op school), niet bevorderd worden tot de volgende klas. *GEBRUIK:* wordt meestal gebruikt door jonge mensen. *ANT:* abra.

aka₂ *znw.* elke soort roofvogel (havik, arend, valk, visarend, enz.). (*Accipitridae, Pandionidae, Falconidae*).

akanswari *znw.* veelvraat, iemand die veel kan eten. *SYN:* nyanman.

akatiki *znw.* stok met een haak, haakstok. *Yu kan leni mi a akatiki? Mi o wai a bakadyari fu mi.* Mag ik je haakstok lenen? Ik ga het onkruid in mijn achtertuin maaien.

akruderu

1) *znw.* overeenkomst. *Lanti meki wan akruderu nanga den datra abra a moni san den mus aksi den sikisma.* De regering en de artsen hebben een overeenkomst bereikt over het bedrag dat van de patiënten gevraagd mag worden. *VAR.:* kruderu₂.

2) *ww.* overeenkomen. *Den sani san yu e du no e kruderu nanga san yu e leri tra sma.* De dingen die je doet komen niet overeen met wat je anderen leert. *SYN:* agri. *VAR.:* kruderu₂.

aksi₁ *znw.* bijl. *A man kapu a bon nanga wan aksi.* De man hakte de boom om met een bijl. *ZIE:* ambeiri. *VAN ENG:* axe.

aksi₂

1) *ww.* vragen, verzoeken. *Ifrow aksi mi san meki mi kon so lati.* De juffrouw vroeg me waarom ik zo laat was. *TEGENHANGER:* piki₁. *ZIE:* taki₁. *VAN ENG:* ask.

2) *znw.* vraag, verzoeken. *San na a aksi fu yu? Wat is je vraag?* *GEBRUIK:* Men zegt meestal: *San yu wani aksi?* Wat wil je vragen?

aksi-aksi *ww.* blijven vragen. *Di un doro ini a birti, un aksi-aksi te leki un feni pe Tanta Koba e tan.* Toen we in de buurt kwamen, bleven we vragen totdat we gevonden hadden waar Tante Koba woont.

Akuba

1) *znw.* naam van een vrouw die op woensdag geboren is. *ZIE TABEL BIJ:* deinen.

2) *znw.* de vrouw van Anansi in Creoolse volksverhalen.

akuba-dyendyen *znw.* nachtspiegel, po. *SYN:* pis'patu.

ala

1) *onbep.vnw.* al, alle, alles, allemaal. *Den pikin nyan ala a froktu ini a baki.* De kinderen hebben alle vruchten uit de bak opgegeten. *ANT:* no wan. *ZIE:* alamala.

2) *onbep.vnw.* elk(e), ieder(e). *Ef' yu abi wan bromkipatu nanga bromki, dan ala dei yu mu poti krin watra.* Als je een vaas met bloemen hebt, moet je elke dag het water verversen. *SYN:* ibri.

ala dati *vw.* in feite (geeft aan dat de situatie anders

was dan men vermoedde). *Mi ben krutu nanga a baas tak' a no stort gi mi, ala dati na a bangi meki a fowtu.* Ik heb ruzie gemaakt met de baas omdat hij niet voor mij gestort heeft, maar in feite had de bank een fout gemaakt. *ZIE:* ma₂.

ala fa *vw.* ondanks. *ZIE TREFWOORD:* fa a no fa.

ala gado dei elke dag, door God gegeven dag. *ZIE TREFWOORD:* gado.

ala leisi telkens, elke keer. *ZIE TREFWOORD:* leisi₂.

ala sei overal. *ZIE TREFWOORD:* sei.

ala sma iedereen, allen. *ZIE TREFWOORD:* sma.

ala ten altijd, voortdurend. *ZIE TREFWOORD:* ten.

ala tu beide, alle twee. *ZIE TREFWOORD:* tu₁.

ala yuru telkens weer. *ZIE TREFWOORD:* yuru₁.

aladei *bnw.* alledaags, dagelijks, gewoon. *A no wan aladei sani fu go na President oso.* Het presidentieel paleis bezoeken is geen alledaagse gebeurtenis.

aladi *vw.* hoewel, ondanks. *Aladi mi bari a pikin, toku a lon go na strati.* Hoewel ik het kind gewaarschuwd heb, is het toch de straat opgegaan.

alakondre *bnw.* niet van een soort, gemengd. *A ben weri wan moi alakondre empi na a fesa.* Hij had een mooi bontgekleurd hemd aan op het feest. *Birfrow tyari wan alakondre boketi gi mi tapu mi friyaridei.* Buurvrouw bracht mij een boeket van allerlei soorten bloemen op mijn verjaardag.

alamala *onbep.vnw.* allemaal, iedereen, allen, alles. *Un alamala o go tide na foto.* We gaan vandaag allemaal naar de stad.

alanya *znw.* citrussoort, zuuroranje. (*Citrus aurantium (Rutaceae)*). *ZIE:* apresina; korsow-alanya; lemki; ponpon₁; strun; swa-alanya.

alanyatiki *znw.* takje van een zuuroranjeboom (Werd vroeger in de mond gehouden voor een frisse adem).

alape *bw.* overal. *Alape yu e go, yu e feni konkruman.* Waar je ook gaat, kom je verraders tegen. *GEBRUIK:* Alape wordt meestal gebruikt voorin in een ondergeschikt deel van een zin. *ZIE:* ala sei.

alata *znw.* verzamelnaam voor verschillende rat- en stekelratsoorten. (*Cricetidae, Echimyidae, Muridae*).

alatakaka-pepre *znw.* Spaanse peper (zo genoemd omdat het de vorm en grootte heeft van rattedrek). (*Capsicum frutescens (Solanaceae)*). *VAR.:* alatapepre.

alatapasi *znw.* smal paadje.

alatapepre *znw.* spaanse peper. *ZIE TREFWOORD:* alatakaka-pepre.

alatasneki *znw.* bepaald soort slang. (*Mastigodryas boddaertii (Colubridae)*). Ook bekend als alatan.

alatria *znw.* vermicelli.

- sneisi-alatria** *znw.* Chinese vermicelli. Een snel kokende vermicelli die gebruikt wordt in minsoep. Wordt ook klaargemaakt met garnalen, enz.
- aleisi** *znw.* rijst. *Oryza satilva (Gramineae)*. Wordt gebruikt bij gerechten zoals *anitriberi*, *kronto-aleisi*, en *moksi-aleisi*.
- wan ai aleisi** *znw.* rijstkorrel.
- aleisigron** *znw.* rijstveld.
- aleisimiri** *znw.* rijstmolen.
- aleisimiti** *znw.* milt die gevonden wordt in rijst en rijstprodukten.
- aleisisaka** *znw.* rijstzak.
- alen** *znw.* regen. *Alen e fadon*. Het **regent**. (lett: De **regen** valt.) A *alen wai pikinso*. Het **regent** niet zo hard meer. SPEC: sibibusi.
- fin'fini alen** *znw.* lichte regen, motregen. A *alen ben e fin'fini tide mamanten*. Het **motregende** vanmorgen. ALGEMEEN: alen.
- alen-aka** *znw.* lachvalk. *Herpetotheres cachinnans (Falconidae)*.
- alenbaki** *znw.* regenbak, watervat (alles dat gebruikt wordt om regenwater op te vangen of op te slaan).
- alenbari** *znw.* regenvat, regenton.
- alenbo** *znw.* regenboog.
- alendyakti** *znw.* regenjas, regenmantel.
- alenten** *znw.* regentijd. Er is een grote regentijd met grote regenval, *bigi alenten*, van half april tot half juli en een kleine regentijd met geringe regenval, *pikin alenten*, van eind november tot half februari. TEGENHANGER: dreiten.
- alenwatra** *znw.* regenwater.
- altari** *znw.* altaar. GEBRUIK: kerktaal.
- Aluku** *znw.* Bosnegerstam wonende langs de Lawarivier. Ook bekend als de Boninegers.
- alwasi** *vw.* wat dan ook, wat er ook gebeurt. ZIE TREFWOORD: awinsi.
- amaka** *znw.* hangmat.
- amalan** *znw.* gezouten Chinese pruim (lekkernij).
- amandra**₁ *znw.* amandelen, tonsillen.
- amandra**₂
- 1) *znw.* vrucht van de Surinaamse amandelboom.
 - 2) *znw.* amandel (zoals bekend in Europa en Noord Amerika).
- amandrabon** *znw.* Surinaamse amandelboom. *Terminalia catappa (Combretaceae)*.
- Amba** *znw.* naam van een vrouw die op zaterdag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.
- ambegi** *ww.* aanbidden. GEBRUIK: kerktaal. SYN: begi₂. VAN NL: aanbidden.
- ambeiri** *znw.* handbijl. *Mi tnapu luku fa a man e kapu sowt'meti nanga wan srapu ambeiri*. Ik stond te kijken hoe de man met een scherpe **handbijl** het zoutvlees kapte. ZIE: aksi₁. VAN NL: handbijl.
- ambra** *znw.* hamer. VAR.: amra.
- amrabasi** *znw.* voorzitter. VAR.: amrabasi.
- Amerkan**
- 1) *znw.* iemand uit de Verenigde Staten van Amerika, Amerikaan.
 - 2) *bnw.* Amerikaanse.
- Amerkan ten** *znw.* tijdens de 2de Wereld Oorlog toen er veel Amerikaanse militairen waren in Suriname.
- Amerkankondre** *znw.* Verenigde Staten van Amerika.
- ameti** *znw.* ham. ZIE: meti.
- amra** *znw.* hamer (variant van *ambra*).
- amrabasi** *znw.* voorzitter (variant van *amrabasi*).
- amsoi** *znw.* een bittere bladgroente. *Brassica chinensis (Brassicaceae)*.
- Anana** *znw.* naam van de oppergodheid in de *winti* religie.
- Anansi**₁ *znw.* hoofdfiguur in Creoolse volksverhalen die bekend is om zijn slimheid.
- anansi**₂ *znw.* spin. (*O. Araneae*).
- kisi anansi** *ww.* een slapend been of arm. *Di mi wiki, mi no ben man opo bika mi futu ben kisi anansi*. Toen ik wakker werd kon ik niet opstaan omdat ik een **slapend been had**. GEBRUIK: Sommige mensen zeggen *kisi anansi-titei*.
- anansi-oso** *znw.* een zak gemaakt van spinrag waarin een spin eieren legt of meedraagd.
- anansititei** *znw.* spinsel, spinneweb, spinrag.
- anansitori**
- 1) *znw.* fabels over de spin *Anansi*. *Tide neti omu o kon na oso fu kon gi unu anansitori*. Vanavond komt oom thuis om ons **fabels over de spin** te vertellen.
 - 2) *znw.* ongeloofwaardig verhaal, sprookje. SYN: leitori.
- anbegi** *ww.* aanbidden (variant van *ambegi*).
- anga**₁
- 1) *ww.* hangen. *Luku a boi san e anga ini a bon dape*. Kijk die jongen daar in de boom **hangen**.
 - 2) *ww.* ophangen. *Milka anga den krosi na doro meki den kan drei ini a son*. Milka heeft de kleren buiten **opgehangen** zodat ze in de zon kunnen drogen.
 - 3) *ww.* leunen. *Di a pikin kon weri, a anga tapu en mama bowtu*. Toen het kind moe werd, **leunde** het aan haar moeders schoot.
 - 4) *ww.* ergens uithangen, ergens rondhangen. *A pikin dati lobi anga na gudu sma*. Dat kind **hangt** vaak **rond** bij rijke mensen.
 - 5) *ww.* bedriegen, beetnemen, oplichten. *A man anga mi nanga a moni*. De man heeft mij **afgezet**. SYN: bedrigi.
- anga go na wan sei** *ww.* op zij of scheef hangen, overhellen. *Fu di a fundamenti no meki bun, meki a oso e anga go na wan sei*. Omdat het fundament niet goed gelegd was, **helt** het huis **over**. ZIE: kanti.

anga₂ ZIE TREFWOORD: nanga.

- 1) vw. en.
- 2) voorz. met, samen met.

anga-anga

- 1) bw. lusteloos. *Fa mi skin firi so anga-anga tide? Luku bun wan griep e freiri mi?* Waarom voel ik me zo **lusteloos** vandaag? Zou het kunnen dat ik de griep te pakken heb? VAN NL: hangerig.
- 2) ww. hangerig zijn. *Te yu si a boi disi fu mi e anga-anga so na mi skin, dan a no firi switi.* Als je deze jongen van me zo aan me ziet **hangen**, dan weet je dat hij zich niet lekker voelt.
- 3) ww. hier en daar ophangen. *Mi no lobi te krosi e anga-anga ini a kamra.* Ik hou er niet van wanneer er **overal** in de kamer kleren **hangen**.

angalampu znw. hibiscus. Sierheester met hangende rode bloemen. *Hibiscus schizopetalus (Malvaceae).*

angatitei znw. slingerplant.

angisa ZIE TREFWOORD: anyisa.

- 1) znw. hoofddoek.
- 2) znw. stuk stof waarmee men de hoofddoek maakt.

angorki znw. augurk. *Cucumis anguria (Cucurbitaceae).*

angri₁

- 1) znw. honger. *Angri e kiri mi.* Ik heb **honger**.
- 2) znw. hongersnood. *Angri de ini a kondre.* Er heerst **hongersnood** in het land.

angri₂

- 1) ww. verlangen. *Mi e angri fu si yu.* Ik **verlang** ernaar je te zien. SYN: bakru.
- 2) znw. verlangen. *Mi no wani bai a baisigri moro. A angri gwe.* Ik wil de fiets niet meer kopen. Ik **verlang** er niet meer naar. ZIE: lostu.

angribere znw. lege maag, honger. *Mi go sribi nanga angribere bika brede no ben de.* Ik ging met een **lege maag** naar bed omdat er geen brood was.

angriten znw. hongersnood. *Angriten kon ini a kondre fu di wan bigi alen pori ala a nyanyan.* Er ontstond **hongersnood** in het land, omdat zware regens de oogst vernietigd hadden. ZIE: angri₂.

Anitri

- 1) znw. lid van de Evangelische Broedergemeente (EBG), Hernhutter.
- 2) bnw. behorend bij de EBG. *Mi m'ma ben seni mi go na wan Anitri skoro bika mi p'pa na wan Anitri.* Mijn moeder stuurde mij naar een **EBG** school omdat mijn vader **EBG** lid is.

anitriberi znw. witte rijst gekookt met kokosmelk, olie en bakkeljauw, enz. ZIE: aleisi; moksi-aleisi.

Anitrikerki znw. Evangelische Broedergemeente (EBG).

ankra

- 1) znw. anker.
- 2) ww. vastzetten, vastmaken, (ver)ankeren (bij

boten, korjalen of schepen). *No fergiti fu ankra a boto fosi yu kon na syoro.* Als je aan wal komt, vergeet dan niet om de boot **vast** te **leggen**.

- 3) ww. blijven. *M'o ankra dyaso, yèrè!* Ik **blijf** hier, hoor! GEBRUIK: Straattaal. Ze zeggen ook *tan ankra*. ANT: lusu.

antruwa znw. groentesoort, de lichtgroene vruchten zijn rond en bitter. *Solanum macrocarpon (Solanaceae).*

anu₁

- 1) znw. arm (lichaamsdeel). ZIE: bak'anu; powa.
- 2) znw. hand. ZIE: finga; ini-anu.
- 3) znw. handjevol. *Tide mi no bori furu aleisi, kande wan anu so.* Vandaag heb ik niet veel rijst gekookt, ongeveer een **handjevol**.
- 4) znw. hand, kam (van bacove, kookbanaan). *Gi mi wan anu bakba.* Geef me een **hand** bacoven. ZIE: finga.

klapu ini den anu ww. in de handen klappen. *Te den e ori kerki, den e singi èn den e klapu ini den anu.* Als ze een kerkdienst houden, zingen ze en **klappen** ze **in de handen**.

yepi wan anu ww. een handje helpen. *A tafra disi hebi. Yu kan yepi mi wan anu?* Deze tafel is zwaar. Kun je me een **handje helpen**? SYN: gi wan anu.

anu₂

- 1) znw. bedrag dat uitbetaald wordt bij kasgeld. *Mi kisi a tweede anu.* Ik heb de tweede **uitbetaling** gekregen (d.w.z. de tweede uitgifte van het kasgeld).
- 2) znw. geld dat maandelijks gestort moet worden door mensen die meedoen aan het kasgeld. ZIE: kasmoni.

anyisa

- 1) znw. hoofddoek (deze wordt op verschillende manieren gevouwen, zoals: *lont'ede, otobaka, let-dem-tok, pawtere*). *A wiki fu maspasi den umasma lobi weri anyisa.* In de week waarin de emancipatiedag valt, dragen de vrouwen graag een **hoofddoek**. SPEC: feida; lont'ede; low-ede; prois'ede; tai-ede. ZIE: musu₂.
- 2) znw. stuk stof waarmee men de hoofddoek maakt; wordt ook gebruikt als versiering en als souvenir.

anyumara znw. vissoort. *Hoplias macrophthalmus (Erythrinidae).*

aparti bw. speciaal, apart. *Mi taki aparti nanga a basi bika mi no ben wani fu den tra wrokoman yere.* Ik heb met de baas **apart** gesproken omdat ik niet wilde dat de andere arbeiders het hoorden.

aparti fasi bw. bijzonder, op een speciaal manier. *A kopro fu a masyin ben e brenki wan aparti fasi.* Het koper van de machine blonk **prachtig**.

poti aparti ww. apart zetten. *Den preti fu ala den pikin ben de tapu tafra. Ma mama ben poti a*

preti fu p'pa aparti ini wan uku. Den borden van de kinderen stonden op tafel, maar moeder had het bord van vader **apart** in een hoek **gezet**.

apinti *znw.* een ronde drum ongeveer 30 tot 70 cm lang (Werd vroeger gebruikt om berichten van dorp tot dorp te verspreiden). ALGEMEEN: dron.

apra

- 1) *znw.* algemene aanduiding voor alle soorten appels.
- 2) *znw.* Curaçaose appel. Is wit, roze of rood en is ongeveer 5 cm lang. *Syzygium samarangense* (*Myrtaceae*). Ook bekend als *korsow-apra*.
- 3) *znw.* Surinaamse sterappel. *Chrysophyllum cainito* (*Sapotaceae*). Ook bekend als *sterapra*.

aprabakba *znw.* een kleine, dikke, zoete soort bacove. *Musa soorten* (*Musaceae*). ZIE: bakba.

aprabon *znw.* appelboom.

apresina *znw.* sinaasappel. *Citrus sinensis* (*Rutaceae*). ZIE: alanya; strun; ponpon; lemki.

apteiki *znw.* apotheek. VAN NL: apotheek.

apuku *znw.* geest die gerekend word tot de bosgeesten.

Arabiri

- 1) *znw.* Arabier.
- 2) *znw.* iemand afkomstig uit het Midden-Oosten.

arakaka

- 1) *znw.* modderschildpad. *Kinosternon scorpioides* (*Emydidae*).
- 2) *znw.* moerasschildpad. *Rhinoclemmys punctularia* (*Emydidae*). Ook bekend als *peni-edé arakaka*.

arki

- 1) *ww.* luisteren. *Ala neti mi e arki nyunsu na radio.* Elke avond **luister** ik naar het nieuws op de radio. *Arki bun! Luister* goed! ZIE: yere₁. VAN ENG: harken.
- 2) *ww.* gehoorzamen (d.w.z. luisteren en ook doen wat er gezegd wordt). *Yu mus arki yu m'ma te a e taki nanga yu.* Je moet naar je moeder **luisteren** als ze tot je spreekt. *Mi ben bari yu, ma yu no arki mi.* Ik heb je gewaarschuwd, maar je hebt me niet **gehoorzaamd** (m.a.w. je heb niet naar me geluisterd).

arkiman *znw.* luisteraar. *Yu e plei bigi arkiman, ma yu no man taigi mi not'noti fu san a boskopuman taki dape.* Je doet alsof je goed **geluisterd** hebt, maar je kan me niet eens vertellen wat de spreker daar gezegd heeft. GEBRUIK: wordt soms gebruikt als aanspreekvorm in een toespraak.

Arwaka

- 1) *znw.* Indiaan uit de stam der Arowaken.
- 2) *bnw.* Arowaks.

Arwakatongo *znw.* Arowaks (taal).

asaw *znw.* olifant. *Elephas maximus & Loxodonta africana* (*Elephantidae*). *A man disi bigi leki asaw.* Deze man is zo groot als een **olifant**.

asege

- 1) *znw.* kever.

- 2) *znw.* actaeon kever. *Megasoma actaeon* (*Dynastidae, O. Coleoptera*).

asema *znw.* vampier.

asi

- 1) *znw.* paard. *Equus ferus* (*Equidae*).
- 2) *znw.* in de *winti* religie duidt het een specifiek persoon aan waardoor de *winti* zich openbaart.

asin *znw.* azijn.

poti tapu asin op azijn zetten. Je kan manja, birambi, appel, komkommer, amandel, enz. in azijn laten trekken. Deze ingelegde vruchten noemt men *swasani* (zuurgoed).

asipen *znw.* paardestal.

asisi *znw.* as (verbrandingsproduct). *Fosten den sma ben lobi wasi den mofo nanga asisi.* Vroeger poetsten de mensen hun tanden met **as**. ZIE: krofaya.

asiwagi *znw.* paardenrijtuig, paardenwagen.

asranti *bnw.* brutaal, vrijpostig. *Mi no e go taigi a meisje dati. I sabi fa en mofo asranti!* Ik zal het niet tegen dat meisje zeggen. Je weet toch hoe **brutaal** ze is! SYN: kaksí. VAR.: sranti.

ati₁

- 1) *znw.* hart.
 - 2) *znw.* lef, hart. *Mi no abi ati fu kiri wan sma.* Ik heb het **hart** niet om iemand te doden.
 - 3) *znw.* harde plekjes in een bacove (banaan). *Den bakba fu mi switi, den no abi ati.* Mijn bacoven zijn lekker; ze hebben geen **harde plekjes**.
- ati bron** *ww.* boos zijn, kwaad zijn. *Mi ati e bron nanga a boi, bika a no e yere san mi e taigi en.* Ik **ben boos** op die jongen want hij gehoorzaamt mij niet. ZIE: mandí.

ati de na dyompo *ww.* zenuwachtig, nerveus of angstig zijn. *Ala leisi te mi umapikin e go na strati nanga brom, mi ati de na dyompo.* Elke keer wanneer mijn dochter met de bromfiets de straat opgaat, **ben ik zenuwachtig**. SYN: dyompo-ati. ZIE: senwe.

ati sidon *bnw.* gerustgesteld, tevreden. *Now di mi kisi a skoropapira, mi ati sidon.* Nu ik mijn diploma heb behaald, ben ik er **gerust op**.

broko ati *ww.* diep teleurgesteld zijn. *Di mi yere san a boi fu mi du, a broko mi ati.* Toen ik hoorde wat mijn zoon gedaan had, was ik **diep teleurgesteld**.

go na ati *ww.* tevreden zijn over iets. *Di mi yere tak' den srudati go baka na kampu, a go na mi ati.* Toen ik hoorde dat de soldaten terug naar het kamp waren, **deed** me dat **goed**.

kowru ati *ww.* bedaren, tot rust komen of brengen. *No tyari yu atibron kon dya. Kowru yu ati fosi.* Kom niet hier als je zo boos bent.

Bedaar eerst!

lasi ati *ww.* de moed opgeven, wanhopen. *Di den srudati si den kapten fadon, den lasi ati.* Toen de soldaten zagen dat hun kapitein sneuvelde, **gaven ze de moed op**. *A m'ma las' ati di a si*

taki a pikin no e kon na foto. De moeder **gaf de moed op** toen het kind niet naar de stad kwam.
SYN: lasi howpu.

ori na ati ww. een wrok tegen iemand koesteren.
A frow ori en masra na ati fu di a waka gi en.
De vrouw **koestert een wrok** tegen haar man omdat hij ontrouw was. ZIE: fasi₃.

teki na ati iets ter harte nemen. *Di datra warskow en tak' a mus tapu nanga smoko, a teki en na ati.* Toen de dokter hem gewaarschuwd had om te stoppen met roken, **nam** hij het **ter harte**.

ati₂ znw. hoed (algemeen woord). ZIE: musu₂; anyisa.
VAN ENG: hat.

ati₃ ZIE TREFWOORD: hati₂.

1) ww. pijn doen.

2) ww. spijten, kwetsen, pijn doen (in figuurlijke zin).

3) ww. spijten.

atibron znw. woede, ruzie, wraak, toorn. *No tyari yu atibron kon dya. Kowru yu ati fosi.* Kom niet hier als je zo **boos bent**. Bedaar eerst! *Odo: Atibron no e meki bun pikin.* Spreekwoord: **Ruzie** heeft kwade gevolgen (lett: maakt geen goede kinderen). ZIE: ati bron BIJ ati₁.

kuku fu atibron ww. koken van woede.

puru atibron tapu ww. de woede koelen. *Baka di a m'ma bari a boi, a boi puru en atibron tapu a dagu.* Nadat de moeder de jongen berispt had, **koelde** hij zijn **woede** op de hond.

ati-oso ZIE TREFWOORD: at'oso.

at'oso [at 'o· so] znw. ziekenhuis.

awansi vw. al, ook in geval, ook al. ZIE TREFWOORD: awansi.

awara znw. vrucht van de awarapalm (Is geel of

oranjeachtig). *Astrocaryum vulgare (Palmae).*
Andere palmvruchten zijn: *obe, maripa, pramaka, kumbu, keskesmaka, bugrumaka, morisi, bambam-maka, kronto.*

awarabon znw. palmsoort. *Astrocaryum vulgare (Palmae).* ZIE: palmbon.

awari znw. gewone buidelrat. *Didelphis marsupialis (Didelphidae).* Naast de gewone buidelrat vind men in Suriname ook andere soorten, o.a. de muisopossum, of *busi-moismoisi*, de vier-oog opossum, of *fo-ai-awari*, de bruine opossum, of *froktu-awari*, de kortstaart opossum, of *moismoisi-awari*, en de water opossum, of *watra-awari*.

awaridomri znw. huichelaar, schijnheilige, een vos die de passie preekt. ZIE: hoigriman.

awinsi vw. al, ook al. *Un wakti mi aiti yuru. Awinsi mi no doro ete, un mu tan wakti mi.* Wacht tegen acht uur op me. **Zelfs al** ben ik er nog niet, jullie moeten op me blijven wachten. VAR.: winsi₂; awansi; alwasi.

awinsi fa vw. hoewel, ondanks dat. *Awinsi fa mi bari a meisje, toku a teki waka nanga a boi.*

Hoewel ik dat meisje gewaarschuwd heb, gaat ze toch met die jongen om. VAR.: fa a no fa.

awinsi san vw. hoe dan ook, wat er ook gebeurt. *Den e pori a pikin. Awinsi san a wani, den e gi en.* Ze verwennen het kind. **Wat** het **ook** wil, ze geven het haar. *Mi no mus si a man na ai. Efu mi si en, mi o kiri en, awinsi san.* Ik moet die man niet tegenkomen. Als ik hem zie, vermoord ik hem, **hoe dan ook**.

ayun znw. ui. *Allium cepa (Liliaceae).*

B - b

Ba₁ aanspr.vorm. meneer. *Opa ferteri unu wan tori fa Anansi ben rei Ba Tigri.* Opa vertelde ons een verhaal over hoe Anansi Meneer Tijger bereed.
GEBRUIK: Een aanspreektitel die meestal in volksverhalen wordt gebruikt. Afkomstig van *brada*. ZIE: Sa₁; Ma₁; Tata; Pa. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

ba₂ tussenzw. om aandacht te trekken, of iets te versterken. ZIE TREFWOORD: baya.

baba

1) ww. kwijlen. *Te pikin-nengre e kisi tifi, den e baba furu.* Als kinderen tanden krijgen, **kwijlen** ze erg.

2) znw. kwijl, speeksel, spuug. *Mi no wani dringi ini wan grasi nanga yu bika mi no wani dringi yu baba.* Ik wil niet samen met jou uit een glas drinken, omdat ik je **speeksel** niet wil drinken.

babari znw. kabaal, lawaai, geschreeuw, ophef. *Man, mi no man sribi. Heri neti den e meki babari.* Mens, ik kan niet slapen. De hele nacht

maken ze **kabaal**. ZIE: tiri₁; safri. VAR.: b'bari; bar'bari.

babatiki znw. bijtring, kauwstokje voor kleine kinderen.

babaw

1) bnw. stom, niet kunnen spreken. *Sma di babaw no man taki.* Mensen die **stom** zijn kan niet spreken.

2) bnw. dom, suf (wat verstand betreft). N.B. *babaw* heeft meer te doen met verstand terwijl *bobo* te doen heeft met iemands gedrag. ZIE: bobo.

3) bnw. sprakeloos, van verbazing niet kunnen spreken. *Di mi yere a moni di mi wini, mi babaw.* Toen ik het bedrag hoorde dat ik gewonnen had, was ik **sprakeloos**.

4) ww. suffen, verbluft zijn. *Yu e sidon e babaw.* Wat zit je daar te **suffen**? *A boi tnapu e babaw luku fa den e sutu a finpeiri.* De jongen staat **verbluft** toe te kijken hoe men vuurwerk

afschiet.

babawman

- 1) *znw.* iemand die niet kan spreken, stomme.
- 2) *znw.* sufferd.

babun₁ *znw.* rode brulaap. *Alouatta seniculus* (*Cebidae*). ZIE: monki.

babun₂ *znw.* Hindoestaanse man. *Den meki wan stonpopki fu memre babun nanga mai.* Ze hebben een standbeeld gemaakt om de **Hindoestaanse** immigranten (**mannen** en vrouwen) te herdenken. GEBRUIK: Is een denigrerende term. SYN: kuliman. ZIE: mai₂.

babun-aka *znw.* moerasbuizerd. *Busarellus nigricollis* (*Accipitridae*).

babun-nefi₁ *znw.* sikkel.

babun-nefi₂ *znw.* grassoort met scherpe randen. *Paspalum conjugatum* (*Gramineae*); *Scleria* (*Cyperaceae*).

babun-noto *znw.* bepaald soort liaan. *Omphalea diandra* (*Euphorbiaceae*). ZIE: noto.

babywagi *znw.* kinderwagen.

bada *ww.* zich druk of bezorgd maken, zich storen aan, ergeren. *Mi n'e bada misrefi nanga a pikin tide.* Ik **maak me** vandaag niet **druk** over dat kind. *Libi en, no bada.* Laat maar. **Maak je** niet **druk**. SYN: span; weri₂. ZIE: krasi-ede; bisi₁.

bagasi

- 1) *znw.* bagage. ZIE: kofru.
- 2) *znw.* spullen. *Go teki den bagasi fu yu kon, dan yu kon tan nanga mi.* Ga je **spullen** halen en kom bij me logeren. ZIE: bongro; taitai; pototo.

bai *ww.* kopen, aanschaffen. *Mi e go bai gruntu na wowoyo.* Ik ga bladgroenten op de markt **kopen**. VAN ENG: buy.

baiman *znw.* koper, consument.

baisigri *znw.* fiets. VAN ENG: bicycle.

baka₁ *znw.* rug. *Mi baka e hati mi!* Mijn **rug** doet me zeer! VAN ENG: back.

broko yu baka *ww.* in moeilijkheden komen. *Luku bun nanga ala yu mati. Yu o broko yu baka.* Wees voorzichtig met al je vrienden. Je kunt **in moeilijkheden** komen.

drai baka gi *ww.* iets of iemand de rug toekeren. *Hermien drai en baka gi Lenie. A no e taki nanga en moro.* Hermien heeft Lenie **de rug toegekeerd**. Zij praat niet meer met haar.

hari baka *ww.* liggen, uitrusten. *Mi weri, baya! Mi e go hari mi baka pikinso.* Ik ben moe! Ik ga er even **bij liggen** (lett: mijn rug strekken). ZIE: sribi; didon; bro.

ori baka *ww.* ondersteunen. *A ben tranga fu meki a president saka bika furu sma ben ori baka gi en.* Het was moeilijk de president af te zetten omdat velen hem **ondersteunden**.

baka₂

- 1) *ww.* bakken (in een pan). *Fosi yu stofu a fowru, yu mu baka en pikinso.* Voordat je de kip stooft, moet je hem eerst een beetje **aanbraden**. SYN:

brai. ZIE: bori; stofu; brabakoto; smuru₁; skreki₂.

- 2) *ww.* bakken (in een oven), braden. *Pon nanga boyo yu e baka tu nanga afu yuru fosi a gari.* Pom en boyo moet je twee en een half uur **bakken** voor ze gaar zijn. SYN: losi.

baka₃

- 1) *voorz.* achter. *Fu di sukru kon pina ini a kondre, meki den sneisi e kibri en baka a tonbangi.* Omdat suiker schaars is in het land, houden de Chinese winkeliers het **achter** de toonbank. ANT: fesi₂. ZIE: bakasei.

- 2) *voorz.* na. *I mu kon baka fo yuru.* Je moet **na** vier uur komen. ANT: bifosi.

de na baka *ww.* achter zijn. *Mi de na baka nanga mi wroko.* Ik **ben achter** met mijn werk.

go baka *ww.* teruggaan. *Fa a boi psa en p'pa mofo, a ben syen fu go baka na oso.* Omdat de jongen gedaan had wat zijn vader hem verboden had, schaamde hij zich om **terug** naar huis te **gaan**. ANT: kon baka.

go na baka *ww.* achteruitgaan. *Sensi di en mama dede, a pikin go na baka na skoro.* Sinds haar moeder overleden is, is het kind **achteruit gegaan** op school. ANT: go na fesi. VAR.: go nanga baka.

libi na baka *ww.* achterlaten. *Te a dot'wagi e psa, a e libi wan tingi smeri na baka.* Als de vuilniswagen voorbij is, **laat** hij een stank **achter**.

ori na baka

- 1) *ww.* achterhouden. *A no gi mi ala a moni. A ori afu na baka.* Hij heeft mij niet al het geld gegeven. Hij heeft een deel **achtergehouden**.
- 2) *ww.* tegenhouden, weerhouden. *Yu mus du ala muiti fu doro a marki. No meki no wan sani ori yu na baka.* Je moet alle moeite doen om het doel te bereiken. Laat niets je ervan **weerhouden**.

tan na baka *ww.* achterblijven. *Efu yu no meki muiti, yu o tan na baka.* Als je niet beter je best doet, zal je **achter blijven**.

baka₄

- 1) *bw.* wederom, weer, nog een keer, opnieuw. *Efu yu e naki a boi baka, mi o fon yu.* Als jij die jongen **nog een keer** slaat, rammel ik je door elkaar. SYN: ete wan leisi; agen.
- 2) *bw.* terug. *Efu yu naki mi, mi o naki yu baka.* Als je me slaat, sla ik je **terug**.

baka₅ *ww.* goed boeren, goed verdienen. *Den man e baka na Holland.* In Holland **verdienen** ze goed.

baka agen *bw.* wederom, alweer. *A no esde mi gi yu wan batra oli? Dan tide yu kon teki wan tra wan baka agen.* Heb ik je niet gisteren een fles olie gegeven? En vandaag kom je **al weer terug** om er nog één te halen. GEBRUIK: het gebruik van deze twee synoniemen samen duidt ergernis of verveeldheid aan.

baka dati vw. daarna. *Esde a triki-isri koti faya.*

Baka dati a no wani hati moro. Gisteren heeft het strijkijzer gevonkt. **Daarna** werd het niet meer heet. *Hesdie kon leki fosiwan. Baka dati Ernie doro. Yu na a di fu dri sma di kon tide.* Hesdie kwam als eerste. **Daarna** kwam Ernie. Jij komt vandaag als derde. ZIE: dan.

baka di vw. nadat. *Baka di mi kmopo fu wroko, alen kon.* Nadat ik van het werk was gekomen, begon het te regenen.

baka-anu znw. elleboog. ZIE TREFWOORD: bak'anu.

baka-ati znw. rugpijn. ZIE TREFWOORD: bak'ati.

bakabaka

- 1) bw. stiekem. *Michael no ben wani hori friyari-oso, ma bakabaka un seti ala sani fu meki prisiri nanga en.* Michael wilde geen feest op zijn verjaardag, maar we hebben stiekem alles geregeld om het met hem te vieren.
- 2) bw. achter iemands rug. *Son sma te den de nanga yu den e lafu nanga yu, ma bakabaka den e krutu yu.* Sommige mensen lachen tegen je als ze bij je zijn, maar achter je rug schelden ze je uit.
- 3) bw. achteraf, nadien, later. *Mi denki tak' mi ben bai wan bun sani, ma bakabaka mi si tak' mi bai puspusi ini saka.* Ik dacht dat ik iets goeds gekocht had, naar later bleek dat het een miskoop was (lett: dat ik een kat in de zak gekocht had).

bakabana znw. gebakken kookbanaan.

bakabini

- 1) znw. achterbuurt. SYN: bakabirti.
- 2) znw. ver afgelegen gebied. ZIE: boiti.

bakabirti znw. achterbuurt. SYN: bakabini.

bakabonyo znw. ruggegraat.

bakabreki znw. tijd tussen 13:00u en 16:00u (lett: na breetijd). ZIE TABEL BIJ: dei.

bakadan

- 1) znw. dijk die achter een dorp of nederzetting loopt.
- 2) znw. billen, zitvlak, achterwerk. SYN: bakadyari.

bakadina znw. middag (tussen 15:00u en 18:00u). N.B. wordt soms uitgesproken als *bakad'na*. ZIE TABEL BIJ: dei.

bakadoro znw. achterdeur. TEGENHANGER: fes'doro.

bakadyari

- 1) znw. achtererf, achtertuin.
- 2) znw. eufemisme voor billen. SYN: bakadan.

baka-edo znw. achterhoofd.

bakafensre znw. achtervenster. ZIE: fensre.

bakafinga₁

- 1) znw. steekpenning of extraatje. *Efu yu wani fu den yepi yu gaw, dan yu mu gi den wan bakafinga.* Als je gauw geholpen wil worden, moet je steekpenningen geven. ZIE: tyuku.
- 2) znw. bijbaantje, bijverdienste. *A man disi e wroko gi lanti, ma a abi wan pikin bakafinga e du.* Deze man werkt voor de overheid, maar hij

heeft ook een bijbaantje.

bakafinga₂ bw. een stijl om het haar te vlechten.

bakafutu

- 1) znw. hiel. SYN: baka-iri.
- 2) znw. achterpoot (van een dier). *Yu don moro wan kaw bakafutu.* Gezegde: Je bent dommer dan de achterpoot van een koe.

bakafutu-titei znw. achillespees. VAR.: bakatitei₂.

baka-iri znw. hiel. SYN: bakafutu. VAR.: iri.

bakaman

- 1) znw. aanhanger, lid, nakomer, volgeling, volger. *Den bakaman fu a kerki disi no e meki spotu nanga den bribi.* De leden van deze gemeente spotten niet met hun geloof.
- 2) znw. adviseur, helper. *Efu den bakaman fu a presidenti no bun, dan a no man seti a kondre bun.* Als de adviseurs van de president niet goed zijn, kan hij het land niet goed besturen. SYN: raiman.
- 3) znw. spion. *Ala sei den feyanti abi bakaman.* Overall hebben de vijanden hun spionnen. ZIE: konkuman.

bakaneki znw. nek.

bakanen znw. achternaam, familienaam. ZIE: nen.

bak'anu [bak 'a: nu] znw. elleboog. ZIE: anu₁.

bakapasi znw. achterweg, sluipweg.

bakapikin znw. nakomeling. TEGENHANGER: afo.

bakasei

- 1) znw. achterin, achterop, achterkant. *Den pikin e prei na bakasei.* De kinderen spelen achterop (het erf). ANT: fes'sei.
- 2) bnw. achterste. *Te yu e kon luku mi, yu mu kon na a bakasei oso.* Als je bij mij op bezoek komt, moet je bij dat achterste huis zijn.
- 3) znw. billen. SYN: gogo.

en bakasei teki faya uit de gratie vallen. SYN: en dyakti teki faya.

bakaten bw. later, nadien, erna. *Yu no mus pori a pikin tumsi. Bakaten yu no o man nanga en.* Je moet het kind niet te veel verwennen. Later zal je hem niet meer aankunnen.

bak'ati [bak 'a: ti] znw. rugpijn.

bakatifi znw. kies. ALGEMEEN: tifi.

bakatitei₁ znw. achterhoede, defensie. *A bakatitei ben swaki, dat' meki someni bal lai.* De achterhoede was zwak, daarom zijn er zoveel doelpunten gescored.

bakatitei₂ znw. achillespees. ZIE TREFWOORD: bakafutu-titei.

bakawan znw. achterste, laatste. *Bigisma taki tak' te tigri e onti, a e libi den fosiwan dan a grabu a bakawan.* De ouderen zeggen dat wanneer de tijger op jacht is, laat hij de voorste dieren passeren en grijpt de laatste. ANT: fesiwan.

bakawowoyo het erf aan de achterkant van de centrale markt in Paramaribo. ZIE TREFWOORD: wowoyo.

bakayari znw. de tijd na nieuwjaarsdag.

TEGENHANGER: mofoyari.

bakayesi *znw.* plaats achter het oor.

bakba *znw.* bacove (SN), banaan. *Musa soorten* (*Musaceae*). SPEC: aprabakba; banabakba; ingibakba; pikinmisi-finga bakba; sukrubakba. ZIE: bana.

bakba wenkri *znw.* duid een rommel of wanorde aan. *Boi, i no kan kon olati yu wani na wroko. Dya a no wan bakba wenkri.* Jongen, je kunt niet aan het werk komen wanneer je maar wilt. Het is hier geen janboel. (In het Surinaams Nederlands zeggen ze *bakovewinkel*).

baki *znw.* houten bak. *Tomati kon bunkopu. Den e seri feifi golu wan baki.* Tomaten zijn goedkoop geworden. Eén **bak** kost maar vijf gulden. ZIE: kisi₁.

bakra

- 1) *znw.* iemand van Nederlandse afkomst.
- 2) *znw.* een blanke.
- 3) *znw.* hoge ambtenaar, machthebber (b.v. politie, rechter). *No tyari mi go na bakra anu!* Breng me niet naar de **hoge ambtenaren**. *Den bigi bakra fu kondre.* De hoge pieten van het land. GEBRUIK: Uit de koloniale tijd, toen de blanken de meeste hoge posities in het land bekleedden. Het wekt negatieve gevoelens op. ZIE: lantiman.

bakra fasi *bw.* op zijn Hollands. *Un o du en tapu un eigi fasi, noso tapu bakra fasi?* Doen we het op onze eigen manier, of op zijn Hollands?

bakrakawfrei *znw.* witte daasvlieg. (*Tabanidae, O. Diptera*).

bakrakondre *znw.* Nederland, maar het kan ook op heel Europa duiden. SYN: Ptata₁.

Bakratongo *znw.* Nederlandse taal.

bakri ZIE TREFWOORD: bakriman.

bakriman *znw.* bakker. VAR.: bakri.

bakri-oso *znw.* bakkerij. *Yu mus go fruk'fruku na bakri-oso fu feni brede.* Je moet heel vroeg naar de **bakkerij** gaan om brood te vinden.

bakru

- 1) *znw.* spook, een soort geest (Hij wordt uitgebeeld als een korte man met een groot hoofd). ALGEMEEN: takrusani. ZIE: leba; yorka.
- 2) *ww.* branden van verlangen, begerig zijn naar iets. *A man bakru fu rei oto.* De man **wil dolgraag** auto rijden.

baksis *znw.* toegift, extraatje. *Di mi bai a ipi fisi, a man poti tu baksis na en tapu.* Toen ik het hoopje vis kocht, gaf de man me er twee bij als toegift.

balata₁

- 1) *znw., bnw.* rubber.
- 2) *znw.* wit sap van de bolletrieboom, rubbersap.

balata₂ ZIE TREFWOORD: baleta.

- 1) *znw.* bullepees.
- 2) *ww.* iemand met een bullepees slaan.

balatabon *znw.* bolletrieboom. *Den e bori a merki fu a balatabon fu meki balata.* Men kookt het

sap van de **bolletrieboom** om **rubber** te maken.

balataman *znw.* rubbertapper.

baleta

- 1) *znw.* bullepees.
- 2) *ww.* iemand met een bullepees slaan. *Den skowtu balata den fufuruman.* De agenten hebben de dieven **met de bullepees geslagen**. VAR.: balata₂.

bambam-maka *znw.* palmsoort. *Desmoncus soorten (Palmae)*. ZIE: palmbon.

bami *znw.* gerecht bestaande uit mie, vlees en groente.

bana *znw.* kookbanaan (is minder zoet dan de bacove en wordt gekookt, gebakken of geroosterd). *Musa soorten (Musaceae)*.

bakabana *znw.* gebakken kookbanaan.

ger' bana *znw.* half rijpe kookbanaan (Is net geel geworden en nog hard). *Ger'bana* wordt gebruikt voor het bereiden van *her'heri* en chips.

grit'bana supu *znw.* soep gemaakt met geraspte onrijpe kookbanaan.

grun bana *znw.* groene kookbanaan. *Grun bana* kan zowel gekookt als geroosterd gegeten worden. Hij kan ook geraspt worden voor de bereiding van *tonton* en *grit'bana supu*. Hij wordt ook gedroogd en gemalen tot bananenmeel.

lep' bana *znw.* rijpe kookbanaan. (Wordt gebruikt om *bakabana* te maken).

los'bana *znw.* groene kookbanaan geroosterd op houtskool.

banabakba *znw.* de grootste bacovensoort. Deze is minder zoet dan de kleinere soorten. *Musa soorten (Musaceae)*. ZIE: bakba.

banabeki

- 1) *znw.* geelrugbuidelspreeuw. *Cacicus cela (Icteridae)*.
- 2) *znw.* roodstuitbuidelspreeuw. *Cacicus haemorrhous (Icteridae)*. Ook bekend als *redibanabeki*.

banabon *znw.* bananenboom.

banalew *znw.* een slappe vilten hoed.

banawatra *znw.* vocht van de stam van een bananen- of een bacovenboom (n.b. het sap geeft hardnekkige vlekken). *Odo: Mama mofona banawatra.* Spreekwoord: Uitspraken van moeders komen altijd uit (m.a.w. ze zijn onuitwisbaar).

banban *znw.* een slanke, lichtgekleurde zeevis die zeer smakelijk is. *Cynoscion acoupa (Sciaenidae)*. Hij wordt soms *sekubi* genoemd.

bangi₁ *znw.* bank, zitbank. *Odo: Temreman oso no abi bangi.* Spreekwoord: In het huis van de timmerman staat geen **zitbank**. (d.w.z. Wat je zelf goed kunt, doe je meestal voor anderen.)

bangi₂ *znw.* zandbank.

bangi₃ *znw.* handelsbank, geld bank. *Mi e go broko mi moni na bangi.* Ik ga mijn geld bij de **bank**

wisselen.

banknotu *znw.* geldsbedrag van vijftig cent. VAR.: banku. ZIE TABEL BIJ: moni.

banku *znw.* geldsbedrag van vijftig cent of vijftig dollar (vroeger betekende het ook vijftig gulden en zelfs vijftigduizend gulden). ZIE: banknotu. ZIE TABEL BIJ: moni.

banti₁

- 1) *znw.* band. *A spikri boro mi banti.* Ik heb een spijker in mijn **band**. (lett: De spijker heeft mijn **band** doorboord.)
- 2) *znw.* riem, band.
- 3) *znw.* bandje. *Mi frow susu abi wan fini banti bakasei.* De schoen van mijn vrouw heeft een dun **bandje** aan de achterkant.
- 4) *ww.* met een riem of band vastmaken. *Yu mu banti a susu, noso a o kmoto na yu futu.* **Maak** je schoen **band vast**, anders verlies je je schoen.
- 5) *ww.* knellen. *A Jockey e banti mi na mi seibowtu.* De onderbroek **knelt** in mijn lies.

banti hori *ww.* vastbinden met een band. *Poti a gasbom baka a baisigri dan yu e banti en hori fu a no fadon.* Zet de gasbom op de bagagedrager van de fiets en **bindt** hem **vast** zodat hij niet valt.

banti₂ *znw.* streek. *A man tya banti.* De man is vol **streken**.

banti₃ *bnw.* dronken.

barba *znw.* baard.

barbakoto *ww.* barbecueën, het roosteren van vis of vlees boven een houtskoolvuur. ZIE TREFWOORD: brabakoto.

bar'bari *znw.* kabaal, lawaai, geschreeuw, ophef. (variant van *babari*).

bari₁ *znw.* ton, vat. *Poti a watra ini a bari.* Giet het water in het **vat**. *Raitori: Bari na tapu bari.* *Piki: Tyen.* Raadsel: **Vaten** op **vaten**. Antwoord: Suikerriet. VAN ENG: barrel.

bari₂

- 1) *ww.* schreeuwen of roepen van een mens of dier, of geluid van machines. *Di a boi koti en futu, a bari.* De jongen **schreeuwde** toen hij zich in zijn voet sneed. *Te wan sma e waka ini a strati, ala den dagu e bigin bari.* Als iemand op straat loopt, beginnen alle honden te **blaffen**. *Fa a oto e bari so?* Waarom **maakt** die auto zo'n **lawaaai**? ZIE: babari.
- 2) *ww.* omroepen. *A nyunsu bari ini Holland fosi a bari dyaso.* Het nieuws is het eerst in Holland **omgeroepen** en daarna hier. SYN: brotyas.
- 3) *ww.* waarschuwen. *Mi ben bari yu, ma yu no yere.* Ik heb je **gewaarschuwd**, maar je heb niet geluisterd. SYN: warskow.

bari adyosi afscheid nemen. ZIE TREFWOORD: adyosi.

bari boskopu bekendmaken, berichten. ZIE TREFWOORD: boskopu.

bari dreigi uitjouwen. ZIE TREFWOORD: dreigi.

bari kari schreeuwend roepen. ZIE TREFWOORD: kari.

bari krei in tranen uitbarsten. ZIE TREFWOORD: krei.

bari lafu schaterlachen. ZIE TREFWOORD: lafu.

bari odi groeten, de groeten doen. ZIE TREFWOORD: odi.

bari wroko *ww.* bekendmaken. *Lanti bari wroko tak' ala borgu fu a kondre di abi tin-na-siksi yari mus meki en ID-karta.* De overheid **maakte bekend** dat elke burger van het land die de leeftijd van zestien jaar bereikt, een ID kaart moet laten maken. SYN: bari boskopu.

barki₁ *znw.* balk. ZIE: postu; bowtu₃.

barki₂ *znw.* honderd dollar (vroeger was het 100 gulden). ZIE TABEL BIJ: moni.

barki₃ *znw.* boot, bark. *Odo: Libisma e meki en barki, ma Gado e bow en sipi.* Spreekwoord: De mens wikt, maar God beschikt (lett: de mens maakt zijn **boot**, maar God bouwt zijn schip). GEBRUIK: alleen nog in het spreekwoord. ZIE: boto.

basi₁

- 1) *znw.* baas.
- 2) *ww.* bedwingen, in toom houden. *No suku en mofo, bika a no man basi en tongo.* Daag haar niet uit, want ze kan haar tong niet **in toom houden**.

basi₂ *znw.* bast (van een boom, noot, kokosnoot, enz.). ZIE: bonbuba.

baskita *znw.* gevlochten rieten mand, meestal gemaakt van *warimbo*. ZIE: manki. VAN ENG: basket.

basra *bnw.* van gemengd ras, bastaard. ZIE: dogla. VAN ENG OF NL: bastard/bastaard.

baster

- 1) *ww.* barsten, in stukken breken. *Efu yu meki a watramun fadon, a o baster.* Als je de watermeloen laat vallen, zal hij **barsten**.
- 2) *bnw.* gebarsten. SYN: broko₁.

basya

- 1) *znw.* opziener van slaven, voorman. ZIE: basi₁.
- 2) *znw.* dorpsleider. De *basya* komt onder een *kapten*.

batra *znw.* fles. *Di mi kba dringi a soft, mi fringi a batra trowe.* Nadat ik de soft opgedronken had, wierp ik de **fles** weg. *Efu yu go nanga doti spun ini a batra, a swasani o skefti.* Als je vuile lepels in de **fles** steekt, zal het zuurgoed schiften. VAN ENG: bottle.

batyaw *znw.* een bepaald soort zoutevis, kabeljauw, bakkeljauw. ZIE: waranfisi; sowt'fisi; dreifisi; elen; bokun; tri.

baya *tussenw.* om aandacht te trekken, of iets te versterken. *Baya, tamara yu no mu kon.* **Luister**, morgen moet je niet komen. *Gruntu diri, baya!* De groenten zijn duur, **hoor!** VAR.: ba₂.

b'ba₁ ['b·a] ZIE TREFWOORD: baba.

- 1) *ww.* kwijlen.
- 2) *znw.* kwijl, speeksel.

b'ba₂ ['b·a] *znw.* huid, vel, schubben, schil, bast (van

een mens, dier, vis, vrucht of boom). ZIE TREFWOORD: buba.

b'bari ['b·a̠ ɾi] *znw.* kabaal, lawaai, geschreeuw, ophef. (variant van *babari*).

Bedaki *znw.* kerstmis, kerstdag(en). *Mi pikin kon fu nyan Bedaki na Sranan.* Mijn kind is gekomen om het **kerstfeest** te vieren in Suriname.

GEbruik: Jonge mensen zeggen liever *Kresneti*. ZIE: *Kresneti*.

bedi

- 1) *znw.* bed. DELEN: matrasi; kunsu. ZIE: papaya₂.
- 2) *znw.* verhoogde plaats in een tuin waarop men bloemen of gewassen kweekt. *Na bakadyari yu kan si den bedi ete pe oma ben prani pinda.* Achter op het erf kun je de **bedden** nog zien waarop oma pinda's plantte.

bedoi *ww.* aanwijzen, beduiden. *Fu di a man no ben sabi a foto meki mi bedoi en fa a mus waka go na Palmentuin.* Omdat de man de stad niet kende moest ik hem **beduiden** hoe hij de Palmentuin kon bereiken. ZIE: brokobroko. VAN NL: beduiden.

bedrigi *ww.* bedriegen, voor de gek houden. *A boi bedrigi en gramama nanga en moni.* Die jongen heeft zijn grootmoeder **bedrogen** met haar geld. ZIE: anga₁. VAN NL: bedriegen.

bedrigi yusrefi *ww.* jezelf bedriegen.

bedrigiman *znw.* bedrieger. SYN: dyoteman. ZIE: leiman.

Bedyan *znw.* Westindisch Engels.

begi₁

- 1) *ww.* bedelen. *A frow e begi moni tapu strati.* De vrouw **bedelt** op straat. VAN ENG: beg.
- 2) *ww.* verzoeken, vragen (met respect/eerbied). *Mi e begi yu fu yu kan yepi mi pikinso.* Ik **verzoek** je me even te helpen. ZIE: aksi₂.

begi₂

- 1) *znw.* gebed, verzoek. *Na begi wawan kan yepi ini a tori disi.* Alleen **gebed** kan in deze situatie helpen. VAN ENG: beg.
- 2) *ww.* bidden. *A nowtu disi e leri den sma begi.* Deze nood leert de mensen **bidden**.
- 3) *ww.* aanbidden. *Den bribisma e go na kerki fu begi Gado.* De gelovigen gaan naar de kerk om God te **aanbidden**. SYN: ambegi.

begiman *znw.* bedelaar.

beifi *ww.* beven, bibberen, rillen, trillen. *Esde mi kowru sote taki mi bigin beifi.* Gisteren had ik het zo koud, dat ik begon te **bibberen**. *Di mi si a fufuruman nanga wan gon, mi ben frede dat' mi bigin e beifi.* Toen ik de dief met een geweerd zag, was ik zo bang dat ik begon te **beven**. VAN NL: beven.

beifi-ati *znw.* vreesachtigheid, zenuwachtigheid. *Mi de nanga beifi-ati nownowde, baya!* Ik ben nu **erg zenuwachtig**! SYN: dyompo-ati.

beiri *znw.* bijl. SYN: aksi₁. VAN NL: bijl.

beitri *znw.* beitel. VAN NL: beitel.

beki *znw.* een grote ovalen kom van zink, koper of plastic. VAN NL: bekken.

bèl *ww.* bellen. *Tapu mi friyaridei ala mi famiri bèl kmopo fu Nederland.* Op mijn verjaardag **belde** mijn hele familie me vanuit Nederland.

bemui

- 1) *ww.* bemoeien met iets, zich ergens mee bemoeien. *Yu no mus bemui ini tra sma tori.* Je moet je niet **bemoeien** met anderen's zaken. VAN NL: bemoeien.

- 2) *bnw.* nieuwsgierig. *Na wan bemui pikin. Heri dei a e sidon tapu a skotu e luku san e psa ini birfrow dyari.* Het is een **nieuwsgierig** kind. Ze zit de hele dag op de schutting te kijken wat er op buurvrouws erf gebeurt. SYN: mumui.

ben *hulpww.* duidt de verleden tijd aan. *Mi ben de na at'oso.* Ik **lag** in het ziekenhuis.

benawtu *bnw.* warm hebben, benauwd. *A benawtu sote taki mi e broko sweti.* Het is zo **benauwd** dat ik ervan zweet. VAN NL: benauwd.

beni

- 1) *ww.* buigen, vouwen. *Te yu waran a plastic peipi, yu kan beni en fa yu wani.* Als je de plastic pijp verwarmt, kan je hem **buigen** zoals je wilt. ZIE: fow; boigi; bukundu. VAN ENG: bend.
- 2) *ww.* afslaan, andere richting gaan. *Te yu doro pe a bigi wenkri de, dan yu e beni go ini a pasi dati.* Als je bij de grote winkel gekomen bent, dan **sla** je bij die straat **af**.
- 3) *znw.* bocht. ZIE: boktu.
- 4) *bnw.* krom, gebogen.
- 5) *ww.* omspelen (bij voetbal of basketbal). *Ala sma lobi luku te Romario e prei, fa a e beni den tra man.* Als Romario speelt, houdt een ieder ervan te zien hoe hij de tegenspelers **omspelt**.

beni strafu straf uitzitten. ZIE TREFWOORD: strafu.

ber'ati [beɾ 'aː ti] *znw.* buikpijn, buikkrimp. *Yu o kisi ber'ati efu yu no puru a nati bruku.* Je zult **buikpijn** krijgen als je die natte broek niet uittrekt.

bere₁

- 1) *znw.* buik, maag. *A nyan te en bere furu.* Hij heeft zijn **buikje** rond gegeten. *A kuliman fu tapu uku bere bigi.* De Hindoestaan op de hoek heeft een grote **buik**. *Te angri e kiri mi dan mi bere e bigin bari.* Als ik honger heb begint mijn **maag** te knorren. VAN ENG: belly.
- 2) *znw.* baarmoeder. *A pikin de na ini en mama bere.* Het kind is in de **buik** van de moeder (m.a.w. in de **baarmoeder**). SYN: muru₂. ZIE: berefamiri; mamabere.
- 3) *znw.* zwangerschap, foetus.
- 4) *znw.* taille. *Te mi nanga mi frow e koiri, mi lobi hori en na en bere.* Wanneer ik met mijn vrouw wandel, sla ik mijn arm om haar **middel**.
- 5) *znw.* binnenkant. *A opo a brede fu si san de ini en bere.* Hij maakte het broodje open om te zien wat **erin** zat.

abi bere ww. zwanger zijn, in verwachting zijn.

Mi frow abi bere. Mijn vrouw is **zwanger**.

gi bere ww. zwanger maken. *Boiki gi a pikin fu sei bere.* Boiki heeft het buurmeisje **zwanger** gemaakt.

kisi bere ww. zwanger raken. *Den umasma taki: te wan agama kon ini yu dyari, yu o kisi bere.*

De vrouwen zeggen: als een marmerleguaan op je erf komt, zal je **zwanger** raken. SYN: ori bere; abi bere.

langa bere bnw. onverzadigbaar, constant eten. *A boi disi abi wan langa bere. Heri dei a e nyan.* Deze jongen lijkt **onverzadigbaar**. Hij eet de hele dag door. *A boi bere langa.* De jongen eet constant (lett: zijn **buik** is **lang**).

lasi bere ww. miskraam. *A frow lasi a bere.* De vrouw heeft een **miskraam** gehad. SYN: trowe bere.

ori bere ww. zwanger raken. ZIE: kisi bere; abi bere.

puru bere ww. aborteren, abortus plegen. *Fu di a frow no ben wani a pikin, a puru a bere.* Omdat de vrouw het kind niet wilde, heeft ze het laten **aborteren**.

bere₂ znw. dikke darmen van een koe of varken bereid met specerijen (kan met brood of rijst gegeten worden).

bere koti een onverwachts opkomende drang om af te gaan, meestal gepaard gaande met krachtige darmkrampen. ZIE TREFWOORD: koti₁.

bere-ati znw. buikpijn. ZIE TREFWOORD: ber'ati.

berebanti znw. buikband. *Baka te wan umasma kisi wan pikin, a mus tai en bere nanga wan berebanti fu en bere kan kon plata baka.* Nadat een vrouw een kind gebaard heeft, moet ze haar buik met een **buikband** binden zodat deze weer plat wordt.

berefamiri znw. verwante familie bij elkaar. bepaalde families weten dat ze van één plantage of voorouder afstammen, b.v. de families Pengel, Pique, en Pinas, zijn van de plantage Onverwacht.

berefuru bnw. onbelangrijk. *Yu e gi wan lo berefuru tori.* Je praat over heel wat **onbelangrijke** zaken. SYN: lawlaw.

bereketi znw. magische ketting gedragen om de buik voor herstel of voor bescherming tegen geestelijke machten. *A bonuman taigi a frow taki a musu weri wan bereketi fu kan kon betre.* Die toverdokter heeft tegen de vrouw gezegd, dat ze een **buikketting** moet dragen om beter te kunnen worden.

berekofu znw. vuistslag in de buikstreek. *No ferferi mi noso mi o naki yu wan berekofu.* Verveel me niet anders geef ik je een **stomp** in je **maag**.

bereman znw. zwangere vrouw. GEBRUIK: jongere mensen zeggen liever *bere-uma*. VAR.: berem'ma.

berem'ma ZIE TREFWOORD: bereman.

bere-uma znw. zwangere. SYN: bereman.

Bergi₁ znw. België.

bergi₂ znw. berg, heuvel. VAN NL: berg.

bergibergi bnw. bergachtig, heuvelachtig. *A pasi na Afobaka bergibergi.* De weg naar Afobaka is **heuvelachtig**.

bergikaiman znw. wigkopkaaiman. *Paleosuchus trigonatus (Alligatoridae).* Ook bekend als *blakakaiman*. ZIE: kaiman.

bergikeskesi znw. grijze capucijneraap. *Cebus olivaceus (Cebidae).* ZIE: monki.

bergi-olo znw. spelonk, grot.

bergipresi znw. bergachtige plaats, gebergte.

bergiskin znw. tegen de berg aan, berghelling. *Ini Trinidad den sma e bow den oso tapu a bergiskin srefi.* In Trinidad bouwt men huizen zelfs tegen de **berghelling**.

beri

1) ww. begraven. *Yu no mus afrontu a doti pe yu kumatitei beri.* Je moet het land waar je navelstreng **begraven** ligt, niet beledigen. VAN ENG: bury.

2) znw. begrafenis, uitvaart. *Bakadina mi no de na oso, yerè. Mi o go na beri.* Vanmiddag ben ik niet thuis, hoor. Ik ga naar een **begravenis**.

beri en gi wan sma

1) ww. in de steek laten. *Yu ben pramisi mi tak' yu bo kon teki mi, ma yu no kon moro. Yu beri en gi mi, boi!* Je had me beloofd dat je me zou komen halen, maar je bent niet meer geweest. Je heb me gewoonweg **in de steek gelaten**.

2) ww. een misdaad of misdadiger aanbrengen, aanklagen. *Efu yu no yepi mi nanga a tori disi, mi o beri en gi yu na driktoro.* Als je me met deze zaak niet helpt, dan zal ik je bij de directeur **aanbrengen**.

beri doi gi voor iemand duimen. ZIE TREFWOORD: doi.

berpe znw. begraafplaats, kerkhof. SYN: bonyogron. ZIE: grebi.

besnei

1) ww. besnijden. *Den Yampaneisi e besnei den boi te den tapu twarfu yari.* De Javanen **besnijden** hun jongens op de leeftijd van twaalf jaar.

2) bnw. besneden. *A man disi besnei fu di na datra ben wani.* Deze man is **besneden** op dokters advies.

besroiti

1) znw. besluit. *Yu no kan kenki a besroiti san meki kba.* Je kan het **besluit** dat genomen is, niet meer veranderen.

2) ww. beslissen. *San driktoro besroiti, sma no man kenki moro.* Wat de directeur **besloten** heeft, kan men niet meer veranderen

teki wan besroiti een beslissing nemen.

besun znw. groot cassavebrood. ZIE: parakoranti; kasababrede.

beti

1) ww. bijten. *Raitori: Mi papa abi dagu. Den*

bigiwan n'e beti, ma den pikinwan e beti. Piki: Na pepre. Raadsel: Mijn vader heeft honden. De groten **bijten** niet, maar de kleinen wel. Antwoord: Peper.

- 2) *znw.* lokaas. *Yu kan poti wan pisi beti na a uku gi mi?* Kun je een stukje **aas** aan de hengel voor me doen?
- 3) *ww.* jeuken, prikkelen. *Na kras'taya yu bai gi mi. Yu e firi fa a e beti.* Je heb tajer voor me gekocht die jeuk veroorzaakt, je voelt duidelijk hoe hij **prikt**. ZIE: kras₁.

feni wan beti *ww.* fooi krijgen, een meevaller. *Tide mi no feni no wan beti na no wan sma.* Vandaag heb ik van niemand een **fooi** gekregen.

betre

- 1) *bw.* beter. *Mamanten un no ben seri noti, ma now a e go moro betre.* In de ochtend uren hebben we niets verkocht, maar nu gaat het **beter**.
- 2) *bw.* liever, eerder. *Betre mi nyan soso brede prefu mi begi sma moni. Liever* brood zonder beleg eten dan mensen om geld vragen.
- 3) *ww.* genezen. *Efu yu no tai a soro, a o betre moro esi.* Als je de wond niet verbindt, zal hij sneller **genezen**. ZIE: gesontu.

beweigi

- 1) *ww.* bewegen (zich). *Te yu si wan sneki krosbei fu yu futu, yu no mus beweigi.* Als je een slang dichtbij je voeten ziet, moet je je niet **bewegen**.
- 2) *znw.* beweging. *A skowtu meki wan beweigi nanga en anu fu sori tak' un kan abra a strati.* De agent maakte een **beweging** met zijn hand om aan te geven dat we de straat mochten oversteken.

bifo *vw.* voorheen. *Fu sanede mi mus pai edemoni now? Noiti mi no pai en bifo.* Waarom moet ik nu belasting betalen? **Voorheen** heb ik het nooit gedaan. ZIE: fosi. VAR.: bifosi. VAN ENG: before.

bifosi ZIE TREFWOORD: bifo.

bigi

- 1) *bnw.* groot (van maat, breedte, omvang, omtrek, oppervlakte, enz.). *A man disi bigi leki asaw.* Deze man is zo **groot** als een olifant. *Angriten kon ini a kondre fu di wan bigi alen pori ala a nyanyan.* Er ontstond hongersnood in het land, omdat **zware** regens de oogst vernietigd hadden. ANT: pikin₁. VAN ENG: big.
- 2) *bnw.* oud. *I denki taki yu bigi moro mi?* Denk je dat je **ouder** bent dan ik? *Te den pikin kon bigi, yu no kan dwengi den moro fu du san yu wani.* Als kinderen **groot** zijn geworden, kun je ze niet meer dwingen om te doen wat je wilt. SYN: owru₁; grani.

meki bigi *ww.* bluffen, opscheppen. *Den boi lobi meki bigi taki den p'pa moro tranga.* De jongens houden ervan om erover **op** te **scheppen** dat hun vader sterker is. SYN: skepi.

bigi-ai ['bi dʒaⁱ] *znw.* hebzucht, begeerte. *Soso*

bigi-ai fu a moni fu a man meki a pikin gwe nanga en. Alleen door **hebzucht** is de vrouw er met die man vandoor gegaan. ZIE: gridi.

abi bigi-ai *ww.* jaloers zijn, afgunstig zijn, benijden. *A pikin abi bigi-ai na mi tapu fu di a e si taki mi e prodo moro en.* Dat kind is **jaloers** op me omdat ik modieuzer gekleed ben dan zij. SYN: dyarusu.

bigibigi dei klaarlichte dag. ZIE TREFWOORD: dei.

bigidagu *znw.* vooraanstaand persoon, notabele, rijke. *A man san ben seri sani na wowoyo tron wan bigidagu fu a kondre.* De marktkoopman is nu een **vooraanstaande** man geworden. SYN: bigiman; bigifisi.

bigidoi *znw.* duim of grote teen. VAR.: bigidoin.

bigidoin ZIE TREFWOORD: bigidoi.

bigifasi *znw.* hoogmoed, hovaardij. *Odo: Bigifasi abi ondrow fanowdu.* Spreekwoord: **Hoogmoed** komt voor de val. GEBRUIK: wordt gebruikt met het werkwoord *abi*. ANT: sakafasi; SYN: bigimemre.

bigifisi *znw.* notabele. SYN: bigidagu; bigiman.

bigifutu₁ *znw.* elephantiasis, been dat is opgezet door besmetting met filaria. SYN: bimba. ZIE: bubu₁.

bigifutu₂ *znw.* soort snoepgoed, Chinese pruim.

bigikuyake *znw.* roodsnaveltoekan. *Ramphastos tucanus (Ramphastidae).*

bigiman

- 1) *znw.* volwassene. *Te mi tron wan bigiman mi o bai wan oto.* Als ik **volwassen** ben, ga ik een auto kopen.
- 2) *znw.* vooraanstaand persoon, belangrijk persoon. *Johan Adolf Pengel ben de wan bigiman fu Sranan.* Johan Adolf Pengel was een **belangrijk persoon** in Suriname. SYN: bigifisi; bigidagu.

bigimarkusa *znw.* een soort passievrucht waarvan de vrucht tot 25 cm groot kan worden. *Passiflora quadrangularis (Passifloraceae).* ZIE: markusa.

bigimemre

- 1) *znw.* hoogmoed, hovaardij. *Odo: Bigimemre wani ondrow.* Spreekwoord: **Hoogmoed** komt voor de val.
- 2) *bnw.* hoogmoedig, hovaardig. SYN: bigifasi; ANT: sakafasi.

abi bigimemre *ww.* hoogmoedig zijn. *A frow disi moi en a gudu, dat' meki a abi bigimemre.* Deze vrouw is mooi en rijk, daarom is zij **hoogmoedig**.

bigin

- 1) *ww.* beginnen, aanheffen. *Mi o poti yu na oso. Bigin poti yu sani ini a wagi.* Ik zal je thuis brengen. **Begin** alvast je spullen in de auto te zetten. ANT: kaba. ZIE: stotu₂.
- 2) *znw.* begin. *A bigin fu a tori ben span moro a kaba fu en.* Het **begin** van het verhaal was spannender dan het einde.

bigi-popokaisneki *znw.* groene boomboa. *Corallus caninus (Boidae)*. Ook bekend als *kadasneki* of *popokaisneki*.

bigisensi *znw.* muntstuk van twee en een halve cent. ZIE TABEL BIJ: moni.

bigisma

- 1) *znw.* volwassenen, ouders, ouder en wijzer persoon. *Te bigisma e taki, pikin-nengre mus tan tiri*. Als **volwassenen** spreken moeten kinderen zwijgen. ANT: pikin-nengre.
- 2) *znw.* voorouders (maar ook grootouders, enz.). *Den bigisma fu mi ben de srafu*. Mijn **voorouders** waren slaven. SPEC: granmama; granpapa; afo; trotro.

bigitaki *znw.* grootspraak, grootpraats (SN), brutale praatjes.

gi bigitaki *ww.* brutaliseren, iemand brutaal aanspreken. *Luku fa mi yepi mi mati ala den yari, dan now a e gi mi bigitaki*. Kijk eens hoe ik mijn vriend al die jaren geholpen heb, maar nu wil hij me **brutaliseren**. *Fosten den pikin ben lespeki den bigisma, ma dis' ten den pikin asranti, den e gi bigitaki*. Vroeger hadden de kinderen respect voor hun ouders, maar nu zijn ze vrijpostig en **hebben praatjes**. ZIE: kosi₁.

bigitodo *znw.* reuzenpad. *Bufo marinus (Bufonidae)*. Ook bekend als *kras'todo*.

bigiwan *znw.* de grote of belangrijke. TEGENHANGER: pikinwan.

bigi-watradagu *znw.* Braziliaanse reuzenotter. *Pteronura brasiliensis (Mustelidae)*. Hij wordt ook gewoon *watradagu* genoemd als het niet nodig is hem te onderscheiden van de kleine zwampotter.

bigiwowoyo centrale markt aan de waterkant in Paramaribo. ZIE TREFWOORD: wowoyo.

bigiyari *znw.* groot verjaardagsfeest (gevierd op het eerste, vijfde, en elk vijfde jaar daarna). ZIE: yari₁; bigi.

bika *vw.* omdat, opdat, want, daar. *Mi bai wan paki blon tide bika mi e go meki roti*. Ik heb vandaag een pakje meel gekocht **omdat** ik roti ga maken. SYN: fu di. VAR.: bikasi.

bikasi ZIE TREFWOORD: bika.

bimba *znw.* elephantiasis, been dat is opgezet door besmetting met filaria. SYN: bigifutu₁. ZIE: bubu₁.

birambi *znw.* birambi (de lange cilindervormig vruchten lijken op kleine augurken). *Averrhoa bilimbi (Oxalidaceae)*. ZIE: fransman-birambi; lontu-birambi.

birfrow *znw.* buurvrouw.

biri *znw.* bier. ZIE: sopi; dyogo.

birman *znw.* buurman.

birti

- 1) *znw.* buurt. *Mi nanga Arnie e tan ini a srefi birti*. Arnie en ik wonen in dezelfde **buurt**.
- 2) *znw.* omgeving, wijk. *Di Irak nanga Iran ben feti, dan ala den tra kondre ini a birti fu den ben*

e pina. Toen Irak en Iran in oorlog verwickeld waren, leden alle andere landen in de **omgeving** eronder.

- 3) *znw.* buur. *Esde den birti fu mi gwe na Amerika*. Gisteren zijn mijn **buren** naar Amerika vertrokken. VAR.: birtisma.

birtisma *znw.* mensen die in dezelfde buurt wonen, buren.

bisa *znw.* satanaap, baardsaki. *Chiropotes satanas (Cebidae)*. Ook bekend als *kwataswagri*. ZIE: monki.

bisbisi-woron *znw.* aarsmade. *Enterobius vermicularis (Oxyuridae, O. Ascaridida)*.

bisi₁ *znw.* bemoeienis. *I no abi bisi dya. I mu gwe!* Je heb niets hier te zoeken. Ga weg! (lett: Je heb geen **bemoeienis** hier...)

no abi bisi *ww.* geen bezwaar hebben, ergens geen moeite mee hebben, niets mee te maken hebben. *I kan kon efu yu wani. Mi no abi bisi*. Je kunt komen als je wilt. Ik **heb er geen moeite mee**.

San bisi yu? / O bisi yu? Wat is er aan de hand? Wat bezielt je? GEBRUIK: Meestal gebruikt door ouderen.

bisi₂ *znw.* hebben en houden, bezit. *Teki yu bisi, dan yu e gwe!* Neem je **hebben en houden** en ga weg! SYN: taitai; pototo; bagasi; bondru.

bita

- 1) *bnw.* bitter van smaak. *Te yu bori amsoi nanga watra, a e bita moro dan te yu e bori en nanga oli*. Als je amsoi in water kookt, is het **bitterder** dan wanneer je het met olie klaarmaakt.
- 2) *znw.* Drank gemaakt van geneeskrachtige bladeren, hout of lianen. Wordt gebruikt als medicijn tegen wormen, als laxemiddel en om eetlust op te wekken.
- 3) *znw.* sterke drank (b.v. whisky, rum, enz.). *Fu sanede yu e nyan a bita so? A no bun*. Waarom gebruik je zoveel **sterke drank**? Het is niet goed voor je. ZIE: sopi.

bitakasaba *znw.* bittere cassave. *Manihot esculenta (Euphorbiaceae)*. De wortels van deze cassavesoort bevatten een giftige stof die eerst verwijderd moet worden alvorens de cassave genuttigd kan worden. Na het schillen en raspen van de cassave wordt de pulp gewassen en het sap uitgeperst met behulp van een *matapi*. Van de pulp wordt *kasababrede* en *kwak* gemaakt. Van het sap maakt men o.a. *goma*, *kasripo* en *kasiri*. ZIE: swit'kasaba.

bitawiwiri *znw.* een bittere bladgroente. *Cestrum latifolium (Solanaceae)*.

biten *bw.* bijtijds, tijdig. *Efu mi ben meki den luku a sani biten, dan kande a no bo broko*. Als ik ze **tijdig** ernaar had laten kijken, dan was het misschien niet stuk gegaan.

blaka

- 1) *bnw.* zwart. ALGEMEEN: kloru₁.

- 2) ww. zwart maken m.b.v. een zwart middel. *Mi mu blaka mi susu fosi mi go na wroko*. Ik moet mijn schoenen **met zwarte schoensmeer poetsen** voordat ik naar het werk ga. *A e blaka en wiwiri, dat' meki a sori yongu etc.* Hij **verft** zijn haar **zwart**, daarom ziet hij er nog jong uit.
- 3) ww. bekladden. *Di de tra wrokoman yere tak' Syori o tron basi, den go blaka en na drikto*. Toen de andere werknemers hoorden dat Syori tot chef benoemd zou worden, zijn ze hem gaan **bekladden** bij de directeur. ZIE: blakabal.
- naki wan blaka** ww. een blunder slaan.
- blaka doti** zwarte aarde. ZIE TREFWOORD: doti₁.
- blaka sneisi** znw. neger met een chinese familienaam.
- blaka-ai pesi** znw. bepaald soort boon. *Vigna sinensis (Papilionaceae)*. ZIE: pesi.
- blakabal** znw. wordt alleen gebruikt in de uitdrukking **naki wan blakabal** met als betekenis *iemand bekladden of in een kwaad daglicht stellen*. SYN: blaka.
- blaka-edede tingifowru** znw. zwarte gier. *Coragyps atratus (Cathartidae)*. Hij wordt ook gewoon *tingifowru* genoemd als het niet nodig is hem te onderscheiden van andere soorten gieren. ZIE: tingifowru.
- blakakaiman** znw. zwarte kaaiman. *Melanosuchus niger (Alligatoridae)*. N.B. kaaimansoort die niet voorkomt in Suriname. De kleinere *bergikaiman* en *redikaiman* die wel in Suriname voorkomen, worden soms voor de *blakakaiman* aangezien. ZIE: kaiman.
- blakaman** znw. Creool, neger. SYN: nengre. ZIE: krioro.
- blakamarkusa** znw. bepaald soort passievrucht. *Passiflora vespertilio (Passifloraceae)*. Ook bekend als *blaka-snekimarkusa* of *yorkamarkusa*. ZIE: markusa.
- blakanengre** znw. zwarte neger.
- blakapan** znw. ijzeren pan.
- blakapatu** znw. zwarte pot, ijzeren pot.
- blakapepre** znw. zwarte peper.
- blakapina** znw. haarspeld. VAR.: brakapina.
- blaka-tara** znw. scheldnaam voor donkerkleurige mensen. SYN: blaka-tin-tin.
- blaka-uma** znw. negerin. SYN: nengre-uma.
- blakaweti-aka** znw. zwart-witte kuifarend. *Spizaetus melanoleucus (Accipitridae)*.
- blaw** bnw. blauw. ALGEMEEN: kloru₁.
- blawforki** znw. blauwgrijze tangara, bisschopstangara (vogel). *Thraupis episcopus (Thraupidae)*. Ook bekend als *blawtyi*.
- blawkepanki** znw. purperhoen. *Porphyrula martinica (Rallidae)*.
- blawtyi** znw. blauwgrijze tangara, bisschopstangara (vogel). *Thraupis episcopus (Thraupidae)*. Ook bekend als *blawforki*.

blesi

- 1) ww. zegenen. SYN: seigi; ANT: fluku. VAR.: bresi.
- 2) znw. zegen. ANT: fluku.
- 3) bnw. gezegend, zalig. *Mi e winsi un wan blesi dei go moro fara*. Ik wens jullie een **gezegende** dag verder.

blo

ZIE TREFWOORD: bro.

- 1) ww. ademen.
- 2) znw. ademhaling.
- 3) ww. blazen.
- 4) ww. rusten, uitrusten.

blon

znw. bloem, meel, blom (SN). *A teki blon, a masi en, dan a baka brede*. Hij nam **blom**, kneedde het, en bakte er brood van.

blonsaka

znw. meelzak.

bo₁

hulpww. zouden (samentrekking van *ben + o*). *Efu skowtu no ben kon, dan den boi bo gi densrefi mankeri*. Als de politie niet gekomen was, **zouden** de jongens elkaar verwond hebben. *Den konkruman mus luku bun! A bo moro bun gi den efu den no ben si a krin fu dei*. Verraders moeten oppassen! Het **zou** beter voor ze zijn als ze niet geboren waren.

bo₂

znw. boog. TEGENHANGER: peiri.

bobi

znw. borst. *Sanede yu e meki a pikin krei so? Gi en a bobi*. Waarom laat je dat kind zo huilen? Geef het de **borst**.

bobi wan manya een manja uitzuigen (je maak een gaatje in een zachte manja en daarna zuig je het sap eruit). ZIE: soigi.

bobimerki

znw. moedermelk, borstvoeding, zog.

bobimofu

znw. tepel, speen.

bobo

- 1) znw. sufferd. ZIE: babaw.
- 2) bnw. suf (wat gedrag betreft). *A boi disi bobo tak' umasma srefi e fon en*. Deze jongen is zo **suf** dat zelfs de meisjes hem aftakelen.

bobo₁

ww. wiegen, hobbelen; een kind sussen. *Boboi a pikin te leki a sribi*. **Sus** het kind in slaap. ZIE: dodoi.

boboisturu

znw. hobbeltstoel, schommelstoel.

bodoi

ww. aanwijzen, beduiden. ZIE TREFWOORD: bedoi.

bofru

znw. zuid-amerikaanse tapir. *Tapirus terrestris (Tapiridae)*.

bogobogo

bnw. veel, meer dan voldoende, in overvloed. *Nyanyan ben de bogobogo na a friyari-oso*. Er was eten **in overvloed** op het verjaardagsfeest. SYN: furu; hilahila. ZIE: nofo.

boi

- 1) znw. jongen. *No meki a boi dati taki nanga yu pikin*. *A no abi bun prakseri*. Laat die **jongen** niet met je dochter praten. Hij heeft geen goede bedoelingen. VAN ENG: boy.

- 2) znw. zoon. *Ala leisi a boi fu mi e suku den moro plata buku fu leisi*. Mijn **zoon** zoekt elke keer steeds het platste boek uit om te lezen. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

boigi ww. buigen.

boiti₁ znw. buitenplaats, buitenwijk, buiten (de stad).
Fa mi e tan na boiti, mi no man kon ala yuru na foto. Omdat ik **buiten** woon, kan ik niet iedere keer naar de stad komen. VAN NL: buiten.

boiti₂

- 1) vw. behalve. *Ala presi den man prati koranti, boiti Flora.* Overal heeft men kranten bezorgd, **behalve** op Flora.
- 2) vw. naast, behalve. *Boiti a wan pikin, a mama abi ete wan.* **Behalve** dat ene kind heeft de moeder er nog één. ZIE: nanga.

boitipresi znw. buitenplaats. ZIE: pranasi.

boketi znw. boeket, ruiker, bloemstuk.

owruyari boketi een ruiker die gegeven wordt een dag voor de verjaardag.

bokoboko znw. bok. *Capra hircus (Capridae).*

ALGEMEEN: krabita.

bokrafru znw. rode ara, geelvleugel ara (een rode ara met gele en blauwe vleugels). *Ara macao (Psittacidae).* ZIE: rafu.

bokru bnw. gebocheld. *Te yu e waka, yu no mus beni yu baka so, noso yu o kisi wan bokru baka.* Je moet niet zo gebogen lopen, anders krijg je een **bochel**. VAN NL: bochel.

bòks ww. botsen. *Tu wagi bòks na Torarica.* Er was een botsing tussen twee auto's bij Torarica (lett: Twee auto's **zijn gebotst** bij Torarica.) SYN: naki.

boktu znw. bocht.

anga wan boktu ww. met hoge snelheid een bocht nemen.

koti wan boktu ww. een bocht beschrijven.

boktuboktu

- 1) bnw. kronkelig.
- 2) znw. bochten, kronkels.

boku ZIE TREFWOORD: bokun.

bokun znw. bokking, gedroogde of gerookte haring.
ZIE: elen; sowt'fisi; waranfisi. VAR.: boku.

boma znw. anaconda. ZIE TREFWOORD: aboma.

bombel znw. vuurwerk. ZIE: finpeiri; pagara.

bon znw. boom.

bonboni znw. Surinaamse eekhoorn. *Sciurus aestuans (Sciuridae).* Ook bekend als *letyan*.

bonbuba znw. boombast, boomschors.

bondru znw. bundel. SYN: bosu.

bondru kon na wan ww. bundelen, eenheid vormen, verenigen. SYN: meki wan kofu.

bonfutu znw. scheenbeen. *A boi misi a bal dan a skopu mi na mi bonfutu.* De jongen miste de bal en trapte tegen mijn **scheenbeen**.

bonfyofyo znw. schildwants. ZIE TREFWOORD: fyofyo₁.

bongo ['bɔŋ go] znw. tromsoort. ALGEMEEN: dron.

bongro znw. rommel. GEBRUIK: wordt meestal negatief gebruikt.

bonk ww. weggooien.

bonki

- 1) znw. snijboon. *Phaseolus vulgaris (Papilionaceae).*

- 2) znw. het verwijst ook naar verschillende soorten van geïmporteerde bonensoorten, zoals bruinebonen, wittebonen en capucijners. ZIE: pesi.

bonkitiki znw. bonestaak.

bonkoro znw. mulat met lichte ogen en licht haar.
ZIE: malata.

bonsbak znw. knikkerspel waarbij de ene *yowka* de andere moet raken na teruggestuit te zijn (meestal) van een muur. ZIE: yowka.

bontara znw. hars.

bontyi ZIE TREFWOORD: bonki.

- 1) znw. snijboon.
- 2) znw. geïmporteerde bonensoorten.

bonu

- 1) ww. geesten bezweren en/of oproepen. *Den go na boiti go bonu.* Ze zijn buiten de stad om **geesten te bezweren**. SYN: du fanowdu.

- 2) ww. betoveren. *Yu kan bonu wan sma meki a gwe.* Je kan iemand **bewerken**, zodat hij je verlaat. ZIE: wisi.

bonuman znw. genezer van ziekten van bovennatuurlijke aard, toverdokter. ZIE: wisiman; lukuman; obiaman.

bonuwroko znw. afgoderij; rituele handelingen die behoren bij de *winti*-religie. *Mi ben sabi a granmama fu mi birfrow, a ben du hebi bonuwroko.* Ik kende de grootmoeder van mijn buurvrouw heel goed. Ze deed intensief aan **afgoderij**. SYN: afkodrei.

bonyo znw. bot, been.

bonyogron znw. begraafplaats. SYN: berpe.

borgu₁ znw. burger. *Mi na wan borgu fu Sranan.* Ik ben een **burger** van Suriname. VAN NL: burger.
de ini borgu in burgerkleden zijn, niet in uniform. *Den skowtu de ini borgu fu den boi no sabi taki den na skowtu.* De agenten **zijn in burgerkleden** zodat de jongens hen niet als politie herkennen.

borgu₂ ww. op rekening (ver)kopen (krediet). *Mi no abi nofo moni fu bai a baisigri; mi o borgu en.* Ik heb niet genoeg geld om de fiets te kopen; ik zal hem **op rekening kopen**.

borguman znw. iemand die op krediet koopt.

bori ww. koken. *Ala dei mi mama e bori fosi a go na foto.* Elke dag **kookt** mijn moeder voordat zij naar de stad gaat. *Mi no bori mi patu ete.* Ik heb het eten (lett: mijn pot) nog niet **gekookt**. SPEC: baka₂; brabakoto; brai; losi; skreki₂; smuru₁; stofu.

boriman znw. kok. *Odo: Te yu naki kapa lasi, yu sa yere boriman tongo.* Spreekwoord: Wie kaatst, moet de bal verwachten. GEBRUIK: Verouderd.
SYN: koki.

boro₁

- 1) ww. boren. *Boro wan olo gi mi, dan mi kan anga a lampu.* Maak (lett: **boor**) een gaatje voor me zodat ik de lamp kan ophangen.

- 2) *znw.* gereedschap om mee te boren, boor. *Mi no man boro a olo bika a boro dede.* Ik kan geen gaatje maken omdat de **boor** bot is.
- 3) *bnw.* geboord, doorboorde, geperforeerd. *A boi e syen fu go na strati, bika a weri wan boro bruku.* De jongen schaamt zich om op straat te gaan, omdat hij een broek **vol gaten** aanheeft. *A banti boro.* Ik heb een leuke band. (lett: De band is **geboord**).

boro₂

- 1) *ww.* voordringen, er tussen door kruipen, insluipen. *Son sma no lobi fu wakti langa ini wan rei, dati meki den e boro.* Sommige mensen houden er niet van om lang in een rij te staan, daarom proberen ze naar voren te **dringen**.
- 2) *ww.* een kortere weg nemen, de weg afsnijden. *Mi e boro ini wan dyari fu mi kan doro moro esi na oso.* Ik **neem een kortere weg** over een erf zodat ik eerder thuis ben. *SYN:* koti pasi. *ZIE:* boropasi.

boro psa

- 1) *ww.* langs gaan. *Fosi mi go na Robby mi o boro psa kon na yu.* Voordat ik naar Robby ga, zal ik even bij jou **langs komen**.
- 2) *ww.* doorboren. *A spikri boro psa en futu.* De spijker **doorboorde** zijn voet.

boroman

- 1) *znw.* iemand die onuitgenodigd op een feest komt of illegaal ergens binnenkomt; klaploper. *Den sma poti wan waktiman fu luku taki boroman no ben kan kon na ini a presi.* De mensen hadden een wachter aangesteld zodat niemand zonder te betalen kon binnengaan.
- 2) *znw.* iemand die je overal tegenkomt. *Wan boroman mus fu sabi furu sma.* Iemand die je overal tegenkomt, kent zeker veel mensen.

boropasi *znw.* binnenpad. *Yu kan teki a boropasi, dan yu e doro moro esi.* Je kunt de **binnenpad** nemen, dan ben je er eerder.

borsu *znw.* borst, borstkas. *A man disi borsu bradi.* Deze man heeft een brede **borst**.

boru *znw.* bol, rond broodje. *Johanisi ben lobi fu dopu en boru ini en kofi.* Johan had de gewoonte zijn **bol** in zijn koffie te dopen.

bòs *ww.* ploffen, barsten. *A banti bòs, pow!* De band **klapte**, pats!

bos'bosu *bw.* bij bosjes. *Oma wiwiri syuru. A e fasi bos'bosu na a kankan.* Oma's haar is aan het losraken. Het blijft **bij bosjes** in de kam zitten.

bosi

- 1) *ww.* kussen, zoenen. *A m'ma ben breiti sote tak' a bosi en.* De moeder was zo blij dat ze hem **kuste**.
- 2) *znw.* kus, zoen. *A winiman kisi wan bosi na ala en tu seifesi.* De winnaar kreeg op beide wangen een **zoen**.

boskoku

- 1) *znw.* boodschap. *Mi aksi mi pikin brada fu tyari a*

boskoku disi gi mi mama. Ik heb mijn broertje gevraagd om mijn moeder deze **boodschap** te brengen. *VAN NL:* boodschap.

- 2) *znw.* bericht, boodschap, bekendmaking. *Esde neti un kisi a boskoku taki Ba Aleksis lasi en libi.* Gisteravond ontvingen we het **bericht** dat broer Alex is overleden.

bari boskoku *ww.* bekendmaken, berichten. *SYN:* brotyas; bari wroko. *ZIE:* bari₂.

du wan boskoku *ww.* een boodschap brengen. *Albert, yu kan go du wan boskoku gi mi na tanta Fransje?* Albert, kan je **een boodschap** voor me **brengen** bij tante Fransje?

leisi boskoku *ww.* vermanen. *Didyonsro de mi kba leisi boskoku gi en.* Ik heb hem zonet **vermaand**.

lolo wan boskoku *ww.* een bericht doorgeven. *Mi wani aksi ala sma fu lolo a boskoku disi go moro fara.* Ik wil aan iedereen vragen om dit **bericht** verder **door te geven**.

tyari wan boskoku *ww.* een preek houden. *Esde mamanten a brada dati tyari wan blesi boskoku.* Gistermorgen heeft die broeder een zegenrijke **preek gehouden**. *GEBRUIK:* kerktaal.

boskopuman *znw.* bode, boodschapper, loopjongen.

bosro

- 1) *znw.* borstel. *VAN NL:* borstel.
- 2) *ww.* borstelen. *Fosten den sma ben bosro den krosi nanga wan kar'tiki.* Vroeger **borstelden** de mensen hun kleren met een maïskolf.
- 3) *ww.* verslaan (bij sport activiteiten).

bosroko *znw.* borstrok. *ZIE:* empi. *VAN NL:* borstrok.

bosu

- 1) *znw.* bos, tros. *Mi o bai wan bosu kowsbanti.* Ik zal een **bos** kouseband kopen. *Di mi kisi a bosu bakba, mi gi mi sisa tu anu fu en.* Toen ik die **tros** bacoven kreeg, heb ik mijn zuster er twee kammen van gegeven. *ZIE:* ipi; baki; paki. *VAN NL:* bos.
- 2) *znw.* een groep mensen die bij elkaar staan, zwerm, school (van vissen). *Den sma ben knapu ini wan bosu na makandra.* Die mensen stonden in een **groep** bij elkaar. *Di mi si a bosu waswasi, mi lon!* Toen ik die **zwerm** wespen zag, ben ik weg gerend! *Te yu iti wan pisi brede ini a watra, yu e si wan heri bosu sriba e kon fu nyan en.* Wanneer je een stuk brood in het water gooit, zie je er een **school** karperzalmpjes op afkomen.

boto *znw.* boot. *SPEC:* kruiyara. *ZIE:* sipi; barki₃; pondo.

botobangi *znw.* kleine, holle zitbank gemaakt van hout met houtsnijwerk erop.

boto-edo *znw.* boeg.

botoketi

- 1) *znw.* bootsketting. *ZIE:* ankra; lanpresi; sipi.
- 2) *znw.* zilveren of gouden halsketting met grote oogjes. *SYN:* lontu-ai keti.

botolanki *znw.* bootrand, dolboord.

botoman *znw.* bootsman, schepeling. SYN: matrosi.

botrali *znw.* keuken, bijkeuken. ZIE TREFWOORD: botri.

botralibangi *znw.* aanrecht. ZIE TREFWOORD:

botribangi.

botri *znw.* keuken, bijkeuken. SYN: kukru. VAR.: botrali.

botribangi *znw.* aanrecht. VAR.: botralibangi.

botritafra *znw.* keukentafel.

botro

1) *znw.* boter, margarine. ZIE: fin'botro.

2) *ww.* beboteren. *Te yu e baka wan kuku, yu mus botro yu blik noso a kuku o fasi.* Als je een koek bakt moet je het blik eerst **beboteren**, anders blijft hij vastzitten.

botro-afkati *znw.* boteravocado, soort avocado (het vruchtvlees is botergeel).

botrofisi *znw.* botervis (een zilvergrijze, plumpe zeevis die zeer smakelijk is). *Nebris microps (Sciaenidae).*

botronoso *znw.* snot. ZIE: frikowtu.

bow *ww.* bouwen. ANT: broko₁. VAN NL: bouwen.

bow tapu *ww.* rekenen op iemand of iets. *Mi e bow tapu yu tak' yu o kon teki mi tamara mamanten.* Ik **reken erop** dat je me morgenochtend komt halen. ZIE: ferwakti.

bowston *znw.* bouwsteen.

bowtu₁ *znw.* dij. ZIE: futu. VAN NL: bout.

tapu wan sma bowtu op schoot. *A pikin sidon tapu en mama bowtu.* Het kind zit **op** haar moeders **schoot**.

bowtu₂ *znw.* moerbout. TEGENHANGER: muru₁. ZIE: skrufu₁.

bowtu₃

1) *znw.* dik stuk hout. ZIE: barki₁; planga₁.

2) *ww.* vergrendelen (met een bout). *Te wi e go sribi, wi e bowtu a doro.* Als we naar bed gaan, **vergrendelen** we de deur.

3) *ww.* iemand met een stuk hout slaan. *Di den tu boi ben feti, a wan bowtu a travan.* Toen de twee jongens vochten, **sloeg** de ene de andere **met een stuk hout**. ZIE: planga₁.

bowtu₄ *bnw.* gierig. *A man disi na wan moniman, ma a bowtu.* Deze man heeft veel geld, maar hij is **gierig**. SYN: kundu₃. ZIE: gridi.

bowtu₅

1) *ww.* vastpakken, grijpen. *Bowtu a man gi mi! Grijp* de man! ZIE: grabu; kisi₂; ori.

2) *ww.* arresteren. *Den skowtu bowtu a fufuruman.* De politie heeft de dief **gearresteerd**.

boyo *znw.* koek gemaakt van cassave en kokosnoot.

brabakoto

1) *ww.* barbecuen, roosteren van vis, kip of vlees boven een houtskoolvuur. ALGEMEEN: bori. VAR.: barbakoto.

2) *bnw.* gerookt (vis), geroosterd (kip of vlees).

brada *znw.* broer, broeder. VAN ENG: brother. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

bradi

1) *bnw.* breed, wijd. *A Marwinaliba bradi moro a Srananliba.* De Marowijnerivier is **breder** dan de Surinamerivier. *A libi e go yu bun! Fa a gersi leki dei fu dei yu e kon moro bradi?* Het gaat je goed! Het lijkt alsof je met de dag dikker (lett: **breder**) wordt.

2) *ww.* uitspreiden. *Bradi a papaya fu a boi kan didon sribi.* **Spreid** die mat **uit** zodat die jongen erop kan liggen om te slapen.

bradi-edeman *znw.* een geleerde man. ANT: donman. ZIE: koniman.

bradyari *bnw.* luidruchtig, oproerig, lawaaierig. *Mi no man sribi te neti bika soso bradyari sma e tan ini a birti.* Ik kan 's avonds niet slapen omdat de mensen in deze buurt zo **luidruchtig** zijn. ANT: tiri₁; safri. ZIE: babari; dyugudyugu.

brafu *znw.* soep met vis of wild vlees en aardvruchten. SPEC: peprewatra; kasababrafu; okrobafu. ZIE: supu.

brai *ww.* braden (boven het vuur). *Kresneti dei un brai wan doksi.* Met Kerst hebben we een eend **gebraden**. SYN: baka₂. ZIE: bori.

brakapina *znw.* haarspeld. ZIE TREFWOORD: blakapina.

brantimaka *znw.* doornig oevergewas. *Machaerium lunatum (Papilionaceae).*

brantmiri *znw.* een stenen platvorm in een keuken waarop gekookt wordt. ZIE: kukru.

brasa

1) *ww.* omhelzen. *Den brasa makandra.* Ze **omhelsden** elkaar.

2) *znw.* omhelzing. *A mama ben breiti sote dat' a gi en wan brasa.* De moeder was zo blij dat ze hem een **omhelzing** gaf.

Brasyon

1) *znw.* Brazilië. VAR.: Brasyonkondre.

2) *bnw.* Braziliaans.

Brasyonkondre *znw.* Brazilië. ZIE TREFWOORD: Brasyon.

Brasyonman *znw.* Braziliaan. *Furu Brasyonman kon dya fu wroko gowtu.* Veel **Brazilianen** zijn hier gekomen om goud te winnen.

brasyon-waswasi *znw.* Braziliaanse honingbij. *Apis mellifera (Apidae, O. Hymenoptera).* ZIE: waswasi.

brede *znw.* brood. *Omu, gi mi tin brede.* Meneer, mag ik tien **broodjes**. ZIE: lalabrede. VAN ENG: bread.

brede buskutu broodbeschuit. ZIE TREFWOORD: buskutu.

bredebon *znw.* broodvruchtboom. *Artocarpus communis (Moraceae).* Ook bekend als *nyamsi-bredebon*. De vruchten hebben een gladde schil en geen zaden. ZIE: siri-bredebon.

bredebuba *znw.* broodkorst.

brede duku *znw.* doek om brood en andere etenswaren af te dekken.

bredefutu *znw.* platvoeten. *Te yu abi bredefutu, yu*

mus weri wan spesrutu susu. Als je **platvoeten** hebt, moet je speciale schoenen dragen.

bredekundu *znw.* de uiteinden van een puntbroodje.

bredenefi *znw.* broodmes.

brei

- 1) *ww.* weven, vlechten, breien. SYN: frekti.
- 2) *bnw.* gevlochten, geweven. *Den bus'kondresma e meki moi brei manki.* De boslandbewoners maken mooie **gevlochten** manden. SYN: frekti.

breiti *bnw.* blij, gelukkig, vrolijk. ANT: sari₁. ZIE: prisiri.

breki

- 1) *znw.* bleekmiddel.
- 2) *ww.* bleken. *Den bigisma fu fosi ben lobi fu breki den weti krosi nanga Sunlight sopo.* De ouderen van vroeger hielden ervan om hun witte was met Sunlight zeep te **bleken**. *Mi m'ma poti den weti krosi ini a son meki den breki.* Mijn moeder had de witte was in de zon gelegd om te **bleken**.

brekten *znw.* middag (tussen 12:00 en 3:00 n.m.). ZIE TABEL BIJ: dei.

breni

- 1) *bnw.* blind. *A si wan man di ben breni sensi a gebore.* Hij zag een man die van zijn geboorte af **blind** was.
- 2) *ww.* verblinden (ook figuurlijk). *A krin faya ben breni mi.* Door de schittering van het licht **kon** ik **niet meer zien**.

breniman *znw.* blinde.

brenki

- 1) *bnw.* blinkend, glimmend, glanzend. *Mi de fu weri wan bun brenki susu go na a trow-oso.* Ik ben van plan om een paar **glimmende** schoenen op het huwelijksfeest te dragen. VAN NL: blinken.
- 2) *ww.* oppoetsen, polijsten, poetsen. *Yu abi wantu lemki gi mi, fu mi brenki a kopro beki fu mi?* Heb je een paar lemmetjes voor me om mijn koperen bekken te **poetsen**?

bresi *ww.* zegenen. ZIE TREFWOORD: blesi.

bri *ww.* geloven, vermoeden. ZIE TREFWOORD: bribi.

bribi

- 1) *ww.* geloven, vermoeden. *Yu no bribi lei, yu no bribi tru.* Je gelooft 't of niet. VAR.: bri.
- 2) *znw.* geloof. *A bribi fu en swaki.* Zijn **geloof** is zwak.

bribisma *znw.* gelovige.

brifi *znw.* brief, post(stuk). *Mi kisi piki tapu a brifi di mi ben seni gwe.* Ik heb antwoord gekregen op de **brief** die ik had weggestuurd.

bro

- 1) *ww.* ademen. *Fa mi abi a frikowtu mi no man bro so bun.* Omdat ik verkouden ben kan ik niet goed **ademen**. *A e bro hebi.* Zijn **ademhaling** gaat zwaar. VAR.: blo. VAN ENG: blow.
- 2) *znw.* adem. *Wan bun swenman mus man ori en bro langa.* Een goede zwemmer moet zijn **adem**

lang kunnen inhouden.

3) *ww.* blazen. *A boi e weri mi ede. Heri dei a e bro en tutu.* De jongen bezorgt me hoofdpijn. Hij **blaast** de hele dag op zijn trompet.

4) *ww.* rusten, uitrusten. *Mi e go bro pikinso. Heri dei mi waka.* Ik ga een beetje **uitrusten**. Ik heb de hele dag gelopen.

bro de na tapu *ww.* buiten adem zijn. *Di Herman doro en bro ben de na tapu fu di dagu ben lon na en baka.* Toen Herman aankwam **was** hij **buiten adem** omdat hij door honden achterna gezeten was.

bro syatu *ww.* kortademig zijn, naar adem happen. *Na at'oso den kon si tak' wan pinda ben de ini a boi krukuneki. Dat' meki en bro ben syatu.* In het ziekenhuis ondeckte men een pinda in de luchtweg van de jongen. Daarom **was** hij **kortademig**.

bro tapu *ww.* sterven. *En bro tapu. A dede.* Hij **ademt niet meer**, hij is dood. SYN: bro koti. VAR.: tapu bro.

hari bro *ww.* inademen, ademhalen. *Fosi a man dyompo ini a watra, a hari en bro.* Voordat de man in het water sprong, **haalde** hij **diep adem**.

bro ede rusten. ZIE TREFWOORD: ede.

bro futu zitten rusten. ZIE TREFWOORD: futu.

bro noso neus snuiten. ZIE TREFWOORD: noso₁.

broin *bnw.* bruin. ALGEMEEN: kloru₁.

broinbonki

- 1) *znw.* bruine boon.
- 2) *znw.* gerecht bereid van bruine bonen.

brok'ede *znw.* problemen, hoofdbrekens. *A brom disi e gi mi wan lo brok'ede.* Deze brommer geeft me heel veel **problemen**. SYN: problema; kras'ede. ZIE: ed'ati; dangra.

broki

- 1) *znw.* brug. *Fosi den bow a broki, den sma ben abra a liba nanga pondo.* Voordat de **brug** gebouwd was, stak men de rivier met de veerboot over.

2) *znw.* pier, aanlegsteiger.

plata broki *znw.* aanlegsteiger voor kleine boten.

broko₁

- 1) *ww.* breken, vernietigen, kapot maken, vernielen. *A grasi fadon broko.* Het glas is **kapot** gevallen. *Fu di den bigiman gridi, den broko a kondre.* Door de hebzucht van de grote heren is het land **te gronde gericht**.

2) *bnw.* gebroken, vernietigd, kapot, versleten. *Heri dei langa Glen e wroko tapu a broko oto fu en.* De hele dag door werkt Glen aan zijn **kapotte** auto.

3) *ww.* ontmaagden. *Wan skoromeister broko a pikin.* Een onderwijzer heeft het meisje **ontmaagd**.

4) *ww.* aanbreken (van de dag). *Di dei broko a kon na oso.* Hij is thuis gekomen bij het **aanbreken** van de dag. ZIE: brokodei.

- 5) ww. plukken (van vruchten). *Mi seni a boi fu go broko wantu apresina gi mi.* Ik heb de jongen gestuurd om een paar sinaasappels voor me te **plukken**.
- 6) ww. verdunnen (van geconcentreerde vloeistoffen zoals azijn, alcohol en reinigingsmiddelen). *Broko a asin fosi yu poti a komkomro na ini.* **Verdun** de azijn voordat je de komkommer erin doet.
- 7) ww. verdelen in kleinere hoeveelheden. *Den wenkriman e bai den bigi saka sukru, dan den e broko en ini paki fu wan kilo.* De winkeliers kopen grote zakken suiker en **verdelen** ze in pakken van een kilo.

broko₂

- 1) ww. wisselen. *Esde mi go broko moni na bangi.* Gisteren ben ik geld gaan **wisselen** bij de bank. SYN: kenki.
- 2) ww. wisselen. *I kan broko a barki gi mi? Mi no abi pikin moni.* Kun je honderd gulden voor me **wisselen**? Ik heb geen kleingeld. *Odo: Mi na af'sensi. No wan sma no kan broko mi.* Spreekwoord: Ik ben als een halve cent. Niemand kan me wisselen (d.w.z. niemand kan me breken).

broko ati diep teleurgesteld zijn. ZIE TREFWOORD: ati₁.

broko ede bezorgd maken, tobben. ZIE TREFWOORD: ede.

broko kindi even door de knieën buigen. ZIE TREFWOORD: kindi.

broko kon plotseling of onverwachts aankomen. ZIE TREFWOORD: kon.

broko na pikin moni iets beter uitleggen, duidelijker maken. ZIE TREFWOORD: pikinmoni.

broko noso een heerlijk aroma verspreiden. ZIE TREFWOORD: noso₁.

broko pranasi een plantage die niet meer bewoond is. ZIE TREFWOORD: pranasi.

broko saka ontmoedigen, beschamen, terneerdrukken, vernietigen. ZIE TREFWOORD: brokosaka.

broko yu baka in moeilijkheden komen. ZIE TREFWOORD: baka₁.

brokobaka znw. bepaald soort slang. *Pseustus poecilonotus (Colubridae).* Ook bekend als *trangabaka*.

brokobana znw. een hard, grof spel (meestal voetbal). *A futbol san den boi e prei na brokobana.* De jongens spelen **grof voetbal**.

brokobatra znw. glasscherven. *Den man mesre brokobatra tapu a skotu.* De mannen hebben **glasscherven** op de schutting gemetseld.

brokobere znw. diarree, buikloop. ZIE TREFWOORD: wrokobere.

brokobroko

- 1) ww. in stukken breken. *A boi brokobroko a grasi.* De jongen heeft het glas **in stukken gebroken**.

- 2) bnw. brokkelig, kruimelig, bouwvallig, versleten, gebroken. *A brede brokobroko, yèrè.* Nou! Het brood is ook **kruimelig**.
- 3) ww. uitleggen, iets beetje bij beetje uitleggen. *Mi no ferstan a boskopu. Brokobroko en pikinso gi mi.* Ik begrijp de boodschap niet. Kun je het voor me **verduidelijken**? ZIE: bedoi.

brokodei

- 1) znw. dageraad, morgenstond, aanbreken van de dag. *Dati ben de wan moi fesa! Un dansi te brokodei.* Dat was me een gezellig feest! We hebben gedanst tot **de dag aanbrak**.
- 2) znw. iets dat duurt tot de dageraad. *A go na wan brokodei.* Hij is naar een feest geweest dat duurde tot **vroeg in de ochtend**.
- 3) ww. iets doen tot de morgenstond. *Ro taigi mi tak' di den go na a dansi, den broko a dei.* Ro vertelde mij dat ze naar het feestje zijn geweest en **tot zonsopgang** gedanst hebben.

broko-edede znw. problemen, hoofdbrekens. ZIE TREFWOORD: brok'ede.

brokokowru bnw. lauw. *A libi a te te leki a kon brokokowru.* Hij heeft de thee laten staan totdat hij **lauw** geworden is. ZIE: kowru; waran; faya₁.

brokokrosi znw. oude lap, vod. *Teki wan brokokrosi dan yu figi a tafra.* Neem een **oude lap** en stof de tafel af.

broko-oso bouwvallige woning, krot. ZIE TREFWOORD: oso.

brokosaka bnw. terneergedrukt, terneergeslagen, ontmoedigd, somber. *Di a frow gwe libi a man, a firi so brokosaka dat' a no ben wani nyan moro.* Omdat de vrouw de man heeft verlaten, was hij zo **terneergeslagen** dat hij niet meer wilde eten. *Mi ben brokosaka di mi yere taki mi tan sidon.* Ik was **terneergeslagen** toen ik hoorde dat ik was blijven zitten.

broko saka ww. iemand te schande maken. *Den wrokoman broko den basi saka di den kon ferstan tak' a ben e fufuru den.* De werknemers **spraken schande van** hun baas toen ze erachter kwamen dat hij hun bestolen had.

brokoston znw. bepaald soort steekvlieg. (*O. Diptera*).

broko-tifi kabèl znw. spotnaam voor iemand met gebroken voortanden.

brom znw. bromfiets, brommer. VAR.: brombaisigri.

bromki znw. bloem.

bromkidyari znw. bloembed, bloementuin.

bromkipatu znw. bloempot, vaas.

bron

- 1) *onoverg.* ww. branden, doorbranden, verbranden, afbranden. *A oso tapu a uku e bron etc.* Het huis op de hoek **brand** nog. *Na esde mi bai a lampu disi, dan tide a bron kba.* Ik heb deze lamp gisteren gekocht en hij is vandaag al **doorgebrand**. *A oso tapu a uku bron te na gron.* Het huis op de hoek is helemaal

afgebrand.

- 2) *overg. ww.* branden, verbranden. *A faya fu a onfu bron mi.* Ik heb me **gebrand** aan het vuur (of: de hitte) van de oven. *Te a doti drei yu kan bron en na bakadyari.* Als het vuilnis droog is, kan je het achter op het erf **verbranden**.
- 3) *ww.* zich niet aan zijn woord houden. *Mi omu bron mi. A no bai a baisigri gi mi moro.* Mijn oom **heeft zich niet aan zijn woord gehouden**. Hij heeft de fiets niet voor mij gekocht.

bronbere [břom 'be ře] *znw.* faecaliën opruimingsdienst, reinigingsdienst. *Efu yu w.c. furu dan yu mu bël bronbere.* Als je beerput vol is, moet je de **reinigingsdienst** opbellen.

bronbron ['břon 'břon]

- 1) *bw.* aangebrand. *A fowru meti fu yu e tesi bronbron.* Jouw kippevlees smaakt **aangebrand**.
- 2) *znw.* aangebrande korst van rijst, pesie of groenten, enz. *Te yu kba dan yu mus go trowe a bronbron disi gi den fowru.* Als je klaar bent, moet je die **aangebrande korst** aan de kippen geven.

bronflaka *znw.* litteken van een brandwond. *A bronflaka ini mi fesi no e gwe moro.* Dat **litteken** op mijn gezicht gaat niet meer weg.

bronsoro *znw.* brandwond. *A faya oli san fadon tapu mi futu, opo wan bronsoro.* De olie die op mijn voeten viel, heeft een **brandwond** veroorzaakt.

bropresi *znw.* fontanel.

brotyas *ww.* omroepen. *syn:* bari₂.

brudu

- 1) *znw.* bloed. *Mi skin gro di mi si a brudu.* Ik kreeg kippevel toen ik het **bloed** zag.
- 2) *znw.* bloeddruk. *Datra marki mi brudu.* De dokter heeft mijn **bloeddruk** gemeten. *A brudu fu yu hei, dan yu sidon e nyan sowt'sani let' na datra-oso!* Je lijdt aan hoge **bloeddruk** en toch zit je zoute snacks te eten op de poli! *Fa mi mankeri brudu mi e kisi drai-ede furu.* Door de lage **bloeddruk** voel ik me vaak draaierig.

brudutitei *znw.* bloedvat. *var.:* titei.

bruku *znw.* broek. *A bruku nanga a empi san yu e weri no e kruderi.* De **broek** en het hemd dat je aan hebt passen niet bij elkaar.

brukubere *znw.* tailleband van een broek. *Mi gi a brukubere tu ploi fu a sidon pikin moro span.* Ik heb twee plooien in de **tailleband van de broek** gemaakt zodat hij wat strakker zit.

brukufutu *znw.* broekspijp. *No kon in'sei nanga yu tokotoko brukufutu!* Kom niet binnen met je bemodderde **broekspijpen**!

bruya

- 1) *znw.* verwarring. *Wan heri bruya ben de ini a dorpu di den srudati kon.* Er was grote verwarring in het dorp toen de soldaten kwamen. *var.:* bruyabruya.

- 2) *ww.* verwarren, in de war brengen, overhoop halen. *Ala sani ben e waka bun, ma di Boiki kon a bruya ala sani.* Alles ging goed. Maar toen Boiki kwam, **bracht** hij alles **in de war**.

- 3) *bnw.* verward, rommelig. *Mi ede bruya now.* *Betre yu kon tamara baka.* Ik ben momenteel **in de war**. Kom liever morgen terug. *A kamra ben bruya sote tak' mi no ben man feni a buku.* De kamer was zo **rommelig** dat ik het boek niet kon vinden. *var.:* bruyabruya.

bruyabruya *zIE TREFWOORD:* bruya.

buba *znw.* huid, vel, schub, schil, bast (van een mens, dier, vis, vrucht of boom). *Te den boi e nyan manya, den e trowe a buba na gron.* Als de jongens manja's eten, gooien ze de **schillen** op de grond. *zIE:* skin.

bubu₁ *znw.* filaria. *syn:* bimba; bigifutu₁.

bubu₂ *znw.* boeman, boeboelaas (SN). *Efu yu no wani kon, mi o kari bubu gi yu. Luku, bubu e kon! Bubu!* Als je niet wil komen, ga ik de **boeman** roepen. Kijk, hier komt de **boeman**! Boe!

bugru

- 1) *znw.* kogel (b.v. van een fiets, auto of vrachtwagen). *zIE:* kugru.
- 2) *znw.* kogellager. *Efu den bugru frustu, a wiel no man drai.* Als de **kogellagers** verroest zijn, kan het wiel niet draaien.

bugrumaka *znw.* palmsoort. *Astrocaryum sciophilum (Palmae).* *zIE:* palmbon.

bugubugu *znw.* lompen, voddën, rommel, spullen. *A pôtiman ben weri wan lo bugubugu na en skin.* De arme man droeg een hele hoop **voddën** aan zijn lijf.

bui ['bu i]

- 1) *znw.* armband.
- 2) *znw.* handboei.
- 3) *ww.* boeien. *Skowtu bui a fufuruman tya gwe.* De politie heeft de dief **geboeid** weggebracht.

buibui *bnw.* geboeid, met handboeien om. *Skowtu tyari den boi buibui go na krutubakra.* De politie heeft de jongens **geboeid** naar de rechter gebracht.

buku₁ *znw.* boek.

buku₂

- 1) *znw.* schimmel. *Koti a buku puru, dan yu e gi a pikin a brede.* Snij de **schimmel** weg en geef het kind het brood. *var.:* bukubuku.
- 2) *ww.* schimmelen. *Efu yu libi a brede tumsi langa a o buku.* Als je brood te lang laat liggen gaat het **schimmelen**.
- 3) *bnw.* muf. *Opo den fensre. Mi no man nanga a buku smeri ini a kamra.* Maak de vensters open. Ik kan niet tegen die **muffe** geur in de kamer. *var.:* bukubuku.

buku₃

- 1) *ww.* stoten (door een koe, geit, schaap, enz.).
- 2) *ww.* stoten, duwen (door mensen met iets anders

dan de handen). *Mi no lobi fa den sma na wowoyo e buku yu nanga den skowru.* Ik hou er niet van als de mensen op de markt je met de schouders **duwen**. ZIE: pusu.

3) *bw.* met grote snelheid.

buku kon *ww.* aanstormen. *Frow, kon tnapu na wan sei. Bika a fasi fa den wagi e buku kon...* Mevrouw, kom aan de kant. Zoals die wagens komen **aanstormen**...

buku psa *ww.* voorbij razen. *Fosi mi doro a uku, a bus ben buku psa kba.* Voordat ik de hoek bereikt had, was de bus al **voorbij geraasd**.

bukubuku ZIE TREFWOORD: buku₂.

1) *znw.* schimmel.

2) *bnw.* muf.

bukundu *ww.* bukken, zich bukken. *A man bukundu fu teki wan karta di fadon na gron.* De man **bukte zich** om een gevallen kaart op te rapen. VAR.: bukunu.

bukunu ZIE TREFWOORD: bukundu.

bukuwenkri *znw.* boekhandel.

bulu *znw.* stier. *Bos taurus (Bovidae).* SYN: burkaw.

bumui ZIE TREFWOORD: bemui.

1) *ww.* bemoeien met iets, zich ergens mee bemoeien.

2) *bnw.* nieuwsgierig.

bun

1) *bnw.* goed, juist, gunstig. *Mi ben feni en wan bun prakseri fu skrif John disi.* Ik vond het een **goed** idee om John hierover te schrijven. *Mi no teki a bun pasi di mi e kon. Dat' meki mi doro lati.* Ik heb niet de **juiste** weg genomen hier naar toe. Daarom ben ik laat. *A bun fu gi wan pikin tayawiwiri.* Het is **goed** om een kind tajerblad te eten te geven. ANT: takru; pori₁; krukutu.

2) *bw.* op een goede manier. *A oto fu mi no e drai bun.* Mijn auto rijdt niet **goed**. *Fosi yu sutu a gon, yu mus marki bun.* Voordat je het geweer schiet, moet je **goed** richten.

3) *bnw.* flink, zwaar, groot. *No rei so esi! Na bun mankeri yu o kisi.* Rijd niet zo hard! Je krijgt nog eens een **groot** ongeluk.

4) *bw.* flink, erg. *A frow kosi a man bun.* De vrouw heeft de man **flink** uitgescholden.

5) *bw.* erg, zwaar, behoorlijk. *Wan dei Margie ben siki wan bun hebi siki.* Eens was Margie **heel** erg ziek.

6) *znw.* iets goeds, genoeg, voordeel. *Ai, mi gudu, du mi wan bun fu tyari mi go na wenkri.* Och, schatje, doe mij het **genoegen** mij naar de winkel te brengen. *A president mus dini a folku, ma a man disi e suku en eigi bun nomo.* De president moet het volk dienen, maar deze man zoekt alleen zijn eigen **voordeel**.

bun furu *bnw.* heel veel, erg veel. SYN: bogobogo. ZIE: tumsi.

bun-ati

1) *znw.* genade, goedheid. *Na a bun-ati fu Gado*

tyari mi kon dya. Door Gods **genade** ben ik zo ver gekomen. ANT: takru-ati; takrufasi.

2) *bnw.* goedaardig, genadig. *A no makriki fu feni wan bun-ati sma den dei disi.* Het is niet makkelijk om een **goedhartig** mens te vinden tegenwoordig.

bunbun

1) *bw.* goed en wel. *Mi ben breiti sote di a boi fu mi kon bunbun baka na oso.* Ik was zo blij toen mijn zoon **gezond en wel** weer thuis kwam.

2) *bw.* heel goed. *Mi sabi bunbun fa den skowtu e fon den strafman.* Ik weet **heel goed** hoe de agenten de gevangenen aframmelen.

3) *bnw.* heel goed. *A ben abi wan bunbun wroko fosi a bigin smoko takrutabaka.* Hij had een **heel goede** baan voordat hij drugs begon te gebruiken.

bunfasi *znw.* goedheid, barmhartigheid. ANT: takrufasi.

bunkopu *bnw.* goedkoop. ANT: diri.

bunkopu seri *znw.* verkoop van tweedehands goederen (meestal georganiseerd door kerken en andere groeperingen).

buriki *znw.* ezel. *Equus asinus (Equidae).*

burikiwagi *znw.* ezelskar.

burkaw *znw.* stier, os. *Bos taurus (Bovidae).* *Yu e luku mi leki wan burkaw!* Kijk niet zo dom! (lett: je kijkt me aan als een **os**) SYN: bulu. ZIE: kaw₁.

buru

1) *znw.* afstammeling van de Nederlandse boeren die in de negentiende eeuw naar Suriname emigreerden. VAN NL: boer.

2) *znw.* blanke. SYN: bakra.

3) *znw.* landbouwer. *Yu abi den aleisi buru na Wageningen.* Je hebt rijst**boeren** in Wageningen. SYN: gronman.

buruwei *znw.* weiland.

bus'alata *znw.* bosrat.

bus'anansi *znw.* vogelspin, tarantula. *Aviculariidae, O. Orthognatha.*

busbusi

1) *znw.* bosschage, struikgewas. *Mi taigi den boi fu kapu a busbusi puru.* Ik heb de jongens gezegd om het **struikgewas** weg te kappen.

2) *bnw.* overwoekerd, verwilderd, vol onkruid, één en al struikgewas. *A dyari na abra sei busbusi.* Het erf aan de overkant is **overwoekerd**. ZIE: busi.

bus'doksi *znw.* muskuseend. *Cairina moschata (Anatidae).*

busi *znw.* bos, oerwoud. ZIE: sabana.

busi-alata ZIE TREFWOORD: bus'alata.

busi-anansi ZIE TREFWOORD: bus'anansi.

busikondre ZIE TREFWOORD: bus'kondre.

busikrabasi *znw.* kanonskogelboom. *Couroupita guianensis (Lecythidaceae).*

busiponpon *znw.* groene oropendola (vogel).

Psarocolius viridis (Icteridae).

busisekrepatu znw. bosschildpad, woudschildpad.

Chelonoidis denticulata (Testudinidae).

busiswipi znw. spitsneusslang. *Oxybelis aeneus (Colubridae).*

busititei znw. liaan. VAR.: titei.

bus'kondre znw. bosland, binnenland (van Suriname).

bus'kondresma znw. boslandbewoner (van Suriname). *Den bus'kondresma e meki moi brei manki.* De **boslandbewoners** maken mooie gevlochten manden.

buskutu znw. beschuit.

brede buskutu znw. broodbeschuit.

buskutugrasi znw. beschuitgras. *Axonopus compressus (Gramineae).*

bus'meti

1) znw. wild dier. ZIE: meti.

2) znw. vlees van een wild dier.

bus'moismoisi znw. muisopossum. *Marmosa murina (Didelphidae).* ZIE: awari.

Busnengre znw. nakomeling van weggelopen slaven.

butbutu ww. oplappen, half afwerken. *No tyari yu wagi gi a man dati fu meki. A no e wroko fini. A o butbutu en gi yu.* Breng je wagen niet naar die

man voor reparatie. Hij levert geen goed werk. Hij doet **half werk**.

butsweri znw. steenpuist, furunkel.

butu

1) znw. boete. *Telesur meki mi pai wan butu fu di mi go tumsi lati fu pai.* Telesur heeft me een **boete** opgelegd omdat ik mijn rekening te laat heb betaald.

2) ww. boeten. *Noiti a man disi ben sori tra sma sar'ati. Now a e butu fu a fasi fa a ben libi. No wan sma e sori en sar'ati baka.* Deze man had nooit medelijden met anderen. Nu moet hij **boeten** voor de wijze waarop hij geleefd heeft. Niemand heeft nu medelijden met hem.

3) ww. een boete opleggen, beboeten. *Skowtu butu en fu di a ben rei sondro faya.* De politie heeft hem een **boete opgelegd** omdat hij zonder licht reed.

buweigi ZIE TREFWOORD: beweigi.

1) ww. bewegen (zich).

2) znw. beweging.

bwasi znw. melaatsheid, lepra. ZIE TREFWOORD: gwasí.

bwasiman znw. melaatse, lepralijder. ZIE TREFWOORD: gwasiman.

D - d

da lidw. variant van *a*. GEBRUIK: kerktaal.

dagadaga znw. machinegeweer.

dagu znw. hond. *Canis familiaris (Canidae).*

GEBRUIK: ook als scheldwoord. VAN ENG: dog.

fu naki dagu bnw. in overvloed. *Nyanyan ben de fu naki dagu.* Er was eten in overvloed. SYN: bogobogo.

wan piriskin dagu een hond met huidziekte.

dagublat znw. groentesoort. *Ipomoea reptans (Convolvulaceae).*

daguloso

1) znw. hondenluis, bloedluis. *Haematopinus soorten (O. Anoplura).*

2) znw. vachtluis, haarluis. *Trichodectes soorten/species (O. Mallophaga).*

daguwesneki znw. tapijtslang, boa constrictor. *Boa constrictor (Boidae).* Ook bekend als *gadosneki* of *papasneki*.

daki znw. dak.

dala

1) znw. dollar.

2) znw. vroeger was het een muntstuk, bankbiljet of geldsbedrag van twee gulden en vijftig cent. ZIE TABEL BIJ: moni.

dalaskowtu znw. verklikker, tipgever.

dalèk bw. straks, aanstonds. *Go sibi a oso. Dalèk mama e kon.* Ga het huis vegen. **Straks** komt moeder. VAN NL: dadelijk.

dampu

1) znw. damp, stoom, nevel. *Di a aleisi begin kuku, wan dampu begin komoto ini a patu.* Toen de rijst begon te koken, kwam er **damp** uit de pan. *Te yu de na bus'kondre, yu kan si wan dampu te mamanten tapu a liba.* Als je in het binnenland bent, kan je 's morgens **nevel** boven de rivier zien.

2) ww. dampen. *Di mi fringi mi ai go ini a kukru, mi si wan patu e dampu tapu a faya.* Toen ik een blik in de keuken wierp, zag ik een pot op het vuur staan **dampen**.

3) znw. onaangename geur. *Di a puru a susu na en futu, wan dampu furu a heri foroisi.* Toen hij zijn schoenen uittrok, vulde een **onaangename geur** de gehele voorkamer.

4) ww. een onaangename geur verspreiden, stinken. *A gotro e dampu.* De goot **stinkt**.

Damsko znw. Amsterdam.

dan₁ vw. dan, daarna. *A teki blon, a masi en, dan a baka brede.* Hij nam blom, kneedde het, **dan** bakte er brood van. *A boto drai dan a sungu.* De boot is omgekeerd en **daarna** gezonken.

dan fosi vw. toen pas. *Di mi frow gwe libi mi, dan fosi mi kon ferstan tak' sani no ben waka bun ini a trowlibi.* Toen mijn vrouw me verlaten had, **toen pas** beseftte ik dat het niet goed ging in ons huwelijk.

dan₂ *znw.* dam, dijk.

dangra

- 1) *bnw.* duister, ingewikkeld, moeilijk, bezwaarlijk, verward. *A tori dati dangra. Mi no ferstan en.* Dat is een **ingewikkelde** situatie. Ik kan het niet begrijpen. ANT: krin.
- 2) *ww.* moeilijk maken, dwars zitten, in de war zijn. *A man go na en basi nanga a tori san e dangra en.* De man is naar zijn baas gegaan met het probleem dat hem **dwars zit**. *Fa yu e sidon so? San e dangra yu ede? Wat is er? Wat zit je dwars?*

danki *znw.* dank u. GEBRUIK: Men zegt liever *tangi*.

dankidanki *bw.* alstublieft, met beleefdheid vragen.

GEBRUIK: Wordt gebruikt bij een dringend verzoek. Men zegt liever *tangitangi*.

dansi

- 1) *ww.* dansen.
- 2) *znw.* dans, danspartij. *Esde neti den birti hori wan dansi te leki mus'dei-mamanten.* Gisteravond hadden de burens een **danspartij** tot de vroege ochtend.

dans'man *znw.* danser.

dans'oso *znw.* dansgelegenheid.

dape *bw.* daar. ZIE TREFWOORD: drape.

dat' *vw.* dat, zodat. ZIE TREFWOORD: dati₂.

dat' meki daarom. ZIE TREFWOORD: meki.

dat' sei daarheen, die kant op. ZIE TREFWOORD: sei.

dat'ede *vw.* daarom. ZIE: dat' meki.

dati₁

- 1) *aanw.vnw.* die, dat. *Na a boi dati kon fufuru ini mi oso.* **Die** jongen is in mijn huis komen stelen. ZIE: disi.
- 2) *aanw.vnw.* legt nadruk op een persoonlijk voornaamwoord. *Yu si fa mi e bari yu. Yu dati mus luku bun nanga mi.* Ik waarschuw je. **Jij** moet oppassen voor mij. *Yu dati kan rei taksi ala dei, ma mi dati no man.* **Jij** kan elke dag in een taxi rijden, maar **ik** kan dat niet. GEBRUIK: Soms komt er een waarschuwing bij.
- 3) *tussenw.* dus dat (gebruikt om de gedachte van de ander te bevestigen).

dati₂

- 1) *vw.* dat. *Den boi taki dati den o kon tamara baka.* De jongens zeiden **dat** ze morgen terug zullen komen. VAR.: taki₂.
- 2) *vw.* zodat. *A bus ben furu dati no wan mira ben man psa go na in'sei.* De bus was zo vol **dat** er geen kip meer bij kon (lett: geen mier doorheen kon). SYN: sodati; taki₂.

datra *znw.* medicus, dokter, arts. ZIE: dresi.

datra-oso *znw.* kliniek, polikliniek.

datrasiki *znw.* ziekten die genezen kunnen worden door medische behandelingen. ZIE: nengresiki.

de₁

- 1) *ww.* zijn, bestaan. *A owru de baka a doro.* De houwer **is** achter de deur. *Den sortu bigi meti dati fu fosi no de moro.* Deze soort grote dieren

van vroeger **bestaat** niet meer. ZIE: na₁.

- 2) *ww.* aanwezig zijn. A: *Mi kon suku Ronald. B: Ronald no de.* A: Ik kom Ronald zoeken. B: Ronald **is er** niet.

de₂ *hulpww.* samen met het werkwoord duidt aan dat de handeling voortduurt of een gewoonte is.

GEBRUIK: kerktaal (variant van *e*). ZIE TREFWOORD: e.

de ini borgu in burgerkleden zijn, niet in uniform.

ZIE TREFWOORD: borgu₁.

de ini srudati militair zijn. ZIE TREFWOORD: srudati.

de na ai ZIE TREFWOORD: ai₁.

- 1) wakker zijn.
- 2) waakzaam zijn, alert.

de na baka achter zijn. ZIE TREFWOORD: baka₃.

de na en futu menstrueren. ZIE TREFWOORD: futu.

de na strafu in de gevangenis zijn. ZIE TREFWOORD: strafu.

de nanga krin ai nuchter zijn. ZIE TREFWOORD: ai₁.

de tapu yari bejaard zijn, op leeftijd. ZIE TREFWOORD: yari₁.

dede₁

- 1) *ww.* sterven. *Moro furu na den pikin-nengre ben dede.* Voor het grootste deel waren het de kinderen die **stierven**. ANT: libi₁. VAN ENG: dead.
- 2) *bnw.* dood. *Birman trowe wan dede sneki na strati.* Buurman heeft een **dode** slang op straat gegooit.
- 3) *znw.* overledene, gestorvene; lijk. *Mi e go kari sma fu kon opo a dede, mi e go beri a dede.* Ik ga iemand roepen om de **overledene** op te halen; ik ga de **overledene** begraven. *Fosi den go na berpe, a dede o kon na oso.* Voordat ze naar de begraafplaats gaan, zal het **lijk** eerst naar huis gebracht worden.
- 4) *znw.* sterfgeval. *Wan dede de ini a famiri.* Er is een **sterfgeval** in de familie.
- 5) *znw.* personificatie van de dood. *Yu sabi suma tyari Dede kon na foto? Na Anansi.* Weet je wie **de dood** naar de stad heeft gebracht? Dat is Anansi. GEBRUIK: In de volksmond wordt de dood soms als een persoon aangeduid en soms als *Ba Fedi*.
- 6) *ww.* uitgaan (v. vuur). *Te a faya suku fu dede, dan yu kan poti karu na ini fu a losi.* Wanneer het vuur bijna **uit is**, kan je er maïs op roosteren.

a ten dati dede kba *bw.* die tijd ligt achter ons, het is voorbij.

dede na watra *ww.* verdrinken. *Di a boto drai tapu, feifi sma dede na watra.* Toen de boot omkantelde, zijn vijf mensen **verdrongen**. ZIE: sungu.

wasi dede *ww.* lijkbewassing (voordat ze het lijk aankleden, wassen ze het).

dede₂

- 1) *bnw.* bot, stomp. *A nefi dede. Mi no man koti noti nanga en.* Dat mes is **bot**. Ik kan er niets mee snijden. ANT: srapu.
- 2) *bnw.* verlamd. *Sensi di mi kisi a beroerte, a anu*

fu mi dede. Sinds ik een beroerte heb gehad, is mijn arm **verlamd**.

- 3) *bnw. saai. A: Fa fu a dansi fu esde? B: A presi ben dede.* A: hoe was het feest gisteren? B: Het was **saai**.

dedebonyo *znw.* geraamte, dood bot.

dedeboskoku *znw.* overlijdensbericht.

dede-edé [de 'de- de] *znw.* doodskop.

dedekisi *znw.* doodskist.

dedekondre *znw.* dodenrijk.

dedeman *znw.* dode.

dede-oso *znw.* dodewake, rouwbeklag dat wordt gehouden bij het huis van de overledene totdat deze begraven wordt. ZIE: aitei.

dedeskin *znw.* lijk, kadaver. *Den famiri bari krei di den poti a dedeskin ini a olo.* De familie barstte in tranen uit toen men het **lichaam** in de groeve neerliet.

dedesma *znw.* dode.

dedesribi *znw.* diepe slaap.

dedestrafu *znw.* doodstraf. *Krutubakra gi a man dedestrafu fu di a kiri wan skowtu.* De rechter heeft de man tot de **doodstraf** veroordeeld omdat hij een agent heeft vermoord.

dedewagi *znw.* lijkwagen.

dedewan *znw.* dode.

dedewatra *znw.* lijkvocht.

dedeyuru *znw.* doodsuur, laatste levensuur.

degedege

- 1) *ww.* wankelen, wankel staan. *A wan sei futu fu a tafra syatu, dat' meki a e degedege.* Een poot van de tafel is te kort, daarom **staat** hij **wankel**.
- 2) *ww.* twijfelen, wijfelen. *Efu yu sabi tak' na disi yu mus du, dan yu mus du en. No degedege moro langa.* Als je zeker weet dat je dit moet doen, doe het dan. **Twijfel** niet langer. VAR.: degredegre.

degredegre *ww.* twijfelen, wijfelen. ZIE TREFWOORD: degedege.

dei *znw.* dag. VAN ENG: day.

bigibigi dei *znw.* klaarlichte dag.

tra dei *bw.* onlangs, laatst. *Tra dei di mi ben go na wowoyo, mi lasi mi portmoni.* **Laatst** toen ik naar de markt ging, heb ik mijn portemonnee verloren.

a tra dei fu en *bw.* de volgende dag. *Di mi yere tak' a sani e seri moro bunkopu drape, mi go a tra dei fu en.* Toen ik hoorde dat het daar goedkoper was, ging ik **de dag daarop** er naartoe.

wan dei *bw.* eens, op een dag, een keer. *Wan dei yu o si tak' mi abi leti.* **Eens** zal je zien dat ik gelijk heb. *Wan dei di Anansi ben e waka ini a busi, a miti Sekrepatu.* **Eens** toen Anansi door het bos liep, ontmoette hij de schildpad. *Mi o kon luku yu wan dei.* Ik zal je **op een dag** komen bezoeken.

TABEL 1: Delen van de dag

musudei	voor zonsopgang
mamanten	's morgens
brekten	ongeveer 1 uur 's middags
bakadina	's middags
bakabreki	's middags
mofoneti	vooravond (ongeveer 6 uur)
mindrineti	midernacht
deiten	overdag
neti	's avonds, 's nachts

deibrede *znw.* dagelijks brood. *A e waka e suku wroko ala sei, nomo fu a kan feni en deibrede.*

Hij loopt overal rond op zoek naar werk om zo aan zijn **dagelijks brood** te komen.

deibuku *znw.* dagtekstboek van de Evangelische Broedergemeente.

deigri *znw.* degen, floret.

deimoni *znw.* dagloon. *A deimoni san Savitri e kisi no sari fu gi den pikin fu en nyanyan.* Het **dagloon** van Savitri is niet genoeg om haar kinderen te voeden.

deinen *znw.* Naam gegeven aan een kind afhankelijk van de dag waarop het geboren is. (Die naam wordt gebruikt bij rituelen.). ZIE: nen.

TABEL 2: Deinen

Dag van geboorte	Vrouwelijk	Mannelijk
zondag (sonde)	Kwasiba	Kwasi
maandag (munde)	Adyuba	Kodyo
dinsdag (tudewroko)	Abeniba	Kwamina
woensdag (dridewroko)	Akuba	Kwaku
donderdag (fodewroko)	Yaba	Yaw
vrijdag (freida)	Afiba	Kofi
zaterdag (satra)	Amba	Kwami

deiten *znw.* overdag. ZIE TABEL BIJ: dei.

deiwortu *znw.* dagtekst, dagopening.

dek'ati *znw.* moed, durf, lef. *Yu mus abi dek'ati fu psa a sula dati.* Je moet wel **lef** hebben om over die stroomversnelling te gaan. SYN: man-ati. ZIE: lasi ati.

deki

- 1) *bnw.* dik. ANT: mangri. ZIE: fatu₁. VAN NL: dik.
- 2) *bnw.* gezwollen, opgezet. *Esde mi drai mi futu, dat' meki a deki tide.* Gisteren heb ik mijn enkel verstuikt, daarom is hij vandaag **gezollen**. SYN: sweri₂.

dem *lidw, vnw.* variant van *den*. GEBRUIK: kerktaal.

den₁ *pers. vnw.* 3de pers. meerv. (zij, hen, hun); bez. *vnw. (hun).* *Di den man gwe na den kondre baka, den taki fu Sranan.* Toen de mensen in **hun** land teruggekeerd waren, spraken **zij** over Suriname.

den₂ *bep. lidw. meerv.* *Den tu pikin fu mi lobi fu nyan bami.* Mijn twee kinderen houden van bami (lett: **De** twee kinderen van mij...). ZIE: a₂; wan₂; wantu.

denki

- 1) ww. denken. *Den pikin fu dis' ten no e denki fara*. De kinderen van deze tijd **denken** niet ver vooruit. *Fa yu denki?* Wat **denk** je ervan? ZIE: prakseri.
- 2) ww. nadenken. *Denki a tori*. **Denk na** over de zaak.
- 3) znw. idee, gedachte, verbeelding. *Disi na san mi e prakseri, san na yu denki?* Dit is wat ik ervan denk, wat is jouw **gedachte**? *A e waka nanga a denki tak' a o tron datra*. Hij verbeeldt zich dat hij dokter wordt (lett: hij loopt met de **verbeelding**...)

densrefi wederk.vnw. zich, zichzelf, elkaar (3de pers. meerv. wederk. vnw). *Efu skowtu no ben kon, dan den boi bo gi densrefi mankeri*. Als de politie niet gekomen was, zouden de jongens **elkaar** verwond hebben. *Den skowtu mus tyari densrefi tapu wan bun fasi*. De agenten moeten **zich** goed gedragen.

desko

- 1) ww. discrimineren. *A man disi e desko*. *A e teki soso Hindustani na wroko*. Deze man **discrimineert**. Hij neemt alleen Hindoestanen in dienst.
- 2) znw. discriminatie. *Yari langa den blakaman na Zuid Afrika ben feti a desko san den wetiman ben desko den*. Jarenlang hebben de zwarte Zuid-Afrikaners gestreden tegen **discriminatie** door de blanken.

di

- 1) vw. toen, terwijl. *Di mi ben kon suku yu esde, yu no ben de*. **Toen** ik je gisteren kwam opzoeken, was je er niet. *Di mi ben e sribi, a fufuruman kon na ini a oso*. **Terwijl** ik sliep, kwam de dief het huis binnen. ZIE: te₁.
- 2) betr.vnw. die, dat. *A man di gi mi a papira no taigi mi san fu du nanga en*. De man **die** me het formulier gaf, heeft me niet gezegd wat ik ermee moet doen. ZIE: san.
- 3) vw. omdat (uitspraak variant van *fu di*).

di fu voorz. wordt gebruikt in combinatie met telwoorden vanaf twee om rangtelwoorden te vormen. *Hesdie kon leki fosiwan. Baka dati Ernie doro. Yu na a di fu dri sma di kon tide*. Hesdie kwam als eerste. Daarna kwam Ernie. Jij komt vandaag als **derde**. ZIE TABEL BIJ: nomru.

di psa terug, geleden. ZIE TREFWOORD: psa₂.

dia znw. hert. (*Cervidae*). Er zijn drie hertensoorten in Suriname. SPEC: kuriaku; prasaradia; sabanadia.

teki dia futu snel weggaan. *Di den boi si a skowtu, den teki dia futu*. Toen de jongens de agent zagen, maakten ze zich **snel uit de voeten**.

diameti znw. hertevlees. ZIE: meti.

dibakadina bw. vanmiddag, hedenmiddag.

didibri ['d-i bři] znw. duivel.

didibri-apra znw. noni(vrucht). *Morinda citrifolia* (*Rubiaceae*).

didibrikondre znw. hel.

didon ['d-on] ww. liggen. *A meisje e didon tapu a bedi e leisi*. Het meisje **ligt** op bed te lezen. ZIE: hari baka; rostu.

go didon ww. naar bed gaan. *Mi e go didon, yèrè. Tamara mi mu go na wroko*. Ik **ga naar bed**, hoor. Morgenochtend moet ik aan het werk. SYN: sribi.

didyonsro bw. zonet, kort geleden. *Didyonsro a bus kmopo fu dyaso*. De bus is **zonet** van hier vertrokken.

difrenti bnw. verschillende. *Un abi difrenti sortu ingi dya na Sranan*. Er zijn **verschillende** Indianenstammen in Suriname. VAN ENG: different.

diki

1) ww. delven, graven. *Mi diki wan olo nanga wan skopu*. Ik heb een gat **gegraven** met een schop. ZIE: krabu₁.

2) ww. zich bemoeien. *A man disi e diki ini mi tori*. Deze man **bemoeit zich** met mijn zaken.

diki puru ww. (uit)graven, pulken, eruit peuteren. *No diki den bromki puru na sei a gotro. Graaf die bloemen naast de goot niet uit. Efu yu no diki a sika puru, yu kan lasi yu futu*. Als je de zandvlo niet **eruit peutert**, kan je je voet verliezen.

diki skopu graven, delven. ZIE TREFWOORD: skopu₂.

diki suku blijven onderzoeken. ZIE TREFWOORD: suku.

diki wan soro een wond openkrabben. ZIE TREFWOORD: soro.

dimamanten bw. vanmorgen (tussen zes en twaalf uur).

dimusudei bw. vanochtend voor zonsopgang.

dinari

1) znw. kerkdienaar.

2) znw. iemand die een overledene aflegt voor de begravenis. VAN NL: dienaar.

dineti bw. vanavond, deze avond, vannacht. SYN: tide neti.

dini

1) ww. dienen. *A president mus dini a folku, ma a man disi e suku en eigi bun nomo*. De president moet het volk **dienen**, maar deze man zoekt alleen zijn eigen voordeel. ZIE: knekti.

2) ww. vereren. *Yu no kan dini Gado makandra nanga den gudu fu grontapu*. Je kunt God niet **dienen** tegelijk met de rijkdom van de wereld.

dip'bere bnw. in staat geheimen te houden. *A uma dip'bere. A sabi kibri en tori*. Die vrouw **laat niets over zichzelf los**. Ze weet haar zaken geheim te houden.

dip'bere tori een verhaal met verborgen betekenissen. ZIE: in'bere tori BIJ inibere.

dipi

1) bnw. diep (als in water). *A winti wai a bon trowe*

*fu di den rutu no ben beri go **dipi** ini a gron.* De boom is door de wind omgewaaid omdat de wortels niet **diep** genoeg in de grond zaten.

- 2) *bnw.* belangrijk of geheim (in een verhaal), moeilijk te begrijpen (in een taal), ingewikkeld (in een gedachte, besluit of overleg). *Baka di a dringi a dresi, a fadon ini wan **dipi** sribi.* Nadat hij het medicijn ingenomen had, viel hij in een **diepe** slaap. *Di a si den sikisma, a firi wan **dipi** sari gi den.* Toen hij de zieke mensen zag, had hij **diep** medelijden met hen.
- 3) *ww.* dopen. *Te Syori e nyan en buskutu, a e **dipi** en ini en fayawatra.* Als Syori beschuit eet, **doopt** hij deze in zijn thee. SYN: dopu₂.
- 4) *znw.* verborgen betekenis. *A tori disi abi wan **dipi**.* Dit verhaal heeft een **verborgen betekenis**.

dipibere *bnw.* geheimzinnig. ZIE TREFWOORD: dip'bere.

dir'diri *bnw.* duur betaalde, heel duur. *A dagu nyan mi **dir'diri** susu.* De hond heeft mijn **duur betaalde** schoenen vernield.

dirèk *bw.* direct, meteen, onmiddellijk. *Efu yu no kan hari a bon **dirèk** puru ini a gron, dan yu e wenweni en te leki den rutu kon lusu.* Als je de plant niet **direct** uit de grond kan trekken, moet je het eerst schudden en trekken totdat de wortels losraken. ZIE: wantewante.

diri

- 1) *bnw.* duur, kostbaar. *A abi wan **diri** linga na en finga.* Ze heeft een **kostbare** ring aan haar vinger. ANT: bunkopu.
- 2) *bw.* duur. *Yu o pai **diri** fu wan oto, yèrè.* Een auto is **duur**, hoor!
- 3) *bnw.* Wordt gezegd van mensen die men lang niet heeft gezien. *Baya, yu kon **diri**! Omeni langa mi no si yu?* Sur NL: Je bent **duur** geworden! Ik heb je lang niet gezien.

dis' *aanw.vnw.* deze, dit. ZIE TREFWOORD: disi.

dis' sei hier naartoe, deze kant op. ZIE TREFWOORD: sei.

disi *aanw.vnw.* deze, dit. *A susu **disi** takru.* **Deze** schoenen zijn lelijk. *A **disi** yu mu puru.* **Deze** moet je weghalen. *Dis' wiki mi o kon.* **Deze** week zal ik komen. GEBRUIK: Het aanw.vnw komt meestal na het znw of het pers.vnw *a*, maar *disi* kan ook voor het znw komen. ZIE: dati₁. VAN ENG: this.

dis'ten *znw.* tegenwoordig, van deze tijd, thans. *Den pikin **dis'ten** lobi weri syatu krosi san e poti den mindribere na doro.* De jonge dames **van deze tijd** dragen graag korte kleding die hun buik bloot laat.

distrikti *znw.* district.

dobru

- 1) *ww.* verdubbelen.
- 2) *bnw.* dubbel.
- 3) *bnw.* gespierd. *Mi o go opo isri meki mi skin kon **dobru**.* Ik zal aan gewichtheffen doen om **spierballen** te krijgen.

dobrutifi *znw.* dubbele tand.

dodoi *ww.* een kind sussen, in slaap wiegen. *Dodoi a pikin, meki a tan tiri.* **Sus** dat kind. Laat het stil worden. ZIE: boboi.

dofo ZIE TREFWOORD: dofo-oso.

dofo-oso *znw.* hut waar de *bonuman* zijn magische rituelen en werkzaamheden verricht. VAR.: dofo.

dofu *bnw.* doof. *Te wan sma **dofu**, a no man yere.* Als iemand **doof** is, kan hij niet horen.

dofuman *znw.* iemand die doof is, een dove. *A e prei **dofuman**, ma a no dofu. A no wani yere.* Hij doet alsof **hij doof is**, maar hij is niet doof. Hij wil niet horen.

dogla *znw.* iemand geboren uit een Neger en Hindoestaan. ZIE: malata; sambo. VAN: Hindi.

doi₁ *znw.* duim of grote teen. SYN: bigidoi. VAR.: doin. **beri doi gi** voor iemand duimen.

doi₂ *znw.* duizend dollar (vroeger was het 1000 gulden). ZIE TABEL BIJ: moni.

doifi *znw.* duif. (*Columbidae*). ZIE: paskadoifi; stondoifi.

doifi-aka *znw.* roodsnavelbuizerd, wegbuizerd. *Buteo magnirostris (Accipitridae).*

doin *znw.* duim. ZIE TREFWOORD: doi.

Doisri₁

- 1) *znw.* Duitser.
- 2) *znw.* Duits.

doisri₂ *znw.* tropische wandluis, weegluis, bedwants. *Cimex rotundatus (Cimicidae, O. Heteroptera).* Wandluizen die vroeger veel voorkwam in matrassen met kapokvulling. Tegenwoordig komen ze niet meer voor omdat men matrassen maakt van schuimplastic.

Doisrikondre *znw.* Duitsland.

Doisritongo *znw.* Duits.

doitiki *znw.* duimstok, maatstok, ellemaat. SYN: markitiki.

dòk *ww.* duiken, wegduiken, zich in iets verbergen. *Di mi si a ston e kon, mi **dòk**, dan a skefti psa mi ede.* Toen ik de steen zag aankomen, **dook** ik en hij scheerde rakelings langs mijn hoofd.

doksi

- 1) *znw.* doks (SN), eend. (*Anatidae*). MNL: drèk. ZIE: kwakwa. VAN ENG: duck.
- 2) *znw.* muskuseend. *Cairina moschata (Anatidae).* Ook bekend als *bus'doksi*.

dokun *znw.* lekkernij gemaakt van cassave en kokosnoot. (Het mengsel wordt gewikkeld in stukjes bananenblad en daarna dichtgebonden en in een pot met kokend water gedaan totdat het gaar is).

dolku *znw.* dolk.

dompu

- 1) *ww.* dumpen. *Neti yuru den **dompu** doti ini a gotro.* 's Nachts heeft men afval in de goot **gedumpt**.
- 2) *ww.* kantelen. *Mi **dompu** a bari meki ala a watra lon kmopo ini en.* Ik heb het vat **gekanteld** om

al het water eruit te laten lopen.

- 3) ww. hinken, mank lopen. *A e dompu fu di a broko en wan sei futu.* Hij **loopt mank** omdat hij zijn been heeft gebroken. ZIE: tingatinga.
- 4) ww. iemand te baas zijn op een bepaald gebied. *A man disi tranga moro mi, ma efu un hori wan streilon mi e dompu en.* Deze man is sterker dan ik, maar als we een wedloop houden **ben ik hem de baas**.

domri znw. religieuze voorganger, dominee, predikant. GEBRUIK: Wordt ook gebruikt voor Hindoe en Islamitische religieuze leiders, b.v. *wan kuli domri* voor een Hindoe priester. ZIE: preikiman.

domrikrosi znw. kleding van een dominee of priester bij het uitvoeren van bepaalde rituelen, priestergewaad.

domriwroko znw. het werk van een dominee.

domru ww. wikkelen, inpakken. *Domru a fisi ini wan pisi papira.* **Wikkel** de vis in een stuk papier.

don bnw. dom. *A don no soko.* Gezegde: Hij is echt **dom**. ANT: koni.

dondru

- 1) znw. donder. *Dondru e bari.* Het **dondert**. ZIE: faya₃.
- 2) ww. donderen.

dondruston znw. neolithische bijl (men zegt dat die steen uit de hemel gevallen is). GEBRUIK: Wordt gebruikt bij de winti religie.

dongo ww. ondergaan, dalen. *A son e dongo.* De zon **gaat onder**. GEBRUIK: verouderd: Nu zegt men liever *a son e saka*. ZIE: saka₂.

doni

- 1) znw. muntstuk van tien cent, dubbeltje. ZIE TABEL BIJ: moni.
- 2) znw. geldsbedrag van tien cent of tien dollar (vroeger betekende het ook tien gulden en zelfs tien duizend gulden). ZIE TABEL BIJ: moni.

donkaw znw. domoor, dommerik. GEBRUIK: beledigend.

donman znw. domoor, domkop.

dopu₁

- 1) ww. dopen. *Sonde di e kon den o dopu den pikin na kerki.* Zondag aanstaande worden de kinderen in de kerk **gedoopt**.
- 2) ww. gedoopt zijn. *Te yu dopu dan yu e kisi wan papira fu kerki di sori tak' na den dopu yu.* Nadat je **gedoopt bent** krijg je een bewijs van de kerk om aan te tonen dat je door hen gedoopt bent.
- 3) znw. de doop. *Fosi yu teki dopu, yu mu kon sabi fosi san na dopu.* Voordat jij je laat dopen, moet je eerst weten wat de **doop** betekent.
- 4) ww. figuurlijk gebruikt voor ontgroenen of voor het eerst in gebruik nemen. *Mi bai wan nyun wagi ma mi no dopu en ete.* Ik heb een nieuwe wagen gekocht maar ik heb mijn **eerste ritje**

nog niet gemaakt.

teki dopu ww. zich laten dopen. *Baka di Ronald kon na bribi, a ben wani teki dopu.* Nadat Ronald tot bekering gekomen was, wilde hij **zich laten dopen**.

dopu₂ ww. soppen, onderdompelen. *Johanisi ben lobi fu dopu en boru ini en kofi.* Johan had de gewoonte zijn bol in zijn koffie te **dopen**. *Mi mama dopu a empi ini a sopo watra dan a bosro en, ma a flaka no kmoto fu en.* Mijn moeder heeft het hemd eerst **ondergedompeld** in een sopje en daarna geborsteld, maar ze kreeg de vlek er niet uit.

dopukerki znw. doopdienst. *Sonde di e kon wi o hori dopukerki.* Zondag aanstaande hebben we **doopdienst**. GEBRUIK: kerktaal.

dopu-oso znw. doopfeest.

dor'ai znw. geringschatting, onderschatting, verachting. ZIE: skoins'ai; sker'ai.

tyari dor'ai ww. iemand uitlokken of geringschatten, verachten. *No tyari yu dor'ai kon na mi!* **Onderschat** me niet! *Di a kba suku den trawan nanga trobi, a wani tyari en dor'ai kon na mi.* Nadat hij met de anderen ruzie had gezocht, wilde hij ook mij **uitlokken**.

dorfu ww. durven. *En papa fon en tak' a no ben dorfu fu taki wan sani.* Zijn vader gaf hem zo'n pakslaag dat hij hem niet meer **durfde** tegen te spreken. ZIE: pruberi; prefuru.

doro₁

- 1) znw. deur. *Tapu a doro.* Doe de **deur** dicht. VAN ENG: door.
- 2) znw. deuropening. *A sutu en ede na a doro, dan a taki: San de fu du dya?* Zij stak haar hoofd door de **deur** en zei: Wat gebeurd hier?

go na doro ww. op stap gaan. *Feistedei sma no e tan na oso. Den e go na doro.* Met de feestdagen blijft niemand thuis. Men **gaat op stap**.

na doro bw. buiten. *Go na doro go teki a sisibi.* Ga **buiten** de bezem halen. *Di a man dyuku en dan ala en bere kon na doro.* Toen de man hem gestoken had, kwamen zijn ingewanden naar **buiten**. ZIE: dorosei.

opo doro znw. een onverwachte gelegenheid. *Mi no ben abi ini mi prakseri fu go na bakrakondre, ma di mi feni wan opo doro, mi gwe.* Ik had geen plannen om naar Nederland te gaan, maar toen ik de **gelegenheid** kreeg ben ik vertrokken.

doro₂ ww. aankomen, arriveren. *Fa mi doro na oso, a alen bigin kon.* Direkt nadat ik thuis **kwam** begon het te regenen.

doro₃ bw. aldoor, al maar door, telkens, steeds. *Doro mi mama e kragi fu a oli tori.* Mijn moeder klaagt **telkens** over de spijsolie schaarste. *Dorodoro yu e kon lati.* Je komt **aldoor** te laat. VAR.: dorodoro₃.

go doro ww. doorgaan. *Fa alen kon so tranga, a*

konmakandra no go doro. Vanwege de zware regen is de samenkomst niet **doorgegaan**.

ori doro ww. volharden, volhouden. *No lasi ati! Yu mu ori doro te na a kba.* Geef de moed niet op! Je moet **volhouden** tot het einde.

doro₄ ww. zeven. *Mama doro a blon fu meki a kuku.* Moeder **zeefde** het meel om de koek te bakken.

doro na ai onderschatten. ZIE TREFWOORD: ai₁.

doro-ai znw. geringschatting, onderschatting. ZIE TREFWOORD: dor'ai.

dorodoro₁ znw. zeef.

dorodoro₂ bw. door en door. *Mi sabi mi pikin dorodoro. Mi sabi tak' a no o teki san no fu en.* Ik ken mijn kind **door en door**. Ik weet dat het niet zal nemen wat niet van hem is.

dorodoro₃ bw. aldoor, telkens, steeds. ZIE TREFWOORD: doro₃.

dorokroku znw. deurknop.

doromofo znw. dorpel, drempel. ZIE TREFWOORD: dromofu.

dorosei

- 1) znw. buiten, buitenkant, uiterlijk (voorkomen). *A dagu mus tan na dorosei bika a fisti.* De hond moet **buiten** blijven omdat hij vies is. *A man disi moi fu dorosei, ma a abi takru maniri.* Deze man heeft een gunstig **voorkomen**, maar hij heeft slechte manieren. ANT: in'sei.
- 2) bnw. buitenland. *Oto no e meki dya. Den mu tyari den kmopo fu dorosei kondre.* Auto's worden hier niet gemaakt. Ze moeten uit **andere** landen komen.

dorosei kondre buitenland. ZIE TREFWOORD: kondre.

dorosei moni vreemd geld, buitenlandse valuta. ZIE TREFWOORD: moni.

dorosei pikin kind van een man bij een andere vrouw, bastaard. ZIE TREFWOORD: pikin₂.

dorosei sma buitenlander. ZIE TREFWOORD: sma.

dorpu znw. dorp. ZIE: pranasi; foto.

dosen znw. dozijn.

dosi znw. dubbelgevouwen cassavebrood met een zoete kokosvulling.

dosu znw. doos. ZIE: kisi₁.

dot'baki znw. vuilnisbak. SYN: dot'kisi.

dot'doti

- 1) bnw. vuil, vies (maar in mindere mate). *A empi dot'doti pikinso, ma mi kan weri en ete.* Het hemd is een beetje **vuil**, maar ik kan het nog dragen. ZIE: doti₂; fisti.
- 2) znw. vuil (b.v. stukjes kaf, schelpen, enz.). *Yu e piki a aleisi fu puru dot'doti na ini.* Men leest de rijst uit om alle **vuil** eruit te halen.

dot'embre znw. vuilnisemmer. VAR.: dot'emre.

dot'feba znw. slons, vuilpoets, smeerpoeis. SYN: dot'griki.

dot'fisti echt vies. ZIE TREFWOORD: fisti.

doti₁

- 1) znw. land, grond, erf. *Yu no mus afrontu a doti pe yu kumbatitei beri.* Je moet het **land** waar je

navelstreng begraven ligt, niet beledigen. *A frow taigi en birfrow taki: I no o kon fon mi tapu mi eigi doti.* De vrouw zei tegen haar buurvrouw: Je kan me niet op mijn eigen **erf** komen slaan. ZIE: kondre; gron.

2) znw. aarde. *A bon mangri mangri. Yu mus krabu doti poti gi en.* De boom ziet er iel uit. Je moet er wat **aarde** bij aanbrengen.

blaka doti znw. zwarte aarde.

doti₂

- 1) znw. vuil, vuilnis. *Te yu kba krin a dyari, dan yu mus bron a doti.* Wanneer je het erf hebt schoongemaakt, moet je het **vuil** verbranden.
- 2) bnw. vuil, smerig. *A dyari doti, yèrè. Luku fa papira lai en.* Het erf is **vuil**, hoor. Kijk hoeveel papier er ligt. *A pikin weri wan doti yapon.* Het kind heeft een **vuile** jurk aan. ANT: krin. ZIE: morsu.
- 3) ww. vuil maken. *A gasbom san mi tya kon doti mi krosi.* Mijn kleren zijn **vuil** geworden door de gasbom die ik heb gebracht.
- 4) bnw. gemeen, onbetrouwbaar. *A man disi doti. Yu mus luku bun nanga en.* Deze man is **onbetrouwbaar**. Kijk uit voor hem. SYN: dyote.

dot'ipi znw. vuilnishoop, vuilnisbelt.

dotiskin znw. ziekte waarbij je geen eetlust hebt.

dot'kisi znw. vuilnisbak. SYN: dot'baki.

dot'krosi wasgoed. ZIE TREFWOORD: krosi.

dot'oso znw. wespennest van modder gemaakt.

dot'oso-waswasi znw. verzamelnaam voor verschillende soorten wespen die hun nesten van modder maken. ZIE: waswasi.

dot'sani znw. vuil vaatwerk. *Te mi kba nyan, m'o wasi den dot'sani wanten.* Wanneer ik klaar ben met eten, ga ik direkt de **vaat** doen.

dot'taki znw. vuile taal. *Dot'taki no mus kmoto ini yu mofo.* Er mag geen **vuile taal** uit je mond komen.

dot'wagi znw. vuilniswagen.

dot'wagiman znw. vuilnisman.

dow znw. dauw, mist. *A plane no ben man saka bika a dow ben deki na loktu.* Het vliegtuig kon niet landen omdat het erg **mistig** was. VAR.: dow-watra. VAN NL: dauw.

dow-watra ZIE TREFWOORD: dow.

drageman ZIE TREFWOORD: dragiman.

dragi znw. lijkbaar.

dragiman znw. lijkdager. *Den dragiman meki moi futu di den tyari Oom Harry go na grebi-olo.* De **lijkdagers** maakten mooie pasjes toen zij oom Harry naar de groeve droegen. VAR.: drageman.

drai

- 1) ww. draaien. *Efu den bugru frustu, a wiel no man drai.* Als de kogellagers verroest zijn, kan het wiel niet **draaien**.
- 2) ww. roeren, omkeren. *Drai a kuku gi mi.* **Keer** de koek voor me om. / **Roer** het beslag voor me. *Drai a sturu.* **Keer** de stoel om.

- 3) ww. kantelen, omkantelen. *A boto drai dan a sungu.* De boot is **omgekanteld** en daarna gezonken. ZIE: kanti.
- 4) ww. veranderen, wenden, wijzigen. *A ten drai.* De tijden **zijn veranderd**. SYN: kenki.
- 5) ww. goed gaan. *A zaak e drai.* De zaak **gaat goed**. *San, dri wagi yu abi? Yu e drai, man!* Wat, je heb drie auto's? Het **gaat** je **goed**, man!

drai baka ww. terugkeren. *Di mi si taki alen bo kon, dan mi drai baka go na oso.* Toen ik zag dat het ging regenen, ben ik naar huis **teruggekeerd**.

drai kon baka ww. terugkomen, remigreren, keren. *Baka tin yari Arnie drai kon baka.* Na tien jaren is Arnie **teruggekomen**.

drai libi ww. tot bekering komen. *Meisje, na fu di yu trangayesi en yu no wani drai yu libi, meki den sani disi psa nanga yu!* Meisje, omdat je koppig bent en niet **tot bekering** wilt **komen**, overkomen deze dingen jouw.

drai baka gi iets of iemand de rug toekeren. ZIE TREFWOORD: baka₁.

drai lontu

- 1) *onoverg.ww.* ronddraaien. *Den bearing frustu. Dat' meki a wiel e bari te a e drai lontu.* De kogellagers zijn verroest. Dat veroorzaakt het geluid wanneer het wiel **ronddraait**.
- 2) *onoverg.ww.* doelloos rondlopen. *Efu wan sma no ben kon sori un a pasi, un bo drai lontu ete.* Als iemand ons de weg niet had gewezen, zouden we nu nog **ronddwalen**. *A baas no gi en wan spesrutu wroko, dat' meki a e drai lontu te leki a feni wan sani fu du.* De baas heeft hem geen speciale taak gegeven, daarom **loopt** hij **doelloos rond** totdat hij iets te doen vindt.
- 3) *overg.ww.* iets omdraaien. *Te yu o bai wan sani, yu mus drai en lontu luku ala sei fosi yu pai fu en.* Voordat je iets koopt, moet je het **omdraaien** en van alle kanten bekijken en er dan pas voor betalen.
- 4) *overg.ww.* doordraaien. *No drai a miri afu, yu mu drai en lontu.* Je moet de molen niet te langzaam draaien. Je moet **doordraaien**.

drai poku platen afdraaien. ZIE TREFWOORD: poku.

drai tapu

- 1) ww. op zijn kop zetten. *Te neti Syori e hari en krupaya kon na syoro dan a e drai en tapu fu a watra lon kmopo ini en.* 's Avonds trekt Syori zijn korjaal aan wal en **zet** hem **op zijn kop** zodat het water eruit kan lopen.
- 2) *bnw.* op zijn kop. *Esde di mi e go na oso, mi si wan wagi drai tapu na sei pasi.* Gisteren zag ik op weg naar huis een wagen **op zijn kop** langs de weg liggen.

draibere *bnw.* dood zijn (van vissen in het water). *Luku, ala den fisi ini a gotro draibere.* Kijk, al de vissen in de sloot zijn **dood**. SYN: dede₁.

draidrai

- 1) ww. dralen, uitstellen. *I no mu draidrai. Go es'esi na datra.* Je moet niet langer **dralen**, ga snel naar de dokter.
- 2) ww. aarzelen, twijfelen. *Di skowtu aksi en efu na a man dati du en, a draidrai, a no piki wantron.* Toen de politie haar vroeg of die man het gedaan had, **aarzelde** ze, ze antwoordde niet meteen.
- 3) ww. rondhangen, rondlopen. *A bus no bo lusu fosi tu yuru, dat' meki mi tan draidrai dya.* De bus zou pas om twee uur vertrekken, daarom ben ik hier blijven **rondhangen**.

drai-edede *znw.* duizeligheid, draaierig. *Fa mi mankeri brudu mi e kisi drai-edede furu.* Door de lage bloeddruk voel ik me vaak **draaierig**.

draikolku *znw.* draaikolk.

draisturu *znw.* draaistoel.

draiwinti *znw.* windvlaag die stof doet opwervelen.

drape *bw.* daar, daarheen. *Go drape!* Ga **daarheen**! ANT: dya. VAR.: dape.

dreba

- 1) *znw.* slavendrijver.
- 2) ww. slavendrijven, iemand uitputten, afmatten. *A boi e dreba en m'ma skin. A m'ma no e kisi ten fu rostu pikinso.* Deze jongen **put** zijn moeder **uit**. Ze krijgt de tijd niet om even te rusten.

dre

- 1) *bnw.* droog. ANT: nati.
- 2) *overg.ww.* afdrogen. *Baka di mi wasi dot'sani, mi tnapu dre* ala den preti. Nadat ik de afwas gedaan had, heb ik al de borden staan **afdrogen**.
- 3) *onoverg.ww.* drogen. *Anga den nati krosi fu den dre.* Hang de natte kleren op om te **drogen**.

dre-ai *znw.* vrijmoedigheid, brutaliteit, vrijpostigheid. *Fa a man kan abi dre-ai so, fu luku wan Amerkan dan a aksi en san a feni fu a feti ini Irak?* Hoe kan die man zo **vrijpostig** zijn, om een Amerikaan aan te kijken en hem te vragen wat hij over de oorlog in Irak denkt?

dreifisi *znw.* droge vis. Meestal gebruiken ze *gratfisi*, een soort ongeschubde vis. ZIE: batyaw; waranfisi; sowt'fisi.

dreigi ww. kwellen, plagen, lastig vallen. *Den tra pikin ben e dreigi Anton fu di a ben mangri so.* De andere kinderen **plaagden** Anton omdat hij zo mager was.

bari dreigi ww. uitjouwen.

dreiginen *znw.* spotnaam, scheldnaam.

dreikronto *znw.* droge kokosnoot.

dreineki *znw.* dorst. *A sneisi nyanyan gi mi dreineki.* Ik heb **dorst** gekregen van het Chinese eten.

neki dre ww. dorst hebben, dorstig zijn. *Fu di en neki dre meki a dringi a watra.* Omdat hij **dorst had**, heeft hij wat water gedronken. SYN: watra kiri.

dreisabana *znw.* woestijn.

dreiten *znw.* droge tijd. In Suriname is er een grote droge tijd, *bigi dreiten*, van augustus t/m half november en een kleine droge tijd, *pikin dreiten*, van half februari tot half april.

dreiwatra *znw.* dorst. *Dreiwatra e kiri mi.* Ik heb erge dorst.

drèk *znw.* woord. (*Anatidae*). Ook bekend als *mandoksi*.

dren

- 1) *ww.* dromen.
- 2) *znw.* droom.

dresi

- 1) *znw.* medicijn, geneesmiddel. *Odo: Dringi dresi, wakti siki.* Spreekwoord: Voorkomen is beter dan genezen.
- 2) *znw.* vergif (om ongedierte uit te roeien). *Te yu poti dresi gi alata, yu mu luku bun tak' den dagu no feni en nyan.* Als je rattengif neerlegt, moet je opletten dat de honden het niet vinden en opeten.
- 3) *ww.* medische behandeling, verbinden. *Efu yu no dresi a soro, a o kon moro ogri.* Als je de wond niet behandeld zal hij erger worden.

dresiman *znw.* medicijnman, (tover)dokter, geneesheer. ZIE: datra; lukuman; bonuman.

dri *telw.* drie. ZIE TABEL BIJ: nomru.

di fu dri *rangtelw.* derde. *Hesdie kon leki fosiwan. Baka dati Ernie doro. Yu na a di fu dri sma di kon tide.* Hesdie kwam als eerste. Daarna kwam Ernie. Hij komt vandaag als derde.

dribi

- 1) *ww.* drijven. *Mi e si wan pisi planga dape e dribi tapu a watra.* Ik zie een plank daar op het water drijven. *Te yu e swen ini a liba, a watra e dribi yu tya gwe.* Als je in de rivier zwemt, wordt je door de stroom meegetrokken. VAR.: drifi.
- 2) *ww.* opschuiven, schuiven, verplaatsen. *Dribi pikinso, meki mi sidon na yu sei.* Schuif een beetje op, laat me naast je zitten. ZIE: skoifi; syobu.

dridewroko *znw.* woensdag. ZIE TABEL BIJ: wiki₁.

drifi *ww.* drijven. ZIE TREFWOORD: dribi.

drifutu *znw.* driepoot.

driktoro *znw.* directeur. (van een maatschappij, school, kantoor, enz.).

dringi

- 1) *ww.* drinken.
- 2) *znw.* drank. *Nyanyan nanga dringi ben de fu naki dagu.* Er was eten en drinken in overvloed.
- 3) *ww.* opmaken, opzuigen, opdrinken. *A wagi fu mi e dringi furu oli.* Mijn auto gebruikt veel benzine. *Mi no sabi san de fu du nanga mi. A gersi wan sani e dringi mi brudu.* Ik weet niet wat er met mij aan de hand is. Het lijkt alsof iets mijn bloed opzuigt.

dritenti *telw.* dertig. ZIE TABEL BIJ: nomru.

droifi

- 1) *znw.* druif.
- 2) *znw.* vrucht van de Schüsterdruifboom.

droifibon

- 1) *znw.* wijnstok.
- 2) *znw.* Schüsterdruif. *Coccoloba uvifera* (*Polygonaceae*). (Ook bekend in het Nederlands als zusterdruif of zeedruif.).

droifidyari *znw.* wijngaard.

droipi *znw.* druiper (ziekte).

dromofu *znw.* dorpel, drempel. *Mi ben de fu gwe, ma fa yu doro na mi dromofu kba, mi no kan seni yu gwe.* Ik stond op het punt te vertrekken, maar nu je al op mijn drempel staat kan ik je niet wegsturen. VAR.: dromofu.

drompu *znw.* drempel. VAR.: dromofu.

dron *znw.* trom. SPEC: agida; apinti; bongo; mandron; pudya.

naki dron *ww.* de trom spelen, trommelen.

koti a dron *ww.* goed op de trom spelen. *Te a boi e naki a dron, den sma e dansi moro. Bika a e koti en.* Wanneer die jongen drumt, dansen de mensen graag. Want hij drumt bijzonder goed.

dronbuba *znw.* trommelvel.

dronman *znw.* trommelaar.

drontiki *znw.* trommelstok.

dropu

- 1) *znw.* druppel; wordt ook gebruikt voor 'een beetje' bij sommige dingen zoals rijst, suiker, enz. *Baya, a no gi mi no wan dropu watra sreft!* Wel, ze heeft me nog geen druppel water gegeven. *Mi no abi no wan dropu aleisi moro.* Ik heb geen korrel rijst meer.
- 2) *ww.* druppelen, druipen. *Heri neti a kraan dropu.* De hele nacht heeft de kraan gedruppeld.
- 3) *ww.* indruppelen van de ogen, oren of neus. *A go na datra fu dropu en ai.* Ze ging naar de dokter om haar ogen te laten druppelen.
- 4) *ww.* verminderen. *Lanti dropu a moni di den e gi den bigisma.* De overheid heeft de oudedagsvoorzienings verminderd.

dropu en ai *ww.* iemand een genoeg doen. *Ala yuru mi mama e aksi mi fu bai wan saka aleisi gi en. Tide mi bai wan gi en fu dropu en ai.* Elke keer vraagt mijn moeder mij om een zak rijst te kopen. Vandaag heb ik haar het genoeg gedaan om er een voor haar te kopen.

dropu kon in'sei *ww.* binnendruppelen. *A konmakandra no ben span. Wanwan den sma dropu kon in'sei.* De vergadering was niet druk bezocht. Een voor een druppelde men naar binnen.

drungu

- 1) *bnw.* dronken. ZIE: hei₁; span.
- 2) *ww.* versuffen. *A kofu san a man naki mi, a drungu mi.* De vuistslag die de man me gaf, heeft me versuft.

drunguman *znw.* dronkaard.

du *ww.* doen, handelen, volbrengen. *Den sani san yu e du no e kruderi nanga san yu e leri tra sma.* De dingen die je **doet** komen niet overeen met wat je anderen leert. *Di a man begin du ferferi, den yagi en puru ini a dyari.* Toen de man vervelend begon te **doen**, joeg men hem het erf af.

du fanowdu het uitoefenen van bepaalde rituele handelingen in de winti godsdienst. ZIE TREFWOORD: fanowdu.

du wan boskopu een boodschap brengen. ZIE TREFWOORD: boskopu.

dukrun

- 1) *ww.* duiken. *Te a boi disi dukrun, a e tan langa ondro a watra.* Als deze jongen **duikt**, blijft hij lang onder water.
- 2) *ww.* wegduiken. *Di den srudati begin sutu, ala sma dukrun ondro den tafra.* Toen de soldaten begonnen te schieten, **dook** iedereen onder de tafels. SYN: dök.

duku

- 1) *znw.* doek. SPEC: was'duku; pret'duku. VAN NL: doek.
- 2) *znw.* geld. *A man disi tyari duku!* Deze man zwemt in het **geld**! SYN: moni.

duman

- 1) *znw.* iemand die daden verricht. *Odo: Takiman a no duman.* Spreekwoord: Blaffende honden bijten niet.
- 2) *znw.* wintipriester, medicijnman. SYN: bonuman.

dungr'oso *znw.* gevangenis. GEBRUIK: men gebruikt liever nu *straf'oso*. ZIE: straf'oso.

dungru

- 1) *bnw.* donker. *Leti a faya gi mi. A kamra dungru.* Doe het licht voor me aan. Het is **donker** in de kamer. ANT: leti₁.
- 2) *znw.* donker, duisternis. *A son e saka. Dalèk dungru o fadon.* De zon gaat onder. Straks wordt het donker. (lett: Straks valt het **duisternis**.)
- 3) *ww.* van een donkere kleur voorzien. *Weti wagi e doti esi, dat' meki mi o dungru di fu mi.* Witte auto's worden snel vuil, daarom zal ik de mijne **donker spuiten**.

dungrudungru *bnw.* halfduister, schemerig. *Mi no ben kan si krin san a ben e weri bika a kamra ben dungrudungru.* Ik kon niet duidelijk zien wat ze aan had omdat het **schemerig** was in de kamer.

dungru-oso *znw.* gevangenis. ZIE TREFWOORD: dungr'oso.

dusun *telw.* duizend. VAN NL: duizend. ZIE TABEL BIJ: nomru.

dusundusun *telw.* duizenden. ZIE TABEL BIJ: nomru.

dweiri

- 1) *znw.* dweil.
- 2) *ww.* dweilen. *Dweiri a gron bika a doti.* **Dweil**

de vloer want hij is vuil. VAN NL: dweilen.

dwengi *ww.* dwingen, verplichten. *Te den pikin kon bigi, yu no kan dwengi den moro fu du san yu wani.* Als kinderen groot zijn geworden, kun je ze niet meer **dwingen** om te doen wat je wilt. ZIE: stowtu. VAN NL: dwingen.

dya *bw.* hier. *Kon dya!* Kom **hier**! ZIE: drape; dyaso.

dyadya *bnw.* bekwaam, echt, werkelijk. *Solanga feti no e feti, yu no man si suma na den dyadya srudati.* Zolang er geen oorlog is, kan je niet zien wie de **echte** soldaten zijn.

dyaf *ww.* opscheppen, bluffen. *Berto e dyaf taki a kan du ala wroko, ma a no sabi du noti.* Berto **bluft** dat hij alle soorten werk kan doen, maar hij kan niets. SYN: skepi.

dyakti *znw.* jas.

en dyakti teki faya *ww.* uit de gratie vallen. *Fosi a ben plei bigiten, ma now en dyakti teki faya.* Vroeger speelde hij de geweldige vent, maar nu **is hij uit de gratie**. SYN: en bakasei teki faya.

dyam

- 1) *znw.* val, valstrik. *A ontiman seti wan dyam gi a keskesi.* De jager heeft een **valstrik** voor de aap opgesteld.
- 2) *znw.* moeilijke situatie. *Nownow mi de ini wan dyam. Dat' meki mi no man yepi yu nanga no wan moni.* Ik zit nu in een **moeilijke situatie**, daarom kan ik je financieel echt niet helpen.
- 3) *ww.* tegenhouden. *No meki a boi psa. Dyam en gi mi.* Laat de jongen niet langs gaan. **Houd hem tegen**.
- 4) *ww.* afsnauwen. *Di mi go na driktoro tide, a dyam mi taki mi no ben man taki noti moro.* Toen ik vandaag bij de directeur was, heeft hij me zo **afgesnauwd** dat ik niets meer kon zeggen.
- 5) *ww.* wordt gebruikt voor een motor die vastloopt, stikt, of kapot is. *A oli di mi bai esde ben doti. Dat' meki a wagi dyam.* De benzine die ik gisteren gekocht heb was vuil. Daarom **loopt** de motor **vast**.

dyamanti *znw.* diamant.

dyamu *znw.* koeliedruif. *Szygium cumini (Myrtaceae).* Ook bekend als *kulidroifi*. VAR.: dyamun.

dyamun ZIE TREFWOORD: dyamu.

dyango *bnw.* gewelddadig. SYN: tòf.

dyangoman *znw.* geweldenaar.

dyap *znw.* werk, karwei.

naki dyap *ww.* karweitjes opknappen. *A man disi no abi fasti wroko. Na dyap a e naki.* Deze man heeft geen vaste baan. Hij **doet** losse **karweitjes**.

dyapwroko *znw.* stukwerk.

dyaranti *znw.* garantie.

gi dyaranti *ww.* garanderen. *Mi kan gi yu a dyaranti tak' mi o tyari a moni tamara.* Ik kan je **garanderen** dat ik het geld morgen breng.

dyari *znw.* erf, tuin, hof. *syn:* prasi₁.

dyariman *znw.* tuinman.

dyar'pesi *znw.* pesie (=bonen) soort dat in bundeltjes verkocht wordt voor de bereiding van moksi-aleisi. *Vigna unguiculata*; *Vigna sinensis* (*Papilionaceae*). *zie:* pesi.

dyarusu

- 1) *ww.* jaloers zijn. *Den boi e dyarusu tapu Ronald bika a abi furu moni.* De jongens zijn jaloers op Ronald omdat hij veel geld heeft.
- 2) *znw.* jaloezie. *Yu no mus meki bigi gi yusrefi bika dati e tyari dyarusu kon.* Je moet niet opscheppen omdat het jaloersheid opwekt.
- 3) *bnw.* jaloers. *A pikin disi na wan dyarusu pikin.* Dit is een jaloers kind.

dyarusufasi *znw.* jaloezie, nijd. (als eigenschap).

dyarususturu *znw.* een speciaal ontworpen stoel met ronde rugleuning waarbij de poten met koperen plaatjes versierd zijn. (wordt sterk geassocieerd met de winti cultuur).

dyaso *bw.* hier, hier ter plaatse. *zie:* dya.

dyeabri *znw.* een bosgeest behorend tot de kromantigeesten, die zich manifesteert als een tijger. *syn:* tigriwinti.

dyeme

- 1) *ww.* kermen. *Te yu de na at'oso, yu e yere fa den sikisma e dyeme.* Als je in het ziekenhuis bent, hoor je hoe de zieken kermen.
- 2) *znw.* gekreun. *Farawe yu ben kan yere a dyeme fu den sikisma kba.* Van verre kon je het gekreun van de zieken al horen. *zie:* soktu.

dyendyen *znw.* bel. *var.:* gengen.

dyèns *ww.* tegenwerken. *President wani tyari kenki kon ini a kondre, ma den sma fu den tra partij e dyèns en.* De president wil veranderingen brengen in het land, maar de mensen van de andere partijen werken hem tegen.

dyepsi *znw.* gesp. *Son umasma susu abi wan dyepsi tu.* Sommige damsschoenen hebben ook gespen. *van nl:* gesp.

dyesi *znw.* gist. *Yu e poti dyesi ini a blon fu meki a blon sweri.* Je doet gist in het deeg om het te laten rijzen.

kari dyesi *ww.* gisten (van vloeistoffen), fermenteren. *Te yu meki win, yu mu libi en meki a kari dyesi.* Als je wijn maakt, moet je het laten fermenteren.

dyindya *znw.* gember. *Zingiber officinale* (*Zingiberaceae*). *van eng:* ginger.

dyindyabiri *znw.* gemberstroop.

dyindyamaka *znw.* boomstekelvarken. *Coendou prehensilis*; *Sphiggurus insidiosus* (*Erethizontidae*). Ook bekend als *agidya*.

dyinipi

- 1) *znw.* Guyanese cavia (een inheemse soort Guinees biggetje). *Cavia aperea guianae* (*Caviidae*).
- 2) *znw.* Guinees biggetje (verzamelnaam voor

verschillende caviasoorten).

dyodyo *znw.* bepaald soort geest (begrip uit de wintigodsdienst dat op verschillende manieren wordt uitgelegd, o.a. een beschermgeest, geestelijke ouders, of *kra*).

dyogo

- 1) *znw.* een literfles bier.
- 2) *znw.* een fles van ongeveer een liter, aarden kan. *zie:* batra.

dyomp'ati

- 1) *znw.* vreesachtigheid, bezorgdheid, zenuwachtigheid.
- 2) *bnw.* zenuwachtig, nerveus, angstig. *zie:* senwe; ati de na dyompo *bu* ati₁.

dyompo₁ *ww.* springen. *Mi broko mi anu di mi dyompo kmopo fu a bon.* Ik brak mijn arm toen ik uit de boom sprong.

ati de na dyompo *ww.* zenuwachtig of nerveus zijn, in spanning verkeren. *A dei den srudati teki a kondre abra, ala sma ati ben de na dyompo.* De dag waarop de militairen het land overnamen, was iedereen nerveus. *zie:* dyugudyugu.

dyompo gi wan sma *ww.* partij trekken, voor iemand op de bres staan. *A papa dyompo gi en boi fu skowtu no tyari en gwe.* De vader trok partij voor zijn zoon om te voorkomen dat de politie hem zou meenemen.

dyompo tapu wan futu *ww.* hinkelen.

dyompo₂ *bnw.* vroeg stadium van bederf bij vis of vlees. *Di un bori a dia meti, a ben tesi dyompo fu di a ben teki langa fu un doro foto baka.* Toen we het hert gebraden hadden, smaakte het vlees niet helemaal fris meer omdat we lang over de terugweg naar de stad hadden gedaan. *zie:* pori₁.

dyompo-ati *zie* TREFWOORD: dyomp'ati.

- 1) *znw.* vreesachtigheid, bezorgdheid, zenuwachtigheid.
- 2) *bnw.* zenuwachtig, nerveus, angstig

dyompodyompo

- 1) *bnw.* onrustig, springerig, ongedurig. *Ala pikin kan tan na mi boiti a wan fu John. A dati dyompodyompo tumsi.* Alle kinderen mogen bij mij blijven behalve de zoon van John. Die is te ongedurig. *Mi granmama taki tak' noiti a no ben lobi den dyompodyompo dansi.* Mijn oma zegt dat ze nooit van dit springerige dansen gehouden heeft. *syn:* dyugudyugu.
- 2) *ww.* ongedurig of onrustig zijn. *Heri dei a pikin disi e dyompodyompo. A no man tan sidon no wan presi.* Dit kind is de hele dag ongedurig. Ze kan nooit rustig op één plaats blijven zitten.

dyompofutu

- 1) *znw.* hinkelspel. *Esde mi si fa den pikin na strati ben e prei dyompofutu.* Gisteren zag ik hoe de kinderen hinkelden op straat.
- 2) *znw.* hinkelbaan. *Teki wan tiki dan yu e hari wan dyompofutu ini a santi.* Neem een stok en teken

een **hinkelbaan** in het zand.

dyompometi *znw.* kikker, pad. *O. Salienta*. SYN: todo.

dyomposiki *znw.* besmettelijke ziekte. ZIE: siki.

dyonki *znw.* drugsverslaafde.

dyonko *ww.* sluimeren, dutten, knikkebollen. *Ala sonde yu e si a bigisma e dyonko ini a kerki.* Elke zondag zie je de oude vrouw zitten **dutten** in de kerk.

dyonsno ZIE TREFWOORD: dyonsro.

dyonsro *bw.* straks, dadelijk, aanstonds, spoedig, weldra. *Rodney, dyonsro yu mu go na wenkri gi mi.* Rodney, je moet **straks** voor me naar de winkel gaan. SYN: dalèk. ZIE: wantewante; didyonsro. VAR.: dyonsno.

dyote

- 1) *bnw.* gemeen, onbetrouwbaar, bedriegelijk. *Yu no mu broko moni na den dyote boi na strati.* Wissel geen geld bij die **onbetrouwbare** jongens op straat. ZIE: doti₂.
- 2) *ww.* voor de gek houden, bedriegen, bedonderen. *Den man dyote mi nanga a banti san mi bai.* De mannen hebben me **bedrogen** met de band die ik heb gekocht. ZIE: kori.

dyoteman *znw.* bedrieger. ZIE: bedrigiman.

Dyu *znw.* Jood.

dyudomri *znw.* joodse rabbi.

dyugudyugu

- 1) *znw.* lawaai, chaos, onrust, opschudding. *Dyugudyugu de ini a kondre.* Er is **onrust** in het land. SYN: opruru. ZIE: wunyuwunyu.
- 2) *bnw.* onrustig. *Milka na wan tiri pikin. A no e makandra nanga dyugudyugu sma.* Milka is een

stil kind. Ze gaat niet om met mensen die onrust zaaien (lett: met **onrustige** mensen). ANT: tiri₁; SYN: bradyari.

- 3) *ww.* lawaai maken; onrustig zijn. *Fu sanede a pikin fu yu no kan sribi na neti? Bika heri dei a e dyugudyugu so.* Waarom kan dat kind van jou 's avonds niet slapen? Het komt omdat ze de hele dag zo **onrustig** is.

Dyuka

- 1) *znw.* Aukaner, stam van de Aukaners.
- 2) *znw.* verzamelnaam voor alle bosnegerstammen.

dyuka kondre *znw.* door Bosnegers bewoonde plaats.

dyukabangi *znw.* een houten opklapbank met een lange leuning vol houtsnijwerk.

dyukerki *znw.* synagoge.

dyuku

- 1) *ww.* steken, een por geven. *A fufuruman dyuku a frow kiri.* De dief heeft de vrouw doodgestoken.
- 2) *ww.* mooi gekleed gaan. *A meisje dyuku tide!* Het meisje is vandaag **mooi gekleed**! SYN: prodo.

dyuku a rem *ww.* hard remmen. *A wagiman dyuku a rem fu a no naki a boi.* De bestuurder **remde hard** zodat hij de jongen niet zou aanrijden.

dyukudyuku *ww.* porren, meerdere malen steken. *Sribi ben kiri mi sote tak' mi frow ben mus dyukudyuku mi fu mi tan na ai.* Ik had zo'n slaap dat mijn vrouw mij **telkens** moest **porren** om wakker te blijven. SYN: sutusutu.

dyul *znw.* soort spel.

E - e

e *hulpww.* samen met het werkwoord duidt aan dat de handeling voortduurt of een gewoonte is. *Yu no e si taki mi e tnapu dya e wakti yu!* Zie je niet dat ik hier op je sta te wachten! *Ala dei mi e waka kon na wroko.* Elke dag loop ik naar het werk. VAR.: de₂.

ed'ati [ed 'a· ti] *znw.* hoofdpijn.

ede

- 1) *znw.* hoofd, kop.
- 2) *znw.* reden, oorzaak. *Na fu yu ede mi de na strafu.* Om jou zit ik nu een straf uit. (lett: Jij bent de **oorzaak** dat ik op straf ben.) ZIE: sanede; dat'ede.

bro ede *ww.* rusten. *Mi e go bro mi ede. A e hati mi.* Ik ga **rusten**. Ik heb hoofdpijn. (lett: Ik ga mijn **hoofd rusten**.) ZIE: hari baka.

broko ede *ww.* zorgen, zich ~ maken, tobben, piekeren, zich het hoofd breken over iets. *I no mu broko yu ede gi tamara. Ala dei abi en eigi broko-ede.* Je moet geen **zorgen maken** voor morgen. Elke dag heeft zijn eigen zorgen.

krasi ede *ww.* zich het hoofd breken, bezorgd maken, piekeren. *Ala dei mi mu krasi mi ede fu sabi fa mi o nyan.* Elke dag **maak** ik **me bezorgd** over wat ik zal eten. ZIE: broko-ede.

piri ede *ww.* kaal scheren. *A man piri en ede.* De man **schoor** zijn hoofd **kaal**.

seki ede *ww.* het hoofd knikken of schudden. *Te yu e taki nanga mi, yu no mu seki yu ede nomo. Yu mu piki mi.* Als je tot me praat moet je niet alleen **knikken**. Je moet me antwoord geven.

weri ede

- 1) *ww.* iemand vervelen, lastig vallen. *Yongu, yu e weri mi ede!* Jongen, je **verveelt** me!
- 2) *ww.* zich zorgen maken, piekeren. *No weri yu ede nanga a tori. Trek* je die zaak niet **aan**. *Son sma lobi teki sani weri na den ede.* Sommige mensen **maken** zich overal **zorgen** over.

ede krasi intelligent, knap. ZIE TREFWOORD: krasi₁.

ede-ati *znw.* hoofdpijn. ZIE TREFWOORD: ed'ati.

edekrabasi *znw.* schedel.

edeman *znw.* hoofdpersoon, leider, baas,

aanvoerder. SYN: fesiman.

edemoni *znw.* belasting. SYN: lantimoni.

edesei

- 1) *znw.* het bovenste gedeelte van iets, hoofdeind(e). *Wan fu den pikin ben sidon na a edesei fu a bedi, a trawan na a futusei.* Een van de kinderen zat aan het **hoofdeind** van het bed, de andere aan het voeteneind. ANT: futusei.
- 2) *znw.* verstand. *A no de bun na en edesei.* Hij is niet goed bij zijn zinnen. ZIE: law.

edetonton *znw.* hersens. *Di a fadon abra a fensre, a seki ala en edetonton.* Toen hij uit het raam viel, kreeg hij een hersenschudding (lett: schudde hij al zijn **hersenen**). *Boi, san psa nanga yu? A tonton fu yu ede no bun!* Jongen, wat is er met je gebeurd? Je bent niet goed bij je hoofd. (lett: De **hersens** van je **hoofd** zijn niet goed.) VAR.: tonton₂.

edewinti *znw.* hoofdgeest binnen een familie.

edewiwiri [e de 'w-i ri] *znw.* hoofdhaar.

edewowoyo voorkant van de centrale markt in Paramaribo. ZIE TREFWOORD: wowoyo.

è'èn *tussenw.* een uitroep van verbazing, kan zowel 'ja' als 'nee' betekenen.

efi ZIE TREFWOORD: efu.

efu *vw.* als, indien. *Efu Carlo kon nanga wagi tide, taigi en fu kon teki mi.* **Als** Carlo met zijn auto komt, zeg hem dat hij mij moet komen halen. VAR.: efi.

efu noso *vw.* of, of dat. *Den dei disi yu no man sabi efu alen o kon, efu noso wi o abi wan moi dei.* Tegenwoordig kan je niet voorspellen of het zal regenen **of dat** we een mooie dag krijgen. GEBRUIK: Wordt gebruikt tussen nevenschikkende zinnen. Vele mensen zeggen liever *noso efu*.

ei *tussenw.* wordt gebruikt om iemand te groeten of te roepen. *Ei, Hendrik, san yu e du dape? Hallo,* Hendrik, wat doe je daar? VAR.: èi.

èi ZIE TREFWOORD: èi.

eigi *bnw.* eigen. *A man disi abi moni ma a gridi tumsi fu yepi en eigi m'ma.* Deze man heeft geld maar hij is te gierig om zijn **eigen** moeder te helpen.

eiginari *znw.* eigenaar, huisbaas.

eilanti *znw.* eiland. ZIE: tabiki.

eksempre *znw.* voorbeeld. *Tra pikin kan teki wan eksempre na a boi disi, fa a e teri bigisma.* Andere kinderen kunnen het **voorbeeld** van deze jongen volgen. Hij behandelt ouderen met eerbied.

eksi *znw.* ei.

eksibuba *znw.* eierschaal.

eksikuku *znw.* eierkoek. SYN: keksi.

eksiloli *znw.* eiwit van een rauw ei.

elen *znw.* in pikel geconserveerde haring. *Clupea harengus (Clupeidae).* ZIE: bokun; dreifisi; sowt'fisi. VAR.: eren.

embre *znw.* emmer. VAR.: emre.

empi *znw.* hemd, overhemd. ZIE: bosroko.

emre *znw.* emmer. ZIE TREFWOORD: embre.

en ['en]

- 1) *pers. vnw.* 3de pers. enkelv. lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp (het, hem, haar). *Mi gi en na Ro kba.* Ik heb **het** al aan Ro gegeven. *Mi gi en a buku.* Ik gaf **hem** het boek. ZIE: a₁; den₁.
- 2) 3de pers. enkelv. bez. *vw.* (haar, zijn). *A dagu e leki en soro futu.* De hond likt **zijn** gewonde poot. ZIE: den₁.
- 3) *pers. vnw.* met nadruk: 3de pers. onderwerp. *En na mi basi.* **Hij** is mijn baas. ZIE: a₁; na₃.

èn ['en] *vw.* en. *Boiki papa ben prani gruntu èn a ben kweki fowru nanga wan kaw.* Boiki's vader plantte groenten, hield kippen **en** had een koe. GEBRUIK: wordt gebruikt bij nevenschikkend zinsverband. ZIE: nanga.

enki *znw.* inkt.

enkibatra *znw.* inktfles.

enkiflaka *znw.* inktvlek.

enkipatu *znw.* inktpot.

enkri *bnw.* enkele, enige. *Mi abi wan enkri golu nomo ini mi portmoni.* Ik heb maar één **enkele** gulden in mijn portemonnee. *No wan sma ben man trowstu a frow, bika a lasi en enkri pikin di a oso bron.* Niemand kon de vrouw troosten omdat zij haar **enige** kind verloor toen het huis afbrandde. SYN: kodo.

ensrefi *wederk. vnw.* zichzelf (3de pers. enkelv. wederk. *vw.*). *A gi ensrefi mankeri.* Hij heeft **zichzelf** verwond.

eren *znw.* in pikel geconserveerde haring. ZIE TREFWOORD: elen.

er'eri₁ *bw.* heel, in zijn geheel. ZIE TREFWOORD: her'heri₁.

er'eri₂ *znw.* gerecht bestaande uit aardvruchten. ZIE TREFWOORD: her'heri₂.

erfu *telw.* elf.

eri *bw.* heel, geheel. ZIE TREFWOORD: heri.

ertintin *bw.* Er was eens... GEBRUIK: aanhef van sprookjes en fabels.

esbitten *bw.* direct, onmiddellijk. *Yu mus go esbitten na oso te yu kmopo fu skoro.* Je moet na school **direct** naar huis gaan. ZIE: wantron; wante.

esde *bw.* gisteren. ZIE: tide; tamara. VAR.: esrede.

tra esde *bw.* eergisteren.

es'esi *bw.* vlug, snel, ijlings. *Omu kisi suku! Go es'esi go bai tu paki gi mi!* De Chinees heeft suiker gekregen! Ga **vlug** twee pakken voor me kopen! ANT: safrisafri. ZIE: gaw.

esi *bw.* snel, vlug, gauw. *No rei so esi! Na bun mankeri yu o kisi.* Rijd niet zo **hard**! Je krijgt nog eens een vreselijk ongeluk. VAR.: es'esi.

esko *bw.* trouwens, immers. *Te mi friyari, sma no abi fu kon.* **Esko** mi no abi noti. Als ik jarig ben hoeft niemand te komen. Ik heb **immers** niets aan te bieden.

espresi *bw.* opzettelijk, met opzet. *A taki a sani*

espresi fu den sma kan meki dyugudyugu. Hij zei dat **opzettelijk** zodat de mensen in oproer zouden komen.

esrede *bw.* gisteren. ZIE TREFWOORD: esde.

ete *bw.* nog. *So lati un de, dan a no kon na oso ete.*

Het is al zo laat en hij is **nog** niet thuis gekomen.

ete wan leisi weer, nog een keer. ZIE TREFWOORD: leisi₂.

F - f

fa₁

- 1) *vrag.vnw.* hoe, op welke wijze, maar soms ook wat of waarom. **Fa** *yu e meki boyo?* **Hoe** maak je boyo? **Fa** *wi e go du now?* **Wat** gaan we nu doen? (lett: **Hoe** gaan we...?) **Fa** *i no go na skoro tide?* **Waarom** ben je vandaag niet naar school gegaan? (van: **Hoe** komt het dat je...) VAR.: ofa.

- 2) *bw.* hoe. **Mi no sabi fa** *yu e meki boyo.* Ik weet niet **hoe** je boyo maakt.

Fa? Hoe gaat het? GEBRUIK: Informele groet.

mi na ala fa het maakt me niets uit. *A: San wi o nyan? Her'heri noso moksi aleisi? B: Mi na ala fa.* A: Wat zullen we eten? Her'heri of moksi aleisi? B: **Het maakt me niets uit.**

a no de nanga wan fa het is geen verplichting. *I kan rei mi go na skoro? Ma a no de nanga wan fa, yèrè.* Kan je me naar school brengen? Maar **het is geen verplichting**, hoor.

fa₂

- 1) *vw.* zodra, direct, nadat, nauwelijks. **Fa un doro un bigin wroko.** **Direct** nadat we aankwamen, gingen we aan de slag. ZIE: baka di.
- 2) *vw.* aangezien, omdat. **Fa tamara na wan feistedei, den man kenki a skoro yuru.** **Aangezien** morgen een feestdag is, hebben ze de schooltijd gewijzigd. ZIE: bika; fu di.

fa a no fa

- 1) *vw.* ondanks, hoewel. **Fa a no fa mi bari a meisje, toku a teki waka nanga a boi.** **Ondanks** dat ik dat meisje gewaarschuwd heb, gaat ze toch met die jongen om. VAR.: ala fa; aladi; awinsi fa.
- 2) *vw.* hoe dan ook, toch. **Ala sani kon diri. Fa a no fa wi e nyan ete.** Alles is duur geworden. **Maar hoe dan ook** eten we nog.

fadon

- 1) *ww.* vallen. **A boi fadon kmopo fu a bon, dan a broko en anu.** De jongen **viel** uit de boom en brak zijn arm.
- 2) *ww.* laten vallen, morsen. **Moismoisi beti wan olo ini a saka, dat' meki a pesi fadon na gron.** Muizen hebben een gat in de zak geknaagd, daarom is de pesie op de vloer **gevallen**. **No drai so tranga ini a kan. Yu o meki kofi fadon tapu a tafra.** Roer niet zo hard in de kan, anders **mors** je koffie op de tafel.

fadon flaw flauwvallen, bezwijmen. ZIE TREFWOORD: flaw.

fakansi *znw.* vakantie. **A nyan fakansi na bakrakondre.** Hij genoot zijn **vakantie** in Nederland.

faki *znw.* vak. **Te yu kba leisi, dan yu mu luku sortu wan fu den bun, dan yu poti wan kroisi ini a faki.** Als je het gelezen heb, moet je nagaan wat goed is en een kruisje zetten in het juiste **vakje**.

fala₁ *ww.* omhakken, vellen. **Den man fala a bigi kankantri bon.** De mannen hebben de grote (wilde) kapokboom **geveld**. **Odo: Pikin aksi e fala bigi bon.** Spreekwoord: Klein maar dapper. (lett: Kleine bijlen **velen** grote bomen.)

fala₂ *ww.* eb worden. **A watra o fala.** Het wordt **eb**. ANT: frudu. ZIE: saka₂.

falawatra *znw.* eb, laagtij. **Now na falawatra un de.** Het is nu **eb**. ANT: fruduwatra.

falsi *bnw.* vals, nep, onecht. GEBRUIK: Wordt meer als kerktaal beschouwd. In de dagelijkse omgang zegt men gewoon **vals**.

famiri

- 1) *znw.* familie, gezin. **Di omu dede dan a heri famiri ben kon na a dede-oso.** Toen oom gestorven was, kwam de hele **familie** op rouwbezoek.
- 2) *znw.* familielid, relatie. **Mi e go luku wan famiri na Nickerie.** Ik ga een van mijn **familieleden** in Nickerie bezoeken. ZIE: OSOSMA.

famiriman *znw.* familielid, relatie.

fanga *ww.* vangen.

fanowdu *bnw.* nodig. **Na wan sani nomo de fanowdu.** Er is maar één ding **nodig**.

abi fanowdu *ww.* behoeven, nodig hebben. **A pikin abi rostu fanowdu.** Het kind **heeft** rust **nodig**.

du fanowdu *ww.* het uitoefenen van bepaalde rituele handelingen in de winti godsdienst.

fanowdu sani *znw.* benodigdheden bij het uitoefenen van rituele handelingen in de winti godsdienst.

fara *bnw.* ver. **Mi pikin no abi fu waka fara go na skoro, bika a skoro de krosbei.** Mijn kind hoeft niet **ver** naar school te lopen want de school is dichtbij. ANT: krosbei.

farawe *bw.* ver, erg ver, verweg. ANT: krosbei.

fas'fasi

- 1) *ww.* betasten. **Let' na ini kerki a boi e fas'fasi a pikin.** Zelfs in de kerk **betast** de jongen het meisje. ZIE: fir'firi.

- 2) *ww.* regelmatig vast blijven zitten. **Yu no mu**

drai a banti disi. A e fas'fasi. Draai deze cassetteband niet af. Hij blijft **steeds vastzitten**.

TABEL 3: Familieleiden

	Relatie (Aanspreekvorm)
mama	moeder (Ma)
papa	vader (Pa)
brada	broer (Ba)
sis	zus (Sa)
omu	oom (Omu)
tanta	tante (Tanta)
swagri	zwager
nefo	neef
granpapa	grootvader (Opa)
granmama	grootmoeder (Oma)
afo	overgrootmoeder/vader (Oma/Opa)
trotro	moeder of vader van je overgrootouders
pikin	kind, dochter
manpikin	zoon
umapikin	dochter
boi	zoon
granpikin	kleinkind
afopikin	achterkleinkind

fasi₁ *znw.* manier, wijze, eigenschap. *A fasi fa yu e libi no bun.* De **manier** waarop je leeft is niet goed. ZIE: gwentu.

firi wan fasi *ww.* in verlegenheid brengen. *Fa a kari mi nen fesi ala sma, a meki mi firi wan fasi.* Door mijn naam in het publiek te noemen, heeft hij me **in verlegenheid gebracht**.

tra fasi *bw.* op een andere manier, anders. *Un mus fu pai a moni. Tra fasi no de.* We moeten het geld betalen. Er is geen **andere uitweg**. *Na skoro den leri un wan fasi fu du a wroko, ma dya na wroko wi e du sani tra fasi.* Op school heeft men ons één manier geleerd om het werk te doen. Maar hier op het werk doen we het **anders**.

fasi₂

1) *ww.* aanraken, aan iets komen. *Te yu go na wan tra sma oso, yu no mu fasi noti.* Als je bij iemand anders op bezoek gaat, moet je nergens **aankomen**.

2) *ww.* gebruiken. *Di datra marki mi brudu, a taigi mi tak' mi no mus fasi no wan dropu sowtu.* Nadat de dokter mijn bloeddruk gemeten had, zei hij me dat ik geen korrel zout mocht **gebruiken**.

fasi₃ *ww.* twisten, ruzie krijgen, in conflict raken. *Fu a manya ede meki den tu boi fasi.* De twee jongens **kregen ruzie** om een manja. SYN: trobi.

fasi₄

1) *ww.* vastzitten. *A oto tan fasi ini a tokotoko.* De auto bleef in de modder **vastzitten**.

2) *ww.* vastzetten, vastmaken. *Yu mus fasi a tiki na a ambra.* Je moet de steel aan de hamer

vastzetten.

fasti *bnw.* vast. *Sensi mi e gro kon, mi abi wan fasti mati.* Van kleinsaf heb ik één **vaste** vriend. *Yu abi wantu grupu ingi di no abi fasti tanpresi.* Je hebt enkele groepen Indianen die geen **vaste** verblijfplaats hebben.

fatu₁

1) *bnw.* dik. *A moro fatu frow fu grontapu de ini Italië.* De **dikste** vrouw ter wereld woont in Italië. ANT: mangri. ZIE: deki. VAN ENG: fat.

2) *znw.* vet. *Nyan-oli no de fu feni, dat' meki mi e bori nanga agu fatu.* Er is geen spijsolie, dus kook ik maar met varkens**vet**.

3) *znw.* vette substantie, b.v. haarvet, maar ook een dik smeermiddel (grease). *Lobi pikin fatu gi a keti fu a baisigri.* Smeer wat **vet** aan de ketting van de fiets. *Yu poti wan switi fatu gi yu wiwiri!* Je hebt een lekker geurend **haarvet** gebruikt.

4) *ww.* met vet insmeren, invetten. *Yu mus fatu a keti fu a no frustu te yu e rei ini watra.* Je moet de ketting **invetten**, dan roest hij niet als je door water rijdt.

5) *bnw.* vruchtbaar. *A gron fatu, a e gi furu nyanyan.* De grond is **vruchtbaar**, hij brengt een goede oogst voort.

fatu₂ *znw.* grap, mop.

prati fatu *ww.* grappen maken, mensen aan het lachen maken. *A boi disi e prati soso fatu.* Deze jongen houdt ervan om **grappen te maken**.

tyari fatu *ww.* gezellig, lollig. *A pikin disi tyari fatu.* Dit is een **gezellig** meisje. SYN: tyari en.

faya₁

1) *znw.* vuur, vlam, brand. *Pe smoko de, faya de.* Waar er rook is, daar is **vuur**.

2) *bnw.* heet, fel, warm. *A patu faya.* De pot is **heet**. *A son faya.* De zon is **fel**. *A faya tide!* Het is **warm** vandaag! ANT: kowru. ZIE: waran.

3) *bnw.* fel, gloeiend. *A feti kon faya.* De strijd is **fel** geworden.

4) *ww.* boos zijn. *Mi ati e faya nanga yu.* Ik **ben boos** op je. ZIE: atibron.

koti faya *ww.* vonken. *Esde a triki-isri koti faya.* *Baka dati a no wani hati moro.* Gisteren heeft het strijkijzer **gevonkt**. Daarna werd het niet meer heet.

poti faya gi *ww.* in brand steken. *Fu di a man ati bron, a poti faya gi a oso.* Uit woede **stak** de man het huis **in brand**. SYN: sutu faya gi.

sutu faya gi *ww.* ophitsen. *Sonwan fu den sma ben wani kiri a tori, ma trawan ben e sutu faya gi den sma fu staak go doro.* Sommigen wilden een eind maken aan de staking, maar anderen **hitsten** de mensen **op** om door te staken.

teki faya *ww.* vlam vatten. *A oso teki faya.* Het huis **vatte vlam**.

faya₂

1) *znw.* licht. *Efu yu no de ini a kamra, yu mu kiri a faya.* Als je niet in de kamer bent, moet je het

licht uitdoen.

2) *znw.* electriciteit, stroom. *Faya no de.* Er is geen stroom.

3) *znw.* stroomrekening. *Tamara mi o go pai faya.* Morgen ga ik de stroomrekening betalen.

gi faya *ww.* branden. *A lampu e gi faya.* De lamp brandt (lett: geeft licht). *SYN:* bron.

faya₃ *znw.* bliksem. *Faya e koti, dondru e bari.* Het bliksemt en dondert.

faya₄ *ww.* verklikken, verklappen. *Fu sanede yu faya mi na Robby?* Waarom heb je me verklikt aan Robby? *ZIE:* konkru.

faya-ati *bnw.* driftig, woedend. *No ferferi a frow dati bika en na wan faya-ati sma.* Iriteer die vrouw niet want ze wordt snel driftig. *ZIE:* atibron.

fayadosu *znw.* aansteker.

fayafaya

1) *bw.* vurig, heftig, hartstochtelijk. *Wi e begi Gado fayafaya fu wi kan kon luku unu.* **Vurig** bidden we God dat we jullie kunnen komen bezoeken. *Son sma ben opo bari fayafaya tak' president mus saka.* Sommigen stonden op en schreeuwden heftig dat de president moest aftreden.

2) *bnw.* vurig, vol ijver, fanatiek. *Ala sma ben wani gwe, ma Norbert ben de fayafaya fu klari a wroko tide.* Iedereen wilde weggaan, maar Norbert was vol ijver om het werk vandaag af te maken. *Furu sma ben drai baka gi en, ma a ben abi wantu fayafaya bakaman ete.* Velen hadden hem de rug toegekeerd, maar hij had nog enkele fanatieke aanhangers.

fayalobi *znw.* sierheester met rode of gele bloemtrossen. *Ixora soorten (Rubiaceae).*

fayaskrati *znw.* cacao. *ZIE:* fayawatra.

fayatongo *znw.* vlam.

fayawatra *znw.* warme dranken (thee, koffie, cacao). *SPEC:* te₂; kofi₂; skrati.

fayaworon₁ *znw.* vuurvlieg, glimworm. *(Lampyridae, O. Coleoptera).*

fayaworon₂ *znw.* brandrups, alle rupsen met haren die de huid iriteren. *(O. Lepidoptera).*

Fedi *znw.* Frederik de Dood (de personificatie van de dood). ook *Ba Fedi* of *Ba Dede* genoemd.

feifi *telw.* vijf. *ZIE TABEL BIJ: nomru.*

di fu feifi *rangtelw.* vijfde.

feifitenti *telw.* vijftig. *ZIE TABEL BIJ: nomru.*

feiri

1) *znw.* vijl.

2) *ww.* vijlen. *A owru dede. Feiri en pikinso.* De houwer is bot. **Vijl** hem een beetje.

feistedei *znw.* feestdag. *ZIE TREFWOORD: fesadei.*

fengrutu *znw.* vingerhoed.

feni *ww.* vinden, achterhalen. *Mi feni wan tyawa na gron.* Ik heb een kwartje op de vloer gevonden.

feni wan beti *fooi, een meevaller. ZIE TREFWOORD: beti.*

fensre *znw.* venster, raam.

fensrebangi *znw.* vensterbank.

fensre-olo *znw.* open venster.

ferberde *znw.* verbeelding, inbeelding. *A e waka nanga a ferberde tak' en na datra.* Hij verbeeld zich dat hij arts is. (lett: Hij loopt met de verbeelding dat...)

ferberdesiki *znw.* verbeelding, verwaandheid. *Ferberdesiki no abi dresi.* Er bestaat geen medicijn tegen verwaandheid.

ferbontu *znw.* verbond. (een *ferbontu* is meer bindend dan een *kruderi*). *ZIE:* kruderi.

ferferi

1) *ww.* lastig vallen, plagen, vervelen. *Ala yuru birfrow e ferferi mi nanga swarf.* Telkens valt buurvrouw me lastig om lucifers. *Efu yu e ferferi a dagu, a o beti yu.* Als je de hond plaagt zal hij je bijten. *Mi sabi taki a umapikin fu mi kon bigi kba bika den boi fu a strati e begin ferferi en.* Ik merk dat mijn dochter al groot wordt want de jongens van de straat beginnen haar lastig te vallen. *VAR.:* fruferi.

2) *ww.* zich vervelen. *Fu di mi e ferferi meki mi go wakawaka pikinso.* Omdat ik mij verveelde ben ik maar wat gaan rondlopen.

3) *bnw.* vervelend. *A bus problema kon ferferi kba.* Het bus probleem is vervelend geworden.

ferfi

1) *znw.* verf.

2) *ww.* verven, schilderen. *Mi o ferfi a foroisi.* Ik ga de voorkamer verven.

3) *bnw.* geverfd. *A foroisi ferfi kba.* De voorzaal is al geverfd.

ferfiman *znw.* schilder.

fergiti *ww.* vergeten. *Mi fergiti fu go teki den pikin tide.* Vandaag ben ik vergeten om de kinderen op te halen. *VAR.:* frigiti.

fergitibuku *znw.* vergeetboek. *Den skowtu naki papira ma den poti a tori ini fergitibuku.* De politie heeft proces verbaal opgemaakt maar doet niets aan de zaak (lett: ze hebben het in het vergeetboek gezet).

ferleigi

1) *bnw.* verlegen, beschaamd. *Mi firi so ferleigi fa mi no kon na yu trow.* Ik schaam me dat ik niet op je bruiloft ben gekomen. *SYN:* syen. *VAN NL:* verlegen.

2) *bnw.* verlegen. *Fa a pikin fu yu ferleigi so? A no wani taki mi odi.* Waarom is dat kind van jou zo verlegen? Ze wil me niet groeten.

ferlusu *ww.* verlossen.

ferlusuman *znw.* verlosser.

fermorsu *ww.* vermorsen, verkwisten, verspillen.

Fu sanede yu libi a kraan opo? Luku fa watra e fermorsu. Waarom laat je de kraan open? Kijk hoe het water verspild wordt. *Sodra en papa e gi en moni, a e fermorsu en.* Zodra zijn vader hem geld geeft, verkwist hij het. *VAR.:* frumorsu.

VAN NL: vermorsen.

ferplekti

- 1) *znw.* plicht, verplichting. *Wan p'pa abi a ferplekti fu sorgu gi en pikin.* Het is de **plicht** van een vader voor zijn kinderen te zorgen. SYN: plekti.
- 2) *ww.* verplicht zijn. *Solanga yu no tapu tin-na-aiti yari, yu m'ma nanga yu p'pa ferplekti fu sorgu yu.* Zolang je nog geen achttien jaar bent, zijn je ouders **verplicht** voor je te zorgen.

ferplekti paiman een schuld waar je niet onderuit kan komen. ZIE TREFWOORD: paiman.

ferstan

- 1) *ww.* verstaan, begrijpen. *A boi disi no e ferstan san yu e taigi en.* Deze jongen **begrijpt** niet wat je tegen hem zegt. SYN: grabu. VAR.: frustan.
- 2) *znw.* verstand. *Sowan pikin boi no abi ferstan.* Zo'n kleine jongen heeft geen **verstand**.

kon ferstan *ww.* beseffen, zich realiseren, bewust worden. *Di mi frow gwe libi mi, dan fosi mi kon ferstan tak' sani no ben waka bun ini a trowlibi.* Toen mijn vrouw me verlaten had, toen pas **besepte** ik dat het niet goed ging in ons huwelijk.

fersteri

- 1) *ww.* feliciteren, gelukwensen. *A di mi yere yu friyari, dan mi kon fersteri yu.* Daar ik gehoord heb dat je jarig bent, ben ik je komen **feliciteren**. VAR.: frusteri.
- 2) *znw.* felicitatie.

ferteri *ww.* vertellen. *Harry Jong Loy ben ferteri moi anansitori.* Harry Jong Loy **vertelde** leuke fabels. ZIE: taigi; taki₁. VAR.: fruteri.

fertrow *ww.* vertrouwen. *Luku bun! Yu no kan fertrow den sortu sma dati.* Let op! Je kunt zulke mensen niet **vertrouwen**. VAR.: frutrow.

poti fertrow tapu *ww.* vertrouwen op iemand stellen, op iets vertrouwen. *No poti yu fertrow tapu libisma.* **Vertrouw** niet op mensen.

ferwakti *ww.* verwachten, rekenen op. *Mi no ben ferwakti tak' John bo kon tide.* Ik had niet **verwacht** dat John vandaag zou komen.

ferwondru

- 1) *ww.* verwonderen. *A e ferwondru mi fa Carlo no kon ete. Ala dei a e kon fruku.* Het **verwondert** me dat Carlo er nog niet is. Hij komt elke dag vroeg.
- 2) *bnw.* verbazend, wonderbaarlijk. *Tide un si tumsi ferwondru sani.* Vandaag hebben we heel **wonderbaarlijk** dingen meegemaakt.

fesa *znw.* feest. *Fu di a wrokope ben tapu 25 yari, den gi wan fesa.* Omdat de werkplaats 25 jaar bestaat, was er een **feest**.

fesadei *znw.* feestdag. VAR.: feistedei.

fes'doro *znw.* voordeur. TEGENHANGER: bakadoro.

fes'ede *znw.* voorhoofd.

fesi₁ *znw.* gezicht. DELEN: ai₂; fes'ede; kakumbe; mofo; noso₁; seifesi; yesi.

swa en fesi *ww.* een boos gezicht zetten, onvriendelijk kijken. *A fasi fa a man swa en fesi meki mi frede fu aksi en wan sani.* De man **keek** zo **onvriendelijk** dat ik hem niets durfde te vragen. *Di en m'ma taigi en tak' a no e go na doro, a swa en fesi.* Toen zijn moeder hem zei dat hij niet naar buiten mocht, **zette** hij een **boos gezicht**.

fesi₂ *voorz.* voor. *Wan bigi dagu e sidon fesi a doro, dat' meki mi no o go in'sei.* Er zit een grote hond **voor** de deur, daarom ga ik niet naar binnen.

ANT: baka₃.

na fesi

1) *bw.* daarvoor, voorafgaand. *A yari di psa alen fadon, ma a yari na fesi a no kon srefsrefi.* Vorig jaar heeft het geregend, maar het jaar **daarvoor** helemaal niet.

2) *bw.* vooraf. *Mi gi a man afu fu a moni na fesi fu a kan bai a ferfi.* Ik gaf de man de helft van het geld vooraf zodat hij de verf kon kopen.

di de na fesi *bw.* voor. *Den dei di de na un fesi o tranga gi a kondre.* De dagen **die voor** ons **liggen** zullen moeilijke dagen zijn voor het land.

GEbruik: het pers. vnw. wordt aangepast in de zin. ANT: di de na baka.

go na fesi *ww.* vooruit gaan, vooruit komen. *Solanga den e tan feti, a kondre no o go na fesi.* Zolang ze maar ruzie blijven maken, **komt** het land niet **vooruit**. *Fu so wan syatu pisten a man go na fesi.* In die korte tijd is de man wel **vooruit gekomen**. ANT: go na baka.

fesidoro *znw.* voordeur. ZIE TREFWOORD: fes'doro.

fesi-edede *znw.* voorhoofd. ZIE TREFWOORD: fes'ede.

fesifutu *znw.* voorpoot (van een dier). ANT: bakafutu.

fesiman *znw.* voorganger, leider, aanvoerder. ZIE TREFWOORD: fes'man.

fesinen *znw.* voornaam. ZIE: nen.

fesisei *znw.* voorkant, voorgrond. ZIE TREFWOORD: fes'sei.

fesitifi *znw.* voortand, snijtand. ZIE TREFWOORD: fes'tifi.

fesiwan *znw.* voorste. ANT: bakawan.

feskoki *znw.* schort, voorschoot.

fes'man *znw.* voorganger, leider, aanvoerder. ZIE: bakaman; edeman; driktoro.

fes'sei *znw.* voorkant, voorgrond. A: *Pe a pikin go?* B: *A go na fes'sei.* A: Waar is het kind heen gegaan? B: Hij is naar **voren** gegaan. ANT: bakasei.

fes'tifi *znw.* voortand, snijtand. ALGEMEEN: tifi.

fes'wowoyo *znw.* de voorkant van de centrale markt. ZIE TREFWOORD: wowoyo.

fet'bakru

1) *znw.* geest die iemand aanzet tot vechten. *A pikin abi wan fet'bakru. Dat' meki a lobi feti.* Het kind is bezeten door een **vechtgeest**. Daarom houdt ze van vechten. SYN: fet'obia.

2) *znw.* vechtersbaas. *A pikin na wan fet'bakru. A lobi feti.* Het kind is een **vechtersbaas**. Ze houdt

van vechten. SYN: fet'man.

fet'feti

- 1) ww. steeds kibbelen, vaak ruzie maken. *Te yu abi furu pikin yu mu abi pasensi, bika her' dei den e fet'feti.* Als je veel kinderen hebt, moet je geduldig zijn, omdat ze de hele dag **ruzie maken**.
- 2) znw. geruzie. *A fet'feti fu den pikin e weri mi ede!* Ik heb genoeg van het **geruzie** van de kinderen (lett: Het **geruzie** van de kinderen maakt mijn hoofd moe).
- 3) ww. schermutselen. *Amerika teki a kondre abra kba, ma na son presi den e fet'feti ete.* Amerika heeft het land al veroverd, maar op sommige plaatsen **vinden er** nog **schermutselingen** plaats.
- 4) znw. klein ongeregeld gevecht, schermutseling. *Dya na foto un no yere noti fu den fet'feti na Moengo.* Hier in de stad hebben we niets gehoord van de **schermutselingen** te Moengo.

feti

- 1) ww. vechten, strijden, kampen, worstelen. *Den tu boi feti bika a wan ben broko a trawan baisigri.* De twee jongens **vochten** omdat de ene de fiets van de andere stuk gemaakt had.
- 2) znw. gevecht, oorlog, strijd. *A feti fu den tu kondre dati e go doro.* De **oorlog** tussen die twee landen gaat door.
- 3) ww. ruzie maken, kibbelen. *Solanga den e tan feti, a kondre no e go na fesi.* Zolang ze maar **ruzie** blijven **maken**, komt het land niet vooruit.
ANT: agri.
- 4) ww. moeite doen, haasten. *Efu yu no feti now gi wan pisi gron, yu no o abi wan tanpresi te yu kon owru.* Als je nu geen **moeite doet** om aan een stuk grond te komen, zal je geen huis hebben als je oud bent. *Mi e feti fu doro kantoro fosi aiti yuru.* Ik **haast** me om voor acht uur op kantoor te zijn. SYN: meki mui.

feti baka ww. tegenstand bieden, terugvechten.

fet'man znw. vechter, vechtersbaas.

fet'musu znw. helm.

fet'obia

- 1) znw. geest die iemand aanzet tot vechten. SYN: fet'bakru.
- 2) znw. strijdamulet.

fetre znw. veter.

fetre lusu een draadje los zijn, niet goed wijs zijn. *Di un taki pikinso nanga a man, un kon si tak' en fetre lusu.* Nadat we een tijdje tot de man gesproken hadden, kwamen we tot de conclusie dat er **een draadje los was**.

fet'sani znw. wapen.

fet'sipi znw. oorlogsschip.

fet'wagi znw. strijdswagen, pantserwagen.

feyanti znw. vijand. ANT: mati.

f'furu ww. stelen. ZIE TREFWOORD: fufuru.

fiadu znw. bepaald soort gebak.

figa znw. vijg.

figabon znw. vijgeboom. *Ficus soorten (Moraceae).*

figi

- 1) ww. bezemen, vegen. *Te yu kba wasi den dot'sani, dan yu mu figi a kukru.* Als je klaar bent met de afwas, moet je de keuken **vegen**.
SYN: sibi.
- 2) ww. afvegen, wissen. *Figi a tafra; a lai doti.* **Veeg** de tafel **af**; hij is vuil. *Te un kba skrifu tapu a bord, wan fu unu mus figi en.* Als jullie klaar zijn met schrijven op het bord, moet een van jullie het **wissen**.
- 3) ww. vergeten. *Holland kan figi en!* Holland kan het **vergeten**! SYN: fergiti.

figi puru ww. wegvegen, uitwissen. *Fosi den pikin e meki rep, dan ifrow e meki wan fu den boi figi ala sani puru fu a bord.* Voordat de kinderen de repetitie maken, laat de juffrouw een van de jongens alles op het bord **uitwissen**.

figifutu znw. deurmat. SYN: matamata.

fin'botro znw. fijne boter, roomboter. ZIE: botro.

fin'fini

- 1) bw. haarfijn, in heel kleine stukjes, in detail. *A ferteri a tori fin'fini.* Hij vertelde het verhaal **in detail**. *No poti a konofroku her'heri ini a nyanyan. Koti en fin'fini fosi.* Doe de knooflook niet heel in het eten, maar snijd hem eerst **in kleine stukjes**.
- 2) znw. details. *Un ben taki fu a sani, ma a no gi mi a fin'fini fu a tori ete.* We hebben erover gesproken, maar hij heeft me de **details** van de zaak nog niet verteld.
- 3) bnw. slank, dun. *Luku a pikin nanga den fin'fini frekti.* Kijk naar dat kind met de **fijne** vlechtjes. *Fu ala den pikin fu mi, disi na a moro fin'fini wan.* Van al mijn kinderen, is deze de **slankste**.
- 4) ww. in heel kleine stukjes snijden, scheuren, enz. *Mi fin'fini a papira fu sma no leisi san ben skrifu na en tapu.* Ik **versnipperde** het papier zodat men niet meer kon lezen wat erop stond.

fin'fini alen lichte regen, motregen. *A alen ben e fin'fini tide mamanten.* Het **motregende** vanmorgen. ZIE TREFWOORD: alen.

finga

- 1) znw. vinger (ook: teen). GEHEEL: anu₁; DELEN: nangra; SPEC: doi; mindrifinga; pikinfinga. ZIE: futufinga.
 - 2) znw. één bacove of banaan. *Mi bai wan moi anu bakba na wowoyo, dan mi nyan tu finga fosi mi doro oso.* Ik heb een mooie tros bacoven op de markt gekocht, en ik heb er twee (lett: twee **vingers**) gegeten voordat ik thuis kwam.
- sutu wan finga go na loktu** vinger opsteken. *Ifrow taki: Te yu wani aksi wan sani, yu mu sutu yu finga go na loktu.* Juffrouw heeft gezegd: Als je wat wil vragen moet je eerst je **vinger opsteken**.

fingamarki znw. vingerafdruk.

fini

- 1) *bnw.* mager, dun. SYN: mangri.
- 2) *bnw, bw.* een verfijnde vorm of manier, van betere kwaliteit, niet grof. *Latinos e prei fini poku.* Latinos speelt **betere** muziek. *Yu mu aksi Rudi fu meki a kasi, bika a e wroko fini.* Je moet Rudi vragen om de kast te maken omdat hij **netjes** werkt.
- 3) *znw.* kern, essentie, belangrijkste deel. *San na a fini fu a tori?* Wat is het **kern** van de zaak?

finpeiri *znw.* vuurwerk. ZIE: bombel; pagara.

finyoro *znw.* viool.

fir'firi *ww.* rondtasten, betasten, bevoelen. *Fa a faya ben gwe mi no si pe a korku fadon. Ma mi fir'firi na gron te leki mi feni en.* Doordat de stroom uitgevallen was kon ik niet zien waar de kurk gevallen was. Maar ik heb **rondgetast** totdat ik hem vond. ZIE: firi.

firi

- 1) *ww.* voelen. *Mi no firi switi tide.* Ik **voel** me niet zo lekker vandaag.
- 2) *ww.* tasten. *Yu mu abi dek'ati fu firi nanga yu anu ini wan fisi-olo.* Je moet lef hebben om met je handen in een visgat te **tasten**. ZIE: fir'firi; fasi₄.
- 3) *znw.* gevoel, voorgevoel. *Mi abi wan firi taki wan sma o kon luku mi tide.* Ik heb zo het **gevoel** dat iemand me vandaag zal komen opzoeken.

firi wan fasi in verlegenheid brengen. ZIE

TREFWOORD: fasi₁.

firi wan sma mofo iemand proberen uit te horen.

ZIE TREFWOORD: mofo.

fis'bonyo *znw.* graat.

fis'boto *znw.* vissersboot.

fis'buba *znw.* vissenhuid, schub.

fisi

- 1) *znw.* vis. (*KL. Pisces*).
- 2) *ww.* vissen.

fisi-aka *znw.* visarend. *Pandion haliaetus (Pandionidae).*

fisiman ZIE TREFWOORD: fis'man₁.

fisi-olo *znw.* kunstmatig aangelegde vijver om vissen te kweken, of een natuurlijke vijver waarin vissen zich vermenigvuldigd hebben, een visgat (SN).

fisiti

- 1) *znw.* gast, visite. *Mi no man kon. Mi abi fisiti.* Ik kan niet komen. Ik heb **gasten**.
- 2) *znw.* vriend; vriend, kameraad. A: *Na yu kon nanga den sma disi?* B: *No, den sma disi a no mi fisiti.* A: Hoor jij bij deze mensen? B: Nee, ik bemoei me niet met hen (lett: deze mensen behoren niet tot mijn vrienden kring). GEBRUIK: heeft vaak een negatieve klank.
- 3) *ww.* bezoeken. *Di un no si en wantu dei, un go fisiti en.* Toen we hem een paar dagen niet gezien hadden, gingen we hem **bezoeken**. SYN:

luku.

tapu fisiti op bezoek. *Mi no ben man kon esde. Mi ben abi sma tapu fisiti.* Ik kon gisteren niet komen. Ik had mensen **op bezoek**.

fis'man₁ *znw.* visser.

fis'man₂ *znw.* verzamelnaam voor verschillende vogelsoorten die vissen vangen.

- 1) *znw.* aalscholver. *Phalacrocorax olivaceus (Phalacrocoracidae).*
- 2) *znw.* verzamelnaam voor verschillende ijsvogelsoorten. (*Alcedinidae*).
- 3) *znw.* verzamelnaam voor verschillende meeuwen en sternsoorten. (*Laridae*).
- 4) *znw.* verzamelnaam voor verschillende schaarbeksoorten. (*Rynchopidae*).
- 5) *znw.* slangehalsvogel. *Anhinga anhinga (Anhingidae).*

fis'neti *znw.* visnet.

fisti *bnw.* vies, slordig, smerig. ZIE: doti₂.

dot'fisti *bnw.* erg vies. *No wan sma no lobi en te a dot'wagi dropu a dot'fisti watra na den mofodoro.* Niemand vindt het leuk wanneer de vuilniswagen **smerig vies** water voor hun inrit gelekt heeft.

fisti sani *znw.* eufemisme voor seksuele handelingen.

fisti tori

- 1) *znw.* schuine mop.
- 2) *znw.* affaire, vuile zaakjes. *Esde den taki na radio fa driktoro du wan lo fisti tori.* Gisteren hebben ze op de radio gezegd dat de directeur in vele **vuile zaakjes** betrokken is.

fiti

- 1) *ww.* passen. *A susu no e fiti mi moro.* De schoenen **passen** me niet meer.
- 2) *ww.* passen. *Go fiti a bruku, meki mi si efu a sidon bun na yu skin.* Ga de broek **passen**, laat me zien of hij goed zit.
- 3) *bnw.* goed, rechtvaardig, passend, welverdiend. *A no fiti fu lei gi yu mama.* Het is niet **goed** om tegen je moeder te jokken. *A no fiti fu wan krutubakra teki tyuku.* Het **past** niet voor een rechter smeergeld aan te nemen. ZIE: bun.

fiti ai *ww.* mooi (en goed) vinden, bevallen. *Kownu trow nanga a frow di ben fiti en ai.* De koning trouwde met de vrouw die hij **mooi vond**. ZIE: moi.

flaka₁

- 1) *znw.* vlek. *Luku, wan flaka de na yu seifesi!* Kijk, er zit een **vlek** op je wang! VAR.: fraka.
- 2) *ww.* vlekken. *Luku bun, boi. A dyamu o flaka yu krosi.* Kijk uit, jongen. De koelidruiven **maken vlekken** op je kleren.

flaka₂ *ww.* in de gaten houden, bespieden. *Na wan pisten kba di den skowtu e flaka en.* De politie **houdt** hem al enige tijd **in de gaten**.

flamingo *znw.* rode ibis. *Eudocimus ruber (Threskiornithidae).* Ook bekend als *korikori*.

flaw

- 1) *bnw.* flauw, bewusteloos, bezwijmd. *Di a wagi naki a boi, a ben didon **flaw** wan yuru langa.* Toen de auto die jongen had aangereden, was hij een uur lang **bewusteloos**.

- 2) *ww.* slap hangen. *Te a son opo hei den bromki e **flaw**.* Als de zon hoog staat, **hangen** de bloemen slap.

fadon flaw *ww.* flauwvallen, bezwijmen. *A skreki taki a fadon **flaw**.* Hij schrok zodanig dat hij **flauwviel**.

flèi ['fle] *ww.* bliksemsnel handelen. *Di den pikin si den m'ma e kon, den **flèi** go wasi den dot'sani.* Toen de kinderen hun moeder zagen aankomen, **vlogen** ze weg om de afwas doen.

flit

- 1) *znw.* spuitbus (van insecticide), flitspuit. *Mi o leti wan maskitakandra, bika mi no abi **flit**.* Ik zal een muskietenkaars aansteken want ik heb geen **flitspuit**. *Etym:* een oude merknaam voor insecticide.
- 2) *znw.* vloeibare insecticide. *A **flit** disi bun gi mira nanga maskita.* Deze **insekticide** is werkzaam tegen mieren en muskieten.
- 3) *ww.* spuiten, flitten (SN). ***Flit** den mira. **Spuut** de mieren dood (met insecticide).*
- 4) *ww.* wordt gebruikt voor iemand die met spetters spreekt. *Tya wan prasoro! A man dati e **flit** te a e taki.* Neem een paraplu mee! Die man **sproeit** als hij spreekt.

fluku

- 1) *ww.* vervloeken. *Di a frow no feni san a ben suku, a bigin **fluku**.* Toen de vrouw niet vond waarnaar ze zocht begon ze te **vloeken**. ZIE: wisi; kosi₁. VAR.: fruku₂.
- 2) *znw.* vloek. *A oso disi abi wan **fluku**.* Er rust een **vloek** op dit huis. VAN NL: vloek.

fo *telw.* vier. ZIE TABEL BIJ: nomru.

di fu fo *rangtelw.* vierde.

fo-ai-awari *znw.* vieroog opossum (zo genoemd omdat hij een lichte scherp begrensde vlek boven elk oog heeft). *Metachirops opossum (Didelphidae).* ZIE: awari.

fodewroko *znw.* donderdag. ZIE TABEL BIJ: wiki₁.

fokanti

- 1) *bnw.* vierkant.
- 2) *znw.* vierkant. ZIE: faki.

fokofoko *znw.* longen.

folku *znw.* volk, bevolkingsgroep. *A president mus dini a **folku**, ma a man disi e suku en eigi bun nomo.* De president moet het **volk** dienen, maar deze man zoekt alleen zijn eigen voordeel. *Fos'fosi den **folku** ini Sranan no ben makandra nanga densrefi.* Vroeger konden de **volkeren** in Suriname niet met elkaar opschieten. SYN: pipel.

fon

- 1) *ww.* zwepen, rammelen, slaan, verslaan, afranselen. *A mama **fon** a pikin, bika a hogri.*

De moeder heeft het kind **afgerammeld** omdat ze stout was. ZIE: naki; wipi.

- 2) *ww.* stampen. *Yu e **fon** a aleisi fu puru a buba.* Je **stamp** de rijst om het kaf te verwijderen. SYN: stampu₁.

fon nanga mofo overbluffen, door grootspraak iemand tot zwijgen brengen. ZIE TREFWOORD: mofo.

fonfon *znw.* pak slaag, slaag, afranseling. *A frow kisi **fonfon** fu a man.* De vrouw heeft een **pak slaag** van de man gehad.

fonsu *znw.* fonds, geld verzameld voor een bepaald doel.

forku *znw.* vork. ZIE: spun; nefi.

foroisi *znw.* voorkamer, woonkamer, voorzaal (SN).

fos'fosi *bw.* vroeger, eerder. ***Fos'fosi** mi ben go furu na strati. Ma now di mi trow, mi no e go na strati someni moro.* **Vroeger** ging ik veel de straat op. Maar nu ik getrouwd ben, ga ik niet zoveel meer uit.

fos'fosi sani *znw.* eerste vaardigheden, grondbeginselen. *A ben de wan bun temreman. Ma baka di a kisi wan mankeri, a ben mus leri den **fos'fosi sani** fu a wroko baka.* Hij was een goede timmerman. Maar nadat hij een ongeluk gekregen had, moest hij de **basisbeginselen** van het werk weer aanleren.

fosi

- 1) *rangtelw.* eerst(e). *Mi na a **fosi** pikin fu mi mama.* Ik ben het **eerste** kind van mijn moeder. ANT: laste; kriboi.
- 2) *vw.* voordat. ***Fosi** mi go drape, mi mus du wan sani.* **Voordat** ik daarnaar toe ga, moet ik eerst iets doen. ANT: baka di.
- 3) *bw.* vroeger. ***Fosi** mi ben waka nanga futu go na skoro.* **Vroeger** ging ik te voet naar school. *A no e du den sani moro san a ben lobi du **fosi**.* Hij doet de dingen niet meer die hij **vroeger** graag deed. ANT: now; nownow.

dan fosi *vw.* toen pas. *Di mi frow gwe libi mi, **dan fosi** mi kon ferstan tak' sani no ben waka bun ini a trowlibi.* Toen mijn vrouw me verlaten had, **toen pas** besepte ik dat het niet goed ging in ons huwelijk.

fosi dati *bw.* voordien, daar voor, eerder. *A dei dati den tu man tron mati. Ma **fosi dati** den ben libi leki feyanti nanga densrefi.* Op die dag werden de twee mannen vrienden. Maar **daar voor** leefden ze in vijandschap met elkaar.

fosiwan *znw.* eerste, voorste. *Hesdie kon leki **fosiwan**.* *Baka dati Ernie doro.* Hesdie kwam als **eerste**. Daarna kwam Ernie. ANT: lastewan; kriboiwan.

fosten [fos 'ten]

- 1) *bw.* vroeger, eerder, lang terug. ***Fosten** yu ben kan bai kasababrede fu wan sensi wan.* **Vroeger** kon je cassavebrood kopen voor één cent per stuk. SYN: fosi.

- 2) *bnw.* ouderwets. *Wan fosten kukru de fu feni ete pe a krutu-oso ben de.* Er is nog steeds een keuken **van vroeger** te vinden waar het gerechtsgebouw stond.

fu fosten *bnw.* van vroeger. *Yu mu kba now fu taki fu den sani fu fosten.* Je moet nu ophouden om over de dingen **van vroeger** te spreken.

fotenti *telw.* veertig. ZIE TABEL BIJ: nomru.

foto

- 1) *znw.* stad. *Damsko na wan bun bigi foto.* Amsterdam is een zeer grote **stad**. ZIE: dorpu. VAN ENG: fort.
- 2) *znw.* Paramaribo, de binnenstad van Paramaribo. *Mi e go na foto.* Ik ga naar de **stad** (Paramaribo). GEBRUIK: Vanuit een buitenwijk komende betekent dat het stadscentrum. Vanuit andere plaatsen komende duidt het heel Paramaribo aan.

fotoman

- 1) *znw.* iemand uit Paramaribo.
- 2) *znw.* stadsbewoner, stedeling. SYN: fotosma.

fotosei *znw.* het centrum van de stad. GEBRUIK: binnen de stad duidt dat het stadscentrum aan.

fotosma

- 1) *znw.* iemand uit Paramaribo. *Den sma fu Nickerie ben sabi wantron tak' wi na fotosma.* De mensen van Nickerie wisten direct dat we uit **Paramaribo** kwamen.
- 2) *znw.* stadsbewoner, stedeling. SYN: fotoman.

fow

- 1) *ww.* vouwen. *Fow den krosi moi fosi yu poti den ini a kasi.* **Vouw** de kleren netjes op voordat je ze in de kast legt. ZIE: beni.
- 2) *bnw.* krom, gevouwen. *Ala den papira fow.* Al de papiertjes zijn **gevouwen**. ZIE: kron.
- 3) *znw.* vouw, plooi. *Efu yu no sabi triki den fow gi a anyisa, a no o sidon bun na yu ede.* Als je niet weet hoe je de **vouwen** in een *anyisa* (hoofddoek) moet strijken, zit hij niet goed op je hoofd.

fowru

- 1) *znw.* vogel. (*Kl. Aves*).
- 2) *znw.* kip, hen. *Gallus domesticus (Phasianidae).* MNL: kakafowru.

pikin fowru *znw.* kuiken.

fowrudoti *znw.* parasitaire planten die voornamelijk op bomen en struiken groeien. (*Loranthaceae*).

fowrukoi *znw.* vogelkooi, kippenhok.

fowruloso *znw.* mijt die leeft op kippen en andere vogels, rode bloedmijt. *Menopon gallinae.* *Mecanthus stramineus e.a. (O. Mallophaga).*

fowrumeti *znw.* kippevlees. ZIE: meti.

fowruwiwiri *znw.* veer (van een vogel).

fowtow

- 1) *znw.* foto.
- 2) *znw.* röntgenfoto. *A datra puru wan fowtow fu luku efu a bonyo broko.* De dokter liet een **röntgenfoto** maken om te zien of het bot

gebroken was.

fowtu

- 1) *znw.* fout, schuld, vergissing. *Na mi fowtu.* Het is mijn **schuld**. *Gado no e meki fowtu.* God maakt geen **fouten**.
- 2) *bnw.* verkeerd. *A wagi no e tnapu bun tapu a pasi, a tnapu fowtu.* De wagen staat niet goed op de weg; hij staat **verkeerd**.

frafra

- 1) *bw.* heel weinig, een beetje. *Poti pikin sowtu gi a nyanyan, bika mi poti frafra nomo.* Strooi een beetje zout op het eten, want ik heb er **heel weinig** in gedaan. SYN: pikinso.
- 2) *bw.* iets vluchtig doen. *Mi taigi Robby fa fu krin a prasi, ma a du en frafra nomo.* Ik heb Robby gezegd hoe hij het erf moest schoonmaken. Maar hij heeft het slechts **vluchtig** gedaan.

fraga *znw.* vlag.

fragatiki *znw.* vlaggemast.

frak *bnw.* heel veel. *A no wan frak krosi mi mu wasi tide.* Ik moet **heel wat** kleren wassen vandaag.

GEBRUIK: wordt meestal met *wan* gebruikt. ANT: pikinso; frafra.

fraka *znw.* vlek. ZIE TREFWOORD: flaka₁.

frambo *znw.* flambouw, fakkel.

frambow ZIE TREFWOORD: frambo.

Fransikondre ZIE TREFWOORD: Franskondre.

Franskondre *znw.* Frankrijk.

fransman *znw.* Frans sprekend persoon.

fransman-birambi *znw.* carambola. *Averrhoa carambola (Oxalidaceae).*

Frans'sei *znw.* Frans Guyana.

frantwortu

- 1) *znw.* verantwoordelijkheid. *A frantwortu disi bigi tumsi. Mi no man tyari en.* Het is een te grote **verantwoordelijkheid**. Ik kan die niet dragen.
- 2) *bnw.* verantwoordelijk. *Yu mus du a wroko tapu wan frantwortu fasi.* Je moet het werk op een **verantwoordelijke** manier doen.
- gi frantwortu** *ww.* verantwoording afleggen, rekenschap geven van, verantwoorden. *En a no mi basi. Mi no abi fu gi en frantwortu.* Hij is niet mijn baas. Ik ben hem geen **verantwoording schuldig**. *A no kan gi frantwortu san a du nanga a moni.* Hij kan niet **verantwoorden** wat hij met het geld gedaan heeft.

franya

- 1) *znw.* franje, rafel. *Den boi meki moi franya gi den frigi.* De jongens hebben mooie **franje** aan hun vliegers gemaakt.
- 2) *ww.* aan flarden scheuren. *Den yonguwan fu now e franya den brukufutu. Dan den taki na a modo tan so.* De jongeren van deze tijd **scheuren** hun broekspijpen **af**. Ze zeggen dat rafels in de mode zijn.

frede

- 1) ww. bang zijn, vrezen. *Yu no mus frede ini yu eigi oso.* Je moet niet **bang zijn** in je eigen huis. ZIE: skreki₁.
- 2) ww. bang maken. *A boi disi lobi fu frede a pikin.* Deze jongen houdt ervan om dat kind **bang te maken**.
- 3) bnw. bang, vreesachtig. *A frow ferteri unu wan frede tori.* Die vrouw heeft ons een **angstaanjagend** verhaal verteld. *A frede pikin fu mi no e skreki so esi moro.* Dat **bange** kind van mij schrikt nu niet meer zo gauw.
- 4) znw. vrees, angst. *A frede fu a pikin disi kon moro mofo now.* De **angst** van dit kind is nu erger geworden. ZIE: groskin.
- 5) bnw. lelijk. *Mi no wani a boi, yongu. En fesi frede.* Ik mag die jongen niet, hoor. Hij heeft een **lelijk** gezicht. GEBRUIK: jongelui onderling.

fredefrede

- 1) bnw. vreesachtig, bang. *Efu yu fredefrede, yu no abi fu kon nanga unu.* Als je **bang** bent, hoef je niet met ons mee te komen.
- 2) ww. vreesachtig zijn. *Un no abi fu aksi Henri. A man dati e fredefrede tumsi.* We hoeven Henri niet te vragen. Die man **is** te **bang**.

fredeman znw. iemand die bang is. *Odo: Fredeman ede no e broko.* Spreekwoord: Beter blo(de) Jan dan do(de) Jan.

frei

- 1) ww. vliegen. *Den plane no mag frei abra a foto.* Vliegtuigen mogen niet over de stad **vliegen**.
- 2) znw. vleugel, vlerk.

freida znw. vrijdag. ZIE TABEL BIJ: Wiki₁.

freide znw. vrede.

freifrei znw. vlieg. (*O. Diptera*).

freigron znw. vliegveld, landingsplaats, landingsbaan. ZIE: lanpresi.

freiri

- 1) ww. vrijen, flirten. *Di un ben yongu, un ben lobi fu sidon freiri te un ben go na kino.* Toen we jong waren, hielden we ervan om te **flirten** als we in het theater zaten.
- 2) ww. vrijen, seksuele omgang hebben. *Di mi broko kon ini a oso, mi kon miti den didon e freiri.* Toen ik onverwachts het huis binnenkwam, trof ik ze **vrijend** in bed aan.
- 3) znw. vrij(st)er.

frekti

- 1) ww. vlechten. *Sandra frekti wan moi wiwiri.* Sandra heeft een mooi kapsel **gevlochten**. SYN: brei.
- 2) znw. vlecht. *A Hindustani pikin abi wan langa frekti.* Het Hindoestaanse meisje heeft een lange **vlecht**.
- 3) bnw. moeilijk, ingewikkeld, gecompliceerd. *A tori disi frekti. Mi no man grabu en.* Deze situatie is **ingewikkeld**. Ik kan het niet begrijpen. SYN: dangra; fromu.

- 4) ww. omwikkelen. *A aboma frekti a dia.* De boa heeft zich **om** het hert **heen gewikkeld**.

fremusu znw. vleermuis. (*O. Chiroptera*).

fremusu-aka znw. vleermuisvalk. *Falco ruficularis (Falconidae).*

fri

- 1) bnw. vrij.
- 2) znw. vrijheid. *Ini 1863 kownu gi den srafu fri, ma den no ben fri fu libi den pranasi te leki 1873.* In 1863 gaf de koning de slaven de **vrijheid**, maar ze waren niet **vrij** de plantages te verlaten tot 1873.
- 3) bw. vrij, niet beperkt, ongelimiteerd. *Awinsi mi de na strafoso, mi firi fri.* Hoewel ik in de gevangenis zit, voel ik me **vrij**. *Nyanyan de fu naki dagu, yu kan nyan fri.* Er is eten in overvloed, je mag eten **zoveel je wilt**.

frifi ww. wrijven, inwrijven, smeren. ZIE TREFWOORD: wrifi.

frigi znw. vlieger (speelgoed).

frigiti ww. vergeten. ZIE TREFWOORD: fergiti.

frikowtu

- 1) znw. snot. *Ala den pikin-nengre ben e waka nanga frikowtu na den noso.* Al de kinderen liepen met een snotneus rond (lett: met **snot** aan hun neus).
- 2) znw. verkoudheid. *Wan hebi frikowtu naki en.* Hij heeft een zware **verkoudheid** opgelopen.
- 3) bnw. verkouden. *A pikin frikowtu pikinso, dat' meki a e kreikrei.* Het kind is een beetje **verkouden**, daarom is het huilerig.

abi frikowtu ww. verkouden zijn. *Ernie abi frikowtu, dat' meki a no kon na wroko tide.* Ernie is **verkouden**, daarom is hij vandaag niet aan het werk gekomen.

fringi ww. werpen, gooien, smijten. ZIE: iti. VAN ENG: fling.

fringi trowe ww. weggooien, wegsmiten. *Di mi kba dringi a soft, mi fringi a batra trowe.* Nadat ik de frisdrank opgedronken had, **wierp** ik de fles **weg**.

fringi wan ai tapu letten op, in de gaten houden. ZIE TREFWOORD: ai₂.

friyari

- 1) ww. jarig zijn. *Oten yu o friyari?* Wanneer **ben** je **jarig**? ZIE: bigiyari.
- 2) znw. verjaardag, verjaardagsfeest. *Grantangi gi ala sma san kon na mi friyari esde.* Ik wil iedereen bedanken die gisteren op mijn **verjaardag** is gekomen.

friyaridei znw. verjaardag. *Tapu mi friyaridei ala mi famiri bel kmopo fu Nederland.* Op mijn **verjaardag** belde mijn hele familie me vanuit Nederland.

friyari-oso [fri 'yar o so] znw. verjaardagsfeest.

frodyadya bnw. aan flarden, haveloos. SYN: prit'priti.

froisi ww. verhuizen, verhuisd zijn. *Di mi ben abi tien yari, mi froisi kon na a foto.* Toen ik tien jaar

oud was, ben ik naar de stad **verhuisd**. *Te un froisi, dan mi o go na wan tra skoro*. Als we **verhuisd zijn**, ga ik naar een andere school.

froiti

- 1) ww. fluiten. *Her' dei a man e froiti*. De hele dag **fluit** de man. VAN NL: fluiten.
- 2) znw. fluit. *Den pikin e bro tapu a froiti*. De kinderen blazen op de **fluit**.

froktu znw. vrucht.

froktu-awari znw. bruine opossum. *Metachirus nudicaudatus (Didelphidae)*. ZIE: awari.

froktubon znw. vruchtboom.

fromu

- 1) bnw. moeilijk, ingewikkeld, gecompliceerd. *A tori ben fromu, dat' meki skowtu teki so langa fu tyari en kon na krin*. De zaak was **ingewikkeld**, daarom duurde het zo lang voordat de politie hem kon oplossen. SYN: dangra; frekti.
- 2) ww. verwarren, in de war raken. *Di mi e saka a frigi, mi fromu a titei*. Toen ik mijn vlieger neerhaalde, is het touw **in de war geraakt**.

frow

- 1) znw. vrouw, mevrouw. SYN: uma.
- 2) znw. echtgenote. SYN: wefi.

frowa bnw. tot op de draad versleten. *No weri a empi dati. A frowa tumsi*. Trek dat hemd niet aan. Het is **tot op de draad versleten**.

fru vw. voor (wordt alleen gebruikt in de uitdrukking **wan fru wan**).

wan fru wan bw. één voor één. *Datra kari den sma wan fru wan kon in'sei*. De dokter riep de mensen **één voor één** naar binnen. SYN: wan wan.

frudu

- 1) bnw. vloed, hoogtij. *Nownow a Srananliba frudu*. Het is nu **vloed** in de Suriname rivier. SYN: hei₁.
- 2) ww. vloed worden, overstromen. ANT: fala₂.
- 3) znw. overstroming.

fruduwatra znw. vloed, hoogtij. *Nownow a Srananliba abi fruduwatra*. Het is nu **vloed** in de Suriname rivier. ANT: falawatra.

fruferi ww. lastig vallen, plagen, vervelen. ZIE TREFWOORD: ferferi.

fruk'fruku bw. heel vroeg. *Yu mus go fruk'fruku na bakri-oso fu feni brede*. Je moet **heel vroeg** naar de bakkerij gaan om brood te krijgen.

fruku₁ bw. vroeg. *Tamara mamanten mi o go fruku na wowoyo*. Morgenochtend ga ik **vroeg** naar de markt. ANT: lati₁. VAN NL: vroeg.

fruku₂ ww. vervloeken. ZIE TREFWOORD: fluku.

frumorsu ww. vermorsen, verkwisten, verspillen. ZIE TREFWOORD: fermorsu.

frustan ww. verstaan, begrijpen. ZIE TREFWOORD: ferstan.

frusteri ww. feliciteren, gelukwensen. ZIE TREFWOORD: fersteri.

frustu

- 1) znw. roest. *Sorgu tak' yu krabu ala frustu puru fosi yu spoiti a wagi*. Zorg dat je alle **roest** verwijdert voordat je de wagen spuit.
- 2) bnw. verroest. *Wan frustu baisigri*. Een **verroeste** fiets.
- 3) ww. verroesten. *Yu mu tara a wagi noso a o frustu*. Je moet de auto laten asfalteren anders **verroest** hij.

fruteri ww. vertellen. ZIE TREFWOORD: ferteri.

frutrow ww. vertrouwen. ZIE TREFWOORD: fertrow.

fruwakti ww. verwachten, rekenen op. ZIE TREFWOORD: ferwakti.

fruwondru ww. verwonderen. ZIE TREFWOORD: ferwondru.

fu

- 1) voorz. van. *A oto na fu en*. De auto is **van** hem.
- 2) voorz. uit, van. *A granman fu den Dyuka kmopo fu Dritabiki*. Het opperhoofd van de Aukaners komt **uit** Drietabbetje. *Mi bai pinda fu a frow dati*. Ik heb pinda's **van** die vrouw gekocht.
- 3) voorz. om. *Den bigiman e kon makandra fu taki a moni tori*. De leiders komen bij elkaar **om** de geldzaak te bespreken.
- 4) voorz. over. *Den e taki wan tori fu Anansi*. Ze praten **over** Anansi.
- 5) voorz. voor, ten behoeve van (t.b.v.). *Mi bai a paki spesrutu fu en, ma a no e weri en*. Ik heb dit pak speciaal **voor** hem gekocht, maar hij draagt het niet. ZIE: gi₂.

fu di vw. omdat, doordat. *Fu di mi mu wasi den krosi fu mi, meki mi no man gwe*. **Omdat** ik mijn kleren moet wassen, kan ik niet weg. SYN: bikasi; na di.

fu sanede bw. waarom. ZIE TREFWOORD: sanede.

fu tru bw. werkelijk, echt. *Di mi m'ma kmopo at'oso, mi ben breiti fu tru*. Toen mijn moeder uit het ziekenhuis ontslagen werd, was ik **echt** blij.

fufuru ww. stelen. *Te yu go na wenkri, yu mus keti yu baisigri, noso den o fufuru en*. Wanneer je naar de winkel gaat, moet je je fiets met de ketting vastzetten, anders wordt hij **gestolen**.

fufurubakru znw. kleptomanie, stelende geest. *A boi disi mus abi wan fufurubakru. Ala sani san a si, a e fufuru*. Deze jongen lijdt aan **kleptomanie** (lett: heeft een stelende geest). Alles dat hij ziet, steelt hij.

fufuruman znw. dief.

fuga ww. balen, een hekel hebben aan, geïrriteerd raken. *Te alen e bigin kon mi e fuga, bika mi sabi taki a heri dyari fu mi o sungu*. Wanneer het begint te regenen **baal** ik, want ik weet dat mijn hele erf zal onderlopen.

fugufugu

- 1) bnw. wollig, ruigharig (van dieren).
- 2) bnw. mul, niet compact (van zand).

funamku

- 1) *bw.* voornamelijk. *A boskopu disi na funamku gi den sma di e libi na Abrabroki.* Deze boodschap is **voornamelijk** voor de mensen die te Abrabroki wonen. VAR.: namku. VAN NL: voornamelijk.
- 2) *bnw.* belangrijk. *Na wan funamku sani fu leri den pikin maniri.* Het is **belangrijk** om de kinderen manieren te leren. SYN: prenspari.

fundamenti *znw.* fundament, fundering. ZIE: stonfutu.

fungubon *znw.* kranspalm, naam voor twee soorten sierplanten (de bladeren worden gebruikt als versieringen en ook om grafkransen te maken). *Cycas revoluta*; *C. circinata (Cycadaceae).*

furu

- 1) *bw.* vaak, erg. *Te pikin-nengre e kisi tifi, den e baba furu.* Als kinderen tanden krijgen, kwijlen ze **erg**. *Fa mi mankeri brudu mi e kisi drai-ede furu.* Vanwege een lage bloeddruk voel ik me **vaak** draaierig.
- 2) *telw.* veel. *A wagi fu mi e dringi furu oli.* Mijn auto gebruikt **veel** benzine. ANT: pikinso.
- 3) *bnw.* vol. *A nyan te en bere furu.* Hij heeft zijn buikje rond gegeten (lett: totdat zijn buik **vol** was). ANT: leigi.
- 4) *ww.* vullen, volgietsen. *Go na liba go furu ala den dyogo nanga watra.* Ga naar de rivier om al de flessen te **vullen**.
- 5) *ww.* vol worden. *Te a alen kon hebi, dan ala den gotro e furu.* Als het hard regent **raken** alle goten **vol**.

furu leisi vaak. ZIE TREFWOORD: leisi₂.

futu

- 1) *znw.* voet, poot. *Mi kon nanga futu.* Ik ben te **voet** gekomen. ZIE: aifutu; bakafutu; futufinga; ondrofutu; tapufutu.
- 2) *znw.* been. *Den ben mu koti a futu let' ondro a kindi.* Ze moesten het **been** vlak onder de knie amputeren. ZIE: bonfutu; bowtu₁; kindi; koiti.
- bro futu** *ww.* zitten rusten. *Mi e go bro mi futu.* *Mi waka tumsi.* Ik ga even **zitten**. Ik heb te veel gelopen. ZIE: sidon.
- de na en futu** *ww.* menstrueren. *Te Henna de na en futu, a no e bori gi en masra.* Als Henna **menstrueert**, kookt ze niet voor haar man. ZIE:

munsiki; futuman nyanyan.

kaka futu *ww.* tegenstand bieden, weerstand bieden, zich verzetten. *Den ben wani poti mi nanga tranga na dorosei, ma mi kaka futu gi den.* Ze wilden me met geweld buiten zetten, maar ik heb me **verzet**.

kisi futu *ww.* pootjes krijgen (wordt gebruikt als iets verdwenen of gestolen is). *Ala den wrokosani ini a kantoro kisi futu.* Alle benodigdheden van het kantoor **hebben pootjes gekregen**.

meki futu *ww.* dansen. *Esde neti yu ben mu si fa den sma ben meki futu na a friyari-oso.* Gisteren avond had je moeten zien hoe uitbundig ze **dansten** op het verjaardagsfeest. SYN: lusu futu.

misi futu *ww.* struikelen. *Son leisi te yu e opo fu yu bedi, yu kan misi yu futu dan yu e fadon.* Als je uit je bed komt, kun je soms over je voeten **struikelen** en vallen. ZIE: aka₁.

futubangi *znw.* voetbank.

futuboi *znw.* loopjongen, boodschappenjongen. ZIE: boskopuman.

futufinga *znw.* teen.

futuketi *znw.* voetketting. ZIE: keti.

futuman nyanyan *znw.* eten klaargemaakt door een menstruerende vrouw. *Son sma abi a trefu tak' den no man nyan futuman nyanyan.* Sommige mensen hebben een treef, ze mogen niets eten dat **door een menstruerende vrouw klaargemaakt is**.

futumarki *znw.* voetafdruk.

futupasi *znw.* voetpad.

futusei *znw.* het onderste gedeelte van iets, voet. *Wan fu den pikin ben sidon na a edesei fu a bedi, a trawan na a futusei.* Een van de kinderen zat aan het hoofdeind van het bed, de andere aan het **voeteneind**. ANT: edesei.

fyofyo₁ *znw.* schildwants. *Nezara viridula (Pentatomidae, O. Heteroptera).* VAR.: bonfyofyo.

fyofyo₂ *znw.* magische ziekte samenhangend met onenigheid en ruzie, in het bijzonder tussen familieleden.

G - g

gaba *znw.* houten rustbank, brits.

gado *znw.* god, godheid.

ala gado dei *bw.* elke dag, door God gegeven dag. *Ala gado dei te mi knopo na wroko, den pikin e gi mi ed'ati! Elke dag* wanneer ik van het werk thuis kom, geven mijn kinderen me hoofdpijn!

GEBRUIK: met nadruk.

Masra Gado *znw.* God, Here God.

Gadobuku *znw.* bijbel. SYN: Gadowortu.

gadodede *znw.* bepaald soort plant. *Commelina nudiflora (Commelinaceae).*

gadofowru *znw.* (huis)winterkoning. *Troglodytes aedon (Troglodytidae).* Ook bekend als *gadotoyo* of *tyotyofowru*.

Gadokondre *znw.* hemel. SYN: heimel.

gadamarki *znw.* moedervlek.

gadosneki *znw.* tapijtslang, boa constrictor. *Boa constrictor (Boidae)*. Ook bekend als *daguwesneki* of *papasneki*.

gadotyo *znw.* (huis)winterkoning. *Troglodytes aedon (Troglodytidae)*. Ook bekend als *gadofowru* of *tyotyofowru*.

Gadowortu *znw.* bijbel.

gagu *ww.* stotteren. *Di skowtu aksi a boi pe a feni a moni, a bigin gagu. A no ben sabi san fu taki.* Toen de agent aan de jongen vroeg hoe hij aan het geld kwam, begon hij te **stotteren**. Hij wist niet uit zijn woorden te komen.

gangan *znw.* oudje, oud moedertje. ZIE: nene; musye.

gansi *znw.* gans. *(Anatidae)*.

garden *znw.* gordijn. ZIE: yarsin.

gari₁

1) *bnw.* klaar, gaar. *A meti no gari ete.* Het vlees is nog niet **gaar**. ANT: lala.

2) *ww.* gaar koken. *Saka a faya ondro a patu, meki a aleisi gari.* Zet het vuur op een lage stand en laat de rijst **gaar koken**. ZIE: klari. VAN NL: gaar.

gari₂

1) *znw.* geelzucht. *Yu no mu nyan someni grun manya. Yu o kisi gari.* Je moet niet zo veel groene manja's eten, anders krijg je **geelzucht**.

2) *znw.* gal.

kari gari *ww.* zich opmaken voor een confrontatie.

gaw *bw.* snel, vlug. *Mi si mi pikin brada go gaw na wenkri, ma a no kon baka ete.* Ik zag mijn broertje **vlug** naar de winkel gaan, maar hij is nog niet teruggekeerd. SYN: es'esi. ZIE: wantewante.

gawgaw *bw.* heel snel. SYN: es'esi.

Gayana *znw.* Guyana.

Gayanaman *znw.* iemand uit Guyana, Guyanees.

gebore *ww.* geboren zijn. *Mi a no wan dorosei sma. Na dya mi gebore.* Ik ben geen buitenlander. Ik **ben** hier geboren.

geme ZIE TREFWOORD: dyeme.

1) *ww.* kermen.

2) *znw.* gekreun.

gingen *znw.* bel. ZIE TREFWOORD: dyendyen.

ger' bana *n.* half rijpe kookbanaan (Is net geel geworden en nog hard). ZIE TREFWOORD: bana.

geri *bnw.* geel. ALGEMEEN: kloru₁.

geri kopro *znw.* geelkoper, brons.

geri pesi *znw.* gele erwt. ZIE: pesi.

geri-edede tingifowru

1) *znw.* grote geelkopgier. *Cathartes melambrotus (Cathartidae)*. Wordt ook gewoon *tingifowru* genoemd als het niet nodig is hem te onderscheiden van andere soorten gieren. ZIE: tingifowru.

2) *znw.* kleine geelkopgier. *Cathartes burrovianus (Cathartidae)*. Wordt ook gewoon *tingifowru* genoemd als het niet nodig is hem te onderscheiden van andere soorten gieren. ZIE:

tingifowru.

gerikorsu *znw.* gele koorts.

gerimarkusa *znw.* een zure passievruchtsoort met ronde gele vruchten; het moes van de vruchten wordt gekookt met suiker om (limonade)siroop te bereiden. *Passiflora edulis (Passifloraceae)*. ZIE: markusa.

gersi

1) *ww.* lijken op, schijnen. *A meisje gersi en mama.* Het meisje **lijkt op** haar moeder. ZIE: agersitori.

2) *ww.* niet kunnen waar maken, fantaseren, verbeelden. A: *Mi kan opo 180 kilo.* B: *Man, i gersi!* A: Ik kan 180 kilo optillen. B: Je **fantaseert!**

gesi *znw.* gist. ZIE TREFWOORD: dyesi.

gesontu *bw.* gezond. *Fu meki yu skin tan gesontu, yu mu nyan furu froktu.* Om **gezond** te blijven moet je veel fruit eten. *A ekonomia fu a kondre kon gesontu baka.* De economie van het land is weer **gezond** geworden. ANT: siki. VAR.: kusontu. VAN NL: gezond.

gi₁

1) *ww.* geven. *Gi mi wan golu. Geef* me een gulden.

2) *ww.* voortbrengen. *A bon disi no e gi bun nyanyan.* Deze boom **brengt** geen goede vruchten **voort**.

gi₂ *voorz.* voor, ten behoeve van, aan. *Go bai wan brede gi mi.* Ga een brood **voor** me kopen. *Te den go na krutu-oso, a afkati e taki gi a man.* Als zij naar het gerechtsgebouw gaan, pleit de advocaat **voor** de man.

gi abra overleveren. ZIE TREFWOORD: abra.

gi bere zwanger maken. ZIE TREFWOORD: bere₁.

gi bigi nen iemand (ver)eren. ZIE TREFWOORD: grani.

gi dyaranti garanderen. ZIE TREFWOORD: dyaranti.

gi ensrefi abra zich overgeven. ZIE TREFWOORD: abra.

gi faya branden. ZIE TREFWOORD: faya₂.

gi frantwortu verantwoording afleggen, rekenschap geven van, verantwoorden. ZIE TREFWOORD: frantwortu.

gi grani iemand (ver)eren. ZIE TREFWOORD: grani.

gi granman-oso uitdrukking om aan te geven dat men het antwoord niet kent van een opgeven raadsel. ZIE TREFWOORD: granman-oso.

gi keti opwinden (van uurwerk). ZIE TREFWOORD: keti.

gi mankeri verwonden. ZIE TREFWOORD: mankeri.

gi odi groeten, de groeten doen. ZIE TREFWOORD: odi.

gi pardon vergeven, vergiffenis schenken. ZIE TREFWOORD: pardon.

gi pasi toestemming geven. ZIE TREFWOORD: pasi.

gi prisiri blij maken, plezier geven, genoeg scheppen. ZIE TREFWOORD: prisiri.

gi rai adviseren, advies geven. ZIE TREFWOORD: rai.

gi spoiti injectie geven, injecteren. ZIE TREFWOORD: spoiti.

gi tongo ontzettend hard huilen of schreeuwen. ZIE TREFWOORD: tongo.

gi tori ZIE TREFWOORD: tori.

- 1) verhalen vertellen.
- 2) iemand op zijn nummer zetten (de mond snoeren).

gi wan anu een handje helpen. ZIE TREFWOORD: anu₁.

gi yesi verhoren. ZIE TREFWOORD: yesi.

gindya *znw.* gember. ZIE TREFWOORD: dyindya.

gindyabiri *znw.* gemberlimonade, gemberstroop. ZIE TREFWOORD: dyindyabiri.

gindyamaka *znw.* boomstekelvarken. ZIE TREFWOORD: dyindyamaka.

ginipi *znw.* Guinees biggetje. ZIE TREFWOORD: dyinipi.

gitara *znw.* gitaar.

go *ww.* gaan. *Den pikin e go na skoro.* De kinderen gaan naar school. ZIE: gwe.

go baka teruggaan. ZIE TREFWOORD: baka₃.

go doro doorgaan. ZIE TREFWOORD: doro₃.

go na baka achteruit gaan. ZIE TREFWOORD: baka₃.

go na doro op stap gaan. ZIE TREFWOORD: doro₁.

go na fesi vooruit gaan, vooruit komen. ZIE TREFWOORD: fesi₂.

go na loktu in de lucht springen. ZIE TREFWOORD: loktu.

go na strati uitgaan. ZIE TREFWOORD: strati.

go na waka op reis gaan. ZIE TREFWOORD: waka.

go nanga baka achteruit gaan. ZIE TREFWOORD: baka₃.

go sribi slapen gaan. ZIE TREFWOORD: sribi.

go teki ophalen. ZIE TREFWOORD: teki.

godo₁ *znw.* bijen- of wespennest. *var.:* waswas'godo.

godo₂ *znw.* gedroogde uitgeholde kalebas. (Wordt bij hengelen gebruikt om aas te bewaren).

gogo *znw.* billen, zitvlak, achterste. *syn:* bakasei.

gogobonyo *znw.* staartbeen.

gogo-olo *znw.* aars, anus. *gebruik:* plat taalgebruik; om het te verzachten gebruikt men *bille* uit het Nederlands. *syn:* kaka-olo.

golu ['xo lu] *znw.* gulden. *var.:* kolu. *van nl:* gulden. ZIE TABEL BIJ: moni.

goma

- 1) *znw.* stijfsel (poeder of vloeibaar). *Boi, lon go bai wan paki goma gi mi na sneisi.* Jongen, haal snel een pak **stijfel** voor me bij de Chinees. *Te mi m'ma kba wasi den krosi moi dan a e poti den ini a beki nanga goma.* Nadat mijn moeder de kleren gewassen heeft, zet zij ze in een bekken met **stijfsel**. *N.B.* Werd vroeger gemaakt van bittere cassave. ZIE: stesre.

- 2) *ww.* stijven. *Mi no lobi te mi m'ma goma mi krosi.* Ik houd er niet van als mijn moeder mijn kleren **stijft**. *syn:* stesre.

gomakuku *znw.* koekjes oorspronkelijk gemaakt van stijfsel (*goma*) uit de bittere cassave (Nu worden ze gemaakt van *maizena*).

gomawiwiri *znw.* een soort bladgroente.

gon *znw.* geweer, pistool. *Di a ontiman si a tigri, a lon teki en gon, dan a sutu a tigri kiri.* Toen de jager de tijger zag, haalde hij snel zijn **geweer** en schoot hem dood. *spec:* dagadaga; ontigon; tumofo gon. *van eng:* gun.

gonini *znw.* harpijarend. *Harpia harpya (Accipitridae).*

gorogoro *znw.* keel(gat). *syn:* neki-olo.

gosontu *bw.* gezond. ZIE TREFWOORD: gesontu.

gotro *znw.* goot, sloot, tens. *Te a alen kon hebi, dan ala den gotro e furu.* Als het hard regent raken alle **goten** vol.

gotromotyo *znw.* katoenvogeltje. *Fluvicola pica (Tyrannidae).* Ook bekend als *katunfowru*.

gowe *vw.* Weg! ZIE TREFWOORD: gwe.

gowt'man *znw.* gouddeilver, goudzoeker.

gowt'man mofo *znw.* witte, gescheurde mondhoeken als gevolg van vitaminegebrek.

Ala dei yu e bori sowl'fisi. Dalèk yu o kisi

gowt'man mofo. Elke dag kook je gezouten vis.

Straks krijg je **gowt'man mofo**.

gowt'moni *znw.* gouden munt.

gowt'sani *znw.* gouden sieraden.

gowt'smeti *znw.* goudsmid.

gowtu

- 1) *znw.* goud. ZIE: kopro; solfru; isri; loto.

- 2) *bnw.* gouden.

wroko gowtu *ww.* goud winnen. *Furu*

Brasyonman kon dya fu wroko gowtu. Veel

Brazilianen zijn hier gekomen om **goud** te winnen.

gowtuman *znw.* gouddeilver, goudzoeker. (variant van *gowt'man*).

gowtusmeti *znw.* goudsmid. (variant van *gowt'smeti*).

grabu

- 1) *ww.* grijpen, graaien, pakken. *Sanede yu e grabu a sani fu mi anu?* Waarom **graa** je dat ding uit mijn hand? *syn:* kisi₂.

- 2) *ww.* begrijpen, vatten. *Mi grabu a tori san a man ben ferteri.* Ik heb het verhaal dat de man vertelde **begrepen**. *syn:* ferstan.

gran₁ *znw.* gram. *A Dyuka boi kon seri tin gran*

gowtu na foto. De jongen uit het binnenland kwam tien **gram** goud in de stad verkopen. ZIE: kilo; pontu.

gran-₂ *voorg.* Duidt aan dat het bijbehorende *znw.* de grootste of belangrijkste in zijn soort is (b.v. *granman* 'opperhoofd', *grankrutu* 'hoogste gerechtshof').

granaki-apra *znw.* granaatappel.

granakibon *znw.* granaatappelboom. *Punica granatum (Punicaceae).*

granbun *znw.* Avondmaal. *gebruik:* Alleen binnen de Evangelische Broedergemeente, maar niet bekend daarbuiten.

nyan granbun *ww.* deelnemen aan het Avondmaal, het Avondmaal vieren.

grandomri *znw.* opperpriester, hogepriester.

gran-edeman *znw.* opperhoofd.

grangran *znw.* droog struikgewas. *A dagu lon a alata gwe ondro a grangran.* De hond joeg de rat onder het **droge struikgewas**.

grani

- 1) *bnw.* bejaard, oud.
- 2) *znw.* eer. *Na wan bigi grani efu den kari yu fu kon na granman-oso.* Het is een grote **eer** als men je oproept om naar het presidentiële paleis te komen.

gi grani *ww.* iemand (ver)eren. *I mu gi grani na Gado.* Je moet God de **eer** geven. *SYN:* gi bigi nen.

granisma *znw.* grijsaard, oudere.

grankownu *znw.* keizer, opperkoning.

granmama *znw.* grootmoeder, oma. *ZIE TABEL BIJ: famiriman.*

granman

- 1) *znw.* stamhoofd van de Boslandcreolen.
- 2) *znw.* gouverneur. (vertegenwoordiger van de koning(in) in de koloniale tijd).

granman-kapasi *znw.* reuzengordeldier. *Priodontes giganteus (Dasypodidae).* *ZIE:* kapasi.

granman-oso *znw.* residentie van de gouverneur tijdens de koloniale periode, nu bekend als het presidentiële paleis.

gi granman-oso uitdrukking om aan te geven dat men het antwoord niet kent van een opgeven raadsel. *Yu e gi granman-oso? Geef je het op?*

granmanpren *znw.* plein voor het paleis. Vroeger heette het paleis *granman-oso*, daarom noemde men het plein *granmanpren*. Nu wordt het genoemd *onafhankelijkheidsplein*.

granman-tingifowru *znw.* koningsgier. *Sarcoramphus papa (Cathartidae).* Wordt ook gewoon *tingifowru* genoemd als het niet nodig is hem te onderscheiden van andere soorten gieren. *ZIE:* tingifowru.

granm'ma *znw.* grootmoeder, oma. *ZIE TREFWOORD: granmama.*

granpapa

- 1) *znw.* grootvader, opa. *ZIE TABEL BIJ: famiriman.*
- 2) *znw.* oude man.

granpikin *znw.* kleinkind. *ZIE TABEL BIJ: famiriman.*

granp'pa *znw.* grootvader, opa. *ZIE TREFWOORD: granpapa.*

gransma *znw.* voornaam persoon. *SYN:* bigiman.

grantangi *znw.* dank je wel, bijzondere dank, wel bedankt. *Grantangi gi ala sma san kon na mi friyari esde.* Ik wil iedereen **bedanken** die gisteren op mijn verjaardag is gekomen.

granwe *bw.* reeds lang. *Odo: Granwe granmama tifi e seki kba, ma na grun bana o tyari a nen.* Spreekwoord: De tanden van oma zaten **allang** los, maar de groene banaan kreeg de schuld.

grasbarki *znw.* libel. *(O. Odonata).*

gras'grasi

- 1) *bnw.* grasrijk, vol met onkruid. *A prasi gras'grasi.* Het erf staat **onder het onkruid**. *ZIE: busbusi.* *VAR.:* grasigrasi.
- 2) *znw.* hoog gras. *Mi no lobi waka ini grasigrasi, bika sneki de dape.* Ik houd er niet van om door

hoog gras te lopen. Daar kunnen slangen zitten.

grasi₁

- 1) *znw.* glas, scherven. *Wan lo grasi ben de na gron.* Er lagen veel **scherven** op de grond.
- 2) *znw.* drinkglas, glas. *Mi no wani dringi ini wan grasi nanga yu bika mi no wani dringi yu baba.* Ik wil niet samen met jou uit een **glas** drinken, omdat ik je speeksel niet wil drinken. *ZIE:* kan₂; krabasi.

grasi₂ *znw.* gras. *SPEC:* gadodede; paragrasi; langagrasi; babun-nefi₂; buskutugrasi; mangrasi.

grasigrasi *ZIE TREFWOORD: gras'grasi.*

- 1) *bnw.* grasrijk, vol met onkruid.
- 2) *znw.* hoog gras.

grat'fisi *znw.* katvis, ongeschubde vis. *(Ariidae, Pimelodidae).*

grat'grati *ww.* iets haastig strijken of gladstrijken (niet netjes). *Grat'grati a yapon, bika un no abi furu ten moro.* **Strijk** die jurk **snel even**, we hebben niet veel tijd meer.

grat'hari *bw.* onomwonden, recht door zee. *Mi no draidrai, ma mi taigi en grat'hari san mi denki fu a tori.* Ik heb er geen doekjes om gewonden, maar ik heb hem **onomwonden** gezegd wat ik van de zaak denk.

grati

- 1) *bnw.* glad, vlak, sluik (haar). *A gron grati leki wan spikri.* De vloer is zo **glad** als een spiegel. *ANT:* grofu. *VAN NL:* glad.
- 2) *ww.* uitglijden. *A stupu nati. Luku bun tak' yu no grati.* De stoep is nat. Pas op dat je niet **uitglijdt!**
- 3) *ww.* gladstrijken (met de handen). *A teki a papira, a grati en, dan a leisi san skrif na en tapu.* Hij nam het papiertje, **streek** het **glad** en las wat erop geschreven stond.
- 4) *ww.* strijken (met strijkijzer). *Grati a empi gi mi.* **Strijk** het hemd even voor me. *SYN:* triki₂.
- 5) *ww.* weggaan. *A bun. M'o grati. Moro lati.* Oké, ik **ga weg**. Tot later. *GEBRUIK:* plat.

grati fadon uitglijden en vallen. *Suma trowe a bakba buba dya? A meki mi grati fadon.* Wie heeft die baceschil hier gegooit? Ik ben erover **uitgeleden**.

grati wiwiri sluik haar. *ZIE TREFWOORD: wiwiri.*

grebi *znw.* graf. *ZIE:* berpe.

grebimofo *znw.* opening of ingang van het graf (het wordt ook figuurlijk gebruikt met de betekenis van ternauwernood aan de dood ontsnapt zijn). *Den waka kon te na grebimofo fu trowe den bromki tapu a dedekisi.* Ze kwamen tot vlak voor de **grafopening** om de bloemen op de kist te werpen. *Ferdi ben siki tranga, ma Gado puru en na grebimofo.* Ferdi was erg ziek, maar met Gods hulp is hij **aan de dood ontsnapt**.

grebi-olo *znw.* open groeve.

grebiston *znw.* grafsteen.

greni

- 1) *znw.* grendel.
- 2) *ww.* sluiten met een grendel, grendelen. **Greni** a doro fu a no wai opo. Doe de grendel op de deur zodat hij niet open waait.

gridi

- 1) *bnw.* hebbertig, hebzuchtig. *A sneisi tapu uku gridi. Ala san a e seri moro diri.* De Chinees op de hoek is **hebbertig**. Alles is duurder bij hem.
- 2) *bnw.* gierig. *A man disi abi moni ma a gridi tumsi fu yepi en eigi m'ma.* Deze man heeft geld maar hij is te **gierig** om zijn eigen moeder te helpen. ZIE: bowtu₄; kundu₃.
- 3) *bnw.* gretig, gulzig. *No nyan leki Ba Gridi! Eet niet zo gulzig!* VAN ENG: greedy.

gridifasi

- 1) *znw.* hebzucht, gulzigheid. *Yu denki tak' Anansi ben teki leri fu a sani disi? Nono. A no e kba nanga a gridifasi fu en.* Denk je dat Anansi lering hieruit getrokken heeft? Helemaal niet! Hij leert zijn **gulzigheid** niet af.
- 2) *znw.* gierigheid. SYN: gridi maniri.

gridiman *znw.* gierigaard, gulzigaard.**grikibi**

- 1) *znw.* grote kiskadie (bekend om zijn grietjebie roep), grietjebie (SN). *Pitangus sulphuratus (Tyrannidae).*
- 2) *znw.* vogels die op de echte grietjebie lijken maar de grietjebie roep niet hebben, zoals de tropische koningstiran, bekend als *kronto grikibi*, de bootsnaveltiran, bekend als *bigimofogrikibi* en de roestvleugeltiran, bekend als *marechaussee grikibi*.

grit'bana supu soep gemaakt van geraspte onrijpe kookbanaan. ZIE TREFWOORD: bana.**grit'griti** *znw.* rasp.**griti**

- 1) *ww.* raspen. **Griti** a kronto gi mi. **Rasp** de kokosnoot even voor me.
- 2) *ww.* schuren, wrijven, schrobben. **Griti** a patu krin. **Schuur** de pot schoon. *Den boi mus griti den skin bun te den e wasi, bika den prei heri dei ini a santi.* De jongens moeten zich goed **schrobben** bij het baden, want ze hebben de hele dag in het zand gespeeld.

gro *ww.* groeien, opgroeien. *Wi kriorosma, un gro makandra, un kweki makandra, w'e nyan makandra, w'e prisiri makandra.* Wij Creolen, wij zijn met elkaar **opgegroeid** en opgevoed, we eten met elkaar en we maken pret met elkaar.**gro skin** ergens kippenvet van krijgen, huiveren. ZIE TREFWOORD: skin.**grofu**

- 1) *bnw.* ongemanierd, onbeleefd, ruw. *A pikin disi grofu. A no abi maniri.* Dit kind is **onbeleefd**, ze heeft geen manieren. VAN NL: grof.
- 2) *bnw.* grof, ruw, onbehouwen. *Mi no man sidon tapu a ston; a grofu.* Ik kan niet op de steen

zitten, die is te **ruw**. ANT: grati.

- 3) *bnw.* groot. *Mi o bai den apresina, bika den grofu moi.* Ik koop de sinaasappels want ze zijn mooi **groot**. SYN: bigi; ANT: pikin₁.

grometi *znw.* litteken met wildvlees.**gron**

- 1) *znw.* grond, kostgrond, veld, akker. *A prani a siri ini a gron.* Hij heeft het zaad in de **grond** geplant. ZIE: pranasi; dyari; doti₁; prasi₁. VAN ENG: ground.
- 2) *znw.* grond, vloer. *Te yu de na prasi nanga a pikin, i no mus meki a sidon tapu a gron.* Wanneer je met het kind op het erf bent, moet je haar niet op de **grond** laten zitten. *Dweiri a gron bika a doti.* Dweil de **vloer** want hij is vuil.
- 3) *znw.* beneden. *Wi e sribi soso na sodro, den kamra na gron na fu wi fisiti.* Wij slapen boven, de kamers **beneden** zijn voor onze gasten. ANT: sodro.
- 4) *znw.* de achtergrond van een situatie. *Yu no sa man koti a trobi disi efu yu no sabi a gron fu en.* Je zal dit probleem niet kunnen oplossen zonder dat je de **achtergrond** kent. SYN: rutu.

pisi gron *znw.* perceel, een stuk land. *Te yu wani wan pisi gron, yu mus go na Domeinkantoor.* Wanneer je een **stuk land** wil kopen, moet je naar het Domeinkantoor gaan.

gronmama *znw.* godin van de aarde.**gronman** *znw.* landbouwer. ZIE: buru.

gron-nyanyan *znw.* aardvrucht. *Her'heri na wan switi nyanyan san yu e meki fu gron-nyanyan.* Her'heri is een lekker gerecht dat van **aardvruchten** wordt gemaakt. SPEC: bana; napi; kasaba; swit'patata.

grontapu

- 1) *znw.* wereld, aarde, aardbodem. *Sranan na wan fu den moro pikin kondre fu a heri grontapu.* Suriname is een van de kleinste landen ter **wereld**.
- 2) *bw.* geweldig, enorm, erg. *Di mi weri a nyun yapon go na kerki, den taigi mi dat' a moi grontapu.* Toen ik mijn nieuwe jurk naar de kerk droeg, zeiden ze dat hij **erg** mooi was. SYN: kfalek. ZIE: srefsrefi.

gropesi *znw.* taugé.

groskin *znw.* koude rillingen, kippenvet. *A kino san mi go luku, a e gi groskin.* Ik kreeg **kippenvet** van de film waarnaar ik ben gaan kijken. ZIE: gro skin BIJ skin.

groto

- 1) *znw.* gerst.
- 2) *znw.* gepelde, geslepen en geglansde gerst; gort.

grubagruba *bnw.* te ongeduldig om iets gedetailleerd te doen, ongedurig. *Henri no man du fin'fini wroko. A grubagruba tumsi.* Henri is niet in staat om gedetailleerd werk te verrichten. Hij is er **te ongeduldig** voor.

gruma *ww.* schrobben op een wasplank. *I mu*

gruma den krosi bun meki den kon krin. Je moet de kleren goed **schrobben** om ze schoon te krijgen. VAR.: grumagruma.

grumagruma

1) *znw.* wasplank. *Tide mi wasi krosi nanga a grumagruma.* Vandaag waste ik kleren op een **wasplank**. SYN: was'uma.

2) *ww.* schrobben. VAR.: gruma.

grun *bnw.* groen. ALGEMEEN: kloru₁.

grun bana groene kookbanaan. ZIE TREFWOORD: bana.

grun pesi *znw.* groene erwt. ZIE: pesi.

gruntu *znw.* groente, bladgroente. VAN NL: groente.

grupu *znw.* groep. *Yu abi wantu grupu ingi di no abi fasti tanpresi.* Je hebt enkele **groepen** Indianen die geen vaste verblijfplaats hebben.

gudu

1) *znw.* rijkdom, schat, vermogen, kapitaal. *Den fufuruman tyari ala mi gudu gwe.* De dieven hebben al mijn **bezittingen** meegenomen. VAN NL: goederen.

2) *bnw.* rijk, dierbaar. *A man dati mus fu gudu. Luku a oso san a e bow.* Die man moet **rijk** zijn. Kijk eens naar het huis dat hij bouwt. ANT: pôti.

mi gudu *znw.* mijn schat, lieveling, geliefde. *Fa fu mi gudu?* Hoe gaat het met **mijn schatje**?

guduman *znw.* rijkheid. SYN: godusma; ANT: pôtiman.

godusma ZIE TREFWOORD: guduman.

guyaba *znw.* gujave (vrucht). *Psidium guajava (Myrtaceae).*

gwasi *znw.* melaatsheid, lepra, huidvraat. ZIE: kokobe. VAR.: gwasisiki; bwasi.

gwasiman *znw.* melaatse, lepralijder. SYN: kokobesma. VAR.: bwasiman.

gwasisiki *znw.* melaatsheid, lepra, huidvraat. ZIE TREFWOORD: gwasi.

gwe

1) *ww.* weggaan, vertrekken. *Di mamanten mi gwe go te na foto e suku dresi.* Vanmorgen ben ik helemaal naar de stad geweest om medicijn te kopen (lett: ben ik **weggegaan** naar de stad...) *Gwe! Weg! / Ga weg!* VAR.: gowe. VAN ENG: go away.

2) *bnw.* weg, verdwenen. *Di mamanten mi poti nyansani ini a kasi. Ma di mi drai baka, dan ala sani gwe.* Vanmorgen heb ik etenswaren in de kast gezet. Maar toen ik terug kwam was alles **verdwenen**. *Sensi mamanten mi brada gwe.* Mijn broeder is sinds vanmorgen **weg**.

3) *bw.* wordt gebruikt met andere werkwoorden met de betekenis van 'weg', b.v. *seni gwe* 'wegsturen', *tyari gwe* 'wegbrengen'.

4) *ww.* heengaan, sterven (eufemisme). *Pôti André, a gwe.* Arme André. Hij **is er niet meer**.

gwent

1) *znw.* gewoonte. *Un no abi a gwent fu nyan aleisi nanga wan forku.* We zijn niet **gewend** om rijst met een vork te eten. VAN NL: gewend.

2) *ww.* wennen, aanwennen, gewend zijn. *A pikin mus kon gwent mi.* Het kind moet nog **aan** me **wennen**. ANT: lasi gwent.

lasi gwent *ww.* ontwennen, niet meer kennen. *A pikin kon lasi gwent fu mi.* Het kind **kent** me **niet meer**. *Mi kon lasi a gwent fu rei baisigri.* Ik ben het fietsen **ontwend**.

H - h

haira *bnw.* gewiekst, gehaaid, zeer behendig (in negatieve zin). VAR.: aira₂.

haira tapu *ww.* zeer hebbertig of hebzuchtig zijn. *No meki a pikin disi si pe yu e poti yu keti, bika a haira tapu gowt'sani.* Zorg ervoor dat dit kind niet ziet waar je je ketting bewaart, want ze **is dol op** gouden sieraden.

har'hari

1) *znw.* hark. SYN: prasi sisibi.

2) *ww.* harken. *Har'hari a prasi gi mi.* **Hark** het erf voor me.

3) *ww.* eventjes kammen. *Har'hari a wiwiri fu a pikin wan pikinso gi mi.* **Haal even een kam** door het haar van het kind.

hari₁

1) *ww.* trekken, rukken. *Den man hari a oto kmopo fu a gotro.* De mannen **trokken** de auto uit de sloot. *A boi hari en nefi dan a sutu a man kiri.* De jongeman **trok** zijn mes en stak de man dood. ANT: pusu.

2) *ww.* verlengen, vergroten. *Fu di a wroko furu,*

den hari a wrokomani yuru nanga ete wan yuru. Omdat er veel werk is, hebben ze de werktijd met een uur **verlengd**. *Mi e go hari a oso bika a pikin.* Ik ga het huis **vergroten** omdat het te klein is.

3) *ww.* vertrekken. *A lanti bus e hari siksi yuru mamanten.* De 's landsbus **vertrekt** om zes uur 's morgens. SYN: lusu.

4) *ww.* wegtrekken, weggaan. *Te alen kon tranga a watra ini den dyari no e hari esi.* Wanneer het hard regent **loopt** het water op de erven niet snel **weg**. VAR.: hari gwe.

5) *ww.* tekenen, trekken. *Teki wan tiki dan yu e hari wan dyompofutu ini a santi.* Neem een stok en **teken** een hinkelbaan in het zand. *A hari wan strepi ini a santi.* Hij **trok** een streep in het zand.

hari₂

1) *bnw.* slank, mager. *Yu kon hari!* Je bent **mager** geworden! ANT: deki; fatu₁. ZIE: mangri.

2) *ww.* slank worden, mager worden. *Meisje, y'e*

hari! Meisje, je **wordt slank!** ANT: fatu₁.

hari baka liggen, uitrusten. ZIE TREFWOORD: baka₁.

hari bro inademen, ademhalen. ZIE TREFWOORD: bro.

hari gwe wegtrekken, weggaan. ZIE TREFWOORD: hari₁.

hari kon langa (uit)rekken, verlengen. ZIE

TREFWOORD: langa₁.

hari lesi zich uitrekken. ZIE TREFWOORD: lesi.

hari neki titei schreeuwen, zich ergeren. ZIE

TREFWOORD: titei.

hari noso ZIE TREFWOORD: noso₁.

1) de neus ophalen, snotteren.

2) de neus optrekken voor iets.

hari skin ZIE TREFWOORD: skin.

1) masseren.

2) zwepen.

hari skowru schouders ophalen. ZIE TREFWOORD:

skowru.

hari taki tegenspreken, bekvechten. ZIE TREFWOORD:

taki₁.

hari wan mofo een slok nemen. ZIE TREFWOORD:

mofo.

hari watra ZIE TREFWOORD: watra.

1) groeien, opkomen.

2) indrogen, uitlekken.

hariman *znw.* messentrekker. ZIE: nefiman.

haswa

1) *ww.* zich haasten. *Mi e haswa go na wowoyo fu mi kan doro oso baka fosi a alen lusu.* Ik **haast mij** naar de markt om weer thuis te zijn voor het begint te regenen.

2) *ww.* zwoegen, worstelen met iets.

hati₁

1) *ww.* heet worden. *A isri no bun. A no man hati.* Het strijkijzer is niet goed. Het wordt niet **heet**.

2) *ww.* verhitten, verwarmen, opwarmen. *A te kowru. Hati en gi mi.* De thee is koud. **Warm** hem even voor me **op**. ANT: kowru. VAN ENG: hot.

hati₂

1) *ww.* pijn doen. *A susu fu mi pikin. A e hati mi.* Mijn schoenen zijn te klein. Ze **doen me pijn**.

ZIE: skin-ati. VAR.: ati₃. VAN ENG: hurt.

2) *ww.* spijten, kwetsen, pijn doen (in figuurlijke zin). *A e hati mi fu si den pikin e pina so.* Het **doet me pijn** de kinderen zo te zien lijden.

3) *ww.* spijten. *A e hati mi fa mi naki a pikin.* Het **spijs** me dat ik dat kind geslagen heb.

hat' sani *znw.* pijnlijke dingen. *Son sma no man gi den srudati pardon fu den hat' sani san den ben du den sma.* Sommige mensen kunnen de soldaten niet vergeven voor de **pijnlijke dingen** die ze de mensen aangedaan hebben.

hebi

1) *bnw.* zwaar. *A planga hebi sote taki tu man no man tyari en.* De plank is zo **zwaar** dat twee mannen hem niet kunnen dragen. ANT: lekti₁. VAN ENG: heavy.

2) *bnw.* zwaar, ondraaglijk. *Fu ala pikin fowtu den ben kisi hebi strafu.* Voor elke kleine fout

werden zij **zwaar** gestraft. *A libi kon hebi. Mi no man moro.* Het leven is **ondraaglijk** geworden. Ik kan het niet meer aan.

3) *znw.* last. *A sani de leki wan hebi na mi tapu.* Dit ding is mij tot **last**. ZIE: lai₁.

4) *ww.* zwaar maken. *I no mu hebi a wagi moro.* Je moet de wagen niet **zwaarder beladen**.

hebiman *znw.* onderwereldfiguur.

hei₁

1) *bnw.* hoog. *A bon hei.* De boom is **hoog**. ZIE: langa₁; lagi. VAN ENG: high.

2) *ww.* verhogen. *Den hei a oso meki a no sungu te alen kon.* Ze hebben het huis **verhoogd** zodat het bij regen niet onder water loopt.

3) *bnw.* belangrijk. *A presidenti na a moro hei man ini a kondre.* De president is de **belangrijkste** persoon in het land. SYN: prenspari; funamku.

4) *ww.* voortrekken. *Fu di a man abi furu moni, den hei en.* Omdat de man veel geld heeft, **trekt** men hem **voor**.

5) *bnw.* hoogmoedig. *A sma hei. A no wani taki nanga mi moro.* Dat mens is **hoogmoedig**. Ze wil niet meer met me praten. ANT: abi sakafasi.

6) *bnw.* high, dronken. *A tranga tabaka meki a boi kon hei.* De zware tabak heeft bij de jongen **hallucinaties** veroorzaakt. ZIE: drungu.

go na hei *ww.* zich ergens over opwinden, tekeergaan. *Fu sowan pikin krabu tapu yu wagi yu e go so na hei gi mi?* Voor zo'n kleine kras op je wagen **ga** je zo **tekeer** tegen mij? SYN: go na loktu; rigeri.

hei₂ *znw.* Surinaamse haas, paca. *Agouti paca* (*Agoutidae*).

hei-ede-kwikwi *znw.* zoetwater pantsermeervalsoort met een uitgerande staartvin. *Hoplosternum littorale* (*Callichthyidae*). Ook bekend als *sokek wikwi*.

heigron-aboma *znw.* regenboogboa. *Epicrates cenchria* (*Boidae*).

heihei

1) *bnw.* hooggeplaatst. *Den heihei man ini a legre na den ofisiri.* De **hooggeplaatsten** in het leger zijn de officieren.

2) *bnw.* gewichtig. *Son sma lobi fu taki nanga heihei wortu. Disi e meki tak' ala sma no man grabu san den e taki.* Sommige mensen houden ervan om **gewichtige** woorden te gebruiken. Dit maakt dat niet iedereen hun begrijpt.

heiman *znw.* belangrijk persoon, notabele. SYN: bigiman.

heimel *znw.* hemel. SYN: Gadokondre.

heimemre *znw.* hoogmoed. *Heimemre broko en saka.* Zijn **hoogmoed** kwam voor de val. SYN: bigifasi; ANT: sakafasi.

abi heimemre *ww.* hoogmoedig zijn. *A pikin disi abi heimemre.* Dit meisje is **hoogmoedig**. ANT: abi sakafasi.

heisi *ww.* hijsen. *Fosi a skoro begin, den heisi a*

fraga. Voordat de school begint, wordt de vlag **gehesen**. GEBRUIK: verouderd. SYN: opo₃.

hel *znw.* hel.

helpi *ww.* helpen, bijstaan. GEBRUIK: verouderde kerktaal. Tegenwoordig gebruikt men *yepi*.

Helpiman *znw.* Verlosser. GEBRUIK: verouderde kerktaal. SYN: ferlusuman.

her'esi *bnw.* in de naaste toekomst, spoedig, heel gauw. *Yu mu du mui fu kon her'esi, bika dalèk mi o gwe*. Probeer om **gauw** te komen want ik ga straks weg. ZIE: es'esi.

her'heri₁ *bnw.* heel, in zijn geheel. *Son sma no e koti a okro te den meki supu. Den e poti en her'heri na ini*. Sommige mensen snijden de okers niet als ze soep bereiden. Ze doen ze er **heel** in.

her'heri₂ *znw.* gerecht bestaande uit aardvruchten. **heri**

1) *bnw.* heel, geheel. *A heri kondre ben row di Dobru dede*. Het **hele** land rouwde toen Dobru overleed. VAR.: eri. VAN NL: heel.

2) *bnw.* heel. *Fosi yu ben kan bai wan heri bigi fowru fu tin golu*. Vroeger kon je een **hele** grote kip voor tien gulden kopen. SYN: bun.

her'ipi *bnw.* heel veel, heleboel. *Mi piki her'ipi apresina*. Ik heb een **heleboel** sinaasappels geplukt. SYN: furu.

hilahila *bnw.* heel veel, in overvloed. SYN: furu; fur'furu; bogobogo; ipi-ipi.

Hindustani

1) *znw.* Hindoestaan.

2) *bnw.* Hindoestaanse.

hipi *znw.* hoop, stapel. ZIE TREFWOORD: ipi.

hipsi *bnw.* groot, robuust, lang en fors gebouwd. ZIE: bigi; stampu₂.

hogri *bnw.* ondeugend. ZIE TREFWOORD: ogri.

hoigri

1) *ww.* huichelen. *A man disi e hoigri. Yu no man fertrow en*. Deze man **huichelt**. Je kan hem niet vertrouwen.

2) *ww.* roddelen. *Den tu sma dape e sidon hoigri sma tori heri dei, ma den no e luku den eigi tori*. Die twee mensen daar zitten de hele dag te **roddelen**, maar ze kijken niet naar zichzelf. SYN: konkru.

hoigriman *znw.* huichelaar.

hondro *telw.* honderd. VAR.: hondru. ZIE TABEL BI: nomru.

hondru *telw.* honderd (variant van *hondro*).

hori ZIE TREFWOORD: ori.

1) *ww.* houden, tegenhouden, vasthouden.

2) *ww.* pakken, vastpakken, aanhouden.

howpu

1) *znw.* hoop. *Wi e howpu taki yu sa man yepi wi, bika a howpu fu un de na tapu yu wawan*. Wij hopen dat u ons kunt helpen. Onze **hoop** is alleen op u gevestigd.

2) *ww.* hopen. *Mi e howpu taki mi kan kon tamara*. Ik **hoop** dat ik morgen kan komen.

huru

1) *ww.* hoereren, ontucht plegen. VAR.: uru.

2) *znw.* hoer, slet. SYN: wakawaka frow. ZIE: motyo. VAR.: urufrow.

hurulibi *znw.* ontucht, hoererij, zedeloos gedrag. SYN: motyolibi. VAR.: urulibi.

huruman *znw.* hoereerder, overspeler. SYN: motyop'pa.

hurupikin *znw.* kind geboren buiten het huwelijk of concubinaat.

I - i

i *vnw.* pers. vnw. 2de pers. enkelv. (je, jij, u); bez. vnw. (jouw, uw). ZIE TREFWOORD: yu.

ibri *onbep.vnw.* elk(e). *Ibri bon san no e gi bun froktu, den o kapu trowe*. **Elke** boom die geen goede vruchten geeft, zullen ze omhakken. ZIE: ala.

ibri leisi telkens, elke keer. ZIE TREFWOORD: leisi₂.

ibri sma iedereen, elkeen. ZIE TREFWOORD: sma.

ibriwan *znw.* elkeen, ieder afzonderlijk. *Mi poti den pikin sidon dan mi aksi ibriwan fu den suma du en*. Ik heb de kinderen gezegd te gaan zitten en heb **ieder** van hen gevraagd wie het gedaan heeft.

ifrow

1) *znw.* juffrouw. GEBRUIK: aanspreekvorm.

2) *znw.* onderwijzeres (variant van *skoro-ifrow*).

ijskasi ['e's 'ka si] *znw.* ijskast. *No poti a lemki ini a ijskasi*. A o swa a merki. Leg het lemmetje niet in de **ijskast**. Het zal de melk zuur maken.

in' *voorz.* in. ZIE TREFWOORD: ini.

in'bere *znw.* ingewanden, machine onderdelen. *Opo a masyin fu un kan luku en in'bere*. Maak de motor open zodat we de **onderdelen** kunnen bekijken.

in'bere tori *znw.* geheim binnen een bepaalde familie of groep, privé zaak. *Mi mama ferteri mi wan in'bere tori fu mi granpapa*. Mijn moeder vertelde me een **geheim** van mijn opa. *Mi no e taki mi in'bere tori na wroko*. Ik praat niet over mijn **privé zaken** op het werk. ZIE: dip'bere tori BI dipibere.

ingi ['iŋ gi / 'in dʒi]

1) *znw.* Indiaan. *Un abi difrenti sortu ingi dya na Sranan*. Er zijn verschillende **Indianen** stammen in Suriname.

2) *bnw.* Indiaans.

3) *znw.* Indiaanse geest. *A frow abi wan ingi na en tapu*. De vrouw heeft een **Indiaanse geest**. ZIE:

winti₂.

ingi kondre *znw.* Indianendorp.

ingi poku *znw.* Indiaanse muziek.

ingi tongo *znw.* Indianentaal.

ingibakba *znw.* Indiaanse bacove, de vruchten hebben een roodbruine schil. *Musa soorten* (*Musaceae*). Deze bacove heeft een speciale betekenis binnen de *winti* godsdienst. ZIE: bakba.

ingibangi *znw.*

- 1) bruine rattenslang. *Chironius fuscus* (*Colubridae*).
- 2) maanslang. *Oxyrhopus trigeminus* (*Colubridae*).
- 3) pseudo boa constrictor. (*Colubridae*). Ook bekend als *srikasneki*.

inginoto *znw.* paranoot. *Bertholletia excelsa* (*Lecythidaceae*). Ook bekend als *paranoto*. ZIE: noto.

ingisneki *znw.* slanke boomboa. *Corallus enydris* (*Boidae*). Ook bekend als *takrutitei*.

Ingrisman *znw.* iemand die Engels spreekt.

Ingristongo *znw.* Engels.

ini

- 1) voorz. in. *A bedi de na ini a kamra*. Het bed staat in de (slaap)kamer. VAR.: in'.
- 2) *bw.* binnen. *Yu no e kon na ini?* Kom je niet binnen? ANT: doro₁.

ini-anu *znw.* handpalm. ZIE: anu₁.

inibere *znw.* ingewanden, machine onderdelen. ZIE TREFWOORD: in'bere.

inineki *znw.* keel. ZIE TREFWOORD: neki.

ini-oso sani *znw.* huishoudelijke artikelen en meubelen.

inisei *bw.* binnen. ZIE TREFWOORD: in'sei.

iniwan *onbep.vnw.* welk(e). *Yu kan teki iniwan fu den*. Je mag nemen welke je wilt.

iniwan sma ZIE TREFWOORD: sma.

- 1) wie dan ook.
- 2) een ieder.

iniwan ten op elk moment. ZIE TREFWOORD: ten.

in'sei *bw.* binnen, van binnen, aan de binnenkant. *A apra ben luku moi fu dorosei, ma na in'sei a ben pori*. De appel zag er van buiten mooi uit, maar van binnen was hij bedorven. *Te yu e bai wan oto, yu no mus luku dorosei wawan. Yu mus luku en fu in'sei tu*. Als je een auto koopt moet je

hem niet alleen van buiten bekijken. Je moet ook de **binnenkant** bekijken. ANT: dorosei.

inspektoro *znw.* inspekteur.

ipi

- 1) *znw.* hoop, stapel. *Gi mi tu ipi tomati*. Geef me twee **hoopjes** tomaten. VAR.: hipi.
- 2) *ww.* ophopen, opstapelen. **Ipi a doti moro**. Stapel het vuil beter op een hoop. SYN: hei₁.
- 3) *bw.* veel. *Mi abi ipi krosi fu wasi*. Ik heb veel kleren om te wassen. SYN: furu.

ipi-ipi *bnw.* heel veel. SYN: bogobogo; hilahila.

iri *znw.* hiel. VAR.: baka-iri.

isri₁

- 1) *znw.* ijzer, staal. **Isri tranga, ma toku watra kan frustu en**. **IJzer** is sterk, en toch roest het in water.
- 2) *znw.* metaal. ZIE: gowtu; solfru; kopro; loto.
- 3) *bnw.* ijzeren, van metaal. *Teki a isri kan gi a pikin. A o broko a grasi wan*. Geef het kind een metalen beker. Een glas kan ze breken.

opo isri *ww.* aan gewichtheffen doen. *Mi o go opo isri meki mi skin kon dobru*. Ik zal aan gewichtheffen doen om spierballen te krijgen.

isri₂ *znw.* strijkijzer. *Teki a isri gi mi, meki mi triki mi bruku*. Haal even het **strijkijzer** voor me zodat ik mijn broek kan strijken. SYN: triki-isri.

isribedi *znw.* metalen bed.

isrifowru *znw.* vliegtuig. GEBRUIK: Meestal wordt vliegtuig gebruikt. Verouderd. SYN: opolangi.

iti *ww.* gooien, werpen, smijten. *A boi iti wan ston tapu a daki*. De jongen **gooide** een steen op het dak. ANT: fanga. ZIE: fringi.

iti trowe *ww.* weggoaien. *Iti den patata buba trowe tapu a dot'ipi*. **Gooi** de aardappelschillen op de vuilnishoop.

iti wan ai tapu opletten, in de gaten houden. ZIE TREFWOORD: ai₁.

iya

- 1) *tussenw.* ja. *Di a aksi mi efu mi bo kon, mi taki: Iya*. Toen hij me vroeg of ik zou komen, zei ik: ja. SYN: ai₃. VAR.: ya.
- 2) *vw.* ja (als inleiding van een zin). *Iya, a man taki disi, a taki dati, ma a no sabi noti*. **Ja**, hij praat over dit en dat maar hij weet niets. ZIE: we.

K - k

kaba ZIE TREFWOORD: kba.

- 1) *ww.* eindigen, ophouden.
- 2) *ww.* op zijn.
- 3) *znw.* einde.
- 4) *bw.* al, klaar zijn.
- 5) *bnw.* klaar, gaar.

kabesa *znw.* wordt alleen gebruikt in de uitdrukking **tya kabesa** met als betekenis *pienter, heel knap*. *A boi disi tya kabesa*. Deze jongen is heel knap.

VAN SP: kabesa.

kabra *znw.* geest van een overledene die gedoopt was in een christelijke kerk. ALGEMEEN: yorka. ZIE: profen.

kadasneki *znw.* groene boomboa. *Corallus caninus* (*Boidae*). Ook bekend als *popokaisneki* of *bigi-popokaisneki*.

kado

- 1) *znw.* cadeau, geschenk.

- 2) *bw.* gratis, als cadeau, als gift. *Mi no ben abi fu pai noti gi en. Mi kisi en kado.* Ik hoefde er niets voor te betalen. Ik heb hem **kado** gekregen.

kafti

- 1) *znw.* kaft.
2) *ww.* kaften, van een kaft voorzien. *Kafti yu buku fu a no flaka. Kaft* je boek zodat er geen vlekken op komen.

kailan *znw.* een bittere bladgroente (het heeft brede witte bladstelen). *Brassica alboglabra* (*Brassicaceae*).

kaiman *znw.* kaaïman. SPEC: bergikaïman; blakakaïman; redikaïman; wetberekaïman.

kaisoi *znw.* bepaald soort bladgroente verwant aan Chinese mosterd. *Brassica juncea* (*Brassicaceae*). (lijkt op *amsoi* maar is lichter van kleur en fijner van structuur).

kaka₁ *znw.* uitwerpsel, drek, ontlasting, poep. VAR.: k'ka.

kaka₂

- 1) *ww.* spannen (van een geweer).
2) *bnw.* gespannen (van een geweer). *Luku bun, a gon kaka.* Pas op, het geweer staat op scherp.

kaka₃ *znw.* haan. ZIE TREFWOORD: kakafowru.

kaka futu tegenstand bieden, weerstand bieden. ZIE TREFWOORD: futu.

kaka yesi aandachtig luisteren. ZIE TREFWOORD: yesi.

kakafowru *znw.* haan. *Gallus domesticus* (*Phasianidae*). FEM: fowru. VAR.: kaka₃.

kakalaka *znw.* kakkerlak. (*Blattidae*, *O. Blattaria*).

kakalaka-skowtu *znw.* inspecteur v.d. gezondheidssdienst.

kaka-olo *znw.* aars, anus. GEBRUIK: plat taalgebruik; om het te verzachten gebruikt men *bille* uit het Nederlands. SYN: gogo-olo.

kaka-oso *znw.* w.c. op het erf, privaat. GEBRUIK: plat taalgebruik. SYN: kumakoisi.

kakaston *znw.* Chinese lekkernij bestaande uit gekonfijte zoet-zoute pruimen.

kakaw

- 1) *znw.* cacaoboorn. *Theobroma cacao* (*Buettneriaceae*).

- 2) *znw.* vrucht van de cacaoboorn. ZIE: skrati.

kaksi *bnw.* vrijpostig, mondig, kattig (meestal gezegd van vrouwen). *Saskia skin no bigi ma a kaksi. A e ori feti nanga moro bigiwan en a sa piki den nomo baka.* Saskia is niet groot (van gestalte) maar **kattig**. Ze houdt stand tegen groteren en ze moet altijd het laatste woord hebben.

kakumbe *znw.* kin, kaak.

kamikami *znw.* trompetvogel. *Psophia crepitans* (*Psophiidae*).

kamisa *znw.* lendendoek, schaamdoek (meestal gedragen door Boslandcreoolse mannen). ZIE: pangi.

kampu

- 1) *znw.* een tijdelijke verblijfplaats die op een

primitieve manier gebouwd is; hut. *Di den man go onti na busi, den ben mu seti wan kampu fu psa a neti.* Toen die mannen in het bos gingen jagen, moesten ze een **hut** maken om erin te overnachten. ZIE: afdaki.

- 2) *znw.* huis gebouwd op de traditionele wijze van de Indianen of Bosnegers. *Di a frow go suku yepi na wan bonuman, a ben mu tan wan heri wiki langa ini wan kampu.* Toen die vrouw hulp was gaan zoeken bij een *bonuman*, moest ze een hele week in een **hut** doorbrengen.

srudati kampu *znw.* kazerne, bivak.

kamra *znw.* kamer, zaal, vertrek. SPEC: botri; foroisi; kukru; sribikamra; wasi-oso.

kamra-oso *znw.* eenkamerwoning. Vaak zijn ze te vinden in een barak die onderverdeeld is in eenkamerwoningen.

kamrawenke *znw.*

- 1) huisgekko. *Hemidactylus mabouia* (*Gekkonidae*).
2) daggekko. *Gonatodes humeralis* (*Gekkonidae*).
3) skink. *Mabuya mabouia* (*Scincidae*).
4) wenkpootje (hagedis). *Cnemidophorus lemniscatus* (*Teiidae*). Ook bekend als *wai-anu*.

kamsoro *znw.* vest, kamizool.

kan₁

- 1) *hulpww.* kunnen, mogen (het is toegestaan). *Mi no kan meki a bangi tapu Bun Freida. Mi no wani spikri Yesus baka na a kroisi.* Ik **kan** de bank niet op Goede Vrijdag maken. Ik wil Jezus niet opnieuw aan het kruis spijkeren. ZIE: man₂.

- 2) *ww.* mogelijk zijn. *Efu a kan, dan mi wani aksi yu fu luku a pikin gi mi.* Als het **mogelijk is**, wil ik je vragen om voor me op het kind te passen.

kan₂ *znw.* mok, beker (van plastic of aluminium). *A pikin furu a kan nanga watra.* Het kind vulde de **beker** met water.

kan₃

- 1) *ww.* kammen. *Susan ben breiti sote di Janie leri fu kan en eigi wiwiri.* Susan was heel blij toen Janie had geleerd haar eigen haar te **kammen**.

- 2) *znw.* kam (variant van *kankan*).

kanari₁ *znw.* geeldas (zangvogel). *Euphonia violacea* (*Thraupidae*). Ook bekend als *gerdas* of *gerdas-kanari*.

kanari₂ *znw.* kanaal.

kande *bw.* misschien. *Efu mi ben luku a sani biten, dan kande a no bo broko.* Als ik er tijdig naar had laten kijken, dan was het **misschien** niet stuk gegaan.

kandra *znw.* kaars.

kandrafatu *znw.* kaarsvet.

kandratiki₁ *znw.* kandelaar.

kandratiki₂ *znw.* een slanke, zilvergrijze zeevis met geelachtige vinnen, die zeer smakelijk is. *Cynoscion virescens* (*Sciaenidae*).

kaner'apra *znw.* kaneelappel. *Annona squamosa* (*Annonaceae*).

kaneri *znw.* kaneel. *Cinnamomum zeylanicum*

(*Lauraceae*).

kankan₁ *znw.* kam. VAR.: kan₃.

kankan₂ *bnw.* volbloed. *Mi granmama ben de wan kankan ingi frow.* Mijn grootmoeder was een volbloed Indiaanse vrouw. SYN: lala.

kankan₃ *bnw.* fors gebouwd, stevig. A **kankan** *nengre dape, yu no man fon en fu tu sensi.* Die fors gebouwde man daar kan je niet zomaar een pak slaag geven. SYN: stampu₂. ZIE: hipsi.

kankantri *znw.* wilde kapokboom. *Ceiba pentandra* (*Bombacaceae*).

kanti

- 1) *znw.* kant. ZIE: lanki.
- 2) *ww.* kantelen, omkantelen, kapseizen (van een boot of een schip). *Yu mu poti a lai bun noso a boto o kanti go na wan sei.* Je moet de vracht goed stouwen anders gaat de boot kantelen. A *boto kanti, ma a no sungu.* De boot is omgekanteld maar hij is niet gezonken. SYN: anga go na wan sei. ZIE: sungu; drai tapu.
- 3) *ww.* aan een kant hangen. *Odo: Mi kanti ma mi no fadon.* Spreekwoord: Ik heb vele problemen gehad, maar ik ben niet verslagen.
- 4) *ww.* gieten, schenken. A **kanti** *pikin watra go ini a batra.* Hij schonk wat water in de fles.

kantoro *znw.* kantoor.

kanu *znw.* kanon. *Tapu den feistedei den e lusu kanu na Fort Zeelandia.* Op feestdagen schieten ze op Fort Zeelandia **kanonnen** af. VAR.: kanun.

kanun *znw.* kanon. ZIE TREFWOORD: kanu.

kapa *znw.* ketel voor het koken van suikerriet. *Odo: Te yu naki kapa lasi, yu sa yere boriman tongo.* Spreekwoord: Wie kaatst, moet de bal verwachten.

kapasi *znw.* gordeldier. (*Dasypodidae*). Er zijn verschillende gordeldiersoorten in Suriname, o.a. het reuzengordeldier, bekend als *granman-kapasi*, de *makakapasi*, en het naaktstaartgordeldier, bekend als *pikinkapasi*.

kapasisneki *znw.* bosmeester. *Lachesis muta* (*Crotalidae*). Ook bekend als *makasneki*.

kapasi-waswasi *znw.* soort in zwermen levende wesp (hij is staalblauw en 20-24 mm lang). *Synoeca surinama* (*Vespidae*, *O. Hymenoptera*). ZIE: waswasi.

kapelka *znw.* vlinder. (*O. Lepidoptera*).

kapten

- 1) *znw.* leider, aanvoerder (van een sportploeg).
- 2) *znw.* kapitein, hoofdman van een Indianen- of Bosnegerdorp. ZIE: basya; granman.
- 3) *znw.* kapitein (officier in het leger). ZIE: ofisiri.
- 4) *znw.* scheepsgezagvoerder, schipper.

kapu

- 1) *ww.* kappen. **Kapu** *tyen a no syen* Riet **kappen** is geen schande. ZIE: koti.
- 2) *znw.* kapwond, gapende wond. *Esde wan man kon na at'oso nanga wan kapu na en sei-edede.* Gisteren kwam een man naar het ziekenhuis met

een **kapwond** aan zijn hoofd.

kapu trowe *ww.* omhakken, vellen. *Ibri bon san no e gi bun froktu, den o kapu trowe.* Elke boom die geen goede vruchten geeft, zal worden omgehakt. SYN: fala₁.

kapuwa *znw.* capibara, watervarken, waterzwijn, waterhaas. *Hydrochoerus hydrochaeris* (*Hydrochaeridae*). Ook bekend als *watra-agu*.

kapuweri ZIE TREFWOORD: kapweri.

kapweri *znw.* struikgewas. VAR.: kapuweri.

karafu *znw.* karaf (meestal van glas of plastic met inhoud van 1 of 2 liter).

kar'barba *znw.* meeldraden van maïskolf.

karet *znw.* onechte karet (bepaald soort zeeschildpad). *Eretmochelys imbricata* (*Cheloniidae*). ZIE: krape.

kari

- 1) *ww.* roepen. *Mi kari a boi, ma a no yere mi.* Ik riep de jongen, maar hij hoorde me niet.
- 2) *ww.* noemen, opnoemen. *Mi kari wan fu den pransi kba, Katweki.* Ik heb reeds de naam van een plantage genoemd, Katwijk. *Yu mu kari ala den nen gi mi.* Noem alle namen voor me op.
- 3) *znw.* uitnodiging, oproep. *A seni wan kari fu mi kon na en throw-oso.* Hij heeft me een uitnodiging gestuurd voor zijn huwelijk. *Mi kisi kari fu go na krutu-oso tamara.* Ik heb een oproep gekregen om morgen in het gerechtsgebouw te verschijnen.

bari kari *ww.* schreeuwen, schreeuwend roepen. *Di a dagu beti a boi, a bari kari en mama.* Toen de hond de jongen beet, schreeuwde hij om zijn moeder.

kari kon

- 1) *ww.* roepen om te komen. *I no yere di mi kari yu kon?* Heb je niet gehoord dat ik je riep om te komen?
 - 2) *ww.* uitnodigen. *A kari mi kon na en throw-oso.* Hij heeft me uitgenodigd voor zijn huwelijk.
- seni kari** *ww.* oproepen, laten roepen. *Te den boi tapu tin-na-aiti yari, dan a legre e seni kari den fu dini a kondre fu tu yari.* Zodra de jongens achttien jaar zijn, roept het leger ze op om het land twee jaar lang te dienen.

kari dyesi gisten (van vloeistoffen). ZIE TREFWOORD: dyesi.

kari gari zich opmaken voor een confrontatie. ZIE TREFWOORD: gari₂.

kari pontu geschikt geworden voor gebruik. ZIE TREFWOORD: pontu.

karki

- 1) *znw.* kalk.
- 2) *bnw.* bros; hard aanvoelend maar makkelijk breekbaar. *Te son naki a plastiek, a e kon karki.* Als plastic lang in de zon ligt wordt het bros.

kar'kon enzovoorts, noem maar op. *A wenkri disi abi ala sani: ijskasi, wasmachine, kar'kon.* Deze winkel heeft van alles: koelkasten,

wasmachines, **noem maar op.**

kar'papa *znw.* maïspap, korenpap (SN).

karsin-oli *znw.* petroleum.

karta

- 1) *znw.* speelkaart.
- 2) *znw.* bewijs, toegangsbewijs. *Mi bai tu karta fu go luku a plei.* Ik heb twee **kaarten** gekocht om de wedstrijd te gaan zien. *Efu yu no abi karta, yu no mag psa go na in'sei.* Als je geen **toegangsbewijs** hebt, mag je niet naar binnen.
- 3) *znw.* (land)kaart.

prei karta *ww.* kaarten, kaartspelen. *Den man di ben go na a koleisi ben prei karta te lati neti èn den ben dringi hebi sopi.* De mannen die het speelhol bezochten, hebben tot laat in de nacht **gekaart** en zwaar gedronken.

kartaman *znw.* kaartspeler, dobbelaar.

karta-oso *znw.* speelhol. ZIE: koleisi.

kartaprei *znw.* kaartspel. SPEC: pakta.

kar'tiki

- 1) *znw.* afgepelde maïskolf, korenspeer (SN).
- 2) *ww.* kleren wassen met een maïskolf. *Mi grann'ma e sungu den krosi na ini sopo watra fosi a kar'tiki den.* Mijn grootmoeder weekt de kleren eerst in zeepwater voordat zij ze **met de maïskolf bewerkt**.

karton *znw.* karton.

karton dosu *znw.* kartonnen doos.

karu *znw.* maïs, koren (SN). *Zea maïs (Gramineae).*

mi wan ai karu *znw.* mijn oogappel, mijn liefste. *Yu na mi wan ai karu.* Je bent **mijn oogappel**.
ZIE: mi gudu BIJ gudu.

karufowru *znw.* grote koespreeuw (een geheel zwarte spreeuw die zijn eieren in de nesten van andere vogels legt, m.n. de *ponpon* en *banabeki*). *Scaphidura oryzivora (Icteridae).*

karuw'wiri *znw.* schede van maïsaar.

karuw'wiri faya *znw.* strovuur (in figuurlijke zin). *A man disi na karuw'wiri faya. Es'esi en ati e teki faya, ma es'esi a e kowru baka.* Deze man is net een **strovuur**. Hij is snel aangebrand, maar ook weer snel bedaard.

karwertyi *znw.* karwei, bijbaantje. ZIE TREFWOORD: krawerki.

kasaba *znw.* cassave. *Manihot esculenta (Euphorbiaceae).* De wortel van de cassaveplant wordt als voedsel gebruikt. We onderscheiden de *bitakasaba* en de *swit'kasaba*. ZIE: matapi.

kasababrafu *znw.* cassavesoep. ZIE TREFWOORD: kasabasupu.

kasababrede *znw.* cassavebrood. Het wordt bereid uit *bitakasaba*. Deze wordt geraspt en in een *matapi* gedaan zodat het vocht eruit geperst kan worden. Het overblijfsel wordt op een hete ijzeren plaat gebakken in een platte ronde vorm. Het wordt ook *parakoranti* genoemd. Grote cassavebroden worden *besun* genoemd. Dubbelgevouwen cassavebrood met een

stofukronto vulling wordt *dosi* genoemd.

kasabasupu *znw.* cassavesoep. VAR.: kasababrafu.

kasabatiki *znw.* cassavestengel. Stukken daarvan worden in de grond gestoken om opnieuw wortel te schieten.

kasabawatra *znw.* vocht dat uit bittere cassave geperst is. Het wordt o.a. gebruikt voor het bereiden van *peprewatra* en *kasripo*.

kas'buba *znw.* kaaskorst.

kaseko *znw.* een bepaalde stijl van muziek en dans.

kaseri *bnw.* rein.

kasi₁ *znw.* kaas.

kasi₂ *znw.* kast. *Fow den krosi moi fosi yu poti den ini a kasi.* Vouw de kleren netjes op voordat je ze in de **kast** legt.

kasiri *znw.* gegiste soort drank gemaakt door de Indianen van bittere cassave.

kasmoni *znw.* kasgeld, d.w.z. geld dat door een aantal mensen gespaard wordt, waarbij maandelijks een bepaald bedrag (*anu*) door elk lid gestort wordt. Elke maand wordt de opbrengst aan één van de leden gegeven. Dat heet ook *anu*.

kasripo *znw.* een donkere stroop die bereid wordt door het koken van het vocht uit bittere cassave, gebruikt in verscheidene gerechten.

kastroli *znw.* ricinusolie, wonderolie.

kasyu

- 1) *znw.* acajoeboom. *Anacardium occidentale (Anacardiaceae).*
- 2) *znw.* cashewnoot.

kasyuma *znw.* kasjoema (de vruchten hebben een leerachtig schil en zijn roodachtig-bruin bij rijping). *Annona reticulata (Annonaceae).*

katfisi *znw.* katvis, ongeschubde vis. (*Ariidae, Pimelodidae*).

katibo *znw.* slavernij. *Den bakra ben ori den nengre ini katibo.* De blanken hielden de negers in **slavernij**. ZIE: srafu.

katrinakwikwi *znw.* een grote zoetwater pantsermeerval, ook gevlekte- of amazonepantsermeerval genoemd. *Hoplosternum thoracatum (Callichthyidae).*

katun

- 1) *znw.* katoen.
- 2) *bnw.* katoenen.

katunbon *znw.* katoenboom. *Gossypium barbadense (Malvaceae).*

katunfowru *znw.* katoenvogeltje. *Fluvicola pica (Tyrannidae).* Ook bekend als *gotromoty*.

kaw₁ *znw.* koe, rund. *Bos taurus (Bovidae).* MNL: bulu. VAN ENG: COW.

pikin kaw *znw.* kalf.

kaw₂ *ww.* kauwen. VAN NL: kauwen.

kaw tifi ZIE TREFWOORD: tifi.

- 1) tandenknarsen.

- 2) iemand op zijn nummer zetten.

kawbuba *znw.* huid van een koe.

kawdatra *znw.* kwakzalver.

kawfrei *znw.* daas. *Tabanus soorten (Tabanidae, O. Diptera).*

kawfutuboi *znw.* kleine ani (een zwarte vogel met een kromme kam op de snavel). *Crotophaga ani (Cuculidae).*

kawina *znw.* een bepaalde stijl van muziek en dans.
ZIE TREFWOORD: kawna₂.

kawlade *znw.* soort snoepgoed.

kawmerki *znw.* koemelk.

kawmeti *znw.* rundvlees. ZIE: meti.

Kawna₁ *znw.* het district Commewijne.

kawna₂ *znw.* een bepaalde stijl van muziek en dans.
Esde den boi prei kawna te lati a neti. Gisteren hebben de jongens tot laat in de avond **kawina muziek** gespeeld. VAR.: kawina.

prisiri kawna *znw.* feestelijke kawinamuziek (niet voor religieuze doeleinden).

Kawnaliba *znw.* Commewijnerivier.

kawpen *znw.* koestal.

kawston *znw.* soort snoepgoed.

Kayana *znw.* Cayenne (hoofdstad van Frans Guyana). ZIE: Frans'sei.

kba

- 1) *ww.* eindigen, ophouden. *A pasi kba dya.* Het pad **eindigt** hier. **Kaba!** Stop! Houd op! SYN: stotu₂; tapu₂. VAR.: kaba.
- 2) *ww.* op zijn. *Baya, mi kon tumsi lati. Merki kba.* Jammer! Ik ben te laat, de melk **is op**.
- 3) *znw.* einde. *Mi tyari wan kba kon ini a tori.* Ik heb een **einde** gemaakt aan het verhaal.
- 4) *bw.* al, klaar zijn. *A no kba wroko ete.* Hij is nog niet **klaar** met werken. *I kba weri krosi?* Heb je je kleren **al** aangetrokken? *Mi de kba.* Ik ben er **al**.
- 5) *bnw.* klaar, gaar. *A kuku no kba ete.* De koek is nog niet **klaar**. SYN: klari; gari₁.

ke *tussenw.* uitroep van medelijden, ach! ZIE TREFWOORD: tye.

ke pôti uitroep van medelijden. ZIE TREFWOORD: pôti.

kebroiki *ww.* gebruiken. *Mi no sabi a wortu disi, ma Robby e kebroiki en.* Ik ken dit woord niet, maar Robby **gebruikt** het. VAN NL: gebruiken.

kefalek ZIE TREFWOORD: kfalek.

- 1) *bnw.* gevaarlijk.
- 2) *bnw.* groot, geweldig.
- 3) *bw.* wordt gebruikt om een bijvoeglijk naamwoord te versterken.

keksi *znw.* eierkoek. SYN: eksikuku.

kel *znw.* een volwassen man. GEBRUIK: plat.

kenki

- 1) *ww.* veranderen, wijzigen. *Fa tamara de wan feistedei, den man kenki a skoro yuru.* Omdat het morgen een feestdag is, hebben ze de schooltijd **veranderd**. SYN: drai.
- 2) *ww.* ruilen. *Di mi si dati a susu no e fiti mi, mi tyari en go kenki.* Toen ik zag dat die schoenen me niet pasten, ben ik ze gaan **ruilen**.

- 3) *ww.* wisselen. *Esde mi go kenki moni na bank.* Gisteren ben ik op de bank geld gaan **wisselen**. SYN: broko₂.

- 4) *znw.* verandering, wijziging. *Wan kenki kon ini a presi.* Er heeft hier een **verandering** plaats gevonden.

kensi

- 1) *bnw.* kinds. *I no mu atibron nanga oma, bika a kon kensi kba.* Je moet niet boos worden op oma. Ze is **kinds** geworden.
- 2) *ww.* kinds worden. *Te yu kon grani, yu e bigin kensi.* Als je oud bent, begin je **kinds** te worden.

kepi ZIE TREFWOORD: tyepi.

- 1) *znw.* inkeping, kerf.
- 2) *ww.* inkepen, beschadigen (van aardewerk).
- 3) *bnw.* gek, krankzinnig.

kerfi *ww.* kerven, inkerven. ZIE TREFWOORD: tyerfi.

kerki

- 1) *znw.* kerk. VAN NL: kerk.
- 2) *znw.* kerkdienst. **Kerki no de tide.** Er is geen **kerkdienst** vandaag.

ori kerki *ww.* een kerkdienst houden. *Te mi friyari, mi o kari domri kon fu ori kerki na mi oso.* Als ik jarig ben, zal ik de dominee vragen om een **dienst** bij mij thuis te **houden**.

kerkibangi *znw.* kerkbank.

kerkiman *znw.* kerkganger. SYN: kerkisma.

kerkisingi *znw.* kerklied.

kerkisma *znw.* kerkganger. SYN: kerkiman.

kerk'oso *znw.* kerkgebouw.

kersi

- 1) *znw.* Westindische kers. *Malpighia punicifolia (Malpighiaceae).* Deze vrucht heeft een zeer hoog vitamine-C gehalte. Hij kan rauw gegeten worden, of gestoofd, of tot sap of jam verwerkt worden.
- 2) *znw.* Surinaamse kers, geribde kers. *Eugenia uniflora (Myrtaceae).* Ook bekend als *monkimonki-kersi*. De boombladeren worden gedroogd en voor medicinale doeleinden gebruikt.

Kersow *znw.* Curaçao. ZIE TREFWOORD: KORSOW.

keseke *znw.* onenigheid, meningsverschil. *Efu a baas no seti a wroko bun, a kan tyari wan keseke ondro den wrokoman.* Als de baas het werk niet goed indeelt, kan er **onenigheid** ontstaan onder de arbeiders.

keskesi *znw.* verzamelnaam voor verschillende soorten kleinere apen. SYN: yapyapi. ZIE: monki.

- 1) *znw.* zwarte capucijneraap, mutsaap. *Cebus apella (Cebidae).*
- 2) *znw.* grijze capucijneraap. *Cebus olivaceus (Cebidae).* Ook bekend als *bergikesesi*.

keskesmaka *znw.* palmsoort. *Bactris maraja (Palmae).* ZIE: palmbon.

keti

- 1) *znw.* ketting, halsketting, keten. SPEC: botoketi;

futuketi. ZIE: ketikoti. VAN NL: ketting.

- 2) ww. met een ketting vastmaken of vastleggen. *Te yu e go na wenkri, yu mus keti yu baisigri, noso den o fufuru en.* Wanneer je naar de winkel gaat, moet je je fiets **met de ketting vastzetten**, anders wordt hij gestolen.

gi keti ww. opwinden (van uurwerk). *Efu yu no gi a oloisi keti te neti, a no o bari tamara mamanten.* Als je de wekker 's avonds niet **opwint**, zal hij morgenochtend niet aflopen.

ketikoti znw. emancipatiedag, afschaffing v.d. slavernij. *1 juli na ketikoti.* 1 juli is onze **emancipatiedag**. SYN: manspasi.

ketoigi ww. getuigen. ZIE TREFWOORD: kotoigi.

ketre znw. ketel.

kfalek

- 1) bnw. gevaarlijk. *Na wan kfalek sani fu abra a liba te a winti e wai tranga.* Het is **gevaarlijk** om de rivier over te steken als het hard waait. VAR.: kefalek.
- 2) bnw. groot, geweldig. *Na wan kfalek sani a boi disi du.* Deze jongen heeft iets **geweldig**s gedaan.
- 3) bw. wordt gebruikt om een bijvoeglijk naamwoord te versterken. *Den man di e wroko moni wan krukta fasi lobi fu bow kfalek bigi oso.* Zij die niet op eerlijke wijze aan geld komen, houden ervan om **geweldig** grote huizen te bouwen.

kibri

- 1) ww. schuilen, verschuilen, zich verbergen, zich verstoppen. *Di den srudati kon, den sma fu a dorpu lon go kibri ini a busi.* Toen de soldaten kwamen, **verborgen** de mensen van het dorp **zich** snel in het bos.
- 2) ww. sparen, opsparen, opslaan. *Fred kibri moni wan langa pisten te leki a ben kan bai a baisigri.* Fred heeft lange tijd geld **gespaard** totdat hij de fiets kon kopen. *Den fowru no e kibri nyanyan, ma ala dei den e nyan.* Vogels **slaan** geen voedsel **op**, maar ze eten elke dag.
- 3) ww. bewaren. *No meki den pikin nyan ala a nyanyan. Kibri pikinso gi mi.* Laten de kinderen niet al het eten opmaken. **Bewaar** een beetje voor me.
- 4) ww. verbergen. *Fred kibri en moni ini wan tomati blik baka a ijskasi.* Fred **verborg** zijn geld achter de ijskast in een tomatenblikje.
- 5) ww. beschermen. *Na Gado mus kibri unu fu den ogri sma disi!* God moet ons **beschermen** tegen deze slechte mensen!
- 6) bnw. verborgen. *A man disi e wroko tapu wan kibri fasi, ma baka wan pisten yu o si a ogri san a e du.* Deze man is **stiekem** met iets bezig, maar later zal het kwaad aan het licht komen. *Den kuku kibri fu den pikin no si den.* De koekjes zijn **verborgen** voor de kinderen. *Ala sani san kibri, o kon na doro.* Alles dat

verborgen is, zal aan het licht komen.

kibrifasi bw. heimelijk, steels, stiekem. *A kmopo na pranasi kibrifasi fu no wan sma no sabi.*

Heimelijk verliet hij de plantage zodat niemand het te weten kwam. SYN: kibrikibri.

kibrikibri bw. steelsgewijs, stiekem, in het verborgene, achteraf. *Den ben mus fu du a sani kibrikibri, bika no wan sma no si.* Ze moeten het **stiekem** gedaan hebben, niemand heeft het gezien. SYN: kibrifasi.

kibripe ZIE TREFWOORD: kibripresi.

kibripresi znw. bewaarplaats, schuilplaats. VAR.: kibripe.

kibrisani znw. verborgenheden. *Den sma di e orga a fesa no taki ala sani san den o du.* Wantu sani o tan leki **kibrisani** fu a dei srefi. De organisatoren van het feest hebben niet al hun plannen bekend gemaakt. Enkele dingen blijven **geheim** tot de dag zelf.

kibritori znw. geheim. *Ala famiri abi den kibritori san den no e puru kon na doro.* Elke familie heeft zijn **geheimen** die ze niet naar buiten brengen. SYN: kibrisani.

kiki ww. een handeling waarbij rukken of trekken gebeurt. ZIE TREFWOORD: tyityi.

kilo znw. kilogram. ZIE: gran₁; pontu.

kindi

- 1) znw. knie. *Di a boi fadon, a naki en kindi.* Toen die jongen was gevallen, had hij zijn **knie** bezeerd. *A kindi kmopo na en komki.* De **knie** is uit de kom geschoten. ZIE: futu.
- 2) ww. knielen. *A no bun fu kindi gi wan stonpopki.* Het is niet goed om voor een beeld te **knielen**. *Di a pikin har' taki nanga en m'ma, en m'ma taigi en taki: Yu o kindi kon begi mi!* Toen dat kind haar moeder tegensprak, zei deze tegen haar: Je zal het op je knieën komen goedmaken. (lett: je zal me **knielen** komen smeken) SYN: saka kindi.

broko kindi ww. even door de knieën buigen. (als teken van eerbied).

kindikoko znw. knieschijf. VAR.: kindikrabasi.

kindikrabasi ZIE TREFWOORD: kindikoko.

kino

- 1) znw. bioscoop. *Te yu e sidon na kino, den sma e trapu psa sondro fu taki pardon.* Als je in het **bioscoop** zit, trapt men op je bij het passeren zonder pardon te zeggen.
- 2) znw. film. *A kino san mi go luku, a e gi groskin.* De **film** waarnaar ik ben gaan kijken, geeft je koude rillingen.

kiri

- 1) ww. (ver)moorden, doden, doen sterven. *A fufuruman kiri a frow.* De dief heeft de vrouw **vermoord**. *A oli san leki fu a wagi kiri a grasi.* Door de olie die uit de wagen is gelekt, is het gras **dood gegaan**. ZIE: dede₁.
- 2) ww. uitdoen, uitmaken, afzetten. *Te yu e gwe yu*

mu kiri a faya, yèrè. Als je weggaat moet je het licht **uitdoen**, hoor.

- 3) *ww.* (uit)doven. *Baka te yu kba bron a doti, yu mu kiri a faya bun.* Nadat je het vuil verbrand heb, moet je het vuur goed **uitdoven**.
- 4) *ww.* afmaken, een eind maken aan iets, stoppen, een verhaal of gesprek beëindigen. *Mi kiri a tori.* Ik heb een **eind gemaakt aan** de situatie.
- 5) *bw.* dood. *Skowtu sutu a man kiri.* De politie heeft de man **doodgeschoten**. *A mama fon en eigi pikin kiri.* De moeder sloeg haar eigen kind **dood**.

- 6) *znw.* moord. *Yu yere fu a bigi kiri na Coronie?* Heb je van de grote **moord** te Coronie gehoord?

kiri hori *ww.* achterhouden, stoppen. *No kiri a bal hori. Sutu en! Houd de bal niet vast.* Schiet hem! *A brifi san mi ben seni go na driktoro, a sekretarsi kiri en hori tapu en tafra.* De brief die ik naar de directeur had gezonden, is door de secretaris **achtergehouden** op zijn bureau.

kiriman *znw.* moordenaar.

kisi₁

- 1) *znw.* kist. *Fosi mi kan teki a kisi, a douane mus luku in'sei.* Voordat ik de **kist** kan meenemen, moet de douane er eerst in kijken. ZIE: dosu.
- 2) *znw.* vliegtuig. *A kisi no kon ete.* Het **vliegtuig** is nog niet aangekomen. ZIE: opolangi.

kisi₂

- 1) *ww.* krijgen. *Tide mi kisi wan tin golu fu mi mama.* Ik heb vandaag tien gulden van mijn moeder **gekregen**.
- 2) *ww.* vangen, pakken, te pakken krijgen. *Esde mi kisi wan lo fisi.* Gisteren heb ik een heleboel vis **gevangen**. *Skowtu kisi a fufuruman.* De politie heeft de dief **gepakt**. ZIE: ori.
- 3) *ww.* te pakken nemen, voor de gek houden, beetnemen. *A ben denki taki a bo kisi mi, ma mi sabi den triki fu en.* Hij dacht dat hij mij **te pakken kon nemen**, maar ik ken zijn streken. SYN: kori. ZIE: ori na spotu BI spotu.

kisi ensrefi *ww.* tot bezinning komen, iets te binnen schieten, tot bewustzijn komen, nuchter worden, weer de oude worden. *Mi ben fergiti fa a strati nen, ma baka wan pisten mi kisi misrefi tak' na Grafustrati.* Ik was de straatnaam vergeten, maar na een poosje **schoot het me te binnen** dat het de Gravenstaat was. *A no sabi srefi di a fadon flaw, ma di a kisi ensrefi a ben de na at'oso.* Hij wist niet dat hij flauwgevalen was, maar toen hij **tot bewustzijn kwam**, lag hij in het ziekenhuis. *Baka di en masra dede, a ben kon mangri. Ma saf'safri a e kisi ensrefi baka.* Nadat haar man overleden was, is ze afgevalen. Maar langzamerhand **wordt ze weer de oude**.

kisi bere *zwanger raken.* ZIE TREFWOORD: bere₁.

kisi futu wordt gebruikt als iets verdwenen of gestolen is; pootjes krijgen. ZIE TREFWOORD: futu.

kisi pikin kinderen krijgen, bevallen, verwekken.

ZIE TREFWOORD: pikin₂.

kisi pontu geschikt geworden voor gebruik. ZIE TREFWOORD: pontu.

kisi stoipi stuip trekken. ZIE TREFWOORD: stoipi₁.

k'ka *znw.* uitwerpsel, drek, ontlasting, poep. ZIE TREFWOORD: kaka₁.

k'ko *znw.* pit. ZIE TREFWOORD: koko₁.

klambu *znw.* muskietennet, klamboe.

klapu

- 1) *ww.* een klap geven. A: *Mi o klap' en!* B: *Suma yu o klapu?* A: Ik ga hem **een klap geven!** B: Wie ga je **een klap geven?**
- 2) *znw.* klap. *Mi naki en wan klap' tapu en baka.* Ik heb hem een **klap** op zijn rug gegeven.
- 3) *ww.* slaan, kloppen, uitkloppen. *Klapu a mata gi mi a doro.* **Klop** de mat buiten voor me **uit**. SYN: naki. ZIE: krawasi; bòks.

klapu ini den anu in de handen klappen. ZIE TREFWOORD: anu₁.

klari

- 1) *bnw.* klaar, op, afgelopen, gereed. *Brede klari fu tide.* Het brood voor vandaag is **op**. *Efu den no wini tide, dan a klari gi den kba.* Als ze vandaag niet winnen, dan is het **afgelopen** voor hen.
- 2) *bnw.* klaar, gaar. *A aleisi klari kaba.* De rijst is al **gaar**. SYN: gari₁.
- 3) *ww.* klaarmaken, aflopen, afmaken, volbrengen, voltooiën. *Mi o klari a wroko gi yu.* Ik zal het werkstuk voor je **afmaken**. SYN: kba.

klar'klari *bw.* gereed, klaar. *Someni langa mi sidon klar'klari dya e wakti yu.* Ik ben allang **fb{gereed}** en zit hier op je te wachten. *Un mus de klar'klari ala ten fu yepi tra sma.* We moeten altijd **klaarstaan** om anderen te helpen.

klarun *znw.* klaroen (soort bladgroente). *Amaranthus soorten (Amaranthaceae).*

kleidoti *znw.* kleiaarde.

klep *znw.* een soort val om vogeltjes te vangen (b.v. roti, kanarie, pikolet).

kleri ZIE TREFWOORD: kleriman.

kleriman *znw.* kleermaker. *A kleriman e nai krosi gi sma.* De **kleermaker** naait kleren voor de mensen. SYN: sneiri. ZIE: nai. VAR.: kleri.

klompu *znw.* eenvoudige slipper met houten zool die van boven van een rubberen band is voorzien. SYN: teptep.

kloru₁ *znw.* kleur. SPEC: redi; weti; blaka; geri; blaw; grun; broin; lila.

kloru₂ ZIE TREFWOORD: kloru.

- 1) *ww.* krullen.
- 2) *bnw.* krullend.
- 3) *znw.* krul.

komopo ZIE TREFWOORD: komopo.

- 1) *ww.* komen van, komen uit, vandaan komen. VAR.: kmoto; komoto.
- 2) *ww.* vertrekken.
- 3) *voorz.* vanuit, vanaf.

kmoto ZIE TREFWOORD: komopo.

knapu ww. staan. ZIE TREFWOORD: tnapu.

knekti znw. dienaar, knecht. VAN NL: knecht.

knepa znw. knippa (vrucht). *Melicocca bijugatus* (*Sapindaceae*).

knopo

- 1) znw. knoop.
- 2) ww. dichtknopen. *Fa mi broko mi finga, mi no man knopo mi empi.* Omdat mijn vinger gebroken is, kan ik mijn hemd niet **dichtknopen**.
- 3) znw. knoop (in touw). *Di mi seti mi frigi, a titei kisi wan knopo.* Toen ik mijn vlieger oplet, raakte het touw in de **knoop**. SYN: kundu₁.
- 4) ww. knopen, in de knoop raken, in de knoop maken. *Di mi suku fu lusu a krabita, mi knopo a titei fu en.* Toen ik de geit probeerde los te maken, is het touw **in de knoop geraakt**.
- 5) bnw. gierig, vrekig. *Brada, i no abi fu aksi a baas moro moni. A man disi knopo.* Man, je hoeft de baas niet om meer geld te vragen. Hij is **een vrek**. SYN: gridi.

knopo-olo znw. knoopsgat.

knoru ww. knorren. *Sientje e knoru ala leisi te yu e aksi en fu du wan sani.* Sientje **knort** altijd als je haar vraagt om iets te doen.

koba znw. teil, kom.

kodo bw. wordt gebruikt in combinatie met *wan* om te benadrukken dat het slechts om één gaat. *A frow disi abi wan kodo pikin.* Deze vrouw heeft **slechts één** kind. SYN: enkri.

kodya znw. knuppel. *Odo: Tangi fu bun na kodya.* Spreekwoord: Ondank is 's werelds loon. (lett: Dank voor goedheid is de **knuppel**.)

Kodyo₁ znw. naam van een man die op maandag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

kodyo₂ znw. bruine pelikaan. *Pelecanus occidentalis* (*Pelecanidae*).

Kofi₁ znw. naam van een man die op vrijdag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

kofi₂

- 1) znw. koffie. ZIE: fayawatra.
- 2) znw. koffieplant.

kofibon znw. koffieplant. *Coffea soorten* (*Rubiaceae*). VAR.: kofi₂.

kofimama znw. grote boom die geplant werd als schaduwboom voor de koffieboom. *Erythrina glauca* (*Papilionaceae*).

kofru znw. koffer. VAN NL: koffer.

kofu znw. vuist.

kofu fadon ww. vechten, er vallen slagen. *Den man kosi makandra te kofu fadon.* De mannen scholden mekaar uit totdat **er slagen vielen**. SYN: feti; naki kofu.

kofu kofu tussenw. een weddenschap waarbij een stootje wordt gegeven met een vuist. A: *Kofu kofu, suma o wini? B: Transvaal.* A: Ra, wie gaat winnen? B: Transvaal. GEBRUIK: Het is merendeels spottend bedoeld.

meki wan kofu ww. samen de strijd aangaan, een eenheid vormen (lett: een vuist maken). *Den wrokoman meki wan kofu fu feti nanga den basi.* De arbeiders **verenigden zich** om actie te voeren tegen hun baas. SYN: bondru kon na wan. ZIE: meki mofo.

naki kofu ww. vechten, stompen. SYN: feti.

naki wan kofu ww. een stomp geven. *Di mi trapu tapu a man futu, a naki mi wan kofu.* Toen ik de man op zijn voet trapte, **gaf** hij mij **een stomp**. *Mi o was' en wan kofu na en fesi!* Ik zal hem **een muilpeer verkopen!** VAR.: wasi wan kofu.

koi znw. kooi. *Tapu a koi, noso awari o nyan den fowru.* Doe die **kooi** dicht, anders eten de buidelratten de kippen op. ZIE: pen₂; krafana₁.

koiri

1) ww. kuieren, wandelen. *A winti ben e wai switi di un ben e koiri na watrasei.* Het woei lekker toen we langs de waterkant **wandelden**.

2) ww. uitgaan. *Tamara na wan feistedei, dan mi nanga mi frow o go koiri.* Morgen is een feestdag, dan **gaan** mijn vrouw en ik **uit**.

3) ww. reizen. *Susan p'pa lobi koiri. A yari di psa a go na Ptata nanga Doisrikondre, dan disi yari a o go na Afrikakondre.* Susans vader houdt van **reizen**. Vorig jaar bezocht hij Holland en Duitsland en dit jaar gaat hij naar Afrika.

teki wan koiri ww. een wandeling maken.

koiti znw. kuit (lichaamsdeel). ZIE: futu.

koki znw. kok. GEBRUIK: verouderd.

koko₁

- 1) znw. pit. ZIE: siri; ati₁. VAR.: k'ko.
- 2) znw. zaadballen, testikels, teelbal.
- 3) znw. hoofd, verstand. *No denki taki yu o kisi mi. Mi de na mi koko etc.* Denk niet dat je mij voor de gek kan houden. Ik ben nog goed bij mijn **verstand**. ZIE: kensi.

koko₂

- 1) znw. knobbel, bult. SYN: kundu₁.
- 2) znw. knokkel.
- 3) ww. tikken of kloppen met de knokkels, met de knokkels slaan. *Mi o koko yu na yu ede.* Ik ga je **met mijn knokkels** op je hoofd **slaan**. ZIE: naki.

kokobe

1) znw. door lepra misvormde vingers en tenen. *Sensi en yongu yari a man disi abi kokobe.* Al op jonge leeftijd had deze man **door lepra misvormde vingers en tenen**. *Na gwasu gi den sma kokobe.* De **misvorming van de vingers** is door lepra veroorzaakt. ZIE: gwasi.

2) bnw. door lepra misvormd. *Mi frede fu a fasi mi nanga den kokobe anu fu en.* Ik ben bang om door hem aangeraakt te worden met zijn **door lepra misvormde vingers**.

kokobesma znw. iemand met door lepra misvormde vingers en tenen. ZIE: nabotsing.

kokodiako tussenw. ter nabootsing van het hanegekraai, kukeleku.

kokolampu *znw.* olielampje (wordt vaak zelf gemaakt).

kokro *znw.* koker, duiker. *Te den kokro lai nanga santi, dan a watra no e hari moro.* Als de **duikers** vol zand zitten, kan het water er niet meer doorheen stromen.

kokronto *znw.* kokosnoot. ZIE TREFWOORD: kronto.

koleisi

- 1) *znw.* club, sociëteit.
- 2) *znw.* speelhuis, speelhol. *A koleisi na a oso pe den sma e go prei karta, dobbel, nanga dringi sopi.* Een **speelhuis** is een huis waar men kaart speelt, dobbelt en sterke drank gebruikt.

kolera *znw.* psychiatrische inrichting. In Suriname is 's Lands Psychiatrische Inrichting beter bekend als L.P.I. SYN: lawman-oso.

koleradatra *znw.* psychiater. SYN: lawman-datra.

koloku

- 1) *znw.* geluk. *Yu abi koloku taki alen kon tide.* Je heb **geluk** dat het vandaag geregend heeft.
- 2) *bnw.* gelukkig. *Yu kan gudu ma toku yu no koloku.* Je kan rijk zijn maar toch niet **gelukkig**.

kolu *znw.* gulden. ZIE TREFWOORD: golu.

komandanti *znw.* bevelhebber. ZIE: ofisiri.

komanderi

- 1) *ww.* bevelen. *A kapten komanderi den srudati fu en fu kiri ala den sma ini a dorpu.* De kapitein **gaf** zijn soldaten het **bevel** om iedereen in het dorp te doden.
- 2) *znw.* bevel, gebod.

kombekasi *znw.* komijnekaas, Leidse kaas.

komedi *znw.* grap. *Efu yu miti a man dati wan presi, a mus meki yu lafu nanga den komedi fu en.* Als je die man ergens ontmoet, brengt hij je zeker aan het lachen met zijn **grappen**. ZIE: fatu₂.

komediman *znw.* grappenmaker. ZIE: spotuman.

komediprei *znw.* toneelspel.

komki

- 1) *znw.* een kom of kommetje.
- 2) *znw.* gewricht (van knie of been). *A kindi kmopo na en komki.* De knie is uit de **kom** geschoten. ZIE: skrufu₂.

komkomro *znw.* komkommer. *Cucumis sativus (Cucurbitaceae).*

komopo

- 1) *ww.* komen van, komen uit, vandaan komen. *Ope yu kmopo?* Waar **kom** je **vandaan**? *A kmopo fu strafoso.* Hij is **uit** de gevangenis vrijgekomen. VAR.: komoto; kmoto; kmopo.
- 2) *ww.* vertrekken. *O lati mi mu kmopo fu oso?* Hoe laat moet ik van huis **vertrekken**? SYN: lusu.
- 3) *voorz.* vanuit, vanaf. *Mi waka kmopo fu foto go na oso.* Ik ben **vanuit** de stad naar huis gelopen. *Kmopo fu now dan ala sma mus abi wan karta fu kon in'sei.* **Vanaf** nu moet een ieder een toegangsbewijs hebben om binnen gelaten te worden.

komoto ZIE TREFWOORD: komopo.

kompe *znw.* kameraad, vriend, vriendin. SYN: mati.

komsarsi *znw.* commissaris, districtshoofd. ZIE: inspektoro; drikto.

kon

- 1) *ww.* komen, aankomen. *Tamara mi o kon luku yu.* Morgen **kom** ik je opzoeken. *A plane o kon tide neti neigi yuru ten so.* Het vliegtuig **komt** vanavond omstreeks negen uur **aan**. ZIE: doru₂.
- 2) *ww.* worden. *A ben de wan kankan man-nengre, ma now a kon swaki.* Hij was een flinke man, maar nu is hij zwak **geworden**. ZIE: tron₁.

broko kon *ww.* plotseling of onverwachts aankomen. *Di mi ben tnapu na dorosei e taki nanga mi mati, ne mi si mi p'pa e broko kon tapu a uku.* Toen ik buiten met mijn vriend stond te praten, zag ik **plotseling** mijn vader op de hoek **aankomen**.

efu a kon so tak'... als mocht blijken dat. *Efu a kon so tak' yu tron drikto dya, mi o libi a wroko.* **Als mocht blijken dat** jij directeur wordt, neem ik ontslag.

kon baka *ww.* terugkomen. *Mi seni a pikin go na a friyari-oso, ma a no e denki fu kon baka na oso.* Ik heb het kind naar dat verjaarsfeest gestuurd, maar ze denkt er niet aan om **terug te komen**. ZIE: drai baka BIJ drai; go baka BIJ go.

kon go *ww.* meekomen, meegaan. *Mi e go na wowoyo. Yu e kon go?* Ik ga naar de markt. **Kom je mee?** *Angri e kiri mi. Kon un go na kukru.* Ik heb honger. Kom mee naar de keuken (lett: **kom laat ons** naar de keuken **gaan**).

kon bun baka *ww.* verzoenen, een relatie herstellen. *Yari langa den tu man disi ben abi trobi, ma a owruyari di psa den kon bun baka nanga makandra.* Deze mannen hadden jaren lang ruzie, maar tijdens de afgelopen Oudejaarsviering hebben ze **het weer goed gemaakt**.

kon ferstan *beseffen, zich realizeren, bewust worden.* ZIE TREFWOORD: ferstan.

kon makandra *bij elkaar komen, vergaderen.* ZIE TREFWOORD: makandra.

kon na krin *openbaar worden, aan het licht komen, onthuld worden.* ZIE TREFWOORD: krin.

kon na leti *in het openbaar komen, zichtbaar worden.* ZIE TREFWOORD: leti₁.

kon na syen *jezelf te schande maken.* ZIE TREFWOORD: syen.

kon na wan *ww.* bij elkaar komen.

kari kon na wan *ww.* bij elkaar roepen. *Te a bel naki, a skoromisi e kari den pikin kon na wan.* Als de bel luidt, **roept** de juf de kinderen **bijeen**.

hari kon na wan *ww.* bij elkaar halen of trekken. *Di un kba wai a prasi, un hari ala a grasi kon na wan dan un sutu faya gi en.* Nadat we het erf gewied hadden, **haalden** we al het gras **bijeen** en staken het in brand.

lon kon na wan *ww.* naar elkaar toe rennen. *Di*

den pikin fowru si a dagu, den lon kon na wan.
Toen de kuikens de hond zagen, **renden** ze naar elkaar toe.

tyari kon na wan ww. bij elkaar brengen. *Fosi un bigin, a o bun efu un tyari ala sani san un abi fanowdu kon na wan.* Voordat we beginnen, zou het goed zijn als we alles wat we nodig hebben **bijeen brengen**.

konbaka znw. terugkomst. *Sensi Ronald gwe bigin fu januari na Kersow fu tu wiki, te nanga now mi no man si a konbaka fu en.* Sinds Ronald begin januari voor twee weken naar Curaçao is gegaan, heb ik hem nog niet zien **terugkomen**.

kondre

- 1) znw. land, landstreek.
 - 2) znw. dorp waar de boslandbewoners wonen.
- dorosei kondre** znw. vreemd land, buitenland.

kondreman znw. landgenoot. GEBRUIK: Wordt meestal gehoord als aanspreektitel in toespoken.

konfryari

- 1) znw. groot feest, kermis. ZIE: fesa.
- 2) znw. koninginnedag, verjaardagsfeest van de koningin in de koloniale tijd.

koni

- 1) bnw. knap, slim, wijs, pienter. *Te yu no tranga, yu mu koni.* Wie niet sterk is moet **slim** zijn.
- 2) znw. streek, list, wijsheid, kennis, slimheid. *Dan a frow prakseri wan koni.* Toen bedacht de vrouw een **list**. *A man disi no ben go na skoro. Dan pe a feni a koni disi dan?* Deze man heeft geen onderwijs genoten. Vanwaar heeft hij deze **wijsheid** dan? ZIE: triki₁.

koniman znw. een geleerde, slimmerik. ZIE: bradi-edeman.

konkoni

- 1) znw. goudhaas, Surinaams konijn. *Dasyprocta leporina (Dasyproctidae).* Ook bekend als *aguti*.
- 2) znw. konijn. *Oryctolagus (Leporidae).* Soms ook *bakra-konkoni* genoemd om het te onderscheiden van het Surinaams konijn.

konkonisneki znw. indigoslant. *Drymarchon corais (Colubridae).* Ook bekend als *kruyaraman*.

konkru

- 1) ww. klikken, konkelen, verraden. *A boi konkru na en mama taki en brada fufuru wan pisi fowrumeti ini a patu.* Die jongen heeft aan zijn moeder **verklikt** dat zijn broer een stuk kippevlees uit de pot gestolen heeft. *Mi nanga a boi go fufuru awara, dan a boi go konkru mi na a man san abi a gron.* Die jongen en ik zijn awara's gaan stelen. Toen heeft hij mij **verraden** aan de eigenaar. ZIE: hoigri. VAN NL: konkelen.
- 2) ww. roddelen, kwaadspreken. *Den frow san yu e si sidon dape, na konkru den e konkru sma tori.* Die twee vrouwen die je daar ziet zitten, zitten over anderen te **roddelen**. *Aladi a frow e libi*

wan krin libi, den sma e konkru taki a e libi wan motyo libi. Hoewel die vrouw een behoorlijk leven leidt, **zeggen** de mensen dat ze een hoer is.

- 3) ww. smoezen, influisteren, vooruit vertellen. *Di a frow ben konkru na a trawan abra en birfrow, a skreki di a si en birfrow e waka e kon.* Toen die vrouw de ander iets over haar buurvrouw **influisterde**, schrok ze, want ze zag haar buurvrouw net aankomen.

konkrudosu

- 1) znw. radio. GEBRUIK: Men zegt nu meestal *pokudosu* of *radio*.
- 2) znw. iemand die veel roddelt.

konkruman

- 1) znw. roddelaar.
- 2) znw. verrader.

konkrutitei znw. telefoon.

naki wan konkrutitei ww. bellen, telefoneren. *Naki wan konkrutitei gi mi go na mi wroko. Bel even voor me naar mijn werkgever.* SYN: bèl.

konmakandra znw. vergadering, bijeenkomst, samenkomst. *Den ori wan konmakandra fu taki fa a wroko mus seti.* Men hield een **vergadering** om te bespreken hoe het werk gedaan moest worden. SYN: krutu.

konofroku znw. knoflook. *Allium sativum (Liliaceae).* VAN NL: knoflook.

konsensi znw. geweten. *Mi abi wan krin konsensi fesi Gado.* Ik heb een zuiver **geweten** voor God.

konsensi fonfon znw. gewetens wroeging. *Mi no abi konsensi fonfon bika a no mi kiri a man.* Ik heb geen **wroeging** want ik heb de man niet gedood.

kontren znw. omgeving, buurt, streek (gebied), wijk. *Ala den sma fu Moengo nanga a kontren drape ben kon luku a plei.* Al de mensen van Moengo en **omgeving** kwamen naar de wedstrijd kijken.

kopi₁ znw. kop. *Antoon ben lobi kon nanga en eigi kopi nanga skotriki te a ten ben doro fu un go dringi kofi.* Antoon kwam altijd met zijn eigen **kop** en schotel als het tijd was voor de koffiepauze. TEGENHANGER: skotriki₁. VAR.: kopki.

kopi₂ znw. houtsoort. *Goupia glabra (Goupiaceae).*

kopki ZIE TREFWOORD: kopi₁.

kopro

- 1) znw. koper, koperwerk. *Mi o bai lemki fu krin a kopro fu mi.* Ik ga lemmetjes kopen om mijn **koperwerk** op te poetsen. GEBRUIK: Waar nodig maakt men onderscheid tussen *redi kopro* (roodkoper) en *geri kopro* (geelkoper). ZIE: gowtu; solfru; isri; loto.

- 2) bnw. koperen.

koprokanu znw.

- 1) scheldwoord (gebruikt voor een mulat).
- 2) soort Assepoester.

kopronengre znw. neger met geelachtige kleur.

koproprin

- 1) *znw.* malariamuskiet. *Anopheles soorten* (*Culicidae, O. Diptera*).
- 2) *znw.* bepaald soort mug die bekend staat om zijn harde steek.

koprosensi *znw.* koperen cent. *Mi no abi no wan koprosensi.* Ik heb geen rooie cent. N.B. vroeger waren de muntstukken van één cent van koper.

koprosmeti *znw.* kopersmid.

koranti *znw.* krant.

mofokoranti *znw.* gerucht, onzeker bericht, geruchtenmolen.

korenti₁ *znw.* krent. ZIE TREFWOORD: krenti₁.

korenti₂ *znw.* kleine haarkrullen. ZIE TREFWOORD: krenti₂.

kori *ww.* voor de gek houden, bedriegen, foppen, bedonderen. *A man kori mi taki a bo kon.* Die man heeft me voor de gek gehouden toen hij zei dat hij zou komen. SYN: kisi₂. ZIE: ori na spotu BIJ spotu; dyote.

korikori *znw.* rode ibis. *Eudocimus ruber* (*Threskiornithidae*). Ook bekend als flamingo.

kork'ati *znw.* tropenhelm.

korke *znw.* verzamelnaam voor verschillende soorten kolibrie. (*Trochilidae*).

kor'kori

- 1) *ww.* vleien. *Efu yu kor'kori en, yu o kisi san yu wani.* Als je hem vleit, krijg je van hem wat je wilt.
- 2) *ww.* paaien. *Den kor'kori a pikin nanga wan sukrusani di en m'ma gwe.* Men paaide het kind met een snoepje toen de moeder wegging.
- 3) *znw.* vleierij. *Mi kon weri fu a kor'kori fu en.* Ik heb genoeg van zijn vleierij.

korku

- 1) *znw.* kurk. *A furu a batra te na a neki, dan a naki wan korku na a batra mofo.* Hij vulde de fles tot de rand en plaatste daarna een kurk op de opening.
- 2) *znw.* dobber, drijver. *Den fis'man tai korku na den fis'neti fu den kan si pe den de.* De vissers bevestigden dobbers aan hun netten om te kunnen zien waar ze zijn.

korkutreki *znw.* kurketrekker.

koro₁ *znw.* kool. *Brassica oleracea* (*Brassicaceae*).

koro₂ *znw.* waterbreuk (med.).

korpatu *znw.* houtskoolpot. *Ala sma abi wan korpatu na oso. Dan te gas no de, den e bori tapu krofaya.* Iedereen heeft een houtskoolpot in huis. Als er geen gas is, kookt men op houtskool. ZIE: krofaya.

korpu *znw.* korporaal. ZIE: ofisiri.

Korsow *znw.* Curaçao. VAR.: Kersow.

korsow-alanya

- 1) *znw.* citrussoort, zuuroranje. *Citrus aurantium* (*Rutaceae*). Ook bekend als swa-alanya.
- 2) *znw.* mandarijn (Curaçaose oranje). *Citrus*

reticulata (*Rutaceae*). ZIE: alanya.

korsow-apra *znw.* Curaçaose appel. Is wit, roze of rood en is ongeveer 5 cm lang. *Syzygium samarangense* (*Myrtaceae*). wordt ook gewoon *apra* genoemd als het niet nodig is hem te onderscheiden van andere appelsoorten.

korsu *znw.* koorts. *A siki e gi tranga korsu.* Door deze ziekte krijgt men hoge koorts. *A korsu e saka.* De koorts vermindert.

kosi₁

- 1) *ww.* uitschelden. *Yu yere fa a frow kosi en masra di a no gi en a moni?* Heb je gehoord hoe de vrouw haar man uitschold toen hij haar geen geld gaf? *Kosi granm'ma na noti, ma fu begi en baka.* Uitdrukking: Het is makkelijk je grootmoeder uit te schelden, maar vergiffenis vragen is moeilijker. SYN: sangabanga; skuru; was' go. ZIE: krutu. VAR.: kos'kosi₂.

kosi₂ *znw.* revérence, eerbiedige buiging. *Te den bigisma e miti densrefi dan fu lespeki den e meki wan kosi gi densrefi.* Wanneer oudere mensen elkaar ontmoeten, maken ze uit respect een buiging voor elkaar. GEBRUIK: verouderd. VAN ENG: curtsy.

kos'kosi₁

- 1) *znw.* gescheld, gekibbel. *A kos'kosi fu den tu sma dati e weri mi ede.* Het gescheld van die twee mensen maakt me moe.
- 2) *ww.* kibbelen, zeuren. *Heri dei yu e kos'kosi a mi yesi.* De hele dag zit je aan mijn oor te zeuren. ZIE: krut'krutu.

kos'kosi₂ *ww.* uitschelden. ZIE TREFWOORD: kosi₁.

koso *ww.* hoesten. *Ai, wakti. Mi mu koso even.* Wacht, ik moet even hoesten.

kosodresi *znw.* hoestdrank.

kosokoso

- 1) *ww.* constant of veel hoesten. *A griep naki mi. Heri dei mi e kosokoso.* Ik heb griep. Ik hoest de hele dag.
- 2) *znw.* hoest. *A kosokoso teki mi. Ik hoest. Odo: Yu kan kibri yu granmama, ma yu no man kibri en kosokoso.* Spreekwoord: Al is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaalt hem wel.

koti₁

- 1) *ww.* snijden, knippen, zagen. *A nefi dede. Mi no man koti a meti.* Dat mes is bot. Ik kan het vlees niet snijden. *Bifo yu nai wan yapon yu mus koti a krosi.* Als je een jurk gaat naaien, moet je hem eerst uitknippen. *Koti a planga pe a marki de.* Zaag de plank waar het merkteken staat. ZIE: sa₃; kapu.
- 2) *ww.* breken (van een draad of touw). *Di a begin hari tranga na a titei, a titei koti.* Toen hij hard aan het touw begon te trekken, brak het.
- 3) *ww.* opereren. *A datra koti a frow.* De dokter heeft de vrouw geopereerd.
- 4) *ww.* oogsten. *Fosi den ben koti aleisi nanga anu, ma now den e koti en nanga combine.* Vroeger

oogstte men rijst met de hand, maar nu doen ze het met een combine. ANT: sai; prani. VAN ENG: cut.

5) ww. afsluiten. *Di a frow no pai en faya dri mun langa, den koti en faya.* Omdat die vrouw drie maanden lang de electra rekening niet heeft betaald, hebben ze de electriciteit **afgesloten**.

6) ww. aftrekken, inhouden. *A man leni wan moni na bangi, dati meki ala mun en moni e koti.* De man heeft geld bij de bank geleend, daarom wordt er maandelijks iets van zijn geld **ingehouden**. SYN: puru; hori.

7) ww. gesneden zijn, gebroken. *A titei koti.* Het touw **is doorgesneden**. of Het touw **is gebroken**.

8) ww. schiften (van melk). *Efu yu libi a merki tnapu langa na dorosei, a o koti.* Als je de melk lang buiten laat staan zal hij **schiften**. ZIE: pori; skefti.

bere koti een onverwachts opkomende drang om af te gaan, meestal gepaard gaande met krachtige darmkrampen.

koti₂

1) ww. ruzie hebben, vijandschap. *Mi no e taki nanga en. Mi koti nanga en.* Ik heb ruzie met haar, ik heb met haar gebroken. SYN: kaba; prati; skotu.

2) ww. opschieten, het met iemand kunnen. *Meisje, mi no sabi fa yu kan koti nanga sowan gridi man.* Meisje, ik weet niet hoe je met zo een gierige man kan **opschieten**. *Mi no e koti nanga en. A no abi maniri.* Ik kan niet met hem **opschieten**. Hij is onbeleefd. SYN: feni; waranfaya.

koti₃ ww. mooi gekleed gaan. *Man, yu e koti tide!* Zeg, wat zie je er mooi uit vandaag! SYN: prodo.

koti a dron goed op de trom spelen. ZIE TREFWOORD: dron.

koti abra oversteken. ZIE TREFWOORD: abra.

koti faya vonken. ZIE TREFWOORD: faya₁.

koti odo een spreekwoord gebruiken. ZIE TREFWOORD: odo.

koti pasi de weg afsnijden, een kortere weg nemen. ZIE TREFWOORD: pasi.

koti pasi gi uit de weg gaan, vermijden. ZIE TREFWOORD: pasi.

koti puru afsnijden, wegsnijden, amputeren. ZIE TREFWOORD: puru.

koti strafu straf ondergaan. ZIE TREFWOORD: strafu.

koti wan boktu een bocht beschrijven. ZIE TREFWOORD: boktu.

koti wan luku diagnose van een toverdokter. ZIE TREFWOORD: luku.

koti wan sma mofo iemand in de rede vallen, iemand onderbreken. ZIE TREFWOORD: mofo.

koti wan tori een verhaal of gesprek beëindigen. ZIE TREFWOORD: tori.

koti wan trobi bemiddelen. ZIE TREFWOORD: trobi.

kotimarki znw. litteken van een snijwond.

kot'koti₁ ww. versnijden. ZIE: koti₁.

kot'koti₂ znw. veenmol. *Gryllotalpidae, O. Hymenoptera.*

kot'loto znw. een stukje lood gesneden van een oude batterij. *Fosi un ben sutu slinger nanga kot'loto te un ben go onti legwana.* Vroeger gebruikten we **stukjes lood** bij het schieten met onze katapult als we op leguanenjacht gingen.

koto

1) znw. rok. ZIE: yapon.

2) znw. klederdracht, traditionele Creoolse jurk speciaal gedragen op feestdagen. ZIE: anyisa.

kotodansi znw. dansfeest, meestal gehouden op een *bigiyari*, waarbij vrouwen alleen koto's mogen dragen.

kotoigi

1) znw. getuige.

2) ww. getuigen. *Skowtu tyari tu man kon di e kotoigi tak' den si tak' na a dagu disi meki a frow fadon. Ma wan fu den kotoigi ben de bakasei e nyan di a sani psa.* De politie heeft twee mannen gehaald die **getuigen** dat ze gezien hebben dat de vrouw door deze hond is gevallen. Maar een van de **getuigen** zat achterin te eten toen het voorval plaats vond. VAR.: ketoigi.

kotomisi₁ znw. vrouw gekleed in de traditionele Creoolse klederdracht.

kotomisi₂ znw. maagdenpalm. *Lochnera rosea (Apocynaceae).*

kownu znw. koning.

kownukondre znw. koninkrijk.

kownu-oso znw. paleis.

kownusturu znw. troon.

kowru

1) bnw. koud. *Esde mi kowru sote taki mi begin beifi.* Gisteren had ik het zo **koud**, dat ik begon te bibberen. ANT: faya₁; waran. ZIE: brokokowru.

2) znw. kou. *Kiri a airco. Mi no man nanga a kowru moro.* Zet de airco af. Ik krijg het te koud. (lett: Ik kan de **kou** niet meer verdragen.)

3) ww. koud maken. *Kowru a biri.* Laat het bier **koud** worden.

kowru ati bedaren, tot rust komen of brengen. ZIE TREFWOORD: ati₁.

kowru-ati znw. gerust hart. *Di a kon na wroko, en ati ben bron. Ma baka di a taki nanga a basi, a gwe nanga kowru-ati.* Toen hij op zijn werk kwam, was hij boos. Maar nadat hij met de baas gesproken had, ging hij met een **gerust hart** weg.

kowrudresi znw. laxeermiddel. SYN: lakseri. ZIE: dresi.

kowrupe znw. schaduw, koele plaats. *A faya! Kon un suku wan kowrupe fu bro un futu.* Het is benauwd! Laten we een **koele plaats** opzoeken om even te rusten.

kowruten *znw.* de koude tijd, winter.

kowsbanti *znw.* kouseband (een soort lange sperzieboon). *Vigna sinensis (Papilionaceae)*.

kowsu

1) *znw.* sok, kous.

2) *znw.* condoom. SYN: pipikowsu.

kra *znw.* de menselijk geest, ziel. ZIE: sili.

krabasi *znw.* kalebas.

krabasibon *znw.* kalebasboom. *Crescentia cujete (Bignoniaceae)*.

krab'dagu *znw.* wasbeer. *Procyon cancrivorus (Procyonidae)*.

krabita *znw.* geit. *Capra hircus (Capridae)*. MNL: bokoboko.

krab'krabu₁

1) *znw.* krabber, ijzeren rooster om schoenen op af te vegen. SYN: figifutu.

2) *znw.* hark. SYN: har'hari.

3) *znw.* schraapsel.

krab'krabu₂

1) *ww.* voortdurend of vaak krabben. *Di a ben pikin, a ben krab'krabu den soro. Dat' meki a abi someni flaka na en futu.* Toen hij klein was heeft hij **vaak** aan zijn puisten **gekrabt**. Daarom heeft hij zo veel vlekken op zijn benen.

2) *ww.* krabbelen. *Puru a buku na a pikin anu fosi a krab'krabu en.* Haal het boek uit de handen van het kind voordat het (met een potlood) erin **krabbelt**.

3) *znw.* krassen, gekrabbel. *A CD lai krab'krabu, dat' meki a no e drai bun.* De CD zit **vol krassen**, daarom draait hij niet goed.

4) *bnw.* bekrast, bekrabbeld. *Ala den skorobangi krab'krabu.* Al de schoolbanken zijn **bekrast**.

krabnari *znw.* rib. SYN: lebriki.

krab'patu

1) *znw.* schraapsel uit pot of pan, restje. *Robby, yu kan nyan a nyanyan ini a patu, ma yu mu libi wan krab'patu gi mi.* Robby, je kan eten wat in de pot is, maar laat een **restje** voor mij.

2) *znw.* een apart gemaakte portie van wat achtergehouden deeg (b.v. van een pom of een koek). *Tide te yu e meki a pon, dan yu mu meki wan pikin krab'patu gi mi tu.* Als je vandaag pom maakt, moet je ook een kleine **portie** voor mij maken.

krabu₁

1) *ww.* krabben, schuren. *Fosi yu ferfi a sturu, yu mu krabu a owru ferfi puru.* Voordat je die stoel verft, moet je de oude lak eraf **schuren**. SYN: skuru. ZIE: kras₁.

2) *znw.* kras. *Mi oto kisi wan krabu na a doro.* Er zit een **kras** op de deur van mijn auto. ZIE: krab'krabu₂.

krabu₂ *znw.* krab. *(O. Decapoda)*.

krabu wan olo een kuil graven (bijv. als een hond). ZIE TREFWOORD: olo.

krabu-aka *znw.* krabbenbuiserd. *Buteogallus*

aequinoctialis (Accipitridae).

krafana₁ *znw.* vogelknip. ZIE: klep.

krafana₂ *znw.* karavaan. GEBRUIK: wordt niet meer vaak gebruikt, meestal zeggen de mensen *stoet*.

kragi

1) *ww.* klagen, aanklagen, klagen over. *Heri dei den pikin disi e kragi tak' brede no de.* De hele dag **klagen** deze kinderen dat er geen brood is. *A go kragi en masra gi en brada.* Ze is bij haar broer gaan **klagen over** haar man. *Mi o tyari en go kragi na skowtu.* Ik ga hem **aanklagen** bij de politie.

2) *znw.* klacht. *Den wrokoman tyari den kragi go na ministerie.* De werknemers hebben een **klacht** ingediend op het ministerie.

kraka *ww.* iets of iemand steunen. *Opo a banabon tnapu, kraka en, dan yu e poti doti gi en.* Zet de bananeboom recht op, **zet er een stut bij** en doe er wat aarde omheen.

krakatiki *znw.* gevorkte stok die gebruikt wordt om een tak van een boom te ondersteunen; stut.

krakeri

1) *bnw.* vitterig, klagerig, lastig. *Mi no lobi go luku mi granm'ma bika a krakeri tumsi.* Awinsi san mi e du, a no e feni en bun. Ik ga mijn grootmoeder niet graag bezoeken omdat ze **altijd klaagt**. Wat ik ook doe, het is nooit goed.

2) *ww.* lastig zijn, lastig vallen. *A pikin disi e krakeri mi.* Dit kind **valt me lastig**.

krakti

1) *znw.* kracht. *Baka di a siki, a no ben abi krakti moro.* Na zijn ziekte, had hij geen **kracht** meer. ZIE: makti.

2) *bnw.* krachtig, overtuigend, veel voedingsstoffen bevattend. *Efu lanti no feti a drugs tori tapu wan krakti fasi, ala sma o lasi bribi ini den.* Als de regering het drugs probleem niet op een **overtuigende** manier aanpakt, zal iedereen het geloof in hen verliezen. *Mi o bori wan krakti supu gi yu.* Ik zal een **krachtige** soep voor je klaarmaken.

krakun *znw.* kalkoen. *(Meleagrididae)*.

krampu₁ *znw.* kramp.

krampu ensrefi gespannen, krampachtig. *Yu kan si tak' Norbert frede datra. A heri pasi a sidon krampu ensrefi.* Je kunt zien dat Norbert bang is voor de dokter. De hele weg zat hij **in een krampachtige houding**. (lett: zat hij zichzelf te krampen)

krampu₂

1) *znw.* klem.

2) *znw.* houten klamp voor het afsluiten van een deur of venster.

3) *ww.* een deur of venster vastmaken met een klamp.

krape

1) *znw.* verzamelnaam voor verschillende soorten zeeschildpad. SPEC: aitikanti; karet; warana. ZIE:

sekrepatu.

- 2) *znw.* soepschildpad. *Chelonia midas* (*Cheloniidae*).

krara *znw.* kraal. *A pikin tringi den krara meki wan moi keti fu den.* Het kind reeg de **kralen** aan een tot een mooie ketting.

kraraketi *znw.* kralensnoer.

krarasneki *znw.*

- 1) echte koraalslang. *Micrurus soorten (Elapidae)*.
- 2) onechte koraalslang. *Erythrolamprus aesculapii (Colubridae)*.
- 3) onechte koraalslang. *Anilius scytale (Aniliidae)*.
- 4) wormhagedis. *Amphisbaena fuliginosa (Amphisbaenidae)*. Ook bekend als *tu-ede sneki*.

kras'dagu *znw.* valse hond, wilde hond.

kras'ede *znw.* bezorgdheid, ongemak. *Mi o seti ala un tori gi unu, dan un srefi no o abi no wan enkri kras'ede.* Ik zal alle zaken voor jullie regelen, dan hebben jullie er geen **zorg** over.
SYN: brok'ede.

krasi₁

- 1) *ww.* krassen, krabben. *Yu no mu krasi den poisi tapu yu skin.* Je moet de puisten op je huid niet open**krabben**. ZIE: skuru. VAN NL: krassen.
- 2) *ww.* jeuken. *A poisi e krasi mi.* Het puistje **jeukt**.
ede krasi *bnw.* intelligent, knap. *Marlon ede krasi; a e kisi soso neigi nanga tin na skoro.* Marlon is **intelligent**; hij krijgt alleen maar negens en tienens op school. SYN: srapu.

krasi₂

- 1) *bnw.* agressief, wild, razend. *A dagu disi krasi. No meki grap nanga en.* Deze hond is **agressief**. Wees voorzichtig met hem.
- 2) *bnw.* fel, heet. *A son krasi tide.* De zon is **fel** vandaag. ZIE: faya₁; pepre.
- 3) *bnw.* onstuimig. *Te alen kon hebi, dan a watra ini a liba e krasi.* Als het zwaar geregend heeft, is de rivier **onstuimig**.
- 4) *bnw.* geil, wellustig. *A man disi krasi, dati meki a abi someni frow.* Deze man is **een wellusteling**, daarom heeft hij zoveel vrouwen.

krasi ede zich het hoofd breken, bezorgd maken, piekeren. ZIE TREFWOORD: ede.

krasiwiwiri *znw.* brandnetel. *Laportea aestuans (Urticaceae)*.

kraskrasi *znw.* uitslag, jeuk, eczeem, schurft. *Mi no man dringi merki noso mi e kisi kraskrasi.* Ik mag geen melk drinken, anders krijg ik **jeuk**.

kras'meti *znw.* wild dier dat mensen aanvalt. SYN: ogrimeti.

kras'mira *znw.* diefmier. *Solenopsis geminata (Formicidae, O. Hymenoptera)*.

kras'taya *znw.* niet eetbare soorten tajer met een scherpe smaak. *Xanthosoma soorten (Araceae)*.

kras'todo *znw.* reuzenpad. *Bufo marinus (Bufonidae)*. Ook bekend als *bigitodo*.

kratafra *znw.* rituele maaltijd om de geest te versterken.

krawasi

- 1) *ww.* slaan, zwepen. GEBRUIK: verouderd. ZIE: naki; klapu; wipi.
- 2) *znw.* karwats, zweep. SYN: wipi.

krawatasneki *znw.* bepaald soort slang. *Liophis lineatus (Colubridae)*. Ook bekend als *swipi*.

krawerki *znw.* karwei, bijbaantje. *Mi no ben abi wroko, ma now mi feni wan krawerki.* Ik had geen werk, maar nu heb ik een **karwei** gevonden. ZIE: wroko.

krawkraw₁ *znw.* chips. GEBRUIK: (Tegenwoordig gebruikt men het engelse woord *chips*.)

krawkraw₂ *znw.* kraanral (vogel). *Aramus gaurana (Aramidae)*.

kreb'ede

- 1) *bnw.* kaal, kaalhoofdig. SYN: pir'ede.
- 2) *znw.* kaalkop.

krebi

- 1) *bnw.* kaal.
- 2) *ww.* kaalknippen.

krefti *znw.* verzamelnaam voor kreeften en kreeftachtige dieren. (*KL. Crustaceae*).

krei

- 1) *ww.* huilen, schreien. *Mi ati e krei.* Ik ben diep bedroefd (lett: Mijn hart **huilt**). ANT: lafu.
- 2) *znw.* gehuil. *Mi no man nanga a krei fu a pikin disi.* Ik kan het **gehuil** van dit kind niet langer aanhoren. VAR.: kreikrei.

bari krei *ww.* in tranen uitbarsten. *Di en mama dede, a bari krei.* Toen zijn moeder overleed, **barste hij in tranen uit**.

kreikrei *znw.* gehuil. ZIE TREFWOORD: krei.

kreiti *znw.* krijt.

krempi *ww.* krimpen. *Di mi wasi a bruku, a krempi tak' mi no man weri en moro.* Toen ik de broek gewassen had was hij zo **gekrompen** dat ik hem niet meer kon dragen.

kren *ww.* klimmen. *Mi kren go na loktu.* Ik **klom** naar boven.

krenti₁ *znw.* krent. VAR.: korenti₁.

krenti₂ *znw.* kleine haarkrullen. ZIE: wiwiri. VAR.: korenti₂.

Kresneti *znw.* kerstnacht, kerstdag(en), kerstfeest. *Wi winsi unu wan switi Kresneti nanga wan bun nyun yari.* Wij wensen u een vrolijk **kerstfeest** en een gelukkig nieuw jaar. ZIE: Bedaki.

Kribisi

- 1) *znw.* Indiaan uit de stam der Karaïben.
- 2) *bnw.* Karaïbs.

Kribisitongo *znw.* Karaïbse taal.

kriboi *bnw.* laatste. *Now mi o gi unu a kriboi pisi fu a tori.* Nu ga ik jullie het **laatste** gedeelte van het verhaal vertellen. ANT: fosi; SYN: laste.

kriboiwan *znw.* laatste. SYN: lastewan; ANT: fosiwan.

kriki *znw.* kreek, beek, zijrivier. ZIE: liba; swampu; gotro; kanari₂.

krimneri *znw.* spade, soort schop. ZIE: skopu₂.

krin

- 1) *bnw.* schoon, netjes, rein, zonder schuld. *I mu gruma den krosi bun meki den kon krin.* Je moet de kleren goed schrobben om ze **schoon** te krijgen. *Griti a patu krin.* Schuur de pot **schoon**. *Aladi a frow e libi wan krin libi, den sma e konkru taki a e libi wan motyo libi.* Hoewel die vrouw een **behoorlijk** leven leidt, zeggen de mensen dat ze een hoer is. *Mi anu krin.* Ik heb geen schuld (lett: mijn handen zijn **schoon**). ANT: doti₂.
- 2) *ww.* schoonmaken, poetsen. *Te yu kba krin a dyari, dan yu mus bron a doti.* Wanneer je het erf hebt **schoongemaakt**, moet je het vuil verbranden. *Mi o bai lemki fu krin a kopro fu mi.* Ik ga lemmetjes kopen om mijn koperwerk op te **poetsen**. ANT: morsu.
- 3) *bnw.* helder. *Mi ai krin etc.* Ik kan nog goed zien (lett: mijn ogen zijn nog **helder**). *Dei kon krin kba.* Het daglicht is al aangebroken (lett: de dag is al **helder**). *A boi ferstan no krin etc.* De jongen begrijpt het nog niet (lett: zijn verstand is nog niet **helder**). *Yu ede krin etc.* Je bent nog **goed bij je hoofd**. ANT: dungru.
- 4) *bw.* duidelijk, verstaanbaar. *A man taki a tori krin.* De man heeft dat geval **duidelijk** uitgelegd. ANT: dangra.

kon na krin *ww.* openbaar worden, aan het licht komen, onthuld worden. *Mi suku fu kibri a tori, ma baka wan pisten ala sani kon na krin.* Ik probeerde de zaak verborgen te houden, maar na een tijdje is alles **aan het licht gekomen**. SYN: kon na leti.

tyari kon na krin *ww.* openbaar maken, onthullen, aan het licht brengen. *Baka di en masra dede, dan fosi a frow tyari kon na krin sortu siki a ben abi.* Pas nadat haar man overleden was, **maakte** de vrouw **bekend** aan welke ziekte hij leed.

krin skin voorgevoel, een gelukkig toeval, een meevaller. ZIE TREFWOORD: skin.

krinkrin₁ *bw.* volledig, werkelijk, volkomen. *Tide te mi e kon na oso dan mi o taigi yu krinkrin fa a tori de.* Als ik vandaag thuis kom, zal ik je vertellen wat er **werkelijk** gebeurd is.

krinkrin₂ *znw.* gerinkel, geluid van een bel. *Mi no man nanga a krinkrin fu a telefoon disi.* Ik kan niet tegen het **gerinkel** van deze telefoon.

krioro

- 1) *znw.* Creool. SYN: nengre; blakaman.
 2) *bnw.* Creools.
 3) *znw.* kindertje.

kriorosma *znw.* Creool, neger. SYN: blakaman.

krofaya *znw.* houtschool.

kroi₁ *ww.* kruien. *A frow kroi kon na fes'sei fu a kerki meki domri kan begi gi en.* Die vrouw is in de kerk (in haar rolstoel) naar voren gereden (lett: **gekruid**) zodat de voorganger voor haar

kon bidden.

kroi₂ *ww.* magisch beïnvloeden. *Sofia kroi a man, dati meki a man lobi en, no?* Sofia heeft die man **magisch beïnvloed**, daarom houdt hij toch van haar?

kroiki₁

- 1) *ww.* kreuken.
 2) *bnw.* gekreukt. ZIE: proiproi.

kroiki₂ *znw.* kruik.

kroipi *ww.* kruipen.

kroisi

- 1) *znw.* kruis.
 2) *ww.* kruisigen, vals beschuldigen, verguizen. *Wins' fa minister du ala mui, toku den e kroisi en.* Hoewel de minister zijn best doet, toch wordt hij **verguizigd**.

kroiti *znw.* kruit. ZIE: kugru; agra; patron; lai₂.

kroiwagi *znw.* kruiwagen.

kroku₁ *ww.* broeden. *A fowru e kroku den eksi fu en.* De kip **broedt** haar eieren uit.

kroku₂

- 1) *znw.* kruk. *Sensi di a kisi a mankeri, a e waka nanga tu kroku.* Sedert hij het ongeluk gehad heeft, loopt hij met twee **krukken**.
 2) *znw.* krukas. *A kroku e naki pikinso.* De krukas **rammelt** een beetje.

kromantitongo *znw.* taal van Afrikaanse oorsprong waarin de geesten zich manifesteren in de *winti* religie.

kromantiwinti *znw.* een groep geesten binnen de *winti* religie.

kron

- 1) *bnw.* krom, scheef. *A uma disi ben kron. A no ben man tnapu let'opu srefsrefi.* Deze vrouw was **krom**. Ze kon zich helemaal niet oprichten. A: *Sortu wan fu den yu lobi?* B: *A wan nanga den kron futu.* A: Van wie hou je? B: Van die ene met de **kromme** benen.
 2) *ww.* krom maken, krom worden, laten buigen. *I no mu rei ini den olo-olo nanga yu baisigri, noso yu o kron den wiel.* Je moet niet in kuilen rijden met je fiets, anders komt er een slag in de wielen (lett: anders **maak** je de wielen **krom**). SYN: beni.

kronkron *bnw.* krom, kronkelig. *Wan kronkron tiki.* Een **kromme** stok. *Wan kronkron pasi.* Een **kronkelig** weg.

kron-neki *znw.* verschillende soorten moerasschildpadden die de kop niet recht naar achteren, maar zijdelings intrekken. Ook bekend als *scoifineki*.

- 1) roodkop-deukschildpad. *Platymus platycephala (Chelidae).*
 2) bochelschildpad. *Phrynops gibbus (Chelidae).*
 3) kikkerkopschildpad. *Phrynops nasutus (Chelidae).*

kronto *znw.* kokosnoot. ZIE: palmbon. VAR.: kokronto; krontonoto.

kronto-aleisi *znw.* rijst gekookt met kokosmelk.

krontobon *znw.* kokospalm, kokosboom. *Cocos nucifera (Palmae)*. ZIE: palmbon.

krontobrede *znw.* kokosbrood.

krontobuba *znw.* kokosbast.

krontokuku *znw.* kokoskoek (gemaakt van geraspte of fijn gesneden kokosnoot, suiker en een beetje gember). SYN: stofukronto. ZIE: dosi.

krontomerki *znw.* kokosmelk (sap geperst uit geraspt en daarna met heet water overgoten kokosvlees).

krontonoto *znw.* kokosnoot. ZIE TREFWOORD: kronto.

kronto-oli *znw.* kokosolie.

krontowatra *znw.* kokoswater.

kroru

1) *ww.* krullen. *A wiwiri e kroru*. Het haar **krult**.
VAR.: kloru₂.

2) *bnw.* krullend. ANT: grati.

3) *znw.* krul.

kroru wiwiri *znw.* krulhaar (dat niet moeilijk te kammen is). ZIE: safu wiwiri BIJ wiwiri.

krorukroru *bnw.* krullig, vol krullen.

krosbei

1) *bw.* dichtbij, in de buurt. *Mi pikin no abi fu waka fara go na skoro, bika a skoro de krosbei*. Mijn kind hoeft niet ver naar school te lopen want de school is **dichtbij**. GEBRUIK: kerktal: *klosibei*. ANT: farawe.

2) *bnw.* nauw (verwant). *Yu no kan hori nanga a pikin dati. Na wan krosbei famiri fu yu*. Je kan geen relatie met dat meisje aangaan. Ze is te **nauw** verwant. ANT: fara. VAN ENG: close by.

krosi

1) *znw.* kleren, kleding. *Efu yu e go dat' sei fu a wenkri, yu o feni mansma krosi*. Als je naar die kant van de winkel gaat, zal je mannenkleding vinden.

2) *znw.* stof (textiel), lap, doek. *Mi feni wan moi pisi krosi fu meki wan empi*. Ik heb een leuk **lapje** gevonden om een hemd te maken.

dot'krosi *znw.* vuil wasgoed.

was'krosi *znw.* schoon wasgoed. *Fosi den umasma ben e meki wan taitai fu den was'krosi dan den tyari en tapu den ede*. Vroeger maakten de vrouwen een bundel van het **wasgoed** en droegen deze op hun hoofd.

kros'kasi *znw.* klerenkast.

kros'kisi *znw.* klerenkist.

kruderi₁

1) *ww.* afspreken, beraadslagen, in overleg zijn. *Nownow lanti nanga den man fu Surland e kruderi san den kan du fu no tapu a wrokopresi*. De regering is momenteel **in beraad** met de mensen van Surland om te voorkomen dat het bedrijf gesloten wordt.

2) *ww.* bij elkaar passen (kleren); goed samen gaan (voedsel). *A bruku nanga a empi san yu e weri no e kruderi*. De broek en het hemd die je aan

hebt **passen** niet **bij elkaar**. *Pon nanga dyindyabiri no e kruderi*. Den e wroko yu bere. Pom en gemberbier **gaan** niet **goed samen**. Je krijgt er diarree van.

kruderi₂ ZIE TREFWOORD: akruderi.

1) *znw.* overeenkomst.

2) *ww.* overeenkomen.

krukt'anu *znw.* linkerhand. ANT: let'anu.

krukt'anu sei *znw.* links, linkerkant. ANT: let'anu sei.

kruktu *bnw.* verkeerd. *Na di mi teki a krukту pasi, mi doro na dungru-oso*. Omdat ik op het **verkeerde** pad was, kwam ik in de gevangenis terecht. ANT: bun. ZIE: takru; kron.

kruktu-anu *znw.* linkerhand. ZIE TREFWOORD: kruk'tanu.

kruktudu *znw.* slechte daden, ongerechtigheid. *Gado o tyari a krukтуdu fu wi kon na doro*. God zal onze **slechte daden** openbaar maken.

kruktufasi *znw.* ongerechtigheid, verkeerde manieren of gewoonten. *Ala sei yu e feni krukтуfasi*. Overal vind je **ongerechtigheid**. ZIE: bunfasi.

kruktuman *znw.* duivel, slechte persoon. SYN: takruman; didibri.

kruktuneki *znw.* luchtpijp. *Oma begin kosokoso di wan sani go ini en krukтуneki*. Oma begon te hoesten toen er iets in haar **luchtpijp** terechtkwam.

kruktusei

1) *znw.* verkeerde kant, binnenste buiten. *I no weri a empi bun. Yu weri en na krukтуsei*. Je hebt het hemd niet goed aan. Het zit **binnenste buiten** aan.

2) *znw.* linkerkant (variant van *krukt'anu sei*).

kruktutere *znw.* scorpioen. (*O. Scorpiones*).

krumu *znw.* tandvlees.

krusu wiwiri kroeshaar. ZIE TREFWOORD: wiwiri.

krut'krutu

1) *ww.* kibbelen, klagen. *Henna nanga birfrow e krut'krutu suma pikin begin nanga a feti*. Henna en haar buurvrouw **kibbelen** erover wiens kind begonnen is met vechten. *Heri dei a frow disi e krut'krutu tak' den pikin e morsu a oso*. De hele dag **klaagt** deze vrouw dat de kinderen het huis vuil maken. GEBRUIK: niet zo sterk als *krutu* of *kosi*.

2) *znw.* gekibbel. *Di a p'pa dede, a tyari wan heri krut'krutu ondro den pikin fa a gudu fu en mus prati*. Toen de vader stierf, ontstond er een heel **gekibbel** onder de kinderen over de verdeling van zijn vermogen.

krutu

1) *ww.* berechten, beraadslagen. *Tamara den o krutu a fufuruman*. Morgen wordt de dief **berecht**.

2) *znw.* gerecht, rechtbank, rechtszitting. *Tamara a tori fu mi o go na krutu*. Morgen komt mijn

zaak voor het **gerecht**.

- 3) ww. kletsen, moppen, klagen, uitschelden, kijven, bekritisieren, ruzie maken. *Her' dei birfrow e krutu na mi yesi*. De buurvrouw **kletst** me de oren van het hoofd. ZIE: kosi₁; kragi. VAR.: krut'krutu.
- 4) znw. vergadering (van de mensen van het binnenland). *Lanti kari ala den granman kon na foto fu ori wan krutu*. De overheid riep alle stamhoofden naar de stad voor een **vergadering**.

krutubakra znw. rechter.

krutubasi znw. rechter.

krutuman

- 1) znw. iemand die houdt van kletsen, uitschelden, of kritiek leveren.
- 2) znw. rechter.

krutu-oso znw. rechtsgebouw.

krututori znw. rechtszaak. *Yu mu abi pasensi nanga krututori*. *Son leisi yu e wakti yari langa fosi yu tori go na krutu*. Je moet geduldig zijn bij **rechtszaken**. Soms duurt het jarenlang voordat je zaak voorkomt.

kruwa

- 1) bnw. niet goed door gekookt, ongaar. *A aleisi kruwa*. De rijst is **niet gaar**. ANT: gari₁. ZIE: lala.
- 2) ww. niet goed gaar koken (b.v. als je niet genoeg water bij de rijst doet, of als je de rijst niet direkt op het vuur zet). *A sma disi no sabi bori aleisi*. *Ala leisi a e kruwa a aleisi*. Deze persoon kan geen rijst koken. Ze **kookt** hem altijd slechts **half gaar**.
- 3) bnw. niet volgroeid, half rijp. *A boi disi ben siki hebi di a e gro kon, dat' meki a tan kruwa*. Deze jongen is zwaar ziek geweest toen hij opgroeide, daarom is hij **kort gebleven**. *A tomatibon no ben kisi nofo son, dat' meki den froktu fu en kruwa*. De tomatenplant kreeg niet genoeg zon, daarom zijn de vruchten **klein gebleven**. *Efu yu koti den bakba tumsi fruku, den o kruwa*. *Den no o lepi bun*. Als je de bacoven te vroeg kapt, worden de vruchten **niet goed rijp**.

kruwakruwa bnw. gedeeltelijk niet goed door gekookt.

kruyara znw. korjaal, kano, uitgeholde boomstam. ZIE: boto.

kruyaraman znw. indigoslang. *Drymarchon corais* (*Colubridae*). Ook bekend als *konkonisneki*.

ksaba znw. cassave. ZIE TREFWOORD: kasaba.

ksababrede znw. cassavebrood. ZIE TREFWOORD: kasababrede.

ksabatiki znw. cassavestok. ZIE TREFWOORD: kasabatiki.

kubi znw. een zilverkleurige ombervis, voornamelijk voorkomend in de benedenlopen van rivieren. *Plagioscion surinamensis* (*Sciaenidae*).

kugru

- 1) znw. kogel (van een geweer). SYN: lai₂. ZIE: agra;

kroiti; patron.

- 2) znw. kogel (in kogellager). ZIE: bugru.

kukru znw. keuken (binnen- of buitenshuis). ZIE: botri.

kuku₁

- 1) znw. gebak, koek, taart. *Gi mi wan pisi kuku fu yu*. Maak ik een stuk van je **koek**? SPEC: boyo; eksikuku; fiadu; sopikuku.
- 2) znw. koekje. *Mi bai wan paki kuku ma a boi nyan den alamala*. Ik had een pak **koekjes** gekocht, maar de jongen heeft ze allemaal opgegeten.

kuku₂ ww. koken. *Wakti te a watra kuku, dan yu poti a te ini en*. Wacht tot het water **kookt**, dan doe je de thee erin. ZIE: bori.

kuku fu atibron koken van woede. ZIE TREFWOORD: atibron.

kuku skuma schuimen, gisten, fermenteren. ZIE TREFWOORD: skuma.

kuku-opo ww. opkoken (als bij suikerwater, soep, rijst, melk, enz.). ZIE TREFWOORD: opokuku.

kulekule znw. amazone papegaai, oranjevleugel amazone. *Amazona amazonica* (*Psittacidae*).

kuli

- 1) znw. Hindoestaan (wordt beschouwd als scheldnaam door vele Hindoestanen).
- 2) bnw. Hindoestaans. VAR.: kuri.

kulibonki znw. koelieboontje (peulvrucht). *Dolichos lablab* (*Papilionaceae*). Ook bekend als *sèm*.

kulidroifi znw. koeliedruif. *Syzygium cumini* (*Myrtaceae*). Ook bekend als *dyanu*.

kuliman znw. Hindoestaanse man. GEBRUIK: het wordt gezien als een minachtende aanduiding. SYN: babun₂.

kulturu

- 1) znw. cultuur.
- 2) bnw. cultureel.

kumakoisi znw. w.c. op het erf, privaat, buiten closet. VAN SN: gemak(s)huisje.

kumakriki bnw. eenvoudig, makkelijk, gemakkelijk, gemakzuchtig. ZIE TREFWOORD: makriki.

kumba znw. navel.

kumbatitei znw. navelstreng. *Yu no mus afrontu a doti pe yu kumbatitei beri*. Je moet het land waar je **navelstreng** begraven ligt, niet beledigen.

kumbu znw. palmsoort (sap wordt bereid van de vruchten). *Oenocarpus bacaba* (*Palmae*). ZIE: palmbon.

kundu₁ znw. knobbel, bult. *A boi kisi wan kundu tapu en ede*. De jongen kreeg een **bult** op zijn hoofd. SYN: koko₂.

kundu₂ bnw. kort. *Fa a kundu boi knapu sei a langa wan, a e sori moro syatu leki a de*. Omdat die **korte** jongen naast die lange staat, lijkt hij nog korter. GEBRUIK: plat. SYN: syatu.

kundu₃

- 1) *bnw.* gierig. GEBRUIK: plat. SYN: gridi; bowtu₄; sroiti.
- 2) *ww.* gierig zijn. *A man abi a moni ma a e kundun en!* De man heeft geld maar hij is gierig!

kundukundu *znw.* knobbels, bulten. *Di mi kmoto fu Nickerie mi skin ben lai kundukundu fa mampira sutu mi.* Toen ik uit Nickerie kwam zat mijn lichaam vol bulten door de steekvliegen.

kuneti *tussenw.* groet bij komen en weggaan in de avond uren; goedenavond, goedenacht. **Kuneti, arkiman. Goedenavond,** luisteraars. GEBRUIK: In Paramaribo zegt men liever *goedenavond*. ZIE: morgu; adyosi; nafun; odi.

kunkun

- 1) *ww.* poepen, ontlasting hebben, afgaan. GEBRUIK: wordt door sommigen als vulgair beschouwd.
- 2) *znw.* drek, uitwerpsel, ontlasting, poep. SYN: kaka₁.

kunkun-oso *znw.* w.c. op het erf, privaat. GEBRUIK: geacht als ruw taalgebruik. SYN: kumakoisi.

kunofroku *znw.* knoflook. ZIE TREFWOORD: konofroku.

kunsu *znw.* kussen, hoofdkussen.

kunsusropu *znw.* kussensloop.

kupari *znw.* teek. (*Ixodidae, O. Acari*). Andere parasieten zijn *sneisi* (vlo), *loso* (luis), *sika* (zandvlo) en *miti* (mijt).

kuri *znw.* Hindoestaan. ZIE TREFWOORD: kuli.

kuriaku *znw.* klein boshert. *Mazama gouazoubira* (*Cervidae*). ZIE: dia.

kurkuru *znw.* rieten korf met een deksel, visben.

kusontu *bw.* gezond. ZIE TREFWOORD: gesontu.

kusuwe *znw.* een kleine boom met rode bloemen en rode vruchten waarvan rode kleurstof wordt gemaakt. *Bixa orellana* (*Bixaceae*).

kutai *znw.* vieroogvis, slijkspringer, hoogkijker. *Anableps microlepis, Anableps anableps* (*Anablepidae*). GEBRUIK: spotnaam voor iemand met grote ogen.

kuyake *znw.*

- 1) verzamelnaam voor verschillende soorten toekan. (*Ramphastidae*).
- 2) roodsnaveltoekan. *Ramphastos tucanus* (*Ramphastidae*). Ook bekend als *bigikuyake*.

kwabangi *znw.* een slaginstrument dat gebruikt wordt bij een *kawnaprei*. ZIE TREFWOORD: kwakwabangi.

kwabu *znw.* virale ontsteking van de oorspeekseldklier, de bof.

kwai

- 1) *bnw.* ondeugend.
- 2) *znw.* ondeugende streek, kattekwaad. *Yu no mu prefuru fu libi den tu boi disi wawan na oso. Den o du wan lo kwai.* Riskeer het niet om deze twee jongens alleen thuis te laten. Ze zullen heel wat kattekwaad uithalen.

Kwaku *znw.* naam van een man die op woensdag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

kwakwa *znw.* loopeend. (*Anatidae*). ZIE: doksi.

kwakwabangi *znw.* een slaginstrument dat gebruikt wordt bij een *kawnaprei*. ZIE: kawna₂. VAR.: kwabangi.

kwakwasneki *znw.* knolstaartgekko. *Thecadactylus rapicaudus* (*Gekkonidae*).

Kwami *znw.* naam van een man die op zaterdag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

Kwamina *znw.* naam van een man die op dinsdag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

kwartyi *znw.* vijftientig cent, kwartje. SYN: tyawa. ZIE TABEL BIJ: moni.

Kwasi₁ *znw.* naam van een man die op zondag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

kwasi₂ *znw.* kwast.

Kwasiba *znw.* naam van een vrouw die op zondag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

kwasi₃ *znw.* bitterhout. *Quassia amara* (*Simaroubaceae*).

kwaskwasi *znw.* neusbeer. *Nasua nasua* (*Procyonidae*).

kwata *znw.* zwarte spinaap, slingeraap. *Ateles paniscus* (*Cebidae*). ZIE: monki.

kwataswagri *znw.* satanaap, baardsaki. *Chiropotes satanas* (*Cebidae*). Ook bekend als *bisa*. ZIE: monki.

kwek *znw.* kwik(zilver).

abi kwek ini en skin beweeglijk; wild of onrustig zijn. *A pikin abi kwek ini en skin.* Dat kind is erg beweeglijk. (lett: Dat kind heeft kwik in haar lichaam.) SYN: dyompodyompo.

kweki *ww.* kweken, opvoeden, grootbrengen. *Mi mama no ben man sorgu fu someni pikin. Dat' meki mi pepe ben kweki mi.* Mijn moeder kon niet voor zoveel kinderen zorgen. Daarom heeft mijn peetje me grootgebracht. *Boiki papa ben kweki fowru nanga wan kaw.* Boiki's vader hield kippen en een koe. GEBRUIK: voor kinderen evenals dieren.

kwekimama *znw.* pleegmoeder.

kwekipapa *znw.* pleegvader. VAR.: kwekitata.

kwekipikin *znw.* pleegkind.

kwekitata *znw.* pleegvader. ZIE TREFWOORD: kwekipapa.

kweri

- 1) *ww.* splijten, klieven (van hout).
- 2) *ww.* hout bewerken met een disselsel, of in vierkante blokken hakken.

kweriman *znw.* een soort hardervis. *Mugil brasiliensis* (*Mugilidae*). ZIE: prasi₂.

kwet'kweti *bw.* geenszins, volstrekt niet, helemaal niet. *A basi nanga den wrokoman no man feni densrefi kwet'kweti!* De baas en de werknemers kunnen volstrekt niet met elkaar opschieten. ZIE: srefsrefi.

kwikwi *znw.* pantsermeerval. (*Callichthyidae*). Er zijn drie soorten pantsermeerval in Suriname die te vinden zijn in zoetwater, de *plata-edekwikwi*,

de *katrinakwikwi* en de *sokek wikwi*.

kwinsi

- 1) ww. duwen, dringen. *Mi no lobi fu go na wowoyo bika den sma e kwinsi yu fu ala sei*. Ik ga niet graag naar de markt omdat je van alle kanten wordt **geduwd**.
- 2) ww. drukken, (uit)persen. *Mi anu swaki tumsi fu kwinsi a merki puru fu a kronto*. Mijn handen zijn niet sterk genoeg om de melk **uit** de

kokosnoot te **persen**.

- 3) ww. uitwringen. *Puru den krosi ini a watra dan yu kwinsi den gi mi*. Haal de kleren uit het water en **wring** ze voor me **uit**.

kwinsi go na ini ww. erin dringen. *Di a bus rei kon, ala sma pruberi fu kwinsi go na ini*. Toen de bus aangekomen was, probeerden iedereen zich **erin** te **dringen**.

L - l

la znw. lade.

labaria znw. lanspuntslang. *Botrops atrox (Crotalidae)*. Ook bekend als *owrukuku* of *rasper*.

lafu

- 1) ww. lachen. *Den boi e tnapu tapu a uku e lafu*. De jongens staan op de hoek te **lachen**. SYN: *pir'tifi*. VAN ENG: laugh.
- 2) ww. uitlachen. *Den lafu a boi di a weri wan priti bruku*. Ze **lachten** de jongen **uit** toen hij een gescheurde broek droeg. ZIE: spotu.
- 3) znw. gelach, lachertje. *A sani ben de wan lafu, yèrè!* Het was een **lachertje**! *A lafu disi na meki wan*. Dit is gemaakt **gelach**.
- 4) ww. glimlachen. *Sanede yu e lafu?* Waarom **glimlach** je?
- 5) ww. toelachen. *Di a frow gi a pikin wan pisi brede, a lafu nanga a frow*. Toen de dame het meisje een stuk brood gaf, **lachte** het kind haar toe.

bari lafu ww. schateren, schaterlachen. *Den pikin bari lafu di a boi fadon nanga a baisigri*. De kinderen **schaterlachten** toen de jongen van zijn fiets viel.

gi lafu ww. aan het lachen maken. *Te yu luku a sani dati, a mus gi yu lafu*. Als je daarnaar kijkt, moet je **erom lachen**.

meki lafu ww. meelachen maar niet van harte. *Mi no ben firi prisiri, so mi meki lafu meki a sma no firi wan fasi*. Ik was niet blij, maar **lachte mee** om haar niet te beledigen.

lafufesi [laf 'fe si] znw. glimlach. *Te a boi disi e waka e kon, ala leisi a abi wan lafufesi*. Elke keer als deze jongen komt, heeft hij een **glimlach** op zijn gezicht.

lafutori [laf 'to ri] znw. anekdote of verzonnen grappig verhaal, mop. *A man ben ferteri wan lafutori, ma a no ben tru*. De man vertelde een **grappig verhaal**, maar het was niet waar gebeurd.

lagadisa znw. hagedis. (*Teiidae*). VAR.: lagadisya.

lagadisya ZIE TREFWOORD: lagadisa.

lagi

- 1) bnw. laag. *A watra lagi ini a kriki*. Het water in de kreek staat **laag**. ANT: hei₁. VAN NL: laag.

- 2) bnw. weinig. *A moni lagi gi mi*. Het geld is te **weinig**. ANT: furu; hipi.

- 3) bnw. laf, laag, laaghartig, gemeen. *Johnny naki a man a tapu wan lagi fasi*. Johnny heeft de man op een **lafhartige** manier geslagen. ANT: dek'ati.

lagiman

- 1) znw. een ondergeschikte, kleine man (fig.). SYN: *pikinman*.
- 2) znw. lafaard.

lai₁

- 1) ww. inladen, laden, vullen. *Den botoman sabi fu lai den boto, meki den boto no sungu*. De bootslieden weten hun boot zodanig te **laden** dat hij niet zinkt. *Mi fergiti fu lai oli dimamanten, dat' meki mi lon drei*. Ik ben vanmorgen vergeten te **tanken**, daarom zit ik zonder brandstof. SYN: furu.
- 2) ww. veel hebben, overstromen, overvloedig zijn. *A pasi lai olo*. Er **zitten veel** kuilen in de weg.
- 3) znw. last, vracht, spullen, lading. *Puru ala a lai ini a oto dan yu e tyari en kon in'sei*. Haal de **lading** van de auto af en breng alles binnen. *Teki yu lai dan yu e gwe*. Pak je **biezen** en ga weg. ZIE: bagasi; taitai.

lai a bal ww. doelpunt maken (voetbal of basketball).

lai₂ znw. patroon, kogel. *Poti a lai dan yu span a gon*. Doe een **patroon** in het geweer en maak het schietklaar. SYN: patron. ZIE: kugru; agra; kroiti.

lai₃ ww. raden. ZIE TREFWOORD: rai.

laitori znw. raadsel. ZIE TREFWOORD: raitori.

lala

- 1) bnw. rauw, ongekookt, vers (hout). *No nyan lala meti. Yu o siki*. Eet geen **rauw** vlees. Je wordt er ziek van. *A meti e smeri lala*. Het vlees ruikt **rauw**. ANT: gari₁.
- 2) znw. rauwe geur. *Yu mu wasi a fowru nanga asin fu puru a lala*. Je moet het kippevlees wassen met azijn om zodoende de **rauwe geur** weg te halen.
- 3) bnw. volbloed, rasecht. *Mi omu na wan lala ingi*. Mijn oom is **volbloed** Indiaan. SYN: kankan₂.

lalabrede znw. brooddeeg.

lampu

- 1) *znw.* lamp.
- 2) *znw.* gloeilamp, lamp. *Na esde mi bai a lampu disi, dan tide a bron kba.* Ik heb deze **lamp** gisteren gekocht en hij is vandaag al doorgebrand. *SYN:* per.

lan *bw.* verlamd. *GEBRUIK:* verouderd, men gebruikt meestal *verlamd*. *ZIE:* malengri.

langa₁

- 1) *bnw.* lang (van lengte of gestalte). *Grafustrati na wan langa strati.* De Gravenstraat is een **lange** straat. *A boi langa.* Die jongen is **lang**. *ANT:* syatu.
- 2) *bw.* lang (van tijdsduur). *Nownowde yu e wakti langa fu feni wan bus.* Tegenwoordig moet je **lang** wachten op de bus.

hari kon langa *ww.* (uit)rekken, verlengen. *Ef' yu hari a elastiek fu yu bruku kon langa, a o kon slap.* Als je het elastiek van je broek te veel **uitrekt**, wordt het slap.

o langa *bw.* hoelang. *O langa yu o tan disi leisi?* **Hoelang** blijft u dit keer?

langa₂

- 1) *ww.* toereiken, aanreiken, aangeven. *Langa a buku gi a boi gi mi.* **Geef** die jongen dat boek even. *ZIE:* gi₁.
- 2) *ww.* uitstrekken, de hand uitstrekken. *Datra langa en anu fasi a man.* The doctor **reached out** his hand and touched the man.

langa bere onverzadigbaar, constant eten. *ZIE* TREFWOORD: bere₁.

langa en mofo een pruimenmondje trekken. *ZIE* TREFWOORD: mofo.

langabere *bnw.* langdradig, wijdlopig, langdurig. *A boi e feteri wan lo langabere tori.* De jongen vertelt veel **langdradige** verhalen. *Te mi lasi mi paspoort, a o de wan langabere tori fu meki en baka.* Als ik mijn paspoort verlies, zal het een **langdurig** proces zijn om er weer een te krijgen.

langafutu-aka *znw.* blauwe sperwerkiekendief. *Geranospiza caerulescens (Accipitridae).*

langagrasi *znw.* lisdodde. *Typha angustifolia (Typhaceae).*

langalanga₁

- 1) *bw.* rechtdoor. *Efu yu waka langalanga ini a strati, dan a oso fu yu tanta na a laste wan na yu kruktu-anu.* Als je de straat uit loopt, is het huis van je tante het laatste aan de linkerkant. (lett: Als je **rechtdoor** in de straat loopt...)
- 2) *bw.* regelrecht, meteen. *Baka kerki a go langalanga na a oso fu Simon.* Na de kerkdienst ging hij **regelrecht** naar het huis van Simon. *A orkaan ben e go langalanga na tapu Florida.* De orkaan ging **recht** op Florida aan.
- 3) *bw.* recht, precies. *A krosi priti langalanga na mindri.* Het kleed scheurde **precies** doormidden.

langalanga₂ *bw.* zomaar, onnodig. *Langalanga mi kosi mi birfrow.* *Now mi no abi no wan sma fu*

taki wan tori. Ik heb mijn buurvrouw **nodeloos** uitgescholden. Nu heb ik niemand om mee te praten. *Langalanga a man kon dan a naki mi.* De man is mij **zonder reden** komen slaan.

langaman

- 1) *znw.* lange man.
- 2) *znw.* eufemistisch gebruikt voor slang.

langaten *bw.* reeds lang, allang. *Langaten mi no si den sma fu yu.* **Al een hele tijd** heb ik je familie niet gezien. *Disi no luku wan sani fu now.* *A ben mus du en langaten kba.* Dit ziet er niet uit als iets dat pas gedaan is. Hij moet er **al lange tijd** mee bezig zijn.

lanki *znw.* rand. *No poti a buku na a lanki fu a tafra.* *A o fadon.* Leg het boek niet op de **rand** van de tafel, anders valt het eraf. *A kanti watra go ini a grasi te na a lanki.* Hij schonk water in het glas tot aan de **rand**.

lanman *znw.* verlamde persoon, lamme.

lanpe *ZIE* TREFWOORD: lanpresi.

lanpresi *znw.* haven, landingsplaats, landingsbaan. *Odo: Wan boto sondro kapten no abi lanpresi.* Spreekwoord: Zonder een kapitein komt het schip nooit **aan wal**. *ZIE:* broki; freigron. *VAR.:* lanpe.

lansma *znw.* verlamde personen, lammen.

lansri *znw.* spies, speer.

lanteri *znw.* lantaarn.

lanti

- 1) *znw.* overheid, regering, gouvernement. *Lanti e du ala mui fu meki nofo nyanyan de ini a kondre.* De **overheid** doet alle moeite om de bevolking van voedsel te voorzien.
- 2) *bnw.* behorend bij de overheid. *A lanti bus e hari siksi yuru mamanten.* De **staatsbus** vertrekt om zes uur 's morgens.

lantibakra *znw.* ambtenaar. *GEBRUIK:* Verouderd. Men zegt nu liever *lantiman*.

lantibuku *znw.* een of andere register van de staat.

lantidan *znw.* openbare weg. *ZIE* TREFWOORD: lantistrati.

lantiman *znw.* ambtenaar.

lantimoni *znw.* belasting. *SYN:* edemoni.

lantipasi *ZIE* TREFWOORD: lantistrati.

lantistrati *znw.* openbare weg. *Yu no kan tapu mi fu waka na lantistrati!* Jij kan me niet beletten om op de **openbare weg** te lopen! *SYN:* lantipasi; lantidan.

lantiwroko *znw.* overheidsdienst.

lantyi *znw.* rand. *ZIE* TREFWOORD: lanki.

lapu

- 1) *ww.* lappen, oplappen. *Te a banti fu yu boro dan yu mu lapu en.* Als je een lekke band hebt, moet je hem **lappen**. *ZIE:* butbutu.
- 2) *znw.* lap.

lasi

- 1) *ww.* verliezen, (ver)missen. *Mi lasi mi oloisi.* Ik heb mijn horloge **verloren**. *A taki: Un boi, mi*

lasi mi kakafowru. Ze zei: Jongens, ik **mis** mijn haan. ANT: feni.

- 2) *ww.* verliezen (een wedstrijd, gevecht, enz.). *Nini Harpal lasi a feti fu en nanga Jozefzoon.* Nini Harpal heeft de wedstrijd tegen Jozefzoon **verloren**. ANT: wini.
- 3) *ww.* verdwaald zijn. *A yari di psa wantu srudati ben lasi ini a busi.* Een jaar geleden **waren** er een paar soldaten in het bos **verdwaald**.
- 4) *bnw.* verloren. *Yu no abi fu broko yu ede nanga a sani disi. Na wan lasi tori.* Je hoeft hier geen tijd mee aan te besteden, het is een **verloren** zaak.

tyari go lasi *ww.* verkwisten, vermorsen. *A boi tyari ala a moni fu en go lasi.* De jongen heeft al zijn geld **verkwist**. SYN: fermorsu.

lasi ati de moed opgeven (verliezen), wanhopen. ZIE TREFWOORD: ati₁.

lasi bere miskraam. ZIE TREFWOORD: bere₁.

lasi gwentu ontwennen. ZIE TREFWOORD: gwentu.

lasi howpu de moed opgeven (verliezen), wanhopen. ZIE TREFWOORD: ati₁.

lasi pasi verdwalen, verdwaald zijn. ZIE TREFWOORD: pasi.

lasiman *znw.* verliezer. ANT: winiman.

laste *bnw.* laatste. *I no kisi a laste brifi fu mi?* Heb je die **laatste** brief van me niet gekregen? ANT: fosi; SYN: kriboi.

lastewan *znw.* laatste. *Den lastewan o tron fosiwan, èn den fosiwan o tron lastewan.* De **laatsten** zullen de eersten zijn, en de eersten de **laatsten**. SYN: kriboiwan; ANT: fosiwan.

lati₁ *bw.* laat. *Mi kmopo bun fruku na oso, ma mi doro lati.* Ik ben heel vroeg van huis gegaan, maar ik ben **laat** aangekomen. ANT: fruku₁.

lati kba *bw.* te laat, al laat. *Now fosi i doro? A lati kba.* Kom je nu pas? Je bent **te laat**.

o lati *bw.* hoe laat. *O lati yu e kon? Hoe laat* kom je? VAR.: Olati.

lati₂
1) *znw.* liniaal.

2) *znw.* een lang, dun en smal stuk hout, lat.

lat'lati *bw.* erg laat. *Esde mi masra doro lat'lati na oso.* Gisteren is mijn man **erg laat** thuis gekomen.

law *bnw.* gek, krankzinnig. *A man disi law.* Deze man is **gek**. SYN: kepi.

lawkrabu *znw.* druktemaker.

lawlaw

- 1) *bnw.* dwaas, gek, onverstandig. *Son leisi te yu e sidon prakseri, yu e prakseri wan lo lawlaw sani.* Soms wanneer je zit te denken, denk je aan vele **gekke** dingen.
- 2) *bnw.* eenvoudig, gewoon, klein; van weinig betekenis, onbelangrijk, onbenullig. *Fu sanede yu e rigeri so? Na wan lawlaw sani a man aksi yu fu du.* Waarom ga je zo tekeer? Hij vroeg je toch maar **een kleinigheid** te doen. *Wan pikin*

lawlaw sani, mi meki a kon so bigi dati mi doro te na datra-oso. Zo een klein **onbenullig** ding heb ik zo laten verergeren dat ik bij de dokter terechtgekomen ben.

lawman *znw.* gek persoon, krankzinnige.

lawman-datra *znw.* psychiater. SYN: koleradatra.

lawman-oso *znw.* psychiatrische inrichting. SYN: kolera.

leba *znw.* soort geest; spookverschijning ('t is een lange vrouw met versleten kleren en een mand op haar hoofd). ZIE: bakru; takrusani.

lebriki *znw.* rib, ribbenkast. SYN: krabnari.

lefte *znw.* lever.

legre *znw.* leger. ZIE: srudati.

legrekampu *znw.* kazerne.

legwana *znw.* leguaan. *Iguana iguana (Iguanidae).* Ook bekend als *legu*.

lei

1) *ww.* liegen. *A e lei pe grasi no e gro.* Hij **liegt** als of het gedrukt staat. ZIE: yoku.

2) *znw.* verloochening, leugen. *Lei hati moro soro.* **Verloochend worden** doet meer pijn dan een wond. ANT: tru.

leigi

1) *bnw.* leeg. ANT: furu.

2) *ww.* ledigen, leegmaken. *Di mi kon suku nyanyan den ben leigi a patu kba.* Toen ik kwam om te eten, hadden ze de pot al **leeggegeten**. *Fufuruman leigi mi heri oso.* Dieven hebben mijn huis **leeggestolen**.

leigileigi *bnw.* helemaal leeg, volkomen leeg. *Den pikin nyan ala a aleisi, dan den libi a leigileigi patu gi mi.* De kinderen hebben alle rijst opgegeten en de **totaal lege** pot voor me achtergelaten.

leilei *znw.* rituele handeling. *Mi omu ben siki sote. Dan mi tanta du wan pikin leilei fu si efu dati bo yepi.* Mijn oom was ernstig ziek. Toen heeft mijn tante een **rituele handeling** gepleegd om te zien of dat misschien zou helpen.

leiman ZIE TREFWOORD: leimofoman.

leimofoman *znw.* leugenaar. VAR.: leiman.

leisi₁ *ww.* lezen. *A de fanowdu dat' wan sma sabi leisi nanga skripi.* Het is goed als iemand kan **lezen** en schrijven.

leisi₂ *znw.* keer, maal. *Wan sma mus nyan dri leisi ini wan dei.* Men moet drie **maal** per dag eten. SYN: tron₂.

ala leisi *bw.* telkens, elke keer. *Ala leisi te mi e nyan na watrasei, mi e kisi ber'ati.* **Telkens** als ik eten heb gekocht aan de waterkant, krijg ik buikpijn. SYN: ibri leisi.

ete wan leisi *bw.* weer, nog een keer. *Den o drai a film ete wan leisi.* Ze gaan de film **nog een keer** vertonen. SYN: baka₄.

furu leisi *bw.* vaak.

son leisi *bw.* soms. *Son leisi te yu e sidon prakseri, yu e prakseri wan lo lawlaw sani.*

Soms wanneer je zit te denken, denk je aan vele gekke dingen. SYN: son ten; son tron. ZIE: noiti.

tra leisi bw. volgende keer. *Te yu e kon tra leisi, tyari wantu kuku kon gi mi.* Als je een volgende keer komt, breng dan wat koekjes voor me mee.
wan leisi bw. eens, een keer. *Yu mu kon wan leisi na mi.* Je moet eens bij me langs lopen. SYN: wan dei.

leisi boskopu vermanen. ZIE TREFWOORD: boskopu.

leisi strafu berechten, veroordelen. ZIE TREFWOORD: strafu.

leisibuku znw. leesboek. ALGEMEEN: buku₁.

leitori znw. leugentje, verzinsel. *Te a boi disi e kmopo skoro, a e ferteri wan lo leitori.* Als deze jongen van school komt, vertelt hij heel wat leugenverhalen.

lekdoru znw. likdoorn, eelt.

leki₁

- 1) ww. lekken. *A patu disi e leki.* Deze pot lekt.
- 2) znw. lek. *A leki fu a daki kon moro bigi.* Het lek in het dak is groter geworden.

leki₂ ww. likken. *Den dagu leki a okrobrafu tapu a gron.* De honden hebben de okersoep van de vloer gelikt.

leki₃

- 1) vw. als, alsof, zoals. *A lobi en leki en eigi pikin.* Ze houdt van haar als van haar eigen kind.
- 2) vw. maar. *A no draidrai moro leki a dyompo go ini a watra.* Hij draalde niet langer maar sprong in het water.

te leki vw. totdat, tot. *Den tan wroko ini a gron te leki neti bigin fadon.* Ze bleven op het veld werken totdat de avond begon te vallen. *Te leki a dei fu tide den tan lobi densrefi.* Tot nu toe (lett: tot de dag van vandaag) zijn ze van elkaar blijven houden.

lektere znw. bruine rattenslang. *Chironius fuscus (Colubridae).*

lekti₁

- 1) bnw. licht, verlicht. *I no abi fu leti a faya. A kamra lekti nofo kba.* Je hoeft het licht niet aan te doen. Het is al licht genoeg in de kamer. ANT: dungru. ZIE: leti₁.
- 2) ww. verlichten. *A faya fu strati lekti a heri kamra.* Het licht van de straat verlicht de hele kamer. SYN: krin.
- 3) bnw. licht (van kleur). *A kamra dungru tumsi. Wi o gi en wan moro lekti kloru.* De kamer is te donker. We zullen hem een lichtere kleur geven. SYN: dungru.

lekti₂

- 1) bnw. licht (van gewicht). *A dosu disi lekti ma a trawan hebi.* Deze doos is licht maar de andere is zwaar. ANT: hebi.
- 2) ww. licht maken, verlichten, vergemakkelijken. *Lekti a boto noso a o sungu. Maak de boot licht,* anders zal hij zinken. *Mi abi fu suku wan krawerki fu lekti a libi.* Ik moet een bijbaantje

zoeken om het leven te vergemakkelijken. ANT: hebi.

- 3) bnw. licht, makkelijk. *Kantoro wroko na lekti wroko.* Kantoor werk is licht werk. ANT: hebi.
- 4) bnw. zwak van gesteldheid. *Mi ede lekti. Es'esi mi e drungu te mi dringi sopi.* Ik heb een zwak gestel. Ik wordt vlug dronken als ik alcohol drink.
- 5) bnw. licht in het hoofd. *A: Yu o dringi ete wan syòt? B: No, mi ede lekti kba.* A: Wil je nog een borrel? B: Neen, Ik voel me al licht in het hoofd. ZIE: waiwai₁.

lekti en ede ww. ontspannen, van beslommeringen af komen. *Mi o go nanga fakansi fu go lekti mi ede.* Ik ga met vakantie om mij te ontspannen. ZIE: bro ede BIJ ede.

lekti-edede bnw. lichtgelovig. *A frow disi na wan lekti-edede frow. Ala san yu e taki a e bribi.* Ze is een lichtgelovige vrouw. Ze gelooft alles wat je zegt. *A frow disi ede lekti.* Deze vrouw is lichtgelovig.

lek'tongo znw. soort snoepgoed.

lemki ['lem tʃi] znw. lemmetje, limoen. *Citrus aurantifolia (Rutaceae).* ZIE: apresina; strun; alanya; ponpon₁.

lemkibon znw. lemmetjesboom. *Citrus aurantifolia (Rutaceae).*

lemtyi znw. lemmetje, limoen. ZIE TREFWOORD: lemki.

leni

- 1) ww. lenen, uitlenen. *Mi leni wan man wan buku ma noiti a tyari en kon baka.* Ik heb iemand een boek geleend, maar hij heeft het nooit teruggebracht. ZIE: borgu₂.
- 2) ww. lenen. *Mi e go leni moni na bangi fu bow wan oso.* Ik ga geld bij de bank lenen om een huis te bouwen.

lenti znw. lint.

lep' bana rijpe kookbanaan. ZIE TREFWOORD: bana.

lepi

- 1) bnw. rijp, ook figuurlijk. *Den lepi manya ben moi fu si ini a bon.* Het was mooi te zien hoe de rijpe manje's aan de boom hingen. *A butsweri no lepi ete fu un bòs en.* De steenpuist is nog niet rijp genoeg om doorgeprikt te worden.
- 2) ww. rijpen. *Yu no mu nyan a manya ete. Libi en meki a lepi.* Je moet de manje nog niet eten. Laat hem eerst rijp worden.
- 3) bnw. slim. *A boi disi lepi moi fu en yari.* Deze jongen is erg slim voor zijn leeftijd.

leri₁

- 1) ww. leren, onderwijzen. *Ifrow e leri den pikin leisi.* De juffrouw leert de kinderen lezen.
- 2) ww. leren. *Ini a heri dyugudyugu san psa, mi leri wan sani.* Van al de moeilijkheden die er geweest zijn, heb ik iets geleerd. ZIE: stuka.
- 3) znw. les, onderwijs. *A e gi leri na skoro.* Hij geeft les op school. *Fu di den no ben abi moni, den no ben kisi bun leri.* Omdat ze geen geld

hadden, hebben ze geen goed **onderwijs** genoten.

- 4) *znw.* leer. *Fu kan tron wan Dyu, wan sma kan teki a leri fu den.* Om een Jood te worden, kan men hun **leer** aanvaarden.

leri₂ *znw.* leer.

leriba ZIE TREFWOORD: leribuba.

leribuba

- 1) *znw.* riem (niet alleen van leer).
2) *ww.* met een riem slaan. *Te mi kisi a boi, mi o leribuba en!* Wanneer ik de jongen te pakken krijg, **krijgt hij met de riem!**

leriman *znw.* leerkracht; geleerde.

lesi

- 1) *bnw.* lui.
2) *znw.* luiheid. **Lesi beti mi tide.** Ik ben een beetje **lui** vandaag (lett: **luiheid** heeft me gebeten vandaag).

hari lesi *ww.* zich uitrekken. *Te yu e si wan sma e hari lesi, dan yu sabi taki sribi e kiri en.* Als je ziet dat iemand **zich uitrekt**, dan weet je dat hij slaap heeft.

lesiman *znw.* luiaard, lui lak.

lespeki

- 1) *znw.* respect, eerbied. *Yu mu abi lespeki gi yu mama nanga yu papa.* Je moet **respect** hebben voor je moeder en vader. *Den boi disi ten no e sori lespeki gi no wan sma.* De jongens van tegenwoordig tonen voor niemand meer **respect**. VAR.: respekti.
2) *ww.* respecteren, achten. *Den skowtu mus tyari densrefi tapu wan bun fasi, meki den borgu kan lespeki den.* De agenten moeten zich goed gedragen, zodat de burgers **respect** voor hen kunnen **hebben**.

let' *bw.* vlak, net, direct. ZIE TREFWOORD: leti₄.

let'an *znw.* rechterhand. ANT: krukt'an.

let'an *se* *znw.* rechterkant, rechts. ANT: krukt'an *se*.

leti₁

- 1) *znw.* schijnsel van het licht. *A faya na foto ben bigi sote tak' te na Kwata yu ben kan si a leti fu en.* De brand in de stad was zo groot dat je helemaal op Kwatta het **licht** kon zien. *Yu ben kan si a leti fu a kandra na strati.* Je kon het **licht** van de kaars op straat zien.
2) *ww.* aansteken, aanmaken, aandoen. **Leti a faya gi mi.** Doe het licht eens **aan**. ANT: kiri; tapu₂.
kon na leti *ww.* openbaar worden, aan het licht komen, onthuld worden. *Ala sani san de na dungru sa kon na leti.* Alles wat in het duister is zal **openbaar worden**. SYN: kon na krin.

leti₂ *znw.* recht. *Mi no abi leti fu go dape.* Ik heb niet het **recht** om daarheen te gaan. VAR.: reti.

leti₃ *bnw.* juist. *Mi no denki tak' un teki a leti pasi.* Ik denk niet dat we de **juiste** weg genomen hebben. *Brada, disi a no a leti sani fu du ini a tori disi.* Broeder, dit is niet de **juiste** manier

van handelen in deze situatie. SYN: yoisti.

abi leti *ww.* gelijk hebben. *Yu abi leti.* Je hebt **gelijk**.

taki leti *ww.* eerlijk zijn, de waarheid spreken. *Efu mi mu taki leti, dan mi no denki tak' na en du en.* Om **eerlijk te zijn**, denk ik niet dat hij het gedaan heeft.

leti₄ ['let] *bw.* vlak, net, direct. *A mankeri psa let' na mi fesi.* Het ongeluk is **vlak** voor mijn ogen gebeurd. **Let' baka a konmakandra, faya gwe.** **Direct** na de samenkomst viel het licht uit.
GEBRUIK: *leti* heeft de betekenis van 'vlak' als het gebruikt wordt samen met een voorzetsel of met de aanwijzende vnv *dya* of *drape*.

leti-anu *znw.* rechterhand. ZIE TREFWOORD: let'an.

letisei *znw.* rechterkant. ZIE TREFWOORD: let'sei.

let'opo ZIE TREFWOORD: let'opu.

let'opu *bw.* rechtop, rechtdoor. *Sidon let'opu tapu a sturu.* Zit **rechtop** in de stoel. VAR.: let'opo.

let'sei *znw.* rechterkant. *Luku, a buku de na a let'sei fu a kasi.* Kijk, dat boek staat **rechts** in de kast.
ANT: kruktusei.

letyan *znw.* Surinaamse eekhoorn. *Sciurus aestuans* (*Sciuridae*). Ook bekend als *bonboni*.

lew ['le u] *znw.* leeuw. *Panthera leo*. ZIE: tigr₁.

liba *znw.* rivier. ZIE: krik₁.

libakanti *znw.* rivieroever. *Den pikin go prei na libakanti.* De kinderen zijn aan de **oever van de rivier** gaan spelen. SYN: libasei. ZIE: watrasei; syoro.

libamof *znw.* monding van een rivier. *Tide mi swen tu leisi go na a libamof.* Vandaag ben ik tweemaal naar de **riviermonding** gezwommen.

libasei *znw.* rivieroever. SYN: libakanti.

libaspari *znw.* zoetwaterrog. *Potamotrygon reticulatus, Potamotrygon motoro* (*Dasyatidae*).

libi₁

- 1) *ww.* leven, bestaan. *Den fowru e libi ete; den no dede.* Die vogels **leven** nog; ze zijn niet dood.
2) *znw.* leven. *Sensi a frow dati de, en libi de so pinapina.* Het **leven** van die vrouw is een en al armoede.
3) *ww.* wonen. *A man libi someni yari na Abrabroki.* De man **woont** al zoveel jaren op Abrabroki. SYN: tan₁. ZIE: froisi.

prati libi *ww.* scheiden (van huwelijk). *Mi m'ma nanga mi p'pa prati libi.* Mijn moeder en vader **zijn gescheiden**. ANT: seti libi.

seti libi *ww.* samenwonen. *Di Sonja kon bigi, a go seti libi nanga Carlo.* Toen Sonja ouder werd, is ze met Carlo gaan **samenwonen**. ANT: prati libi.
ZIE: trow.

libi₂

- 1) *ww.* verlaten. *Di a man ati bron, a gwe libi en frow.* Toen die man kwaad was, heeft hij zijn vrouw **verlaten**. ZIE: prati.
2) *ww.* laten, verlaten, weggaan. *Wi o libi en, dan tamara wi o go moro fara.* We zullen het hierbij

laten, morgen zullen we verder gaan. ZIE: gwe.

- 3) ww. overblijven. *A nyanyan san libi ini a patu yu kan tyari go na oso.* Het eten dat in de pot **is overgebleven**, kan je mee naar huis nemen. SYN: tan abra.

libi na baka achterlaten. ZIE TREFWOORD: baka₃.

libilibi

- 1) bnw. levend. *No kiri a fufuruman. Un mu tyari en libilibi gi skowtu.* Doodt de dief niet. We moeten hem **levend** naar de politie brengen. *Mi no abi dek'ati fu fasi wan libilibi tigri.* Ik heb het lef niet om een **levende** tijger aan te raken.
- 2) bw. in levenden lijve. *Di wi e taki fu en, wantron so a ben tnapu libilibi na un fesi.* Terwijl we over hem spraken, stond hij **in levenden lijve** voor ons.

libimarki znw. leeftijd. *A doro a libimarki fu aittenti yari.* Hij bereikte de **leeftijd** van tachtig jaar.

libisani znw. levend wezen.

libisma znw. mens. *Libisma lai drape leki mira.* Het krioelde er van de **mensen** (lett: **mensen** waren daar als mieren). SYN: sma.

libiten znw. tijdens het leven. *Noiti mi ben kon nanga a prakseri tak' so wan sani bo psa ini mi libiten.* Nooit had ik gedacht dat zoiets **tijdens** mijn **leven** zou gebeuren.

libiwan znw. de levende. ANT: dedewan.

ligi ZIE TREFWOORD: ligiligi.

ligiligi ww. rijgen. *Fu di mi no ben abi ten moro fu nai a mow meki mi ligiligi en.* Omdat ik geen tijd meer had om de mouw te naaien, heb ik hem alleen maar **geregen**. VAR.: ligi.

likanu znw. dwergmiereneter, wespeneter. *Cyclopes didactylus (Myrmecophagidae).* ZIE: tamanuwa; mirafroiti.

lila znw. paars. ALGEMEEN: kloru₁.

lin

- 1) znw. lijn. *Hari wan lin ini a santi.* Trek een **lijn** in het zand.
- 2) znw. vislijn. *Sma na tap'sei e uku nanga lin.* In het binnenland vissen de mensen met een **vislijn**.

linga znw. ring.

lingaworon znw. ringworm (huidziekte).

lo₁ ww. roeien. *A no spotu fu lo boto kmopo Katweki kon na foto.* Het is geen kleinigheid een boot van de plantage Katwijk naar Paramaribo te **roeien**. ZIE: pari.

lo₂ znw. stam. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

lo₃ znw. rij. *Mi tnapu ini wan lo.* Ik stond in de **rij**. GEBRUIK: verouderd.

lo₄ bnw. een heleboel, veel. ZIE: wan lo.

lobi₁

- 1) znw. liefde.
- 2) ww. houden van, verliefd zijn op, beminnen. *A man nanga en frow lobi makandra.* Die man en zijn vrouw **houden** van elkaar. *Di a boi si a*

meisje a ben lobi en wantron. Toen die jongen dat meisje zag, was hij meteen **verliefd** op haar.

- 3) ww. houden van, opschieten met. *Mi no lobi fa a boi disi e tan. Noiti a e arki te yu taki nanga en.* Ik kan niet **met** deze jongen **opschieten**. Hij luistert nooit naar wat je zegt.

4) ww. houden van, gewend zijn. *Mi papa lobi fu go uku te sonde.* Mijn vader **is gewend** om op zondag te gaan hengelen. SYN: gwent.

5) ww. houden van, lekker vinden. *Mi lobi den kuku fu Ronald. Den switi, ba!* Ik **hou van** de koekjes van Ronald. Die zijn lekker!

lobi₂ ww. smeren, wrijven, inwrijven. *A frow lobi a dresi gi en skin.* De vrouw heeft dat medicijn op haar lichaam **gesmeerd**. SYN: wrifi. ZIE: poti.

lobiwan znw. geliefde, vriend. GEBRUIK: vaak gebruikt als aanspreekvorm.

logologo

1) znw. aal. SYN: snek'fisi.

2) znw. sidderaal en verwante vissoorten.

Gymnotus carapo, Gymnotus anguillaris, Sternopygus macrurus, Eigenmannia soorten (Gymnotidae).

loi ww. luiden. *Fosi kerki begin den e loi a dyendyen.* Voordat de kerkdienst aanvangt, **luidt** men de klokken.

loiki₁ znw. luik, klein raampje, loket.

loiki₂ znw. luitenant. ZIE: ofisiri.

loiri znw. luiaard. Er zijn twee soorten in Suriname, de *skapuloiri* (tweeteen-luiaard) en de *sonloiri* (drieteen-luiaard).

loko znw. trein. *Fosi den sma ben kmopo fu Bersaba kon na foto nanga loko.* Vroeger kwamen de mensen met de **trein** uit Bersaba naar Paramaribo.

loksi znw. lokusboom, rode lokus. *Hymenaea courbaril (Caesalpinaceae).*

loktu

1) znw. lucht, hemel. *Te den e bron tyen na Maryanborgu, a loktu e kon blaka.* Als ze het riet op Mariënborg verbranden, wordt de **lucht** zwart.

2) bw. boven. *Mi kren go na loktu.* Ik klom naar **boven**. SYN: tap'sei; sodro.

go na loktu ww. tekeergaan, zich ergens over opwinden. *Fu sanede yu e go na loktu?* Waarom **ga** je **tekeer**? SYN: go na hei; rigeri.

loli

1) znw. slijm.

2) bnw. slijmerig, glibberig. *Furu sma no lobi okro. Den feni tak' a loli tumsi.* Vele mensen houden niet van oker. Ze vinden het te **slijmerig**.

3) bnw. traag. *No wan sma wani wroko nanga a man dati. A loli tumsi.* Niemand wil met die man werken. Hij is te **traag**.

lolo

1) ww. rollen, oprollen. *Lolo a bari go na wan sei.* **Rol** het vat naar de zijkant. *A lolo a papaya poti*

na wan sei. Hij **rolde** de slaapmat **op** en legde hem aan de kant.

- 2) *znw.* cassette bandje.
- 3) *znw.* roller (om te verven).

lolo wan boskopu een bericht doorgeven. ZIE TREFWOORD: boskopu.

lomboto ww. omringen, omsingelen. GEBRUIK: verouderd. ZIE: lont'fon. VAR.: romboto.

Lomsu

- 1) *znw.* Rooms-Katholiek. *Mi na Lomsu ma mi masra na Anitri.* Ik ben **Rooms-Katholiek** maar mijn man is EBG-er.
- 2) *bnw.* behorend bij de Rooms-Katholieke kerk. *De Hoeksteen na wan Lomsu bukuwenkri.* De Hoeksteen is een **katholieke** boekhandel.

Lomsukerki *znw.* Rooms-Katholieke kerk.

lon

- 1) ww. rennen. *Den fufuruman lon di den si a skowtu.* De dieven **renden weg** toen ze de politie zagen.
- 2) ww. stromen, lozen, vloeien. *A watra e lon ini a kiki.* Het water **stroomt** in de kreek. *Mi noso e lon.* Ik heb een loopneus (lett: mijn neus **loopt**).
- 3) ww. met grote snelheid rijden, hollen. *A oto disi e lon.* Deze auto **rijdt met grote snelheid**.

lon abra overlopen. ZIE TREFWOORD: abra.

lon watra vocht afgeven. ZIE TREFWOORD: watra.

lonbaisigri *znw.* racefiets.

lonka *znw.* karamel, snoepgoed.

lont'ai *znw.* specerij bestaande uit de gedroogde, onrijpe bessen van de pimentboom. *Pimenta officinalis (Myrtaceae).*

lont'fon ww. samenspannen tegen. ZIE TREFWOORD: lontu.

lont'oso *znw.* politiebureau. SYN: skowtu-oso.

lontu

- 1) *bnw.* rond, cirkelvormig, bolvormig. *A upru lontu.* De hoepel is **rond**.
- 2) *voorz.* om. *A doro na fes'sei sroto, dus mi mus waka lontu.* De voordeur is gesloten, dus moet ik **omlopen**.
- 3) *bw.* rond, rondom. *Mi yuru wan oto fu rei lontu ini a foto.* Ik heb een auto gehuurd om in de stad **rond** te rijden.
- 4) ww. omringen, omsingelen, rondgaan. *Den skowtu lontu a oso pe a fufuruman ben de.* De politie heeft het huis waarin de dief was, **omsingeld**.

lontu fon ww. met vereende krachten optreden tegen, samenspannen tegen iemand. *Den dri brada lontu a man fon.* De drie broers zijn **met vereende krachten tegen** de man **opgetreden**. ZIE: lomboto; meki wan kofu BIJ kofu. VAR.: lont'fon.

lontu-birambi *znw.* ronde birambi (de vruchten zijn klein en rond). *Phyllanthus acidus (Euphorbiaceae).* ZIE: birambi.

los'bana groene kookbanaan geroosterd op

houtschool. ZIE TREFWOORD: bana.

los'fowru *znw.* geroosterd kip.

losi

- 1) ww. roosteren. *Te a faya suku fu dede, dan yu kan poti karu na ini fu a losi.* Wanneer het vuur bijna uit is, kan je er maïs op **roosteren**. ZIE: baka₂; brabakoto.
- 2) ww. braden (in een oven). *Esde mi granmama losi wan fowru.* Gisteren heeft mijn oma een kip **gebraden**. ZIE: baka₂; bori.

Mi e taki los'losi, dan yu e taki bor'bori. *gezegde.* elkaar tegenspreken.

loso

- 1) *znw.* luis, hoofd Luis. *Pediculus humanus (Pediculidae, O. Anoplura).*
- 2) *znw.* verzamelnaam voor soortgelijke insecten die voorkomen bij vogels en andere dieren. *O. Anoplura; O. Mallophaga.* ZIE: dagu loso; fowru loso.

losodresi *znw.* luizenverdelgsmiddel.

loso-eksi *znw.* luizeëi.

lostu ww. lusten, ergens zin in hebben.

lostuflaka *znw.* moedervlek. *Te wan bereman e lostu wan sani, efu a no kisi a sani èn a fasi wan presi na en skin, dan a pikin o kisi wan lostuflaka dape.* Als een zwangere vrouw ergens zin in heeft maar het niet krijgt, en dan een plek op haar lichaam aanraakt, krijgt het kind daar een **moedervlek**. ZIE: gadomarki.

loto₁

- 1) *znw.* lood. ZIE: gowtu; solfru; isri; kopro.
- 2) *znw.* schietlood.

loto₂ *znw.* stuiver (vijf cent). ZIE TABEL BIJ: moni.

low ww. rouwen. ZIE TREFWOORD: row.

lowe

- 1) ww. vluchten, weglopen, voortvluchtig zijn. *Di a strafman kisi okasi fu lowe, a no draidrai. A lon go na busi.* Toen de gevangene de gelegenheid kreeg te **vluchten**, liet hij er geen gras over groeien. Hij rende het bos in.
- 2) *bnw.* ontvluchte, gevluchte, weggelopen. *Furu leisi den lowe srafu ben drai kon baka na den pranasi kon fufuru sani.* Vaak keerden de **gevluchte** slaven terug naar de plantage om er te stelen.

lowe nengre *znw.* ontvluchte slaaf, marron.

loweman *znw.* een voortvluchtige, een wegloper.

loweman-bana *znw.* bananensoort. *Musa soorten (Musaceae).* (deze is groter dan de normale banaan). ALGEMEEN: bana.

lowkrosi *znw.* rouwkleding. ZIE TREFWOORD: rowkrosi.

luku

- 1) ww. kijken, aankijken, bekijken. *Den sma e luku fowtow.* Ze **bekijken** de foto's. ZIE: si.
- 2) ww. bezoeken. *Fosi mi go na oso, mi o go luku mi mama.* Voordat ik naar huis ga, zal ik mijn moeder **bezoeken**. ZIE: fisiti.
- 3) ww. oppassen, bewaken, verzorgen, verplegen.

Suma o luku den pikin gi mi? Wie gaat op mijn kinderen **passen**? *Luku bun!* Kijk uit! / Pas op! / Voorzichtig!

koti wan luku ww. diagnose van een toverdokter.
Fa a birfrow masra siki heri yari, a no man moro, a lon go koti wan luku. De man van mijn buurvrouw was al het hele jaar ziek. Ze kon het niet meer aanzien en is een toverdokter gaan raadplegen.

luku bun tussenw. misschien. A: *Pe a brede fu mi de?* B: **Luku bun**, na Jake gwe nanga en. A: Waar is mijn broodje? B: **Misschien** is Jake ermee vandoor gegaan. *Fa mi skin firi so anga-anga tide?* **Luku bun**, wan griep e freiri mi? Waarom voel ik me zo lusteloos vandaag? **Zou het kunnen** dat ik griep te pakken heb?
SYN: kande.

Luku dya! tussenw. alstublieft (als men iemand iets aanreikt).

lukuman znw. ziener, magieër, toverdokter, waarzegger. ZIE: bonuman; wisiman.

lumpia znw. loempia.

lun znw. room. *Fosi den buru seri a merki, den e puru a lun.* Voordat de boeren de melk verkopen, halen ze de **room** eraf.

luru ww. loeren op, beloeren, in de gaten houden. A

puspusi e luru a moismoisi. De poes **loert op** de muis. VAN NL: loeren.

lus'bere znw. diarree, buikloop.

lusu

1) bnw. los. *A skrifu fu a doro disi lusu.* De schroef van deze deur zit **los**. ANT: tai₁.

2) ww. losmaken. **Lusu a amaka gi mi.** Wil je de hangmat even voor me **losmaken**?

3) ww. loslaten, in vrijheid stellen. *Di den skowtu si taki a man no du noti, den lusu en.* Toen de politie zag dat de man onschuldig was, werd hij **in vrijheid gesteld**.

4) ww. vertrekken, van wal steken. *Tamara a boto o lusu neigi yuru.* Morgen zal de boot om negen uur **vertrekken**.

5) ww. uit elkaar halen, demonteren. *Fu krin a gon bun yu mu lusu en fosi.* Om een geweer goed schoon te maken, moet je het eerst **uit elkaar halen**.

lusu a bal (sport) de bal een harde trap geven, naar het doel schieten (b.v. voetbal, basketball).

lusu wan schot een kogel afschieten.

lusu futu dansen. ZIE TREFWOORD: futu.

lusumbe znw. duizendpoot. (*Kl. Diplopoda*).

M - m

m'

1) vnw. afkorting van *mi*.

2) hulpww. afkorting van *musu*₁.

Ma₁ aanspr.vorm. moeder. GEBRUIK: wordt gebruikt o.a. in volksverhalen en om oudere vrouwen aan te spreken. ZIE: Sa₁; Ba₁; Tata; Pa. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

ma₂

1) vw. maar (tegenstelling), echter. *Tide mi no man yepi yu nanga wroko, ma tamara mi man.* Vandaag kan ik je niet helpen met het werk, **maar** morgen wel. VAN NL: maar.

2) vw. wordt gebruikt als aandachtstrekker aan het begin van nieuwe informatie in een verhaal. *Josef teki en wefi Maria fu go nanga en na Betlehem. Ma Maria ben abi bere.* Jozef ging samen met zijn vrouw Maria naar Betlehem. **Maar** Maria was zwanger. ZIE: dan₁; ne; so; we; now.

mahonibon znw. mahonieboom. *Swietenia mahagoni* (*Meliaceae*).

mai₁

1) ww. maaïen. *Wan man e kon ala tu wiki fu mai a grasi.* Een man komt om de twee weken om het grasveld te **maaïen**.

2) ww. maaïen. *Fosi den ben mai den gron nanga babun-nefi, ma now den e du en nanga combine.* Vroeger **maaïde** men de velden met een sikkel,

maar nu gebeurt dat met een combine.

mai₂ znw. benaming voor een oudere Hindoestaanse vrouw. ZIE: babun₂; kuli.

Maisa znw. godin van de aarde (ze manifesteert zich meestal als een vrouw). ZIE TREFWOORD: Aisa.

maka

1) znw. doorn, stekel. *Te yu e piki rowsu, yu mu luku bun taki den maka no sutu yu.* Als je rozen plukt, moet je oppassen dat de **dorens** je niet steken.

2) znw. angel, stekel.

maka-alata znw. stekelrat. *Proechimys guyannensis* (*Echimyidae*).

makabon znw. doornstruik.

makadroifi znw. matrozendruif (een stekelige struik met witte bloemen, de vrucht is rood en eetbaar). *Solanum stramonifolium* (*Solanaceae*).

makakapasi znw. bepaald soort gordeldier. *Dasyus kappleri* (*Dasypodidae*). ZIE: kapasi.

makamaka

1) znw. doornstruik. *A sneki e kibri ini a makamaka.* De slang verschuilt zich in de **doornstruik**. SYN: makabon.

2) bw. doornachtig, vol doornen. *Luku bun! A grasi disi makamaka.* Let op! Dit onkruid zit **vol doornen**.

makandra

- 1) *bw.* samen. *Carlo nanga Evert wroko makandra tapu a boto.* Carlo en Evert werken **samen** op de boot.
- 2) *vnw.* elkaar. *A sori leki den ben e libi switi nanga makandra.* Het leek erop dat ze prettig met **elkaar** omgingen. *Den brasa makandra.* Ze omhelsden **elkaar**.
- 3) *ww.* opschieten met anderen, optrekken, bijvoegen, mengen. *Fos'fosi den folku ini Sranan no ben makandra nanga densrefi.* Vroeger konden de volkeren in Suriname niet met elkaar **opschieten**. ZIE: bemui.

kon makandra *ww.* bij elkaar komen, vergaderen. *Ala satra den man e kon makandra fu taki abra a wroko.* Elke zaterdag **komen** de mannen **bij elkaar** om over het werk te praten.

makasneki *znw.* bosmeester. *Lachesis muta (Crotalidae).* Ook bekend als *kapasisneki*.

makriki *bnw.* eenvoudig, makkelijk, gemakkelijk, gemakzuchtig. *A stuka san mi e du no makriki.* De studie die ik volg is niet **makkelijk**. ZIE: tranga; hebi. VAR.: kumakriki.

maksin

- 1) *znw.* magazijn, opslagplaats, depot.
- 2) *znw.* magazijn (van een geweer).

makti *znw.* macht, gezag. *A sori leki lanti no abi makti ini a kondre moro. Ala sma e du san den wani.* Het blijkt dat de regering geen **gezag** meer in het land heeft. Iedereen doet wat hij wil.

malasi *znw.* melasse.

malata *znw.* mulat. ZIE: dogla; sambo; bonkoro.

malatakronto *znw.* half droge kokosnoot.

malengri

- 1) *bnw.* lichamelijk gebrek hebbend. *A man disi abi wan malengri finga. A lasi wan pisi di a ben e kapu sowt'meti.* Deze man heeft een **verminkte** vinger. Hij is een kootje kwijtgeraakt toen hij zoutvles kapt. *Boike no man prei gitara bika a abi wan malengri finga.* Boike kan geen gitaar spelen omdat hij een **verminkte** vinger heeft.
- 2) *ww.* verminken, invalide maken. *A man disi no ben waka so, ma na oto malengri en.* Deze man liep eerst niet zo gebrekkig, maar hij is door een auto aangereden en **invalide geraakt**.

malengrisma *znw.* invalide.

mama₁ ['ma] *znw.* moeder. GEBRUIK: de eerste klinker wordt meestal niet uitgesproken. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

mama₂ ['mam 'm-a] *bnw.* zeer groot, ontzettend veel, heel erg. *Na mama moni a man ben abi na en oso.* Het was een **aanzienlijk bedrag** dat hij in huis had. *Di a aksi mi fu yepi en wai en dyari, mi no ben ferwakti tak' na mama busi mi bo go miti.* Toen hij me vroeg hem te helpen zijn erf te wieden, had ik niet verwacht dat ik **zo'n** bosschage zou aantreffen. *Fa a lawman e waka e swai nanga a owru, a kan gi sma mama*

mankeri! Zoals die gek met een houwer loopt te zwaaien, kan hij iemand **vreselijk** verwonden. GEBRUIK: Bij de uitspraak wordt nadruk gelegd op beide medeklinkers. VAR.: mamma.

Mama Aisa *znw.* godin van de aarde (ze manifesteert zich meestal als een vrouw). ZIE TREFWOORD: Aisa.

mamabere *znw.* moeders buik, baarmoeder. *Mi nanga mi sisa de fu wan mamabere.* Mijn zuster en ik hebben één moeder (lett: zijn van één **moeders buik**). VAR.: bere₁.

mamafoto *znw.* hoofdstad.

mamafowru *znw.* kloek.

mamakerki *znw.* hoofdkerk.

mamanten ['m-an ten] *znw.* morgen, 's morgens, 's ochtends. *Heri mamanten a weer ben masi en fesi, ma now a opo pikinso.* De hele **morgen** was het weer betrokken, maar nu is het een beetje opgeklaard. *Mi e kan mi wiwiri mamanten yuru fosi mi e go na doro.* Ik kam mijn haar **'s morgens** voordat ik naar buiten ga. ZIE TABEL BIJ: dei.

mamma *bnw.* zeer groot, ontzettend veel, heel erg. VAR.: mama₂.

mampira *znw.* zeer kleine bloedzuigende mug, steekvliegje, mampier (SN). *Culicoides soorten (Ceratopogonidae, O. Diptera).*

man₁

- 1) *znw.* man. TEGENHANGER: uma; frow.
- 2) *znw.* echtgenoot. TEGENHANGER: wefi.

man₂ *hulpww.* in staat zijn, kunnen. *Tide mi no man meki a bangi gi yu, bika mi mu go na wroko. Ma tamara mi o man.* Vandaag **ben** ik niet **in staat** om die bank voor je te maken omdat ik aan het werk moet. Maar morgen **kan** ik het wel doen. ZIE: kan₁.

man₃ *tussenw.* uitroep van verveeldheid of afkeer. *Man! Mi ben mu wakti heri mamanten fosi den ben naki a stampu gi mi. Nou,* ik moest de hele morgen wachten voordat ik een stempel kreeg.

-man *achtervg.* In samengestelde woorden wordt het gebruikt om een persoon aan te duiden die is of doet wat aangegeven wordt door het eerste deel van het woord. b.v. *fufuruman* (stelen-persoon) 'dief', *gronman* (grond-persoon) 'landbouwer', *bereman* (zwanger-persoon) 'zwangere vrouw', *breniman* 'blinde', *guduman* 'rijkaard'.

manari *znw.* vierkante, gevlochten zeef.

man-ati *znw.* moed. SYN: dek'ati.

mandi *ww.* boos zijn, boos worden. *Mi pikin brada mandi di mi taigi en taki a no mu kon nanga en susu ini a oso.* Mijn broertje **was boos** toen ik hem erop wees dat hij niet met zijn schoenen aan naar binnen mocht. GEBRUIK: minder sterk dan *ati bron*. ZIE: ati bron BIJ ati₁.

mandimandi *znw.* onenigheid, jaloersheid. *A konmakandra tapu nanga wan mandimandi.* De vergadering eindigde in **onenigheid**. ZIE: trobi;

dyarusu.

mandron znw. een lange trom met lage toon.

ALGEMEEN: dron.

mangrasi znw. grassoort. *Eleusine indica* (*Gramineae*).

mangri

- 1) bnw. mager. *Baka di en masra dede, a ben kon mangri. Ma saf'safri a e kisi ensrefi baka.* Nadat haar man overleden was, is ze **afgefallen**. Maar langzamerhand wordt ze weer de oude. ANT: fatu₁.
- 2) bnw. onvruchtbaar (qua bodemgesteldheid).

mangrimangri bnw. tenger, slank. GEBRUIK: Minder sterk dan *mangri*.

maniri

- 1) znw. manier. *Yu no kan kweki pikin tapu so wan maniri.* Je kan kinderen niet op die **manier** opvoeden. SYN: fasi₁.
- 2) znw. manieren, zeden. *A boi dati no abi maniri.* De jongen heeft geen goede **manieren**.

mankeri

- 1) znw. letsel, ongeluk, verwonding. *A mankeri san a kisi nanga baisigri no ori en na oso.* Het **ongeluk** dat hij met de fiets heeft gekregen heeft hem toch niet thuis kunnen houden. *A abi wan mankeri na en anu.* Hij heeft een **letsel** aan zijn hand.
- 2) ww. ontbreken, missen, afwezig zijn. *A moni no sari. Feifi dusun mankeri etc.* Het geld is niet genoeg. Er **ontbreekt** nog vijf duizend. *Suma mankeri etc?* Wie is er nog **afwezig**?

gi mankeri ww. verwonden. *Efu yu e tan rei so, yu o gi sma mankeri.* Als je zo blijf rijden zal je iemand **een ongeluk bezorgen**.

manki znw. mand. (kan zijn van riet of ander materiaal; heeft meestal een handvat en/of een deksel). SYN: baskita. ZIE: kurkuru.

man-nengre znw. man, manskerel. SYN: man₁; mansma.

manpikin

- 1) znw. jongen. *Na den Lomsu skoro den manpikin e weri blaw syatu bruku èn den umapikin e weri wan blaw koto.* Op de katholieke scholen dragen de **jongens** een blauwe korte broek en de meisjes een blauwe rok.
- 2) znw. zoon. *Kobi ben abi tu manpikin nanga wan umapikin.* Kobi had twee **zonen** en een dochter. SYN: boi; TEGENHANGER: umapikin. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

manpresi znw. mannelijk geslachtsdeel.

TEGENHANGER: umapresi.

mansma

- 1) znw. manspersoon, man. *Furu fu den wenkri prati. Yu abi wan sei gi mansma, nanga wan sei gi umasma.* Veel winkels zijn onderverdeeld in een afdeling voor **herenkleding** en een afdeling voor dameskleding.
- 2) bnw. mannelijk, mannen-. *Efu yu e go dat' sei fu*

a wenkri, yu o feni mansma krosi. Als je naar die kant van de winkel gaat, zal je **herenkleding** vinden. TEGENHANGER: umasma.

manspasi znw. emancipatiedag (1 juli). *Tapu manspasi dei furu frow e weri den anyisa nanga den koto.* Op **emancipatiedag** dragen vele vrouwen hun hoofddoek en traditionele klederdracht. SYN: ketikoti. VAR.: maspasi.

mantyi znw. mand. ZIE TREFWOORD: manki.

manwan znw. mannelijke plant of dier, mannetje. ANT: umawan.

manya znw. mango, manja (SN). *Mangifera indica* (*Anacardiaceae*).

mara ww. malen. *Yu e mara den siri ini wan miri meki a tron pui.* Je **maalt** de graankorrels in een molen om er meel van te maken. ZIE: miri.

marai znw.

- 1) marail (vogel). *Penelope marail* (*Cracidae*).
- 2) marail (vogel). *Penelope jacquacu* (*Cracidae*).

maraka znw. rammelaar gemaakt van een holle kalebas. SYN: sek'seki.

marbonsu znw. naam voor enige bruine veldwespen. *Polistes soorten* (*Vespidae*, *O. Hymenoptera*). ZIE: waswasi.

maripa znw. palmsoort, ook de vrucht ervan. *Attalea maripa* (*Palmae*). ZIE: palmbon.

marki

- 1) znw. (merk)teken. *Poti wan marki tapu a planga pe den mu koti en.* Zet een **merkteken** op de plank waar hij gezaagd moet worden.
- 2) znw. afdruk. *Mi no sabi san den ben poti dya, ma a sani libi wan marki na baka ini a santi.* Ik weet niet wat hier gestaan heeft, maar het heeft een **afdruk** in het zand achtergelaten.
- 3) znw. doel, eindstreep. *Yu mus du ala mui fu doro a marki.* No meki no wan sani ori yu na baka. Je moet alle moeite doen om het **doel** te bereiken. Laat niets je ervan weerhouden.
- 4) ww. markeren, van een (merk)teken voorzien. *Yu mu marki den batra di no bun moro.* **Markeer** de flessen die niet goed meer zijn.
- 5) ww. meten. *Marki a tafra, kon un luku efu a o fiti ini a uku.* **Meet** de tafel zodat we kunnen zien of hij in de hoek past.
- 6) ww. mikken, richten. *Fosi yu sutu, yu mus marki bun.* Voordat je schiet, moet je goed **richten**.

psa marki bw. buitensporig, overmatig, uitermate, meer dan normaal. *A bigi psa marki.* Het is **erg** groot. *Bill Gates gudu psa marki.* Bill Gates is **buitensporig** rijk.

markitiki znw. maatstok, duimstok, ellemaat. SYN: doitiki.

markusa znw. verzamelnaam voor verschillende soorten passievrucht (zoals de *bigimarkusa*, *blakamarkusa*, *gerimarkusa*, *paramarkusa*, en *snekimarkusa*). (*Passifloraceae*).

Marwina znw. het district Marowijne (in oost Suriname).

Marwinaliba *znw.* Marowijnerivier.

Maryanborgu *znw.* Mariënborg (stad in het district Commewijne). *Na Maryanborgu den e wroko tyen.* Op Mariënborg **verwerken** ze suikerriet.

masi

- 1) *ww.* drukken, kneden, verpletteren, verpulveren, indeuken. **Masi** *a perki tron pui.* **Verpulver** de tablet. *A trapu tapu a kakalaka, masi en.* Hij trapte op de kakkerlak en **verpletterde** hem. *Yu e masi droifi fu meki win.* Men **perst** de druiven **uit** om wijn te maken. *No masi a batra, mi o lai watra ini en.* **Maak** geen **deuk** in de fles, ik ga er water in doen. *A teki blon, a masi en, dan a baka brede.* Hij nam meel, **kneedde** het, en bakte er brood van.
- 2) *bnw.* gekneusd. *Mi no wani nyan a masi manya disi.* Ik wil deze **gekneusde** manje niet eten.
- 3) *ww.* bezeren. *Mi masi mi finga na a doro.* Ik heb mijn vinger aan de deur **bezeerd**.

masi ati *ww.* wroeging krijgen. *Di a kon ferstan sortu ogri a du a trawan, a sani masi en ati.* Toen hij begreep wat voor kwaad hij de ander aangedaan had, kreeg hij wroeging (lett: **kneedde** het zijn **hart**).

masi fesi *ww.* betrekken (van gezicht). *Di un yere tak' un o abi fu wroko satra, ala sma masi en fesi.* Toen we hoorden dat we zaterdag zouden moeten werken, **betrok** ieders **gezicht**. *Heri dei a weer masi en fesi.* De hele dag was het weer **betrokken**.

maskaderi *ww.* verpletteren. *Efu wan wagi naki a puspusi, a o maskaderi en.* Als een wagen de poes overrijdt, zal hij hem **verpletteren**. ZIE: masi.

maskita *znw.* muskiet, steekmug. (*Culicidae, O. Diptera*). SPEC: koproprin.

maskitakandra *znw.* muskietenkaars.

maskitaworon *znw.* made van een bepaalde soort vlieg die eieren legt in levend weefsel.

mason *znw.* müllers amazone papegaai. *Amazona farinosa (Psittacidae).*

maspasi *znw.* emancipatiedag. ZIE TREFWOORD: manspasi.

masra

- 1) *znw.* echtgenoot. *Sensi di en masra gwe libi en, a no teki wan tra wan.* Sinds haar **echtgenoot** haar verlaten heeft, heeft ze geen andere genomen. TEGENHANGER: wefi.
- 2) *znw.* meester. *Wan knekti mu du san en masra e taki.* Een dienstknecht moet doen wat zijn **meester** zegt. ZIE: basi₁.
- 3) *aanspr.vorm.* meneer, de heer. *Tide neti wi o kari masra Anijs fu kon taki abra en wroko.* Vanavond hebben we **meneer** Anijs uitgenodigd om over zijn werk te praten. GEBRUIK: formeel.
- 4) *znw.* heer. *Mi Gado, mi Masra, luku san miti mi tide!* Mijn **Heer**, mijn God, kijk wat me vandaag is overkomen!

Masra Gado God, Here God. ZIE TREFWOORD: gado.

masusa *znw.* vrucht die wordt gebruikt bij het bereiden van *masusa-aleisi*. *Renealmia alpinia (Zingiberaceae).*

masyin *znw.* machine, motor. *Efu yu no ondrow a masyin, a o broko es'esi.* Als je de **motor** niet onderhoud, zal hij snel kapot gaan.

mata₁ *znw.* vijzel (grote houten). TEGENHANGER: matatiki.

mata₂ *deurmat.* ZIE TREFWOORD: matamata.

matamata *znw.* deurmat. SYN: figifutu. ZIE: papaya₂. VAR.: mata₂.

matapi *znw.* lang gevlochten pers die gebruikt wordt om het vocht uit de bittere cassave te verwijderen.

matatifi *znw.* kies. ALGEMEEN: tifi; SYN: bakatifi.

matatiki *znw.* grote houten stamper. TEGENHANGER: mata₁.

mati

- 1) *znw.* vriend(in), kameraad. SYN: kompe.
- 2) *ww.* seksuele relatie tussen vrouwen. *Den tu sma disi e mati.* Deze twee mensen **zijn lesbisch**.

matifasi *znw.* vriendschap. *Luku bun nanga suma yu e hori matifasi.* Pas op met wie je **vriendschap** sluit.

matrasi *znw.* matras. ZIE: papaya₂; bedi.

Matreti *znw.* Ma Retraite, een wijk in Groot Paramaribo.

matrosi *znw.* matroos. SYN: sipiman. ZIE: botoman.

mayoro *znw.* majoor. ZIE: ofisiri.

meki

- 1) *ww.* maken. *Mi aksi a temreman fu meki wan bangi gi mi.* Ik vroeg de timmerman om een bank voor mij te **maken**. ANT: broko₁. VAN ENG: make.
- 2) *ww.* veroorzaken. *Na a bigi alen fu freida meki tak' furu sma no kon.* De zware regen van vrijdag **was de oorzaak** dat vele mensen niet kwamen.
- 3) *ww.* herstellen, repareren. *Sensi mi meki a oloisi, noiti moro a tan tiri.* Sinds ik de klok hebt **gerepareerd**, is hij nooit meer stil blijven staan. *A brom fu mi broko. Mi mus meki en baka.* Mijn bromfiets is kapot. Ik moet hem **repareren**. VAR.: meki baka.
- 4) *hulpww.* laten. *Meki mi taigi yu wan sani. Laat me je iets vertellen.*

dat' meki *bw.* daarom (lett: *dat maakt*). *Mi brom no ben abi oli. Dat' meki mi no ben man kon esde.* Ik had geen benzine in mijn bromfietstank, **daarom** kon ik gisteren niet komen.

fu sanede meki *bw.* waarom. *Fu sanede meki yu kon so lati? Waarom ben je dan ook zo laat gekomen?* (Je wist wel beter!) GEBRUIK: wordt retorisch gebruikt en houdt een verwijt in.

san meki *bw.* waarom (lett: *wat maakt of wat veroorzaakt*). *Mi no sabi san meki a no kon esde.* Ik weet niet **waarom** hij gisteren niet

kwam. *San meki den sma fu yu kon so lati?*
Waarom zijn jouw mensen zo laat gekomen?
 SYN: sanede.

meki baka ww. herstellen, repareren. ZIE TREFWOORD: meki.

meki bigi bluffen, opscheppen. ZIE TREFWOORD: bigi.

meki futu dansen. ZIE TREFWOORD: futu.

meki lafu een gemaakte lach. ZIE TREFWOORD: lafu.

meki modo pronken, mode maken (SN). ZIE TREFWOORD: modo.

meki mofo afspreken, beslissen, overeenkomen. ZIE TREFWOORD: mofo.

meki mui moeite doen. ZIE TREFWOORD: mui.

meki pikin kinderen krijgen, bevallen, verwekken. ZIE TREFWOORD: pikin₂.

meki prisiri

1) feest vieren. ZIE TREFWOORD: prisiri.

2) pret maken. ZIE TREFWOORD: yowla.

meki trobi ww. ruzie maken. ZIE TREFWOORD: trobi.

meki wan kofu samenspannen, een eenheid vormen (lett: een vuist maken). ZIE TREFWOORD: kofu.

mekititei znw. spatader.

memre₁

1) *wederk.* ww. zich herinneren. *Mi no man memre moro san yu ben taigi mi.* Ik kan **me** niet meer **herinneren** wat je me gezegd hebt.

2) *overg.* ww. herinneren aan iets. *Efu yu no memre Norbert fu go teki den pikin na skoro, a o fergiti den.* Als je Norbert er niet aan **herinnert** de kinderen van school te halen, vergeet hij het.

memre₂ znw. lid. *Mi no man nyan granbun bika mi a no wan memre fu a kerki disi.* Ik kan niet deelnemen aan het Avondmaal omdat ik geen **lid** ben van deze kerk.

menti znw. een of andere muntsoort (plant).

ment'watra znw. een oplossing van pepermuntolie in water (o.a. gebruikt voor babies bij buikklachten).

meri

1) ww. beroeren, licht aanraken. *Yu si a soft ini a ijskasi? No meri en!* Zie je de frisdrank daar in de ijskast? **Raak** hem niet **aan**! *A doi fu en hati en so tranga tak' not'noti no man meri en.* Zijn duim doet hem zo vreselijk pijn dat hij zelfs de lichtste aanraking niet kan verdragen (lett: dat helemaal niets het mag **aanraken**). ZIE: fasi₄.

2) ww. aanraken (emotioneel). *Wi e begi tak' Gado sa meri en.* We bidden dat God hem zal **aanraken**.

merki

1) znw. melk. *Go bai tu paki merki gi mi.* Wil je even twee pakken **melk** voor me gaan halen.

2) ww. melken. *Ala dei den buru mus merki den kaw fu den.* Elke dag moeten de boeren hun koeien **melken**.

merkikan znw. melkkan (om melk in te schenken).

merkiman znw. melkboer.

merkipatu znw. melkpan (waarin je melk kookt).

merkitodo znw. bepaald soort boomkikker.

Phrynohyas venulosa (Hylidae).

mesre

1) ww. bouwen met mortel en specie, metselen. *Den man mesre brokobatra tapu a skotu.* De mannen hebben glasscherven op de schutting **vastgemetseld**.

2) ww. bestrijken met cement.

3) *bnw.* metsel-. *A e du mesre wroko.* Hij is metselaar. (lett: Hij verricht **metselwerk**.)

mesre tapu ww. dichtmetselen. *Fosi yu ferfi a ososkin, yu mus mesre den olo tapu.* Voordat je het huis verft, moet je de gaten **dichtmetselen**.

mesreman znw. metselaar.

meti

1) znw. dier, beest. *Odo: Ala den meti fu a busi e nyan kasaba, ma konkoni e tyari nen.*

Spreekwoord: Alle **dieren** in het bos eten kassave, maar het konijn krijgt de schuld. ZIE: bus'meti.

2) znw. vlees. *Mi e go na srakti-oso fu bai wan pisi meti.* Ik ga naar de slagerij om een stuk **vlees** te kopen. SPEC: agumeti; ameti; diameti; fowrumeti; kawmeti.

3) znw. vlees. *Di a wagi naki en, a puru wan bigi pisi meti fu en futu.* Toen hij door de wagen werd aangereden, kreeg hij een grote **vleeswond** aan zijn been. (lett: ...sloeg hij een grote stuk **vlees** van zijn been weg.)

mi pers. vnw. 1ste pers. enkelv. (ik, me, mij); bez. vnw (mijn). *Mi priti mi empi.* Ik heb **mijn** hemd gescheurd. *Gi mi en dya.* Geef hier (lett: geef het **me** hier).

milyun telw. miljoen. ZIE TABEL BIJ: nomru.

milyun-milyun telw. miljoenen. ZIE TABEL BIJ: nomru.

mindri

1) znw. midden. *Te yu e bigin fu prati a nyanyan, dan yu mu bigin na mindri.* Als je het eten gaat verdelen, moet je in het **midden** beginnen. *Den e piki moni fu yepi den potisma na un mindri.* Ze halen geld op om de behoeftigen in ons **midden** te helpen.

2) *voorz.* tussen. *Fa a boi kan psa mindri den tu oto?* Hoe kan de jongen **tussen** beide auto's doorkomen?

mindribaka znw. rug. *Den man e wroko sondo empi, poti den mindribaka gi a son.* De mannen werken zonder hemd met de zon op de **rug**.

mindribere znw. bovenbuik. *Den pikin dis'ten lobi weri syatu krosi san e poti den mindribere na doro.* De jonge dames van deze tijd dragen graag korte kleding waarbij hun **buik** bloot blijft.

mindrifinga znw. middelvinger.

mindrifutu znw. kruis, schaamstreek.

mindriman znw. middelaar of tussenpersoon.

mindrineti *znw.* middernacht, midden in de nacht.

ZIE TABEL BIJ: dei.

mindrisei *znw.* middengedeelte. *A banti fu mi boro let' na mindrisei.* Mijn band heeft precies in **het midden** een lek.

mindriwan *znw.* middelste.

mira *znw.* mier. *Formicidae, (O. Hymenoptera).* Er zijn verschillende soorten van mieren in Suriname, o.a. *alukumira, kras'mira, papamira, redimira, siseimira, sukrumira, wakawaka-mira,* en *yayomira.*

mira nesi *znw.* mierenest.

mirafroiti *znw.* boommierener. *Tamandua longicaudata (Myrmecophagidae).* ZIE: *tamanuwa; likanu.*

miri *znw.* molen, pelmolen. *Fosten ala sneisi wenkri ben abi wan kakaw miri.* Vroeger hadden alle Chinese winkels een **cacaomolen**. ZIE: *mara.*

miri-oso *znw.* molen (gebouw).

misi₁

1) *ww.* missen. *Mi misi fu kapu a sneki.* Ik sloeg met een kapmes op de slang, maar ik **miste** hem. *Sensi mi mama gwe, mi e misi en furu.* Sinds mijn moeder weg is, **mis** ik haar erg. GEBRUIK: voor handelingen en ook gevoelens.

2) *znw.* misser. *Lodi ben de wan bun ontiman. Te a sutu a no abi misi.* Lodi was een goede jager. Als hij schoot, was het altijd raak (lett: had hij geen **misser**).

misi₂ *znw.* meisje, vrouw, mevrouw, meesteres, dame. *Misi, skoifi yu futu pikinso meki mi psa.* **Mevrouw**, kunt u uw voeten even verzetten zodat ik er langs kan? GEBRUIK: verouderd.

misi futu struikelen. ZIE TREFWOORD: *futu.*

misi mofo verspreken. ZIE TREFWOORD: *mofo.*

misrefi *wederk. vnw.* mezelf (1ste pers. enkelv. *wederk. vnw.*). *Mi gi misrefi mankeri di mi ben e kapu den taki.* Ik heb **mezelf** verwond toen ik de takken kapte.

miti₁

1) *ww.* ontmoeten. *Di mi ben rei go na oso, mi miti mi brada ondro pasi.* Toen ik naar huis reed, **ontmoette** ik mijn broer onderweg.

2) *ww.* overkomen, gebeuren. *Mi no ben prakseri taki so wan sani bo miti mi tide.* Ik had niet gedacht dat zoiets mij zou **overkomen** vandaag.

3) *ww.* raken, bij elkaar brengen, aansluiten. *No meki den tu kabel disi miti, noso yu o bron a triki-isri.* Laat deze twee kabels **elkaar** niet **raken**, anders gaat het strijkijzer kapot.

miti baka *ww.* weerzien. *Tra leisi te wi miti baka dan wi kan taki a tori moro fara.* Wanneer we elkaar **weer zien** kunnen we verder over deze zaak praten.

miti kon na wan *ww.* aan elkaar verbinden of knopen. *Teki ala den pis'pisi titei dan yu e miti den kon na wan.* Neem al de stukjes touw en **verbind ze aan elkaar**.

miti₂ *znw.* mijt. (*O. Acari*). VAR.: *mit'miti.*

mit'miti ZIE TREFWOORD: *miti*₂.

m'ma ['m-a] *znw.* moeder. (variant van *mama*). ZIE TABEL BIJ: *famiriman.*

modo

1) *znw.* mode. *Disi ben de a modo fu mi granm'ma ten.* Dit was de **mode** in mijn grootmoeders tijd.

2) *bnw.* modieus. *A boi disi modo. Ala dei a e weri den moro moi jeansbruku.* Deze jongen is **modieus** gekleed. Elke dag draagt hij de mooiste jeansbroeken.

meki modo *ww.* pronken, mode maken (SN). *Di a meisje si a boi a bigin meki modo.* Toen het meisje de jongen zag begon ze te **pronken**.

modoman *znw.* pronker.

mofina *bnw.* arm, armzalig. ZIE: *pôti; pina₁.*

mofina wowoyo markt op Flora. ZIE TREFWOORD: *wowoyo.*

mofinawan *znw.* arme, behoeftige. SYN: *pôtiwan; pinawan.*

mofo

1) *znw.* mond. *Dot'taki no mus kmoto ini yu mofo.* Er mag geen vuile taal uit je **mond** komen.

2) *znw.* hapje, slok, teug. *A nyanyan fu yu e smeri switi. Gi mi wan mofo.* Jouw eten ruikt lekker. Mag ik een **hap**? *Mi dringi wan mofo nomo.* Ik heb maar één **slok** gedronken.

3) *znw.* wat er gezegd wordt. *Odo: Mama mofo na banawatra.* Spreekwoord: De **uitspraken** van een moeder zijn niet uit te wissen.

4) *znw.* bek, snavel. *Odo: Kakalaka no abi leti na fowru mofo.* Spreekwoord: De kakkerlak heeft geen rechten in de **snavel** van de kip.

5) *znw.* monding, mondstuk, opening. *Yu mu poti wan planga fu tapu a mofo fu a peti.* Je moet de **opening** van de put met een plank afdekken. ZIE: *mofosei.*

6) *znw.* punt. *Kapu wan mofo gi a tiki fu poti en na a sisibi.* Maak een **punt** aan de stok om de bezem eraan te zetten.

7) *znw.* het gebied vlak voor of vlak bij iets. *Bari den pikin fu den no prei na a mofo liba.* Waarschuw de kinderen dat ze niet **te dichtbij** de rivier spelen. *Omeni langa mi no si Hendrik, dan tide un miti mofo Wanicakerki.* Ik heb Hendrik lange tijd niet gezien, maar vandaag hebben we elkaar **vlak voor** de Wanicakerk ontmoet.

firi wan sma mofo *ww.* iemand proberen uit te horen. *Di den e koiri e taki tori, a p'pa fir'firi a boi mofo efu a sabi wan sani fu a moni di lasi.* Terwijl ze wandelden en babbelden **probeerde** de vader de jongen **uit te horen** of hij iets wist van het verdwenen geld.

fon nanga mofo *ww.* door grootspraak iemand tot zwijgen brengen, overbluffen.

hari wan mofo *ww.* een slok nemen. *Langa a kan gi mi meki mi hari wan mofo watra.* Reik me de

beker even aan zodat ik **een slok** water kan nemen.

koti wan sma mofo ww. iemand in de rede vallen, iemand onderbreken. *Brada, mi no e koti yu mofo, ma meki mi taki a sani disi.* Man, ik wil je niet **onderbreken**, maar laat me dit zeggen.

langa en mofo ww. een pruimenmondje trekken. *Eduard langa en mofo dan a meki wan tyuri.* Eduard **trok een pruimenmondje** en maakte een geluid van misnoegen.

meki mofo ww. afspreken, overeenkomen. *Fu sanede yu e kragi? Fosi yu begin wroko un ben meki mofo tak' na someni moni mi bo pai yu.* Waarom klaag je? Voordat je met werken begon, hebben we **afgesproken** dat ik je dit bedrag zou betalen. SYN: kruder₂. ZIE: besroiti; agri.

misi mofo ww. iets zeggen dat je niet van plan was te zeggen of beter niet had kunnen zeggen, verspreken. *A baas taigi den man fu wroko moro tranga, ma a misi en mofo tak' afu fu den o lasi den wroko.* De baas zei tegen de arbeiders om harder te werken, maar hij **versprak** zich door te zeggen dat de helft van hen ontslagen zouden worden.

mofo gi wroko iemand die zijn mond niet kan houden. *Efu yu sabi taki yu mofo e gi yu wroko, dan betre un no taigi yu.* Als je weet dat je je mond niet kan houden, dan is het beter dat we je niets zeggen.

moro mofo bw. ondraaglijk, onhoudbaar, te veel. *No wakti te a sani kon moro mofo fosi yu du wan sani.* Wacht niet totdat het je **te veel** wordt voordat je er iets aan doet. ZIE: yere skin.

naki mofo ww. de hand op de mond leggen (om te voorkomen dat hetgeen men gezegd heeft plaats vindt; het gaat gepaard met het tikken op de mond). *Di a taigi mi taki a o dede, mi taigi en fu naki en mofo.* Toen hij me zei dat hij zou sterven, zei ik hem **de hand op zijn mond te leggen**.

nanga opo mofo bw. verbaasd, met open mond. *Nanga opo mofo un ben sidon luku a televisie.* We zaten **met open mond** te kijken naar wat er op de televisie gebeurde.

nyan wan sma nanga mofo ww. zo praten dat de tegenpartij geen gelegenheid krijgt iets terug te zeggen. *No taki nanga a man dati. A o nyan yu nanga en mofo.* Praat niet tot de man. Hij **geeft je de gelegenheid niet te spreken**.

poti takru mofo kwaad veroorzaken door ergens negatief over te praten, ongeluk voorspellen. SYN: poti ogri mofo.

psa mofo ww. iets doen wat verboden is. *Fa a boi psa en p'pa mofo, a ben syen fu go baka na oso.* Omdat de jongen **gedaan had** wat zijn vader **hem verboden had**, schaamde hij zich om terug

naar huis te gaan.

puru mofo ww. herroepen of intrekken van woorden. *Baka di a m'ma kosi a pikin, a bigisma fu sei taigi en tak' a mus puru mofo noso a pikin o kisi fyofyo.* Nadat de moeder het kind uitgescholden had, zei haar oude buurvrouw om **de woorden te herroepen**, anders zou het kind ziek worden.

seki mofo ww. praten. *Te bigisma e taki, pikin-nengre no mus seki den mofo.* Wanneer de ouderen praten, moeten de kinderen zwijgen. (lett: moeten de kinderen hun **mond** niet **bewegen**)

sek'seki mofo znw. versnapering. *Te un o sidon taki tide neti, wan pikin sek'seki mofo mus de.* Wanneer we vanavond zitten te praten, moeten er **versnaperingen** zijn.

suku mofo

1) bnw. aanstoot gevend, onaardig. *A pikin disi suku mofo.* Awinsi a no sabi yu, a luku yu nanga sker'ai. Dit is een **onaardig** kind. Wie het ook is, ze kijkt iemand altijd vuil aan.

2) ww. uitdagen. *Someni langa den sma fu sei e suku mi mofo, ma mi no e piki den.* De burendagen me allang **uit**, maar ik geef ze geen antwoord.

taki mofo ww. een gebed uitspreken (winti cultuur). *Un go miti wan grupu sma ini a berpe e taki mofo na wan grebi.* We troffen op de begraafplaats een groepje mensen aan die bezig waren **een gebed uit te spreken** bij een graf.

taki wan mofo ww. zijn zegje doen. *Di a kba taki wan mofo, a saka sidon baka.* Nadat hij **zijn zegje gedaan had**, ging hij weer zitten.

tapu wan sma mofo ww. iemand de mond snoeren, het zwijgen opleggen. *Di un si taki a e taki sani san no fiti, un tapu en mofo gi en.* Toen we merken dat hij dingen zei die niet geschikt waren, **legden we hem het zwijgen op**.

wasi mofo ww. tanden poetsen. *Te mi opo te mamanten, mi e wasi mi mofo.* Als ik 's morgens opsta, **poets ik mijn tanden**.

mofo wowoyo het terrein voor de centrale markt.

ZIE TREFWOORD: WOWOYO.

mofobuba znw. lippen. ZIE: mofo.

mofodoro bw. voor de deur, voorerf, straat voor het huis. *Te neti mi granmama e sidon na mofodoro e taki tori nanga birfrow.* 's Avonds zit oma met de buurvrouw **voor de deur** te babbelen.

mofokoranti znw. gerucht, onzeker bericht, geruchtenmolen. *Mofokoranti taki na den skowtu srefi kiri a man.* Geruchten doen de ronde dat de politie de man zelf gedood heeft.

mofoneti znw. avondschemering, vooravond (van 6:00 tot 7:30 nm). A: *O lati yu o kon na oso?* B: *Te mofoneti.* A: Hoe laat kom je thuis? B: In de **vooravond**.

mofosei znw. monding, mondstuk, opening.

mofoyari *znw.* de laatste weken van het jaar.
TEGENHANGER: bakayari.

moi

- 1) *bnw.* mooi, knap (van uiterlijk), aardig (n.b. het woord kan herhaald worden om nadruk te leggen.). *Tide yu e weri wan moi empi.* Vandaag draag je een **mooi** hemd. *A enki fadon tapu mi moi moi empi.* De inkt is op mijn **hele mooie** hemd gevallen. ANT: takru.
- 2) *ww.* mooi maken, versieren. (variant van moimoi).

moimoi *ww.* mooi maken, versieren. *Den man moimoi a oso fu a friyaridei.* Ze hebben het huis **versierd** in verband met de verjaardag. VAR.: moi.

moismoisi *znw.* muis. *Mus musculus (Muridae).*

moismoisi-awari

- 1) *znw.* opossumsoort. *Marmosa einerea (Didelphidae).* ZIE: awari.
- 2) *znw.* kortstaart opossum. *Monodelphis brevicaudata (Didelphidae).* ZIE: awari.

mokro *znw.* moker.

moksi

- 1) *ww.* mengen, vermengen. *A dresi disi yu mus moksi nanga pikinso watra.* Dit medicijn moet je in een beetje water **oplossen**. ANT: prati.
- 2) *bnw.* gemengd. *Fosi, den boi nanga den umapikin no ben go na a srefi skoro, ma now moro furu fu den skoro na moksi skoro.* Vroeger gingen jongens en meisjes niet naar dezelfde school, maar nu zijn de meeste scholen **gemengd**. *Mi no man feni a buku san yu aksi bika ala den buku moksi ini a kasi.* Ik kan het boek niet vinden dat je me gevraagd hebt omdat alle boeken **door elkaar** in de kast liggen.

moksi kon na wan *ww.* verzamelen, bij elkaar komen. *Den bigiman fu a kondre moksi kon na wan fu taki abra den nowtu fu a kondre.* De notabelen **zijn bij elkaar gekomen** om de problemen van het land te bespreken.

moksi meti *bnw.* met gemengde soorten vlees. *Gi mi wan tyauw min moksi meti.* Geef me een tjauw min **met verschillende soorten vlees**.
GEBRUIK: het wordt meestal gebruikt bij gerechten in Chinese restaurants.

moksi-aleisi *znw.* éénpansgerecht van rijst met: pesi, of groente, en (gedroogde) garnalen, en/of vis en (gezouten of gedroogd) vlees, en/of kokosmelk en pepers.

moksimoksi *ww.* dooreen mengen. *A blaka nanga weti ferfi, yu mus moksimoksi en te a tron grijs.* Je moet de zwarte en de witte verf **grondig mengen** totdat het grijs wordt.

moksipatu

- 1) *znw.* gerecht met verschillende groenten en/of vlees dooreen gemengd. *A nyanyan san mi bai esde ben de wan moksipatu.* A ben abi bitawiwiri, klarun, gomawiwiri, tayawiwiri,

waranfisi, sowt'meti, agumeti, nanga sowt'fisi. A ben switi! Het eten dat ik gisteren gekocht had, bestond uit verschillende groenten en vlees. Er was bitawiwiri, klaroen, gomawiwiri, tajerblad, gerookte vis, zoutvlees, varkensvlees en zoute vis. Het was lekker!

- 2) *znw.* een maaltijd waarbij verschillende gerechten worden opgediend. *Di mi granmama friyari a bori ala sortu sani: pon, pastei, los'fowru, doksi, bami, nasi, pindasupu, moksi-aleisi, kari kon.* A ben de wan trutru **moksipatu**. Toen mijn grootmoeder jarig was, kookte ze allerlei gerechten: pom, pastei, geroosterde kip, eend, bami, nasi, pindasoe, moksi-aleisi, enzovoorts. Het was echt een overvloedige maaltijd.

momenti *znw.* moment, ogenblik.

moni

- 1) *znw.* geld. *Fosi mun tapu dan ala mi moni kba.* Voor de maand om is heb ik geen **geld** meer.
SYN: sensi₁.
- 2) *znw.* loon, salaris. *Ala yari lanti e opo a moni fu den lantiman.* Elk jaar verhoogt de overheid de **salarissen** van de ambtenaren.

dorosei moni *znw.* vreemd geld, buitenlandse valuta.

papira moni *znw.* bankbiljet. ZIE: pikinmoni.

wroko moni *ww.* geld verdienen.

TABEL 4: Moni

Muntstukken en bankbiljetten

af'sensi	halve cent
sensi	cent
koprosensi	cent
bigisensi	2 1/2 cent
loto	5 cent
doni	10 cent, 10 dollar
kwartyi	25 cent
tyawa	25 cent, 25 dollar
banknotu	50 cent
bank	50 cent, 50 dollar
golu/kolu	gulden
dala	dollar
dala	2 1/2 gulden
barki	100 dollar
doi	1000 dollar

monibon *znw.* geldboom. *Mi no abi a monibon.* Ik heb geen **geldboom**.

monigreba *znw.* geldwolf, rijkard. *A man dati na wan monigreba.* A gridi gi moni. Die man is een **geldwolf**. Hij zoekt alleen maar geld.

moniman *znw.* iemand die veel geld heeft en het op buitensporige wijze uitgeeft. ZIE: guduman.

monisaka *znw.* geldzak.

monitori *znw.* financiële zaken.

monki₁ *znw.* verzamelnaam voor verschillende soorten van apen. *Cebidae.* SPEC: babun₁;

bergikeskesi; bisa; monkimonki; keskesi; kwata; saguwenke; wanaku. ZIE: yapyapi.

monki₂ *znw.* moot, part (b.v. van citrusvrucht). ZIE TREFWOORD: montyi.

monkimonki *znw.* doodskopaapje, doodshoofdaapje, eekhoornaap. *Saimiri sciureus (Cebidae)*. ZIE: monki.

monkimonki-kersi *znw.* Surinaamse kers, geribde kers. *Eugenia uniflora (Myrtaceae)*. De bladeren worden gedroogd en voor medicinale doeleinden gebruikt.

montyi *znw.* moot, part (b.v. van citrusvrucht). *No koti a apresina. Piri en ini montyi gi mi.* Snij de sinaasappel niet. Verdeel hem in **partjes** voor me. *Te yu bai wan bigi fisi, yu kan aksi a man fu koti en ini montyi gi yu.* Wanneer je een grote vis koopt, kun je de man vragen om het voor je in **moten** te snijden.

mony *ww.* overvloedig zijn, wemelen van, stikken van. *Piren ben monyo ini a watra.* Het water **wemelde van** piranha. *Kawna abi apresina? Brada, apresina e monyo dape.* Zijn er sinaasappelen te Commewijne? Meneer, daar **zijn** sinaasappelen in **overvloed**. SYN: lai₁.

mope *znw.* varkenprui (fel geeloranje, zure vrucht; wordt meestal gestoofd of tot sap verwerkt). *Spondias mombin (Anacardiaceae)*.

morgu *tussenw.* groet bij komen en weggaan in de morgen uren; goedemorgen. GEBRUIK: In Paramaribo zegt men liever *goedemorgen*. ZIE: kuneti; adyosi; nafun; odi.

morisi *znw.* palmsort. *Mauritia flexuosa (Palmae)*. ZIE: palmbon.

mormo *znw.* knikker. SYN: yowka.

moro

1) *onbep.telw.* meer. *Poti moro watra ini a embre.* Doe **meer** water in de emmer.

2) *bw.* meer. *Fa a alen kon, mi no ben man kon moro.* Omdat het regende, kon ik niet **meer** komen.

3) *bw.* geeft de vergrotende trap, -er. *Mi brada moro langa.* Mijn broer is langer.

4) *ww.* overmeesteren, te zwaar zijn. *A wroko disi e moro mi.* Dit werk is te **zwaar** voor mij. SYN: hebi.

moro nanga moro *bw.* steeds (meer), herhaaldelijk. *Moro nanga moro a watra e kren ini a liba.* Het water in de rivier wordt **steeds** hoger.

(**moro**) ... **moro** -er dan. *Mi brada (moro) langa moro mi.* Mijn broer is langer dan ik.

moro ... wan geeft de overtreffende trap, -ste. *Mi brada na a moro langa wan.* Mijn broer is de langste.

moro mofo ondraaglijk, te veel. ZIE TREFWOORD: mofo.

morsu

1) *ww.* vies maken, morsen. *Den pikin morsu a heri*

gron nanga aleisi. De kinderen **morsten** rijst over de hele vloer.

2) *bnw.* slordig, vies, smerig. *Den sma disi morsu. Ala sei yu e si wan lo dot'doti sani.* Deze mensen zijn **slordig**. Overal zie je rommel.

motyo

1) *znw.* hoer, slet, prostituee. ZIE: huru.

2) *ww.* hoereren.

3) *bnw.* veel relaties hebbend. *Aladi a frow e libi wan krin libi, den sma e konkru taki a e libi wan motyo libi.* Hoewel die vrouw een behoorlijk leven leidt, zeggen de mensen dat ze **veel relaties heeft**.

motyokampu *znw.* bordeel, hoerentent. SYN: motyotenti.

motyolib *znw.* zedeloos gedrag, immoraliteit. *Mi no man nanga a motyolib fu en moro.* Ik kan haar **zedeloos gedrag** niet meer verdragen. SYN: hurulibi.

motyop'pa *znw.* vrouwenverleider, iemand die vrouwen verleidt. ZIE: huruman.

motyotenti *znw.* bordeel, hoerentent. SYN: motyokampu.

mow *znw.* mouw. VAN NL: mouw.

mu *hulpww.* moeten. ZIE TREFWOORD: musu₁.

muiti

1) *znw.* moeite.

2) *znw.* bezwaar. *Tide mi no abi muiti fu leni yu mi oto.* Vandaag heb ik er geen **bezwaar** tegen je mijn auto te lenen. SYN: trobi.

meki muiti *ww.* moeite doen. *Mi meki someni muiti fu kisi a rijbewijs.* Ik heb zoveel **moeite gedaan** om een rijbewijs te krijgen.

mumui *bnw.* nieuwsgierig. *Yu no mu mumui so.* Je moet niet zo **nieuwsgierig** zijn. SYN: bemui.

mun

1) *znw.* maand. *Te mun tapu yu o kisi a moni.* Eind van de **maand** krijg je dat geld.

2) *znw.* maan.

munde *znw.* maandag. ZIE TABEL BIJ: wiki₁.

munduku *znw.* maandverband. *A mu weri wan munduku bika a de na en futu.* Ze moet **maandverband** dragen omdat ze ongesteld is.

munkenki

1) *znw.* volle maan. *Te furu mun de, dan yu kan si a munkenki fruk'fruku bakadina.* Tijdens volle maan is de **maan** heel vroeg 's middags te zien.

2) *znw.* maneschijn. *Kon un go koiri pikinsu. A neti moi, munkenki de.* Laten we een beetje gaan wandelen. Het is een mooie avond met **maneschijn**.

munsiki *znw.* menstruatie, maandelijks ongesteldheid. ZIE: de na en futu.

muru₁ *znw.* moer. TEGENHANGER: bowtu₂.

muru₂ *znw.* baarmoeder. SYN: bere₁.

murudresi *znw.* medicijn voor baarmoederklachten.

murusiki *znw.* baarmoederziekte.

mus *hulpww.* moeten. ZIE TREFWOORD: musu₁.

mus'dei *znw.* 's morgens vroeg, tussen 3:00 en 5:00 uur v.m. ZIE TREFWOORD: musudei.

mus'dei-mamanten *znw.* 's morgens vroeg, tussen 3:00 en 5:00 uur v.m. ZIE TREFWOORD: musudei.

musu₁ *hulpww.* moeten. *Mi mu go koti mi wiwiri.* Ik moet mijn haar laten knippen. *Ala den mama mus tyari den pikin fu go teki spoiti.* Alle moeders moeten hun kinderen laten vaccineren. *Te den pikin tapu fo yari, den mus fu go na skoro.* Als de kinderen vier jaar oud zijn,

moeten ze naar school.

musu₂ *znw.* muts. ZIE: ati₂; anyisa.

musudei *znw.* 's morgens vroeg, tussen 3:00 en 5:00 uur v.m. (Het kan ook betekenen na 12:00 uur 's nachts.). VAR.: mus'dei-mamanten. ZIE TABEL BU: dei.

musye *znw.* een bejaarde Creoolse vrouw (wordt ook gebruikt als aanspreektitel). ZIE: grani; oma. VAN NL: moesje.

N - n

na₁ *ww.* zijn. *Den tu man na skowtu.* De twee mannen zijn agenten. GEBRUIK: Wordt alleen gebruikt in de tegenwoordige tijd. ZIE: de₁.

na₂

- 1) *voorz.* voorzetsel dat de plaats aanduidt. *Mi e go na mi mama oso.* Ik ga naar mijn moeders huis. *Mi de na mi mama.* Ik ben bij mijn moeder. *Poti a sensi a tapu a tafra.* Leg het geld op de tafel. GEBRUIK: Na kan ook met andere voorzetsels gebruikt worden, b.v. *na ini* 'in', *na tapu* 'op', enz. VAR.: a₃.

- 2) *voorz. bij.* *San den sma ben du fosi te yu ben kari wan bigisma na en nen?* Wat deed men vroeger als je een volwassene bij zijn naam noemde?

- 3) *lidw.* geeft nadruk op een zinsdeel dat vooraan in een zin wordt geplaatst. *Na kon yu e kon kba fu teki a moni?* Kom je nu al het geld halen? *Na yu fufuru mi moni!* Jij hebt mijn geld gestolen! *Na drape un mus go.* Dáár moeten we heen.

na₃ *bep. lidw. enkelv. (de, het).* ZIE TREFWOORD: a₂.

na di *vw.* omdat. *Na di den dagu bari so mi no kon ini a dyari.* Omdat de honden zo blaften, ben ik het erf niet op gegaan. SYN: bikasi; fu di.

na doro *buiten.* ZIE TREFWOORD: doro₁.

na fesi ZIE TREFWOORD: fesi₂.

- 1) daarvoor, voorafgaand.

- 2) vooraf.

na fu

- 1) *ww.* behoren tot, behoren aan, toebehoren, in het bezit zijn van. *A wagi na fu mi.* De auto is van mij. *A man disi na fu NPS.* Deze man behoort tot de NPS. *Alliance nanga L'Espérance ben de fu wan famiri.* Alliance en L'Espérance waren in het bezit van één familie. GEBRUIK: *na fu* is de tegenwoordige tijd. De verleden tijd is *ben de fu*.

- 2) *ww.* afkomstig uit. *A man disi na fu Galibi.* Deze man komt uit Galibi.

nafu ['na·f] *hulpww.* niet hoeven (afkorting van *no abi fu*). *I naf' waka yu wawan, mi sa kon nanga yu.* Je hoeft niet alleen te lopen, ik zal met je meegaan. A: *Mi mus kon baka?* B: *No, yu nafu.* A: Moet ik terugkomen? B: Nee, het hoeft niet.

ZIE TREFWOORD: abi.

nafun *tussenw.* avondgroet bij het komen, goedenavond. GEBRUIK: In Paramaribo zegt men liever *goedenavond*. ZIE: morgu; adyosi; kuneti; odi.

nagri *znw.* kruidnagel.

nai *ww.* naaien. *Mama e nai krosi gi ala en pikin.* Moeder naait kleren voor al haar kinderen. ZIE: nanai; kleriman; sneiri.

naki

- 1) *ww.* slaan, uitkloppen. *Kaba! Mi o naki yu!* Houd op! Ik sla je, hoor! *Go naki a figifutu gi mi na dorosei.* Klop die mat even buiten voor me uit. ZIE: fon; tuma. VAN ENG: knock.

- 2) *ww.* kloppen. *Yu mus naki pikin tranga na a doro fu Ba Dofi bika a no e yere so bun moro.* Je moet hard op de deur van Ba Dofi kloppen want hij hoort niet zo goed meer.

- 3) *ww.* botsen. *Di mi e kon na wroko, mi si tu oto naki tapu a uku fu Tourtonnelaan.* Op weg naar het werk zag ik twee auto's op elkaar botsen op de hoek van de Tourtonnelaan. SYN: bòks.

fu naki dagu *bnw.* in overvloed, overvloedig. *Nyanyan de fu naki dagu!* Er is een overvloed aan eten! SYN: bogobogo.

naki wan ... *ww.* met iets slaan. *Di mi trapu tapu a man futu, a naki mi wan kofu.* Toen ik op de man zijn voet trapte, gaf hij mij een stomp. *Mi naki a sneki wan tiki, dan mi trowe en abra a skotu.* Ik sloeg de slang met een stok en gooide hem over de schutting.

naki dron *de trom spelen, trommelen.* ZIE

TREFWOORD: dron.

naki dyap *karweitjes opknappen.* ZIE TREFWOORD: dyap.

naki en tongo *smakken met lippen of tong.* ZIE TREFWOORD: tongo.

naki kofu *vechten, vuistslag.* ZIE TREFWOORD: kofu.

naki mofo *de hand op de mond leggen.* ZIE

TREFWOORD: mofo.

naki papira *formulier invullen.* ZIE TREFWOORD: papira.

naki poku *slaginstrument bespelen.* ZIE TREFWOORD: poku.

naki spoiti injectie geven, injecteren. ZIE TREFWOORD: spoiti.

naki tapu dichtslaan. ZIE TREFWOORD: tapu₁.

naki wan blaka een blunder slaan. ZIE TREFWOORD: blaka.

naki wan kofu een stomp geven. ZIE TREFWOORD: kofu.

naki wan konkrutitei bellen, telefoneren. ZIE TREFWOORD: konkrutitei.

naki wan wèt een wet uitvaardigen. ZIE TREFWOORD: wèt.

nak'naki ww. meermalen slaan. *Aka a fensre, noso a o nak'naki te winti e wai.* Zet het venster op de haak, anders zal het **heen en weer slaan** in de wind.

namku bw. voornamelijk. ZIE TREFWOORD: funamku.

nanai ['n-a¹] znw. naald.

nanai-olo znw. oog van een naald.

nanasi znw. ananas. *Ananas comosus* (*Bromeliaceae*).

nanga

- 1) vw. en. *Boiki p'pa ben kweki fowru nanga wan kaw.* Boiki's vader hield kippen **en** een koe. ZIE: èn. VAR.: anga₂.
- 2) voorz. met, samen met. *Mi go nanga mi brada na foto.* Ik ging **met** mijn broer naar de stad. ANT: sondo.
- 3) voorz. tegen, in strijd met. *Mi no sabi san a abi nanga mi. Mi no du en noti.* Ik weet niet wat hij **tegen** me heeft. Ik heb hem niets gedaan. *Mi no lobi go satra mamanten na foto fu di mi no man nanga a dyugudyugu.* Ik ga niet graag op zaterdagmorgen naar de stad daar ik niet **tegen** de drukte kan.

nanga krin ai klaarwakker. ZIE TREFWOORD: ai₁.

nanga opo mofo verbaasd. ZIE TREFWOORD: mofo.

nangra

- 1) znw. nagel (van de hand of voet). GEHEEL: finga.
- 2) znw. klauw (van een dier).

naniwagi znw. lijkwagen voor de armen. GEBRUIK: bestaat nu niet meer.

napi znw. bepaald soort aardvrucht. *Dioscorea trifida* (*Dioscoreaceae*). ALGEMEEN: gron-nyanyan.

nasi znw. gerecht van gebakken rijst met groenten en vlees. (*Nasi* is afkomstig van het javaans woord dat rijst betekent. Echter wordt met *nasi* in het algemeen verwezen naar gebakken rijst, zelfs die van de Chinese restaurants afkomstig.). ZIE: aleisi.

nati

- 1) ww. nat maken. *Alen nati mi te mi krosi dropu.* Ik **werd** kletsnat door de regen. VAN NL: nat.
- 2) bnw. nat. *A empi fu mi nati; mi no man weri en.* Mijn hemd is **nat**; ik kan het niet aantrekken.

nat'nati

- 1) ww. vochtig maken, besprenkelen. *Yu mu nat'nati den krosi fosi yu kan triki den.* Je moet

de kleren **vochtig maken** voordat je ze kan strijken.

- 2) bnw. vochtig, kleverig. GEBRUIK: normaal uitgesproken.

- 3) bnw. doordrenkt. GEBRUIK: uitgesproken met nadruk.

ne vw. duidt aan dat iets op hetzelfde tijdstip gebeurd. *Di mi opo a doro, ne mi si Hendrik e kon.* Toen ik de deur open deed, zag ik net (**op dat moment**) dat Hendrik eraan kwam. ZIE: dan₁.

nefi znw. mes. SPEC: bredenefi. ZIE: forku; spun; owtu₂.

nefiman znw. messentrekker. SYN: hariman.

nefo

- 1) znw. neef (zoon van broer of zuster). GEBRUIK: jongens zeggen ook soms *ne*.
- 2) znw. neef (zoon van oom of tante). ZIE TABEL BIJ: famiriman.

neigi telw. negen. ZIE TABEL BIJ: nomru.

di fu neigi rangtelw. negende.

neigenti telw. negentig. ZIE TABEL BIJ: nomru.

neki

- 1) znw. nek, hals.
- 2) znw. keel. SYN: gorogoro. VAR.: inineki.

neki-olo

- 1) znw. keelgat.
- 2) znw. halsopening. *Mi lobi a bosroko ma a neki-olo smara.* Ik vind de trui leuk, maar de **halsopening** is te nauw.

neleki voorz. net als, alsof. *A man disi abi 90 yari kba. Mi denki tak' neleki den brada fu en, a o dede nanga 100 yari.* Deze man is al 90 jaar oud. Ik geloof dat hij, **net als** zijn broers, de honderd wel zal halen. *Mi no e firi switi. Mi abi a firi neleki wan sani o psa.* Ik voel me niet op mijn gemak. Ik heb het gevoel **alsof** er iets zal gebeuren. SYN: soleki.

neleki fa voorz. net zoals. *Den boi disi e wroko tranga neleki fa den p'pa ben wroko tranga.* Deze jongens werken hard, **net zoals** hun vader dat deed.

nen

- 1) znw. naam. ZIE: fesinen.
- 2) onoverg.ww. heten. A: *Fa a langa boi nen san e lon dape?* B: A **nen** Jerrel. A: Hoe **heet** die lange jongen die daar rent? B: Hij **heet** Jerrel. ZIE: kari.

tyari nen

- 1) ww. iemands naam dragen. *Mi tyari mi mama nen.* Ik **draag** mijn moeders **naam**.
- 2) ww. zondebok zijn, de schuld krijgen. *Odo: Ala bus'meti e nyan kasaba, ma konkoni e tyari nen.* Spreekwoord: Alle bosdieren eten kassave, maar het konijn **krijgt de schuld**.

nene znw. oudere kinderverzorgster of huisbediende, grootmoeder, oude vrouw. GEBRUIK: wordt niet meer zo vaak gebruikt. ZIE: gangan; musye. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

nengre

- 1) *znw.* neger. SYN: krioro; blakaman.
- 2) *bnw.* Creools.
- 3) *znw.* man. *Tranga nengre no de dape.* Daar zijn geen sterke **mannen**. VAR.: man-nengre.
- 4) *znw.* Sranan Tongo. *A man disi e taki soso nengre.* Deze man spreekt alleen maar **Sranan Tongo**. SYN: nengretongo.

nengredoro *znw.* ingang (naar achtererf). Meestal een smalle doorgang van gebruikte zinkplaten.

nengregron *znw.* kostgrond. SYN: nyangron. ZIE: gron.

nengrekondre *znw.* Afrika. SYN: Afrikakondre.

nengrenoto *znw.* sawarinoot. *Caryocar nuciferum* (*Caryocaraceae*). Ook bekend als *sawarinoto*. ZIE: noto.

nengre-oso *znw.* kleine erfwoning. SYN: prasi-oso.

nengre-oso sabi specifieke kennis van zaken betreffende de Afro-Surinaamse cultuur.

nengre-oso siki bepaalde ziekteverschijnselen waarvan men gelooft dat de oorzaak op cultureel vlak ligt. SYN: nengresiki.

nengresiki *znw.* geestesziekte, psychische aandoeningen die behandeld moeten worden door een toverdokter. *Datra dresi no e yepi nanga nengresiki.* Medicijnen van de dokter helpen niet bij **psychische aandoeningen**. ZIE: datrasiki. VAR.: nengre-oso siki.

nengretongo *znw.* Sranan Tongo. SYN: nengre.

nengre-uma *znw.* negerin. SYN: blaka-uma.

nesi *znw.* nest.

neti *znw.* tijd tussen zonsondergang en zonsopgang, nacht. *Den srudati lasi dri dei nanga tu neti ini a busi.* De soldaten waren drie dagen en twee **nachten** verdwaald in het bos. *A e teki neti meki dei.* Gezegde: Hij werkt dag en **nacht** (lett: hij maakt van de **nacht** een dag.) *Te neti yuru dan birman nanga en frow lobi go teki wan koiri.* De buurman en zijn vrouw zijn gewend 's **avonds** een wandeling te maken. ZIE TABEL BIJ: dei.

niri *znw.* nier.

nyan en niri *ww.* zich ergeren of storen aan iets.

no

- 1) *bw.* niet, geen. *Mi no man kon tamara.* Ik kan morgen **niet** komen. *No wan enkri sma kon tide.* **Geen** enkel persoon is vandaag gekomen.
- 2) *tussenw.* uitdrukking van ontkenning, nee, neen. A: *Yu o kon tamara?* B: **No**, *mi no o kon.* A: Kom je morgen? B: **Nee**, ik kom niet. VAR.: nono.
- 3) *tussenw.* vragend partikel waarop men een bevestiging verwacht. *A film ben span, no?* De film was spannend, **hè?**
- 4) *tussenw.* duidt verwondering aan. A: *I yere tak' a man dati dede?* B: **No!** *Fa a du dede?* A: Heb je gehoord dat die man is overleden? B: **Echt waar?** Hoe is het gebeurd?

no wan *telw.* geen enkel, niet één. *A no abi no wan pikin.* Ze heeft **geen enkel** kind. ZIE: noti.

no wan pe *znw.* nergens. ZIE TREFWOORD: presi.

no wan presi nergens. ZIE TREFWOORD: presi.

nofo *telw.* genoeg. *A batra abi nofo watra.* Er zit **genoeg** water in de fles.

nofotron *bw.* dikwijls, vaak genoeg. *Mi bari en nofotron fu no waka nanga den boi dati.* Ik heb hem **vaak genoeg** gewaarschuwd om niet met die jongens op te trekken.

noiti *bw.* nooit, nimmer. *Noiti mi kisi ini mi prakseri taki so wan sani bo psa.* Ik had **nooit** kunnen denken dat zoiets zou gebeuren.

noko *znw.* hoogste punt van een gebouw, nok, top.

nomo

1) *bw.* slechts, echter, maar. *Mi go wan leisi nomo na Nickerie.* Ik ben **slechts** een keer naar Nickerie geweest. VAN ENG: no more.

2) *bw.* echter, maar. *Nomo di a begin taki, a trawan ati bron.* Toen hij **echter** begon te praten, werd de ander boos. SYN: dan₁; ma₂.

nomonomo *bw.* voortdurend, aldoor maar.

Nomonomo mi taki nanga a pikin fu a leri na skoro. Ik zeg **voortdurend** tegen het kind dat ze goed haar best moet doen op school. SYN: dorodoro₂.

nomru *znw.* nummer, getal.

nono *tussenw.* uitdrukking van ontkenning, nee, helemaal niet. *Wi o wroko tide te siksi yuru?* *Nono, tamara baka.* Zullen we vandaag tot zes uur werken? **Nee**, morgen weer. *Yu denki tak' Anansi ben teki leri fu a sani disi?* *Nono.* *A no e kba nanga a gridifasi fu en.* Denk je dat Anansi lering hieruit getrokken heeft? **Helemaal niet!** Hij leert zijn gulzigheid niet af. ZIE: kwet'kweti.

noordsei *znw.* noord, het noorden. ZIE: zuidsei; oostsei; westsei.

noso₁ *znw.* neus. *Mi noso e lon.* Ik heb een loopneus (lett: mijn **neus** loopt). ZIE: nosobonyo; nosolinga; noso-olo.

bro noso *ww.* neus snuiten. *A boi no sabi fu bro en noso ete.* De jongen kan zijn **neus** nog niet **snuiten**.

broko noso *ww.* een heerlijk aroma verspreiden. *A broin bonki san birfrow bori tide broko mi noso!* De bruine bonen die de buurvrouw vandaag kookte **roken heel lekker**.

hari noso

1) *ww.* de neus ophalen, snotteren. *Fa a abi a frikowtu, a e hari en noso heri dei.* Omdat hij verkouden is **snottert** hij de hele dag.

2) *ww.* de neus optrekken voor iets. *Te wan sani no fiti en ai, a e hari en noso.* Als iets niet naar haar zin is, **trekt** ze haar **neus** ervoor **op**.

noso₂ *bw.* anders, of, indien niet. *Yu no mus go drape noso yu o kisi mankeri.* Je moet daar niet heen gaan **anders** krijg je een ongeluk.

nosobonyo *znw.* neusbeen.

nosolinga *znw.* neusring.

noso-olo *znw.* neusgat. VAR.: nos'oro.

TABLE 5: Telwoorden

1	wan	22	tutenti-na-tu	...	
2	tu	23	tutenti-na-dri	110	wan hondro nanga tin
3	dri	24	tutenti-na-fo	111	wan hondro nanga erfu
4	fo	25	tutenti-na-feifi	112	wan hondro nanga twarfu
5	feifi	26	tutenti-na-siksi	113	wan hondro nanga tin-na-dri
6	siksi	27	tutenti-na-seibi	114	wan hondro nanga tin-na-fo
7	seibi	28	tutenti-na-aiti	...	
8	aiti	29	tutenti-na-neigi	200	tu hondro
9	neigi	30	dritenti	300	dri hondro
10	tin	31	dritenti-na-wan	...	
11	erfu	32	dritenti-na-tu	1.000	wan dusun
12	twarfu	
13	tin-na-dri	40	fotenti	1.000.000	wan milyun
14	tin-na-fo	50	feifitenti		
15	tin-na-feifi	60	siksitenti		
16	tin-na-siksi	70	seibitenti		
17	tin-na-seibi	80	aititenti		
18	tin-na-aiti	90	neigitenti		
19	tin-na-neigi	100	wan hondro		
20	tutenti	101	wan hondro nanga wan		
21	tutenti-na-wan	102	wan hondro nanga tu		

Rangtelwoorden

1 ^{ste}	fosi
2 ^{de}	di fu tu
3 ^{de}	di fu dri
4 ^{de}	di fu fo
5 ^{de}	di fu feifi
...	

nos'oro *znw.* neusgat. ZIE TREFWOORD: NOSO-OLO.

notarsi *znw.* notaris.

noti *onbep.vnw.* niets. A: *San psa nanga yu?* B: *Noti no psa nanga mi.* A: Wat is er met jou aan de hand? B: Met mij is **niets** aan de hand. ZIE: not'noti.

notmuskati *znw.* nootmuskaat, muskaatnoot.

not'noti *vnw.* helemaal niets. *Yu e plei bigi arkiman, ma yu no man taigi mi not'noti fu san a boskopuman taki dape.* Je doet je voor als een goede luisteraar, maar je kan me **niet eens** vertellen wat de spreker daar gezegd heeft. GEBRUIK: Sterker dan *noti*.

noto *znw.* noot. SPEC: paranoto; inginoto; nengrenoto; sawarinoto; babun-noto; sketnoto.

now *bw.* nu, thans. *Fosi yu ben bai wan bruku bunkopu, ma now yu e pai diri fu en.* Vroeger waren broeken goedkoop, maar **nu** moet je er veel voor betalen. ANT: fosi. ZIE: nownow.

nownow *bw.* meteen, nu meteen, op dit moment. (nu) direct. *Yu mu kon nownow!* Je moet **meteen** komen! *Mi yere tak' nownow srudati e feti nanga skowtu fu teki a kondre.* Ik hoor dat **op dit moment** soldaten en agenten in gevecht zijn om de macht in het land. SYN: wantron; wantewante.

nownowde *bw.* nu, thans, op dit ogenblik.

Nownowde soso verkiezing tori e taki.

Momenteel praat men alleen over de verkiezingen.

nowtu *znw.* nood, probleem, moeilijkheid. *Mi de klar'klari fu yepi den sma di de na nowtu trutru.* Ik sta klaar om mensen te helpen die echt in **nood** zijn. *Dati na wan nowtu di kon miti*

Johan! Dat is een **probleem** waar Johan mee zit! SYN: problema; dyam; broko-ede; trobi.

nyamprei *ww.* onbezorgd plezier maken, verheugen. ZIE TREFWOORD: nyanprei.

nyamsi *znw.* bepaald soort aardvrucht. *Dioscorea alata (Dioscoreaceae).* ALGEMEEN: gron-nyanyan. ZIE: napi; swit'patata. VAR.: yamsi.

nyamsi-bredebbon broodvruchtboom. ZIE TREFWOORD: bredebbon.

nyan

- 1) *ww.* eten, vreten. *Mi bai wan paki kuku ma a boi nyan den alamala.* Ik heb een pakje koek gekocht, maar de jongen heeft ze allemaal **opgegeten**. *Den woron nyan ala den rutu fu den siri.* De wormen hebben alle wortels van de jonge plantjes **opgevreten**. ZIE: nyanyan.
- 2) *ww.* figuurlijk betekent het opmaken, verkwisten, genieten. *A nyan fakansi na bakrakondre.* Hij **genoot** zijn vakantie in Nederland. *A nyan ala en moni.* Hij heeft al zijn geld **verkwist**. *A e nyan pina.* Ze **lijdt** gebrek.
- 3) *ww.* lijden. *A e nyan pina.* Ze **lijdt** gebrek.

nyan en niri zich ergeren of storen aan iets. ZIE TREFWOORD: niri.

nyan wan sma nanga mofo zo praten dat de tegenpartij geen gelegenheid krijgt iets terug te zeggen. ZIE TREFWOORD: mofo.

nyangron *znw.* kostgrond. SYN: nengregron. ZIE: gron.

nyanman *znw.* veelvraat, gulzigaard, schrok, vreetzak. ZIE: akanswari.

nyan-oli *znw.* spijsolie.

nyanprei [n'ʔam 'pɾe'] *ww.* onbezorgd plezier maken, verheugen. GEBRUIK: verouderd. ZIE:

prisiri; breiti.

nyansani *znw.* eetwaar, voedsel, levensmiddelen.

nyanyan *znw.* spijs, eten, voedsel, voer. *Nyanyan ben de fu naki dagu.* Er was **eten** in overvloed.

gi nyanyan *ww.* te eten geven, voeden, voeren.

Fa a no fa mi o feni wan fasi fu gi den pikin nyanyan. Ik zal alle moeite doen om een manier te vinden de kinderen te **voeden**. *Ala dei Karin ben mus gi den fowru nyanyan.* Elke dag moest Karin de kippen **voeren**.

puru a nyanyan na wan sma mofo iemand het brood uit de mond stoten.

nyofi *bnw.* heel klein. *Fu sanede yu bai den nyofinyofi apresina disi? Yu ben mu piki moro grofu wan.* Waarom heb je deze **kleine** sinaasappels gekocht? Je had grotere moeten nemen. SYN: nyoni. VAR.: nyofinyofi.

nyofinyofi ZIE TREFWOORD: nyofi.

nyoni *bnw.* heel klein. *Den froktu nyoni a yari disi.* *Den no bigi leki a yari di psa.* De vruchten zijn

klein uitgevallen dit jaar. Ze zijn niet zo groot als vorig jaar. SYN: nyofi.

nyun *bnw.* nieuw. *Mi papa e rei wan nyun wagi.*

Mijn vader rijdt een **nieuwe** auto. ANT: owru₁.

nyunmun *znw.* nieuwe maan.

nyunsu *znw.* nieuwsbericht. *Leti a radio fu un arki a nyunsu na ini Sranan Tongo.* Zet de radio even aan zodat we naar het **nieuws** in het Surinaams kunnen luisteren.

nyunyari *znw.* nieuwjaarsdag.

nyunyun *bnw.* fonkelnieuw, gloednieuw, splinternieuw. *Baya! Esde mi libi mi nyunyun slipper na doro, dan dagu nyan en.* Verdorie! Ik heb gisteren mijn **splinternieuwe** slippers buiten laten liggen en de honden hebben ze stuk gebeten.

nyunyun pikin pasgeboren kind. ZIE TREFWOORD: pikin₂.

O - o

o₁ hulpww. duidt de toekomstige tijd aan. *No span.* *Mi o tyari en kon tamara.* Maak je niet bezorgd. Ik **zal** het morgen meebrengen. ZIE: sa₂.

o₂ bw. wordt in combinatie gebruikt met *bnw.* om een vraag in te leiden, b.v. *o fara* 'hoe ver', *o bradi* 'hoe breed', *o langa* 'hoe lang', *o hei* 'hoe hoog', *o lati* 'hoe laat', enz. *O fara a de fu go na skoro?* **Hoe** ver is het naar school? *O bradi Srananliba de?* **Hoe** breed is de Surinamerivier?

o₃ tussenw. uitroep van verbazing. *Anansi taki: Ooo, na dya mati Dede e libi? A taki: Ai, na dya mi e libi.* Anansi zei: **O!** Dus hier woont de Dood? Hij zei: Ja, hier woon ik.

o langa hoelang. ZIE TREFWOORD: langa₁.

o lati hoe laat. ZIE TREFWOORD: lati₁.

obe *znw.* palmsoort en ook de vrucht ervan (men haalt olie uit de pitten). *Elaeis guianensis (Palmae).* ZIE: palmbon.

obia *znw.* magisch geneesmiddel.

obiaman *znw.* medicijnman, toverdokter, genezer (priester) in de winti religie.

odi

1) *znw.* groet, gegroet. *Tide un kisi odi fu Arnie.* Vandaag hebben we **de groeten** van Arnie gekregen. TEGENHANGER: adyosi. ZIE: kuneti; morgu; nafun.

2) *tussenw.* dag. *Di a doro na oso, a taki: Odi, tanta; odi, omu.* Toen hij thuis kwam, zei hij: **Dag**, tante; **dag**, oom. GEBRUIK: tegenwoordig zegt men gewoon: dag.

taki odi *ww.* groeten, de groeten doen. *Te yu go na oso, taki yu masra odi gi mi.* Als je naar huis gaat, **groet** dan je man voor me. SYN: bari odi; gi odi.

odo *znw.* spreekwoord, spreuk.

koti odo *ww.* een spreekwoord gebruiken.

ofa *bw.* hoe, op welke wijze, maar soms ook wat of waarom. ZIE TREFWOORD: fa₁.

ofisiri *znw.* officier. SPEC: kapten; komandanti; korpu; loiki₂; mayoro; syant.

ofrandi *znw.* offerande. GEBRUIK: verouderde kerktaal; tegenwoordig gebruikt men in de kerk het Nederlandse woord *offer*; bij de winti godsdienst gebruikt men *paiman*.

ogri

1) *bnw.* ondeugend. *A ogri boi fu mi broko wan grasi baka.* Die **ondeugende** jongen van me heeft al weer een glas gebroken. ZIE: takru; kwai. VAR.: hogri.

2) *bnw.* slecht, gemeen, gevaarlijk, kwaad. *Te yu e go neti na foto, yu mu luku bun nanga den ogri boi.* Als je 's avonds naar de stad gaat, moet je oppassen voor de **slechte** jongens.

3) *znw.* ongeluk, iets kwaads. *A begi fu no wan ogri no miti en na pasi.* Hij bad, dat hem geen **kwaad** zou overkomen onderweg.

ogri-ai

1) *znw.* boze oog.

2) *znw.* ziekte veroorzaakt door het boze oog. (Het is een bekend bijgeloof dat iemand een ander ziek kan maken door hem met het boze oog aan te kijken. Ook beweert men dat baby's het boze oog kunnen krijgen als je hen bewondert.).

ogri-ati

1) *znw.* kwaadaardigheid, wreedheid. *Yu mus abi bun ogri-ati fu luku wan sma dan yu sutu en kiri.* Je moet wel heel **slecht** zijn om iemand aan te

kijken en hem dan dood te schieten.

- 2) *bnw.* kwaadaardig, hartstochtelijk, slecht. *Den ogri-ati sma dati e fufuru èn kiri sma.* Die **slechte** mensen stelen en vermoorden anderen. SYN: takru-ati.

ogridu *znw.* kwaad, slechte daden. SYN: takrudu.

ogriman *znw.* boosdoener, misdadiger.

ogrimeti *znw.* wild dier dat mensen aanvalt. SYN: kras'meti.

ogriwan *znw.* boosdoener.

a ogriwan *znw.* de boze, de duivel. ZIE: didibri.

ogriyeye *znw.* demon, boze geest. SYN: takruiyeye.

okasi *znw.* gelegenheid, kans. *Mi wani taki nanga a baas, ma mi no feni wan bun okasi etc.* Ik wil met de baas spreken, maar ik heb nog geen goede **gelegenheid** gevonden.

okro *znw.* oker. *Hibiscus esculentus (Malvaceae).* *Odo: Ef' yu lobi okro, yu mu lobi en siri tu.* Spreekwoord: Geen rozen zonder doornen. (lett: Als je van **oker** houdt, moet je ook van haar zaden houden.)

okrobrafu *znw.* okersoep.

olanga *bw.* hoelang. *Olanga yu o tan gwe? Hoelang blijft u weg? Mi no man taki olanga a boi ben abi fu wakti bus.* Ik kan niet zeggen **hoelang** de jongen op een bus moest wachten.

olati *bw.* hoe laat. *Olati un de? Hoe laat is het? Den no taigi mi olati mi mu kon.* Ze hebben me niet gezegd **hoe laat** ik moet komen.

oleif

- 1) *znw.* Indische jujube (vruchtsoort). *Zizyphus jujuba (Rhamnaceae).*

- 2) *znw.* olijf (zoals bekend in Europa). *Olea europea (Oleaceae).*

oleif-oli *znw.* olijfolie.

oleifbon *znw.* olijfboom.

oli

- 1) *znw.* spijsolie. *Poti oli ini a pan gi mi.* Doe wat **olie** in de pan. SYN: nyan-oli. ZIE: fatu₁.

- 2) *znw.* smeersel, olie. *Mi lobi oli gi a pikin.* Ik heb het kind met **olie** ingesmeerd. SPEC: kronto-oli; oleif-oli; baby-oli; kastrol.

- 3) *znw.* benzine. *A brom fu yu abi oli?* Heb je **benzine** in je (bromfiets) tank?

olilampu *znw.* olielampje. SYN: kokolampu. ZIE: karsin-oli.

olo *znw.* gat, kuil, opening. *Boro wan olo gi mi, dan mi kan anga a lampu.* Maak een **gaatje** voor me zodat ik de lamp kan ophangen.

krabu wan olo *ww.* een kuil graven (bijv. als een hond). ZIE: diki.

oloisi *znw.* horloge, klok.

luku oloisi *ww.* klok kijken. *Betje no sabi luku oloisi etc.* Betje kan nog geen **klok** kijken.

olometi *znw.* knikkerspel waarbij men met een *rèis* de knikkers probeert te raken. (Om het moeilijker te maken wordt er een kuiltje (*olo*) gemaakt waarin de knikkers terecht kunnen

komen.). ZIE: yowka.

olo-olo

- 1) *znw.* veel gaten. *Luku bun, a pasi disi lai olo-olo.* Let op, deze weg heeft vele **gaten**.

- 2) *bnw.* vol gaten. *A olo-olo pasi disi no switi fu rei.* Deze weg **vol gaten** is niet prettig om te rijden.

olotifi *znw.* rotte kies.

oma

- 1) *znw.* grootmoeder. SYN: granm'ma.

- 2) *aanspr.vorm.* aanspreektitel voor een oudere vrouw. ZIE: musye. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

omeni *telw.* hoeveel. *Omeni sma de? Hoeveel mensen zijn er? Mi no sabi omeni sma o kon.* Ik weet niet **hoeveel** mensen er zullen komen.

omeni langa *bw.* hoelang. *Yu sabi omeni langa mi e sidon wakti dya, ma zuster no e kari mi.* Weet je **hoelang** ik hier zit te wachten? Maar de zuster roept me niet binnen. GEBRUIK: *omeni langa* is sterker dan *olanga*.

omeni langa kba *bw.* allang. *A: Den birti fu yu e prei poku tranga. B: Brada, omeni langa kba.* *A: Je burenen hebben hun muziek hard staan. B: Man, dit is allang zo.*

omu

- 1) *znw.* oom. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

- 2) *znw.* Chinese winkelier, aanspreekvorm voor Chinese winkelier. *Go na omu go bai tu brede gi mi.* Ga bij de **Chinese winkelier** even twee broden voor me kopen. GEBRUIK: Men noemt de vrouw van de Chinese winkelier *Misi Amoi*.

ondro

- 1) *voorz. onder.* *A dagu didon ondro a tafra.* De hond ligt **onder** de tafel. ANT: tapu₃.

- 2) *ww.* onderdoen. *Fu sanede meki yu ondro yusrefi gi a man?* Waarom **doe** jij zo **onderdanig**? ZIE: saka ensrefi.

ondro-anu *znw.* oksel.

ondrobere *znw.* onderbuik.

ondrobosroko *znw.* onderborstrok.

ondrobruku *znw.* onderbroek.

ondrofeni

- 1) *ww.* ondervinden, ervaren. *Te yu go na ini srudati, yu o ondrofeni fa a de.* Als je in de militaire dienst gaat, zul je wel **ondervinden** hoe het daar is.

- 2) *znw.* ervaring, ondervinding, wijsheid. *Mi leri ondrofeni fu no smoko.* Ik heb door **ondervinding** geleerd om niet te roken.

ondrofeni tori *znw.* verhaal met een moraal, leerrijk verhaal.

ondrofutu *znw.* voetzool. ZIE: futu.

ondrokoto *znw.* onderrok.

ondrokrosi *znw.* ondergoed, onderkleding.

ondroneki *znw.* hals.

ondronyan *bw.* op een smadelijke manier. ZIE TREFWOORD: ondroyan.

ondrosei *bw.* beneden, onderin, onderkant. ANT:

tap'sei. ZIE: gron.

ondrosuku

- 1) ww. onderzoeken. *Skowtu e ondrosuku a tori*. De politie **onderzoekt** de zaak.
- 2) znw. onderzoek. *Nanga a heri ondrosuku san datra du, toku a no feni noti*. Ondanks het grondig **onderzoek** dat de dokter gedaan heeft, heeft hij toch niets kunnen vinden.

ondrow

- 1) znw. onderhoud (in goede staat). *Odo: Bigimemre abi ondrow fanowdu*. Spreekwoord: Hoogmoed komt voor de val. (lett: hoogmoed heeft **onderhoud** nodig)
- 2) ww. onderhouden (in goede staat houden). *Efu yu no ondrow a masyin, a o broko es'esi*. Als je de motor niet **onderhoudt**, zal hij snel kapot gaan.

ondroyan bw. smadelijk; op een smadelijke manier. *Ini a WK Duitsland wini Saudi Arabia ondroyan*. Tijdens de WK leed Saudi Arabia een **smadelijke** nederlaag tegen Duitsland. VAR.: ondronyan.

ondroyapon znw. onderjurk.

onfu znw. oven.

ongoloku

- 1) znw. ongeluk, tegenspoed. *Odo: Ongoloku no e blaka leki alen*. Spreekwoord: Een **ongeluk** ligt in een klein hoekje. (lett: Een **ongeluk** is niet zwart als een regenbui.)
- 2) bnw. ongeluk hebben. *A man disi ongoloku. Ala yuru sani e miti en*. Deze man heeft altijd **ongeluk**, hem overkomt telkens wat. ANT: koloku.

oni

- 1) znw. honing.
- 2) znw. honingbij, korfbij. *Apis mellifera (Apidae, O. Hymenoptera)*. VAR.: onifrei.
- 3) znw. angelloze bij. *(Apidae, O. Hymenoptera)*. VAR.: onifrei.

onifrei

- 1) znw. honingbij. *Apis mellifera (Apidae, O. Hymenoptera)*.
- 2) znw. verzamelnaam voor verschillende angelloze soorten van bijen. *(Apidae, O. Hymenoptera)*. ZIE: waswasi.

onigodo znw. bijennest.

onti

- 1) ww. jagen. ZIE: luru. VAN ENG: hunt.
- 2) znw. jacht. *A ontiman go na onti, so a feni wan bofru fu kiri*. De jager ging op **jacht** en schoot een tapir.

ontidagu znw. jachthond.

ontigon znw. jachtgeweer.

ontiman znw. jager.

oostsei znw. oost, het oosten. ZIE: westsei; noordsei; zuidsei.

opa

- 1) znw. grootvader. SYN: granp'pa.

- 2) *aanspr.vorm.* aanspreektitel voor een oudere man.

ope bw. waar, op welke plaats. GEBRUIK: verouderd; men zegt nu liever *pe*.

Opete znw. god van het luchtruim die zich manifesteert in de gedaante van een aasgier. Soms ook *tingifowru-winti* genoemd.

opo₁

- 1) ww. opendoen, openmaken, openzetten. *Opo a doro gi mi. Zet de deur even open. A waran! Opo a oso*. Het is warm! **Zet** de deuren en vensters **open**. ANT: tapu₁.
- 2) bnw. open. *A fensre opo*. Het venster staat **open**.
- 3) ww. openen, openmaken. *Fosi den wrokoman kon na wroko, a waktiman opo ala den doro*. Voordat de arbeiders in de werkplaats komen, maakt de portier alle deuren **open**. ANT: sroto.
- 4) bnw. open. *I no abi fu go teki a sroto. A doro opo kba*. Je hoeft de sleutel niet te gaan halen. De deur is al **open**.
- 5) ww. opklaren. *Heri mamanten a weer ben masi en fesi, ma now a opo pikinso*. De hele morgen was het weer betrokken, maar nu is het een beetje **opgeklaard**.

wai opo ww. openwaaien. *A winti wai a fensre opo*. Door de wind **waaide** het raam **open**.

opo₂

- 1) ww. opstaan. *Te mi e opo te mamanten, mi e go wasi wantron*. Als ik 's morgens **opsta**, ga ik direkt in bad. *Opo! Sta op!* ANT: didon; sidon.
- 2) ww. spruiten, opkomen. *Luku fa a karu e opo so moi*. Kijk hoe mooi dat koren **opkomt**. SYN: sproiti. ZIE: gro.

opo₃

- 1) ww. optillen. *Opo a saka aleisi en poti en tapu tafra. Til de zak rijst even op en zet hem op de tafel*. ANT: saka₂.
- 2) ww. verhogen. *Ala yari lanti e opo a moni fu den lantiman*. Elk jaar **verhoogt** de overheid de salarissen van de ambtenaren. ANT: saka₂. ZIE: hei₁.

opo₄ ww. beginnen. *Un n'e go opo a tori dati moro*. We zullen niet opnieuw met dat verhaal **beginnen**.

opo doro een onverwachte gelegenheid. ZIE TREFWOORD: doro₁.

opo oso leeg huis. ZIE TREFWOORD: oso.

opo presi ZIE TREFWOORD: presi.

- 1) lege plaats.
- 2) vakature, lege positie (in een bedrijf).

opo tnapu ZIE TREFWOORD: tnapu.

- 1) opstaan.
- 2) rechtop zetten.

opokuku ww. opkoken (bijv. suikerwater, soep, rijst, melk, enz.). *A: Luku ef' a merki no e kuku-opo ete. B: Mama, a sani e opokuku kba*. A: Kijk of de melk aan de **kook** komt. B: Mama, hij **kookt** al. ZIE: bori; kuku₂. VAR.:

kuku-opo. VAN NL: opkoken.

opolangi *znw.* vliegtuig. *Tide a opolangi e lusu tu yuru.* Vandaag vertrekt het **vliegtuig** om twee uur. SYN: isrifowru; kisi.

opo-opo

- 1) *znw.* feest, viering. *Wan opo-opo ben de na mi oso.* Er was een **feest** bij me thuis. *A yari disi, mi no wani no wan opo-opo.* Dit jaar wil ik geen enkel **feest** vieren.
- 2) *znw.* drukte, fanfare. *Den meki tumsi opo-opo, ma not'noti den no du.* Ze maakten wel veel **drukke**, maar ze hebben niets gedaan.

opo-oso

- 1) *znw.* tractatie bij het bereiken van het hoogste punt van een huis in aanbouw. De gewoonte is een bloemetje of vlag te spijkeren op de eerste kap, waarbij er een drankje gesprenkeld wordt. Daarna wordt er wat gedronken.
- 2) *znw.* inwijding bij het betreden van een nieuw huis, oftewel bij verhuizing naar een ander huis; open huis.

opruru

- 1) *znw.* rel, onrust, oproer, oploop. SYN: dyugudyugu.
- 2) *znw.* lawaai, rumoer. *Efu yu yere a opruru san den pikin ben e meki na gron!* Als je het **lawaai** hoorde dat de kinderen beneden schopten!
- 3) *bnw.* lawaaierig, luidruchtig, rumoerig. *Na soso opruru sma e go luku futbol na Engeland.* In Engeland gaan alleen **luidruchtige** mensen naar een voetbalwedstrijd. SYN: bradyari.

orga

- 1) *ww.* regelen, organiseren.
- 2) *znw.* organisatie.

ori

- 1) *ww.* houden, tegenhouden, vasthouden. *Ori a kasi fu a no fadon.* **Houd** de kast **tegen** zodat hij niet omvalt. *A m'ma ori a pikin na en anu.* De moeder **hield** het kind **vast** bij de arm. ANT: lusu. VAR.: hori.
- 2) *ww.* pakken, vastpakken. *Hori a fufuruman gi mi!* **Pak** de dief! SYN: kisi₂; grabu.
- 3) *ww.* houden, bewaren. *Mi no abi en fanowdu moro. Yu kan ori en.* Ik heb het niet meer nodig. Je mag het **houden**. *Ori a moni gi mi te leki mi kon baka.* **Bewaar** dit geld voor mij tot ik terug kom. *Wan koniman no e ori moni na oso. A e poti en na bangi.* Een wijs persoon **bewaart** geen geld in huis. Hij zet het op de bank.
- 4) *ww.* houdbaar zijn. *Son nyansani yu mus nyan wantron. Den no e ori langa.* Sommige etenswaren moet je meteen nuttigen. Ze **zijn** niet lang **houdbaar**.
- 5) *ww.* een relatie of verhouding hebben. *Di mi si den tu sma disi wantu leisi makandra, mi kon ferstan taki den e hori.* Toen ik beide mensen een paar keer samen had gezien begreep ik dat ze **een relatie hadden**.

ori ensrefi *ww.* zich beheersen, zich bedwingen, zich in toom houden. *Mi p'pa no ben man ori ensrefi.* *Ala pikin sani ben e meki a kisi atibron.* Mijn vader kon **zich** niet **beheersen**. Om het minste of geringste werd hij boos. *Di mi no ben man hori misrefi moro, mi priti en wan klap.* Toen ik **mezelf** niet meer kon **bedwingen** gaf ik hem een klap.

ori ai na tapu strak aankijken. ZIE TREFWOORD: ai₁.

ori baka ondersteunen. ZIE TREFWOORD: baka₁.

ori bere zwanger raken. ZIE TREFWOORD: bere₁.

ori doro volharden, volhouden. ZIE TREFWOORD: doro₃.

ori kerki een kerkdienst houden. ZIE TREFWOORD: kerki.

ori na ati een wrok koesteren tegen iemand. ZIE TREFWOORD: ati₁.

ori na baka ZIE TREFWOORD: baka₃.

1) achterhouden.

2) tegenhouden, weerhouden.

ori na spotu voor de gek houden. ZIE TREFWOORD: spotu.

ori stan *ww.* standhouden, weerstand bieden. *Den srudati ori stan langa fosi den gi densrefi abra.* De soldaten **hielden** lang **stand** voordat ze zich overgaven.

ori wakti ZIE TREFWOORD: wakti.

1) wacht houden, bewaken.

2) op de uitkijk staan.

ori wan ai tapu letten op, in de gaten houden. ZIE TREFWOORD: ai₂.

oso

1) *znw.* woning, huis, tehuis. ZIE: tanpresi.

2) *znw.* huishouden, de mensen die in een huis wonen. *Ala oso kan kisi wan pakket.* Elk **huishouden** kan een pakket krijgen.

broko-oso *znw.* bouwvallige woning, krot.

opo oso *znw.* leeg huis.

-oso *achtervg.* Met zelfstandige naamwoorden om het soort gebouw aan te duiden. bv. *datra-oso* (lett: dokter-huis) 'kliniek', *doti-oso* (lett: klei-huis) 'een soort wespenest'.

osodresi *znw.* huismiddel, zelfgemaakt(e) geneesmiddel. ZIE: dresi.

osofowru *znw.* scharrelkip, huiskip (SN). *Gallus domesticus (Phasianidae).* *Yu mus bori wan osofowru langa bika a meti tai.* Een **huiskip** moet je lang koken want het vlees is taai.

ALGEMEEN: fowru.

osokrosi *znw.* huiskleren. *Di mi kmopo na wroko, mi puru mi wrokokrosi dan mi weri mi osokrosi.* Nadat ik van het werk kwam, deed ik mijn kleren uit en trok mijn **huiskleren** aan.

ososkin *znw.* buitenmuren van een huis.

ososkrati eigengemaakte chocolade, meestal in rechthoekige vorm. ZIE TREFWOORD: skrati.

ososma *znw.* de mensen die in een huis wonen, maar ook degene die er vaak komen; iemand die geregeld over de vloer komt. *Den ososma fu*

Serena na sma san lobi prisiri. De **huisgenoten** van Carmen zijn mensen die van plezier houden.

osowroko *znw.* huishoudelijk werk.

osoyuru *znw.* huishuur. *Mi e pai a eiginari a osoyuru na bigin fu ala mun.* Ik betaal de eigenaar de **huishuur** aan het begin van iedere maand. *SYN:* yuru-oso.

oten

1) *bw.* wanneer. *Oten wi o drai go baka?* Wanneer keren we terug?

2) *vw.* wanneer. *Yu kan kon oten yu wani.* Je kunt komen **wanneer** je wilt.

oto *znw.* auto, voertuig. *ZIE:* wagi. *VAN NL:* auto.

owktu *bw.* ook, eveneens. *A birti disi na Charlesburg, ma den e kari en Crepi owktu.* Deze buurt heet Charlesburg, maar men zegt **ook** Crepi. *Etym:* een combinatie van het Nederlands *ook* en het Sranan Tongo *tu*.

owru₁

1) *bnw.* oud. *Te yu kon owru yu e bigin kensi.* Als je **oud** wordt, wordt je kinds. *ANT:* yongu.

2) *ww.* oud worden. *Mi e owru kba.* Ik **wordt** al **oud**.

owru₂ *znw.* houwer, kapmes. *Mi no man wai a grasi nanga a owru disi. A dede.* Ik kan het gras niet met dit **kapmes** maaien. Het is bot. *ZIE:* babun-nefi₁; ambeiri.

owrukuku₁ *znw.* lanspuntslang. *Botrops atrox*

(*Crotalidae*). Ook bekend als *labaria* of *rasper*. *VAR.:* owrukukusneki.

owrukuku₂ *znw.* uil. (*Tytonidae, Strigidae*). Er zijn verschillende uilensoorten in Suriname, o.a. de kerkuil, of *puspusi-owrukuku*, de bril- of maskeruיל, of *krabu-owrukuku*, de zwart-wit gestreepte uil, of *peniblaka-owrukuku*, en de gestreepte ransuil, of *penitutu-owrukuku*.

owrukukusneki *znw.* lanspuntslang. *ZIE TREFWOORD:* owrukuku₁.

owruten *bnw.* niet meer in de mode, ouderwets. *Boiki bigin lafu di a si a owruten susu san Ruben ben weri.* Boiki begon te lachen toen hij de **ouderwetse** schoenen zag die Ruben aan had.

owruwan *znw.* oude, oudere. *Den yonguwan mus saka densrefi gi den owruwan.* De jongeren moeten zich aan de **ouderen** onderwerpen. *Mi feni tak' den owruwan ben moro bun.* Ik vindt dat de **ouden** beter waren.

owruyari

1) *znw.* 31 december, oudejaarsdag.

2) *znw.* de dag voor een verjaardag.

owruyari boketi een ruiker die gegeven wordt een dag voor een verjaardag. *ZIE TREFWOORD:* boketi.

owruyari pikin kind geboren op 31 december. *ZIE TREFWOORD:* pikin.

P - p

Pa *aanspr.vorm.* aanspreektitel voor een vooraanstaand persoon. *ZIE:* Tata; Ba₁; Ma₁; Sa₁. *ZIE TABEL BIJ: famiriman.*

padi *znw.* padie, ongepelde rijst.

pagara

1) *znw.* vuurwerk bestaande uit een groot aantal rotjes die in serie verbonden zijn.

2) *znw.* groot knalvuurwerk. *ZIE:* bombel; finpeiri.

pai

1) *ww.* betalen. *Fosi yu ben pai den botoman wan kwartyi fu abra a liba.* Vroeger moest je de bootslieden een kwartje **betalen** om de rivier over te kunnen steken.

2) *znw.* betaling, loon. *Te mun tapu den wrokoman e kisi den pai.* Eind van de maand krijgen de arbeiders hun **loon**. *SYN:* moni.

3) *znw.* offer aan een god of geest.

tyari wan pai *ww.* een offer brengen. *Di a bonuman koti a luku, a taigi mi tak' mi mus tyari wan pai.* Toen de medicijnman zijn diagnose gesteld had, zei hij me dat ik een **offer moest brengen**.

paiman

1) *znw.* schuld. *Mi no kan kba ala mi moni, bika mi mu pai someni paiman etc.* Ik kan niet al mijn geld opmaken, want ik heb nog heel wat

schulden te betalen.

2) *znw.* betaling, beloning. *Te wi tnapu na fesi Gado, dan wi alamala o kisi a paiman fu den sani san un ben du.* Wanneer we voor God staan, dan zullen we allemaal de **beloning** krijgen voor de dingen die we gedaan hebben. **ferplekti paiman** een schuld waar je niet onderuit kan komen.

pakani-aka *znw.* wurgarend. *Morphnus guianensis (Accipitridae).*

paki₁ *znw.* pak, pakje. *Omu abi sukru, ma a o seri wan paki nomo gi yu.* De winkelier heeft suiker, maar hij verkoopt maar één **pak** per persoon.

paki₂ *znw.* pak. *Domri e weri wan blaka paki tide.* De dominee draagt vandaag een zwart **pak**.

pakira *znw.* halsband peccarie. *Tayassu tajacu (Dicotylidae).* *ZIE:* pingo.

pakro

1) *znw.* slak. (*Kl. Gastropoda*).

2) *znw.* slakkehuis. *ZIE:* skropu.

pakro-aka *znw.* slakkenwouw. *Rostrhamus sociabilis (Accipitridae).*

paksoi *znw.* een soort bittere bladgroente. *Brassica chinensis (Brassicaceae).*

palmbon *znw.* diverse geslachten en soorten palmbomen. (*Palmae*). *SPEC:* bambam-maka;

bugrumaka; keskesmaka; kronto; kumbu; maripa; morisi; obe; pramaka.

Palmsonde *znw.* Palmzondag. *ZIE:* Paska.

palmtaki *znw.* tak van een palmboom.

palulu

- 1) *znw.* paloeloe. *Heliconia soorten (Musaceae).*
- 2) *znw.* grote paloeloe. *Phenakospermum guianense (Strelitziaceae).* Ook bekend als *bigipalulu.*

pampun *znw.* pompoen. *Cucurbita moschata (Cucurbitaceae).*

pan *znw.* koekepan (met of zonder steel). *ZIE:* patu.

pangi *znw.* lendendoek, overslagrok (meestal gedragen door Boslandcreoolse vrouwen). *ZIE:* kamisa.

pankuku *znw.* pannekoek.

panti

- 1) *ww.* verpanden. *Mi no ben abi moni so mi panti mi keti.* Ik zat zonder geld dus heb ik mijn ketting **verpand**.
- 2) *znw.* pand. *Mi kan gi yu a moni, ma dan yu mu libi wan sani leki panti na baka.* Ik kan je het geld lenen, maar dan moet je iets als **pand** achterlaten.

poti na panti iets als onderpand geven. *A: San psa? Yu lasi yu oloisi? B: No, mi poti en na panti.* *A:* Wat is er gebeurd? Ben je je horloge kwijt? *B:* Nee, ik heb het in **pand** gegeven.

pant'oso ['pant o· so] *znw.* pandjeshuis.

panya

- 1) *ww.* verspreiden, uitspreiden. *A nyunsu panya ini a foto.* Het nieuws is over de hele stad **verspreid**. *A oli panya tapu a watra.* De olie **verspreidde** zich over het water.
- 2) *ww.* uit elkaar vallen, opblazen, verpletteren. *Den sutu a boto panya.* Ze hebben de boot **opgeblazen**. *A grasi fadon panya.* Het glas is **versplinterd**.

panya opo priti opo *bnw.* opwindend, spannend. *Sonde mi o go na Colakreek, bika na tin pokugrupu o de dape. Dan na panya opo priti opo.* Zondag ga ik naar Colakreek, want er zullen tien muziekgroepen optreden. Het wordt **opwindend**.

panya-agra *znw.* hagelkorrel, schroot. *ZIE:* tumofo gon.

panyapanya

- 1) *ww.* ordeloos verspreiden. *Te mi m'ma e bori, a e panyapanya dot'sani ini a heri kukru.* Als mijn moeder kookt, **verspreidt** ze de vaat door de hele keuken.
- 2) *bw.* ordeloos verspreid. *Ala pisi fu a masyin dya, ma den didon panyapanya ini a kamra.* Alle onderdelen van de motor zijn er, maar ze liggen **ordeloos** in de kamer.

papa₁

- 1) *znw.* pap.
- 2) *bnw.* papperig. *Mi no lobi nyan manya te den*

kon papa. Den mu trangatranga ete. Ik houd er niet van om manjes te eten als ze **zacht** zijn geworden. Ze moeten nog een beetje hard zijn. *VAR.:* papapapa.

papa₂ ['p·a'] *znw.* vader. *GEBRUIK:* de eerste klinker wordt meestal niet uitgesproken. *ZIE* TABEL BIJ: famiriman.

papapapa *bnw.* papperig. *ZIE* TREFWOORD: papa₁.

papasneki *znw.* tapijtslang, boa constrictor. *Boa constrictor (Boidae).* Ook bekend als *daguwesneki* of *gadosneki.*

papaya₁ *znw.* papaja. *Carica papaya (Caricaceae).*

papaya₂ *znw.* gevlochten slaapmat. *Tide neti mi o bradi wan papaya gi den pikin, meki den kan sribi.* Vanavond leg ik een **papajamat** neer voor de kinderen om op te slapen. *ZIE:* bedi.

papayabon *znw.* papajaboom. *(Caricaceae).*

papira

- 1) *znw.* papier.
- 2) *znw.* diploma, document. *Den papira fu yu no bun.* Je **documenten** zijn niet in orde.

naki papira *ww.* formulier invullen. *Skowtu naki papira ma den poti a tori ini fergitibuku.* De politie **heeft proces verbaal opgemaakt** maar doet niets aan de zaak.

papira moni bankbiljetten. *ZIE* TREFWOORD: moni.

papira-owru *znw.* houwer met een brede punt.

papitodo *znw.* onkruidkikker. *Scinax rubra (Hylidae).*

Para *znw.* het district Para (ten zuiden van Paramaribo).

paragrasi *znw.* grassoort. *Brachiaria purpurascens (Gramineae).*

parakoranti *znw.* groot cassavebrood. *ZIE:* kasababrede.

paramarkusa *znw.* een zoete markoesasoort die voornamelijk voorkomt in het savannegebied van Para (de zoete oranje vruchten kunnen zo uit de hand gegeten worden). *Passiflora laurifolia (Passifloraceae).* *ZIE:* markusa.

Paranengre *znw.* bewoner van de Parastreek.

paranoto *znw.* paranoot. *Bertholletia excelsa (Lecythidaceae).* Ook bekend als *inginoto.* *ZIE:* noto.

pardon

- 1) *znw.* vergiffenis, vergeving.
- 2) *tussenw.* pardon, excuseer. *Pardon, meneer. Yu kan dribi pikinso? Pardon, meneer.* Kunt u wat opschuiven?

gi pardon *ww.* vergeven, vergiffenis schenken. *A mama gi a pikin pardon fu den ogri san a ben du.* De moeder **ver gaf** het kind het kwade dat ze gedaan had.

parelkrara *znw.* parel.

pari

- 1) *ww.* pagaaien, met een pagaai roeien. *Na wan switi sani fu si fa den busnengre e pari den kruyara.* Het is fijn om te zien hoe de Bosnegers

hun korjalen **met pagaaien roeien**. ZIE: lo₁.

- 2) *znw.* pagaai. *Den busnengre lobi fu moimoi den pari*. De Bosnegers houden ervan om hun **pagaaien** te versieren.

pasa₁ *ww.* gebeuren, vóórkomen. ZIE TREFWOORD: psa₁.

pasa₂ *voorz.* voorbij, langs. ZIE TREFWOORD: psa₂.

pasensi *znw.* geduld. *Den pikin fu a ten disi no abi pasensi*. *Den wani ala sani wantewante*. Kinderen van deze tijd hebben geen **geduld**. Ze willen alles direct hebben. *Odo: Te yu abi pasensi, yu o si mira bere*. Spreekwoord: Als je **geduldig** bent, kan je de buik van de mier zien. (d.w.z. Geduld is de sleutel tot overwinning.)

pasi *znw.* weg, straat, pad.

gi pasi *ww.* toestemming geven. *Lanti no gi den sma pasi fu seri sani na mofo wowoyo*. De regering heeft de mensen geen **toestemming gegeven** om hun waren voor de markt te verkopen.

koti pasi *ww.* de weg afsnijden, een kortere weg nemen. SYN: boro₂.

koti pasi gi *ww.* uit de weg gaan, vermijden. *Te a si mi, a e koti pasi gi mi*. Als hij me ziet, **gaat** hij me **uit de weg**.

lasi pasi *ww.* verdwalen, verdwaald zijn. *Den sma dati sabi a busi. Noiti den lasi pasi*. Die mensen kennen het bos. Ze zijn nooit **verdwaald**.

GEBRUIK: Het kan ook figuurlijk gebruikt worden.

prati pasi *ww.* uit elkaar gaan. *Te un doro tapu a uku, dan un o prati pasi*. Als we op de hoek komen, **gaan** we **uit elkaar**.

syatu pasi *ww.* een kortere weg nemen. *Efu un waka so wi o doro lati. Kon un syatu pasi*. Als we zo lopen komen we te laat. Laten we **een kortere weg nemen**. SYN: koti pasi; boro₂. ZIE: boropasi.

tapu pasi *ww.* versperren. *Someni langa mi ben mus tron basi fu mi afdeling, ma drikoro e tapu pasi gi mi fu di a no lobi mi*. Reeds lang moest ik afdelingschef geworden zijn, maar de directeur **houdt het tegen** omdat hij me niet mag.

teki pasi *ww.* weggaan. *Di a si tak' a no man feni en drai dya, a teki pasi go na Gayana*. Toen hij merkte dat hij hier zijn draai niet kon vinden, **vertrok** hij naar Guyana. ZIE: gwe.

Paska *znw.* Pasen, Joods Paasfeest.

paskadoifi

- 1) *znw.* grijsvoorhoofd grondduif. *Leptotila rufaxilla (Columbidae)*.

- 2) *znw.* roestbruine grondduif. *Leptotila verreauxi (Columbidae)*.

pastifi *znw.* spleet tussen de voortanden.

pata *znw.* gymnastiekschoen.

pataka *znw.* vissoort. *Hoplias malabaricus (Erythrinidae)*.

patata

- 1) *znw.* aardappel. *Solanum tuberosum*

(*Solanaceae*). *Meki den nyan den ptata, mi sa nyan tonton*. Gezegde: Laten ze hun **aardappels** maar eten, ik eet tomtom. VAR.: ptata₂.

- 2) *znw.* bataat (een tropisch knolgewas), zoete patat. *Ipomoea batatas (Convolvulaceae)*. SYN: swit'patata. ZIE: napi; yamsi.

patataloso *znw.* grasluis. *Trombicula soorten (Trombiculidae, O. Acari)*.

patawa *znw.* palmsoort (van de vruchten wordt sap gemaakt). *Oenocarpus bataua; Oenocarpus oligocarpa (Palmae)*. Ook bekend als *patawakumbu*.

patron *znw.* patroon. SYN: lai₂. ZIE: kugru; bugru; agra; kroiti.

patu

- 1) *znw.* pan, pot (SN). *Mi no bori mi patu etc*. Ik heb nog niet gekookt (lett: Ik heb mijn **pot** nog niet gekookt.) VAN ENG: pot.

- 2) *znw.* knalpot.

patyapatya *bnw.* drassig. *Baka a bigi alen, a heri bakadyari ben patyapatya*. Na de zware regenval was het hele achtererf **drassig**.

pe

- 1) *bw.* waar. *Pe yu e go? Waar* ga je naartoe?

- 2) *vw.* waar. *Mi e tan pe a skowtu-oso de*. Ik woon **waar** de politiepost is.

- 3) *znw.* plaats, plek. *Mi no go no wan pe*. Ik ben naar geen enkele **plaats** geweest. GEBRUIK: Het wordt vaak in combinatie met andere woorden gebruikt, zoals: *berpe* 'begraafplaats', *kowrupe* 'schaduwplek', *wrokepe* 'werkplaats', enz. SYN: presi.

peipi *znw.* pijp, buis (van metaal of plastic).

peiri *znw.* pijl. TEGENHANGER: bo₂.

pemba *znw.* witte klei, pijpjaarde, kaolien. VAR.: pembadoti.

pembadoti ZIE TREFWOORD: pemba.

pen₁ *znw.* pijn. *Tye, Masra, pen e moro en tumsi! O*, Heer, hij heeft hevige **pijn**! SYN: skin-ati.

pen₂ *znw.* stal, hok. *Odo: Tranga no e tyari kaw go na pen*. Spreekwoord: Men leidt een koe niet met geweld naar de **stal**.

pen₃ *znw.* schrijven. *Langa a pen gi mi, meki mi skrif a sani*. Geef me even die **pen** zodat ik het kan opschrijven.

pen₄ *znw.* wasknijper, waspen. *Mi o anga den krosi. Pe den pen fu mi de?* Ik ga de was ophangen. Waar zijn mijn **wasknijpers**?

peni *bnw.* gevlekt, gespikkeld. VAR.: penipeni; pen'peni.

penipeni ZIE TREFWOORD: peni.

penitigri *znw.* jaguar; deze naam wordt gebruikt om hem te onderscheiden van de zwarte jaguar die ook voorkomt in Suriname. *Panthera onca (Felidae)*. ALGEMEEN: tigri₁.

pen'peni *bnw.* gevlekt, gespikkeld. ZIE TREFWOORD: peni.

pepe ['p·e] *znw.* peet.

pepre

- 1) *znw.* verzamelnaam voor verschillende pepersoorten; cayenne peper, spaanse peper. *Capsicum frutescens (Solanaceae)*. SPEC: alatapepre; a-gi-uma-nen. ZIE: blakapepre.
- 2) *bnw.* gepeperd. *A nyanyan disi pepre tumsi gi mi*. Dit eten is te **gepeperd** voor mij.
- 3) *bnw.* moeilijk. *A wroko pepre, yèrè*. Het werk is **moeilijk**, hoor. SYN: tranga; hebi.
- 4) *bnw.* fel. *A son pepre tide!* De zon is **fel** vandaag! SYN: kras₂; faya₁; hati₁.

peprementi *znw.* pepermunt.

peprewatra *znw.* vissoep met peper.

peprewoisi *znw.* een kegelvormig gevouwen papieren zakje, peperhuisje. SYN: pindapaki.

per *znw.* gloeilamp, lamp. SYN: lampu.

perki *znw.* pil, tablet.

pesi *znw.* erwt, boon. (*Papilionaceae*). SPEC: blaka-ai pesi; dyar'pesi; seibiyari; geri pesi; grun pesi. ZIE: bonki.

petepete *bw.* intensiteit van natheid. *A heri pis'duku ben nati petepete*. De hele luiër was **druipnat**.

peti

- 1) *znw.* put, wel. VAR.: watrapeti.
- 2) *znw.* bron.

pet'watra *znw.* putwater.

pî ['pi·] *bnw.* rustig, stil, kalm. *Di a driktoro broko kon ini a kamra, ala sma kon pî*. Toen de directeur de kamer plotseling binnenkwam, werd iedereen **stil**.

piaiman *znw.* priester van de Indiaanse godsdienst die ook op bovennatuurlijke wijze ziekten geneest. Ook soms gewoon *piai* genoemd.

pikadu *znw.* zonde. GEBRUIK: verouderde kerktaal. SYN: sondu.

piki₁

- 1) *ww.* antwoorden. *Ala leisi te mi taki nanga yu, yu no e piki mi*. Telkens als ik tot je spreek, **antwoord** jij me niet. TEGENHANGER: aksi₂.
- 2) *ww.* melden. *Te a kon dya, dan yu mus piki mi*. **Meld** me wanneer hij hier komt.
- 3) *znw.* antwoord. *Mi kisi piki tapu a brifi di mi ben seni gwe*. Ik heb **antwoord** gekregen op de brief die ik had weggestuurd.

piki₂

- 1) *ww.* oprapen, opnemen. *Sanede meki te wan sani fadon na gron yu no e piki en?* Waarom **raap** je nooit **op** wat er op de grond valt?
- 2) *ww.* plukken. *Sanede yu e piki den grun froktu na a bon?* Waarom **pluk** je de groene vruchten? SYN: broko₁.
- 3) *ww.* uitkiezen, uitzoeken. *Un no o go onti nanga ala den man. Un o piki den moro bun wan*. We zullen niet met alle mannen op jacht gaan. We zullen de besten **uitkiezen**.
- 4) *ww.* collecteren. *A de a gweni te kerki e hori fu den sma piki moni*. Het is de gewoonte dat er tijdens een kerkdienst wordt **gecollecteerd**.

- 5) *ww.* uitlezen (van rijst, bonen, enz.). *Yu mus piki a aleisi fosi yu bori en*. Je moet de rijst eerst **uitlezen** en dan koken.

pikin₁

- 1) *bnw.* klein. *Ala dei den sma e kragi taki a brede kon pikin*. Men klaagt elke dag dat het brood steeds **kleiner** wordt. ANT: bigi; grani; hipsi. ZIE: smara; mangri.
- 2) *bnw.* jong, klein. *Fa yu kan seni so wan pikin boi go na foto nanga someni moni?* Hoe kun je zo'n **kleine** jongen naar de stad sturen met zoveel geld? *Di den pikin fowru si a dagu, den lon kon na wan*. Toen de kuikens (lett: **jonge** kippen) de hond zagen, renden ze naar elkaar toe. ZIE: yongu.
- 3) *telw.* een beetje, weinig. *Fosi Merlin go na strati, a spoiti pikin switiseri na en sei neki*. Voordat Merlin de straat op ging, spoot ze **wat** parfum in haar hals. (variant van *pikins*o).

pikin₂

- 1) *znw.* kind. *Te den pikin tapu fo yari, den mus fu go na skoro*. Als de **kinderen** vier jaar oud zijn, moeten ze naar school. ANT: bigisma. ZIE TABEL BIJ: famiriman.
- 2) *znw.* meisje. MNL: boi; SYN: umapikin; pikinmisi. ZIE: uma; musye; frow; misi₂.
- 3) *znw.* jong dier. *Son dagu no e beti. Ma te den abi pikin, dan den e kras*. Sommige honden bijten niet. Maar als ze **jongen** hebben, dan zijn ze agressief.

dorosei pikin *znw.* kind van een man bij een andere vrouw, bastaard.

meki pikin *ww.* kinderen krijgen, bevallen, verwekken. *Dyonsro a frow o meki wan pikin*. De vrouw moet straks **bevallen**. *A e meki pikin leki alata*. Het is bij de konijnen af (lett: ze **krijgt** kinderen als de ratten). SYN: kisi pikin.

nyunyun pikin *znw.* pasgeboren kind. SYN: watrapikin.

owruyari pikin *znw.* kind geboren op 31 december.

pikin pikin *znw.* kind van zoon of dochter, kleinkind, nakomeling. *Den seni kari ala bigisma, pikin, nanga pikin pikin fu a pranasi*. Ze hebben alle volwassenen, kinderen en **kinds kinderen** van de plantage laten roepen. SYN: bakapikin.

tap'bere pikin *znw.* laatste kind. *Kenneth de a tap'bere pikin fu en mama*. Kenneth is het **laatste** kind van zijn moeder.

pikin fowru kuiken. ZIE TREFWOORD: fowru.

pikin kaw kalf. ZIE TREFWOORD: kaw₁.

pikin skapu lam. ZIE TREFWOORD: skapu.

pikin wowoyo noodmarkt (markt zuid te Paramaribo). ZIE TREFWOORD: wowoyo.

pikinfinga *znw.* pink.

pikinfowru *znw.* zangvogel.

pikinkapasi *znw.* naaktstaart gordeldier, cabassou.

Cabassous unicinctus (Dasypodidae). ZIE: kapasi.

pikinman *znw.* een ondergeschikte, kleine man.

pikinmasra *znw.* jongetheer.

pikinmisi *znw.* jongedame, juffrouw.

pikinmisi-finga bakba *znw.* een bacovensoort met korte zoete vruchten. *Musa soorten (Musaceae)*. Ook bekend als *sukrubakba*.

pikinmoni *znw.* kleingeld. *Mi no abi pikinmoni na mi*. Ik heb geen **kleingeld** bij me. ZIE: *sensi*₁.

broko na pikinmoni *ww.* iets beter uitleggen, duidelijker maken. *Mi no e ferstan a tori so bun. I kan broko en gi mi na pikinmoni?* Ik kan je niet zo goed begrijpen. Kan je me het **uitleggen**? SYN: *brokobroko*.

pikin-nengre *znw.* kind. ANT: *bigisma*. VAR.: *pikin*₂. **pikinpikin**

- 1) *bnw.* heel klein. *Fu sowan pikinpikin sani den e meki wan bigi trobi*. Om zo'n **kleinigheid** maken ze zoveel ruzie. SYN: *nyofi*.
- 2) *bw.* van jongs af aan. *Pikinpikin a boi disi begin smoko*. **Van jongs af** begon deze jongen te roken.

pikinsensi *znw.* kleingeld.

pikinso

- 1) *telw.* een beetje, weinig. *A fufuruman gwe nanga a pikinso moni san mi ben kibri*. De dief is weggegaan met het **kleine beetje** geld dat ik bewaard had. ANT: *furu*. VAR.: *pikin*.
- 2) *bw.* even, een beetje ; weinig. *A nyanyan kon kowru. Mi o skreki en pikinso gi yu*. Het eten is koud geworden. Ik zal het **even** voor je opwarmen. *Angri no e kiri en. Dat' meki a teki pikinso nomo*. Hij heeft geen honger. Daarom heeft hij zo **weinig** genomen.

pikintiki berpe *znw.* openbare begraafplaats waar armen door de overheid werden begraven (hoogstwaarschijnlijk omdat er geen grafsteen werd geplaatst, maar slechts een klein houten paaltje). *Te den taki a sma beri na pikintiki, dan dat' wani taki na lanti beri en*. Als ze zeggen dat iemand begraven is te **pikintiki**, betekend het dat hij door de overheid is begraven.

pikintongo *znw.* huid.

pikinwan *znw.* de kleine, onbelangrijke.

TEGENHANGER: *bigiwan*.

pikin-watradagu *znw.* zwampotter, kleine Surinaamse otter. *Lutra enudris (Mustelidae)*. Hij wordt ook gewoon *watradagu* genoemd als het niet nodig is hem te onderscheiden van de Braziliaanse reuzenotter.

pikipikiplei *znw.* een spel dat gespeeld, of een team dat gevormd wordt door de aanwezigen.

pikolet *znw.* dwergbisschop, zwartkopzaadkraker (zeer geliefd als zangvogel). *Oryzoborus angolensis (Emberizidae)*.

pina₁

- 1) *ww.* pinaren (SN), lijden (door pijn of gebrek),

kwellen. *Efu yu no wani wroko, yu o pina*. Als je niet wilt werken, zul je **armoede lijden**. *Na kon yu kon dya fu pina mi?* Ben je hier gekomen om me te **kwellen**?

- 2) *znw.* leed, plaag, gebrek, armoede. *A e nyan pina*. Ze lijdt **gebrek**.

- 3) *ww.* schaars zijn. *Dis' ten suku e pina ini a kondre*. Tegenwoordig is de suiker **schaars** in het land.

- 4) *bnw.* armoedig. *Mi e tan ini wan pina oso*. Ik woon in een **armoedig** huis.

pina leki wan kerki-alata arm zijn als een kerkrat.

pina₂ *znw.* speld.

pina₃ *znw.* palmsort. ZIE TREFWOORD: *pinabon*.

pinablad *znw.* bladeren van de pinapalm. Ze worden gebruikt om hutten te bedekken en met zinplaten overdekte ruimten te versieren voor een feest.

pinabon *znw.* pinapalm (de takken en bladeren worden gebruikt voor het maken van kleine hutten die men *pinakampu* noemt). *Euterpe oleracea (Palmae)*. Ook bekend als *prasarabon*. VAR.: *pina*₃.

pinakampu *znw.* hutje gemaakt van bladeren van de pinapalm.

pinaman *znw.* armoedig persoon, behoeftige. SYN: *pôtiman*; *mofinawan*. VAR.: *pinasma*; *pinawan*.

pina-owrukuku *znw.* kattenooogslang. *Leptodeira annulata (Colubridae)*.

pinapina *ww.* (voort)sukkelen, voortslepen. *A oto fu mi broko. Mi o pinapina te mi kan meki en baka*. Mijn auto is stuk. Ik zal zo **doorsukkelen** totdat hij gemaakt is. ZIE: *tingatinga*.

pinasma *znw.* armoedig persoon, behoeftige. ZIE TREFWOORD: *pinaman*.

pinaten *znw.* moeilijke tijd, tijd van armoede en schaarste. *Winsi fa pinaten ben de ini a kondre, toku mi mama sorgu mi te mi kon bigi*. Hoewel er een **tijd van armoede en schaarste** in het land was, heeft mijn moeder mij verzorgd totdat ik volwassen was.

pinawan *znw.* armoedig persoon, behoeftige. ZIE TREFWOORD: *pinaman*.

pinawiki *znw.* lijdensweek, de week tussen Palmzondag en Pasen.

pinda *znw.* pinda, aardnoot. *Arachis hypogaea (Papilionaceae)*.

pindabrafu *znw.* pindasoep; dikke soep tegenwoordig gemaakt van pindakaas met stukjes vlees en *tonton* erin. ZIE TREFWOORD: *pindasupu*.

pindakasi

- 1) *znw.* pindakaas.
- 2) *znw.* figuurlijk gebruikt voor iemand die veel oproer of lawaai maakt. *Y'e meki leki pindakasi*. Je maakt oproer (lett: je maakt als **pindakaas**). GEBRUIK: wordt vaak gebruikt samen met het

woord *Dyu*, b.v. *den pindakasi Dyu* 'de oproermakers'.

pindakuku

- 1) *znw.* koekje gebakken van deeg met gemalen pinda's met een halve pinda er midden op.
- 2) *znw.* koekje bestaande uit een plakje licht gebrande pinda's in gestolde suikerstroop.

pindasupu *znw.* pindasoep; dikke soep tegenwoordig gemaakt van pindakaas met stukjes vlees en *tonton* erin. *VAR.*: pindabrafu.

pingi

- 1) *ww.* knippen. *Son sma lobi pingi pikin-nengre na den seifesi te den e prei nanga den.* Sommige mensen houden ervan om kinderen in hun wang te knippen als ze met hen spelen.
- 2) *ww.* tokkelen (op een gitaar), bespelen. *A switi fu arki fa a boi disi e pingi a gitara.* Het is prettig om te horen hoe deze jongen op zijn gitaar **tokkelt**.
- 3) *znw.* tip, wenk. *Skowtu kisi wan pingi pe a fufuruman e kibri.* De politie kreeg een **tip** over de schuilplaats van de dief.
- 4) *ww.* een wenk of tip geven. *Wan sma pingi mi tak' tra mun den o opo un moni.* Iemand heeft me **getipt** dat ze volgende maand ons salaris zullen verhogen.

bere pingi *ww.* lichte buikpijn. *Ala leisi te mi dringi dyindyabiri, mi bere e pingi mi.* Telkens als ik gemberbier drink, krijg ik **lichte buikpijn**.

pingo ['piŋ go] *znw.* witlip peccarie. *Dicotyles pecari (Dicotylidae).* *ZIE:* pakira.

pipa₁

- 1) *znw.* pijp (om tabak te roken).
- 2) *znw.* pistool. *A fufuruman e hori wan pipa na a man sei-edede.* De dief houdt een **pistool** tegen het hoofd van de man.

pipa₂ *ww.* naar lucht happen (zoals vissen op het droge); (fig.) op sterven liggen. *Di mi go luku mi omu na at'oso, a ben e pipa.* Toen ik bezoek bracht aan mijn oom in het ziekenhuis, lag hij op sterven.

pipa₃ *ww.* sluimeren. *SYN:* dyonko.

pipatodo *znw.* pipa, Surinaamse pad. *Pipa pipa (Pipadae).* Ook bekend als *swamputodo* of *watratodo*.

pipel *znw.* volk, natie, bevolking, bevolkingsgroep. *SYN:* folku. *ZIE:* sma. *VAN ENG:* people.

pipi *znw.* penis. *SYN:* toli; toitoi.

pipikowsu *znw.* condoom. *GEBRUIK:* men zegt meestal gewoon *kowsu*.

pir'ede *bnw.* kaal, kaalhoofdig. *A: Suma mi mu aksi? B: Aksi a pir'ede man san e wroko drape.* *A: Wie moet ik vragen? B: Vraag de kale man die daar werkt.* *SYN:* kreb'ede.

piren *znw.* pirana (vis). *Serrasalmus soorten (Serrasalmidae).*

piri

- 1) *ww.* schillen, pellen. *Den boi e piri a buba fu a*

manya nanga den tifi. De jongens **schillen** de manja's met hun tanden.

- 2) *ww.* opensperren, spreiden. *Yu mu leri yu umapikin tak' te a sidon, a no mus piri en futu.* Je moet je dochter leren dat ze haar benen niet moet **spreiden** als ze zit.
- 3) *ww.* vervellen, afschilferen. *Mi skin bigin piri fa mi waka ini a son.* Mijn huid begint te **vervellen** omdat ik in de zon heb gelopen.
- 4) *ww.* kaal worden. *Furu man-nengre e bigin piri te den tapu fotenti yari.* Veel mannen beginnen **kaal te worden** op veertig jarige leeftijd. *ZIE:* pir'ede.

piri ai met grote ogen (aan)kijken. *ZIE TREFWOORD:* ai₁.

piri ai gi

- 1) *ww.* vermanen, waarschuwen, berispen. *Mi o piri ai gi en!* Ik zal hem **vermanen!** *ZIE:* warskow.
- 2) goed opletten, in de gaten houden. *ZIE TREFWOORD:* ai₂.

piri ede het hoofd kaal scheren. *ZIE TREFWOORD:* ede.

piri tifi *ZIE TREFWOORD:* tifi.

- 1) lachen.
- 2) grijnzen.

piri-edede *bnw.* kaal, kaalhoofdig. *ZIE TREFWOORD:* pir'ede.

piriskin *znw.* droge huid, huidvlekken.

wan piriskin dagu een schurftige hond met kale plekken.

wan piriskin vijf een magere vijf.

pir'neki *znw.* naakthalskip. *Gallus domesticus (Phasianidae).*

pir'piri

- 1) *bnw.* schilferig.
- 2) *bnw.* licht van kleur.

pir'tifi *znw.* grijns. *Odo: Ala pir'tifi a no lafu.* Spreekwoord: Het is niet alles goud wat er blinkt.

pis'duku *znw.* luier. *Yu kenki a nati pis'duku gi a pikin kba?* Heb je de natte **luier** van het kind al verwisseld?

pisi₁ *znw.* stuk, deel. *Gi mi wan pisi kuku.* Mag ik een **stuk** koek?

pisi₂

- 1) *znw.* urine.
- 2) *ww.* urineren, plassen.

pisi gron perceel, een stuk land. *ZIE TREFWOORD:* gron.

pisi na en tere uitschelden. *ZIE TREFWOORD:* tere.

pis'patu *znw.* po, nachtspiegel. *SYN:* akuba-dyendyen.

pis'pisi₁

- 1) *znw.* stukken, flarden. *Te yu kba dya, yu mu tyari ala den pis'pisi gwe.* Als je klaar bent moet je al die **stukken** wegbrengen.
- 2) *bw.* aan stukken. *A grasi fadon broko pis'pisi.* Het glas is **in stukken** gebroken.

pis'pisi₂ *ww.* hier en daar plassen, wildplassen. *Weri wan bruku gi a pikin noso a o pis'pisi a heri oso.* Doe dat kind een broek aan, anders **plast** ze

door het hele huis.

pisten *znw.* tijdje, tijdstip. *Mi e go tan wan pisten na Matreti.* Ik ga voor een **tijdje** op Ma Retraite wonen. A **pisten dati** Karl brada ben de takiman fu lanti. In die **tijd** was Karls broer woordvoerder van de regering.

a srefi pisten dati *bw.* inmiddels, ondertussen.

planga₁

1) *znw.* plank. *A temreman sa a planga ini fo pisi.* De timmerman zaagde de **plank** in vier stukken. ZIE: bowtu₃, VAR.: pranga.

2) *ww.* iemand met een plank slaan. *Mi o planga yu.* Ik ga je met een **plank slaan**. GEBRUIK: plat.

planga₂ *znw.* bankbiljet van honderd dollar. GEBRUIK: plat. SYN: barki₂.

plata

- 1) *bnw.* plat, laag. *Mi e tan ini wan plata oso.* Ik woon in een **laagbouw** woning. *A wenkri abi wan plata stupu fesi a doro.* Voor de deur van de winkel is een **lage** stoep. ANT: hei₁.
- 2) *bnw.* ondiep, plat. *Yu kan poti a nyanyan san libi ete ini wan plata baki.* Je kan de etensresten in een **platte** bak doen. *Yu no kan poti supu ini wan plata preti.* Je kan geen soep in een **ondiep** boord doen. ANT: dipi.
- 3) *bnw.* dun. *Ala leisi a boi fu mi e suku den moro plata buku fu leisi.* Mijn zoon zoekt elke keer steeds het **platste** boek uit om te lezen. *Mi no o go na doro a wiki disi. Mi saka plata.* Deze week ga ik niet uit. Ik ben **platzak**. ANT: deki.
- 4) *ww.* plat maken, vlak maken. *Plata den dosu dan yu no abi someni presi fanowdu. Maak* de dozen **plat**, dan nemen ze minder ruimte in.
- 5) *ww.* lager maken, verlagen. *A stupu disi hei. Yu mu plata en pikinso.* Deze stoep is te hoog. Je moet hem wat **lager maken**. ANT: hei₁, ZIE: lagi.
- 6) *ww.* laag worden. *Te a drei hori langa, dan a watra ini a krika e plata.* Als de droogte aanhoudt, **komt** het water in de kreek **laag te staan**.

7) *ww.* egaliseren, gelijk maken. *Fosi mi begin bow mi yuru wan tractor fu plata a gron.* Voor ik met bouwen ben begonnen, heb ik een tractor gehuurd om het perceel te **egaliseren**.

plata broki platte brug, waar kleine boten in- en uitgeladen worden. ZIE TREFWOORD: broki.

plata-edekwikwi *znw.* een slanke zoetwater pantsermeerval met een platte kop en een ronde staartvin. *Callichthys callichthys (Callichthyidae).*

plei₁ *ww.* bedriegen. *A man plei mi. Sensi di mi gi en a moni fu ferfi a oso, mi no si en moro.* Die man heeft me **bedrogen**. Sinds ik hem het geld gegeven heb om mijn huis te verven, heb ik hem niet meer gezien. SYN: bedrigi.

plei₂ *znw.* plee, toilet, w.c. VAN: NL.

plekti *znw.* plicht, verplichting. *A no mi plekti fu kiri a airco te mi e gwe.* Ik ben niet **verplicht** om de

airco uit te doen als ik wegga. (lett: Het is niet mijn **plicht** om...) *Wan sma mus sabi en leti, ma a mus sabi en prekti tu.* Men moet zijn rechten kennen, maar ook zijn **plichten**. SYN: ferplekti. VAR.: prekti.

plen₁ *idiofoon.* geluid gemaakt door een bel, cimbaal of deksel. VAR.: plenplen₂.

plen₂ *znw.* plein. ZIE TREFWOORD: pren.

plenplen₁ *znw.* Javaanse gezouten wafel.

plenplen₂ *idiofoon.* geluid gemaakt door een bel, cimbaal of deksel. ZIE TREFWOORD: plen₁.

ploi

1) *ww.* plooien.

2) *znw.* plooï, rimpel. *Mi gi a brukubere tu ploi fu a sidon pikin moro span.* Ik heb twee plooïen in de **tailleband van de broek** gemaakt zodat hij wat strakker zit. ZIE: kroiki₁.

ploiploi *bnw.* gerimpeld, rimpelig. *ploiploi anu gerimpelde* handen VAR.: proiproï.

pluga *znw.* ploeg (sport). *Na a kriboi WK, Argentinië wini ala den tra pluga.* In de laatste WK heeft Argentinië al de andere **ploegen** verslagen. GEBRUIK: straattaal.

podosiri

1) *znw.* vrucht van de pinapalm.

2) *znw.* sap gemaakt van *podosiri*.

poisi

1) *znw.* puistje, pukkeltje. *Yu no mu krasi den poisi tapu yu skin.* Je moet de **puisten** op je huid niet openkrabben.

2) *znw.* vetpuistje, meeëter.

poko *ww.* balanceren. *A boi e poko tapu a baisigri.* De jongen **balanceert** op de fiets.

tan poko *ww.* blijven zitten (op school), niet overgaan. SYN: tan sidon; ANT: abra.

tan poko Jantje *znw.* zittenblijver. *Yu tan poko Jantje yu!* Jij **zittenblijver**! GEBRUIK: om iemand te treiteren.

poku

1) *znw.* muziek. *Den birti fu yu e prei poku tranga.* Je burens hebben harde **muziek** aan staan.

2) *znw.* een plaat, cassettebandje of CD. *A poku kon na doro kba.* De **CD** is al uitgekomen.

drai poku *ww.* muziek afdraaien.

naki poku *ww.* slaginstrument bespelen.

pokudosu *znw.* radio.

pokugrupu *znw.* muziekgroep, band. *Difrenti*

pokugrupu prei na a manspasi fesa.

Verschillende **muziekgroepen** hebben opgetreden bij de viering van emancipatie.

GEBRUIK: men zegt meestal *grupu*.

pokuman *znw.* muzikant.

pomerak *znw.* pommerak (de peervormige vruchten zijn diep rood en ongeveer 7 cm lang). *Syzygium malaccense (Myrtaceae).*

pompu

1) *znw.* pomp.

2) *ww.* pompen, opblazen. *Luku, a banti fu yu*

plata. Tyari en go pompu na Esso. Kijk, je band is zacht. Ga hem even oppompen bij de Esso.

pomusteri *znw.* pomme de cythère. *Spondias cytherea* (*Anacardiaceae*).

pon *znw.* gerecht bereid uit geraspte pomtajer.

pondo

- 1) *znw.* aak. *Baka di den lai a pondo nanga bauxiet, wan boto pusu en go na Paranam.* Nadat men de aak met bauxiet had geladen, werd hij door een boot naar Paranam geduwd. ZIE: boto.
- 2) *ww.* pont, veerboot. *Fosi den bow a broki, den sma ben abra a liba nanga pondo.* Voordat de brug gebouwd was, stak men de rivier met de veerboot over.

ponpon₁ *znw.* pompelmoes. *Citrus grandis* (*Rutaceae*). ZIE: alanya; apresina; lemki; strun.

ponpon₂

- 1) *znw.* kuiforopendola (vogel). *Psarocolius decumanus* (*Icteridae*).
- 2) *znw.* groene oropendola (vogel). *Psarocolius viridis* (*Icteridae*). Ook bekend als busi-ponpon.

pontaya *znw.* gekweekte tajer met een zeer grote, bovengrondse knol. *Xanthosoma sagittifolium* (*Araceae*).

pontu

- 1) *znw.* gewichtsmaat van één pond (500 gram). *Wan kilo abi tu pontu.* Er gaan twee ponden in een kilo. ZIE: gran₁; kilo.
- 2) *znw.* gewicht. *A boi fu yu tyari moi pontu kba.* Die jongen van je heeft al een aardig gewicht.

kisi pontu geschikt geworden voor gebruik. SYN: kari pontu.

popki ['pop tʃi]

- 1) *znw.* pop, beeld. *Di Ba Aleksi bo go na doro, a tuka nanga a popki.* Toen Ba Aleksi de deur wilde openen, kwam hij met de pop in aanraking.
- 2) *znw.* beeld, afgodsbeeld. *Den meki wan popki di ben gersi wan yongu kaw fu ambegi leki gado.* Ze hadden een beeld in de vorm van een kalf gemaakt om als god te aanbidden. *A sipi ben tyari a popki fu a twelengi gado leki marki na en edesei.* Het schip droeg het beeld van de tweeling god als boegbeeld. SYN: stonpopki.

popkipatu *znw.* kinderen die spelen dat ze koken.

popokai *znw.* papegaai. (*Psittacidae*). SPEC: kulekule; mason. VAR.: p'pokai.

popokaisneki *znw.*

- 1) groene lanspuntslang, papegaaislang. *Bothrops bilineatus* (*Crotalidae*).
- 2) groene boomboa. *Corallus caninus* (*Boidae*). Ook bekend als kadasneki of bigi-popokaisneki.
- 3) bepaald soort slang. *Philodryas viridissimus* (*Colubridae*).
- 4) bepaald soort slang. *Philodryas olfersi* (*Colubridae*).
- 5) bepaald soort slang. *Leimadophis typhlus* (*Colubridae*).

popokaitongo *znw.* papegaaietong (plant).

Heliconia psittacorum (*Musaceae*).

pori₁

- 1) *overg.ww.* bederven, beschadigen. *A man kon espresi fu pori un prisiri.* De man is opzettelijk gekomen om ons plezier te bederven.
- 2) *onoverg.ww.* bederven. *Yu no mu libi den apresina te den pori.* Je moet de sinaasappels niet laten bederven. *A libi pori.* Het leven is slecht geworden. GEBRUIK: ook fig. in de betekenis van 'misdadig'. ZIE: skefti₁.
- 3) *bnw.* bedorven. *A no bun fu nyan pori meti.* Het is gevaarlijk om bedorven vlees te eten. VAR.: por'pori.
- 4) *ww.* uit elkaar gaan, scheiden. *Den tu sma pori.* Die twee mensen zijn uit elkaar gegaan (d.w.z. zijn gescheiden). SYN: prati.

pori₂

- 1) *ww.* verwennen, bederven. *Yu no mu pori a pikin tumsi. Bakaten yu no o man nanga en.* Je moet het kind niet te veel verwennen. Later zal je hem niet meer aankunnen.
- 2) *bnw.* verwend, bedorven. *A pikin disi pori. A no wani du san yu e taigi en.* Dit kind is verwend. Ze wil niet doen wat er gezegd wordt.

pori tifi rotte tand of kies. ZIE TREFWOORD: tifi.

por'pori *bnw.* bedorven. ZIE TREFWOORD: pori₁.

porti *bnw.* arm, behoeftig. ZIE TREFWOORD: pōti.

portmoni *znw.* portemonnee.

Portogisi *znw.* Portugees. ZIE TREFWOORD: Potogisi.

posentri *znw.* zandkokerboom. *Hura crepitans* (*Euphorbiaceae*).

postu

- 1) *znw.* post, paal.
- 2) *znw.* balk. SYN: barki₁.

poti *ww.* zetten, (neer)leggen, stoppen, (in)doen.

Poti a buku tapu a tafra. Leg het boek even op de tafel. *Mi no o rei so fara, ma mi kan poti yu affasi.* Ik ga niet zo ver, maar ik kan je halverwege afzetten. *Mi o poti yu na oso. Bigin poti yu sani ini a wagi.* Ik zal je thuis brengen. Begin alvast je spullen in de auto te zetten. *Den sma poti wan waktiman fu luku taki boroman no ben kan kon na ini a presi.* De mensen hadden een wachter aangesteld zodat niemand zonder te betalen kon binnengaan. *Den pikin dis'ten lobi weri syatu krosi san e poti den mindribere na doro.* De jonge dames van deze tijd dragen graag korte kleding die hun buik bloot laat.

poti faya gi in brand steken. ZIE TREFWOORD: faya₁.

poti fertrow tapu vertrouwen op iemand stellen, op iets vertrouwen. ZIE TREFWOORD: fertrow.

poti na panti iets als onderpand geven. ZIE TREFWOORD: panti.

poti na tesi op de proef stellen. ZIE TREFWOORD: tesi₂.

poti na udubaki bekendmaken. ZIE TREFWOORD: udubaki.

poti prakseri aandacht schenken, nadenken. ZIE

TREFWOORD: prakseri.

poti sten stemmen (bij verkiezingen). ZIE TREFWOORD: sten.

poti takru mofo kwaad veroorzaken door ergens negatief over te praten, ongeluk voorspellen. ZIE TREFWOORD: mofo.

poti tapu asin op azijn zetten. ZIE TREFWOORD: asin.

poti tapu en presi iemand op zijn nummer zetten. ZIE TREFWOORD: presi.

pôti ['po· ti] *bnw.* arm, behoeftig. *I no abi sar'ati gi mi? Mi pôti sote.* Heb je geen medelijden met mij? Ik ben zo **arm**. ANT: gudu. ZIE: pina₁. VAR.: porti.

pôti mi *tussenw.* uitroep van ontkenning; Arme, ik?, Wie, ik? VAR.: pôti fu mi.

tye pôti *tussenw.* uitroep van medelijden. VAR.: ke pôti.

pôtiman ZIE TREFWOORD: pôtisma.

pôtisma *znw.* arme, behoeftige. *Den e piki moni fu yepi den pôtisma na un mindri.* Ze halen geld op om de **behoefigen** onder ons te helpen. ANT: godusma; guduman. VAR.: pôtiwan; pôtiman.

pôtiwan *znw.* arme, behoeftige. ZIE TREFWOORD: pôtisma.

Potogisi

1) *znw.* een afstammeling van de Portugese Joden in Suriname.

2) *bnw.* behorend tot de Portugese Joden.

3) *znw.* Portugese taal. *Yu e feni wan lo sma san e taki Potogisi na Tourtonne sei.* Je treft veel mensen die **Portugees** spreken in de buurt van Tourtonne aan. VAR.: Portogisi.

pototo *znw.* spullen, rommel. *Mi o teki ala mi pototo dyaso dan mi o gwe.* Ik zal al mijn **spullen** van hier weghalen en vertrekken. GEBRUIK: meestal negatief. ZIE: samasama; bondru; taitai; bagasi.

powa *znw.* biceps. ZIE: anu₁.

tyari powa *ww.* sterk zijn. *A man disi tyari powa.* Deze man is **sterk**.

powema *znw.* gedicht. VAR.: puwema.

powemaman *znw.* dichter.

powisi *znw.* zwarte hokko (vogel). *Crax alector (Cracidae).*

p'pa *znw.* vader. (variant van *papa*). ZIE TABEL BIJ: famiriman.

p'pokai ['p·o ka¹] *znw.* papegaai. ZIE TREFWOORD: popokai.

prakiki *znw.* parkiet. (*Psittacidae*).

prakseri

1) *ww.* denken. *Mi no prakseri tak' mi o kmopo na oso tide.* Ik **denk** niet dat ik van huis ga vandaag. ZIE: denki.

2) *ww.* peinzen, piekeren. *San yu e sidon prakseri so? Waar zit je over te peinzen? Yu no mus prakseri a sani tumsi.* Je moet er niet te veel over **piekeren**.

3) *znw.* gedachte, idee. *Di mi ben sidon luku teevee, nomo a kon ini mi prakseri fu bèl mi omu.* Toen

ik televisie zat te kijken, kwam het plotseling in mijn **gedachten** om mijn oom te bellen. *Mi ben kisi a prakseri kba tak' den bo seni un gwe.* Ik had al zo'n **idee** dat ze ons zouden wegzenden. *A e sidon na prakseri broki.* Gezegde: Hij zit te piekeren (lett: Hij zit op de brug van **gedachten**.)

4) *znw.* plan, bedoeling, voornemen. *Mi no wani a man dati tron president. No wan fu den prakseri fu en bun.* Ik wil niet dat die man president wordt. Geen van zijn **plannen** zijn goed. *No meki a boi dati taki nanga yu pikin. A no abi bun prakseri.* Laat die jongen niet met je dochter praten. Hij heeft geen goede **bedoelingen**.

kon nanga wan prakseri *ww.* met een voorstel komen, iets voorstellen. *Di un no ben sabi san fu du, John kon nanga wan bun prakseri.* Toen we niet wisten wat we moesten doen, kwam John met een goed **voorstel**.

poti prakseri *ww.* aandacht schenken, nadenken. *A no e poti prakseri tapu en wroko srefsrefi.* Hij **schent** helemaal geen **aandacht** aan zijn werk.

prakseri go prakseri kon *ww.* overpeinzen, nadenken. *Heri neti mi didon prakseri go prakseri kon san a man ben wani taki nanga a odo san a koti.* Ik heb de hele nacht liggen **peinzen** wat de man met dat spreekwoord bedoelde.

pramisi

1) *ww.* beloven. *A pramisi mi tak' a no o dringi sopi moro.* Hij heeft me **beloofd** dat hij geen alcohol meer zou drinken.

2) *znw.* belofte. *A gi mi a pramisi tak' a o kon fruku na oso.* Hij heeft me de **belofte** gegeven dat hij vroeg thuis zou komen.

pranasi *znw.* een stuk grond waar vroeger een landbouwonderneming (plantage) was. Vaak wonen er nu nog maar enkele mensen die van de vroegere bewoners afstammen. *Pranasi* zijn te vinden in de districten Para en Coronie, en ook langs de Suriname-, Commewijne- en Saramaccarivier, waar de vroeger plantages waren tijdens de slaventijd. In slechts enkele van de oude *pranasi* doen ze nu nog aan landbouw op grote schaal. De *pranasi*'s hebben een eigen beleidssysteem naast dat van de overheid.

broko pranasi *znw.* een plantage die niet meer bewoond wordt.

pranga *znw.* plank. ZIE TREFWOORD: planga₁.

prani

1) *ww.* planten. *Prani den bon na bakadyari.* **Plant** die bomen op het achtererf. ANT: koti₁. ZIE: sai.

2) *ww.* beplanten. *Baka di den puru ala den ksaba, dan den prani a heri gron baka nanga ksaba.* Nadat ze de cassave geoogst hadden, **beplantten** ze de hele kostgrond weer met

cassave.

pranpran

- 1) *znw.* ophef. *Te yu e gi wan pôtsima wan sani, no du en nanga pranpran.* Als je een arme iets geeft, doe het dan zonder **ophef**.
- 2) *znw.* versiering, versierselen. *O moro den sani lai pranpran, o moro den lobi en.* Hoe meer de dingen **versierd** zijn, des te leuker zij het vinden.

pransun *znw.* spruit, jonge plant. *Wantu wiki baka te a tayawiwiri sproiti, yu kan koti den pransun.* Een paar weken nadat het tajerblad ontsproten is, kun je de **jonge planten** oogsten. ZIE: sproiti.

prapi *znw.* Indiaanse schaal gemaakt van klei. SYN: kroiki₂.

prasara *znw.* afgehouwen stam van de *prasarabon*.

prasarabon *znw.* pinapalm (de takken en bladeren worden gebruikt voor het maken van kleine hutten die men *pinakampu* noemt). *Euterpe oleracea (Palmae)*. Ook bekend als *pinabon*.

prasadia *znw.* groot boshert. *Mazama americana (Cervidae)*. Ook bekend als *redidia*. ZIE: dia.

prasi₁ *znw.* erf (waar mensen wonen of kunnen wonen; de *prasi* kan nog onbebouwd zijn). *Efu yu no hei a prasi fosi yu bow a oso, dan a oso o sungu te alen kon.* Als je het **erf** niet ophoogt voordat je erop bouwt, zal het huis onderlopen als het regent. *Wan fufuruman kon ini a prasi fu Fine.* Er is een dief op het **erf** van Fine gekomen. SYN: dyari.

prasi₂ *znw.* hardervis, verzamelnaam voor verschillende soorten vis van de familie Mugilidae (in het Surinaams Nederlands wordt hij *aarde* genoemd). *Mugil trichodon, Mugil incilis, Mugil curema (Mugilidae)*.

prasi sisibi hark. ZIE TREFWOORD: sisibi.

prasi-oso *znw.* kleine erfwoning (wordt meestal geassocieerd met een krotwoning). ZIE: nengre-oso.

prasoro *znw.* paraplu, parasol.

prasoromira *znw.* draagmier, parasolmier. *Atta soorten (Formicidae, O. Hymenoptera)*. Ook bekend als *siseimira*.

prasoro-waswasi *znw.* parasolwespe (hun raat heeft de vorm van een omgekeerde parasol). *Apoica soorten (Vespidae, O. Hymenoptera)*. ZIE: waswasi.

prati

- 1) *ww.* delen, uit elkaar halen. *Prati den tu pisi fisi na mindri dan yu e poti den ini a kasi.* **Snij** de twee stukken vis doormidden en zet ze in de kast. *Skowtu kon prati den tu boi di ben feti.* De agenten hebben de twee jongens die aan het vechten waren **uit elkaar gehaald**.
- 2) *znw.* scheiding. *Den tu man disi ben de bun mati leki wan uma tyari prati kon na den mindri.* Deze twee mannen waren dikke vrienden totdat een vrouw **scheiding** tussen hen bracht.

- 3) *ww.* delen, verdelen, uitdelen, distribueren. *Teki den brede disi dan yu prati den gi den pôtsima.* **Verdeel** deze broden onder de armen. *Te yu e kisi wan switi sani fu nyan, yu mu prati en nanga yu sisa.* Wanneer je wat lekkers krijgt om te eten, moet je het met je zus **delen**. *Nyanyan san prati moro switi.* **Gedeeld** eten smaakt lekkerder.

abi prati *ww.* meedelen in iets, ergens deel aan hebben. *Den sma di yepi mi suku sa abi prati ini a gudu san mi o feni.* De mensen die me helpen zoeken zullen **meedelen in** de schat die ik zal vinden.

teki prati *ww.* bij iets betrokken zijn, deel uitmaken van iets. *Den kari ala den sma di ben teki prati ini a wroko fu kon na fesi.* Ze hebben iedereen die bij het werk **betrokken was**, naar voren geroepen.

prati fatu aardig. ZIE TREFWOORD: fatu₂.

prati libi scheiden (van huwelijk). ZIE TREFWOORD: libi₁.

prati pasi uit elkaar gaan. ZIE TREFWOORD: pasi.

pratifikasi *znw.* scheiding, verdeeldheid, tweedracht. *Fu di den tu man no man agri, meki pratifikasi kon ini a grupu.* Omdat de twee mannen geen overeenstemming konden bereiken, kwam er **verdeeldheid** in de groep.

pratilobi *znw.* een soort wolfsklauw; wordt in de zwarte magie gebruikt om scheiding te brengen tussen twee geliefden. *Lycopodium cernuum (Lycopodiaceae)*.

prefu *vw.* in plaats van. *Prefu yu sidon, betre yu begin wroko.* **In plaats van** te zitten, ga liever aan het werk.

prefuru *ww.* durven, wagen. *Prefuru fu naki mi, dan yu o si!* **Durf** me eens te slaan! Dan zal je zien er gebeurt. SYN: dorfu. ZIE: pruberi; dek'ati.

prei

- 1) *ww.* spelen. *Den pikin e prei na bakadyari.* De kinderen **spelen** achter op het erf.
- 2) *ww.* bespelen van een muziekinstrument. *Boike no man prei gitara bika a abi wan malengri finga.* Boike kan geen gitaar **spelen** omdat hij een verminkte vinger heeft.
- 3) *ww.* beheksen, betoveren. *Ala sma sabi tak' na prei den prei Ba Sjori meki a lasi a wroko.* Iedereen weet dat Ba Sjori **door hekserij** zijn baan kwijt is.
- 4) *ww.* voor de gek houden. *Di a boi no kon nanga a moni, a man kon ferstan tak' na prei a prei en.* Toen de jongen niet met het geld kwam, begreep de man dat hij **voor de gek was gehouden**.

prei karta kaarten, kaartspelen. ZIE TREFWOORD: karta.

preiki

- 1) *ww.* preken.
- 2) *znw.* preek.

preikiman *znw.* predikant.

preiprei

- 1) *bw.* voor de grap, niet ernstig, spelenderwijs.
Preiprei *fasi yu kan leri wan pikin wan sani.*
Spelenderwijs kun je een kind iets leren. *Odo: Preiprei feti e kiri stondoifi.* Spreekwoord:
Spelenderwijs vechten is gevaarlijk (lett: maakt de steenduif dood).
- 2) *bnw.* doen alsof, voorwenden, onecht, namaak.
Efu yu feni wan wroko na PPS yu e go, awinsi den sma e kari yu preiprei skowtu. Als je werk aangeboden wordt bij de PPS aanvaard je het, ook al noemt men je **namaak** politie.

preisani *znw.* speelgoed.**preiskoro** *znw.* kleuter- of peuterschool. SYN: yosyosi-skoro.**prekti** *znw.* plicht, verplichting. ZIE TREFWOORD: plekti.**pren** *znw.* plein. GEBRUIK: nu zegt men liever *plein*.
VAR.: *plen₂*. VAN NL: *plein*.**preunki** *znw.* prent, plaat, tekening, foto. ZIE: *fowtow*; *skedrei*. VAR.: *prentyi*.**prenspari** *bnw.* belangrijk. *A moro prenspari nyunsu fu a dei den e bari te mamanten na radio.* Het **belangrijkste** nieuws van de dag wordt 's morgens via de radio omgeroepen.**prentyi** *znw.* prent, plaat, tekening, foto. ZIE TREFWOORD: *preunki*.**presenti** *znw.* geschenk. GEBRUIK: men zegt liever *kado*.**presi** *znw.* plaats, ruimte. *Te yu kba wasi den preti, yu mu drei den dan yu poti den na den presi.* Als je de borden gewassen hebt, moet je ze afdrogen en op hun **plaats** zetten. *Presi de ete.* Er is nog **plaats**. ZIE: *pe*. VAN ENG: *place*.**opo presi**1) *znw.* lege plaats.2) *znw.* vakature, lege positie (in een bedrijf).**wan presi** *bw.* ergens. *A ambra mus de wan presi. Mi ben poti en dya esde.* De hamer moet **ergens** zijn. Ik heb hem gisteren hier gelegd.**no wan presi** *bw.* nergens. *Mi suku ala sei, ma mi no man feni en no wan presi.* Ik heb overal gezocht maar ik kan hem **nergens** vinden. VAR.: *no wan pe*.**poti tapu en presi** *ww.* iemand op zijn nummer zetten. *Di a man ben wani du ferferi, a frow poti en tapu en presi.* Toen de man lastig werd, heeft de vrouw hem **op zijn nummer gezet**.**pret'duku** *znw.* vaatdoek, theedoek.**preti** *znw.* etensbord. GEBRUIK: Men maakt onderscheid tussen diepe borden, *dipi preti*, die gebruikt worden om o.a. soep op te dienen, en platte borden, *plata preti*.**prijs₁** *znw.* prijs (beloning voor een prestatie). *A sma di wini e kisi wan prijs.* De winnaar krijgt een **prijs**.**prijs₂** *znw.* prijs (kosten). *Den opo a prijs fu oli agen.* Ze hebben de **prijs** van benzine al weer verhoogd.**prijse** *ww.* prijzen. *A man disi du someni ogri. Ma di a dede, den prijse en leki en ben de a moro bun man fu a foto.* Deze man heeft zoveel kwaad gedaan. Maar toen hij overleden was, **prees** men hem alsof hij de beste man van de stad was.**primisi** *znw.* permissie, vergunning, toestemming. *Lanti no gi den boi primisi fu seri sani na mofo wowoyo.* De jongens hebben van de overheid geen **toestemming** om dingen buiten de markt te verkopen.**printa** *znw.* bladnerf (i.h.b.v. de cocospalm).**printasisibi** *znw.* bezem gemaakt van samengebundelde nerven van cocosbladeren.**prisiri**1) *ww.* aangenaam vinden. *Mi e prisiri te wan sma kari mi kon na en fesa.* Ik **vind** het **aangenaam** wanneer iemand me op zijn feest uitnodigt. SYN: *breiti*.2) *ww.* pret maken, feest vieren. *Wi kriorosma, un gro makandra, un kweki makandra, w'e nyan makandra, w'e prisiri makandra.* Wij Creolen, wij zijn met elkaar opgegroeid en opgevoed, we eten met elkaar en we **maken pret** met elkaar. *No teki den problema weri na yu ede. Kon un go meki prisiri.* Maak je niet druk om de problemen. Kom, laten we **pret maken**. SYN: *yowla*.3) *znw.* plezier, pret. *Mi no abi no wan prisiri moro nanga a wroko.* Ik heb helemaal geen **plezier** meer in het werk.**abi prisiri** *ww.* zich amuseren, plezier hebben (in). *Mi abi prisiri fu si fa den pikin e prei so moi.* Het **amuseert me** om de kinderen zo leuk te zien spelen.**gi prisiri** *ww.* blij maken, plezier geven, genoeg scheppen. *Ala leisi a e gi mi prisiri te a tyari en rapport kon na oso.* Elke keer **maakt** hij me **blij** als hij met zijn rapport thuis komt.**meki prisiri** *ww.* feest vieren. *Heri Sranan ben e meki prisiri di Brasyon wini a WK.* Heel Suriname **vierde feest** toen Brazilië het wereldkampioenschap won. *Den bus'kondresma e meki prisiri te den abi wan dede ini a famiri, noso te den e puru blaka.* De binnenlandbewoners **viere feest** wanneer zij een dode in de familie hebben en bij de afsluiting van hun rouwperiode.**prisiri kawna** feestelijke kawinamuziek (niet voor religieuze doeleinden). ZIE TREFWOORD: *kawna₂*.**pristeri** *ww.* aanbieden. *Te wan sma kon luku yu na oso dan na wan gweni fu pristeri en wan sani fu dringi.* Als iemand je thuis komt opzoeken, dan is het de gewoonte om hem iets te drinken **aan te bieden**.**prit'bere** *bw.* plat op de buik terechtkomen. *A fosi leisi di a meisje go swen, a dyompo prit'bere go ini a watra.* Toen het meisje de eerste keer ging zwemmen, is ze **plat op haar buik** in het water

terechtgekomen.

prit'finga *znw.* voetschimmel.

priti

- 1) *ww.* scheuren, afscheuren. **Priti** wan pisi papira gi mi. Wil je een stuk papier voor me **afscheuren**?
- 2) *bnw.* gescheurd. *Mi no o weri a priti empi dati.* Ik ga dat **gescheurde** hemd niet aantrekken.
- 3) *znw.* scheur, barst. *Den no meki a oso bun. Now a abi wan lo priti.* Ze hebben het huis niet goed gebouwd. Nu zit het vol **scheuren**.
- 4) *ww.* splijten, kloven. *priti a udu* hout splijten
SYN: kweri.

priti opo *ww.* openscheuren.

priti skin een pakslaag geven. ZIE TREFWOORD: skin.

prit'pangi *bnw.* openhartig, geen blad voor de mond nemen. *Joosje prit'pangi. A e taki den sani leki fa den de.* Joosje **neemt geen blad voor de mond**. Ze zegt de dingen zoals ze zijn.

prit'priti

- 1) *bnw.* aan flarden, gescheurd, haveloos. SYN: frodyadya.
- 2) *znw.* barsten, scheuren. *A ososkin lai prit'priti.* De wanden van het huis zitten vol **barsten**.

proberi *ww.* proberen, trachten. ZIE TREFWOORD: pruberi.

problema *znw.* probleem. *No teki den problema weri na yu ede.* Maak je niet druk om de **problemen**. ZIE: sorgu.

prodo

- 1) *ww.* pronken. *Den boi lobi prodo nanga den moi wagi fu den.* De jongens houden ervan om met hun mooie auto's te **pronken**. SYN: meki modo.
- 2) *znw.* pracht, praal. *President kon nanga bigi prodo ini a kamra.* De president kwam met grote **praal** de zaal binnen.

prodokaka₁ *znw.* pauw. *Pavo cristatus (Phasianidae).* VAR.: prodokaka-fowru.

prodokaka₂ *znw.* pronkster. VAR.: prodomisi.

prodoman *znw.* pronker. GEBRUIK: meestal zegt men *modoman*.

prodomisi *znw.* pronkster. ZIE TREFWOORD: prodokaka.

profeiti *znw.* profeet.

profen *znw.* geest van een overledene die niet gedoopt was in een christelijke kerk. ALGEMEEN: yorka. ZIE: kabra.

profosu *znw.* Guyanadolfijn. *Sotalia guianensis (Delphinidae).*

proiproi *bnw.* gerimpeld, rimpelig. ZIE TREFWOORD: ploiploi.

pruberi *ww.* proberen, trachten. *Mi ben pruberi fu kon esde na yu, ma mi no feni okasi fu kon moro.* Ik **probeerde** gisteren bij jou te komen, maar het is me niet meer gelukt. VAR.: proberi.

psa₁ *ww.* gebeuren, vóórkomen, voorvallen. *Yu yere san psa ini a kondre?* Heb je gehoord wat er in het land **is gebeurd**? VAR.: pasa₁.

psa₂

1) *ww.* voorbijgaan, langs gaan, passeren. *Un psa a broki kba.* We zijn de brug al **gepasseerd**. *Wantu wiki psa fosi mi si a man kon baka.* Er **gingen** een paar weken **voorbij** voordat ik de man zag terugkeren.

2) *voorz.* voorbij, langs. *Esde mi rei psa yu oso.* Gisteren ben ik **langs** je huis gereden. VAR.: pasa₂.

3) *ww.* overschrijden van bepaalde grenzen. *Furu a batra te dya. Yu no mus psa a strepi.* Vul de fles tot hier. Je moet niet **voorbij** de streep **gaan**.

4) *onbep.telw.* vergrotende trap. *Mi brada langa psa tu meter.* Mijn broer is **langer dan** twee meter. ZIE: moro.

di psa *bw.* terug, geleden. *Tu wiki di psa Norbert kon na wroko baka.* Sinds twee weken is Norbert weer aan het werk (lett: Twee weken **geleden** is...)

psa₃

1) *ww.* door lopen, doorheen gaan. *Un ben mus fu psa ini a busi fu kon na a dorpu.* We moesten **door** het bos **lopen** om het dorp te bereiken.

2) *ww.* doorbrengen. *A kon dungru kba. Wi o abi fu psa a neti dyaso.* Het is al donker. We moeten de nacht hier **doorbrengen**.

3) *ww.* doorstaan. *No broko yu ede. Wi o psa a tranga ten disi owktu.* Maak je niet bezorgd. We zullen ook deze moeilijke tijd **doorstaan**.

psa₄ *ww.* halen of slagen (van/voor een examen), overgaan. *Efu yu no leri yu les, yu no o psa.* Als je je les niet leert, zal je het niet **halen**. ZIE: abra.

psa marki buitensporig, overmatig, uitermate, meer dan normaal. ZIE TREFWOORD: marki.

psa mofo iets doen wat verboden is. ZIE TREFWOORD: mofo.

psa wan toko ruzie maken. ZIE TREFWOORD: toko.

Ptata₁ *znw.* Nederland. SYN: bakrakondre. VAR.: Patata; Ptatakondre.

ptata₂ *znw.* aardappel. ZIE TREFWOORD: patata.

Ptatakondre *znw.* Nederland. ZIE TREFWOORD: Ptata₁.

pu *znw.* fleskomkommer, type van de fleskalebas met lange, knotsvormige vruchten. *Lagenaria vulgaris (Cucurbitaceae).*

pudya *znw.* een kleine konisch trom ca. 45 cm lang die naar onderen smal toeloopt. ALGEMEEN: dron.

puiri

1) *znw.* poeder. *Yu e mara den siri ini wan miri meki a tron puiri.* Je maalt de graankorrels in een molen om er **meel** van te maken.

2) *ww.* poederen, verpulveren. SYN: masi.

3) *znw.* cocaïne. GEBRUIK: straattaal. ZIE: weti.

puiriskrati cacao in poedervorm. ZIE TREFWOORD: skrati.

puirisopo *znw.* zeepoeder.

puirisukru *znw.* poedersuiker.

puru

1) *ww.* weghalen. *Puru a patu tapu a kasi gi mi.*

Haal de pot even **van** de kast.

- 2) ww. (iemand) uit de nood helpen; verlossen. *Ferdi ben siki tranga, ma Gado **puru** en a grebimofo.* Ferdi was erg ziek, maar met Gods hulp is hij aan de dood ontsnapt. *Disi na a tori fa Anansi **puru** Monki na nowtu.* Dit is het verhaal hoe Anansi Aap uit de nood **hielp**.
- 3) ww. oplossen (v.e. raadsel), ontmaskeren (v.e. leugen). *Mi no man **puru** a raitori disi.* Ik kan dit raadsel niet **oplossen**. *Mi e go teki a pikin boi tyari en kon dya. Mi e go **puru** lei gi en.* Ik zal dat kleintje hier brengen en u **laten zien** dat hij liegt.

koti puru ww. afsnijden, wegsnijden, amputeren. *A futu ben masi sote, taki na koti den ben abi fu **koti** en **puru**.* Zijn voet was zodanig verbrijzeld, dat ze hem moesten **amputeren**. *A dyariman **koti** ala den taki **puru** san ben lai fowrudoti.* De tuinman **sneed** alle takken **weg** die vol zaten met **fowrudoti**.

puru atibron tapu woede koelen. ZIE TREFWOORD:

atibron.

puru bere aborteren, abortus plegen. ZIE TREFWOORD: bere₁.

puru mofo herroepen of intrekken van woorden. ZIE TREFWOORD: mofo.

puru smoko roken. ZIE: smoko.

puru taki uiten. ZIE TREFWOORD: taki₁.

puspusi znw. huiskat, poes. *Felis catus (Felidae).*

puspusi-owrukuku znw. kerkuil. *Tyto alba (Tytonidae).*

pusu ww. stoten, duwen. *Di a bromfiets lon drei, mi ben abi fu **pusu** en go na oso.* Toen de tank leeg was, moest ik de bromfiets naar huis **duwen**. ZIE: trusu; syobu.

pusu puru ww. wegstoten, van zich afstoten. *Di a frow si tak' na fasi a man ben wani fasi en, a **pusu** en **puru** na en tapu.* Toen de vrouw merkte dat de man haar wou aanraken, **duwde** ze hem van zich **af**.

puwema znw. gedicht. ZIE TREFWOORD: powema.

R - r

rafru znw. ara. (*Psittacidae*). Er zijn drie arasoorten in Suriname, de rode ara (*bokrafru*), de blauwgele ara (*tyambarafu*), en de roodgroene ara (*warawrafru*).

rai

1) znw. advies, raad. *Mi e go suku **rai** na wan afkati.* Ik ga een advocaat **raadplegen**.

2) ww. raden. ***Rai** omeni moni mi abi ini mi portmoni.* **Raad** hoeveel geld ik in mijn portemonnee heb. VAR.: lai₃.

3) znw. raadsel. (variant van *raitori*).

gi rai ww. adviseren, advies geven. *A man disi e taki switi, ma mi e **gi** yu a **rai** fu no teki den sani san a e taki.* Deze man weet goed te praten, maar ik **adviseer** je om zijn woorden niet aan te nemen.

raiman znw. adviseur, raadgever.

raitori znw. raadsel. *Mi no man puru a **raitori** disi.* Ik kan dit **raadsel** niet oplossen. *A ben de wan **rai** pe a man ben go.* Het was een **raadsel** waar de man naar toe was gegaan. VAR.: rai; laitori.

raparapa znw. matamataschildpad. *Chelus fimbriatus (Chelidae).*

rasi znw. Javaanse specerij gemaakt van garnalen.

rasper znw. lanspuntslang. *Botrops atrox (Crotalidae).* Ook bekend als *labaria* of *owrukuku*.

redi bnw. rood, roodbruin, bruin. ALGEMEEN: kloru₁.

redi kopro znw. koper.

redi-banabeki znw. roodstuitbuidelspreeuw.

Cacicus haemorrhous (Icteridae).

redidia znw. groot boshert. *Mazama americana (Cervidae).* Ook bekend als *prasaradia*. ZIE: dia.

redi-edede tingifowru znw. roodkopgier. *Cathartes aurea (Cathartidae).* Hij wordt ook *tingifowru* genoemd als het niet nodig is hem te onderscheiden van andere soorten gieren. ZIE: tingifowru.

redifutu sekrepatu znw. savanneschildpad. *Chelonoidis carbonaria (Testudinidae).* Ook bekend als *sabanasekrepatu*.

redikaiman znw. dwergkaaiman. *Paleosuchus palpebrosus (Alligatoridae).* Ook bekend als *blakakaiman*. ZIE: kaiman.

redinengre znw. Creool met een licht bruine kleur. *A: Suma yu e suku? B: Mi e suku Sam, a **redi-skin** boi san e prei a gitara.* A: Wie zoekt je? B: Ik zoek Sam, de **lichtkleurige** jongen die gitaar speelt.

redipiren znw. rode pirana. *Serrasalmus spilopleura (Serrasaimidae).*

reditere znw. kielrugslang, geelbuikslang. *Chironius carinatus (Colubridae).*

reditigri znw. poema, Amerikaanse leeuw. *Puma concolor (Felidae).* ALGEMEEN: tigri₁.

refrensi

1) znw. revanche.

2) ww. wreken. *Mi o **refrensi** a dede fu mi papa.* Ik zal de dood van mijn vader **wreken**.

teki refrensi ww. wreken.

rei

1) ww. rijden (auto, fiets, enz.), taxiën (vliegtuig), varen (boot, schip). *Mi papa e **rei** wan nyun wagi.* Mijn vader **rijdt** in een nieuwe auto.

2) ww. rijden. *Mi e **rei** ala mamanten nanga mi papa go na wroko.* Elke morgen **rijd** ik met

mijn vader naar het werk.

rei₂ ww. voor de gek houden, iemand beetnemen. *Mi brada rei mi nanga mi moni.* Mijn broer heeft me **beetgenomen**. SYN: kori; kisi₂. ZIE: fufuru; ori na spotu BI spotu.

rèis znw. loden schijf die gebruikt wordt bij bepaalde knikkerspelen.

repman znw. volwassen mannetjeszangvogel. ZIE: tigriman; yong'man.

respeki znw. respect. ZIE TREFWOORD: lespeki.

reti ww. gelijk hebben. ZIE TREFWOORD: leti₂.

rigeri

- 1) ww. tekeergaan, zich woest gedragen. *Ala leisi te birman drungu, a e rigeri.* Elke keer als buurman dronken is, **gaat hij te keer**.
- 2) ww. regeren, besturen, leiden. *Den srudati ben wani rigeri a kondre.* De militairen wilden het land **regeren**. GEBRUIK: meestal met een negatieve betekenis. ZIE: tiri₂.

romboto ww. omringen, omsingelen, samenspannen tegen, iemand te lijf gaan. ZIE TREFWOORD: lomboto.

rosen znw. rozijn.

rostu

- 1) ww. rusten. *Mi o rostu pikinso.* Ik ga een beetje **rusten**. SYN: hari baka; bro futu; bro.
- 2) znw. rust. *Mi abi wan bun rostu fanowdu.* Ik heb goede **rust** nodig.

rostupresi znw. rustplaats.

roti znw. plat Hindoestaans brood (als pannekoek).

row

- 1) ww. rouwen. *Den e row gi den dede.* Ze **rouwen** over de doden. VAR.: low.

- 2) ww. rouw.

rowkrosi znw. rouwkleding. *Baka aiti dei den puru den rowkrosi.* Na acht dagen trokken ze geen **rouwkleding** meer aan. VAR.: lowkrosi.

rowsu znw. roos. (*Rosaceae*).

rutu

- 1) znw. wortel. *Den woron nyan ala den rutu fu den siri.* De wormen hebben alle **wortels** van de jonge plantjes opgevreten.
- 2) znw. oorsprong, afstamming, geslacht, herkomst. *A rutu fu mi kmopo fu Nengrekondre.* Afrika is het land van mijn **herkomst**.
- 3) znw. het begin of de achtergrond van een situatie. *Yu no sa man koti a trobi disi efu yu no sabi a rutu fu en.* Je zal dit probleem niet kunnen oplossen zonder dat je de **achtergronden** ervan weet. SYN: gron.

rutu puru ww. uitroeien, ontwortelen, met wortel en al uittrekken. *Son grasi, efu yu no rutu den puru, dan den e gro baka.* Sommige grassoorten komen weer op, tenzij je ze **met wortel en al uittrekt**.

S - s

Sa₁ aanspr.vorm. mevrouw, zus, zuster. GEBRUIK: aanspreektitel die o.a. in volksverhalen wordt gebruikt. ZIE: Ba₁; Ma₁; Pa; Tata. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

sa₂ hulpww. duidt de toekomstige tijd aan (met een onzekerheid); zullen. *Efu a no kon tide, dan a sa kon tamara.* Als hij vandaag niet komt, **zal** hij morgen wel komen. ZIE: O₁.

sa e hulpww. duidt aan dat een handeling gaande kan zijn. *A no de, ma a sa de na pasi e kon kba.* Hij is er niet, maar hij **zal** reeds onderweg zijn.

sa₃

- 1) ww. zagen (hout of metaal). *A temreman sa a planga ini fo pisi.* De timmerman **zaagde** de plank in vier stukken.
- 2) znw. zaag.

sabadei znw. sabbat.

sabaku znw. naam voor verschillende kleine witte reigersoorten. *Egretta alba, Egretta thula, Bubulcus ibis (Ardeidae).*

sabana

- 1) znw. savanne.
- 2) znw. eufemisme voor graf, eeuwige jachtvelden.

sabanadia znw. strandhert, savannehert. *Odocoileus virginianus (Cervidae).*

sabanasekrepatu znw. savanneschildpad.

Chelonoidis carbonaria (Testudinidae). Ook bekend als *redifutu sekrepatu*.

sabi

- 1) ww. weten, kennen. *Mi no sabi fa fu meki boyo.* Ik **weet** niet hoe je boyo maakt. *Den sma dati sabi a busi. Noiti den lasi pasi.* Die mensen **kennen** het bos. Ze zijn nog nooit verdwaald.
- 2) znw. kennis, wetenschap, wijsheid.

sabiman znw. geleerde, expert.

sabiso bnw. eigenwijs, betweterig. *A man disi sabiso, yèrè. A e denki tak' a sabi ala sani moro bun moro trawan.* Deze man is **eigenwijs**, hoor. Hij denkt dat hij alles beter weet dan anderen.

safri

- 1) bw. zachtjes, rustig, stilletjes (m.b.t. geluid). *A e bro safri tapu a tutu.* Hij blaast **zachtjes** op zijn hoorn. *Den pikin e sribi. Waka safri kon in'sei.* De kinderen slapen. Kom **zachtjes** binnen. ANT: tranga.
- 2) bw. rustig, stil (m.b.t. beweging). *A pikin e sidon safri tapu en m'ma bowtu.* Het kind zit **rustig** op zijn moeders schoot. *A winti e wai safri dineti.* De wind waait **zachtjes** vanavond. ZIE: tiri₁; bradyari. VAR.: saf'safri.
- 3) bw. langzaam. *Te yu e rei psa wan skoro, yu mu rei safri.* Als je een school voorbij rijdt, moet je

langzaam rijden. ANT: tranga; es'esi.

safri nanga ww. voorzichtig, zuinig zijn. *Safri nanga a suku. A no de fu feni. Wees zuinig met de suiker, hij is schaars. Safri nanga a tafra. Den futu fu en no bun. Voorzichtig met de tafel.* De poten zijn niet stevig.

safri-ati

- 1) znw. zachtmoedigheid, mildheid. *Wan sma di e taki tak' a sabi Gado, mus sori trutru safri-ati na ala sma.* Iemand die beweert God te kennen, moet ware **zachtmoedigheid** tonen aan alle mensen. SYN: safrifasi.
- 2) bnw. zachtmoedig. *Yu e si den leki safri-ati sma, ma no suku den nanga trobi. Den sabi feti! Ze lijken zachtmoedig, maar maak geen ruzie met hen, ze kunnen goed vechten!*

safrifasi znw. zachtmoedigheid, mildheid.

safrisafri bw. heel langzaam, langzamerhand, geleidelijk. *Fa a winti e wai so tranga meki safrisafri mi ben go na fesi.* Omdat de wind zo hard woei, kwam ik maar **heel langzaam** vooruit. *Safrisafri a kondre e go na fesi.* Het land gaat **geleidelijk** vooruit. ANT: es'esi. VAR.: saf'safri.

saf'safri

- 1) bw. heel rustig of zachtjes (het is sterker dan *safri*). *Taki a sani saf'safri meki no wan tra sma no yere.* Zeg het **heel zachtjes** zodat niemand anders het hoort.
- 2) bw. rustig, stil (m.b.t. beweging). (variant van *safri*).
- 3) bw. heel langzaam, langzamerhand, geleidelijk. (variant van *safrisafri*).

safu

- 1) bnw. zacht. *Poti a broin bonki ini watra meki a kon safu.* Zet de bruine bonen in water, zodat ze **zacht** worden. ANT: tranga. ZIE: safri.
- 2) ww. zacht maken, zacht worden. *Te yu e bori a meti, a e safu.* Als je het vlees kookt, **wordt** het **zacht**. *Yu mu safu den broin bonki fosi, noso yu mu bori den langa.* Je moet de bruine bonen eerst **zacht laten worden**, anders moet je ze lang koken.
- 3) bnw. teder, mild, liefdevol. *Wan mama e kweki den pikin nanga wan safu ati.* Een moeder voedt haar kinderen **liefdevol** op. *Wan mama ati safu gi en pikin.* Een moeder **koestert** haar kinderen.

safu wiwiri haar dat niet moeilijk te kammen is. ZIE TREFWOORD: wiwiri.

saguwenke znw. zijde-aap, roodhandtamarin. *Saguinus midas (Callitrichidae).* ZIE: monki.

sai ww. zaaien. *Ini Nickerie den e sai aleisi nanga wan plane.* In Nickerie **zaaien** ze rijst met een vliegtuig. ZIE: prani.

saka₁

- 1) znw. zak (van papier, plastic of stof). *Ala yuru mi mama e aksi mi fu bai wan saka aleisi gi en.* Elke keer vraagt mijn moeder mij om een **zak**

rijst te kopen.

- 2) znw. zak, broekzak. *A trusu en anu go ini en saka.* Hij stopte zijn hand in zijn **zak**.

saka₂

- 1) ww. zakken, naar beneden komen of gaan, zinken. *Di a alen bigin kon, mi saka kmopo fu a bon.* Toen het begon te regenen, **kwam** ik uit de boom **naar beneden**. *A boto kanti, dan a saka go ondro a watra.* De boot kantelde om en **zonk**. **Saka! Kom beneden!**
- 2) ww. dalen, landen (vliegtuig). *A plane no ben man saka bika a dow ben deki na loktu.* Het vliegtuig kon niet **landen** omdat het erg mistig was.
- 3) ww. afstappen, uitstappen. *Mi saka fu a bus na mofo wowoyo.* Ik **stapte uit** de bus vóór de markt.
- 4) ww. laten afstappen, laten uitstappen. *A syèf saka mi na a broki.* De chauffeur **liet** me bij de brug **uitstappen**. SYN: poti.
- 5) ww. neerleggen, neerlaten, laten zakken. *Mi saka a dosu na gron.* Ik heb de doos op de vloer **neergezet**.
- 6) ww. verminderen, minder worden van intensiteit. *A ber'ati saka.* Mijn buikpijn **is over**. *A korsu e saka.* De koorts **vermindert**.
- 7) ww. verminderen, laag draaien. *Te a merki bigin opo kuku, dan yu mu saka a faya.* Wanneer de melk begint te koken, moet je het vuur **laag draaien**. *No taki so tranga! Saka yu sten pikinso.* Praat niet zo hard! Praat wat **zachter**.

saka ensrefi

- 1) ww. zich vernederen. *Yu mu saka yusrefi gi Masra.* Je moet **je** voor de Here **vernederen**. ZIE: sakasaka.
- 2) ww. zich neerleggen bij. *A no ben wani saka ensrefi na a besroiti.* Hij wilde **zich** niet **bij** het besluit **neerleggen**.

saka gi wan sma ww. iemand ervan langs geven. *Fu di en ati ben e bron meki a kosi mi fu soso. Ma mi saka baka gi en.* Omdat hij boos was schold hij me zonder reden uit. Maar ik **gaf** hem **ervan langs**.

saka en skafu kalmeren, tot bedaren brengen. ZIE TREFWOORD: skafu.

saka kindi ww. knielen, neerknielen. *Yu a no Gado tak' mi mu saka kindi gi yu!* Jij bent geen God dat ik voor je moet **neerknielen**! ZIE: kindi.

saka yu ai de ogen neerslaan. ZIE TREFWOORD: ai₁.

saka-anyisa znw. zakdoek.

sakafasi

- 1) znw. respect, nederigheid, onderdanigheid. *Te yu go na fesi krutubakra, yu mus taki nanga sakafasi.* Als je voor de rechter staat, moet je **respect** tonen. ANT: bigimemre; heimemre; bigifasi.
- 2) bnw. nederig. **abi sakafasi** ww. nederig zijn. ANT: abi heimemre.

sakapusu *znw.* gammel voertuig (zo genoemd omdat je steeds moet uitstappen en duwen - *saka en pusu*). *VAR.:* sakatrusu.

sakasaka

- 1) *znw.* kruimels, schraapsel. *Te yu kwinsi a merki fu wan kronto, dan yu kan trowe a sakasaka gwe.* Als je het vruchtvlees van de kokosnoot hebt uitgeperst, kan je de **pulp** weggooien.
- 2) *znw.* scheldwoord: leegloper, nietsnut, ellendeling. *Yu sakasaka yu! Jij slampamper!*
- 3) *ww.* vernederen. *Fu sanede un e sakasaka unsrefi so?* Waarom **vernederen** jullie elkaar zo? *ZIE:* broko saka.
- 4) *bnw.* gemeen. *Yu na a moro sakasaka sma di mi sabi.* Jij bent de **gemeenste** persoon die ik ooit heb meegemaakt.

sakasneki *znw.* ratelslang. *Crotalus durissus (Crotalidae).*

sakatrusu *znw.* gammel voertuig. *ZIE TREFWOORD:* sakapusu.

sak'duku *znw.* zakdoek. *GEBRUIK:* wordt meer gebruikt door jongeren. *SYN:* saka-anyisa.

saksi *znw.* zaagsel (meestal van hout).

salfu

- 1) *ww.* zalven (kerkelijk gebruik). *Ini a owruten den profeti ben salfu den man san Gado ben poti leki kownu fu Israelkondre.* Vroeger **zalfden** de profeten de mannen die God als koning van Israël had aangesteld.
- 2) *znw.* geestelijke zalving of bekwaamheid om een bepaald geestelijk werk te verrichten.

sali *znw.* hemoglobinegehalte in het bloed. *Esde di mi go na datra, a dyuku mi na mi finga fu luku efu mi sali bun.* Toen ik gisteren naar de dokter ging, heeft hij me in mijn vinger geprikt om mijn **hemoglobinegehalte** te controleren.

samasama *znw.* spullen, rommel. *Mi teki wan sisibi dan mi figi a heri samasama poti na dorosei.* Ik pakte een bezem en veegde alle **rommel** de deur uit. *ZIE:* bagasi; pototo; taitai; lai₁.

sambo *znw.* iemand geboren uit een Indiaan en een Neger. *ZIE:* dogla; malata.

san

- 1) *vrag.vnw.* wat. **San** *yu e kon du dyaso? Wat* ben je hier komen doen?
- 2) *betr.vnw.* die. *San na den sani san yu e du dape?* Wat zijn dat voor dingen **die** je daar uithaalt? *GEBRUIK:* vaak gebruikt men *di*. *SYN:* di.
- 3) *onbep.vnw.* wat. *Mi no sabi san a boi kon fu du.* Ik weet niet **wat** de jongen is komen doen.
- 4) *tussenw.* uitroep van verbazing. **San!** *Den pikin kmopo fruku tide na skoro. Wat!* De kinderen zijn vandaag vroeg uit school gekomen.

san meki *waarom.* *ZIE TREFWOORD:* meki.

sanede

- 1) *bw.* waarom. **Sanede** *yu naki a dagu? Waarom* sloeg je de hond? *ZIE:* san meki. *VAR.:* fu sanede.
- 2) *bw.* waarom. *A boi no taigi mi fu sanede a naki*

a dagu. De jongen heeft me niet verteld **waarom** hij de hond heeft geslagen.

sangabanga *ww.* iemand op zijn kop gegeven, uitschelden. *Di mi kon si tak' den meki mi wakti fu soso sondro fu den yepi mi, mi sangabanga den.* Toen ik merkte dat ze me voor niemandal hadden laten wachten zonder me te helpen, ben ik **tegen** hen **uitgevaren**. *SYN:* kosi₁.

sani

- 1) *znw.* dingen, spullen. *Pe yu poti den sani fu mi?* Waar heb je mijn **spullen** gezet?
- 2) *ww.* doen (regelen, maken, enz.). *Mi tyari a wagi go na a monteur, ma a no man sani en gi mi.* Ik bracht de wagen naar de monteur, maar hij kon hem niet voor me **maken**. *ZIE:* meki.

wan sani *onbep.vnw.* iets. *Mi fergiti fu libi wan sani gi a pikin.* Ik ben vergeten **iets** voor het kind achter te laten.

santa *bnw.* heilig.

Santa Yeye *znw.* Heilige Geest.

santi

- 1) *znw.* zand.
- 2) *bnw.* zanderig. *A oso santi.* De vloer is **zanderig**.
- 3) *ww.* zanderig maken. *Noiti den boi disi e figi den futu. Den e santi a heri foroisi.* Deze jongens vegen hun voeten nooit. Ze **maken** de hele voorkamer **zanderig**.

sapakara *znw.* reuzenteju (grote, blauwpaarse hagedis). *Tupinambis nigropunctatus (Teiidae).*

sapakarasneki *znw.* kippenslang. *Spilotus pullatus (Colubridae).*

sarasara *znw.* garnaal. *(O. Decapoda).*

sar'ati *znw.* medelijden. *A man dati no abi sar'ati nanga no wan sma.* Die man heeft met niemand **medelijden**. *ZIE:* sari₁.

sargi *bnw.* zaliger, wijlen.

sari₁

- 1) *ww.* medelijden hebben met. *Mi e sari den siki sma.* Ik **heb medelijden met** de zieken.
- 2) *ww.* spijten. *A boi sari dat' a naki en pikin brada.* Het **speet** de jongen dat hij zijn broertje had geslagen. *ANT:* breiti.
- 3) *ww.* treuren, bedroefd zijn. *A boi ben sari di en p'pa dede.* De jongen **treurde** om de dood van zijn vader.
- 4) *bnw.* droevig, verdrietig. *Di un kon na wroko, un kisi a sari boskopu tak' wantu wrokoman kisi mankeri.* Toen we op het werk kwamen, kregen we het **droevige** bericht dat enkele medewerkers verongelukt waren.
- 5) *bw.* verdrietig, droevig. *Di a boi luku en mama so sari, a mama begin krei.* Toen de jongen zijn moeder zo **verdrietig** aankeek, begon ze te huilen.
- 6) *znw.* verdriet, leed. *Baka di domri taki nanga a famiri, den fergiti ala sari en den tapu nanga krei.* Nadat de dominee tot de familie gesproken

had, vergaten ze alle **verdriet** en hielden ze op met huilen.

sari₂

- 1) *telw.* voldoende, genoeg. *A nyanyan disi sari.* Dit eten is **genoeg**. SYN: nofo.
- 2) *ww.* tevreden stellen, bevredigen, genoegdoening geven, vermurwen. *Awinsi a kon begi mi tapu en kindi, a no o sari gi mi.* Ook al komt hij me op de knieën smeken, ik laat me toch niet **vermurwen**.

sari-ati *znw.* medelijden. ZIE TREFWOORD: sar'ati.

sarki *znw.* haai. (*O. Selachii*).

sasi *ww.* doorzoeken, rommelen in iets. *Suma go sasi ini mi kros kasi?* Wie heeft er in mijn klerenkast **gerommeld**?

satra *znw.* zaterdag. ZIE TABEL BIJ: wiki₁.

sawarinoto *znw.* sawarinoot. *Caryocar nuciferum* (*Caryocaraceae*). Ook bekend als **nengrenoto**. ZIE: noto.

se *znw.* zee, oceaan.

se watra *znw.* zeewater. *Den meki sroisi fu se watra no kan kon ini a den krika.* Men maakt sluizen zodat het **zeewater** niet in de kreken kan komen.

sebiyari *znw.* bonensoort. ZIE TREFWOORD: sebiyari.

sedre

- 1) *znw.* cederhout (wordt veel gebruikt voor houtsnijwerk).
- 2) *znw.* boomsoort (de geur van het hout lijkt op die van cederbomen uit het Middellandsezegebied), cederboom. *Cedrela odorata* (*Meliaceae*).

sei

- 1) *znw.* kant. *Sortu sei fu a pasi yu e tan?* Aan welke **kant** van de straat woon je? SYN: kanti; lanki.
 - 2) *znw.* zij, flank. *Wan pen e nyan mi na mi sei.* Ik heb pijn in mijn **zij**. SYN: seibere.
 - 3) *voorz.* naast. *Mi e go sidon ondro a bon sei a oso.* Ik ga onder de boom **naast** het huis zitten.
- ala sei** *bw.* overal. *Den panya a nyunsu na ala sei.* Ze hebben het bericht **overal** verspreid. ZIE: alape.
- dat' sei** *bw.* daarheen, die kant op. *Mi si a e go na dat' sei.* Ik zie hem **die kant op** gaan. *Te yu kba dya, dan yu mu go na dat' sei.* Als u hier klaar bent, moet u **daarheen** gaan.

de na en sei iemands partij kiezen of trekken. *Furu sma ben de na en sei fu di den sabi taki en na wan man di e du san a taki.* Velen **kozen zijn partij** omdat ze wisten dat hij een man was die zijn woord hield.

dis' sei *bw.* hier naartoe, deze kant op. *Den e kroipi kon dis' sei.* Ze kruipen hier **naartoe**.

tra sei *bw.* andere kant. *A poti wan paki sukru na a wan sei fu a wegi nanga tu wegi fu wan pontu na a tra sei.* Hij plaatste een pak suiker op de ene kant van de weegschaal en twee gewichten

van een pond aan de **andere kant**.

-sei *achtervg.* In combinatie met een zelfstandig naamwoord duidt het een plaats of richting aan, b.v. *libasei* betekent 'in de richting van de rivier'.

seibere *znw.* zij, flank. *Ala skowtu e waka nanga en pipa na en seibere.* Elke agent draagt zijn pistool aan zijn **zij**.

seibi *telw.* zeven. ZIE TABEL BIJ: nomru.

di fu seibi *rangtelw.* zevende.

seibitenti *telw.* zeventig. ZIE TABEL BIJ: nomru.

seibiyari *znw.* bonensoort. *Phaseolus lunatus* (*Papilionaceae*). ZIE: pesi. VAR.: sebiyari; seibiyaribonki.

seibiyaribonki ZIE TREFWOORD: seibiyari.

seibowtu *znw.* lies. *A Jockey e banti mi na mi seibowtu.* De onderbroek knelt in mijn **lies**.

sei-edede *znw.* zijkant van het hoofd. *Efu a hari wan tyuri, mi o naki en na en sei-edede.* Als hij zijn neus optrekt, geef ik hem klap **tegen** zijn **hoofd**.

seifesi *znw.* wang. *A winiman kisi wan bosu na ala en tu seifesi.* De winnaar kreeg een zoen op beide **wangen**.

seigi

- 1) *ww.* zegenen. SYN: blesi.
- 2) *znw.* zegen.

seimofo

- 1) *znw.* mondhoek.
- 2) *znw.* binnenkant van de wang. *Di a ben e nyan, a beti en seimofo.* Terwijl hij at, beet hij op de **binnenkant van zijn wang**.

seiri

- 1) *ww.* zeilen.
- 2) *znw.* zeil.
- 3) *ww.* lopen als een dronkaard.
- 4) *ww.* smijten, draaien. *M'o seiri yu wan klap'!* Ik geef je een draai om je oren! ZIE: iti; fringi.

seiriboto *znw.* zeilboot.

seirisaka *znw.* jutezak, zeilzak (SN).

seisei *znw.* zijkant, kant. *Te na seisei a man rei kon naki mi.* Helemaal aan de **kant** (van de straat) heeft de man me aangereden. SYN: kanti; lanki.

sekanti *znw.* strand, zeeoever. *Te neti den krape e kon na sekanti fu meki eksu.* 's Nachts komen de zeeschildpadden hun eieren op het **strand** leggen. SYN: syoro.

na sekanti *bw.* zeewaarts. *Den fis'man go na sekanti kba.* De vissers zijn **de zee al op** **gevaren**.

seki *ww.* schudden, wiebelen. *Di a fadon abra a fensre, a seki ala en edetonton.* Toen hij uit het raam viel, kreeg hij een hersenschudding (lett: **schudde** hij al zijn hersenen). *Sheila no man sidon sondo a no seki en futu.* Sheila kan niet zitten zonder met haar benen te **wiebelen**. SYN: degedege.

seki ede het hoofd knikken of schudden. ZIE TREFWOORD: ede.

seki mofo praten. ZIE TREFWOORD: mofo.

sekrepatu znw. verzamelnaam voor verschillende soorten schildpad. (*Chelidae*), (*Emydidae*), (*Testudinidae*).

sekretarsi znw. secretaris.

sek'seki

- 1) znw. rammelaar.
- 2) ww. wiebelen (instabiel zijn), onstuimig zijn. *Fu di wan fu den futu fu a tafra syatu, meki a e sek'seki pikinso*. Omdat een van de poten van de tafel te kort is, **wiebelt** hij een beetje. *Son sma frede fu go ini wan kruyara te a watra e sek'seki*. Sommige mensen zijn bang om in een korjaal te stappen wanneer de rivier **onstuimig** is.
- 3) ww. heen en weer schudden. *Den boi sek'seki a bon te leki den lepi manya fadon*. De jongens **schudden** de boom totdat de rijpe manja's eruit vielen.

seku znw. zeekoe, lamantijn. *Trichechus manatus* (*Trichechidae*).

sek'watra znw. storm, het onstuimig zijn van de zee of rivier. *A sek'watra kon so hebi dat' a boto ben de fu sungu*. De **storm** was zo hevig dat de boot op zinken stond. ZIE: skwala.

sèm bnw. zelfde. *Mi nanga mi brada abi a sèm oto*. Mijn broer en ik hebben **dezelfde** auto. ZIE: srefi; speri₁.

semprefisi znw. aloë. *Aloe barbadensis* (*Agavaceae*).

seni ww. sturen, (ver)zenden. *Fa yu kan seni so wan pikin boi go na foto nanga someni moni?* Hoe kun je zo'n kleine jongen naar de stad **sturen** met zoveel geld? *Mi seni tu brifi kba go na kantoro, ma te nanga now mi no kisi no wan piki*. Ik heb al twee brieven **verzonden** naar het kantoor, maar ik heb nog geen antwoord gekregen.

seni gwe ww. wegsturen. *No broko yu ede nanga den boi. Seni den gwe*. Maak je niet druk over de jongens. **Stuur ze weg**.

seni kari oproepen, laten roepen. ZIE TREFWOORD: kari.

sensi₁

- 1) znw. cent. *Fosten yu ben kan bai dri pisi ksababrede fu feifi sensi*. Vroeger kon je drie kassavebroden voor vijf **cent** kopen. ZIE TABEL BI: moni.

- 2) znw. geld. *Mi no abi sensi*. Ik heb geen **geld**. SYN: moni.

sensi₂ vw. sinds, vanaf. *Sensi esde mi abi ber'ati*. **Sinds** gisteren heb ik buikpijn.

senwe

- 1) znw. zenuw. *Efu den senwe ini yu anu koti, dan yu no man firi nanga yu finga moro*. Als de **zenuwen** van je hand zijn doorgesneden, heb je geen gevoel meer in je vingers.
- 2) znw. een ziekte waarbij zich verschijnselen voordoen, b.v. beven, enz. *Sensi a wagi naki a*

boi, a boi abi senwe. Sinds de jongen is aangereden, heeft hij last van **zenuwziekte**.

- 3) znw. zenuwachtigheid, nervositeit. *Na senwe meki a boi no man piki skowtu*. Uit **zenuwachtigheid** kon de jongen de politieagent niet antwoorden.

- 4) ww. zenuwachtig zijn. *Di un ben meki examen, mi ben senwe a heri dei dati*. Toen we examen deden, was ik de hele dag **zenuwachtig**.

gi senwe ww. zenuwachtig maken. *A fasi fa Ernie e rei a wagi, a e gi mi senwe*. De wijze waarop Ernie de auto rijdt **maakt** me **zenuwachtig**.

seri

- 1) ww. verkopen. *Fa yu e seri watramun?* Wat kosten je meloenen? (lett: Hoe worden je meloenen **verkocht**?)
- 2) ww. ervoor zorgen dat de tegenstander wint, verraden. *Yu seri a plei!* Je hebt de wedstrijd **verkocht**! *Yudas seri Jesus gi den dyudomri fu dritenti solfrumoni*. Judas heeft Jezus aan de Joodse priesters **verraden** voor dertig zilveren munten. ZIE: konkru.

seriman znw. verkoper, handelaar, koopman.

seryusu bnw. ernstig.

sesei znw. schaar. (variant van *sisei*).

sespari znw. zoutwaterrog, zweepstaartrog. *Dasyatis guttata*, *Dasyatis schmardae*, *Dasyatis geyskesi* (*Dasyatidae*).

seti

- 1) ww. regelen, in orde maken. *Efu mi brada tori seti, dan a no o drai kon moro*. Als de zaken van mijn broer **geregeld zijn**, komt hij niet meer terug.
- 2) ww. stellen, zetten. *Seti a oloisi tapu aiti yuru*. **Zet** de klok op acht uur.

seti libi samenwonen. ZIE TREFWOORD: libi.

setkoiri znw. fijt, een ontsteking rond de nagelriem.

si ww. zien. *Di un no si en wantu dei, un go fisiti en*. Toen we hem een paar dagen niet **gezien** hadden, gingen we hem bezoeken. *Yu kan si tak' a man disi no teki skoro*. Je kan **zien** dat deze man geen onderwijs heeft genoten.

kon si ww. beseffen, inzien. *Mi kon si tak' yu abi leti*. Ik heb **ingezien** dat je gelijk hebt.

sibi ww. bezemen, vegen. *Go sibi a oso. Dalèk mama e kon*. Ga het huis **bezemen**. Straks komt moeder. ZIE: figi; sisibi.

sibibusi znw. slagregen, zware regen gepaard gaande met rukwinden. ALGEMEEN: alen.

sidon ww. zitten. *Den pikin e sidon tapu a bangi*. De kinderen **zitten** op de bank.

tan sidon ww. blijven zitten (op school), niet over gaan. *A boi tan sidon ini a tweede klas*. De jongen **bleef zitten** in de tweede klas. SYN: tan poko; ANT: abra.

sidon baka trarki in de gevangenis zitten. ZIE TREFWOORD: trarki.

sidonpresi znw. zitplaats. *Efu un no kmoto*

fruk'fruku na oso, un no o feni wan bun sidonpresi ini a stadion. Als we niet vroeg van huis gaan, vinden we geen goede **zitplaats** in het stadion.

sigara *znw.* sigaar.

sika *znw.* zandvlo. *Tunga penetrans (Tungidae, O. Siphonaptera).* Van deze vlo boort het wijfje zich in de huid van mens of dier om eieren te leggen. ZIE: sneisi₂.

siki

- 1) *bnw.* ziek (met een of andere kwaal). *Fu di a boi fu mi siki, mi no seni en go na skoro tide.* Omdat mijn zoon **ziek** is, heb ik hem vandaag niet naar school gestuurd. *Mi e go na datra meki a luku mi siki anu.* Ik ga naar de dokter om naar mijn **zieke** hand te laten kijken. ANT: gesontu.
- 2) *ww.* ziek zijn, ziek worden. *Te yu siki, a no switi.* Het is niet prettig om **ziek** te **zijn**. *Tide mi kisi wan brifi fu mi omu taki a e siki.* Vandaag heb ik een brief van m'n oom ontvangen waarin staat dat hij **ziek is**. *Efu yu prei ini a alen, yu o siki.* Als je in de regen speelt, **wordt** je **ziek**.
- 3) *ww.* ziek maken. *Doti watra kan siki yu te yu e dringi en.* Vuil water kan je **ziek maken als je het drinkt**.
- 4) *ww.* verliefd doen raken. *Di mi si a pikin, a siki mi.* Toen mijn oog op dat meisje viel, bracht zij mijn hoofd helemaal op hol.
- 5) *znw.* ziekte. *Efu yu no luku bun nanga a siki disi, a kan kiri yu.* Als je niet oppast voor deze **ziekte**, kan je eraan sterven. N.B. In de volksmond maakt men onderscheid tussen *datrasiki* en *nengresiki*. ZIE: dyomposiki.

sikibedi *znw.* ziekbed. *A e didon tapu sikibedi.* Hij ligt op zijn **ziekbed**.

sikiman *znw.* iemand die ziek is, zieke.

sikisiki

- 1) *ww.* sukkelen (door ziekte), ziekelijk zijn. *Sensi a pikin disi gebore, a e sikisiki.* Dit kind **sukkelt** al vanaf de geboorte.
- 2) *bnw.* lichamenlijk of geestelijk gebrek hebbend. *Suma e krei so? A sikisiki pikin fu sei.* Wie huilt daar zo? Het **gehandicapte** kind hiernaast.

sikisma *znw.* iemand die ziek is, zieke. SYN: sikiman.

sikiwan *znw.* een zieke. *Luku bun te yu e bai pikin fowru tak' den no gi yu sikiwan.* Als je kuikens koopt, let dan op dat er geen **zieke** bij is.

siksi *telw.* zes. ZIE TABEL BIJ: nomru.

di fu siksi *rangtelw.* zesde.

siksikanti *znw.* lederschildpad (bepaald soort zeeschildpad). *Dermochelys coriacea (Dermochelidae).* Ook bekend als *aitikanti*. ZIE: krape.

siksitenti *telw.* zestig. ZIE TABEL BIJ: nomru.

siksiyuru *znw.* zingende cicade. *(Cicadidae, O. Homoptera).* Ook bekend als *sinsin*.

sili *znw.* ziel. GEBRUIK: kerktaal. ZIE: kra; dyodyo.

sin *idiofoon.* klanknabootsing of verhoogde toon van

een voorwerp, b.v. een stemvork. GEBRUIK: wordt uitgesproken met lang aangehouden *n*.

singi

- 1) *ww.* zingen.
- 2) *znw.* lied, zang, gezang. *Efu yu e singi den singi tu tron wan dei, yu mus kon sabi den.* Als je de **liederen** twee keer per dag **zingt**, moet je ze wel kennen.

singibuku *znw.* zangboek.

singiman *znw.* zanger.

sinsin₁ *znw.* tamboerijn.

sinsin₂ *znw.* zingende cicade. *(Cicadidae, O. Homoptera).* Ook bekend als *siksiyuru*.

sinsyart *znw.* katapult. ZIE TREFWOORD: syinsyart.

sipi *znw.* schip. *Odo: Libisma e meki barki, ma Gado e bow en sipi.* Spreekwoord: De mens wikt maar God beschikt. (lett: De mens maakt een balk, maar God bouwt een **schip**.) ZIE: boto; kruyara; pondo; barki₃.

sipifowru *znw.* zwaluwstaartwouw. *Elanoides forficatus (Accipitridae).* Ook bekend als *sisei-aka*.

sipiman *znw.* matroos, schepeling. SYN: matrosi.

siri *znw.* zaad, pit. ZIE: koko₁.

siri-bredebon *znw.* broodvruchtboom. *Artocarpus altilis (Moraceae).* (de vruchten hebben stekels vanbuiten en zaden binnenin). ZIE: bredebon.

sisa ['s·a] *znw.* zus, zuster. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

sisei *znw.* schaar. *No priti a papira; koti en nanga a sisei.* Scheur het papier niet. Knip het met een **schaar**.

sisei-aka *znw.* zwaluwstaartwouw. *Elanoides forficatus (Accipitridae).* Ook bekend als *sipifowru*.

siseimira *znw.* draagmier, parasolmier. *Atta soorten (Formicidae, O. Hymenoptera).* Ook bekend als *prasoromira*.

sisibi ['s·i bi] *znw.* bezem. *Mi teki wan sisibi dan mi figi a heri samasama poti na dorosei.* Ik pakte een **bezem** en veegde alle rommel de deur uit. ZIE: sibi.

prasi sisibi *znw.* hark. SYN: har'hari.

skafu

1) *ww.* schaven.

2) *znw.* schaaf.

saka en skafu *ww.* kalmeren, tot bedaren brengen. *Di mi begin taki nanga en, a kon saka en skafu.* Toen ik tegen haar begon te praten, **kwam** ze wat **tot bedaren**.

skapu *znw.* schaap. *Ovis aries (Capridae).*

pikin skapu *znw.* lam.

skapububa *znw.* schapevel.

skapuloiri *znw.* tweeten-luiaard. *Choloepus didactylus (Bradypodidae).* Ook bekend als *tufinga-loiri*. ZIE: loiri.

skapuman *znw.* herder.

skapupen *znw.* schaapskooi.

skarki *znw.* schaal (shotel). ZIE: koba; komki.

skedrei *znw.* schilderij. ZIE: prenki; fowtow.
skefti₁

- 1) *ww.* schiften, verzuren, bederven. *Efu yu go nanga doti spun ini a batra, a syurkoro o skefti.* Als je een vuile lepel in de pot steekt, **bederft** de zuurkool. ZIE: por₁.
- 2) *bnw.* verzuurd. *Mi m'ma no e trowe skefti merki. A e meki toffee fu en.* Mijn moeder gooit de **verzuurde** melk niet weg. Ze maakt er toffee van.

skefti₂ *ww.* rakelings voorbijgaan, langs scheren. *Di mi si a ston e kon, mi dök, dan a skefti psa mi ede.* Toen ik de steen zag aankomen, dook ik en hij **scheerde** rakelings langs mijn hoofd.

skempi *ww.* beschimpen. *Di den si tak' mi weri wan nyun empi kon na wroko, den bigin skempi taki: A gersi tak' wan sma wini a lotto.* Toen ze merkten dat ik een nieuw hemd op het werk aan had, begonnen ze me te **beschimpen** met de woorden: Het ziet er naar uit dat iemand de lotto gewonnen heeft. ZIE: dreigi.

skepi *ww.* opscheppen, grootspreken. *Monki skepi taki a e rei Tigri fa a wani.* De aap **schepte** op dat hij de tijger kon berijden wanneer hij wilde. SYN: dyaf.

sker'ai *znw.* schele ogen.

luku nanga sker'ai *ww.* vuil aankijken. *A pikin disi suku mofo. Awinsi a no sabi yu, a luku yu nanga sker'ai.* Dit is een onaardig kind. Wie het ook is, ze **kijkt** iemand altijd **vuil aan**. SYN: koti wan ai.

sketnoto *znw.* purgeernoot. *Jatropha curcas* (*Euphorbiaceae*). ZIE: noto.

skin

- 1) *znw.* lichaam, lijf, figuur. *Mi skin weri.* Ik ben moe (lett: mijn **lichaam** is moe). *Mi e go wasi mi skin.* Ik ga baden (lett: mijn **lichaam** wassen).
- 2) *znw.* huid, vel (van een mens of dier). *Mi skin drei.* Mijn **huid** is droog. SYN: buba.
- 3) *znw.* buitenkant/wanden (van een huis, auto, berg, enz.). *Tamara mi e go wasi a ososkin.* Morgen zal ik de **buitenkant** van het huis wassen. *Fosi wan brantmiri ben fasi na sei a kukruskin.* Vroeger was er een stenen kookplaats tegen de **wand** van de keuken aangebouwd.

abi krin skin *ww.* geluk hebben, boffen.

gro skin *ww.* ergens kippenvet van krijgen, huiveren. *A sani san yu e du dape, a e gro mi skin.* Ik **krijg kippenvet** van wat je daar doet. *Mi skin gro di mi si a brudu.* Ik **kreeg kippenvet** toen ik het bloed zag.

hari skin

- 1) *ww.* masseren. *Mi mama hari mi skin nanga oli fu di a ben hati mi.* Mijn moeder **masseerde** mijn lichaam met olie omdat ik pijn had.
- 2) *ww.* zwepen. *Mi o hari yu skin te mi e kon na*

oso. Ik ga je **zwepen** als ik thuis kom.

krin skin *znw.* voorgevoel, een gelukkig toeval, een meevaller. *A sma dati abi krin skin, baya. A sabi oten wan sma wani du wan sani nanga en.* Hij heeft altijd **een voorgevoel**. Hij weet van te voren wanneer iemand hem kwaad wil doen.

priiti skin *ww.* een pak slaag geven. *Di mi kon lati na oso, mi p'pa priiti mi skin.* Toen ik te laat thuis kwam, **gaf** mijn vader mij **een pak slaag**. ZIE: fonfon.

skin piki *ww.* voorgevoel hebben. *Mi skin e piki mi tak' wan sani o psa.* Ik **heb een voorgevoel** dat er iets zal gebeuren.

weri skin

- 1) *ww.* vermoeien, afmatten. *A wroko e weri skin.* Het werk **vermoeit** me. SYN: yere skin.
 - 2) *znw.* vermoedheid. *A: Sanede yu e sidon so? B: Baya, na weri skin nomo.* A: Waarom zit je zo? B: Ach, ik ben moe (lett: het is **vermoedheid**).
- yere skin** *bnw.* buitensporig, overdrijven, de perken te buiten gaan. *A boi disi yere skin!* *Solanga son no piri tifi, a no e kmoto fu en bedi.* Deze jongen **is buitengewoon lui!** Hij komt pas uit zijn bed als de zon fel schijnt.

skin-ati *znw.* lichaamspijn, spierpijn. *Mi no ben man sribi nanga ala a skin-ati.* Ik kon vanwege **spierpijn** niet slapen.

skiti *znw.* sperma.

skoifi *ww.* schuiven, opschuiven, opzij gaan, verschuiven. *Skoifi a kasi go ini a uku.* **Schuif** de kast op naar de hoek. *Skoifi pikinso meki mi sidon na yu sei.* **Schuif** eens een beetje op zodat ik naast je kan zitten.

skoifineki *znw.* verschillende soorten moerasschildpadden die de kop niet recht naar achteren, maar zijdelings intrekken. Ook bekend als *kron-neki*.

- 1) roodkop-deukschildpad. *Platymus platycephala* (*Chelidae*).
- 2) bochelschildpad. *Phrynops gibbus* (*Chelidae*).
- 3) kikkerkopschildpad. *Phrynops nasutus* (*Chelidae*).

skoins'ai *znw.* woeste blik, schuine blik (drukt minachting of boosheid uit). *Sanede yu e luku mi wan skoins'ai? Mi no du yu noti.* Waarom kijk je kwaad naar me? Ik heb je toch niets gedaan. (lett: Waarom kijk je naar me met **schuine blik**?...) ZIE: sker'ai; dor'ai.

skoinsi *bw.* schuin, scheef. *Suma meki a tafra? A e tnapu skoinsi.* Wie heeft die tafel gemaakt? Hij staat **scheef**. *A bon fadon skoinsi abra a strati.* De boom viel **schuin** over de straat. *Skoinsi abra a kerki mi e tan.* Ik woon **schuin** aan de overkant van de kerk. VAN NL: schuin.

afu skoinsi *bw.* een beetje schuin/scheef. *Poti a teevee afu skoinsi meki mi kan si en moro bun.* Zet de televisie even **een beetje schuin** zodat ik beter kan zien.

skoinsi-ai *znw.* woeste blik, schuine blik (drukt minachting of boosheid uit). ZIE TREFWOORD: skoins'ai.

skopu₁ *ww.* schoppen, trappen. *A boi misi a bal dan a skopu mi na mi bonfutu.* De jongen miste de bal en **trapte** tegen mijn scheenbeen.

skopu en fara *ww.* een bepaald niveau bereiken in de maatschappij, het ver schoppen. *Efu yu no leri bun na skoro, yu no o skopu en fara.* Als je je best niet doet op school, zal je het niet **ver schoppen**.

skopu₂ *znw.* schop, spade. *Mi diki wan olo nanga wan skopu.* Ik heb een gat gegraven met een **schop**. ZIE: krimneri.

diki skopu *ww.* graven, delven. *Mi p'pa taki tak' efu yu no wani leri na skoro, yu o diki skopu.* M'n vader zegt dat als je je best niet doet op school, je **putjesschepper** zal worden.

skoro

1) *znw.* school.

2) *ww.* instrueren, instructies geven, uitleggen. *Mi skoro yu san yu mus taki.* Ik heb je **instructies** gegeven wat je moet zeggen.

teki skoro *ww.* onderwijs genieten. *Yu kan si tak' a man disi no teki skoro. A no man skrifi en eigi nen.* Je kan zien dat deze man geen **onderwijs heeft genoten**. Hij kan zijn eigen naam niet schrijven.

skorobangi *znw.* schoolbank. *Ala den skorobangi krab'krabu.* Al de **schoolbanken** zijn bekrast.

skoro-ifrow *znw.* onderwijzeres (tot en met MULO niveau). SYN: skoromisi.

skoromeister *znw.* onderwijzer (tot en met MULO niveau).

skoromisi *znw.* onderwijzeres (tot en met MULO niveau).

skoropapira *znw.* diploma, certificaat, getuigschrift. *Te yu e go suku wroko, yu mu tyari ala yu skoropapira.* Als je werk zoekt, moet je al je **diploma's** meenemen.

skoropikin *znw.* schoolkinderen (tot middelbaar niveau).

skoroprasi *znw.* schoolerf, schoolplein, speelplaats. *Meister warskow den boi tak' den no mus feti na skoroprasi.* De meester waarschuwde de jongens dat ze niet op het **schoolerf** moesten vechten.

skotriki₁ *znw.* schotel. TEGENHANGER: kopi.

skotriki₂ *znw.* blanke soldaten in het Nederlandse koloniale leger. ZIE: srudati.

skotu

1) *znw.* schutting, muur. *Den man mesre brokobatra tapu a skotu.* De mannen hebben glasscherven op de **schutting** vastgemetseld.

2) *ww.* beschutten, van een schutting voorzien. *Yu mu skotu a dyari tapu pe den kaw e waka kon in'sei.* Je moet **een schutting plaatsen** om de koeien buiten te houden (lett: waar de koeien

lopen naar binnen).

3) *ww.* een gesprek of een onderwerp beëindigen. *Baka di den taki go taki kon, den skotu a tori.*

Nadat ze over en weer gesproken hadden, **maakten** ze **een eind** aan het gesprek.

4) *ww.* iemand negeren of uitsluiten, zich niet meer met iemand bemoeien. *Fosi un nanga den sma fu sei ben de bun mati, ma now un skotu den.* Vroeger waren we goede vrienden met de burenen, maar nu **bemoeien** we **ons niet meer** met hen. *Suma wi o kari kon? Un kan kari ala sma kon, ma w'o skotu Hennie.* Wie zullen we uitnodigen? Jullie kunnen iedereen uitnodigen, maar we zullen Hennie **uitsluiten**.

skotu lontu rondom van een schutting voorzien. *Te den kba bow a oso, den o skotu a heri dyari lontu.* Als men klaar is met bouwen, zullen ze **rond** het hele erf **een schutting plaatsen**.

skowru *znw.* schouder.

hari skowru *ww.* schouders ophalen.

skowtu

1) *znw.* politie. *A tori disi yu musu tya go na skowtu.* Deze zaak moet je bij de **politie** aangeven.

2) *znw.* politieagent. *A skowtu san e waka dape na wan omu fu mi.* De **agent** die daar loopt is een oom van me.

skowt'uma *znw.* vrouwelijke politieagent.

skowtu-oso *znw.* politiepost of -bureau. SYN: lont'oso.

skrati

1) *znw.* chocoladedrank. ZIE: fayawatra.

2) *znw.* cacao.

fayaskrati *znw.* warme chocoladedrank. ZIE: fayawatra.

ososkrati *znw.* eigengemaakte chocolade, meestal in rechthoekige vorm.

puiriskrati *znw.* cacao in poedervorm.

sukruskrati *znw.* chocolade met suiker. GEBRUIK: nu zegt men liever *syokola*.

skreki₁

1) *overg.ww.* schrikken. *No skreki a pikin. A no bun.* Laat dat kind niet **schrikken**. Dat is niet goed.

2) *onoverg.ww.* geschrokken zijn. *Di a fufuruman si skowtu, a skreki dan a lon.* Toen de dief de politie zag, **schrok** hij en rende weg. *Mi skreki di mi si someni sma na a friyari-oso.* Ik **schrok** toen ik zoveel mensen op het verjaardagsfeest zag.

3) *znw.* schrik. *Na skreki meki a fadon flaw.* Van **schrik** is hij flauwgefallen.

tapu skreki *ww.* angst inboezemen, bang maken. *Di Ernest no ben wani du san Robby taki, Robby tapu skreki gi en tak' a o taigi en frow.* Toen Ernest niet wilde doen wat Robby zei, **maakte** Robby hem **bang** door te zeggen dat hij zijn vrouw op de hoogte zou stellen.

skreki₂

- 1) ww. vlees, vis of kip aanbraden. *Fosi yu poti a fowru ini a pon, i mu skreki en pikinso*. Voordat je de kip in de pom doet, moet je hem eerst **aanbraden**. ZIE: baka₂.
- 2) ww. opwarmen (meestal voor vlees, vis of kip). *A: Mi no nyan a sani so kowru. B: We, dan yu e skreki en pikinso*. A: Ik ga dat ding niet zo koud eten. B: Wel, **warm** het een beetje op.

skrifi

- 1) ww. schrijven. *Yu mu skrifi yu nen tapu a buku*. **Schrijf** je naam op het boek.
- 2) ww. geschreven zijn. *Mi no man leisi san skrifi ini a buku*. Ik kan niet lezen wat er in het boek staat.

skrifiman

- 1) znw. schrijver, auteur. *Mi sabi a buku san yu e taki, ma mi no sabi a skrifiman*. Ik ken het boek wel waar je het over hebt, maar ik ken de **schrijver** niet.
- 2) znw. administrateur op plantage van vroeger.

skrobu

- ww. schrobben, schuren. *Yu abi fu skrobu den patu, meki den patu kon krin*. Je moet de potten **schuren** zodat ze schoon worden. SYN: skuru. VAN NL: schrobben.

skropu

- znw. schelpen. (*Phylum Mollusca*). ZIE: pakro.

skrufu₁

- 1) znw. schroef, moerbout. ZIE: bowtu₂; muru₁.
- 2) ww. schroeven. *Skrufu a batra tapu gi mi*. **Schroef** de fles even dicht.

skrufu₂

- znw. gewricht. *Di mi fadon fu a trapu, mi skowru kmopo fu en skrufu*. Toen ik van de trap viel, is mijn schouder uit de **kom** geraakt. ZIE: komki.

skuma

- 1) znw. schuim. *A sopo disi bun gi a wasmachine bika a no e gi furu skuma*. Deze zeep is geschikt voor de wasmachine omdat hij niet erg schuimt. (lett: omdat hij niet veel **schuim** geeft)
- 2) ww. schuimen. *Te a biri kowru bun, a no e skuma*. Als het bier goed koud is, **schuimt** het niet erg.

kuku skuma ww. schuimen, gisten, fermenteren. *No dringi a dyindyabiri. A e kuku skuma*. Drink het gemberbier niet. Het **gist** al.

sopo skuma znw. zeepschuim.

skurki

- znw. zwartbuikboomeend. *Dendrocygna autumnalis (Anatidae)*.

skuru

- 1) ww. schuren, schrobben. *Un ben go na libasei fu go skuru den patu*. We waren naar de kant van de rivier gegaan om de pannen te **schuren**. ZIE: skrobu. VAN NL: schuren.
- 2) ww. flink uitschelden. *Esde bakadina Henna skuru en birfrow*. Gistermiddag heeft Henna haar buurvrouw **flink uitgescholden**. ZIE: kosi₁.

skwala

- znw. golf, deining. *Bigi skwala ben naki kon*

ini a boto. Grote **golven** sloegen over de rand van de boot.

sma znw. persoon, mens. *Dyaso sma no e sidon tapu wan tafra*. Hier zit **men** niet op de tafel. SYN: libisma; SPEC: man₁; uma; pikin-nengre.

ala sma onbep.vnw. iedereen, allen. *Ala sma di tapu tin-na-siksi yari mus fu meki wan ID-karta*.

Iedereen die zestien jaar geworden is, is verplicht een ID-kaart te laten maken.

dorosei sma znw. buitenlander.

ibri sma onbep.vnw. iedereen. *Ibri sma di tapu tin-na-siksi yari mus fu meki wan ID-karta*.

Iedereen die zestien jaar geworden is, is verplicht een ID-kaart te laten maken. GEBRUIK: *ibri sma* legt meer nadruk op het individu dan *ala sma*.

iniwan sma

1) onbep.vnw. een ieder. *Iniwan sma di tapu tin-na-siksi yari mus fu meki wan ID-karta*. **Een ieder** die zestien jaar geworden is, is verplicht een ID-kaart te laten maken. GEBRUIK: *iniwan sma* legt nog sterker nadruk op het individu dan *ibri sma*.

2) onbep.vnw. wie dan ook. *Yu kan kon nanga iniwan sma*. Je mag met **wie dan ook** komen.

son sma onbep.vnw. sommigen. *Son sma no lobi dansi*. **Sommigen** houden niet van dansen.

-sma achterv. In samengestelde woorden wordt het gebruikt om: 1) een persoon aan te duiden die is of doet wat aangegeven wordt door het eerste deel van het woord. b.v. *dedesma* 'een dode', *granisma* 'een bejaarde'; 2) een persoon aan te duiden die deel uitmaakt van een bepaalde groep of plaats, b.v. *fotosma* 'stadspersoon', *bus'kondresma* 'binnenlandbewoner'.

smara

1) bnw. smal, nauw. *A pasi smara fu waka*. Het pad is te **smal** om er te kunnen lopen. ANT: bradi. ZIE: fini.

2) bnw. klein, nauw, smal. *A bruku smara gi mi*. De broek is mij te **nauw**. ANT: bigi. ZIE: pikin₁.

smèlter ww. smelten, smelteren (SN). *Efu yu no nyan a popsicle wantewante, a o smèlter*. Als je de ijslolly niet direkt opeet, gaat hij **smelten**.

smenti znw. cement.

smeri

1) overg.ww. ruiken. *Smeri a nyanyan gi mi efu a no swa*. **Ruik** eens of het eten bedorven is.

2) onoverg.ww. ruiken, geur of stank verspreiden, rieken, stinken. *A nyanyan fu yu e smeri switi!* Jouw eten **ruikt** lekker! *A oso e smeri moismoisi*. Het huis **stinkt** naar muizen.

3) znw. geur, stank. *A switi smeri fu a nyanyan furu a heri oso*. De lekkere **geur** van het eten vulde het hele huis.

smeti znw. smid, metaalbewerker.

smoko

1) ww. roken (van tabak, enz.).

- 2) ww. roken. *Yu mu tyari a wagi fu yu go meki. A e smoko.* Je moet je wagen naar de garage brengen. Hij **rookt**. SYN: puru smoko.
- 3) ww. roken (om te drogen en te verduurzamen). *Den fis'man e smoko afu fu den fisi fu hori den moro langa.* De vissers **roken** een deel van hun vangst om ze langer te conserveren.
- 4) znw. stoom, rook. *A smoko fu a sigara fu yu no e smeri switi.* De **rook** van je sigaar ruikt niet lekker. *M'ma, a watra bori kba. A ketre e puru smoko.* Mama, het water kookt al. De ketel **stoomt**.
- 5) bnw. gerookt. *Moksi aleisi switi nanga smoko fowru.* *Moksi aleisi* is lekker als het bereid is met **gerookte** kip.
- 6) ww. spoorloos verdwenen. *Di skowtu kon fu teki a boi, a ben smoko.* Toen de politie de jongen kwam halen, was hij **spoorloos verdwenen**.

smokopatu

- 1) znw. blik waarin een rookvuurtje gestookt wordt om muskieten te verdrijven. *Te maskita lai dan opa e leti wan smokopatu.* Wanneer er veel muskieten zijn, maakt opa een **smookpot** aan.
- 2) znw. eufemisme voor een rokende auto.

smuru₁

- 1) ww. zweten als gevolg van te weinig ventilatie; benauwd krijgen, smoren. *Den awara smuru ini a saka.* De awara's hebben in de zak **gezweet**. *Efu yu tapu a oso, yu o smuru na ini en.* Als je het huis helemaal dichtmaakt, zal je het **benauwd krijgen**. SYN: sweti.
- 2) ww. doordrenken met waterdamp. *Fosi mi mama e triki krosi a e nati den, a e domru den, dan a e tapu den meki den smuru.* Voordat mijn moeder kleren strijkt, vocht zij ze eerst in. Dan rolt ze ze op en dekt ze af zodat ze **helemaal vochtig** worden.
- 3) ww. smoren, vlees of vis met weinig water in een pan met gesloten deksel op een zacht vuur gaar laten worden. ZIE: stofu.

smuru₂ znw. smoel.

snapu ww. staan. ZIE TREFWOORD: tnapu.

sneiri znw. kleermaker. SYN: kleri.

Sneisi₁

- 1) znw. Chinees.
- 2) bnw. Chinese.

sneisi₂ znw. vlo. *Pulex irritans (Pulicidae, O. Siphonaptera).*

sneisi puiri

- 1) znw. medicinale poeder voor hoofdpijn, buikpijn, griep, enz.
- 2) znw. soort specerij.

sneisi-alatria Chinese vermicelli. ZIE TREFWOORD: alatria.

sneisitaya znw. Chinese tajer (bepaald soort aardvrucht). *Colocasia esculenta (Araceae).*snek'fisi znw. aal. *Synbranchus marmoratus (Synbranchidae).* ZIE: logologo.sneki znw. slang. (*Suborde serpentes*).snekimarkusa znw. een kleinere soort markoesa die in het wild groeit, de vruchten zijn oranje en omgeven door een soort netje. *Passiflora foetida (Passifloraceae).* ZIE: markusa.snoifi ww. snuiven. *Yu no mu snoifi a frikowtu go na in'sei.* Je moet de verkoudheid niet naar binnen **snuiven**. ANT: snoiti.

snoiti ww. snuiten. ZIE: snoifi.

snorku ww. snurken.

snuku znw. Amerikaanse zeesnoek. *Centropomus undecimalis, Centropomus parallelus (Centropomidae).*

so

- 1) vw. zo, dus. *Tamara mi mu go na datra. So, i no abi fu kon na wroko.* Morgen moet ik naar de dokter. Je hoeft **dus** niet te komen.
- 2) bw. zo. *Na so yu mus du a sani. Zo* moet je het doen. *So a de. Zo* is het.
- 3) bw. zulk. *Disi na a fosi leisi san mi si so bigi awara.* Het is de eerste keer dat ik **zulke** grote awara's gezien heb.

sobun

- 1) vw. met andere woorden, dat wil zeggen, dus, oftewel. *Ini a ten fosi maspasi, sobun ini a srafuten, den srafu ben mus fu wroko tranga.* In de tijd voor de emancipatie, **dat wil zeggen** gedurende de slavernij, waren de slaven verplicht hard te werken.
- 2) vw. soms ook. *Den ben prei fu hebi moni. Sobun den ben prei fu wan srafu.* Ze speelden om veel geld, **soms ook** om een slaaf.

sodra bw. zodra. *Sodra en papa e gi en moni, a e fermorsu en. Zodra* zijn vader hem geld geeft, verkwest hij het. VAR.: sodrai.

sodrai ZIE TREFWOORD: sodra.

sodro znw. zolder, boven. *Den sma lobi fu sribi na sodro bika a winti e wai switi drape.* Men slaapt liever **boven** omdat de wind daar lekker waait. ANT: gron. ZIE: ondrosei.sofasi vw. aldus, op die manier. *Yu mu tan du a wroko soleki fa mi sori yu. Sofasi yu no o kon ini problema.* Je moet het werk blijven doen zoals ik het je gewezen heb. **Op die manier** kom je niet in de problemen.

soi bnw. saai.

soifri bnw. zuiver.

soigi ww. zuigen. *A pikin e soigi tapu en doi.* Dat kind **zuigt** op haar duim.soigi gwe ww. opzuigen. *Baka a bigi alen san fadon, a gron soigi a watra gwe es'esi.* Na die zware regenbui, **zoog** de aarde het water snel **op**. ZIE: hari₁.sokek wikwi znw. bepaald soort zoetwater pantsermeerval met een uitgerande staartvin. *Hoplosternum littorale (Callichthyidae).* Ook bekend als *hei-edekwikwi*.

soktu

- 1) ww. zuchten. *Di mi ferteri en san psa, a no taki noti. A soktu nomo.* Toen ik hem vertelde wat er gebeurd was, zei hij niets. Hij **zuchtte** alleen maar.
- 2) znw. zucht. *Odo: Efu soktu no ben de, ati ben sa priti.* Spreekwoord: Een **zucht** geeft lucht aan een hart vol smart. ZIE: dyeme.

solanga

- 1) vw. zolang. *Solanga sopi de, den man o tan na un tapu. Zolang* er drank is, zullen de mannen hier blijven. *Solanga a no pai mi, mi no o gi en san a mus kisi. Zolang* hij me niet betaalt, geef ik hem niet wat hij moet krijgen.
- 2) vw. telkens wanneer, iedere keer. *Solanga mi e si en, mi e fon en Telkens wanneer* ik hem zie, sla ik hem.

soleki vw. zoals. *Someni sani ben de fu nyan, soleki her'heri, moksi-aleisi, losi fowru, kari kon.* Er was veel te eten, **zoals** her'heri, moksi-aleisi, geroosterde kip, enzovoorts.

soleki fa vw. zoals, net als, evenals. *Soleki fa mi ben seti a tafru, na so yu mus seti en. Zoals* ik de tafel heb gedekt, zo moet jij hem ook dekken. *A psa soleki fa mi taigi yu.* Het gebeurde **precies zoals** ik je gezegd hebt.

solfru

- 1) znw. zilver. ZIE: gowtu; kopro; isri; loto. VAR.: sorfu.
- 2) bnw. zilveren.

solfrumoni znw. zilveren munt.

solfrusmeti znw. zilversmid.

someni

- 1) telw. zoveel. *A abi someni moni, tak' a no sabi san a mus du nanga en.* Zij heeft **zoveel** geld dat ze niet weet wat ze ermee moet doen. VAN ENG: so many.
 - 2) bw. zoveel. *Mi no lobi bonki someni.* Ik houd niet **zoveel** van snijbonen. SYN: so furu.
- someni langa kba** bw. allang, reeds lang. *Mi taigi yu someni langa kba, ma yu no ben wani arki.* Ik heb je het **allang** gezegd, maar je wilde niet luisteren.

son₁ znw. zon. ZIE: mun.

son₂ onbep.vnw. sommige. *Yu no e ferstan son sani te bigisma taki.* Wanneer de ouderen spreken, begrijp je **sommige** dingen niet. ANT: no wan.

son leisi soms. ZIE TREFWOORD: leisi₂.

son sma sommigen. ZIE TREFWOORD: sma.

son ten soms. ZIE TREFWOORD: leisi₂.

son tron soms. ZIE TREFWOORD: leisi₂.

sonde znw. zondag. ZIE TABEL BIJ: wiki₁.

sonde wowoyo zondagsmarkt, meestal buiten de stad. ZIE TREFWOORD: wowoyo.

sondro bw. zonder. ANT: nanga.

sondu znw. zonde.

sondusma znw. zondaar.

sonloiri znw. drieteen-luiaard. *Bradypus tridactylus*

(*Bradypodidae*). Ook bekend als *drifinga-loiri*. ZIE: loiri.

sonte bw. misschien. *Den pikin no ben de tumsi bigi ete, sonte aiti nanga tin yari.* De kinderen waren nog niet oud, **misschien** acht en tien jaar.

GEbruik: verouderd. SYN: kande.

sonwan onbep.vnw. sommige. *Den srafu ben kisi bun steifi fonfon taki sonwan fu den ben e dede srefi.* De slaven werden stevig afgeranseld zodat **sommigen** er zelfs aan stierven. *Sonwan fu den sma di kon no ben wani wroko. Sommigen* van de mensen die kwamen, wilden niet werken.

sopi

1) znw. sterke drank. SYN: bita; oli. ZIE: biri.

2) znw. rum. *Sopi e meki fu sukru. Rum* wordt van suiker gemaakt.

sopibere znw. bierbuijk. *Te yu e dringi furu biri yu o kisi wan sopibere.* Als je veel bier drinkt, dan krijg je een **bierbuijk**.

sopikuku znw. rumkoek.

sopiman znw. verslaafde aan drank, dronkaard.

sopo znw. zeep.

swit'sopo znw. geparfumeerde zeep, toiletzeep.

wan pisi sopo znw. een stuk zeep.

sopo skuma zeepschuim. ZIE TREFWOORD: skuma.

sopo watra zeepwater, zeepsop. ZIE TREFWOORD: watra.

sopropo znw. bittere groentesoort met een wratachtige schil. *Momordica charantia (Cucurbitaceae).*

sor'ai znw. oogontsteking. ZIE TREFWOORD: soro-ai.

sorfu znw. zilver. ZIE TREFWOORD: solfru.

Sorgu znw. Zorg en Hoop, een wijk in Groot Paramaribo.

sorgu

- 1) ww. zorgen, verzorgen. *Ala dei Hettie e sorgu taki a kofi de klari.* Elke dag **zorgt** Hettie voor de koffie. *Efu yu no man sorgu wan pikin, no go meki.* Als je een kind niet kan **verzorgen**, krijg het dan niet.
- 2) znw. zorg, verzorging. *No weri den sorgu fu disi ten na yu ede.* Neem de **zorgen** van deze tijd niet op je nek. ZIE: problema.

sori

- 1) ww. wijzen, aanwijzen, tonen. *Olati a oloisi e sori?* Hoe laat **wijst** de klok? *Sori mi pe a kerki de. Wijs* me even **aan** waar de kerk staat.
- 2) ww. iemand een lesje geven. *M'o sori en te mi go na oso!* Ik zal hem **een lesje geven** als ik naar huis ga!
- 3) ww. lijken op. *A no e sori taki a man disi owru.* Deze man **lijkt** niet oud. *A sori leki Transvaal o wini.* Het **lijkt erop** dat Transvaal gaat winnen. ZIE: gersi.

soro

- 1) znw. wond, ontsteking, pijnlijke plek. *Lei hati moro soro.* Een leugen is pijnlijker dan een **wond**. ZIE: ati₃.

- 2) *bnw.* gevoelig, pijnlijk of ontstoken zijn. *Mi neki soro tak' mi no man swari.* Mijn keel is ontstoken zodat ik nauwelijks kan slikken. *Ala en tu ai soro.* Zijn beide ogen zijn ontstoken.

diki wan soro een wond openkrabben. *Efu yu tan diki a soro, a no o drei.* Als je de wond blijft openkrabben, zal hij niet genezen. ZIE: *krabu*₁.

soro-ai *znw.* oogontsteking.

soromarki *znw.* litteken.

sorosoro *znw.* veel wondjes, puistjes of zweren. *A gwasiman skin ben lai sorosoro.* Het lichaam van de melaatse zat vol wondjes.

sortu

- 1) *znw.* soort. *Omeni sortu froktubon de tapu a dyari?* Hoeveel soorten vruchtbomen staan er op het erf?
- 2) *vrag.vnw.* welk(e), wat voor soort. *Sortu sma o wini? Wie* gaat winnen? (lett: **Welke** persoon gaat winnen?) *Sortu gruntu mi mu bai tide? Welke* groenten moet ik vandaag kopen?
- 3) *betr.vnw.* welk(e). *Mi no sabi sortu gruntu mi mu bai tide.* Ik weet niet welke groenten ik vandaag moet kopen.

soso

- 1) *bw.* alleen. *Den abi soso stof'sani tapu a tafra.* Ze hebben alleen gestoofde vruchten op tafel.
- 2) *bnw.* leeg. *Den taigi mi tak' nyanyan de. Ma di mi go ini a botri, mi go miti a s'so patu.* Ze zeiden dat er nog eten was. Maar toen ik in de keuken kwam, vond ik alleen een lege pan. *A seni a man gwe nanga soso anu.* Hij stuurde de man met lege handen weg.

fu soso

- 1) *bw.* gratis, spotgoedkoop (voor niets). *Den e seri den buku fu soso.* Ze verkopen de boeken spotgoedkoop. *Un kisi den batra fu soso.* Wij hebben de flessen gratis gekregen.
- 2) *bw.* voor niemendal. *Fu soso mi bai den preisani gi den pikin.* Voor niemendal heb ik speelgoed voor de kinderen gekocht. *Fu soso mi tnapu ini a rei tide. Mi no feni no wan brede.* Ik ben vandaag voor niets in de rij gaan staan. Ik heb geen enkel brood gekregen.

sosofutu *bw.* blootsvoets. *Fosi den pikin ben go sosofutu na skoro.* Vroeger gingen de kinderen blootsvoets naar school. *I no mu waka nanga sosofutu ini a prasi.* Loopt niet met blote voeten op het erf.

sososani *znw.* nonsens, kleine dingen, stommigheid. *A e taki wan lo sososani.* Hij vertelt een hoop nonsens.

sososkin *bnw.* naakt, bloot. *Weri krosi gi a pikin. Luku, a didon sososkin dape.* Kleed dat kindje even aan. Kijk, ze ligt daar naakt.

sosrefi

- 1) *vw.* ook, eveneens, even als het voorgaande. *Di un e go na Galibi, den taigi un tak' un no abi fu tyari sribisani. Sosrefi un no abi fu tyari sani fu*

nyan. Toen we naar Galibi gingen, zeiden ze tegen ons dat we geen beddegoed hoefden mee te nemen. **Ook** eten hoefden we niet mee te nemen. SYN: *owktu*.

- 2) *vw.* inclusief, inbegrepen, zelfs. *Den srudati kiri ala sma ini a dorpu, sosrefi den umasma nanga pikin-nengre.* De soldaten doodden iedereen in het dorp, zelfs vrouwen en kinderen.

sote *bw.* zoveel, zodanig, zeer, erg, veel. *A frow kosi a man sote dat' a man naki en.* De vrouw schold de man zodanig uit dat hij haar sloeg.

sowan *bnw.* zo een, soortgelijke. *Mi wani bai sowan oloisi.* Ik wil zo'n horloge kopen.

sowsu *znw.* saus, jus.

sowt'aleisi *znw.* gezouten rijst. *Mi no ben abi noti fu bori tide, na pikinso sowt'aleisi nanga oli mi bori.* Ik had niets om vandaag klaar te maken, ik heb alleen een beetje gezouten rijst met olie klaar gemaakt. ZIE: *moksi-aleisi*; *anitriberi*.

sowt'amsoi *znw.* gezouten amsoi. *Yu sabi olanga mi no nyan wan sowt'amsoi nanga agumeti?* Weet je hoelang ik geen gezouten amsoi met varkensvlees heb gegeten?

sowt'fisi *znw.* gezouten vis. SYN: *batyaw*. ZIE: *waranfisi*; *dreifisi*; *elen*; *tri*; *bokun*.

sowt'lemki *znw.* gezouten lemmetjes (gebruikt als tafelzuur).

sowt'meti *znw.* pekervlees.

sowt'meti-owru *znw.* een korte houwer.

sowt'sani *znw.* zoutjes, zoute snacks. *A brudu fu yu hei, dan yu sidon e nyan sowt'sani let' na datra-oso!* Je lijdt aan hoge bloeddruk en toch zit je zoute snacks te eten op de poli!

sowtu₁

- 1) *znw.* zout. *A tori no abi sowtu.* Het verhaal is saai (lett: het heeft geen zout).
- 2) *bnw.* zout(e). *A nyanyan sowtu tumsi.* Het eten is te zout.
- 3) *ww.* pekelen, zouten. *Te den sutu meti na busi, den e sowtu en fu a tan bun te leki den doro na foto.* Als men wild geschoten heeft in het bos, pekelt men het vlees zodat het onderweg naar de stad niet bederft.

sowtu poti het juiste moment afwachten om iemand iets te doen. *Ernie denki taki mi fergiti fa a naki mi, ma mi sowtu en poti.* Ernie denkt dat ik de klap vergeten ben die hij mij gegeven heeft. Maar ik wacht het geschikte moment af om het hem betaalt te zetten.

sowtu₂ *znw.* wrat.

sowtu₃ *bnw.* ongelukkig, geen geluk hebben. *Mi no lobi prei fu moni fu di mi sabi taki mi sowtu.* Ik speel niet graag om geld omdat ik weet dat ik geen geluk heb.

sowt'watra *znw.* pekel. *Te yu e meki syurkoro dan yu mu sorgu tak' ala a koro de ondro a sowt'watra.* Als je zuurkool maakt, moet je ervoor zorgen dat alle kool zich onder de pekel

bevindt.

span

- 1) *bnw.* spannend. *A plei fu esde ben span.* De wedstrijd van gisteren was **spannend**.
 - 2) *znw.* spanning. *A span fu a plei meki taki mi fergiti a aleisi tapu a faya.* Door de **spanning** van de wedstrijd ben ik de rijst op het vuur vergeten.
 - 3) *ww.* boos zijn, zich ergens over opwinden. *Tu dei langa a span fu di a frow bori antruwa gi en.* Hij was twee dagen **boos** omdat de vrouw antruwa voor hem gekookt had. *syn:* mandi.
 - 4) *ww.* aanspannen, uitspannen. *Efu yu no span a keti, a o dyompo kmopo.* Als je de ketting niet **aanspant** loopt hij er weer af. *Span a titei gi mi.* *Mi wani anga den krosi.* **Span** de waslijn even, ik wil de was ophangen.
 - 5) *bnw.* strak, vol geladen. *A bruku span na yu skin.* De broek zit **strak** om je lijf. *A boto span.* De boot is **vol geladen**. *Mi ede span.* Mijn hoofd zit **vol** (ik denk over teveel dingen na). *of* Mijn hoofd is **gespannen** (soort hoofdpijn). *Mi bere span.* Ik heb mijn bekomst (lett: mijn buik is **vol**).
 - 6) *ww.* laden. *Te yu span a gon, dan dati wani taki tak' yu poti lai ini en.* Als je een geweer **geladen** hebt, dan betekent het dat je er kogels in gedaan hebt. *syn:* lai₁.
 - 7) *bnw.* geladen. *Luku bun! A gon span.* Pas op! Het geweer is **geladen**.
- No span!** Maak je niet druk. *No span. Mi o seti a heri tori gi yu.* Maak je niet druk. Ik zal alles voor je regelen.

spansfrow *znw.* bidsprinkhaan. *Stagmatoptera femoralis (Mantidae, O. Mantodea).*

Spanyoro

- 1) *znw.* Spanjaard, iemand die Spaans spreekt. *syn:* Spanyoloman.
- 2) *bnw.* Spaans. *Wan Spanyoloro boto kon.* Er is een **Spaanse** boot gekomen.
- 3) *znw.* Spaanse taal. *Mi no e ferstan den man. Den e taki Spanyoloro.* Ik versta die mannen niet. Ze spreken **Spaans**.

Spanyorokondre *znw.* Spanje.

Spanyoroman *znw.* Spanjaard, iemand die Spaans spreekt. *ZIE TREFWOORD: Spanyoloro.*

spare *znw.* reserve autoband. *ZIE TREFWOORD: speri₂.*

spari *znw.* rog (er is onderscheid gemaakt tussen zoetwaterroggen, *libaspari*, en zoutwaterroggen, *sespari*). *Dasyatus schmardae, Dasyatus guttata, Dasyatus geyskesi, Potamotrygon reticulatus, Potamotrygon motoro (Dasyatidae).*

speri₁

- 1) *bnw.* gelijk. *Den tu wagi dati na speri. Den bigi a srefi.* Die twee auto's zijn **gelijk**. Ze zijn even groot. *Ronaldo no abi speri ini heri Sranan.* Ronaldo heeft zijns **gelijke** niet in geheel Suriname.

- 2) *bnw.* dezelfde leeftijdsgroep. *A man dati n'e arki yonguwan. Soso wan man fu en speri kan taki nanga en.* Die man luistert niet naar jongeren. Alleen iemand van zijn **leeftijd** kan met hem praten.

speri₂ *znw.* reserve autoband. *var.:* spare. *van Eng:* spare.

spesrei

- 1) *znw.* specerij, kruiden (van eten). *Yu e poti spesrei ini a nyanyan fu gi en wan switi tesi.* Men doet **specerijen** in het eten om het lekker te maken.
- 2) *ww.* marineren, inleggen van vlees (SN). *Te wan friyari de, den sma e spesrei den meti wan dei na fesi.* Bij een verjaardagsfeest **marineert** men het vlees een dag van te voren.

spesrutu

- 1) *bnw.* speciaal, bijzonder. *Mi frow lobi bori spesrutu nyanyan gi Kresneti.* Mijn vrouw houdt ervan om iets **speciaals** klaar te maken met Kerst.
- 2) *bw.* speciaal. *A buku disi skrifu spesrutu gi pikin-nengre.* Dit boek is **speciaal** voor kinderen geschreven.

spikri₁

- 1) *znw.* spijker.
- 2) *ww.* spijkeren. *Mi spikri den lati fasi na a postu.* Ik heb die latjes **vastgespijkerd** aan de balk.

spikri₂ *znw.* spiegel.

spikrimarki *znw.* spijkergat, maar ook een litteken veroorzaakt door een spijker. *In'sei fu a oso ben lai nanga spikrimarki.* De binnenkant van het huis zat vol **spijkergaten**.

spikri-olo *znw.* spijkergat.

spiti

- 1) *ww.* spuwen, uitspugen. *Te den boi e nyan watramun, den lobi luku suma man spiti den siri moro fara.* Wanneer de jongens watermeloen eten, houden ze ervan om te zien wie de pitten het verste kan **spugen**.
- 2) *znw.* speeksel, spuug.

spoiti

- 1) *ww.* spuiten, bespuiten (met een middel), besproeien. *Mi mu spoiti a sei oso fu kiri den mira.* Ik moet de zijkant van het huis **bespuiten** om de mieren te doden. *Fosi Merlin go na strati, a spoiti pikin switismeri na en sei neki.* Voordat Merlin de straat op ging, **spoot** ze wat parfum in haar hals.
 - 2) *ww.* inspuiten, inenten, injecteren. *Datra spoiti a dresi fu a wroko moro esi.* De dokter **spoot** hem het medicament **in** voor een sneller effect.
 - 3) *znw.* injectie. *Wan klem spoiti no sari.* Eén tetanus**injectie** is niet voldoende.
 - 4) *znw.* injectiespuit.
 - 5) *ww.* ejaculeren.
- naki spoiti** *ww.* injectie geven, injecteren. *Di mi go na datra, a naki mi tu spoiti.* Ik ben naar de

dokter geweest en hij heeft me twee **injecties** gegeven. SYN: gi spoiti.

teki spoiti ww. injectie krijgen. *Te yu e go na dorosei kondre, yu mu go na BOG go teki spoiti.* Voor je naar het buitenland gaat, moet je naar het BOG voor een injectie.

sponsu znw. spons.

spot'popki znw. spotpopje (SN), iemand die bespot of geplaagd wordt, risee.

spotu znw. spot, grap. *A dedeboskopu di mi yere, mi ben denki taki na spotu den e meki.* Toen ik het overlijdensbericht hoorde, dacht ik dat het een grap was.

a no spotu bw. bijzonder veel. *A no spotu alen kon tide!* Het heeft vandaag echt hard geregend!

meki spotu nanga ww. spotten met, plagen. *A no bun fu spotu nanga Gado.* Het is niet goed met God te spotten. *No meki spotu nanga a dagu disi.* Plaaag deze hond niet. ZIE: dreigi.

ori na spotu ww. voor de gek houden. *A boi disi no abi lespeki. A e ori bigi bigi sma na spotu.* Deze jongen heeft geen respect. Hij houdt ouderen voor de gek.

spotuman znw. grappenmaker, spotter. ZIE: komediman.

sprenka znw. sprinkhaan. VAN NL: sprinkhaan.

sproiti ww. spruiten. *Dri dei baka di un sai den siri, den bigin sproiti.* Drie dagen nadat we het zaad gezaaid hadden, begon het uit te spruiten. ZIE: pransun.

spuku

- 1) znw. spook.
- 2) ww. spoken. *A kamra e spuku.* Het spookt in de kamer.
- 3) ww. problemen geven van onbekende aard. *A wagi e spuku mi. Ala mamanten mi mu feti nanga en fosi a start.* Ik weet niet wat het probleem is met de wagen. Elke morgen kost het me veel moeite om hem te starten. ZIE: dangra.

spun

- 1) znw. lepel. ZIE: forku; nefi.
- 2) ww. uitlepelen. *I naf' puru a wiel. I kan spun a banti kon na doro dan yu e lapu en.* Je hoeft het wiel er niet af te halen. Je kan de binnenband eruit halen en daarna lappen.

spuru ww. spoelen. *Yu kan poti pikinso watra gi mi fu spuru den krosi?* Kun je wat water voor me klaarzetten om die kleren te spoelen? VAN NL: spoelen.

srafu znw. slaaf. FEM: umasrafu. ZIE: katibo.

srafumasra znw. slavenhouder.

srafumisi znw. een vrouw die slaven bezit.

srafuten znw. slaventijd.

srakti ww. slachten.

sraktiman znw. slager.

srakti-oso

- 1) znw. slachthuis, abattoir.

- 2) znw. slagerij. *Mi e go na srakti-oso fu bai wan pisi meti.* Ik ga naar de slagerij om een stuk vlees te kopen. VAR.: srakt'oso.

srakt'oso ZIE TREFWOORD: srakti-OSO.

Sranan

- 1) znw. Suriname. VAR.: Sranankondre.
- 2) bnw. Surinaams. *Te mi e go na wenkri, mi e bai Sranan sani. Mi no e bai sani fu dorosei kondre.* Als ik naar de winkel ga, koop ik Surinaamse goederen. Ik koop geen dingen uit het buitenland.
- 3) znw. de Surinaamse taal. SYN: Sranan Tongo.

Sranan Tongo znw. de Surinaamse taal. ZIE:

Takitaki. VAR.: Sranan.

Sranankondre znw. Suriname. *Sranankondre, Sranankondre, mi moi kondre mi lobi yu!* Suriname, Suriname, mijn mooi land, ik hou van jou!

Srananliba znw. Surinamerivier.

Srananman znw. Surinamer. *Wi de tan Srananman.* Wij blijven Surinamers.

Sranansma znw. Surinamer (ook collectief).

sranga bw. voor een korte tijd, voorlopig, tijdelijk. *Mi de dya nanga fakansi. Mi e tan sranga na mi s'sa.* Ik ben hier op vakantie. Ik blijf voorlopig bij mijn zuster. *Wakti sranga. Mi e kon.* Wacht even. Ik kom.

sranti bnw. brutaal, vrijpostig. ZIE TREFWOORD: asranti.

srapu

- 1) bnw. scherp. *A owru no srapu. A dede.* De houwder is niet scherp, hij is bot. ANT: dede₂.
- 2) ww. wetten, aanzetten. *Srapu a owru nanga wan feiri.* Zet de houwder aan met een vijl.
- 3) bw. helder, scherp. *Oma no e si srapu moro.* Oma ziet niet scherp meer. SYN: krin.
- 4) bnw. intelligent, slim. *A boi disi srapu. Es'esi a e grabu ala sani.* Deze jongen is intelligent. Hij snapt alles heel gauw.

srefi

- 1) bnw. zelfde. *Ala dei na den srefi sma e kon ferferi unu.* Elke dag komen dezelfde mensen ons plagen. SYN: sèm.
- 2) bw. legt nadruk op het onderwerp. *Skowtu srefi no sabi suma fufuru a wagi. Zelfs* de politie weet niet wie die wagen gestolen heeft. *Yu srefi sabi a sani dati, san wani taki yu lan.* Je weet zelf wat het betekent om verlamd te zijn. *Na en srefi ben mus du ala sani.* Hij moest alles zelf doen.

srefidensi znw. onafhankelijkheid, zelfstandigheid. SYN: manspasi.

srefsrefi bw. legt nadruk op wat gezegd is.

Pikin-nengre no mag kon ini a wrokopresi srefsrefi. Kinderen mogen beslist niet in deze werkplaats komen. *Mi lobi dyindyabiri srefsrefi.* Ik houd erg veel van gemberbier.

sreka ww. jezelf of iets voorbereiden of prepareren. *A man sreka a dede fu a no pori.* De man heeft

het lijk **geprepareerd** zodat het niet zal bederven. *Birfrow go sreka en skin fu ogri no miti en.* De buurvrouw is zichzelf gaan **voorbereiden** zodat haar geen kwaad kan overkomen.

sren *znw.* oude geldwaarde van 8 cent. **GEBRUIK:** verouderd.

srepi *ww.* slepen. *Yu no mu opo a hebi kisi. Srepi en go na wan sei.* Til de zware kist niet op, **sleep** hem naar de kant. *A wagi libi mi na pasi. Un ben abi fu srepi en go moro fara.* De auto heeft me in de steek gelaten. We hebben hem verder moeten **slepen**. *Sensi di a wagi naki en, a e srepi en wan sei futu.* Sinds hij aangereden is, trekt hij met zijn ene been (lett: **sleept** hij zijn ene been).

sriba *znw.* naam voor een groot aantal soorten van kleine zilverkleurige vissen die als lokaas gebruikt worden. *Hyphessobrycon, Astyanax, Moenkhouisia, Tetragonopterus, Poptella, Pristella, Hemigrammus soorten (Characidae).*

sribi

- 1) *ww.* slapen. *Tide mi sribi te aiti yuru.* Vandaag heb ik tot acht uur **geslapen**.
- 2) *znw.* slaap. *Baka di a dringi a dresi, a fadon ini wan dipi sribi.* Nadat hij het medicijn ingenomen had, viel hij in een diepe **slaap**. **Sribi** ben kiri mi tide mamanten. *Dat' meki mi kon lati.* Ik was erg slaperig vanmorgen, daarom ben ik laat gekomen. (lett: **Slaap** heeft me gedood vanmorgen...)

go sribi *ww.* slapen gaan. *Den pikin go sribi bika tamara den mus go na skoro.* De kinderen zijn al **gaan slapen** omdat ze morgen naar school moeten.

sribikamra *znw.* slaapkamer.

sribikrosi *znw.* deken, pyjama, beddelaken, nachtjapon. *Odo: Mama na sribikrosi. A no e tapu dede, ma a e tapu syen.* Spreekwoord: Bij moeilijkheden spreekt het moederhart (lett: Moeder is als een **slaapkleed**. Ze kan de dood niet tegenhouden, maar de schande kan ze wel bedekken).

sribi-papaya *znw.* gevlochten slaapmat. **VAR.:** papaya₂.

sribipe *ZIE TREFWOORD: sribipresi.*

sribipresi *znw.* slaappleats, bed, hangmat. **VAR.:** sribipe.

sribisani *znw.* beddegoed, slaapkleren.

srikasneki *znw.* pseudo boa constrictor. (*Colubridae*). Ook bekend als *ingibangi*.

srio *znw.* jacarinvink, dansmeestertje. *Volatinia jacarina (Fringillidae).*

sroisi *znw.* sluis. **VAN NL:** sluis.

sroiti *bnw.* gierig, zuinig, niet goedgeefs zijn. *A man pe mi ben wroko fosi ben sroiti.* De man waar ik eerst gewerkt heb, was **gierig**. **SYN:** kundu₃; gridi.

sroto

- 1) *znw.* slot. *A sroto mu kisi pikinso oli.* Het **slot** heeft een beetje olie nodig. **GEBRUIK:** Er is maar een woord voor slot en sleutel. Als men onderscheid moet maken tussen slot en sleutel is het *mama nanga pikin* (moeder en kind).
- 2) *znw.* sleutel. *Mi lasi a sroto. Mi no man opo a doro moro.* Ik heb de **sleutel** verloren. Ik kan de deur niet meer openmaken.
- 3) *ww.* sluiten. *Sroto a doro gi mi. Sluit* de deur voor me. **N.B.** Men kan een deur op verschillende manieren sluiten, b.v. met behulp van een slot (*sroto*), een grendel (*greni*), een klamp (*krampu*), een haak en oog (*aka*), of een houten balk (*bowtu*). **ANT:** opo₁.
- 4) *bnw.* op slot, gesloten. *A doro sroto.* De deur is **op slot**. **ANT:** opo₁.
- 5) *ww.* opsluiten, wegsluiten. *Skowtu tyari a man go sroto.* De politie heeft de man weggebracht om hem **op te sluiten**. *Sroto a kuku ini a kasi fu den pikin no go na en. Sluit* de koekjes **weg** in de kast zodat de kinderen er niet aan kunnen komen.
- 6) *ww.* op slot zijn, opgesloten zijn. *Na tu yari kba di a man sroto.* De man is nu al twee jaar **opgesloten**.

srudati *znw.* soldaat, militair. **ZIE:** legre.

de ini srudati *ww.* in militaire dienst zijn. *Ala den tu boi fu mi omu de ini srudati.* Beide jongens van mijn oom **zijn in militaire dienst**.

srudati kampu *kazerne, bivak. ZIE TREFWOORD:* kampu.

s'sa *znw.* zus, zuster. (variant van *sisa*). **ZIE TABEL BIJ:** famiriman.

s'sei *znw.* schaar. (variant van *sisei*).

s'sibi *znw.* bezem. (variant van *sisibi*).

s'so *bnw.* leeg. **ZIE TREFWOORD:** SOSO.

s'su *znw.* schoenen. (variant van *susu*).

stampu₁

- 1) *ww.* stampen (in een vijzel). *Yu e stampu pinda ini wan mata fu meki pindakasi.* Men **stamp** pinda's in een vijzel om er pindakaas van te maken.

- 2) *ww.* stampen (met de voeten). *No stampu so tapu a trapu! Stamp* niet zo op de trap!

stampu₂ *bnw.* gedrongen (kort en breed) gebouwd. **ZIE:** hipsi.

stampu₃

- 1) *ww.* stempelen. *Solanga den no stampu a papira, a no abi warti.* Zolang het document niet **gestempeld** is, heeft het geen waarde.
- 2) *znw.* stempel, zegel. *Mi ben abi fu tnapu wakti wan heri yuru langa fosi den naki wan stampu tapu a sani.* Ik heb een uur lang moeten wachten voordat men een **stempel** op dat ding geplaatst had.

stan *ZIE TREFWOORD:* ori stan.

stari *znw.* ster.

stegre

- 1) ww. steigeren.
- 2) ww. een rijwiel alleen op zijn achterwiel rijden, wippen.

steifi

- 1) bnw. sterk, potig, stevig. *A wrokopresi e suku wantu steifi yong' boi fu wroko ini a maksin.* Het bedrijf is op zoek naar enkele **potige** jonge mannen voor magazijn werkzaamheden. *No poti a hebi dosu tapu a tafra dati. A no steifi.* Zet de zware doos niet op die tafel. Die is niet **stevig**. ANT: swaki. ZIE: tranga.
- 2) bnw. stijf. *Fa mi futu ben tan so langa ini a gips, a kindi kon steifi.* Omdat mijn been zo lang in het gips gezeten heeft, is de knie **stijf** geworden. VAN NL: stijf.

steisri bnw. gesteaven. ZIE TREFWOORD: stesre.

stèm ww. stemmen van een muziekinstrument.

sten znw. stem. *Un yere wan sten, ma un no si no wan sma.* We hebben een **stem** gehoord, maar we hebben niemand gezien.

poti sten ww. stemmen (bij verkiezingen). *Furu sma no go poti den sten a yari disi.* Veel mensen zijn dit jaar niet gaan **stemmen**.

sterapra znw. sterappel. *Chrysophyllum cainito (Sapotaceae).* Soms gewoon *apra* genoemd.

stesre

- 1) ww. stijven. *Te yu e stesre den krosi, den e tan moro langa.* Als je de kleren **stijft**, blijven ze langer netjes. *Fosi yu e tai a anyisa, yu mu stesre a krosi.* Voordat je een hoofddoek vouwt, moet je de stof eerst **stijven**. ZIE: goma.
- 2) bnw. gesteaven. *Wan lo stesre krosi didon drape san mus triki etc.* Er liggen nog heel veel **gesteaven** kleren daar die gestreken moeten worden. VAR.: steisri.

stimofu znw. toespijs of vlees, wat men met rijst of brood eet. *Den pikin nyan ala a stimofu ini a patu. Mi no wani nyan soso aleisi.* De kinderen hebben al de **toespijs** uit de pan gegeten. Ik wil niet alleen witte rijst eten.

stof'sani znw. gekonfijte vruchten. *Tanta Meta e seri switi stof'sani.* Tante Meta verkoopt lekkere **gekonfijte vruchten** (lett: gestoofde dingen).

stofu

- 1) ww. stoven; met matige warmte in een gesloten pot of pan langzaam gaar (laten) worden (vis, vlees, groenten of vruchten). *Te yu e stofu fowru, yu e baka en pikinso, yu e poti yu spesrei, yu e kanti pikinso watra gi en, dan yu e tapu a pan meki a stofu te a gari.* Wanneer je kip **stooft**, bak je hem eerst een beetje, je doet er specerijen bij, je doet er wat water bij, daarna maak je de pan dicht en **stoof** je de kip verder totdat hij gaar is. *Te yu wani stofu kersi, yu e kuku den kersi fosi, dan yu e poti sukru gi en.* Als je kersen wil **stoven**, kook je ze eerst op, dan doe je er suiker bij. ZIE: bori; baka₂; smuru₁.

- 2) bnw. gestoofde (vis, kip, vlees, groenten, of vruchten). *Tide wi o nyan stofu fowru.* Vandaag eten we **gestoofde** kip.

stofukronto znw. gestoofde kokosnoot. SYN: krontokuku. ZIE: dosi.

stofusani znw. gekonfijte vruchten. (variant van *stof'sani*).

stoipi₁ znw. stuipen, convulsies.

kisi stoipi ww. stuiptrekken.

stoipi₂ znw. stuitbeen, staartbeen.

stoipi-siki znw. epilepsie, vallende ziekte.

stompu znw. stomp (van een boom), stronk. ZIE TREFWOORD: tompu.

ston

- 1) znw. steen.
- 2) znw. bouwsteen, een stuk beton. SYN: bowston.
- 3) bnw. gemaakt van steen, maar meestal van beton.

broko ston znw. gebroken bouwsteen. *Te den kba broko a skotu, dan wi o furu den olo ini a strati nanga den broko ston.* Als ze klaar zijn met het afbreken van de muur, zullen we de gaten in the weg met de **gebroken stenen** vullen.

stonbangi znw. stenen zitbank.

stonbanti znw. suspensoir.

stondoifi znw. verzamelnaam voor verschillende kleine grondduifjes. Ook bekend als *stonka*.

- 1) klein grondduifje. *Columbina passerina (Columbidae).*
- 2) grijs dwerggrondduifje. *Columbina minuta (Columbidae).*
- 3) rood grondduifje. *Columbina talpacoti (Columbidae).*

stonfutu

- 1) znw. stenen voetstuk waarop men vroeger huizen bouwde.
- 2) znw. figuurlijk gebruikt voor iemand die vanaf het begin of voor een zeer lange tijd bij iets betrokken is.

stonka znw. steenduif, verzamelnaam voor verschillende kleine grondduifjes. Ook bekend als *stondoifi*.

stonpopki znw. standbeeld, afgodsbeeld. *Den meki wan stonpopki fu memre babun nanga mai.* Ze hebben een **standbeeld** gemaakt van *babun* en *mai* om de Hindoestaanse immigranten te herdenken. *A no bun fu kindi gi wan stonpopki.* Het is niet goed om voor een **beeld** te knielen.

stonskotu znw. stenen muur.

stotu₁ overg.ww. stoten, stuiten. *Mi stotu mi futu na a ston dape.* Ik heb mijn voet tegen die steen daar **gestoten**.

stotu₂ onoverg.ww. eindigen. *A tori stotu te dya.* Hier **eindigt** het verhaal. ANT: begin. ZIE: kba.

stowtu

- 1) ww. zeuren om iets te krijgen. *A pikin e stowtu fu a preisani fu a trawan.* Het kind **doet niets dan dwingen** om het speelgoed van het andere kind.

Mi no lobi a boi disi. Na wan stowtu pikin. Ik houd niet van deze jongen. Het is een **dwingerig** kind. **GEBRUIK:** Het wordt ook als znw. of bnw. gebruikt. **ZIE:** dwengi.

- 2) ww. huilen (van volwassenen en van kinderen die vaak en veel huilen). *A no spotu stowtu a famiri stowtu di den poti a dedeskin ini a olo.* De familie heeft flink **gehuild** toen men het lijk in de groeve neerliet. *Mi no man nanga a stowtu san a pikin disi e stowtu te a e meki tifi.* Ik kan niet tegen het **gehuil** van dit kind wanneer het tandjes krijgt. (lett: het **gehuil** dat dit kind **huilt** als...). **GEBRUIK:** Het wordt ook als znw. of bnw. gebruikt.

straf'man znw. gestrafte, gevangene, gedetineerde.

straf'oso znw. gevangenis. **ZIE:** dungru-oso.

strafu

- 1) znw. straf. *Ala sma skreki di den yere a strafu di den leisi gi en.* Iedereen schrok toen ze het **vonnis** hoorden dat over hem uitgesproken werd.
- 2) ww. straffen. *Gado o strafu den man dati.* God zal die mannen **straffen**.

de na strafu ww. in de gevangenis zijn.

koti strafu ww. straf uitzitten. *A koti dri yari strafu.* Hij heeft drie jaren **straf uitgezeten**. **SYN:** beni strafu.

leisi strafu ww. berechten, veroordelen. *A krutubakra wakti te leki ala sma kon tiri fosi a leisi strafu gi a fufuruman.* De rechter wachtte totdat iedereen stil was voordat hij de dief **veroordeelde**.

nyan strafu ww. straf ondergaan.

strafuman znw. gestrafte, gevangene, gedetineerde. (variant van *straf'man*).

strafu-oso znw. gevangenis. (variant van *straf'oso*).

strati znw. straat. **VAN NL:** straat.

go na strati ww. uitgaan. *A: Pe yu m'ma de? B: Mi bribi a go na strati, yèrè.* A: Waar is je moeder? B: Ik geloof dat ze **uitgegaan is**, hoor.

streï

- 1) ww. strijden. *Transvaal nanga Robinhood e streï fu wini.* Transvaal en Robinhood **strijden** om de overwinning. **SYN:** feti.
- 2) znw. strijd. *Yu wini a streï.* Je hebt de **strijd** gewonnen.
- 3) ww. wedden. *Mi e streï anga yu taki Robinhood o wini.* Ik **wed** met je dat Robinhood zal winnen.
- 4) znw. weddenschap. *Robinhood wini, dus yu wini a streï.* Robinhood heeft gewonnen, dus je hebt de **weddenschap** gewonnen.

streiboto znw. roeiwedstrijd, boten wedstrijd.

streilon znw. wedloop. **ZIE:** wega.

strepï

- 1) znw. streep, lijn. *A fraga fu Sranan abi tu weti strepï.* De vlag van Suriname heeft twee witte strepen.
- 2) bnw. gestreept. *Tide Norbert weri wan moi*

strepï empi. Vandaag heeft Norbert een mooi **gestreept** hemd aan. **SYN:** strepïstrepï.

- 3) ww. doorstrepen. *Di mi si taki den strepï mi nen, mi ben sabi taki mi no bo kisi wan dyari.* Toen ik zag dat mijn naam **doorstreept was**, wist ik dat ik niet in aanmerking kwam voor een perceel.

hari wan strepï ww. een lijn tekenen of trekken. *A hari wan strepï ini a santi.* Hij **trok een lijn** in het zand.

strepïstrepï bnw. gestreept.

stroïstroï ww. strooien. *Di a puru a kuku ini a onfu, a stroïstroï sukrumoisï na en tapu.* Toen ze de koek uit de oven haalde, **strooide** ze er muisjes overheen.

strun znw. citroen. *Citrus limon (Rutaceae).* **ZIE:** alanya; apresina; lemki; ponpon.

strungrasi znw. een grassoort die ruikt naar citroen (wordt meestal gebruikt als geneesmiddel voor verkoudheid). *Cymbopogon citratus (Gramineae).*

struntyi znw. strontje. **ZIE:** soro-ai.

stuka

- 1) ww. studeren, onderzoeken. *A boi o go stuka na Bakrakondre.* De jongen zal gaan **studeren** in Nederland. *Nownowde den boi e stuka bun fosi fa den kan broko kon ini yu oso.* Tegenwoordig **onderzoeken** de jongens eerst goed hoe ze in je huis kunnen inbreken. **ZIE:** leri.
- 2) znw. studie. *A stuka san mi e du no makriki.* De **studie** die ik volg is niet makkelijk.

stupu znw. stoep. **ZIE:** drompu.

sturu

- 1) znw. stoel. **ZIE:** bangi; tafra.
- 2) znw. zetel i.d. volksvertegenwoordiging.

sukru

- 1) znw. suiker.
- 2) bnw. zoet. *A te sukru tumsi.* De thee is te **zoet**.
- 3) ww. suikeren, zoeten. *Sukru en pikinso moro.* **Doe** er nog wat **suiker** bij.
- 4) bnw. gezellig. *Mi lobi te Hendrik e kon bika a man dati sukru.* Ik vind het leuk als Hendrik komt want hij is **gezellig**. **SYN:** switi; tyari fatu.
- 5) znw. suikerziekte. *Te yu abi sukru, yu no mu nyan furu swit'sani.* Als je **diabeet bent**, mag je niet veel zoetigheid eten. **VAR.:** sukrusiki.

sukrubakba znw. een bacovensoort met korte zoete vruchten. *Musa soorten (Musaceae).* Ook bekend als *pikinmisi-finga bakba*.

sukrub'bu znw. luchtbel die ontstaat in het zand na de regen.

sukru-erki znw. suikergoed gemaakt van kokosnoot en pinda's (meestal gemaakt voor een *dede-oso*).

sukrukandra znw. suikerklont, kandij.

sukrumira znw. faraomier. *Monomorium pharaonis (Formicidae, O. Hymenoptera).*

sukrumoisï znw. muisjes (broodbeleg).

sukrupatu znw. suikerpot.

sukrusani *znw.* suikerwerk, snoep. SPEC: kawston; kawlade; lek'tongo; kakaston; amalan; lonka; watrakan₂; bigifutu₂.

sukrusiki *znw.* suikerziekte. ZIE TREFWOORD: sukru.

sukruskrati chocolade met suiker. ZIE TREFWOORD: skrati.

suku

1) *ww.* zoeken. *Mi e suku mi moni. Mi no sabi pe mi poti en.* Ik **zoek** mijn geld. Ik weet niet waar ik het gelegd heb.

2) *ww.* het hof maken. *Heri dei a boi e suku den pikin meid.* De hele dag **maakt** de jongen de meisjes **het hof**.

diki suku *ww.* onderzoeken. *No wan sma ben wani taki, ma skowtu diki suku te leki den feni suma kiri a frow.* Niemand wilde iets zeggen, maar de politie **bleef onderzoeken** totdat ze hadden uitgevist wie de vrouw vermoord had. SYN: ondrosuku.

suku mofo ZIE TREFWOORD: mofo.

1) aanstoot gevend.

2) uitlokken.

sula *znw.* stroomversnelling, waterval.

suma

1) *vrag.vnw.* wie. *Suma e kon dape de? Wie* komt daar aan?

2) *onbep.vnw.* wie, welke persoon. *Skowtu no sabi suma du a sani.* De politie weet niet **wie** dat gedaan heeft. *Luku suma e kon!* Kijk eens **wie** er komt!

sungu

1) *ww.* zinken, overstromen. *Den botoman sabi fu lai den boto, meki den boto no sungu.* De bootslieden weten hun boot zodanig te laden dat hij niet **zinkt**. *Mi granm'ma e sungu den krosi na ini sopo watra fosi a kar'tiki den.* Mijn grootmoeder **weekt** de kleren eerst in zeepwater voordat zij ze met de maïskolf bewerkt. ZIE: kanti.

2) *ww.* onder water lopen. *Di alen kon hebi, a heri prasi sungu.* Toen het hard regende, **liep** het hele erf **onder**.

3) *ww.* verdrinken. *Di a boto drai tapu, feifi sma sungu.* Toen de boot omkantelde, zijn vijf mensen **verdrongen**. SYN: dede na watra.

sunsaka *znw.* zuurzak (vrucht). *Annona muricata (Annonaceae).*

supu *znw.* soep. ZIE: brafu.

supuwiwiri *znw.* soepgroente, selderie. *Apium graveolens (Umbelliferae).*

susu ['s-u] *znw.* schoen. GEBRUIK: meestal duidt het een paar schoenen aan, maar soms kan het ook één schoen betekenen.

wan futu susu *znw.* een enkele schoen. *A wan futu susu fu mi boro.* Er zit een gat in **één** van mijn schoenen.

sutu₁

1) *ww.* schieten. *Tide mi omu sutu wan pingo.*

Vandaag heeft mijn oom een pingo **geschoten**.

2) *ww.* afsteken, afschieten. *Den sma lobi fu sutu finpeiri owruyari neti.* Men houdt ervan om vuurwerk **af te steken** op oudejaarsavond.

Skowtu e ondrosuku ete sortu wan fu den man sutu a gon. De politie is nog bezig te onderzoeken wie van de mannen het geweer heeft **afgeschoten**.

sutu₂ *ww.* ontploffen, springen (bijv. een band). *Di a oso e bron, wan gasbom di ben de na ini sutu.* Toen het huis afbrandde, **ontplofte** er een gascylinder die zich daar bevond. *Wan fu den baka banti fu a wagi sutu.* Een van de achterbanden van de wagen is **gesprongen**.

sutu₃

1) *ww.* instoppen, insteken. *Fu di a susu ben bigi gi mi futu, mi sutu papira go ini a susu.* Omdat de schoenen mij te groot waren, heb ik er papier **ingestopt**. *Yu kan sutu den ksabatiki go ini a gron.* Je kan de cassavestokken in de grond **steken**.

2) *ww.* steken, prikken. *Un sabi fa maskita kan sutu un, en fa a kan bari na sma yesi.* Je weet hoe muskieten ons **steken** en hoe ze in onze oren zoemen. *Te yu e piki rowsu, yu mu luku bun taki den maka no sutu yu.* Als je rozen plukt, moet je oppassen dat de dorens je niet **steken**. ZIE: dyuku; beti.

sutu faya gi ophitsen. ZIE TREFWOORD: faya₁.

sutu wan finga go na loktu vinger opsteken. ZIE TREFWOORD: finga.

sutususutu *ww.* porren, meerdere malen steken. SYN: dyukudyuku.

swa

1) *bnw.* zuur.

2) *ww.* verzuren, zuur toevoegen. *No poti a lemki ini a ijskasi. A o swa a merki.* Leg het lemmetje niet in de ijskast. Dan wordt de melk zuur. (lett: het zal de melk **zuur maken**) *A pon sukru tumsi. I mus swa en pikinso moro.* De pom is te zoet. Je moet er wat meer **zuur bij doen**.

swa en fesi *ww.* nors, onvriendelijk of boos gezicht zetten. ZIE TREFWOORD: fesi₁.

swa-alanya *znw.* citrussoort, zuuroranje. *Citrus aurantium (Rutaceae).* Ook bekend als *korsow-alanya*. ZIE: alanya.

swagri *znw.* zwager, zusters man. GEBRUIK: In het Sranan is waarschijnlijk geen apart woord voor *schoonzuster*. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

swai *ww.* zwaaien. *Fa a lawman e waka e swai nanga a owru, a kan gi sma mama mankeri!* Zoals die gek met een houwer loopt te **zwaaien**, kan hij iemand vreselijk verwonden.

swaki

1) *bnw.* zwak. *No sidon tapu a sturu. Den futu fu en swaki.* Ga niet op die stoel zitten, de poten zijn **zwak**. ANT: tranga.

2) *znw.* zwakte. *A abi wan swaki gi sopi san e poti*

en ala yuru na problema. Hij heeft een **zwakte** voor alcohol waardoor hij telkens weer in de problemen komt.

swakifasi *znw.* zwakheid. *Gado mu yepi wi nanga den swakifasi fu wi.* God moet ons helpen onze **zwakheden** te overwinnen.

swakisei *znw.* zwakke zijde. *A team no abi no wan swakisei.* *Ala man e prei bun.* De ploeg heeft geen **zwakke zijde**. Elke speler is goed.

swakiwan *znw.* zwakke. *Unu di tranga mus abi pasensi nanga den swakiwan.* Jullie die sterk zijn moeten geduld hebben met de **zwakken**.

swampu *znw.* zwamp, moeras. ZIE: krika; liba; gotro; se.

swamputodo *znw.* pipa, Surinaamse pad. *Pipa pipa (Pipadae).* Ook bekend als *pipatodo* of *watratodo*.

swarf'dosu *znw.* lucifersdoos. ZIE TREFWOORD: swarfudosu.

swarf'tiki *znw.* lucifershoutje. ZIE TREFWOORD: swarfutiki.

swarfu *znw.* lucifer. ZIE: swarfutiki. VAN NL: zwavel.

swarfudosu [swaɾf 'do su] *znw.* lucifersdoos. *Teki wan swarfudosu gi mi.* Pak even een **doos lucifers** voor me.

swarfutiki [swaɾf 'ti ki] *znw.* lucifershoutje. *Teki wan tiki swarfu nomo.* Neem maar één **lucifer**. ZIE: swarfu.

swari *ww.* slikken. *Mi neki soro tak' mi no man swari.* Mijn keel is ontstoken zodat ik nauwelijks kan **slikken**.

swasani *znw.* op azijn gezette vruchten, zuurgoed (SN). *Den froktu san wi poti tapu asin wi e kari swasani.* De vruchten die wij op azijn zetten noemen we **zuurgoed**. SPEC: apra; oleif; manya; pomusteri; birambi; komkomro.

swen *ww.* zwemmen. *Te yu e swen ini a liba, a watra e dribi yu ty a gwe.* Als je in de rivier **zwemt**, trekt de stroom je mee.

swenman *znw.* zwemmer.

sweri₁

- 1) *ww.* eed afleggen, zweren. *A man sweri tak' a no en du en.* Hij **zwoer** dat hij het niet gedaan had.
- 2) *znw.* eed. *Den boi meki wan sweri tak' den no o taki suma kiri a man.* De jongens legden een **eed** af dat ze niet zouden zeggen wie de man vermoord had.

sweri₂

- 1) *ww.* zwellen, rijzen. *A dyesi meki ala a blon sweri.* De gist heeft al het deeg **doen rijzen**.
- 2) *znw.* gezwel, buil, bult. *A abi wan sweri tapu en anu pe a kawfrei beti en.* Hij heeft een **bult** op zijn arm waar de daas hem gebeten had.
- 3) *bnw.* gezwollen. *Mi no man poti a sweri futu ini a susu.* Ik krijg het **gezwollen** been niet in de schoen.

sweti

- 1) *znw.* zweet. *A sweti bron mi ai.* Het **zweet**

brandde in mijn ogen.

- 2) *ww.* zweten. *Fa mi wroko ini a son, mi sweti te mi heri empi kon nati.* Doordat ik in de zon werkte, **zweette** ik zo dat mijn hele hemd nat werd.

- 3) *ww.* moeite doen, zwoegen. *Mi sweti fu kon na a wenkri disi.* Ik heb me **in het zweet** gewerkt om aan deze winkel te komen. ZIE: feti.

swipi *znw.*

- 1) paradijsboomslang. *Leptophis ahaetulla (Colubridae).*
- 2) bepaald soort slang. *Liophis lineatus (Colubridae).* Ook bekend als *krawatasneki*.
- 3) bepaald soort slang. *Thamnodynastes pallidus (Colubridae).*

swit'bonki

- 1) *znw.* regenboom. *Samanea saman (Mimosaceae).*
- 2) *znw.* bepaald soort boon (heeft zoet, wit vruchtvlees om de zaden). *Inga edulis (Fabaceae).*

switi

- 1) *bnw.* lekker, heerlijk. *A nyanyan fu yu e smeri switi.* Dat eten van je ruikt **lekker**.
- 2) *bnw.* aangenaam, prettig. *Un psa wan switi ten drape nanga mi frow famiri.* We hebben een **aangename** tijd daar doorgebracht met de familie van mijn vrouw.
- 3) *znw.* lekkere smaak. *Te a psa yu tongo, yu no e tesi a switi fu en moro.* Als het over je tong is, proef je die **lekkere smaak** niet meer.
- 4) *bw.* gezellig, gelukkig, prettig, lekker (ook in figuurlijke zin). *A sori leki den ben e libi switi nanga makandra.* Het lijkt er op dat ze **gelukkig** hebben samengewoond. *A wagi fu yu e rei switi ete.* Je wagen rijdt nog **lekker**.

swit'smeri *znw.* parfum, reukwerk. (variant van *swit'smeri*).

swit'smeri-oli *znw.* geparfumeerde olie. (variant van *swit'smeri-oli*).

swit'kasaba *znw.* cassave die zonder speciale voorbereiding klaargemaakt kan worden. *Manihot esculenta (Euphorbiaceae).* SPEC: botrokasaba; boyokasaba. ZIE: bitakasaba.

swit'patata *znw.* bataat, zoete patat. *Ipomoea batatas (Convolvulaceae).*

swit'sani *znw.* snoepgoed.

swit'smeri *znw.* parfum, reukwerk.

swit'smeri-oli *znw.* geparfumeerde olie.

swit'sopi *znw.* een zoete alcoholische drank, likeur.

swit'sopo geparfumeerde zeep, toiletzeep. ZIE TREFWOORD: SOPO.

swit'watra *znw.* ritueel kruidenbad.

syabisyabi *bnw.* slordig en onverzorgd (wat kleding betreft).

syant *znw.* sergeant. ZIE: ofisiri.

syatu

- 1) *bnw.* kort. *A wan sei futu fu a tafr a syatu, dat' meki a e degedege.* Een poot van de tafel is te

kort, daarom staat hij wankel. *En bro ben syatu.* Hij was **kortademi**. ANT: langa₁.

- 2) ww. verkorten, inkorten. *Di mi si taki a koto langa tumsi, mi syatu en pikinso.* Toen ik zag dat de rok te lang was, heb ik hem wat **korter gemaakt**. *A briji di yu skrifi langa tumsi. Yu mus syatu en.* De brief die je geschreven hebt is te lang. Je moet hem **inkorten**. ANT: hari kon langa.

syatu pasi een kortere weg nemen. ZIE TREFWOORD: pasi.

syen

- 1) znw. schande, schaamte, verlegenheid. *A sani san a du meki tak' a heri famiri kisi bigi syen.* Hetgeen hij gedaan heeft, heeft de hele familie grote **schande** bezorgd.
- 2) bnw. schandelijk. *Mi no man nanga den syen sani san den e du drape.* Ik kan niet tegen de **schandelijke** dingen die ze daar doen.
- 3) ww. zich schamen. *A e syen fu kon in'sei.* Hij **schaamt zich** om binnen te komen SYN: firi syen.
- 4) ww. verlegen zijn (variant van: syensyen).

kon na syen ww. jezelf te schande maken. *Efu yu tan du so, yu o kon na syen.* Als je zo blijf doorgaan, zal je **jezelf te schande maken**.

syensyen ww. verlegen zijn. *A e syensyen, dat' meki a no e kon pe furu sma de.* Ze is **verlegen**, daarom komt ze niet waar veel mensen zijn. VAR.: syen.

syinsyart znw. katapult. VAR.: sinsyart. VAN ENG: slingshot.

syobu ww. duwen, porren, stoten. *Te yu de na ondro wowoyo, den sma e syobu yu fu ala sei.* Als je op de markt bent, **duwt** men je van alle kanten. ZIE: syobusyobu.

syobusyobu ww. meerdere malen duwen of stoten.

A meti no ben man go ini a saka, ma a syobusyobu en te leki a go. Hij kon het vlees niet in de zak krijgen, maar hij **bleef duwen** totdat het lukte.

syoro znw. kant van een rivier of van de zee, wal, oever. *Fu di a watra ben sek'seki tumsi ini a liba, den boto tan na syoro.* Omdat de rivier onstuimig was, bleven de boten aan **wal**. ZIE: sekanti; libakanti; watrasei. VAN ENG: shore.

syòt znw. borrel, shot. *Fa mi dringi tu syòt Borgoe, dan ala mi ede waiwai.* Omdat ik twee **shots** Borgoe hebt gedronken, ben ik licht in het hoofd.

syow₁ ww. sjouwen. *Yu kan syow a tas gi mi na oso?* Kun je de tas voor me naar huis **sjouwen**? ZIE: tyari.

syow₂ znw. schouwspel, spektakel, show. *Gi suma yu e meki syow?* Voor wie maak je zo'n **spektakel**?

syowman znw. sjouwer, (vracht)drager.

syurkoro znw. zuurkool.

syuru bnw. kan makkelijk losgeraakt worden of uit elkaar vallen. *Oma wiwiri syuru.* *A e fasi bos'bosu na a kankan.* Oma's haar is **aan het uitvallen**. Het blijft bij bosjes in de kam zitten. *A meti bori te a syuru.* Het vlees is gekookt totdat het **uit elkaar valt**.

syusyu

- 1) znw. gefluister. *Ala dei te mi e kon na wroko mi e yere syusyu syusyu.* *Mi sabi taki den e taki sma sani.* Elke keer wanneer ik aan het werk kom, hoor ik **gefluister**. Ik weet dat ze daar over anderen zitten te roddelen.
- 2) ww. fluisteren.

T - t

tabaka znw. tabak. *Nicotiana tabacum* (*Solanaceae*).

tabiki znw. riviereiland. ZIE: tabiki.

tafra

- 1) znw. tafel. ZIE: sturu.
- 2) znw. overvloedige maaltijd met verschillende spijzen en dranken, feestmaal. *Di Oom Harry tapu feifitenti yari a gi wán bigi tafra.* Toen Oom Harry vijftig werd heeft hij een groot **feestmaal** gehouden. ZIE: fesa.

tai₁

- 1) ww. vastbinden, vastzetten. *Tai a dagu na a keti, meki a no lon go na strati.* **Leg** de hond aan de ketting zodat hij niet de straat op gaat. *Mi o tai mi amaka na ondro a bon bika a waran na in'sei.* Ik zal mijn hangmat onder de boom **vastbinden** omdat het binnen te warm is. *Mi no*

man opo a batra disi. *Suma tai a batra so?* Ik krijg deze fles niet open. Wie heeft hem zo **stevig dichtgedraaid**? VAN ENG: tie.

- 2) ww. vastgezet zijn, vastgebonden zijn. *A boto tai na wan bon.* De boot is **vastgebonden** aan een boom.

tai₂ bnw. strak, taai. *Mi no man nyan den kuku disi.* *Den tai.* Ik kan deze koeken niet eten. Ze zijn te **taai**. ANT: syuru. ZIE: tranga. VAN NL: taai.

taigi ['taⁱ gi / 'teⁱ gi] ww. vertellen, mededelen, zeggen aan. *A boi disi no e ferstan san yu e taigi en.* Deze jongen begrijpt niet wat je hem **zeft**. *Go luku efu omu abi suku, dan yu kon taigi mi wantron.* Ga kijken of de Chinees suiker heeft en kom het me dan meteen **vertellen**. ZIE: ferteri; taki₁.

taitai

- 1) *znw.* spullen die bijeen gebonden zijn in een doek. *Fosi den umasma ben e meki wan taitai fu den was'krosi dan den tyari en tapu den ede.* Vroeger maakten de vrouwen een **bundel** van het wasgoed en droegen deze op hun hoofd.
- 2) *znw.* spullen, bezit. *Mi taigi en fu piki en taitai dan a gwe.* Ik heb hem gezegd om zijn **spullen** te pakken en te vertrekken. ZIE: pototo; bagasi; lai₁; samasama.

tak' *vw.* dat. ZIE TREFWOORD: taki₂.

taki₁

- 1) *ww.* zeggen, praten, spreken. *Den taki dat' den o kon tu yuru.* Ze hebben **gezegd** dat ze om twee uur zullen komen. ZIE: taigi; ferteri; piki₁.
- 2) *znw.* manier van spreken of uitspraak. *Yu e yere na a taki fu en tak' en a no wan Srananman.* Je hoort aan zijn **uitspraak** dat hij geen Surinamer is. *Na a taki fu en yu kan tasi tak' a man disi wani meki kenki kon.* Je kan aan zijn **manier van spreken** merken dat hij veranderingen voorstaat.

hari taki *ww.* tegenspreken, bekvechten. *A pikin disi lobi fu hari taki nanga en m'ma.* Dit kind houdt ervan om haar moeder **tegen te spreken**. *Heri dei den tu frow disi e hari taki nanga makandra.* Deze vrouwen **bekvechten** de hele dag.

puru taki *ww.* uiten. *Den sani san a man disi puru taki, no bun fu taki baka.* De dingen die deze man **uit**, zijn niet goed om te herhalen.

taki baka *ww.* herhalen. *I no abi fu taki baka san mi taki.* Je hoeft niet te **herhalen** wat ik gezegd heb.

wani taki *ww.* beteken. *Mi no sabi san a wani taki nanga dati.* Ik weet niet wat hij daarmee **betekent**.

taki₂ *vw.* dat. *Yu denki taki yu o man du en?* Denk je **dat** je het kunt doen? SYN: dati₂.

taki₃

- 1) *znw.* tak (van een boom). *Kapu a taki fu a bon.* Kap de **tak** van de boom. ZIE: tiki.
- 2) *znw.* twijg, takje (b.v. van peterselie of soepgroente). *Tide den ben seri supuwiri feifi taki ini wan bosu fu banknotu.* Vandaag verkochten ze een bosje van vijf **takjes** soepgroente voor vijftig cent.

taki leti eerlijk zijn, de waarheid zeggen. ZIE TREFWOORD: leti₃.

taki mofo in de winti cultuur is het een gebed uitspreken. ZIE TREFWOORD: mofo.

taki odi groeten, de groeten doen. ZIE TREFWOORD: odi.

taki tangi danken. ZIE TREFWOORD: tangi.

taki wan mofo zijn zegje doen. ZIE TREFWOORD: mofo.

takiman *znw.* woordvoerder, spreker. *Wan pisten Karl brada ben de takiman fu lanti.* Voor een tijdje was Karls broer **woordvoerder** van de

regering. *Te wi o hori a campagne, un mu suku wantu bun takiman.* Wanneer we de campagne houden, moeten we enkele goede **sprekers** hebben.

Takitaki *znw.* andere benaming voor Sranan Tongo (wordt door Surinamers als minachtend ervaren).

takru

- 1) *bnw.* slecht, kwalijk, laaghartig. *A frow disi takru.* A *kiri en eigi man.* Deze vrouw is **slecht**. Ze heeft haar eigen man gedood. ANT: bun.
- 2) *bnw.* lelijk. *Mi no feni a tas disi moi.* A *takru.* Ik vind deze tas niet mooi. Hij is **lelijk**. ANT: moi.

takru-ati *bnw.* slecht, boosaardig, kwaadaardig. SYN: ogri-ati.

takruboi *znw.* eufemisme voor kanker. SYN: takrusiki.

takrudu *znw.* kwaad, slechte daden. *Efu yu no kba nanga den takrudu fu yu, yu o kisi yu strafu.* Als je niet ophoud met je **slechte daden**, zal je je straf krijgen. SYN: ogridu.

takrufasi *znw.* gemeenschap, boosaardigheid. ANT: bunfasi.

takruman *znw.* iemand met slechte manieren of karakter. ZIE: ogriman.

takrusani *znw.* spook, geest. *Esde neti mi si wan takrusani na Wanicastrati.* Ik heb gisteravond in de Wanicastraat een **spook** gezien. SYN: takruyeye. ZIE: winti₂; yorka; leba; bakru.

takrusiki *znw.* eufemisme voor kanker. SYN: takruboi.

takrutitei *znw.* slanke boomboa. *Corallus enydris (Boidae).* Ook bekend als *ingisneki*.

takruyeye *znw.* demon, boze geest. SYN: ogriyeye.

tak'taki

- 1) *ww.* kletsen, babbelen. *Fa yu si den pikin doro, den bigin tak'taki na yu yesi.* Zodra de kinderen thuis komen, beginnen ze honderduit te **babbelen**.
- 2) *znw.* geklets, gepraat, praatjes, gebabbel. *A tak'taki fu den pikin e law mi.* Dat **gepraat** van de kinderen maakt me gek.

tamalen *znw.* tamarinde. *Tamarindus indica (Caesalpiniaceae).* VAR.: tamaren.

tamanuwa *znw.* reuzenmierener. *Myrmecophaga tridactyla (Myrmecophagidae).* ZIE: mirafroiti; likanu.

tamara *bw.* morgen (na heden). *Yu no mu broko yu ede gi tamara.* Je moet je niet bezorgd maken over **morgen**. *Tamara mi o kon luku yu.* **Morgen** kom ik je opzoeken. ZIE: tide; esde.

tra tamara *bw.* overmorgen.

tamaren *znw.* tamarinde. ZIE TREFWOORD: tamalen.

tan₁

- 1) *ww.* blijven. *Pe yu tan so langa?* Waar ben je zo lang **gebleven**?
- 2) *ww.* wonen, verblijven. *Pe yu e tan?* Waar **woon** je? SYN: libi₁.

- 3) ww. logeren. *Di mi go na Paramaribo, mi ben tan na YWCA.* Toen ik in Paramaribo was, **logeerde** ik bij de YWCA. *Te mi go na Ptata, mi o tan nanga mi swagri.* Als ik naar Nederland ga, zal ik bij mijn zwager **logeren**.
- 4) ww. blijven, doorgaan met. *Wins' yu e fon a boi, a e tan du ogri.* Al zweep je de jongen, hij **blijft** toch kwaad doen.

tan abra ww. overblijven. *Poti a nyanyan san tan abra ini a ijskasi.* Zet het eten dat is **overgebleven** in de ijskast.

Tan bun! het beste ermee. *Mi e gwe. Un tan bun, yèrè!* Ik ga weg. **Het beste ermee**, hoor! (lett: **Blijven** jullie goed, hoor!) TEGENHANGER: Waka bun!

tan na baka ww. achterblijven. *Ala sma gwe. Na mi wawan tan na baka.* Iedereen is weg. Ik alleen ben **achtergebleven**.

tan₂ tussenw. uitroep van verbazing. *Tan! A no tanta Koba e kon dape de? Wacht eens!* Is dat niet tante Koba die daar aankomt?

tan aka blijven zitten (op school), niet bevorderd zijn tot de volgende klas. ZIE TREFWOORD: aka₁.

tan na ai wakker blijven, opletten. ZIE TREFWOORD: ai₁.

tan na baka achter blijven. ZIE TREFWOORD: baka₃.

tan poko blijven zitten, niet over gaan. ZIE TREFWOORD: poko.

tan poko Jantje zittenblijver. ZIE TREFWOORD: poko.

tan sidon blijven zitten (op school), niet over gaan. ZIE TREFWOORD: sidon.

tan tiri stil blijven, zwijgen, stilstaan (van een uurwerk). ZIE TREFWOORD: tiri₁.

tanbun znw. weldaad, nuttigheid. *Fu dringi dresi na wan tanbun fu yu skin.* Het drinken van medicijn is een **weldaad** voor het lichaam.

tanga znw. benaming voor verschillende soorten tangen, plijer (SN).

tangi znw. dank, dankbaarheid. *Den pikin fu tide no sabi san na tangi.* De kinderen van tegenwoordig kennen geen **dankbaarheid**. *Tangi fu bun na kodya.* Stank voor **dank** krijgen.

taki tangi ww. danken, bedanken. *A no taki a frow tangi srefi dan a gwe.* Hij **bedankte** de vrouw niet eens maar ging weg.

tangitangi bw. alstublieft, met beleefdheid vragen. *Mi e begi yu tangitangi, poti a pikin gi mi na skoro.* Kunt u **alstublieft** het kind voor me naar school brengen? GEBRUIK: Wordt gebruikt bij een dringend verzoek.

tanpe ZIE TREFWOORD: tanpresi.

tanpresi znw. woonplaats, verblijfplaats. *Mi brada no drai kon baka na Sranan bika a feni wan bun tanpresi na Ptata.* Mijn broer keerde niet terug naar Suriname omdat hij een goede **verblijfplaats** in Nederland had gevonden. VAR.: tanpe.

tanta

1) znw. tante. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

2) znw. een grote dikke vrouw.

tanteri ww. treiteren, tergen, provoceren. *Ala yuru a man disi e kon tanteri mi!* Deze man komt me telkens weer **lastig vallen!**

tap'ai-wiwiri znw. wenkbrauw.

tap'bere pikin laatste kind. ZIE TREFWOORD: pikin₂.

tap'futu znw. wreef. ZIE: futu.

tap'sei

1) bw. bovenkant. ANT: ondrosei. ZIE: sodro.

2) znw. bovenop, bovenwaarts, het binnenland van Suriname. *Sma na tap'sei e uku nanga lin.* In **het binnenland** vissen de mensen met een vislijn.

tapu₁

1) ww. dichtdoen, dichtmaken, sluiten. *Tapu den fensre te a alen e kon.* **Doe** de ramen **dicht** als het regent. *Ala den bangi e tapu tu yuru.* Alle banken **sluiten** om twee uur. ZIE: sroto.

2) bnw. dicht, gesloten. *A strati tapu gi ala oto.* De straat is voor alle auto's **afgesloten**. ANT: opo₁.

3) ww. dekken, bedekken, afdekken. *Tapu a nyanyan nanga wan duku.* **Dek** het eten met een doek **af**.

4) ww. steriliseren. *Di a kisi a di fu siksi pikin, a aksi datra fu tapu en fu a no kisi moro.* Nadat ze haar zesde kind gekregen had, vroeg zij de dokter om haar te **steriliseren**.

naki tapu ww. dichtslaan. *Mi skreki wiki di a doro naki tapu.* Ik schrok wakker toen de deur **dichtsloeg**.

wai tapu ww. dichtwaaien. *Aka a doro fu a no wai tapu.* Zet de deur op de haak zodat hij niet **dichtwaait**.

tapu₂

1) ww. overvallen, weerhouden, beletten. *Alen tapu mi na pasi.* De regen heeft me onderweg **overvallen**.

2) ww. ophouden. *Tapu nanga a sani san yu e du!* **Houd** daarmee **op!** SYN: kaba.

3) ww. ervan weerhouden, tegenhouden. *Yu mu tapu den pikin meki den no prei na strati.* Je moet de kinderen **ervan weerhouden** om op straat te spelen. SYN: ori.

4) znw. amulet, magisch medicijn dat moet beschermen tegen kwaad. *Mi omu abi wan tapu na en skin taki no wan sma kan sutu en nanga wan gon.* Mijn oom heeft een **magisch amulet** die hem beschermt, zodat niemand hem kan neerschieten. GEBRUIK: het kan gedronken worden of gedragen als amulet om je lichaam te beschermen, of kan het geplaatst worden op een erf, of huis, of elders.

tapu₃ voorz. op, bovenop. *A nyanyan de tapu a tafru.* Het eten staat **op** tafel. ANT: ondoro.

tapu bro sterven. ZIE TREFWOORD: bro.

tapu pasi versperren. ZIE TREFWOORD: pasi.

tapu skreki angst inboezemen. ZIE TREFWOORD: skreki₁.

tapu wan sma bowtu op schoot. ZIE TREFWOORD: bowtu₁.

tapu wan sma mofo iemand de mond snoeren, het zwijgen opleggen. ZIE TREFWOORD: mofo.

tapu-ai-wiwiri *znw.* wenkbrauw. (variant van *tap'ai-wiwiri*).

tapun *znw.* deksel.

tara

- 1) *znw.* teer, pek.
- 2) *ww.* teren. *Fosi yu saka den kokro, yu mu tara den.* Voordat je de duikers neerlaat, moet je ze eerst **teren**.
- 3) *bnw.* kleverig. (variant van *taratara*).

taratara

- 1) *bnw.* kleverig, plakkerig.
- 2) *ww.* kleverig maken. *Luku bun te yu e nyan sterapra tak' a no taratara yu mofo.* Let op bij het eten van een sterappel dat je mond niet **kleverig word**t. *VAR.: tara.*

taratitei *znw.* bepaald soort gouden of zilveren ketting.

Tata *aanspr.vorm.* vader, voorouder. *Wi Tata na heimat... Onze Vader* die in de hemel zijt...
GEBRUIK: Aanspreektitel voor een vooraanstaand persoon. In de kerktaal wordt het gebruikt voor God. ZIE: Pa; Ba₁; Ma₁; Sa₁. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

taya *znw.* plant met grote bladeren en eetbare wortelen. *Xanthosoma (Araceae)*.

tayawiwiri *znw.* tajerblad, groentesoort met grote bladeren. *Xanthosoma sagittifolium (Araceae)*.

te₁

- 1) *vw.* als, wanneer. *Tamara te mi kmopo fu wroko, mi o krin a prasi.* **Wanneer** ik morgen van het werk kom, zal ik het erf schoonmaken. ZIE: di.
- 2) *vw.* totdat. *A pikin furu a kan nanga watra te a lon abra.* Dat kind vulde de kan met water **totdat** hij overliep.
- 3) *voorz.* tot, tegen, in. *Mi no man wakti tapu yu te tamara mamanten!* Ik kan niet **tot** morgenochtend op je wachten! *Mi kan bai dya? Iya, ma kon te bakadina.* Kan ik hier iets kopen? Ja, maar kom **in** de middag. *Den man kon te mindrineti.* De mannen zijn **tegen** middernacht aangekomen.

te₂ *znw.* thee. ZIE: fayawatra.

te leki totdat, dat. ZIE TREFWOORD: leki₃.

têgo *bnw.* eeuwig. *Na heimat un sa abi têgo prisiri.* In de hemel wacht ons **eeuwige** blijdschap.

fu têgo *bw.* voor eeuwig, in eeuwigheid. *A lobi san mi abi gi yu o tan fu têgo.* Mijn liefde voor jou is **voor eeuwig**.

teki

- 1) *ww.* nemen, wegnemen. *Suma teki den sani dya?* Wie heeft die dingen hier **weggenomen**?
- 2) *ww.* kiezen, uitkiezen. *Suma yu denki tak' den o*

teki leki president? Wie denk je dat ze als president zullen **kies**zen?

go teki *ww.* halen, ophalen. *Mi mus go teki mi boi na skoro.* Ik moet mijn zoon van school **halen**.

teki abra

- 1) *ww.* overnemen. *Brada, mi weri! Yu teki abra.* Broeder, ik ben moe! **Neem** het van me **over**.
- 2) *ww.* veroveren. *Fosi den ingrisman ben abi Sranan, ma dan den bakra teki a kondre abra.* Vroeger was Suriname in bezit van de Engelsen, maar toen **veroverden** de Nederlanders het land.

teki dia futu snel weggaan. ZIE TREFWOORD: dia.

teki dopu zich laten dopen. ZIE TREFWOORD: dopu₁.

teki faya vlam vatten. ZIE TREFWOORD: faya₁.

teki na ati iets ter harte nemen. ZIE TREFWOORD: ati₁.

teki pasi weggaan. ZIE TREFWOORD: pasi.

teki prati bij iets betrokken zijn, deel uitmaken van iets. ZIE TREFWOORD: prati.

teki refrensi wreken. ZIE TREFWOORD: refrensi.

teki skoro onderwijs genieten. ZIE TREFWOORD: skoro.

teki spoiti injectie krijgen. ZIE TREFWOORD: spoiti.

teki wan besroiti een beslissing nemen. ZIE TREFWOORD: besroiti.

teki wan koiri een wandeling maken. ZIE TREFWOORD: koiri.

teki waran verwarmen. ZIE TREFWOORD: waran.

telo *znw.* gebakken cassave.

temre

- 1) *ww.* iets maken uit hout, timmeren. *Mi o temre wan bangi poti na sei oso.* Ik zal een (**houten**) bank **maken** en naast het huis zetten.
- 2) *ww.* hameren. *Heri bakadina birman ben temre sani ini a oso fu en.* De hele middag was buurman bezig te **hameren** in zijn huis. *Michael lobi temre tapu a tafra te wi e singi.* Michael houd ervan om op de tafel te **hameren** als we zingen. ZIE: ambra.

temreman₁ *znw.* timmerman. *Odo: Temreman oso no abi bangi.* Spreekwoord: Je vindt geen bank in het huis van de **timmerman** (d.w.z. je eigen zaken verwaarlozen).

temreman₂ *znw.* verzamelnaam voor verschillende spechten, klimvogel en muisspechten. (*Dendrocolaptidae*); (*Picidae*).

ten *znw.* tijd. *Tide mi no abi ten fu kon na yu.*

Vandaag heb ik geen **tijd** om bij jou te komen.

ala ten *bw.* altijd, voortdurend. *Fa a e kon dati ala ten yu e kon lati na wroko?* Hoe komt het dat je **altijd** te laat op het werk komt? *ANT: noiti.* ZIE: têgo.

iniwan ten *bw.* op elk moment. *Luku bun! A baas kan kon iniwan ten.* Kijk uit! De baas kan **op elk moment** komen

ten na ten *bw.* allang.

wan ten *bw.* eens, op een keer. *Wan ten wi o miti baka.* **Eens** zullen we elkaar weer ontmoeten.

tenti *znw.* tent, afdak. *Fu a friyaridei den bow wan tenti ini a dyari fu den sma kan dansi.* Voor het

verjaardagsfeest bouwden ze op het erf een **afdak** waaronder men kon dansen. ZIE: afdaki; kampu.

-tenti *achterv.* een achtervoegsel bij tweecijferige getallen die op nul eindigen (b.v. 20, 30, enz.) behalve tien.

tentiboto *znw.* een overdekte boot.

tepatu *znw.* theepot, ketel. SYN: ketre.

teptep *znw.* eenvoudige slipper met houten zool die van boven van een rubberen band is voorzien. (De naam komt van het geluid dat ze maken als men loopt.). SYN: klompu.

tere *znw.* staart (ook figuurlijk). *Mi no e tyari no wan tere na mi baka.* Ik neem niemand met me mee (lett: ik neem geen **staart** achter me). *A tori disi abi wan tere.* Dit verhaal heeft een **vervolg**.

abi tere *ww.* gevolgen hebben. *Mi no e fertrow a tori disi.* *A mus abi wan tere.* Ik vertrouw deze zaak niet. Het zal wel **gevolgen hebben**.

pisi na en tere *ww.* iemand uitschelden. SYN: kosi₁; sanga-banga.

teri

1) *ww.* tellen, optellen, uittellen, neertellen, rekenen. **Teri** *omeni eksi de ini a manki.* **Tel** even hoeveel eieren er in de mand zitten. *Di a wrokoman go fu go teki en pai, a baas teri aititenti dusun golu gi en.* Toen de arbeider ging om zijn loon te ontvangen, **telde** de baas tachtigduizend gulden voor hem **uit**.

2) *ww.* gelden, van belang zijn. *Den man disi e du leki a wèt no e teri gi den.* Deze mannen doen alsof de wet niet voor hen **geldt**. *A no abi trobi efu yu gudu, san e teri na efu yu gesontu nomo.* Het maak niet uit dat je rijk bent, **belangrijk** is of je gezond bent.

3) *ww.* achten, waarderen, respecteren. *Wan pikin man leki mi no e teri gi den bigidagu dati.* Een kleine man als ik wordt niet **gerespecteerd** door die rijkelui. *Tra pikin kan teki wan eksempe na a boi disi, fa a e teri bigisma.* Andere kinderen kunnen het voorbeeld van deze jongen volgen. Hij **behandelt** ouderen **met eerbied**.

teri luku *ww.* berekenen, nagaan, natellen, uitrekenen. *Fosi yu bow wan oso, yu mus teri luku efu a moni fu yu sari.* Voordat je een huis bouwt, moet je **berekenen** of je genoeg geld hebt. *Teri luku gi mi efu a pikinmoni san a sneisi gi mi bun.* **Tel** even voor me **na** of het kleingeld klopt dat de Chinees mij gegeven heeft.

tesi₁

1) *ww.* proeven, smaken. *Tesi en fu si efu a abi suku.* **Proef** even om te zien of het zoet genoeg is.

2) *znw.* smaak. *A nyanyan abi wan switi tesi tide.* Het eten smaakt lekker vandaag (lett: heeft een lekkere **smaak** vandaag).

tesi₂

1) *znw.* beproeving. *A siki san mi ben siki ben de wan hebi tesi.* Die ziekte van me was een zware **beproeving**. ZIE: problema; trobi.

2) *ww.* verleiden, verlokken, op de proef stellen. *Didibri tesi Yesus fotenti dei langa.* De duivel heeft Jezus veertig dagen lang **beproeft**.

poti na tesi *ww.* op de proef stellen, verzoeken. *Na poti den wani poti mi na tesi fu meki mi hori a someni moni dan mi abi furu paiman.* Ze willen me **verzoeken** door mij zoveel geld te laten bewaren terwijl ik vele schulden heb. SYN: tyari kon na tesi.

tide *bw.* vandaag. ZIE: esde; tamara.

tide aiti dei *bw.* vandaag over een week.

tide neti *bw.* vanavond, vannacht. SYN: dineti.

tidetide *znw.* gifkikker. *Phyllobates trivittatus (Dendrobatidae).*

tif'ati *znw.* kiespijn, tandpijn. (variant van *tifi-ati*). **tifi**

1) *znw.* tand, kies. SPEC: fes'tifi; bakatifi; aitif; ukutifi; matatifi.

2) *znw.* kunstgebit. *Te neti te mi granm'ma e go sribi, a e puru en tifi poti ini wan grasi nanga watra.* 's Avonds als mijn oma naar bed gaat, legt ze haar **kunstgebit** in een glas water.

broko tifi *znw.* gebroken tand of kies.

kaw tifi

1) *ww.* tandenknarsen.

2) *ww.* iemand op zijn nummer zetten. *A boi ben denki fu bruya mi. Ne mi no kaw tifi gi en fu tu sensi.* De jongen dacht me te misleiden. Toen heb ik hem niet zuinig **op zijn nummer gezet**.

piri tifi

1) *ww.* lachen. *Heri dei a pikin disi e waka e piri en tifi.* De hele dag loopt dit kind te **lachen**. SYN: lafu. ZIE: pir'tifi.

2) *ww.* grijnzen. *Di a keskesi go didon ini a olo, a piri en tifi.* Toen de aap in de kuil ging liggen, **grijnsde** hij.

pori tifi *znw.* rotte tand of kies.

tifi-ati *znw.* kiespijn, tandpijn. VAR.: tif'ati.

tifidatra *znw.* tandarts.

tigri₁

1) *znw.* jaguar. *Panthera onca (Felidae).* Ook bekend als *penitigri*.

2) *znw.* poema, Amerikaanse leeuw. *Puma concolor (Felidae).* Ook bekend als *reditigri*.

tigri₂ *ww.* kietelen, kittelen.

tigri-aka *znw.* sierkuifarend. *Spizaetus ornatus (Accipitridae).*

tigrikati *znw.* ocelot. *Leopardus pardalis (Felidae).* Ook bekend als *hei-tigrikati*. ALGEMEEN: tigri₁.

tigriman *znw.* mannetjes zangvogel in zijn tweede ontwikkelingsfase. ZIE: yong'man; repman.

tigriwinti *znw.* een bosgeest behorend tot de kromantigeesten die zich manifesteert als een tijger. SYN: dyebri.

tiki

1) znw. stok, staak. *Teki wan tiki dan yu e hari wan dyompofutu ini a santi*. Neem een **stok** en teken een hinkelbaan in het zand. ZIE: taki₃.

2) ww. iemand met een stok slaan. *Efu un no sidon pî, mama o kon tiki unu*. Als jullie niet rustig zitten, zal mama jullie **met een stok** komen slaan.

tikotiko znw. hik. *Tikotiko hori en wan langa pisten kba*. Hij heeft al een hele tijd de **hik**.

tin telw. tien. ZIE TABEL BIJ: nomru.

di fu tin rangtelw. tiende.

tinadri telw. dertien. ZIE TREFWOORD: tin-na-dri.

tingatinga [ˈtiŋ ga ˈtiŋ ga] ww. voortsukkelen, met moeite lopen. *A no oma mi si e tingatinga kon drape?* Is dat oma niet die ik daar **met moeite** zie lopen?

tingi [ˈti ŋi]

1) ww. stinken, laten stinken. *A dede alata ben tingi a heri oso*. Het hele huis **stank** naar de dode rat.

2) znw. stank. *Mi no man nanga a tingi fu den dot'wagi*. Ik kan niet tegen de **stank** van de vuilniswagens.

3) bnw. stinkend. *Furu sma no lobi kweki bokoboko bika den feni tak' na wan tingi meti*. Veel mensen fokken niet graag bokken omdat men vind dat ze **stinken**.

tingifowru znw. gier. (*Cathartidae*). Er zijn verschillende soorten gieren in Suriname, m.n. de koningsgier, of *granman-tingifowru*, de zwarte gier, of *blaka-edede tingifowru*, de roodkopgier, of *redi-edede tingifowru*, en de grote- en kleine-geelkopgier, of *geri-edede tingifowru*.

tingifowru-aka znw. geelkopcaracara. *Milvago chimachima (Falconidae)*.

tinkoko znw. stelt.

tin-na-aiti telw. achttien.

tin-na-dri telw. dertien. VAR.: tinadri.

tin-na-feifi telw. vijftien.

tin-na-fo telw. veertien.

tin-na-neigi telw. negentien.

tin-na-seibi telw. zeventien.

tin-na-siksi telw. zestien.

tinpasi znw. kruispunt. ZIE: uku₁.

tiri₁

1) bw. rustig. *A boi disi no lobi taki. A lobi fu sidon tiri na wan sei*. Deze jongen houdt niet van praten. Hij zit liever **rustig** aan de kant.

2) bnw. stil. *A birti fu mi tiri. Sma no e meki dyugudyugu dape*. De buurt waar ik woon is **rustig**. Men maakt er geen kabaal. ZIE: dyugudyugu; opo-opo; bradyari.

tan tiri ww. stil blijven, zwijgen, stilstaan (van een uurwerk). *A m'ma bari den pikin fu den tan tiri fu a kan yere san den e taki na radio*. De moeder zei tegen de kinderen **stil te blijven** zodat ze kon horen wat er door de radio omgeroepen werd. *Efu yu no gi a oloisi keti, a o*

tan tiri. Als je de klok niet opwindt, gaat hij **stilstaan**.

tiri₂

1) ww. besturen, regeren, leiden. *Den man di mus tiri a kondre now, kisi wan hebi wroko na den tapu*. De mensen die het land nu moeten **besturen**, hebben een zware taak op zich genomen. ZIE: rigeri.

2) znw. bewind, regering. *A tiri fu Sranan de na anu fu Nieuw Front*. Het **besturen** van Suriname is in handen van het Nieuw Front. *Fosi 1975 Sranankondre ben de ondro a tiri fu Holland*. Voor 1975 was Suriname onder het **bewind** van Nederland. ZIE: lanti.

tiriman znw. leider.

titei

1) znw. touw, draad, snaar.

2) znw. liaan. (variant van *busititei*).

3) znw. spier, pees. *Fa mi waka so fara esde, dan ala den titei fu mi futu kon span*. Doordat ik gisteren zo ver heb gelopen, zijn alle **spieren** in mijn voeten gespannen.

4) znw. bloedvat. (variant van *brudutitei*).

5) ww. winnen. *Yu no man titei mi nanga swen. Mi na owru swenman*. Je zal niet van me kunnen **winnen** met zwemmen, ik heb vroeger veel gezwommen. GEBRUIK: meer gebruikt door jonge mensen. SYN: fon; wini.

hari neki titei ww. schreeuwen, zich ergeren. *Yu no abi fu hari yu neki titei nanga a boi. A no e go arki yu*. Je hoeft niet tegen de jongen te **schreeuwen**, hij luistert toch niet naar je.

titei dyompo ww. spierverrekking oplopen. *Di mi misi fu skopu a bal, a titei fu mi bowtu kon dyompo*. Toen ik de bal miste, heb ik een **spierverrekking** aan mijn dijbeen **opgelopen**.

titeisneki znw. bepaald soort slang. *Oxybelis soorten (Colubridae)*.

tnapu ww. staan. *Teki wan sturu gi mi. Mi no man tnapu moro*. Haal even een stoel voor me. Ik kan niet langer **staan**. ANT: sidon. VAR.: knapu; snapu.

opo tnapu

1) ww. opstaan. *Ala sma mus opo tnapu te President kon ini a kamra*. Iedereen moet **opstaan** wanneer de president de kamer binnenkomt.

2) ww. rechtop zetten. *Opo a banabon tnapu, kraka en, dan yu e poti doti gi en. Zet de bananeboom recht op*, zet er een stut bij en doe er wat aarde omheen.

tobo znw. tobbe.

todo znw. kikker, pad. *O. Salienta. A switi no todo*. Gezegde: Het is erg lekker! SYN: dyompometi.

todobere znw. kikkervisje. *Orde Salienta*.

tododyaki znw. paradoxale kikker. *Pseudis paradoxa (Pseudidae)*.

todoprasoro znw. paddestoel. (*Fungi families*).

todosneki *znw.* bepaald soort slang. *Xenodon soorten (Colubridae).*

tòf

- 1) *bnw.* misdadig, gemeen. *A boi denki tak' a tòf. Dat' meki a e taki sani san e afrontu Gado nanga libisma.* De jongen denkt dat hij **een zware jongen** is. Daarom doet hij uitspraken waarmee hij God en de mensen beledigt.
- 2) *bnw.* heldhaftig, dapper, geweldig. *Den skowtu ben e frede fu broko go ini a oso. So den seni den moro tòf man fu den go.* De agenten waren bang om het huis te bestormen. Daarom stuurden ze hun **dapperste** mannen.
- 3) *bnw.* moeilijk. *Mi howpu taki yu feni a wroko bun. Disi ben de wan tòf dyap.* Ik hoop dat je tevreden bent met het werk. Dit was een **moeilijke** taak. SYN: tranga. VAN ENG: tough.

tofru *ww.* toveren, goochelen. ZIE: bonu.

tofruman *znw.* tovenaar, goochelaar.

tofruwroko *znw.* toverij, magie. ZIE: wisi.

tog *bw.* toch. ZIE TREFWOORD: toku.

toittoi *znw.* penis. SYN: pipi; toitoi.

toke *znw.* parelhoen. *Numida meleagris (Numididae).*

toko *znw.* ruzie. *Birfrow abi wan toko nanga mi.* Mijn buurvrouw heeft **ruzie** met me. SYN: trobi.
psa wan toko *ww.* ruzie maken. *Mi mama nanga mi papa psa wan toko tide mamanten.* Mijn ouders hebben vanmorgen **ruzie gemaakt**. SYN: meki trobi.

tokotoko

- 1) *znw.* modder, klei. *Nanga tokotoko den ingi e meki den prapi.* De Indianen maken hun kruiken van **klei**.
- 2) *bnw.* modderig. *A pasi tokotoko fa a alen kon.* De straat is **modderig** vanwege de regen.
- 3) *ww.* bemodderen, modderig maken. *Efu den no figi den futu fosi den kon in'sei, den o tokotoko a oso.* Als ze hun voeten niet vegen voordat ze binnenkomen, zullen ze het huis **modderig maken**.

toku *bw.* toch. *Mi gi yu mi karta fu go na a kino, ma toku yu no go.* Ik heb je mijn kaart gegeven om naar de bioscoop te gaan, maar je bent **toch** niet gegaan. VAR.: tog. VAN NL: toch.

toli *znw.* penis. SYN: pipi; toitoi.

tomati *znw.* tomaat. *Lycopersicon esculentum (Solanaceae).*

tomatibon *znw.* tomatenplant. *A tomatibon no ben kisi nofo son, dat' meki den froktu fu en kruwa.* De **tomatenplant** kreeg niet genoeg zon, daarom zijn de vruchten klein gebleven.

tompu *znw.* stomp (van een boom), stronk. *Kapu a bon trowe, ma un mu libi a tompu.* Hak de boom om, maar laat de **stronk** staan. VAR.: stomp.

tonbangi *znw.* balie, toonbank. *Fu di suku kon pina ini a kondre, meki den sneisi e kibri en*

baka a tonbangi. Omdat suiker schaars is in het land, houden de Chinese winkeliers het achter de **toonbank**. VAN NL: toonbank.

tongo

- 1) *znw.* tong. *Te a psa yu tongo, yu no e tesi a switi fu en moro.* Als het over je **tong** is, proef je die lekkere smaak niet meer.
 - 2) *znw.* taal. *Lanti naki wan wèt tak' na so yu mus skrif i a tongo.* Door de overheid is een staatsbesluit gepubliceerd over de spelling van de **taal**.
 - 3) *ww.* tongzoenen, Franse kus.
- gi tongo** *ww.* ontzettend hard huilen of schreeuwen. *A baby fu yu no e meki spotu. A e gi tongo te angri e kiri en.* Die baby van jou meent het echt. Hij **huilt ontzettend hard** als hij honger heeft. SYN: krei; bari krei.

naki en tongo *ww.* smakken met lippen of tong.

tonki *znw.* drijftol.

tonton₁ *znw.* knoedel gemaakt van geraspte groene banaan.

tonton₂ *znw.* hersens. ZIE TREFWOORD: edetonton.

tori

- 1) *znw.* verhaal, vertelling. VAN ENG: story.
- 2) *znw.* geval, situatie, aangelegenheid, kwestie. *Na begi wawan kan yepi ini a tori disi.* Alleen gebed kan in deze **situatie** helpen.
- 3) *ww.* verraden. *Domri ferteri unu fa Yudas tori Yesus.* De dominee vertelde ons hoe Judas Jezus heeft **verraden**. SYN: seri.

gi tori

- 1) *ww.* verhalen vertellen. *Granmama gi den pikin tori fa a ben de fosten.* Grootmoeder **vertelde** de kinderen **verhalen** van vroeger.
- 2) *ww.* iemand op zijn nummer zetten (de mond snoeren). *Di a man ben wani du ferferi, a frow gi en tori.* Toen de man lastig wilde doen, heeft de vrouw hem **op zijn nummer gezet**. SYN: poti tapu en presi; tapu mofo.

n'e gi tori

- 1) *ww.* goed (lett: geeft geen verhaal). *Yu mu bai a ferfi na Keisistrati. A ferfi fu a man dati n'e gi tori.* Koop het in de Keizerstraat. De verf van die man is **prima**. SYN: bun.
- 2) *ww.* niet met zich laten spotten. *Mi p'pa tranga. A n'e gi tori, yèrè!* Mijn vader is sterk. Hij **laat niet met zich spotten!**

koti wan tori *ww.* een verhaal of gesprek beëindigen. *Di a sani kon dyugudyugu, Waldi koti a tori.* Toen de situatie uit de hand liep, **beëindigde** Waldi **het gesprek**. SYN: kiri a tori.

toriman *znw.* verrader, verklikker.

toti ZIE TREFWOORD: totitoti.

totitoti *bnw.* heel klein. ZIE: pikin₁. VAR.: toti.

tra

- 1) *bnw.* andere. *Pe yu poti den tra bruku fu mi?* Waar heb je mijn **andere** broeken neergelegd?
- 2) *bnw.* volgend. *A oto fu mi no kon nanga a boto*

disi, ma a o kon nanga a tra boto. Mijn auto is niet met deze boot gekomen, maar hij komt met de volgende boot.

wan tra *onbep.vnw.* een andere. *Tya wan tra grasi nanga watra kon.* Breng even een ander glas water.

tra dei onlangs, laatst. ZIE TREFWOORD: dei.

tra esde eergisteren. ZIE TREFWOORD: esde.

tra fasi op een andere manier, anders. ZIE TREFWOORD: fasi₁.

tra leisi volgende keer. ZIE TREFWOORD: leisi₂.

tra sei andere kant. ZIE TREFWOORD: sei.

tra tamara overmorgen. ZIE TREFWOORD: tamara.

tra wiki volgend week. ZIE TREFWOORD: wiki₁.

tra yari volgend jaar. ZIE TREFWOORD: yari₁.

tranga

1) *bnw.* sterk, stevig. *Suma no tranga mus koni.*

Wie niet **sterk** is, moet slim zijn. *Isri tranga, ma watra e frustu en.* IJzer is **sterk**, maar door water roest het. *Den Zundapp brom na tranga brom yere. Luku omeni langa mi abi di fu mi.* Zundapp bromfietsen zijn **sterk**, hoor. Kijk hoe lang ik die van mij al heb. ANT: swaki. ZIE: steifi.

2) *bnw.* hard, taai. *A brede tranga.* Het brood is **hard**. *A meti tranga.* Het vlees is **taai**. ANT: safu.

3) *bnw.* moeilijk of tegenvallend. *Un psa wan tranga ten.* Wij hebben een **moeilijke** tijd achter de rug. *A son tranga tide.* De zon is **fel** vandaag. *A siki e gi tranga korsu.* Door deze ziekte krijgt men **hoge** koorts.

4) *bw.* hard (met veel kracht), snel, vlug. *Den boi e rei tumsi tranga.* De jongens rijden te **hard**. *A winti wai so tranga taki a trowe den bon.* De wind waaide zo **hard** dat de bomen omwaaiden. ANT: safri. ZIE: esi.

5) *bw.* hard, stevig. *A batra tapu tranga. Mi no man opo en.* De fles is **stijf** dicht geschroefd. Ik krijg hem niet open. *A postu fasi tranga ini a doti. Wi o abi fu diki en puru.* De paal zit **stevig** vast in het zand. We zullen hem moeten uitgraven.

6) *bw.* hard, luid. *A bari tranga di a masi en futu.* Hij schreeuwde **luid** toen hij zijn voet bezeerde.

7) *ww.* verharden (alleen in combinatie met *ati* en *yesi*). *A ben taigi mi kba, ma mi ben tranga mi yesi.* Hij had me al gewaarschuwd, maar ik heb niet willen luisteren (lett: ik heb mijn oor **verhard**).

tranga wiwiri haar dat moeilijk te kammen is. ZIE TREFWOORD: wiwiri.

trangabaka *znw.* VAR.: trangabaka-sneki.

1) bepaald soort slang. *Pseustes poecilonotus (Colubridae).* Ook bekend als *brokobaka*.

2) bepaald soort slang. *Pseustes sulphureus (Colubridae).*

trangabaka-sneki ZIE TREFWOORD: trangabaka.

trangabere *znw.* moeilijke stoelgang, harde ontlasting. *Efu yu e swari a sakasaka fu a*

awara, a o gi yu trangabere. Als je de vezels van de awara slikt, zul je een **moeilijke stoelgang** krijgen. *Mi bere tranga.* Ik heb een **moeilijke stoelgang**.

tranga-edede *bw.* koppig. *A boi dati tranga-edede!* Die jongen is **hardleers!** *Yu edede tranga!* Je bent **koppig!** SYN: trangayesi.

trangatranga

1) *bnw.* halfzacht, een beetje hard. *Mi no lobi nyan manya te den kon papa. Den mu trangatranga ete.* Ik houd er niet van om manjes te eten als ze al zacht zijn. Ze moeten nog **een beetje hard** zijn.

2) *bw.* dringend, ernstig, luidkeels, doordringend. *Den pikin begi Gado trangatranga fu meki den m'ma kon betre baka.* De kinderen baden **ernstig** tot God om hun moeder weer beter te maken. *Di a p'pa luku en trangatranga, a boi kon ferstan tak' a mus tapu nanga a sani san a ben e du.* Toen de vader hem **doordringend** aankeek, begreep de jongen dat hij moest ophouden met hetgeen hij deed. *Meister warskow den boi trangatranga tak' den no mus feti na skoroprasi.* De meester waarschuwd de jongens **ernstig** dat ze op het schoolplein niet mochten vechten.

trangayesi

1) *bnw.* koppig, hardleers, ongehoorzaam. *A boi disi trangayesi. A no e arki san bigisma e taigi en.* Deze jongen is **koppig**. Hij luistert niet naar volwassenen.

2) *znw.* ongehoorzaamheid, koppigheid. *A trangayesi fu a boi kon moro mofo. A mus kisi wan bun fonfon meki en ferstan kon ini en ede.* De **koppigheid** van deze jongen loopt nu de spuigaten uit. Hij moet een stevig pak slaag krijgen om hem tot bezinning te brengen.

tranga yesi *ww.* ongehoorzaam of koppig blijven, niet willen luisteren. *Den bari en someni leisi, ma a ben tranga en yesi. A no ben wani arki.* Ze hebben hem vaak gewaarschuwd, maar hij **bleef ongehoorzaam**. Hij wilde niet luisteren.

trap'trapu

1) *ww.* vertrappen. *Ini a bigi dyugudyugu den sma trap'trapu a boi di fadon.* In het grote oproer **vertraptten** de mensen de jongen die gevallen was.

2) *bnw.* vertrapte. *Di mi e kon na wroko mi feni wan trap'trapu dala.* Op weg naar het werk vond ik een **vertrapte** dollar.

trapu₁

1) *znw.* trap, ladder.

2) *ww.* trappen, op iets stampen. *A asi trapu tapu mi futu.* Het paard **trapte** op mijn voet. *Mi opo mi futu trapu a sneki na en ede.* Ik hief mijn voet op en **stampte** op de kop van de slang.

trapu psa op iemands voet trappen bij het passeren. *Te yu e sidon na kino, den sma e trapu*

psa sondo fu taki pardon. Als je in het theater zit, **trapt** men op je voet **bij het passeren** zonder pardon te zeggen.

trapu₂ *znw.* val. *Mi no sabi suma e kon ini mi oso te mi no de, ma mi o seti wan trapu gi en.* Ik weet niet wie er in mijn huis komt als ik er niet ben, maar ik zal een **val** voor hem zetten. ZIE: dyam; luru.

trarki *znw.* tralie.

sidon baka trarki *ww.* in de gevangenis zitten.

tratra *bnw.* andere, nog andere. *A man disi go na Jamaica, Trinidad nanga tratra kondre ini a kontren.* Deze man is naar Jamaica, Trinidad en **nog andere** landen in de regio geweest.

trawan *vnw.* andere, de volgende. *Yu krin a wan susu, san meki yu no krin a trawan?* Je hebt de ene schoen schoongemaakt, waarom de **andere** niet?

trefu *znw.* spijsverbod, taboe.

tri *znw.* kleine, gezouten, gedroogde vis. (*Engraulidae, Clupeidae, Sciaenidae, Ariidae, Pimelodidae*). ZIE: dreifisi; sowt'fisi.

triki₁ *znw.* list, streek. *Ala sma sabi tak' Anansi lai triki.* Iedereen weet dat Anansi vol **streken** zit.

triki₂ *ww.* met een strijkijzer strijken. *Yu mu nat'nati den krosi fosi yu kan triki den.* Je moet de kleren vochtig maken voordat je ze kan **strijken**.

triki-isri *znw.* strijkijzer.

trikiplanga *znw.* strijkplank.

tringi *ww.* aaneenrijgen. *A pikin tringi den krara meki wan moi keti fu den.* Het kind **reeg** de kralen **aaneen** tot een mooie ketting.

trobi

1) *znw.* ruzie, twist. *Yari langa den tu man disi ben abi trobi, ma a owruyari di psa den kon bun baka nanga makandra.* Deze mannen hadden jaren lang **ruzie**, maar tijdens de afgelopen Oudejaarsviering hebben ze het weer goed gemaakt.

2) *ww.* plagen, storen, lastig vallen. *No meki sowan pikin sani trobi yu.* Trek je toch niets aan van zo'n kleinigheid (lett: laat zo'n kleinigheid u niet **storen**).

koti wan trobi *ww.* bemiddelen. *Di den tu man fasi, den skowtu ben abi fu kon koti a trobi.* Toen de mannen twistten, moest de politie komen **bemiddelen**.

meki trobi *ww.* ruzie maken. *Taigi den tak' den no mus taki takru fu no wan sma, en den no mus e meki trobi.* Zeg dat ze van niemand moeten kwaadspreken en geen **ruzie maken**. ZIE: psa wan toko BIJ toko.

no abi trobi *ww.* geen bezwaar hebben, het maakt niets uit (geen verschil). *Mi no abi trobi efu yu kon nanga wan tu sma.* Ik heb er **geen bezwaar tegen** als je met een paar mensen komt. *A no abi trobi efu yu gudu, san e teri na efu yu gesontu nomo.* **Het maak niet uit** dat je rijk bent,

belangrijk is of je gezond bent. ZIE: span.

no abi trobi nanga *ww.* niets te maken hebben met iets of iemand. *Mi no abi trobi nanga san John e taki. Mi e du san mi wani!* Ik heb **niets te maken met** wat John zegt. Ik doe gewoon wat ik wil! SYN: no abi bisi. ZIE: span; bada.

trobiman *znw.* onruststoker, ruziemaker.

tromu

1) *znw.* blikken doos, trommel. *Poti den kuku ini a tromu, noso moismoisi o nyan den.* Doe de koekjes in de **trommel**, anders eten de muizen ze op.

2) *znw.* lunchtrommel.

tron₁ *ww.* worden. *A tron datra.* Hij is dokter **geworden**. ZIE: kon.

tron₂ *znw.* keer, maal. *Efu yu e singi den singi tu tron wan dei, yu mus kon sabi den.* Als je de liederen twee **keer** per dag zingt, moet je ze wel kennen. SYN: leisi₂.

trotro *znw.* betovergrootouder. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

trow

1) *ww.* trouwen, huwen. *Son sma no wani trow. Den e seti libi nomo.* Sommige mensen willen niet **trouwen**. Ze leven in concubinaat. *Te son bigisma e trow dan den no wani someni pranpran moro. Den e aksi wan domri fu trow den na oso.* Wanneer sommige oudere mensen trouwen, willen ze niet al te veel ophef maken. Ze vragen een dominee om hen thuis te **trouwen**.

2) *znw.* huwelijk, bruiloft. *Fu di a man waka gi en frow, a trow broko.* Omdat de man overspel gepleegd heeft, is het **huwelijk** ontbonden. *Mi firi so ferleigi fa mi no kon na yu trow.* Ik schaam me dat ik niet op je **bruiloft** ben gekomen.

3) *bnw.* getrouwd of gehuwd zijn. *A frow disi e hori nanga wan trow man.* Deze vrouw heeft een relatie met een **getrouwde** man.

broko trow *ww.* scheiden van huwelijk. *Di a no ben man nanga a wakawaka libi fu en masra moro, a broko a trow.* Toen ze het immorele gedrag van haar man niet meer kon verdragen, **scheidde** ze van hem. ZIE: prati libi BIJ libi₁.

trowdei *znw.* dag waarop men trouwt, trouwdag.

trowe *ww.* weggooien, wegsnijten. *A trowe a dede alata na strati.* Hij **gooide** de dode rat op straat.

trowe bere *miskraam.* ZIE TREFWOORD: bere₁.

trowfesa *znw.* bruiloftsfeest.

trowfrow *znw.* echtgenote. SYN: wefi; TEGENHANGER: masra₁. ZIE: frow; uma.

trowkrosi *znw.* trouwkleren.

trowkuku *znw.* bruidstaart.

trowlibi *znw.* het leven binnen het huwelijk. *Ini a ten disi furu sma no e lespeki a trowlibi. Den e go na bedi nanga suma den wani.* In deze tijd zijn er weinigen die het **huwelijksleven**

respecteren. Men heeft omgang met wie men wil.

throwmasra *znw.* bruidegom.

throwmisi *znw.* bruid.

throw-oso *znw.* bruiloft.

throwstu

- 1) *ww.* troosten. *Son leisi yu kan throwstu wan pikin nanga wan sukrusani.* Soms kan je een kind **troosten** met een snoepje. *ZIE: kor'kori; boboi; dodoi.*
- 2) *znw.* troost. *Gado na mi throwstu.* God is mijn **troost**.

throw-uma *znw.* getrouwde vrouw.

throw-wefi echtgenote. *ZIE TREFWOORD: wefi.*

tru

- 1) *bnw.* waar, werkelijk. *A tru tak' tamara un no abi fu kon na wroko?* Is het **waar** dat we morgen niet hoeven werken?
- 2) *znw.* waarheid. *Yu no bribi lei, yu no bribi tru.* Gezegde: Geloof het of niet. *ANT: lei.*

fu tru *bw.* werkelijk, echt. *Di mi m'ma kmopo at'oso, mi ben breiti fu tru.* Toen mijn moeder uit het ziekenhuis ontslagen werd, was ik **echt** blij.

tru sani *znw.* waarheid. *Na wan tru sani a man taki. A no lei.* Hij heeft de **waarheid** gesproken. Hij liegt niet.

trusu

- 1) *ww.* instoppen. *A trusu en anu go ini en saka.* Hij **stoppte** zijn hand in zijn zak. *ZIE: sutu₃.*
- 2) *ww.* stoten, duwen. *A winti trusu a boto go na mindri fu a liba.* De wind **duwde** de boot naar het midden van de rivier. *San trusu mi fu teki a wroko disi?* Wat heeft mij er toe **gedreven** om dit werk aan te nemen?

trutru

- 1) *bnw.* echt. *Tyari en kon meki den man si efu na trutru gowtu.* Neem het mee zodat men kan zien of het **echt** goud is.
- 2) *bw.* waarlijk, eerlijk. *Mi taigi yu trutru, na en fufuru a sani.* Ik zeg je **eerlijk**, hij heeft het gestolen.

tu₁ *telw.* twee. *ZIE TABEL BIJ: nomru.*

ala tu *telw.* beiden, alle twee. *A man nanga en frow kon in'sei dan ala tu begin krutu.* De man en zijn vrouw kwamen binnen en **beide** begonnen ruzie te maken. *A: Fa fu Hertoch nanga Ronald? B: Ala den tu sma dati gwe. A: Hoe gaat het met Hertoch en Ronald? B: Beiden* zijn vertrokken.

di fu tu *rangtelw.* tweede.

tu₂ *bw.* ook, eveneens. *I mu yepi wroko tu.* Jij moet **ook** helpen werken. *VAR.: owktu.*

tudewroko *znw.* dinsdag. *ZIE TABEL BIJ: wiki₁.*

tu-eke sneki *znw.* wormhagedis. *Amphisbaena fuliginosa (Amphisbaenidae).* Ook bekend als *krasneki*.

tuka *ww.* ontmoeten, tegenkomen. *Di Ba Aleksy bo*

go na doro, a tuka nanga a popki. Toen Ba Aleksy de deur wilde openen, **kwam** hij met de pop **in aanraking**. *Mi nanga Karl tuka esde let' fesi Kirpalani.* Karl en ik **kwamen** elkaar vlak voor Kirpalani **tegen**. *ZIE: miti₁.*

tuma *ww.* met een vuist slaan, stompen. *ZIE: naki.*

tumofogon

- 1) *znw.* dubbelloops geweer.
- 2) *znw.* iemand die een dubbele tong heeft, met twee monden spreekt. *A man disi na wan tumofogon.* Deze man **heeft een dubbele tong**.

tumsi *bw.* te veel, overdrijven, zeer. *Yu e meki en tumsi.* Je **overdrijft**. *A e nyan tumsi furu.* Hij eet **te veel**. *Disi tumsi, baya.* Dit is **te veel**. *VAR.: tumusi.*

tumusi *ZIE TREFWOORD: tumsi.*

tutenti *telw.* twintig. *VAR.: twenti. ZIE TABEL BIJ: nomru.*

tutu

- 1) *ww.* horen (van een dier). *Odo: Gado sabi fu sanede a no gi asi tutu.* Spreekwoord: God weet waarom hij het paard geen **horens** heeft gegeven.
- 2) *znw.* trompet. *A boi e weri mi ede. Heri dei a e bro a tutu.* De jongen bezorgt me hoofdpijn. Hij blaast de hele dag op de **trompet**.
- 3) *znw.* toeter, claxon (van een auto).

twarfu *telw.* twaalf.

twatwa *znw.* zwarte bisschop, dikbekzaadkraker (zeer geliefd als zangvogel). *Oryzoborus crassirostris (Emberizidae).*

twenti *telw.* twintig. (variant van *tutenti*).

tya *ZIE TREFWOORD: tyari.*

- 1) *ww.* dragen.
- 2) *ww.* verdragen, lijden.

tyambarafu *znw.* blauwgele ara (een blauwe raaf met gele borst en buik). *Ara ararauna (Psitticidae).* *ZIE: rafu.*

tyapu

- 1) *znw.* hak (landbouw gereedschap), tjap (SN).
- 2) *ww.* gebruik van een hak. *Luku fa Anansi e tyapu a sei strati.* Kijk eens hoe Anansi de berm **schoonmaakt met de hak**.

tyari

- 1) *ww.* dragen. *Mi wawan no man tyari den hebi dosu disi.* Ik kan deze zware dozen niet alleen **dragen**. *ZIE: syow₁; opo₃. VAR.: ty.*
- 2) *ww.* verdragen. *Mi skin no man tyari a pen moro.* Ik kan de pijn niet meer **verdragen**.

tyari go *ww.* meenemen. *Satra mi o tyari den pikin go luku kino.* Zaterdag zal ik de kinderen **meenemen** naar de bioscoop.

tyari gwe *ww.* wegbrengen. *I kan tyari ala a samasama disi gwe, yèrè!* Je kunt al deze rommel **wegbrengen**, hoor!

tyari kon *ww.* meebrengen. *Tide bakadina mi sa tyari den buku kon gi yu.* Vanmiddag zal ik de boeken voor je **meebrengen**.

tyari kon baka ww. terugbrengen. *Oten yu de fu tyari mi blaka tas kon baka gi mi?* Wanneer ben je van plan m'n zwarte tas terug te brengen?

tyari fatu gezellig, lollig. ZIE TREFWOORD: fatu₂.

tyari go lasi verkwisten, vermorsen. ZIE TREFWOORD: lasi.

tyari kon na krin openbaar maken, onthullen, aan het licht brengen. ZIE TREFWOORD: krin.

tyari kon na tesi op de proef stellen. ZIE TREFWOORD: tesi₂.

tyari nen ZIE TREFWOORD: nen.

1) iemands naam dragen.

2) zondebok zijn, de schuld krijgen.

tyari powa sterk zijn. ZIE TREFWOORD: powa.

tyari wan pai een offer brengen. ZIE TREFWOORD: pai.

tyari yari ouder zijn dan men denkt. ZIE TREFWOORD: yari₁.

tyasneti znw. werpnet (om vis te vangen). ALGEMEEN: fis'neti.

tyatyari znw. opgerolde doek die als stootkussen dient bij het dragen van een vracht op het hoofd.

tyawa

1) znw. muntstuk van vijftientwintig cent, kwartje.

SYN: kwartyi. ZIE TABEL BIJ: moni.

2) znw. geldsbedrag van vijftientwintig cent of vijftientwintig dollar (vroeger betekende het ook vijftientwintig gulden en zelfs vijftientwintig duizend gulden). ZIE TABEL BIJ: moni.

tye tussenw. uitroep van medelijden, ach! VAR.: ke.

tye pôti uitroep van medelijden. ZIE TREFWOORD: pôti.

tyen znw. suikerriet. *Saccharum officinarum* (*Gramineae*).

tyepi

1) znw. inkeping, kerf. *Yu no e pristeri sma sani ini wan kopi san abi wan tyepi.* Je biedt mensen geen dingen aan in een kopje dat beschadigd is (lett: dat een inkeping heeft).

2) ww. inkepen, beschadigen (bij aardewerk). *Efu yu naki den kopi so te yu e wasi den, yu o tyepi den.* Als je zo rammelt met de kopjes bij het afwassen, zal je ze beschadigen.

3) bnw. gek, krankzinnig. *Den tyepi sma e tan na LPI.* De krankzinnigen verblijven in LPI ('s Lands Psychiatrische Inrichting).

tyep'tyepi bnw. beschadigd (met veel scherven

erf), met veel insnijdingen of inkepingen.

tyerfi ww. kerven, inkerven. *A tyerfi a skorobangi nanga wan nefi.* Hij kerfde de schoolbank met een mes.

tyityi ww. een handeling waarbij rukken of trekken gebeurt. *A frow abra a strati es'esi èn a ben e tyityi a pikin na en baka.* De vrouw stak de straat haastig over en sleurde het kind met zich mee. *A fufuruman tyityi a portmoni puru na a frow anu.* De dief rukte de portemonnee uit de hand van de vrouw. VAR.: kiki.

tyok-mi-nek

1) bnw. tot de keel geknoopt.

2) znw. een kleding stuk dat tot de keel dichtgeknoopt is.

tyokro ww. wurgen, onder de arm klemmen, om de nek grijpen. *A fufuruman tyokro a man kiri.* De dief heeft de man gewurgd. VAR.: yokro; yoko.

tyontyon znw. magroveiger. *Butorides striatus* (*Ardeidae*).

tyopu ww. pikken, tjoppen (SN). *Luku fa den fowru e tyopu den bromki fu mi.* Kijk hoe de kippen mijn bloemen kapot pikken.

tyotyofowru znw. (huis)winterkoning. *Troglodytes aedon* (*Troglodytidae*). Ook bekend als gadofowru of gadoty.

tyubun idiofoon. intensiteit van plonzen. *A fadon tyubun ini a watra.* Hij viel met een plons in het water.

tyuku znw. steekpenning. *Efu yu wani fu den yepi yu es'esi dan yu mu pai den wan tyuku.* Als je snel geholpen wil worden, moet je steekpenningen geven. ZIE: bakafinga.

tyukutyuku ww. de mond spoelen. *Awinsi yu no abi ten fu wasi yu mofo, yu kan tyukutyuku en.* Ook al heb je de tijd niet om je tanden te poetsen, je kan toch je mond spoelen.

tyuri znw. zuigend of smakkend geluid dat irritatie, afkeuring of verachting uitdrukt. *No tyari yu tyuri kon dya!* Houd je blijk van afkeuring vóór je! VAR.: tyurun.

tyurun znw. zuigend of smakkend geluid dat irritatie, afkeuring of verachting uitdrukt. ZIE TREFWOORD: tyuri.

U - u

udu

1) znw. hout.

2) bnw. houten.

udubaki znw. houten bak.

poti na udubaki ww. bekendmaken. *Efu yu no wani meki yu tori waka, no poti en na udubaki.* Als je niet wilt dat je privé leven bekend wordt, moet je het niet in een houten schaal leggen.

udubangi znw. zitplaats van hout.

udubari znw. houten vat.

uduloso

1) znw. termiet, houtluis (SN). *Rhinotermitidae* (*O. Isoptera*).

2) znw. bepaald soort termiet, houtluis (SN), houtboorder (SN). *Kalotermitidae* (*O. Isoptera*).

udusiri znw. afval van de houtboorders. Het zijn kleine, ronde balletjes. *Yu mu spoiti a kasi. A lai udusiri.* Je moet de kast spuiten. Hij zit vol

afval van houtboorders.

uku₁ *znw.* hoek. *Den boi lobi fu tnapu tapu uku e luku den sma di e psa.* De jongens houden ervan om op de **hoek** te staan en naar de voorbijgangers te kijken. ZIE: tinpasi.

uku₂

- 1) *znw.* hengel (met draad en haak). *A teki en uku nanga beti dan a go na libakanti.* Hij nam zijn **hengel** en zijn aas en ging naar de rivier.
- 2) *ww.* hengelen. *A go uku na libakanti.* Hij is gaan **hengelen** in de rivier.

ukutifi *znw.* hoektand. SYN: aitifi.

ukutiki *znw.* hengel.

uma

- 1) *znw.* vrouw. SYN: frow; TEGENHANGER: man₁. VAR.: umasma.
- 2) *znw.* getrouwde vrouw, echtgenote. TEGENHANGER: masra₁.

uma-awege *znw.* een verwijfde man.

umapikin

- 1) *znw.* meisje. *Na den Lomsu skoro den manpikin e weri blaw syatu bruku en den umapikin e weri wan blaw koto.* Op de Katholieke scholen dragen de jongens een blauwe korte broek en de **meisjes** een blauwe rok.
- 2) *znw.* dochter. *Kobi ben abi tu manpikin nanga wan umapikin.* Kobi had twee zonen en een **dochter**. TEGENHANGER: manpikin. ZIE TABEL BIJ: famiriman.

umapresi *znw.* vrouwelijk geslachtsdeel, schaamspleet. TEGENHANGER: manpresi.

umasma

- 1) *znw.* vrouw, het vrouwelijk geslacht.
- 2) *bnw.* vrouwelijk, vrouwen-. TEGENHANGER:

mansma; SYN: frow. VAR.: uma.

umasma-datra *znw.* vrouwenarts.

umasrafu *znw.* slavin.

umawan *znw.* vrouwelijke plant of dier, wijfje.

A: *Sortu dagu a teki?* B: *A teki a umawan.* A:

Welke hond heeft hij genomen? B: Hij heeft het

wijfje genomen. ANT: manwan.

un pers. vnw. 2de pers. meerv. (jullie, u); bez. vnw. (uw). ZIE TREFWOORD: unu.

unsrefi

- 1) *wederk.vnw.* uzelf, elkaar (2de pers. meerv. wederk. vnw).
- 2) *wederk.vnw.* onszelf, elkaar (1ste pers. meerv. wederk. vnw). SYN: wisrefi.

unu

- 1) pers. vnw. 2de pers. meerv. (jullie, u); bez. vnw. (uw). *Mi no man go nanga unu tide.* Ik kan vandaag niet met **jullie** meegaan. VAR.: un.
- 2) pers. vnw. 1ste pers. meerv. (wij); bez. vnw. (ons). *Mi heri famiri kon na a friyari-oso. Un prisiri sote!* Mijn hele familie was op het verjaardagsfeest. **We** hadden een fijne tijd. *Omu tyari bakba kon gi unu.* Oom bracht bananen voor **ons** mee. ZIE: wi.

upru

- 1) *znw.* hoepel.
- 2) *znw.* velg.

urei *tussenw.* hoera.

uru *ww.* hoereren, ontucht plegen. ZIE TREFWOORD: huru.

urufrow *znw.* hoer, slet. ZIE TREFWOORD: huru.

urulibi *znw.* ontucht, hoererij, zedeloos gedrag. ZIE TREFWOORD: hurulibi.

W - w

w' *vnw.* afkorting van wi.

wadya *ww.* wegwaaien. *A frigi wadya.* De vlieger **waait weg**. GEBRUIK: wordt meestal gebruikt voor een vlieger die wegwaait als het touw breekt. VAR.: waya₁.

wagi

- 1) *znw.* wagen.
- 2) *znw.* auto, voertuig, rijtuig. SYN: oto.

wagiman *znw.* kruier.

wai₁

- 1) *ww.* waaien, wegwaaien, blazen. *Te bakadina a winti e begin wai switi.* 's Middags **waait** de wind heerlijk. *A alen wai.* De regen is voorbij (lett: is **weggewaaid**).
- 2) *ww.* zwaaien. *Tide mi si mi tanta ini wan bus, dan a wai anu gi mi.* Vandaag heb ik mijn tante gezien in een bus en ze **zwaaide** naar me.
- 3) *ww.* wannen. *Fosi yu stampu a pinda, yu mu wai a buba puru.* Voordat je de pinda's stamp, moet je ze eerst **wannen**.

4) *ww.* maaïen (met een houer). *Mi o wai a grasi pikinso fosi a son kon faya tumsi.* Ik zal het gras een beetje **maaïen** voordat het te heet wordt. ZIE: mai₁.

5) *ww.* wijken, ophouden (van een ziekte of aandoening). *Baka tu dei a korsu wai.* Na twee dagen was de koorts **geweken**. ZIE: saka₂.

wai₂

- 1) *tussenw.* uitroep van vermoeidheid.
- 2) *tussenw.* roep om hulp. *Di a dagu lon baka a pikin, a bari: Wai! Kon yepi mi!* Toen de hond achter het meisje aanrende, riep ze: **Wai!** Kom me helpen. VAR.: wui; woi.

wai opo openwaaien. ZIE TREFWOORD: opo₁.

wai tapu dichtwaaien. ZIE TREFWOORD: tapu₁.

wai-anu *znw.* wenkpootje (bepaald soort hagedis). ZIE TREFWOORD: waiwai-anu.

waiwai₁ *bnw.* licht gevoel in het hoofd, draaierig zijn. *Fa mi tnapu tumsi langa ini a son, dan ala mi ede waiwai now.* Omdat ik te lang in de zon

heb gestaan, **ben** ik **draaierig**. *Fa mi dringi tu syòt Borgoe, dan ala mi ede waiwai*. Omdat ik twee shots Borgoe hebt gedronken, **ben** ik **licht** in het hoofd.

waiwai₂ *znw.* waaier. VAR.: waya₂.

waiwai-anu *znw.* wenkpootje (bepaald soort hagedis). *Cnemidophorus lemniscatus (Teiidae)*. Ook bekend als *kamrawenke*. VAR.: wai-anu.

waka

- 1) *ww.* lopen, wandelen, reizen. *Fu di mi no ben man feni wan bus, mi ben abi fu waka kon*. Omdat er geen bus kwam, was ik genooddaakt om te **lopen**. *A man disi waka na furu kondre*. Deze man heeft vele landen **afgereisd**.
- 2) *ww.* wordt figuurlijk gebruikt voor aflopen, doorgaan, verder, enz. *Fa a tori dati e waka now?* Hoe is de situatie nu? *A oloisi e waka*. Het horloge **loopt**. *A sori leki a pasi disi e waka go doro*. Het lijkt alsof dit pad verder **gaat**.
- 3) *ww.* optrekken, bevriend zijn (met). *Mi bari en nofotron fu no waka nanga den boi dati*. Ik heb hem vaak genoeg gewaarschuwd om niet met die jongens **op te trekken**. ZIE: makandra.
- 4) *ww.* ontrouw zijn, uitlopen (SN). *A man waka gi en frow*. De man is bij zijn vrouw **weggelopen**. **go na waka** *ww.* op reis gaan. *A dei fosi yu go na waka yu mus seti ala yu tori*. De dag voor je **op reis gaat** moet je al je zaken in orde maken.

Waka bun! *tussenw.* vaarwel. TEGENHANGER: Tan bun!

waka lontu *ww.* omlopen. *A doro na fes'sei sroto, dus mi mus waka lontu*. De voordeur is gesloten, dus moet ik **omlopen**.

waka psa *ww.* langslopen, voorbijgaan. *Te yu waka psa a skoro, yu e yere a wunwun fu den skoropikin ini den klas*. Als je **voorbij** de school **gaat**, hoor je het geroezemoes van de schoolkinderen in de klassen.

wakago *znw.* kleine chachalaca (vogelsoort). *Ortalis motmot (Cracidae)*.

wakaman *znw.* straatjongen, zwerver (iemand die geen vast tehuis heeft).

wakaman taal *znw.* plat taalgebruik door straatjongens. GEBRUIK: Dit gezegde is een combinatie van Sranan Tongo en Nederlands. Men zegt vaker *wakaman taal* dan *wakaman tongo*.

wakatiki *znw.* wandelstok.

wakatyopu *znw.* knikkerspel waarbij men al lopend de grote knikker van de ander probeert te raken. ZIE: yowka.

wakawaka

- 1) *ww.* rondlopen, op en neer lopen. *Fa den ben e wakawaka ini a oso, a ijskasi bigin degedege*. Doordat ze **op en neer liepen** in het huis, begon de ijskast te wankelen.
- 2) *ww.* seksuele relatie met meerdere partners hebben, immoreel gedrag vertonen, ontrouw

zijn. *Frow, denki bun fosi yu hori nanga a man dati. Mi yere tak' a e wakawaka tumsi*. Vrouw, denk goed na voor je een relatie met die man aangaat. Ik hoor dat hij meerdere relaties heeft.

- 3) *bnw.* immoreel, zedeloos. *Di a no ben man nanga a wakawaka libi fu en masra moro, a broko a trow*. Toen ze het **immorele** gedrag van haar man niet meer kon verdragen, scheidde ze van hem.

wakawaka-mira *znw.* trekmiër. (*Formicidae, O. Hymenoptera*).

wakti

- 1) *ww.* wachten, afwachten. *Nownowde yu e wakti langa fu feni wan bus*. Tegenwoordig moet je lang **wachten** op een bus. *Odo: Dringi dresi wakti siki*. Spreekwoord: Voorkomen is beter dan genezen.
- 2) *znw.* wacht. *A wakti e bigin mindri fu a mun*. De **wacht** begint midden in de maand.

ori wakti

- 1) *ww.* wacht houden, bewaken. *Mi omu e ori wakti te neti na Kersten*. Mijn oom **houdt** 's avonds **de wacht** bij Kersten.
- 2) *ww.* op de uitkijk staan. *Di den fufuruman broko go ini a wenkri, wan tan hori wakti na dorosei*. Toen de dieven bij de winkel inbraken, bleef er een buiten **op de uitkijk staan**.

waktiman *znw.* wachter, bewaker. ZIE: ori wakti.

wakti-oso *znw.* wachthuisje.

walapa *znw.* bepaald soort vis. *Erythrinus erythrinus, Hoplerythrinus unitaeniatus (Erythrinidae)*.

walapasneki *znw.* bepaald soort slang. *Pseudoeryx plicatilis (Colubridae)*.

wan₁

- 1) *telw.* een. ZIE TABEL BIJ: nomru.
- 2) *bnw.* enige. *A wan sani san mi wani taigi yu...* Het **enige** dat ik wil zeggen is...
- 3) *bnw.* hetzelfde, dezelfde. *Wan tyotyofowru no e kon moro bigi. A e tan wan*. Een tyotyovogeltje wordt nooit veel groter. Hij blijft **even groot**. *Mi pikin nanga mi sisa e friyari wan dei*. Mijn dochter en mijn zuster zijn jarig op **dezelfde** dag. SYN: sèm; srefi.
- 4) *bw.* ongeveer. A: *O lati a sa de?* B: *Un kan de wan neigi yuru*. A: Hoe laat kan het zijn? B: Het is **ongeveer** negen uur.

wan₂ *lidw.* onbep. lidw. enkelv. (een). *A teki wan nefi dan a koti a meti nanga en*. Hij pakte **een** mes en sneed het vlees ermee. ZIE: a₂; den₂; wantu.

wan₃ *vnw.* -e(n), wordt gebruikt na een *bnw.* *Gi mi tin brede, ma no gi mi den bron wan, yèrè!* Mag ik tien broodjes? Maar niet die zwart gebrande, hoor!

-wan *achtervg.* Het wordt gebruikt met *bnw.* om een persoon aan te duiden die de eigenschappen heeft van het *bnw.* b.v. *breniwan* 'een blinde',

pôtiwan 'een arme'. *Den bigiwan nanga den pikinwan*. Groten en kleinen.

wán *bnw.* geeft nadruk. *Fu a sani di mi taki, a man kisi wán atibron*. Hij werd **erg** boos om hetgeen ik zei. **GEBRUIK:** wordt gesproken met stem verheffing en met extra nadruk.

wan dei eens, op een dag, een keer. **ZIE TREFWOORD:** dei.

wan leisi eens, een keer. **ZIE TREFWOORD:** leisi₂.

wan lo *bnw.* heel veel, een heleboel, heel wat. *Yu abi wan lo sani fanowdu fu meki fiadu*. Je heb een heleboel dingen nodig om fiadu te maken. **SYN:** furu. **ZIE:** wantu.

wan presi ergens. **ZIE TREFWOORD:** presi.

wan sani iets. **ZIE TREFWOORD:** sani.

wan ten eens, op een keer. **ZIE TREFWOORD:** ten.

wan tra een andere. **ZIE TREFWOORD:** tra.

wan wan *bw.* één voor één, telkens een. *Den sma e kon wan wan na in'sei*. De mensen komen één voor één naar binnen. **SYN:** wan fru wan.

wana *znw.* houtsoort. *Ocotea rubra (Lauraceae)*.

wanaku *znw.* wtkopsaki, wtkopaap. *Pithecia pithecia (Cebidae)*. **ZIE:** monki.

wani

1) *ww.* willen. *San yu wani?* Wat wil je?

2) *hulpww.* willen. *Esde mi ben wani kon na yu*. Gisteren wilde ik bij je komen.

3) *znw.* wil. *A pikin fu yu abi wan tranga wani!* Jouw kind heeft een sterke wil! **ZIE:** angri₂.

wani taki beteken. **ZIE TREFWOORD:** taki₁.

wante **ZIE TREFWOORD:** wantewante.

wanten **ZIE TREFWOORD:** wantewante.

wantenwanten **ZIE TREFWOORD:** wantewante.

wantewante *bw.* meteen, direct, onmiddellijk. *I mu go wantewante go miti yu papa, noso a o gwe*. Je moet **direct** naar je vader toe, anders is hij weg. **SYN:** wantron. **ZIE:** dyonsro; esbiten; nownow. **VAR.:** wante; wanten; wantenwanten.

wanti *vw.* want. **GEBRUIK:** half leenwoord van het Nederlands *want*. **ZIE:** bika. **VAN NL:** want.

wantron *bw.* meteen, direct. *Go luku efu omu abi sukru dan yu kon taigi mi wantron*. Ga kijken of de Chinees suiker heeft en kom het me dan meteen vertellen. **SYN:** wantewante.

wantron so *bw.* plotseling, eensklaps, opeens. *Esde di un ben sidon e taki tori na wroko, wantron so drikoro kon ini a kamra*. Toen we gisteren tijdens het werk zaten te praten, kwam plotseling de directeur de kamer binnen.

wantu *telw.* onbepaalde hoeveelheidsaanduiding, een paar. *Di mi go na wowoyo mi bai gruntu, kasaba nanga wantu tra sani*. Toen ik naar de markt ging, kocht ik groenten, kassave en een paar andere dingen. **ZIE:** a₂; den₂.

wanwan *bnw.* enkel(e), enig(e). *Sowan feistedei, dan wanwan sma nomo de na strati!* Zo'n feestdag, en toch maar enkele mensen op straat! **ZIE:** wantu.

waran

1) *bnw.* warm. **ZIE:** faya₁; kowru.

2) *ww.* opwarmen, verwarmen. *Waran a merki gi mi*. Warm de melk even voor me op. *Te alen e kon tranga, dan den sneki e kmopo ini den olo fu go na drei presi fu waran densrefi*. Als het hard regent, dan komen de slangen uit hun holen om zich op droge plaatsen te verwarmen.

No waran! Maak je niet druk!

teki waran *ww.* zich verwarmen. *A kowru na dorosei. Kon meki mi sidon na in'sei fu teki pikin waran*. Het is koud buiten. Kom, laat ik binnen gaan zitten om me te verwarmen.

warana *znw.* bastaardschildpad (bepaald soort zeeschildpad). *Lepidochelys olivacea (Cheloniidae)*. **ZIE:** krape.

waranfaya *ww.* (met elkaar) opschieten. *Clyde nanga Ernie no e waranfaya. Ala leisi den e kisi trobi*. Clyde en Ernie kunnen niet met elkaar opschieten. Ze maken steeds ruzie. **ZIE:** koti₂.

waranfisi *znw.* geroekte vis. **ZIE:** sowt'fisi; dreifisi; elen; tri; bokun; batyaw.

warawrafru *znw.* roodgroene ara, groenvleugelara (een rode ara met groen en blauwe vleugels). *Ara chloroptera (Psittacidae)*. **ZIE:** rafru.

warimbo *znw.* vlechtriet.

waraskow

1) *ww.* waarschuwen. *Skowtu waraskow den sma fu den no rei tapu a pasi dape*. De politie heeft de mensen **gewaarschuwd** om niet door die straat te rijden.

2) *znw.* waarschuwing. *A waraskow dati e teri gi ala sma*. Die **waarschuwing** geldt voor iedereen.

warti

1) *znw.* waard, waarde. *A moni no abi warti moro*. Het geld heeft geen **waarde** meer.

2) *bnw.* waardig. *Mi no warti fu kisi so wan grani*. Ik ben niet **waardig** om zo'n eer te ontvangen.

was'baki *znw.* wasbak.

was'beki *znw.* grote, diepe ovalen teil, meestal gebruikt om in te baden of kleren te wassen.

was'duku *znw.* baddoek.

was'frow *znw.* wasvrouw.

wasi

1) *ww.* wassen. *Go wasi den dot'sani*. Ga de vaat **afwassen**. **ZIE:** krin.

2) *ww.* baden. *Go wasi!* Ga **baden!**

3) *ww.* zich (laten) wassen met kruiden. *I mu tyari a boi go wasi, noso a no e go kon betre*. De jongen moet een **kruidenbad** nemen, anders wordt hij niet beter. **ZIE:** wiwiri-watra. **VAR.:** wasi wan watra.

was' go *ww.* uitschelden. *I yere fa a frow was' go gi a man?* Heb je gehoord hoe de vrouw die man **uitschold**? **SYN:** kosi₁.

wasi dede lijkbewassing. **ZIE TREFWOORD:** dede₁.

wasi mofo tanden poetsen. **ZIE TREFWOORD:** mofo.

wasi wan kofu een stomp geven. **ZIE TREFWOORD:**

kofu.

was'krosi schoon wasgoed. ZIE TREFWOORD: krosi.

was'oso znw. badhuisje, badkamer.

was'uma znw. wasbord, wasplank (SN). *A strati fu yu tron wan was'uma!* Uw straat is erg ribbelig geworden (lett: is een **wasbord** geworden)! SYN: grumagruma.

waswas'godo znw. wespennest.

waswasi znw. wesp, bij. (*Vespidae*, *O. Hymenoptera*). SPEC: brasyon-waswasi; kapasi-waswasi; marbonsu; onifrei; prasoro-waswasi.

watra

- 1) znw. water. *Teki pikin watra gi mi*. Haal even een beetje **water** voor me.
- 2) bnw. waterig, dun (b.v. honing of stroop), slap (b.v. koffie, thee of soep). *A oni watra*. De honing is **dun**. *A te watra*. De thee is **slap**. *A gruntu watra*. De (klaargemaakte) groente heeft **veel vocht**. GEBRUIK: Als bnw. kan je ook zeggen *watrawatra*. VAR.: *watrawatra*.
- 3) znw. waterrekening. *Mi e go pai watra*. Ik ga mijn **waterrekening** betalen.
- 4) bnw. pasgeboren, heel jong kind. *No opo a pikin so grofu*. *A watra ete*. Til dat kind niet zo ruw op. Het is nog **heel jong**. ZIE: *watrapikin*.

hari watra

- 1) ww. groeien, opkomen. *A pikin fu yu hari watra*. *A e nyan aleisi kaba*. Dat kind van jou is **gegroeid**. Het eet al rijst. SYN: gro.
- 2) ww. uitlekken, indrogen. *Anga den krosi na dorosei*. *Dan te den hari watra, un kan anga den na in'sei*. Hang de kleren maar buiten op. Als ze **uitgelekt zijn**, kunnen jullie ze binnen ophangen. *A taya hari watra kba?* Is de tajer al goed **ingedroogd**?

lon watra ww. vocht afgeven. *A soro no drei*. *A e lon watra ete*. De wond is nog niet droog. Er **komt** nog **wondvocht uit**. *A smoko meki mi ai lon watra*. Door de rook **tranen** mijn ogen. *Te a papaya pori, dan yu e si fa a e lon watra*. Als de papaja bedorven is, zie je hoe **waterig** hij wordt.

sopo watra znw. zeepwater, zeepsop.

wasi wan watra ww. zich (laten) wassen met kruiden.

watra kiri ww. dorst hebben. *Watra e kiri mi*. Ik heb dorst (lett: water doodt me).

watra-agu znw. capibara, watervarken, waterzwijn, waterhaas. *Hydrochoerus hydrochaeris* (*Hydrochaeridae*). Ook bekend als *kapuwa*.

watra-ai znw. traan. *Di den sma kon, a feti figi en watra-ai fu den no si tak' a ben e krei*. Toen die mensen kwamen, heeft ze vlug de **tranen** van haar ogen geveegd zodat ze niet konden zien dat ze gehuild had.

watra-alata znw. wateropossum. *Chironectes minimus* (*Didelphidae*). Ook bekend als *watra-awari*.

watra-awari znw. wateropossum (de tenen van de achterpoten zijn voorzien van zwemvliezen en de oren zijn afsluitbaar). *Chironectes minimus* (*Didelphidae*). Ook bekend als *watra-alata* of *watra-ston-awari*. ZIE: *awari*.

watrabaki znw. watervat, waterton (alles dat gebruikt wordt om water op te vangen of op te slaan). *Te alen kon hebi, ala den watrabaki e span tak' den e lon abra*. Als het hard regent, raken alle **watervaten** zo vol dat ze overlopen.

watrabubu znw. watergeest.

watradagu znw. otter. Er zijn twee ottersoorten in Suriname. Een is de Braziliaanse reuzenotter, of *bigi-watradagu*, en de tweede is de zwampotter, of *pikin-watradagu*.

watragowtu znw. goud dat gewonnen wordt uit kreken of rivieren.

watra-ingi znw. bepaald soort geest, watergeest.

watrankan₁ znw. waterkruik.

watrankan₂ znw. zuurtje in de vorm van een waterkruik.

watrankaw znw. karbouw, waterbuffel. *Bubalus* (*Bovidae*).

watrankronto znw. jonge kokosnoot met veel water erin.

watramama znw. zeemeermin; watergeest.

watraman znw. iemand die water brengt. Vooral vroeger in de droge tijd brachten de *watraman* water naar de stad in een *watrawagi* (waterwagen).

watramofo znw. watertanden. *Fa mi si den lepi bakba dape, mi kisi watramofo*. Zodra ik die rijpe bacoven daar zag, begon ik te **watertanden**.

watramun znw. watermeloen. *Citrullus lanatus* (*Cucurbitaceae*).

watrapeti znw. put. ZIE TREFWOORD: peti.

watrapikin znw. pasgeboren kind (tot ongeveer zes weken oud). SYN: *nyunyun pikin*.

watrapompu znw. waterpomp.

watrasei znw. waterkant, rivieroever. *Ala sonde bakadina den sma e go teki wan koiri na watrasei*. Elke zondagmiddag gaan de mensen een wandeling maken langs de **waterkant**. ZIE: *libakanti*; *syoro*.

watra-sekrepatu znw. verzamelnaam voor zoetwaterschildpaden. (*Chelidae*). GEBRUIK: Benaming die gebruikt wordt om onderscheid te maken tussen de kleinere zoetwaterschildpad en de grotere landschildpad. ZIE: *krape*.

watrasneki znw. verzamelnaam voor verschillende slangen die in het water leven. *Helicops soorten*, *Liophis soorten*, *Leimadophus typhlus*, *Hydrops triangularis*, *Pseudoeryx plicatilis*, *Hydrodynastes bicinctus* (*Colubridae*).

watratodo znw. pipa, Surinaamse pad. *Pipa pipa* (*Pipidae*). Ook bekend als *pipatodo* of *swamputodo*.

watrawatra *bnw.* waterig, dun, niet sterk. ZIE

TREFWOORD: watra.

wawan *bw.* alleen, slechts. *Na mi wawan kon tide.*

Ik ben er **alleen** vandaag. *Mi e tan mi wawan.* Ik woon **alleen**. *Na a pasi disi wawan e go na Albina.* **Alleen** deze weg gaat naar Albina.

waya₁ *ww.* wegwaaien. ZIE TREFWOORD: wadya.

waya₂ *znw.* waaier. ZIE TREFWOORD: waiwai₂.

we *tussenw.* inleidings partikel of uitroep. *We, yere dya. Mi o taigi yu wan sani. Zeg,* luister eens. Ik zal je wat zeggen. *Yu o kon tamara? We, mi no sabi.* Kom je morgen? **Wel**, ik weet het niet.

wefi *znw.* echtgenote, vrouw. GEBRUIK: Het wordt niet vaak gebruikt, maar wel als iemand onderscheid wil maken tussen een getrouwde vrouw en een bijvrouw. SYN: trowfrow; TEGENHANGER: masra₁.

ZIE: frow; uma. VAR.: trow-wefi.

wega *znw.* wedstrijd.

wegi

1) *znw.* weegschaal. *A poti a koro ini a wegi fu si o hebi a de.* Hij plaatste de kool in de **weegschaal** om het gewicht te bepalen.

2) *znw.* gewicht. *A poti wan paki sukru na a wan sei fu a wegi nanga tu wegi fu wan pontu na a tra sei fu si efu a sukru doro wan kilo.* Hij plaatste een pak suiker op de ene kant van de weegschaal en twee **gewichten** van een pond aan de andere kant om te zien of de suiker wel een kilo woog.

3) *ww.* wegen. **Wegi** *a koro fu si omeni yu mus pai.* **Weeg** de kool evan om te zien hoeveel je moet betalen.

wegi go wegi kon *ww.* overwegen. *Di den aksi mi fu go na Galibi, mi wegi go wegi kon bun fosi mi piki den.* Toen ze me vroegen om naar Galibi te gaan, **overwoog** ik het goed voordat ik hen antwoordde.

wei

1) *znw.* veld, weide. *Te mi no de, dan yu mus tyari den skapu go na wei.* Als ik er niet ben, moet je de schapen naar de **weide** brengen.

2) *ww.* vee naar de weide brengen, of toezicht houden op het vee. *Mi aksi a boi fu wei den meti gi mi.* Ik heb de jongen gevraagd om het vee voor me te **weiden**.

weigri *ww.* weigeren. *Winsi fa skowtu seni papira gi driktoro, toku a weigri fu pai a butu.* Hoewel de politie aanmaningen aan de directeur stuurde, **weigerde** hij toch de boete te betalen.

weisi-oso *znw.* weeshuis.

weisipikin *znw.* weeskind.

weni *ww.* losmaken door heen en weer te bewegen, wrikken. ZIE TREFWOORD: wenweni.

wenkri *znw.* winkel.

wenkriman *znw.* winkelier, handelaar.

wenweni *ww.* losmaken door heen en weer te bewegen, wrikken. *Fred teki wan nefi dan a begin wenweni a sroto.* Fred nam een mes en

probeerde het slot **open te wrikken**. *Efu yu no kan hari a bon dirèk puru ini a gron, dan yu e wenweni en te leki den rutu kon lusu.* Als je de plant niet direkt uit de grond kan trekken, moet je hem eerst **schudden en trekken** totdat de wortels losraken. VAR.: weni.

werder *bnw.* wild (van planten en dieren). ZIE: krasi.

wer'ede

1) *znw.* iets vervelends. *A de wan wer'ede fu wakti ala dei so langa tapu wan bus.* Het is **vervelend** om elke dag zo lang op een bus te moeten wachten.

2) *bnw.* hinderlijk, vermoeiend. *Te Robby kon dya na wan problema. A wer'ede!* Het is een probleem wanneer Robby hier komt. Hij is **hinderlijk**. SYN: ferferi.

weri₁ *ww.* aantrekken, aankleden. *Freida neti ala den yongusma e weri den moi krosi go na foto.* Vrijdagavond **trekken** de jongelui hun mooiste kleren **aan** om naar de stad te gaan. VAN ENG: wear.

weri₂

1) *bnw.* moe, vermoeid. *Heri dei mi e wroko. Mi weri!* Ik heb de hele dag gewerkt. Ik ben **moe!** VAN ENG: weary.

2) *ww.* vermoeien, bemoeien, moeite doen. *No weri yusrefi nanga a tori. Doe geen moeite* voor de zaak.

no kon nanga wan weri *ww.* niet verder nadenken. *A fufuruman no kon nanga wan weri, a naki a man kiri.* De dief **dacht niet verder na**, hij sloeg de man dood.

weri ede ZIE TREFWOORD: ede.

1) iemand vervelen, lastig vallen.

2) zich zorgen maken, piekeren.

weri skin ZIE TREFWOORD: skin.

1) *ww.* vermoeien, afmatten.

2) *znw.* vermoeidheid.

weri-edede ZIE TREFWOORD: wer'ede.

1) *znw.* iets vervelends.

2) *bnw.* hinderlijk, vermoeiend.

westsei *znw.* west, het westen. ZIE: oostsei; noordsei; zuidsei.

wèt *znw.* wet, staatsbesluit.

naki wan wèt een wet uitvaardigen, een staatsbesluit publiceren. *Lanti naki wan wèt tak' na so yu mus skrifì a tongo.* Door de overheid is **een staatsbesluit gepubliceerd** over de spelling van de taal.

wethere-aka *znw.* gerimpelde bosvalk. *Micrastur gilvicolis (Falconidae).*

wetherekaiman *znw.* brillaaiman. *Caiman crocodilus (Alligatoridae).* ZIE: kaiman.

wet'ede-marai *znw.* witkop goean (vogel). *Pipile cumanensis (Cracidae).*

wetfisi *znw.* karperzalm. *Hyphessobrycon, Astyanax, Moenkhausia, Tetragonopterus, Poptella, Pristella, Hemigrammus soorten (Characidae).*

SYN: sriba.

weti

- 1) *bnw.* wit, blank. ALGEMEEN: kloru₁.
- 2) *znw.* cocaïne. *A wenkrikan dati e seri weti.* De winkelier daar verkoopt **cocaïne**. ZIE: pui.

weti-aira *znw.* grison (een marterachtige roofdier). *Galictis vittata (Mustelidae).*

weti-aka *znw.* bonte buizerd. *Leucopternis albigollis (Accipitridae).*

wetiman *znw.* blanke. SYN: bakra.

wetweti₁ *znw.* haarroos.

wetweti₂ *znw.* een lichtgekleurde zeevis die zeer smakelijk is. *Cynoscion steindachneri (Sciaenidae).*

wi pers. vnw. 1ste pers. meerv. (wij); bez. vnw. (ons). *Wi e kon dalèk.* **We** komen straks. ZIE: unu.

wiki₁ *znw.* week. *Wan wiki abi seibi dei.* Een week heeft zeven dagen.

tra wiki *bw.* volgende week.

a wiki di psa *bw.* vorige week.

TABEL 6: De dagen van de week

munde	maandag
tudewroko	dinsdag
dridewroko	woensdag
fodewroko	donderdag
freida	vrijdag
satra	zaterdag
sonde	zondag

wiki₂

- 1) *bnw.* wakker. *Mi ben wiki kba di den kari mi.* Ik was al **wakker** toen ze me riepen.
- 2) *ww.* wakker worden. *Tamara yu mu wiki fruku fu go na skoro.* Morgenochtend moet je vroeg **wakker worden** om naar school te gaan.
- 3) *ww.* wakker maken, wekken. *Mi mu wiki den pikin fruku fu den kan go na skoro.* Ik moet de kinderen vroeg **wakker maken** om naar school te gaan.

win *znw.* wijn.

wini

- 1) *ww.* winnen. *Robinhood wini a strei.* Robinhood heeft de wedstrijd **gewonnen**. ANT: lasi.
- 2) *ww.* verslaan, overwinnen. *Na a kriboi WK, Argentinië wini ala den tra pluga.* In de laatste WK heeft Argentinië al de andere ploegen **verslagen**.
- 3) *znw.* winst.

winiman *znw.* overwinnaar, winnaar. *Mi wini a feti, so mi tron winiman.* Ik heb de strijd gewonnen, dus ben ik de **winnaar**. ANT: lasiman.

winsi₁

- 1) *znw.* wens.
- 2) *ww.* wensen. *Wi winsi unu wan switi Kresneti nanga wan bun nyun yari.* Wij **wensen** u een vrolijk kerstfeest en een gelukkig nieuw jaar.

winsi₂ *vw.* al, ook in geval. ZIE TREFWOORD: awinsi.

winti₁

- 1) *znw.* wind. *A winti wai a fensre opo.* Door de **wind** waaide het raam open.
- 2) *znw.* lucht. *Pikinso winti de ini a banti ete. Mi kan doro oso nanga en.* Er zit nog een beetje **lucht** in die band, ik haal het wel naar huis.

winti₂ *znw.* bovennatuurlijk wezen, geest.

kisi wan winti *ww.* bezeten worden door een geest.

wintidansi *znw.* dansritueel dat plaats vindt tijdens een *wintiprei*.

wintiprei *znw.* ritueel feest waarbij men gebruikt maakt van muziekinstrumenten om de geesten en goden op te roepen.

wipi

- 1) *ww.* zwepen. *Efu yu no wani yere, mi o wipi yu.* Als je niet wilt horen, zal ik je **zweepen**. ZIE: fon.
- 2) *znw.* zweep. *I n'e yere? Kis' a wipi gi mi!* Hoor je niet? Pak de **zweep** voor me!

wisi

- 1) *znw.* zwarte magie. ZIE: tofruwroko.
- 2) *znw.* iets dat bewerkt is door zwarte magie om iemand in zijn macht te krijgen of kwaad te doen; fetisj. *Na wisi den tya kon poti dyaso gi yu fu yu moni ede.* Om jouw geld in handen te krijgen heeft men hier iets neergezet om je kwaad te doen.
- 3) *ww.* vervloeken, het bedrijven van magie met kwade bedoelingen, betoveren, bewies (SN). *A dede di mi omu dede, na wan sma wisi en.* De dood van mijn oom is veroorzaakt door iemand die hem **vervloekt** heeft.

teki syen, nyan wisi valse schaamte hebben.

wisiman *znw.* iemand die de zwarte magie beoefent. ZIE: bonuman; lukuman.

wisrefi *wederk.vnw.* onszelf, elkaar (1ste pers. meerv. wederk. vnw). *Efu wi e tan feti so doro, wi o kiri wisrefi.* Als we zo blijven vechten, zullen we **elkaar** uitroeien SYN: unsrefi.

wiswasi *bnw.* laag, gemeen. *Yu abi fu den wiswasi sma di e meki pikin-nengre tya weti ini preisani sondro fu den pôti pikin sabi.* Je hebt van die **gemene** mensen die kinderen drugs in speelgoed laten vervoeren zonder dat de arme kinderen het weten. ZIE: sakasaka.

wiwiri

- 1) *znw.* haar (van een mens en dier). *Mi e kan mi wiwiri mamanten yuru fosi mi e go na doro.* Ik kam mijn **haar** 's morgens voordat ik naar buiten ga.
- 2) *znw.* veer (van een vogel). SYN: fowruwiwiri.
- 3) *znw.* bladeren, kruiden; ook bepaalde bladgroenten. ZIE: gruntu.

grati wiwiri *znw.* sluik haar.

krusu wiwiri *znw.* kroeshaar. SYN: tranga wiwiri.

safu wiwiri *znw.* krulhaar dat makkelijk te kammen is. SYN: kruru wiwiri.

tranga wiwiri *znw.* kroeshaar dat moeilijk te kammen is.

wiwiri-watra *znw.* kruidenbad.

woi *tussenw.* roep om hulp. ZIE TREFWOORD: wai₂.

wolku *znw.* wolk.

wondru *znw.* wonder. VAR.: wondruwroko.

wondruwroko *znw.* wonder. ZIE TREFWOORD: wondru.

woron

1) *znw.* worm.

2) *znw.* rups, made, insectenlarve.

worondresi *znw.* medicijn tegen wormen, wormkuur.

wortu

1) *znw.* woord.

2) *znw.* praatje, rede, toespraak. *Fosi den wrokoman bigin wroko, driktoro taki wan wortu nanga den.* Voordat de werknemers met het werk begonnen, hield de directeur een praatje met hen. ZIE: mofo.

3) *znw.* bericht. *Mi no kisi no wan wortu etc.* Ik heb nog geen bericht gehad. ZIE: boskopu.

wortubuku *znw.* woordenboek.

wowoyo ['w-o yo] *znw.* markt.

bakawowoyo *znw.* terrein aan de achterkant van de centrale markt in Paramaribo.

bigiwowoyo *znw.* centrale markt aan de waterkant in Paramaribo.

edewowoyo *znw.* voorkant van de centrale markt in Paramaribo. VAR.: fes'wowoyo.

mofo wowoyo *znw.* het terrein voor de centrale markt (waar men dingen op straat verkoopt).

mofina wowoyo *znw.* markt in de wijk Flora (lett: armen markt).

pikin wowoyo *znw.* noodmarkt (markt in het zuidelijk deel van Paramaribo).

sonde wowoyo *znw.* zondagsmarkt, meestal buiten de stad.

wrifi *ww.* wrijven, inwrijven, smeren. *Wrifi pikinso oli gi a pikin.* Wrijf het kind met een beetje olie in. SYN: lobi₂. VAR.: frifi. VAN NL: wrijven.

wrif'wrifi *ww.* meermalen over iets wrijven. *Jake lobi te en m'ma e wrif'wrifi en baka te neti, te leki a fadon na sribi.* Jake vindt het leuk als zijn moeder 's avonds over zijn rug wrijft totdat hij in slaap valt.

wroko

1) *ww.* werken. *Tide wi o wroko tranga.* Vandaag gaan we hard werken. *A masyin no e wroko moro.* De motor werkt niet meer.

2) *ww.* bewerken, verwerken, werken met iets. *A man disi e wroko gron.* Deze man is landbouwer (lett: bewerkt zijn akker). *Na Maryanborgu den e wroko tyen.* Op Mariënborg verwerken ze suikerriet.

3) *znw.* werk. *Nownow wroko no de.* Nu is er geen werk.

4) *znw.* werkplaats. *Tide mi kon fruku na wroko.* Vandaag ben ik vroeg aan het werk.

5) *znw.* beroep, baan. *Sortu wroko yu e du?* Wat is je beroep?

wroko skin *ww.* overwerken, vermoeien. *Sanede meki yu e wroko yu skin so?* Waarom werk je zo hard? (of: Waarom vermoei je jezelf zo?)

wroko wan sma *ww.* vloek leggen op iemand, iemand kwaad doen op magische wijze. SYN: wisi.

wroko gowtu goud winnen. ZIE TREFWOORD: gowtu.

wroko moni geld verdienen. ZIE TREFWOORD: moni.

wrokobakru *znw.* iemand die verslaafd is aan zijn werk.

wrokobasi *znw.* werkgever.

wrokobere *znw.* diarree, buikloop. *A pori bami di mi nyan gi mi wán wrokobere.* Door de bedorven bami die ik heb gegeten, heb ik diarree gekregen. *Kerrie e wroko mi bere.* Van kerrie krijg ik buikloop. ANT: trangabere; SYN: lus'bere. VAR.: brokobere.

wrokodei *znw.* wettelijk vastgestelde werkdag.

wrokokrosi *znw.* werkkleding. *Di mi knopo na wroko, mi puru mi wrokokrosi dan mi weri mi osokrosi.* Nadat ik van het werk kwam, deed ik mijn werkkleding uit en trok mijn huiskleren aan.

wrokoman *znw.* werknemer, arbeider, werker. ZIE: knekti; srafu; dinari; futuboi.

wrokomati *znw.* collega.

wrokope

1) *znw.* werkplaats. *Mi no lobi te sma kon suku mi na mi wrokope.* Ik houd er niet van dat men me komt opzoeken op mijn werkplaats.

2) *znw.* bedrijf. *A wrokope fu yu e drai bun.* Jouw bedrijf draait goed. VAR.: wrokopresi.

wrokopresi ZIE TREFWOORD: wrokope.

wrokosani

1) *znw.* gereedschap, werktuigen. *Te yu wani wroko leki temreman, dan yu mus abi yu eigi wrokosani.* Als je als timmerman wilt werken, moet je je eigen gereedschap hebben.

2) *znw.* ingrediënten, benodigdheden. *Den wrokosani fu meki wan kuku na blon, suku, botro, kari kon.* De ingrediënten om een koek te bakken zijn meel, suiker, boter, enz.

wui *tussenw.* roep om hulp. ZIE TREFWOORD: wai₂.

wunwun₁ *znw.* geroezemoes, gegons. *Te yu waka psa a skoro, yu e yere a wunwun fu den skoropikin ini den klas.* Als je voorbij de school gaat, hoor je het geroezemoes van de schoolkinderen in de klassen.

wunwun₂ *znw.* houtbij. *Xylocopa soorten (Anthophoridae, O. Hymenoptera).*

wunyuwunyu *znw.* lawaai, geroezemoes, drukte. *Te konfryari de, mi kan yere a wunyuwunyu te na mi oso.* Als er kermis is, kan ik het geroezemoes helemaal thuis horen.

w'wiri ['w-i ři]

1) *znw.* haar (van mens en dier).

- 2) *znw.* bladeren, kruiden, ook bepaalde soorten bladgroenten. (variant van *wiwiri*).

w'woyo ['w-o yo] *znw.* markt, plaats waar mensen

kopen en verkopen. (variant van *wowoyo*).

Y - y

y' *vnw.* afkorting van *yu*.

ya *tussenw.* ja. ZIE TREFWOORD: iya.

Yaba *znw.* naam van een vrouw die op donderdag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

yagi *ww.* weggagen, verjagen, verdrijven. *Di a man bigin du ferferi, den yagi en puru ini a dyari.* Toen de man lastig begon te worden, **joeg** men hem het erf af. *Efu Ronald prefuru fu kon baka, mi o yagi en gwe.* Als Ronald het waagt terug te komen, **jaag** ik hem weg.

noti no yagi geen success hebben met iets, onverrichter zake terugkeren. *Un fisi heri dei ma noti no yagi.* We hebben de hele dag gevestigd, maar **zijn onverrichter zake teruggekeerd**.

Yampaneisi

1) *znw.* Javaan.

2) *bnw.* Javaans. VAR.: Yapanesi.

yamsi *znw.* bepaald soort aardvrucht. ZIE TREFWOORD: nyamsi.

yana *bw.* daarginds. ZIE TREFWOORD: yanda.

yanasei *bw.* daarginds. ZIE TREFWOORD: yanda.

yanda *bw.* daarginds. VAR.: yana; yandasei; yanasei. VAN ENG: yonder.

yandasei *bw.* daarginds. ZIE TREFWOORD: yanda.

yaneifri *znw.* jenever. ZIE: sopi. VAN NL: jenever.

Yapanesi *bnw.* Javaans. ZIE TREFWOORD: Yampaneisi.

yapiyapi ZIE TREFWOORD: yapyapi.

yapon *znw.* jurk. ZIE: koto.

yapyapi *znw.* verzamelnaam van verschillende soorten apen. SYN: keskesi; SPEC: babun₁; bisa; monkimonki; keskesi; bergikeskesi; kwata; saguwenke; wanaku.

yarabaka *znw.* geelbagger (vis). *Arius parkeri (Ariidae).*

yarayara *bnw.* licht van kleur, maar niet blank. ZIE: malata.

yarfrei *znw.* termiet in de periode dat hij vliegt. (*O. Isoptera*). ZIE: uduloso.

yari₁

1) *znw.* jaar. *A yari tapu.* Het **jaar** is om. ZIE: bigiyari.

2) *znw.* jaarwisseling, oudejaarsavond en / of nieuwjaarsdag. *Pe yu o go nyan yari?* Waar ga je de **jaarwisseling** vieren? *Mi kon fu winsi yu wan yari.* Ik ben je een gelukkig **nieuwjaar** komen wensen. SYN: nyunyari. ZIE: bakayari; mofoyari; owruyari.

3) *znw.* oudejaarskadoetje gegeven aan een trouwe klant. *A yari di psa omu sneisi gi mi wan batra sopi leki yari.* Vorig jaar gaf de Chinese winkelier mij een fles whisky als

oudejaarskado.

de tapu yari *ww.* bejaard zijn, op leeftijd.

Granmama de tapu en yari kba, dati meki a no man waka moro. Oma is al **op leeftijd**, vandaar dat ze niet meer kan lopen. SYN: grani; owru₁.

tra yari *bw.* volgend jaar.

tyari yari *ww.* ouder zijn dan men denkt. *Fa yu si mi granmama dape, a tyari yari.* *A o tapu seibitenti yari.* Zie je mijn oma daar? Ze is **ouder dan ze eruit ziet**, ze wordt zeventig jaar.

yari₂ *znw.* el (69 centimeter).

yari₃ *tussenw.* uitroep bij *dyul* (een bepaald spel) als iemand over de eindstreep gaat.

yarsin *znw.* gordijn, jaloezie, zonnescherm. SYN: garden.

yasi *znw.* framboesia (een tropische huidziekte).

yasiman *znw.* iemand die lijdt aan framboesia.

Yaw *znw.* naam van een man die op donderdag geboren is. ZIE TABEL BIJ: deinen.

yayo *ww.* ontucht plegen, zwerven, uitlopen (SN). *A frow disi e yayo ala sei.* Deze vrouw **slaapt** met iedereen. SYN: wakawaka.

yayofrow *znw.* hoer, slet, lichtekooi. ZIE TREFWOORD: yayo-uma.

yayolibi *znw.* zedeloos gedrag, ongebonden levenswijze, huwelijks ontrouw. SYN: motyolibi.

yayolobi *znw.* liefde zonder trouw.

yayoman *znw.* hoereerder, zwerver, losbol.

yayo-uma *znw.* hoer, slet, lichtekooi. SYN: motyo; huru; wakawaka frow. VAR.: yayofrow.

yepi

1) *ww.* helpen, meewerken, bijstaan, steunen, redden. *Yu kan yepi mi fu wasi den krosi?* Kun je me **helpen** met kleren wassen?

2) *znw.* hulp, steun, bijstand. *Mi go na someni datra, ma mi no feni yepi.* Ik ben bij vele artsen geweest maar kon geen **hulp** krijgen. *Yepi no de.* Er is geen **hulp**.

yepi wan anu een handje helpen. ZIE TREFWOORD: anu₁.

yere₁

1) *ww.* horen, luisteren, vernemen. *Mi ben yere a dagu e bari.* Ik **hoorde** de hond blaffen. ZIE: arki.

2) *ww.* verhoren. *Gado no e yere begi te wi wani.* God **verhoort** geen gebeden wanneer wij dat willen. SYN: gi yesi. ZIE: piki₁.

yere skin *bnw.* zwaar zijn. *A wroko disi yere skin.* Dit is **zwaar** werk. SYN: hebi.

yere₂ *tussenw.* hoor! ZIE TREFWOORD: yèrè.

yèrè *tussenw.* hoor! *Tide mi no o kon na yu oso, yèrè! Mi weri.* Vandaag kom ik niet bij je thuis,

hoor! Ik ben moe.

yere skin buitensporig, overdrijven, de perken te buiten gaan. ZIE TREFWOORD: skin.

yes'ati *znw.* oorpijn, oorontsteking. *Bigisma taki: Te yu skopu wan todo, yu o kisi yes'ati.* Oude mensen zeggen: Wanneer je een kikker schopt, krijg je **oorpijn**.

yesi *znw.* oor.

gi yesi *ww.* luisteren. *Un ben taki nanga en, ma a no gi yesi.* We hebben tot hem gesproken maar hij heeft niet **geluisterd**. SYN: arki. ZIE: yere.

kaka yesi *ww.* aandachtig luisteren, acht geven op. *Arkiman, mi o ferteri unu wan fosten tori. Un kaka yesi, arki.* Luisteraars, ik zal u een verhaal uit de oude doos vertellen. **Luister goed!** *Mi no poti yesi na a boskopu san bari na a radio.* Ik heb niet **geluisterd** naar de radioboodschap. SYN: poti yesi.

Mi yesi e singi. Lett: Mijn oren zingen. In de volksmond wordt beweert dat men dan over je roddelt.

yes'ati *znw.* oorpijn, oorontsteking. ZIE TREFWOORD: yes'ati.

yesibuba *znw.* oorlel.

yesidoti *znw.* oorsmeer. (variant van *yesikaka*).

yesikaka *znw.* oorsmeer.

yesilinga *znw.* oorbel, oorring.

yesimama *znw.* trommelvlies.

yesi-olo *znw.* oorholte.

yeye

1) *znw.* geest. ZIE: winti₂.

2) *znw.* persoonlijke geest. ZIE: kra; dyodyo.

yeyefasi *bw.* geestelijk gezien, op geestelijk gebied. *Son sma e si ala sani san e psa yeyefasi.* Sommige mensen zien achter alles wat gebeurt iets **geestelijks**.

yoisti *bnw.* juist, zuiver. *Te yu go na a yoisti presi yu o feni yepi.* Als je naar de **juiste** instantie gaat, zul je hulp krijgen. SYN: soifri.

yoko *ww.* wurgen, onder de arm klemmen, om de nek grijpen. ZIE TREFWOORD: tyokro.

yokro *ww.* wurgen, onder de arm klemmen, om de nek grijpen. ZIE TREFWOORD: tyokro.

yoku *ww.* jokken (minder ernstig dan *lei*). *A boi yoku tak' a no en broko a grasi.* De jongen zei dat hij de ruit niet gebroken had, maar hij **jokte**. ZIE: lei.

yola *ww.* pret maken. ZIE TREFWOORD: yowla.

yong'boi *znw.* jongeman. ZIE TREFWOORD: yonguboi.

yong'man *znw.* mannetjes zangvogel in zijn eerste ontwikkelingsfase. ZIE: tigriman; repman.

yongu

1) *bnw.* jong. ANT: owru₁.

2) *bnw.* onrijp. *Den bakba disi yongu ete.* Deze bacovent (bananen) zijn nog **onrijp**. ANT: lepi.

3) *tussenw.* aanspreekvorm voor leeftijdsgenoot. *Ei, yongu. Fa yu e tan?* Hallo, **jongen**. Hoe gaat het?

4) *znw.* jongen. SYN: boi.

5) *tussenw.* uitroep: jongen!

yonguboi *znw.* jongeman.

yonguman ZIE TREFWOORD: yonkuman.

yongusma *znw.* jongeren, jeugd. *Freida neti ala den yongusma e weri den moi krosi go na foto.* Vrijdagavond trekken de **jongelui** hun mooiste kleren aan om naar de stad te gaan.

yonguwan *znw.* jongeren, jeugd. *A man dati n'e arki yonguwan. Soso wan man fu en speri kan taki nanga en.* Die man luistert niet naar **jongeren**. Alleen iemand van zijn leeftijd kan met hem praten.

yonkuman *znw.* jongeman. VAR.: yonguman.

yorka *znw.* geest van een overledene. Een **yorka** kan of een **kabra** of een **profen** zijn. ZIE: winti₂; yeye; spuku.

yorkaberi

1) *znw.* schijnbegrafenis van spoken te middernacht.

2) *znw.* begrafenis waar de mensen alleen witte kleren dragen. ZIE: beri.

yorkatafra *znw.* maaltijd aangeboden aan de geest van iemand die overleden is.

yosyosi

1) *znw.* kleuter of peuter. *Den yosyosi e prei na dorosei.* De **peuters** zijn buiten aan het spelen. ZIE: pikin-nengre.

2) *bnw.* klein. *Mi no o bai den yosyosi bakba disi.* Ik koop deze **kleine** bacovent (bananen) niet. SYN: pikin₁; totitoti.

yosyosi-skoro *znw.* kleuter- of peuterschool. *Tra yari a boi disi o go na wan yosyosi-skoro.* Volgend jaar gaat deze jongen naar een **kleuterschool**. ZIE: preiskoro.

yowka *znw.* knikker. Knickers worden in spelletjes zoals *olometi*, *bonsbak* en *wakatyopu* gebruikt. SYN: mormo.

yowla *ww.* pret maken. *Mi e go yowla pikinso na a dans'oso.* Ik ga een beetje **pret maken** in de dansclub. SYN: meki prisiri.

yu pers. vnw. 2de pers. enkelv. (je, jij, u); bez. vnw. (jouw, uw). *San yu du nanga yu baisigri?* Wat heb **je** met **je** fiets gedaan? *Misi, yu kan skoifi yu futu pikinso meki mi psa?* Mevrouw, kunt **u** **uw** voeten even verzetten zodat ik er langs kan? VAR.: i.

yuru₁ *znw.* uur, tijd. *Mi ben abi fu wakti wan heri yuru langa.* Ik heb een **uur** lang moeten wachten. *Yu no mus kon fosi tin yuru.* Je moet niet voor tien **uur** komen. *San na a yuru?* Hoe laat is het? (lett: Wat is de **tijd**?)

afu yuru *bw.* pas, net, niet lang terug (lett: een deel van een uur). *Afu yuru mi poti mi tas dya, den boi gwe nanga en.* Ik heb **net** mijn tas hier gezet of de jongens zijn er al mee vandoor gegaan.

ala yuru *bw.* telkens weer, vaak. *Ala yuru a man disi e kon tanteri mi!* Deze man komt me

telkens weer lastig vallen!

yuru₂

- 1) ww. huren. *Di mi papa kon dya, un yuru wan oto fu go luku a foto.* Toen mijn vader hier kwam, **huurden** we een auto om de stad te gaan bezichtigen.
- 2) ww. verhuren. *Te mi o froisi go tan na Nickerie, mi o yuru mi oso na foto.* Als ik naar Nickerie verhuis, **verhuur** ik mijn huis in de stad.
- 3) znw. huur, huishuur. var.: yuru-oso.
- 4) ww. in dienst nemen. *Pe a p'pa bo feni moni fu yuru wan verpleegster?* Waar zou de vader geld vandaan halen om een verpleegster **in dienst te**

nemen?

yuru-oso

- 1) znw. huurhuis, gehuurd huis. *Mi e tan ini wan yuru-oso.* Ik woon in een **gehuurd huis**.
- 2) znw. huishuur. *Omeni yuru-oso yu e pai ala mun?* Hoeveel **huishuur** betaal je per maand?

var.: yuru₂.

yuruten znw. ogenblik, tijdstip.

yusrefi wederk.vnw. jezelf (2de pers. enkelv. wederk. vnw). *No weri yusrefi nanga a tori.* Maak **je** niet bezorgd over de zaak.

Z - z

zuidsei znw. zuid, het zuiden. zie: noordsei; oostsei; westsei.

Nederlands – Sranan Tongo

A - a

aak *znw.* pondo.

aal *znw.* logologo; **snek'fisi**; **sidder~** logologo.

aalscholver *znw.* fis'man₂.

aan *voorz.* fu.

aanbidden *ww.* ambegi; begi₂.

aanbieden *ww.* pristeri.

aanbraden *ww.* skreki₂.

aanbreken (van de dag) *ww.* broko₁.

aanbrengen *ww.* beri en gi wan sma, *ZIE:* beri.

aandacht schenken *ww.* poti prakseri, *ZIE:* prakseri.

aandeel *znw.* pisi₁.

aandoen *ww.* leti₁.

aangebrand *bw.* bronbron.

aangelegenheid *znw.* tori.

aangenaam *bnw.* switi; ~ **vinden** prisiri.

aangeven *ww.* langa₂.

aangezicht *znw.* fesi₁; **van ~ tot ~** ai na ai, *ZIE:* ai₁.

aangezien *vw.* fa₂.

aanhanger *znw.* bakaman.

aanheffen *ww.* bigin.

aanhouden *ww.* ori.

aankijken *ww.* luku; **strak ~** ori ai na tapu, *ZIE:* ai₁.

aanklagen *ww.* kragi; beri en gi wan sma, *ZIE:* beri.

aankleden *ww.* weri₁.

aankomen *ww.* doro₂; kon; **plotseling ~** broko kon, *ZIE:* kon.

aanmaken *ww.* leti₁.

aanraken *ww.* fasi₂; meri.

aanrecht *znw.* botribangi.

aanreiken *ww.* langa₂.

aanrichten *ww.* seti.

aanschaffen *ww.* bai.

aansluiten *ww.* miti₁.

aanspannen *ww.* span.

aansteken *ww.* leti₁.

aansteker *znw.* fayadosu.

aanstonds *bw.* dalèk; dyonsro.

aanstoot gevend *bnw.* suku mofo, *ZIE:* mofo.

aanstormen *ww.* buku kon, *ZIE:* buku₃.

aantikken *ww.* tyopu.

aantonen *ww.* sori.

aantrekken *ww.* weri₁.

aanvoerder *znw.* edeman; fes'man; kapten.

aanvoeren *ww.* tyari.

aanwennen *ww.* gwentu.

aanwezig zijn *ww.* de₁.

aanwijzen *ww.* bedoi; sori.

aanzetten *ww.* srapu.

aap *znw.* keskesi; monki₁; yapyapi; **brul~** babun₁;
capucijner~ keskesi; **doodskop~**

monkimonki; **eekhoorn~** monkimonki; **muts~** keskesi; **satan~** bisa; kwataswagri; **slinger~** kwata; **witkop~** wanaku; **zijde~** saguwenke.

aardappel *znw.* patata.

aardbodem *znw.* grontapu.

aarde *znw.* doti₁; grontapu; **zwarte ~** blaka doti.

aarden kom *znw.* prapi.

aardig *bnw.* moi.

aardnoot *znw.* pinda.

aardvrucht *znw.* gron-nyanyan; **soorten:** kasaba; napi; nyamsi; pontaya; sneisitaya; swit'patata.

aars *znw.* gogo-olo; kaka-olo.

aarsmade *znw.* bisbisi-woron.

aarzelen *ww.* draidrai.

abattoir *znw.* srakti-oso.

abortus plegen *ww.* puru bere, *ZIE:* bere₁.

acajoeboom *znw.* kasyu.

ach! *tussenw.* tye; ~ **arme** tye pôti, *ZIE:* pôti.

achillespees *znw.* bakafutu-titei.

acht *telw.* aiti.

acht geven op *ww.* kaka yesi, *ZIE:* yesi.

achten *ww.* lespeki; teri.

achter *voorz.* baka₃; ~ **de rug** bakabaka; ~ **zijn** de na baka.

achteraf *bw.* bakabaka.

achterblijven *ww.* tan na baka, *ZIE:* baka₃ of tan₁.

achterbuurt *znw.* bakabini; bakabirti.

achterdam *znw.* bakadan.

achterdeur *znw.* bakadoro.

achtererf *znw.* bakadyari.

achtergrond *znw.* gron; rutu.

achterhalen *ww.* feni.

achterhoede *znw.* bakatitei₁.

achterhoofd *znw.* baka-edede.

achterhouden *ww.* ori na baka, *ZIE:* baka₃; kiri hori, *ZIE:* kiri.

achterin *znw.* bakasei.

achterkant *znw.* bakasei.

achterkleinkind *znw.* afopikin.

achterlaten *ww.* libi na baka, *ZIE:* baka₃.

achternaam *znw.* bakanen.

achterop *znw.* bakasei.

achterpoot *znw.* bakafutu.

achterste *bnw.* bakasei; *znw.* bakawan; gogo.

achteruitgaan *ww.* go na baka, *ZIE:* baka₃.

achtervenster *znw.* bakafensre.

achterweg *znw.* bakapasi.

achterwerk *znw.* bakadan.

achtste *rangtelw.* di fu aiti, *ZIE:* aiti.

achtien *telw.* tin-na-aiti.

acne *znw.* poisi.

adem *znw.* bro; **buiten ~ zijn** bro de na tapu; **naar ~ happen** bro syatu.
ademen *ww.* bro.
ademhalen *ww.* hari bro, ZIE: bro.
ader *znw.* brudutitei; **opgezette** ~ mekititei.
advies *znw.* rai; ~ **geven** gi rai.
adviseur *znw.* bakaman; raiman.
advocaat *znw.* afkati₁.
afbranden *onoverg.ww.* bron.
afdak *znw.* afdaki; kampu; tenti.
afdekken *ww.* tapu₁.
afdrogen *overg.ww.* drei.
afdruk *znw.* marki.
afgelopen *bnw.* klari.
afgemaakt, niet ~ *bw.* afpasi.
afgoderij *znw.* afkodrei; bonuwroko.
afgodsbeeld *znw.* popki; stonpopki.
afgunst *znw.* bigi-ai.
afgunstig zijn *ww.* abi bigi-ai, ZIE: bigi-ai.
afkomstig uit *ww.* na fu.
aflopen (ten einde lopen) *ww.* klari.
afmaken *ww.* kiri; klari.
afmatten *ww.* weri skin, ZIE: skin.
afranselen *ww.* fon.
afranseling *znw.* fonfon.
Afrika *znw.* Afrikakondre; nengrekondre.
afscheid nemen *ww.* taki adyosi, ZIE: adyosi.
afscheuren *ww.* priti.
afschieten *ww.* sutu₁; **(v. geweer)** lusu wan schot, ZIE: lusu.
afschilferen *ww.* piri.
afslaan (andere richting gaan) *ww.* beni.
afsluiten *ww.* koti₁.
afsnauwen *ww.* dyam.
afsnijden *ww.* koti puru, ZIE: puru; **de weg ~** boro₂; koti pasi, syatu pasi, ZIE: pasi.
afspreken *ww.* meki mofo, ZIE: mofo.
afstamming *znw.* rutu.
afstappen *ww.* saka₂; **laten ~** saka₂.
afsteken *ww.* sutu₁.
afstoten *ww.* pusu puru, ZIE: pusu.
aftrekken (verminderen) *ww.* koti₁.
afvegen *ww.* figi.
afwachten *ww.* wakti.
afwezig zijn *ww.* mankeri.
afzetten (v.e. motor) *ww.* kiri.
agoeti *znw.* aguti; konkoni.
agressief *bnw.* kras₂.
aira (dier) *znw.* aira₁.
akker *znw.* gron.
Akuba *znw.* Akuba.
al *bw.* kba; *onbep.vnw.* ala; *vw.* awinsi; ~ **maar door** nomonomo.
alcohol *znw.* sopi.
aldoor *bw.* dor₃.
aldus *vw.* sofasi.
alert zijn *ww.* de na ai, ZIE: ai₁.

allang *bw.* langaten; omeni langa kba, ZIE: omeni; someni langa kba, ZIE: someni.
alledaags *bnw.* aladei.
alleen *bw.* kodo; soso; wawan.
allemaal *onbep.vnw.* ala; alamala.
allen *onbep.vnw.* alamala; ala sma, ZIE: sma.
alle(s) *onbep.vnw.* ala; alamala.
aloë *znw.* semprefisi.
als *vw.* efu; leki₃; te₁.
alsmaar *bw.* nomonomo.
alsof *vw.* leki₃.
alstublieft *bw.* dankidanki; tangitangi; *tussenw.* Luku dya! ZIE: luku.
altaar *znw.* altari.
altijd *bw.* ala ten, ZIE: ten; **voor ~** fu têtgo, ZIE: têtgo.
alwaar *vw.* pe.
alweer *bw.* agen; baka agen.
amandel *znw.* amandra₂.
amandel (klier) *znw.* amandra₁.
amandelboom, Surinaamse ~ *znw.* amandrabon.
amazone (vogel) *znw.* oranjevleugel ~ kulekule.
ambtenaar *znw.* bakra; lantibakra; lantiman.
Amerikaan *znw.* Amerkan.
Amerikaanse *bnw.* Amerkan.
amputeren *ww.* koti puru, ZIE: puru.
amsoi (groente) *znw.* **gezouten ~** sowt'amsoi.
Amsterdam *znw.* Damsko.
amulet *znw.* bereketi; tapu₂; **strijd~** fet'obia.
amuseren, zich ~ *ww.* abi prisiri, ZIE: prisiri.
anaconda *znw.* aboma.
ananas *znw.* nanasi.
Anansi *znw.* Anansi₁.
anattoboom *znw.* kusuwe.
andere *bnw.* tra; tratra; *vnw.* trawan; **een ~** wan tra, ZIE: tra.
anders *bw.* noso₂; tra fasi, ZIE: fasi₁.
anekdote *znw.* lafutori.
angel *znw.* maka.
angst *znw.* frede. ~ **inboezemen** tapu skreki, ZIE: skreki₁.
angstig *bnw.* dyomp'ati. ~ **zijn** ati de na dyompo, ZIE: ati₁.
ani (vogel) *znw.* kleine ~ kawfutuboi.
animo *znw.* prisiri.
anker *znw.* ankra.
antwoord *znw.* piki₁.
antwoorden *ww.* piki₁.
anus *znw.* gogo-olo; kaka-olo.
apart *bw.* aparti; ~ **zetten** poti aparti.
apotheek *znw.* apteiki.
appel *znw.* apra; **Curaçaose ~** apra; korsow-apra; **kaneel~** kaner'apra; **ster~** apra; sterapra.
appelbacove *znw.* aprabakba.
appelboom *znw.* aprabon.
ara (vogel) *znw.* rafru; **soorten:** bokrafru, tyambarafru, warawrafru
Arabier *znw.* Arabiri.
arbeider *znw.* wrokoman.

arend *znw.* aka₂; **harpij**~ gonini; **sierkuif**~ tigri-aka; **vis**~ fisi-aka; **wurg**~ pakani-aka; **zwart-witte kuif**~ blakaweti-aka.
arm *bnw.* mofina; pōti.
arm (lichaamsdeel) *znw.* anu₁.
armband *znw.* bui.
arme *znw.* mofinawan; pinaman; pōtisma; **ach** ~ tye pōti, *zIE:* pōti.
armoede *znw.* pina₁.
armoedig *bnw.* pina₁; ~ **persoon** pinaman.
armzalig *bnw.* mofina.
Arowak *znw.* Arwaka.
Arowaks *bnw.* Arwaka; (taal) Arwakatongo.
arresteren *ww.* bowtu₅.
arriveren *ww.* doro₂.

arts *znw.* datra.
as *znw.* asisi.
augurk *znw.* angorki.
Aukaner *znw.* Dyuka.
auteur *znw.* skrifiman.
authoriteiten *znw.* lanti.
auto *znw.* oto; wagi.
autoband *znw.* banti₁; **reserve** ~ speri₂.
avocado (vrucht) *znw.* afkati₂.
avond *znw.* mofoneti; neti.
avondmaal (sacramenteel) *znw.* granbun;
deelnemen aan het ~ nyan granbun.
's avonds *znw.* neti.
azijn *znw.* asin.

B - b

baan *znw.* wroko.
baantje *znw.* krawerki.
baard *znw.* barba.
baarmoeder *znw.* bere₁; mamabere; muru₂.
baas *znw.* basi₁; edeman.
babbelen *ww.* tak'taki.
baby *znw.* watrapikin.
bacove *znw.* bakba; **soorten:** aprabakba; banabakba; ingibakba; pikinmisi-finga bakba; sukrubakba.
bad, kruiden~ *znw.* swit'watra; wiwiri-watra.
baddoek *znw.* was'duku.
baden *ww.* wasi; ~ **met kruiden** wasi; wasi wan watra, *zIE:* watra.
badhuisje *znw.* was'oso.
badkamer *znw.* was'oso.
bagage *znw.* bagasi.
bak *znw.* baki; **houten** ~ udubaki.
bakken *ww.* baka₂.
bakker *znw.* bakriman.
bakkerij *znw.* bakri-oso.
balanceren *ww.* poko.
balen *ww.* fuga.
balie *znw.* tonbangi.
balk *znw.* barki₁; postu.
banaan *znw.* bakba; **kook**~ bana; **soorten:** aprabakba; banabakba; ingibakba; loweman-bana; pikinmisi-finga bakba; sukrubakba.
bananenboom *znw.* banabon.
band *znw.* banti₁; **reserve auto**~ *znw.* speri₂.
band (muziek) *znw.* pokugrupu.
bandje *znw.* banti₁; **cassette** ~ lolo.
bang *bnw.* frede; fredefrede; ~ **maken** frede; tapu skreki, *zIE:* skreki₁; ~ **zijn** frede.
bangerd *znw.* fredeman.
bank (instelling) *znw.* bangi₃.
bank (meubel) *znw.* bangi₁.
bankbiljet *znw.* papira moni, *zIE:* moni; (**van honderd dollar**) planga₂.
barbecue *ww.* brabakoto.

baren *ww.* meki pikin, *zIE:* pikin₂.
barmhartigheid *znw.* bunfasi.
barst *znw.* priti; prit'priti.
barsten *ww.* baster.
bast *znw.* basi₂; buba; **boom**~ bonbuba.
bastaard *bnw.* basra; *znw.* dorosei pikin, *zIE:* pikin₂.
bataat *znw.* patata; swit'patata.
beboeten *ww.* butu.
beboteren *ww.* botro.
bed *znw.* bedi; sribipresi; (**van metaal**) isribedi; **naar** ~ **gaan** go didon, *zIE:* didon.
bedanken *ww.* taki tangi, *zIE:* tangi.
bedaren *ww.* kowru ati, *zIE:* ati₁; **tot** ~ **brengen** saka en skafu, *zIE:* skafu.
beddegoed *znw.* sribisani.
bedekken *ww.* tapu₁.
bedelaar *znw.* begiman.
bedelen *ww.* begi₁.
bederven *onoverg.ww.* & *overg.ww.* pori₁; *ww.* pori₂; skefti₁.
bedoelen *ww.* wani taki, *zIE:* taki₁.
bedoeling *znw.* prakseri.
bedonderen *ww.* dyote; kori.
bedorven *bnw.* dyompo₂; pori₁; pori₂.
bedriegelijk *bnw.* dyote.
bedriegen *ww.* anga₁; bedrigi; dyote; kori; plei₁; **jezelf** ~ bedrigi yusrefi, *zIE:* bedrigi.
bedrieger *znw.* bedrigiman; dyoteman.
bedrijf *znw.* wrokope.
bedroefd zijn *ww.* sari₁.
beduiden *ww.* bedoi.
bedwingen *ww.* basi₁; **zich** ~ ori ensrefi, *zIE:* ori.
beëindigen *ww.* kiri; skotu; tapu₂; (**een verhaal of situatie**) koti wan tori, *zIE:* tori.
beek *znw.* krik.
beeld *znw.* popki.
been *znw.* bonyo; futu; (**besmet door filaria**) bigifutu₁; bimba.
beest *znw.* meti.

beetje, een ~ *bw.* frafra; pikinso; *telw.* pikin₁; pikinso.
beetnemen *ww.* anga₁; kisi₂; rei₂.
begeerte *znw.* bigi-ai.
begin *znw.* begin; gron; rutu.
beginnen *ww.* begin; opo₄.
begraafplaats *znw.* berpe; bonyogron; **openbare ~** pikintiki berpe.
begrafenis *znw.* beri; yorkaberi.
begraven *ww.* beri.
begrijpen *ww.* ferstan; grabu.
behalve *vw.* boiti₂.
beheersen, zich ~ *ww.* ori ensrefi, ZIE: ori.
behendig, zeer ~ *bnw.* haira.
behoefstig *bnw.* pôti.
behoefstige *znw.* mofinawan; pinaman; pôtisma.
behoeven *ww.* abi fanowdu, ZIE: fanowdu.
behoorlijk *bw.* bun.
behoren tot *ww.* na fu.
beide *telw.* ala tu, ZIE: tu₁.
beïnvloeden *ww.* **magisch ~** kroï₂.
beitel *znw.* beitri.
bejaard *bnw.* grani; **~ zijn** de tapu yari, ZIE: yari₁.
bejaarde *znw.* granisma.
bek *znw.* mofo.
bekendmaken *ww.* bari wroko; bari boskopu, ZIE: boskopu; poti na udubaki, ZIE: udubaki.
bekendmaking *znw.* boskopu.
beker *znw.* kan₂.
bekering *znw.* **tot ~ komen** drai libi, ZIE: drai.
bekijken *ww.* luku; **met grote ogen ~** piri ai, ZIE: ai₁.
bekken *znw.* beki; **was~ was'** beki.
bekladden *ww.* blaka; **iemand ~** blakabal.
bekrabbeld *bnw.* krab'krabu₂.
bekrast *bnw.* krab'krabu₂.
bekvechten *ww.* hari taki, ZIE: taki₁.
bekwaam *bnw.* dyadya.
bel *znw.* dyendyen.
belang, van weinig ~ *bnw.* lawlaw.
belangrijk *bnw.* funamku; hei₁; prenspari; **~ persoon** bigidagu; bigiman; heiman.
belangrijke *znw.* bigiwan.
belasting *znw.* edemoni; lantimoni.
beledigen *ww.* afrontu.
beletten *ww.* tapu₂.
België *znw.* Bergi₁.
bellen *ww.* bèl; naki wan konkrutitei, ZIE: konkrutitei.
beloeren *ww.* luru.
belofte *znw.* pramisi.
belonen *ww.* pai.
beloning *znw.* paiman.
beloven *ww.* pramisi.
bemiddelen *ww.* koti wan trobi, ZIE: trobi.
beminnen *ww.* lobi₁.
bemodderen *ww.* tokotoko.
bemoeien *ww.* bemui; weri₂; **zich ~** diki.

bemoeienis *znw.* bisi₁.
benauwd *bnw.* benawtu; **~ krijgen** smuru₁.
beneden *bw.* ondrosei; *znw.* gron; **~ gaan** saka₂.
benijden *ww.* abi bigi-ai, ZIE: bigi-ai.
benodigdheden *znw.* wrokosani.
benzine *znw.* oli.
beplanten *ww.* prani.
beproeven *ww.* tesi₂.
beproeving *znw.* tesi₂.
beraadslagen *ww.* kruder₁; krutu.
berechten *ww.* krutu; leisi strafu, ZIE: strafu.
bereiden *ww.* sreka.
berekenen *ww.* teri luku, ZIE: teri.
berg *znw.* bergi₂.
bergachtig *bnw.* bergibergi.
berghelling *znw.* bergiskin.
bericht *znw.* boskopu; nyunsu; wortu; **een ~ doorgeven** lolo wan boskopu, ZIE: boskopu.
berichten *ww.* bari boskopu, ZIE: boskopu.
berispen *ww.* piri ai gi.
beroep *znw.* wroko.
heroeren *ww.* meri.
beroken *ww.* smoko.
beschaamd *bnw.* ferleigi.
beschadigd *bnw.* tyep'tyepi.
beschadigen *overg.ww.* pori₁.
beschermen *ww.* kibri.
beschimpen *ww.* skempi.
beschuit *znw.* buskutu; **brood~** brede buskutu.
beschutten *ww.* skotu.
beseffen *ww.* kon ferstan, ZIE: ferstan; kon si, ZIE: si.
beslissen *ww.* besroiti.
beslist *bw.* srefsrefi.
besluit *znw.* besroiti.
besmettelijke ziekte *znw.* dyomposiki.
besneden *bnw.* besnei.
besnijden *ww.* besnei.
bespelen (v. muziekinstrument) *ww.* prei.
bespieden *ww.* flaka₂.
besprenkelen *ww.* nati; nat'nati.
bespuiten *ww.* spoiti.
bestaan *ww.* de₁; libi₁.
besturen *ww.* rigeri; tiri₂.
betalen *ww.* pai.
betaling *znw.* pai; paiman.
betasten *ww.* fas'fasi; fir'firi.
betekenen *ww.* wani taki, ZIE: taki₁.
betekenis *znw.* **van weinig ~** lawlaw; **verborgen ~** dipi.
beter *bw.* betre.
beton *znw.* ston; **van ~** ston.
betoveren *ww.* bonu; prei; wisi.
betovergrootouder *znw.* trotro.
betrekken (v. gezicht) *ww.* masi fesi, ZIE: masi.
betweterig *bnw.* sabiso.
bevalen *ww.* fiti ai, ZIE: fiti; meki pikin, ZIE: pikin₂.
bevel *znw.* komanderi.
bevelen *ww.* komanderi.

bevelhebber *znw.* komandanti.
beven *ww.* beifi.
bevoelen *ww.* fir'firi.
bevolkingsgroep *znw.* folku; pipel.
bevredigen *ww.* sari₂.
bevriend zijn *ww.* waka.
bewaarplaats *znw.* kibripresi.
bewaken *ww.* luku; ori wakti, ZIE: wakti.
bewaker *znw.* waktiman.
bewaren *ww.* kibri; ori.
beweeglijk *bnw.* abi kwek ini en skin, ZIE: kwek.
bewegen *ww.* beweigi.
beweging *znw.* beweigi.
bewerken *ww.* wroko; hout ~ kweri.
bewijs *znw.* karta.
bewind *znw.* tiri₂.
bewust worden *ww.* kon ferstan, ZIE: ferstan.
bewusteloos *bnw.* flaw.
bewustzijn, tot ~ komen *ww.* kisi ensrefi, ZIE: kisi₂.
bezem *znw.* sisibi.
bezemen *ww.* figi; sibi.
bezeren *ww.* masi.
bezinning, tot ~ komen *ww.* kisi ensrefi, ZIE: kisi₂.
bezit *znw.* bisi₂; taitai; in ~ zijn van na fu.
bezoek *znw.* op ~ tapu fisiti, ZIE: fisiti.
bezoeken *ww.* fisiti; luku.
bezorgd maken *ww.* bada; krasi ede, ZIE: ede.
bezorgdheid *znw.* dyomp'ati; kras'ede.
bezwaar *znw.* mui; **geen ~ hebben** no abi bisi, ZIE: bisi₁; no abi trobi, ZIE: trobi.
bezwaarlijk *bnw.* dangra.
bezweren *ww.* wisi; wroko wan sma, ZIE: wroko; geesten ~ bonu.
bezweringsmiddel *znw.* tapu₂; wisi.
bezwijmd *bnw.* flaw.
bezwijmen *ww.* fadon flaw, ZIE: flaw.
bibberen *ww.* beifi.
biceps *znw.* powa.
bidden *ww.* begi₂.
bidsprinkhaan *znw.* spansfrow.
bier *znw.* biri; een literfles ~ dyogo.
bierbuik *znw.* sopibere.
bij *voorz.* na₂.
bij (insect) *znw.* oni; waswasi; **angeloze** ~ oni; onifrei; **Braziliaanse honing**~ brasyon-waswasi; **honing**~ onifrei.
bijbaantje *znw.* bakafinga₁.
bijbel *znw.* Gadobuku; Gadowortu.
bijeenkomst *znw.* konmakandra.
bijennest *znw.* godo₁; onigodo.
bijkeuken *znw.* botri.
bijl *znw.* aksi₁; beiri; dondruston; **hand**~ ambeiri.
bijstaan *ww.* helpi; yepi.
bijstand *znw.* yepi.
bijten *ww.* beti.
bijtijds *bw.* biten.
bijtring *znw.* babatiki.

bijvoegen *ww.* makandra.
bijzonder *bnw.* spesrutu; *bw.* aparti fasi, ZIE: aparti.
billen *znw.* bakadan; bakasei; gogo.
binden *ww.* tai₁.
binnen *bw.* ini; in'sei.
binnendruppelen *ww.* dropu kon in'sei, ZIE: dropu.
binnenkant *znw.* bere₁.
binnenland *znw.* bus'kondre.
binnenpad *znw.* boropasi.
binnenste buiten *znw.* krukusei.
bioscoop *znw.* kino.
birambi *znw.* birambi; **ronde** ~ lontu-birambi.
bitter *bnw.* bita.
bitterhout *znw.* kwasibita.
bivak *znw.* srudati kampu, ZIE: kampu.
blad *znw.* wiwiri.
bladgroente *znw.* gruntu; **bittere** ~ bitawiwiri; **soorten:** amsoi; dagublat; gomawiwiri; kailan; kaisoi; klarun; paksoi; tayawiwiri.
bladnerf *znw.* printa.
blaffen *ww.* bari₂.
blank *bnw.* weti.
blanke *znw.* bakra; buru; wetiman.
blauw *bnw.* blaw.
blazen *ww.* bro; wai₁.
bleekmiddel *znw.* breki.
bleken *ww.* breki.
blij *bnw.* breiti; ~ **maken** gi prisiri, ZIE: prisiri.
blijken, als mocht ~ efu a kon so tak'..., ZIE: kon.
blijven *ww.* ankra; tan₁; (**doorgaan met**) tan₁; **achter**~ tan na baka, ZIE: baka₃ of tan₁; ~ **zitten** (**op school**) tan aka, ZIE: aka₁; tan poko, ZIE: poko; tan sidon, ZIE: sidon.
blikken doos *znw.* tromu.
bliksem *znw.* faya₃.
bliksemsnel handelen *ww.* flèi.
blind *bnw.* breni.
blinde *znw.* breniman.
blinkend *bnw.* brenki.
bloed *znw.* brudu.
bloeddruk *znw.* brudu.
bloedmijt, rode ~ *znw.* fowruloso.
bloedvat *znw.* brudutitei; titei.
bloem (deel v.e. plant) *znw.* bromki.
bloem (meel) *znw.* blon.
bloembed *znw.* bromkidyari.
bloementuin *znw.* bromkidyari.
bloempot *znw.* bromkipatu.
bloemstuk *znw.* boketi.
blom (SN) *znw.* blon.
bloot *bnw.* sososkin.
blootsvoets *bw.* sosofutu.
bluffen *ww.* dyaf; meki bigi, ZIE: bigi.
blunder *znw.* een ~ slaan naki wan blaka, ZIE: blaka.
boa *znw.* ~ **constrictor** daguwesneki; gadosneki; papasneki; **groene boom**~ bigi-popokaisneki; kadasneki; **regenboog**~ heigron-aboma; **slanke boom**~ ingisneki; takrutitei.

bochelschildpad *znw.* kron-neki; skoifineki.
bocht *znw.* beni; boktu; (**meerv.**) boktuboktu; **een** ~ **beschrijven** anga wan boktu; koti wan boktu.
bode *znw.* boskopuman.
boeg *znw.* boto-ede.
boeien *ww.* bui.
boek *znw.* buku₁.
boekket *znw.* boketi.
boekhandel *znw.* bukuwenkri.
boeman *znw.* bubu₂.
boete *znw.* butu; **een** ~ **opleggen** butu.
boeten *ww.* butu.
bof (ziekte) *znw.* kwabu.
boffen *ww.* abi krin skin, *ZIE:* skin.
bok *znw.* bokoboko.
bokkig *bw.* tranga-ede.
bokking *znw.* bokun.
bol (rond broodje) *znw.* boru.
bolletrieboom *znw.* balatabon.
bolvormig *bnw.* lontu.
bonestaak *znw.* bonkitiki.
bont *bnw.* alakondre.
boodschap *znw.* boskopu; **een** ~ **brengen** du wan boskopu.
boodschappenjongen *znw.* futuboi.
boodschapper *znw.* boskopuman.
boog *znw.* bo₂.
boom *znw.* bon; **soorten:** amandraban; aprabon; banabon; busikrabasi; granakibon; kakaw; kankantri; kasyu; katunbon; kofimama; kopi₂; kusuwe; loksi; mahonibon; oleifbon; papayabon; posentri; sedre; swit'bonki.
boombast *znw.* bonbuba.
boomboa *znw.* **groene** ~ popokaisneki; kadasneki; **slanke** ~ ingisneki; takrutitei.
boomeend, zwartbuik~ *znw.* skurki.
boomschors *znw.* bonbuba.
boomslang, paradijs~ *znw.* swipi.
boomstekelvarken *znw.* agidya; dyindyamaka.
boon *znw.* bonki; pesi; **bruine** ~ broinbonki; **soorten:** blaka-ai pesi; dyar'pesi; kulibonki; seibiyari; swit'bonki.
boor *znw.* boro₁.
boos zijn *ww.* ati bron, *ZIE:* ati₁; faya₁; mandi; span.
boosaardig *bnw.* takru-ati.
boosaardigheid *znw.* takrufasi.
boosdoener *znw.* ogriman; ogriwan.
boot *znw.* barki₃; boto; tentiboto; ~ **wedstrijd** streiboto.
bootrand *znw.* botolanki.
bootsketting *znw.* botoketi.
bootzman *znw.* botoman.
bordeel *znw.* motyokampu; motyotenti.
boren *ww.* boro₁.
borrel *znw.* syòt.
borst *znw.* bobi; borsu.
borstel *znw.* bosro.
borstelen *ww.* bosro.

borstkas *znw.* borsu.
borstrok *znw.* bosroko; **onder~** ondrobosroko.
borstvoeding *znw.* bobimerki.
bos₁ *znw.* bosu.
bos₂ *znw.* busi.
boshert *znw.* **groot** ~ prasaradia; redidia; **klein** ~ kuriaku.
bosjes, bij ~ *bw.* bos'bosu.
bosland *znw.* bus'kondre.
boslandbewoner *znw.* bus'kondresma.
bosmeester (slang) *znw.* kapasisneki; makasneki.
Bosneger *znw.* Busnengre.
bosrat *znw.* bus'alata.
bosschage *znw.* busbusi.
bosschildpad *znw.* busisekrepatu.
bosvalk *znw.* **gerimpelde** ~ wetbere-aka.
bot₁ *znw.* bonyo; **dood** ~ dedebonyo.
bot₂ *bnw.* dede₂.
boter *znw.* botro; fin'botro.
botervis *znw.* botrofisi.
botsen *ww.* bòks; naki.
bouwen *ww.* bow.
bouwsteen *znw.* bowston; ston; **gebroken** ~ broko ston.
bouwval *znw.* broko-oso, *ZIE:* oso.
bouwvallig *bnw.* brokobroko.
boven *bw.* loktu; *znw.* sodro.
bovenbuik *znw.* mindribere.
bovenkant *bw.* tap'sei.
bovenop *voorz.* tapu₃; *znw.* tap'sei.
bovenste gedeelte *znw.* edesei.
bovenwaarts *znw.* tap'sei.
boze oog *znw.* ogri-ai.
braden *ww.* brai; losi.
brand *znw.* faya₁; **in** ~ **steken** poti faya gi.
branden *onoverg.ww. & overg.ww.* bron; *ww.* gi faya, *ZIE:* faya₂.
brandnetel *znw.* kasiwiwiri.
brandrups *znw.* fayaworon₂.
brandvlek *znw.* bronflaka.
brandwond *znw.* bronsoro.
Braziliaan *znw.* Brasyonman.
Braziliaans *bnw.* Brasyon.
Brazilië *znw.* Brasyon.
breed *bnw.* bradi.
breien *ww.* brei.
breken *ww.* broko₁; **in stukken** ~ brokobroko; (**v.e. draad, touw**) koti₁.
brengen *ww.* tyari; **bij elkaar** ~ tyari kon na wan, *ZIE:* kon na wan; miti₁; **terug~** tyari kon baka, *ZIE:* tyari.
bres, in de ~ springen *ww.* dyompo gi wan sma, *ZIE:* dyompo₁.
brief *znw.* brifi.
brits *znw.* gaba.
broeden *ww.* kroku₁.
broek *znw.* bruku.
broekspijp *znw.* brukufutu.

broekzak *znw.* saka₁.
broer *znw.* brada.
brokkelig *bnw.* brokobroko.
bromfiets *znw.* brom.
bron *znw.* peti.
brons *znw.* geri kopro.
brood *znw.* brede; **dagelijks** ~ deibrede; **plat** ~ roti.
broodbeschuit *znw.* brede buskutu, *ZIE:* buskutu.
brooddeeg *znw.* lalabrede.
brooddoek *znw.* brededuku.
broodje, rond ~ *znw.* boru.
broodkorst *znw.* bredebuba.
broodmes *znw.* bredenefi.
broodvruchtboom *znw.* bredebon; siri-bredebon.
bros *bnw.* karki.
brug *znw.* broki.
bruid *znw.* trowmisi.
bruidegom *znw.* trowmasra.
bruidstaart *znw.* trowkuku.
bruiloft *znw.* trow; trow-oso.
bruiloftsfeest *znw.* trowfesa.
bruin *bnw.* broin; redi.
bruine opossum *znw.* froktu-awari.
brulaap *znw.* babun₁.
brutaal *bnw.* asranti.
brutaliseren *ww.* gi bigitaki, *ZIE:* bigitaki.
brutaliteit *znw.* drei-ai.
buidelrat *znw.* awari.
buidelspreeuw *znw.* **geelrug**~ banabeki;
roodstuit~ banabeki; redi-banabeki.
buigen *ww.* beni; boigi; broko kindi, *ZIE:* kindi; **laten**
~ kron.
buiging *znw.* kosi₂.

buigtang *znw.* tanga.
buik *znw.* bere₁.
buikband *znw.* berebanti.
buikloop *znw.* lus'bere; wrokobere.
buikpijn *znw.* ber'ati; **lichte** ~ **hebben** bere pingi,
ZIE: pingi.
buil *znw.* sweri₂.
buis *znw.* peipi.
buiten *bw.* na doro, *ZIE:* doro₁; *znw.* dorosei.
buitenkant *znw.* dorosei; skin.
buitenland *bnw.* dorosei; *znw.* abrawatra; dorosei
kondre, *ZIE:* kondre.
buitenlander *znw.* dorosei sma, *ZIE:* sma.
buitenmuur *znw.* ososkin.
buitenplaats *znw.* boiti₁; boitipresi.
buitensporig *bw.* psa marki, *ZIE:* marki.
buitenwijk *znw.* boiti₁.
buizerd *znw.* **bonte** ~ weti-aka; **krabben**~ krabu-
aka; **moeras**~ babun-aka; **roodsnavel**~ doifi-
aka; **weg**~ doifi-aka.
bukken *ww.* bukundu.
bullepees *znw.* baleta.
bult *znw.* koko₂; kundu₁; sweri₂; (**meerv.**)
kundukundu.
bundel *znw.* bondru; taitai.
bundelen *ww.* bondru kon na wan, *ZIE:* bondru.
burger *znw.* borgu₁.
buur *znw.* birti; (**meerv.**) birtisma.
buurman *znw.* birman.
buurt *znw.* birti; kontren; **achter**~ bakabini.
buurvrouw *znw.* birfrow.

C - c

cacao *znw.* fayaskrati; fayawatra; kakaw; skrati.
cacaoboom *znw.* kakaw.
cadeau *znw.* kado.
capibara *znw.* kapuwa; watra-agu.
capucijneraap *znw.* **grijze** ~ bergikeskesi; keskesi;
zwarte ~ keskesi.
caracara (vogel) *znw.* **geelkop**~ tingifowru-aka.
carambola (vrucht) *znw.* fransman-birambi.
cashewnoot *znw.* kasyu.
cassave *znw.* kasaba; swit'kasaba; **bittere** ~
bitakasaba; **gebakken** ~ telo.
cassavebrood *znw.* kasababrede; **groot** ~ besun;
parakoranti.
cassavekoek *znw.* boyo.
cassavepers *znw.* matapi.
cassavesoep *znw.* kasabasupu.
cassavestengel *znw.* kasabatiki.
cassavestroop *znw.* kasripo.
cassavewater *znw.* kasabawatra.
cassette bandje *znw.* lolo.
cavia *znw.* dyinipi; **Guyanese** ~ dyinipi.

Cayenne *znw.* Kayana.
cederboom *znw.* sedre.
cederhout *znw.* sedre.
cement *znw.* smenti; **bestrijken met** ~ mesre.
cent *znw.* koprosensi; sensi₁.
chachalaca (vogel) *znw.* **kleine** ~ wakago.
chaos *znw.* dyugudyugu.
charme *znw.* bereketi.
Chinees *znw.* Sneisi₁; *bnw.* Sneisi₁.
Chinese *bnw.* Sneisi₁; ~ **mosterd** kaisoi; ~ **tajer**
znw. sneisitaya; ~ **vermicelli** sneisi-alatria, *ZIE:*
alatria.
chips *znw.* krawkraw₁.
chocolade *znw.* sukruskrati, *ZIE:* skrati;
eigengemaakte ~ ososkrati.
chocoladedrank *znw.* skrati; **warne** ~ fayaskrati.
cicade, zingende ~ *znw.* siksiyuru; sinsin₂.
cirkelvormig *bnw.* lontu.
citroen *znw.* strun.
citroengras *znw.* strungrasi.

citrussoort *znw.* alanya; korsow-alanya; swa-alanya.
claxon *znw.* tutu.
club *znw.* koleisi.
cocaine *znw.* puiri; weti.
collecteren *ww.* piki₂.
collega *znw.* wrokomati.
Commewijne (district) *znw.* Kawna₁.
Commewijnerivier *znw.* Kawnaliba.
commissaris *znw.* komsarsi.
condoom *znw.* kowsu; pipikowsu.

conflict *znw.* dyam; **in ~ raken** fasi₃.
confrontatie *znw.* **zich opmaken voor** ~ kari gari, ZIE: gari₂.
consument *znw.* baiman.
convulsies *znw.* stoipi₁.
Creool *znw.* blakaman; krioro; kriorosma.
Creools *bnw.* krioro; nengre.
cultureel *bnw.* kulturu.
cultuur *znw.* kulturu.
Curaçao *znw.* Korsow.

D - d

daar *bw.* drape; *vw.* bika.
daarginds *bw.* yanda.
daarheen *bw.* dat' sei, ZIE: sei.
daarna *vw.* baka dati; dan₁.
daarom *bw.* dat' meki, ZIE: meki; *vw.* dat'ede.
daarvoor *bw.* na fesi, ZIE: fesi₂.
daas *znw.* kawfrei; **witte ~vlieg** bakrakawfrei.
dadelijk *bw.* dyonsro.
dadens, slechte ~ *znw.* krukudu.
dadensmens *znw.* duman.
dag *tussenw.* odi; *znw.* dei; **klaarlichte** ~ bigibigi dei; **op een** ~ wan dei; **volgende** ~ a tra dei fu en.
dagelijks *bnw.* aladei.
dageraad *znw.* brokodei.
dagloon *znw.* deimoni.
dagnaam *znw.* deinen.
dak *znw.* daki.
dalen *ww.* dongo; saka₂.
dam *znw.* dan₂; **achter~** bakadan.
dame *znw.* misi₂; **jonge~** pikinmisi.
damp *znw.* dampu.
dampen *ww.* dampu.
dan *vw.* dan₁.
dank *znw.* grantangi; tangi; ~ **u** danki.
danken *ww.* taki tangi, ZIE: tangi.
dans *znw.* dansi; ~ **in trance** wintidansi.
dansen *ww.* dansi; meki futu, ZIE: futu.
danser *znw.* dans'man.
dansfeest *znw.* ritueel ~ wintiprei; **bepaald soort** ~ kotodansi.
dansgelegenheid *znw.* dans'oso.
dansmeestertje (vogel) *znw.* srio.
danspartij *znw.* dansi.
dansstijl *znw.* kaseko; kawna₂.
dapper *bnw.* tōf.
dat *aanw.vnw.* dati₁; *betr.vnw.* di; *vw.* dati₂; taki₂.
dauw *znw.* dow.
de *lidw.* a₂; da; den₂.
debiteur *znw.* borguman.
deeg, brood~ *znw.* lalabrede.
deel *znw.* pisi₁; **een** ~ afu.
deelnemen aan *ww.* teki prati, ZIE: prati.

defaecatie *znw.* kunkun.
defaeceren *ww.* kunkun.
defensie *znw.* bakatitei₁.
degen *znw.* deigri.
deining *znw.* skwala.
deken *znw.* sribikrosi; sribisani.
dekken *ww.* tapu₁.
deksel *znw.* tapun.
delen *ww.* prati.
delven *ww.* diki; diki skopu, ZIE: skopu₂.
demon *znw.* ogriyeye; takrueyeye.
demonteren *ww.* lusu.
denken *ww.* denki; prakseri.
derde *rangtelw.* di fu dri, ZIE: dri.
dertien *telw.* tin-na-dri.
dertig *telw.* dritenti.
detail *znw.* fin'fini; **in** ~ fin'fini.
deur *znw.* doro₁; **achter~** bakadoro; **voor~** fes'doro; **voor de** ~ mofodoro.
deurknop *znw.* dorokroku.
deurmat *znw.* figifutu; matamata.
deuropening *znw.* doro₁.
deze *aanw.vnw.* disi.
dezelfde *bnw.* wan₁.
diagnose *ww.* koti wan luku, ZIE: luku.
diamant *znw.* dyamanti.
diarree *znw.* lus'bere; wrokobere.
dicht *bnw.* tapu₁.
dichtbij *bw.* krosbei.
dichtdoen *ww.* tapu₁.
dichter *znw.* powemaman.
dichtknopen *ww.* knopo.
dichtslaan *ww.* naki tapu, ZIE: tapu₁.
dichtwaaien *ww.* wai tapu, ZIE: tapu₁.
die *aanw.vnw.* dati₁; *betr.vnw.* di; san.
dief *znw.* fufuruman.
diefmier *znw.* kras'mira.
dienaar *znw.* knekti.
dienen *ww.* dini.
dienst *znw.* **in ~ nemen** yuru₂.
diep *bnw.* dipi.
dier *znw.* meti; **wild** ~ bus'meti; kras'meti; ogrimeti.
dierbaar *bnw.* gudu.

dij *znw.* bowtu₁.
dijk *znw.* dan₂.
dik *bnw.* deki; fatu₁.
dikwijls *bw.* nofotron.
ding *znw.* sani.
dinsdag *znw.* tudewroko.
diploma *znw.* papira; skoropapira.
direct *bw.* dirèk; esbiten; leti₄; wantewante;
 wantron; *vw.* fa₂.
directeur *znw.* driktoro.
discriminatie *znw.* desko.
discrimineren *ww.* desko.
distribueren *ww.* prati.
district *znw.* distrikti.
districtshoofd *znw.* komsarsi.
dit *aanw.vnw.* disi.
dobbelaar *znw.* kartaman.
dobber *znw.* korku.
dochter *znw.* umapikin.
document *znw.* papira.
dode *znw.* dedeman; dedesma; dedewan.
doden *ww.* kiri.
dodenrijk *znw.* dedekondre.
dodewake *znw.* dede-oso.
doek *znw.* duku; krosi; **brood**~ brededuku; **thee**~
 pret'duku.
doel *znw.* marki.
doelpunt maken *ww.* lai a bal, ZIE: lai₁.
doen *ww.* du; poti; sani.
dok *znw.* broki.
doks (SN) *znw.* doksi.
dokter *znw.* datra; dresiman.
dolboord *znw.* botolanki.
dolfijn, Guyana~ *znw.* profosu.
dolk *znw.* dolku.
dollar *znw.* dala.
dom *bnw.* babaw; don.
dominee *znw.* domri; **werk van een** ~ domriwroko.
domkop *znw.* donman.
domoor *znw.* donkaw; donman.
donder *znw.* dondru.
donderdag *znw.* fodewroko.
donderen *ww.* dondru.
donker *bnw.* dungru; *znw.* dungru; ~ **maken**
 dungru.
dood *bnw.* dede₁; *bw.* kiri; **de** ~ dede₁; ~ **zijn**
 draibere.
doodskist *znw.* dedekisi.
doodskop *znw.* dede-edē.
doodstraf *znw.* dedestrafu.
doodsuur *znw.* dedeyuru.
doof *bnw.* dofu; **iemand die** ~ **is** *znw.* dofuman.
doop *znw.* dopu₁.
doopdienst *znw.* dopukerki.
doopfeest *znw.* dopu-oso.
door *voorz.* abra; ~ **en** ~ dorodoro₂.
doorboorde *bnw.* boro₁.
doorboren *ww.* boro psa.

doorbranden *onoverg.ww.* bron.
doorbrennen *ww.* psa₃; tyari.
doordat *vw.* fu di.
doordraaien *overg.ww.* drai lontu.
doordrenkt *bnw.* nat'nati.
doordringend *bw.* trangatranga.
dooreen mengen *ww.* moksimoksi.
doorgaan *ww.* go doro, ZIE: doro₃; ~ **met** tan₁.
doorheen gaan *ww.* psa₃.
doorlopen *ww.* psa₃.
doorn *znw.* maka.
doornachtig *bw.* makamaka.
doornstruik *znw.* makabon; makamaka.
doorstaan *ww.* psa₃.
doorstappen *ww.* strepi.
doorzoeken *ww.* sasi.
doos *znw.* dosu; **blikken** ~ tromu; **kartonnen** ~
 karton dosu, ZIE: karton.
dopen *ww.* dipi; dopu₁; **zich laten** ~ teki dopu.
dorp *znw.* dorpu; kondre; pransi; **Bosneger** ~
 dyuka kondre; **Indianen**~ ingi kondre.
dorpel *znw.* dromofu.
dorpsleider *znw.* basya.
dorst *znw.* dreineki; dreiwatra; ~ **hebben** neki drei,
 ZIE: dreineki; watra kiri, ZIE: watra.
dove *znw.* dofuman.
doven *ww.* kiri.
dozijn *znw.* dosen.
draad *znw.* titei.
draagmand *znw.* baskita.
draagmier *znw.* prasoromira; siseimira.
draaien *ww.* drai.
draaierig *bnw.* waiwai₁; *znw.* drai-edē.
draaikolk *znw.* draikolku.
draaistoel *znw.* draisturu.
dragen *ww.* tyari.
drager *znw.* syowman.
dralen *ww.* draidrai.
drank *znw.* dringi; **gegiste** ~ kasiri; **sterke** ~ bita;
 sopi; **soort**: podosiri.
drankliefhebber *znw.* sopiman.
drassig *bnw.* patyapatya.
dreik *znw.* kaka₁; kunkun.
drempel *znw.* dromofu; drompu.
drie *telw.* dri.
driepoot *znw.* drifutu.
driftig *bnw.* faya-ati.
drijftol *znw.* tonki.
drijven *ww.* dribi.
drijfver *znw.* korku.
dringen *ww.* kwinsi; **erin** ~ kwinsi go na ini.
dringend *bw.* trangatranga.
drinkebroer *znw.* sopiman.
drinken *ww.* dringi.
drinkglas *znw.* grasi₁.
droesem *znw.* sakasaka.
droevig *bnw.* sari₁; *bw.* sari₁.
droge tijd *znw.* dreiten.

drogen *onoverg.ww.* drei.
dromen *ww.* dren.
dronkaard *znw.* drunguman; sopiman.
dronken *bnw.* banti₃; drungu; hei₁.
droog *bnw.* drei.
droom *znw.* dren.
drugsverslaafde *znw.* dyonki.
drui *znw.* droifi; **koelie**~ dyamu; kulidroifi.
druipen *ww.* dropu.
druiper *znw.* droipi.
druk maken, zich ~ *ww.* bada.
drukken *ww.* kwinsi; masi.
drukke *znw.* opo-opo; wunyuwunyu.
druktemaker *znw.* lawkrabu.
druppel *znw.* dropu.
druppelen *ww.* dropu.
dubbel *bnw.* dobru.
dubbelloops geweer *znw.* tumofo gon.
dubbeltje *znw.* doni.
duidelijk *bw.* krin; ~ **maken** broko na pikinmoni,
ZIE: pikinmoni.
duif *znw.* doifi.
duiken *ww.* døk; dukrun.
duiker *znw.* kokro.
duim *znw.* bigidoi; doi₁.
duimstok *znw.* doitiki; markitiki.
duister *bnw.* dangra.

duisternis *znw.* dungru.
Duits *znw.* Doisri₁; Doisritongo.
Duitser *znw.* Doisri₁.
Duitsland *znw.* Doisrikondre.
duivel *znw.* didibri; krukuman; a ogriwan, *ZIE:*
ogriwan.
duizeligheid *znw.* drai-edé.
duizend *telw.* dusun; ~ **dollar** doi₂.
duizenden *telw.* dusundusun.
duizendpoot *znw.* lusumbe.
dumpen *ww.* dompu.
dun *bnw.* fin'fini; fini; plata; watra.
durf *znw.* dek'ati.
durven *ww.* dorfu; gersi; prefuru.
dus *vw.* so.
dutten *ww.* dyonko.
duur *bnw.* diri; *bw.* diri; ~ **betaalde** dir'diri.
duwen *ww.* buku₃; kwinsi; pusu; syobu; trusu;
(meerdere malen) syobusyobu.
dwaas *bnw.* lawlaw.
dwaars zitten *ww.* dangra.
dweil *znw.* dweiri.
dweilen *ww.* dweiri.
dwergebisschop (vogel) *znw.* pikolet.
dwingen *ww.* dwengi.

E - e

eb *znw.* falawatra.
ebben *ww.* fala₂.
echt *bnw.* dyadya; trutru; *bw.* fu tru, *ZIE: tru.*
echter *bw.* nomo; *vw.* ma₂.
echtgenoot *znw.* man₁; masra.
echtgenote *znw.* frow; trowfrow; uma; wefi.
eczeem *znw.* kraskrasi.
eed *znw.* sweri₁; ~ **afleggen** sweri₁.
eekhoorn, Surinaamse ~ *znw.* bonboni; letyan.
eelt *znw.* lekdu.
een *lidw.* wan₂; *telw.* wan₁.
één voor één *bw.* wan wan; wan fru wan, *ZIE: fru.*
eend *znw.* doksi; **loop**~ kwakwa; **muskus**~
bus'doksi; doksi; zwartbuikboom~ skurki.
eenheid vormen *ww.* bondru kon na wan, *ZIE:*
bondru; meki wan kofu, ZIE: kofu.
eenkamerwoning *znw.* kamra-oso.
eenmaal *bw.* wan ten, *ZIE: ten.*
eens *bw.* wan dei, *ZIE: dei; wan leisi, ZIE: leisi₂; wan*
ten, ZIE: ten.
eens zijn *ww.* agri.
eensklaps *bw.* wantron so, *ZIE: wantron.*
eenvoudig *bnw.* lawlaw; makriki.
eer *znw.* grani.
eerbied *znw.* lespeki; sakafasi.
eerder *bw.* fos'fosi; fosten.
eergisteren *bw.* tra esde, *ZIE: esde.*

eerlijk *bw.* trutru.
eerst(e) *znw.* fosiwan; *rangtelw.* fosi.
eetwaar *znw.* nyansani.
eeuwig *bnw.* tēgo; **voor** ~ fu tēgo.
eeuwigheid, in ~ *bw.* fu tēgo, *ZIE: tēgo.*
egaliseren *ww.* plata.
ei *znw.* ekasi.
eierkoek *znw.* eksikuku; keksi.
eierschaal *znw.* eksibuba.
eigen *bnw.* eigi.
eigenaar *znw.* eiginari.
eigenschap *znw.* fasi₁.
eigenwijs *bnw.* sabiso.
eiland *znw.* eilanti; **rivier**~ tabiki.
einde *znw.* kba; **ten** ~ **lopen** klari.
eindigen *onoverg.ww.* stotu₂; *ww.* kba.
eindstreep *znw.* marki.
eiwit (van rauw ei) *znw.* eksiloli.
ejaculeren *ww.* spoiti.
el *znw.* yari₂.
electriciteit *znw.* faya₂.
elephantiasis *znw.* bigifutu₁; bimba.
elf *telw.* erfu.
elk *onbep.vnw.* ala; ibri; **op** ~ **moment** iniwan ten,
ZIE: ten.
elkaar *vnw.* makandra; *wederk.vnw.* densrefi;
unsrefi; wisrefi.

elkeen *znw.* ibriwan.
elleboog *znw.* bak'anu.
ellemaat *znw.* doitiki; markitiki.
ellendeling *znw.* sakasaka.
emancipatiedag *znw.* ketikoti; manspasi.
emmer *znw.* embre.
en *vw.* èn; nanga.
-e(n) *vnw.* wan₃.
Engels *znw.* Ingristongo; **Westindisch** ~ Bedyan.
Engelssprekende *znw.* Ingrisman.
enig(e) *bnw.* enkri; wan₁; wanwan.
enkel *znw.* aifutu.
enkel(e) *bnw.* enkri; wanwan; *telw.* wantu.
enorm *bw.* grontapu.
enz. kar'kon.
epilepsie *znw.* stoipi-siki.
-er *bw.* moro; ~ **dan** (moro) ... moro.
eren *ww.* gi grani, *ZIE:* grani.
erf *znw.* doti₁; dyari; prasi₁; **achter**~ bakadyari.
erfwooning *znw.* nengre-oso; prasi-oso.
erg *bw.* bun; furu; grontapu; sote.
ergens *bw.* wan presi, *ZIE:* presi.

ergeren *ww.* bada; **zich** ~ nyan en niri, *ZIE:* niri; hari neki titei, *ZIE:* titei.
erna *bw.* bakaten.
ernstig *bnw.* seryusu; *bw.* trangatranga; **niet** ~ preiprei.
ervaren *ww.* ondrofeni.
ervaring *znw.* ondrofeni.
erwt *znw.* pesi; **gele** ~ geri pesi; **groene** ~ grun pesi.
eten *ww.* nyan; *znw.* nyanyan; **dagelijks** ~ deibrede; **te** ~ **geven** gi nyanyan, *ZIE:* nyanyan.
etensbord *znw.* preti.
Evangelische Broedergemeente *znw.* Anitrikerki; **lid van de** ~ Anitri.
even *bw.* pikinsu.
evenals *vw.* soleki fa, *ZIE:* soleki.
eveneens *bw.* owktu; tu₂; *vw.* sosrefi.
excuseer *tussenw.* pardon.
experiment *znw.* ondrosooku.
experimenteren *ww.* ondrosooku.
expert *znw.* sabiman.
extraatje *znw.* bakafinga₁; baksis.
ezel *znw.* buriki.
ezelskar *znw.* buriki wagi.

F - f

faecaliën opruimingsdienst *znw.* bronbere.
fakkel *znw.* frambo.
familie *znw.* famiri; oso; **verwante** ~ berefamiri.
familiebericht *znw.* dedeboskopu.
familielid *znw.* famiri; famiriman.
familienaam *znw.* bakanen.
fanatiek *bnw.* fayafaya.
fantaseren *ww.* gersi.
faraomier *znw.* sukrumira.
fayalobi (heester) *znw.* fayalobi.
feest *znw.* fesa; konfryari; opo-opo; ~ **vieren** prisiri; meki prisiri, *ZIE:* prisiri.
feestdag *znw.* fesadei.
feestmaal *znw.* tafra.
feite, maar in ~ *vw.* ala dati.
fel *bnw.* faya₁; kras₂; pepre.
feliciteit *znw.* fersteri.
feliciteren *ww.* fersteri.
fermenteren *ww.* kari dyesi, *ZIE:* dyesi.
fetisj *znw.* wisi.
fiets *znw.* baisigri.
figuur *znw.* skin.
fijn *bnw.* *bw.* fini; ~ **vinden** prisiri.
fijt *znw.* setkoiri.
filaria *znw.* bigifutu₁; bimba; bubu₁.
film *znw.* kino.
financiële zaken *znw.* monitori.
flambouw *znw.* frambo.
flank *znw.* sei; seibere.
flard *znw.* pisi₁.

flarden *znw.* pis'pisi₁; **aan** ~ frodyadya; prit'priti; **aan** ~ scheuren franya.
flauw *bnw.* flaw; ~ **hangen** flaw.
flauwvallen *ww.* fadon flaw, *ZIE:* flaw.
fles *znw.* batra; dyogo.
fleskalebas *znw.* pu.
flink *bnw.* bun; *bw.* bun.
flirten *ww.* freiri.
floret *znw.* deigri.
fluisteren *ww.* syusyu.
fluit *znw.* froiti.
fluiten *ww.* froiti.
foetus *znw.* bere₁.
fonds *znw.* fonsu.
fonkelnieuw *bnw.* nyunyun.
fontanel *znw.* bropresi.
fooi krijgen *ww.* feni wan beti, *ZIE:* beti.
foppen *ww.* kori.
fors gebouwd *bnw.* hipsi; kankan₃.
foto *znw.* fowtow; prenki; **röntgen**~ fowtow.
fout *znw.* fowtu.
framboesia *znw.* yasi.
framboesialijder *znw.* yasiman.
franje *znw.* franya.
Frankrijk *znw.* Franskondre.
Frans Guyana *znw.* Frans'sei.
Franssprekende *znw.* fransman.
Frederik de Dood *znw.* Fedi.
fundering *znw.* fundamenti.
furunkel *znw.* butsweri.

G - g

gaan *ww.* go; **achteruit**~ go na baka, ZIE: baka₃;
mee~ kon go, ZIE: kon; **op stap** ~ go na doro, ZIE: doro₁; **terug**~ go baka, ZIE: baka₃.
gaar *bnw.* gari₁; kba; klari; ~ **koken** gari₁.
gammel *bnw.* brokbroko; swaki.
gans *znw.* gansi.
garanderen *ww.* gi dyaranti, ZIE: dyaranti.
garantie *znw.* dyaranti.
garnaal *znw.* sarasara.
gast *znw.* fisiti.
gat *znw.* olo.
gaten, veel ~ *znw.* olo-olo; **vol** ~ olo-olo.
gauw *bw.* esi; **heel** ~ her'esi.
gebabbel *znw.* tak'taki.
gebak *znw.* kuku₁; **soorten:** eksikuku; fiadu; keksi.
gebarsten *bnw.* baster.
gebed *znw.* begi₂.
gebergte *znw.* bergipresi.
gebeuren *ww.* psa₁.
gebied *znw.* kontren.
gebit *znw.* tifi; **kunst**~ tifi.
gebocheld *bnw.* bokru.
gebod *znw.* komanderi.
geboeid *bnw.* buibui.
gebogen *bnw.* beni.
geboord *bnw.* boro₁.
geboren zijn *ww.* gebore.
gebouw *achtervg.* -oso.
gebrek *znw.* pina₁.
gebrekkig *bnw.* malengri.
gebroken *bnw.* broko₁; brokbroko; (**v.e. draad of touw**) koti₁.
gebruiken *ww.* fasi₂; kebroiki; nyan.
gecompliceerd *bnw.* frekti; fromu.
gedachte *znw.* denki; prakseri.
gedetineerde *znw.* straf'man.
gedicht *znw.* powema.
gedoopt zijn *ww.* dopu₁.
gedrongen gebouwd *bnw.* stampu₂.
geduld *znw.* pasensi.
geel *bnw.* geri.
geelbagger (vis) *znw.* yarabaka.
geelbuislang *znw.* reditere.
geeldas *znw.* kanari₁.
geelkoper *znw.* geri kopro.
geelzucht *znw.* gari₂.
geen *bw.* no; ~ **enkel** no wan.
geenszins *bw.* kwet'kweti; *tussenw.* nono.
geest *znw.* winti₂; yeye; **boze** ~ ogriyeye; takrusani; takruyeye; **persoonlijke** ~ yeye; **soorten:** apuku; bakru; dyebri; dyodyo; edewinti; ingi; kromantiwinti; leba; tigriwinti; yorka.
Geest, Heilige ~ *znw.* Santa Yeye.

geesten bezweren *ww.* bonu.
geestenmaaltijd *znw.* yorkatafra.
geestesziekte *znw.* nengresiki.
gefluister *znw.* syusyu.
gegons *znw.* wunwun₁.
gehaaid *bnw.* haira.
geheel *bnw.* heri; **in zijn** ~ her'heri₁.
geheim *znw.* kibritori; in'bere tori, ZIE: in'bere.
geheimzinnig *bnw.* dip'bere.
gehoorzamen *ww.* arki.
gehuil *znw.* krei.
gehuwd *bnw.* trow.
geil *bnw.* kras₂.
geit *znw.* krabita.
gek *bnw.* law; tyepi; ~ **persoon** lawman; **voor de** ~ **houden** dyote; kisi₂; kori; rei₂; ori na spotu, ZIE: spotu.
gekibbel *znw.* kos'kosi₁; krut'krutu.
gekkenhuis *znw.* lawman-oso.
gekko *znw.* kamrawenke; **knolstaart**~ kwakwasneki.
geklets *znw.* tak'taki.
gekneusd *bnw.* masi.
gekonfijte vruchten *znw.* stof'sani.
gekreukt *bnw.* kroiki₁.
gekreun *znw.* dyeme.
gelach *znw.* lafu.
geladen *bnw.* span.
geld *znw.* duku; moni; sensi₁; **klein**~ pikinsensi; ~ **verdienen** wroko moni; **vreemd** ~ dorosei moni.
geldboom *znw.* monibon.
gelden *ww.* teri.
geldzak *znw.* monisaka.
gele koorts *znw.* gerikorsu.
geleden *bw.* di psa, ZIE: psa₂; **kort** ~ didyonsro.
geleerde *znw.* bradi-edeman; koniman; leriman; sabiman.
gelegenheid *znw.* okasi; opo doro, ZIE: doro₁.
geleidelijk *bw.* safrisafri.
geliefde *znw.* mi gudu, ZIE: gudu; lobiwan.
gelijk *bnw.* sper₁; ~ **hebben** abi leti, ZIE: leti₃; ~ **maken** plata.
gelijkenis *znw.* agersitori.
geloof *znw.* bribi.
geloven *ww.* bribi.
gelovige *znw.* bribisma.
geluk *znw.* koloku; ~ **hebben** abi krin skin, ZIE: skin.
gelukkig *bnw.* breiti; koloku; *bw.* switi.
gemakkelijk *bnw.* makriki.
gemakzuchtig *bnw.* makriki.
gember *znw.* dyindya.
gemberstroop *znw.* dyindyabiri.

gemeen *bnw.* doti₂; dyote; lagi; ogri; sakasaka; tðf; wiswasi.
gemeenschap *znw.* takrufasi.
gemengd *bnw.* moksi.
gemengdbloedig *bnw.* basra.
gemengdbloedige *znw.* dogla; malata; sambo.
genade *znw.* bun-ati.
geneesheer *znw.* datra; dresiman.
geneesmiddel *znw.* dresi; **magisch** ~ obia.
genezen *ww.* betre.
genezer (priester) *znw.* bonuman; obiaman.
genieten *ww.* nyan.
genoeg *telw.* nofo; sari₂.
genoegdoening geven *ww.* sari₂.
genoegen *znw.* bun; **een** ~ **doen** dropu en ai, ZIE: dropu.
gepeperd *bnw.* pepre.
geperforeerd *bnw.* boro₁.
gepraat *znw.* tak'taki.
geraamte *znw.* dedebonyo.
gerecht (eten) *znw.* nyanyan; **gemengd** ~ moksipatu; **soorten:** anitriberi; brafu; broinbonki; lumpia; moksi-aleisi; nasi; pon; supu; telo.
gerecht (rechtbank) *znw.* krutu.
gereed *bnw.* klari; *bw.* klar'klari.
gereedschap *znw.* wrokosani.
gerimpeld *bnw.* ploiploi.
geringschatten *ww.* tyari dor'ai, ZIE: dor'ai.
geringschatting *znw.* dor'ai.
gerinkel *znw.* krinkrin₂.
geroezemoes *znw.* wunwun₁; wunyuwunyu.
gerookt *bnw.* smoko; (**v. vis**) brabakoto.
geroosterd (vlees) *bnw.* brabakoto.
gerst *znw.* groto.
gerucht *znw.* mofokoranti.
geruchtenmolen *znw.* mofokoranti.
gerustgesteld *bnw.* ati sidon, ZIE: ati₁.
geruzie *znw.* fet'feti.
geschenk *znw.* kado; presenti.
gescheurd *bnw.* frodyadya; priti; prit'priti.
geschreeuw *znw.* babari.
geschreven zijn *ww.* skrifi.
geschrokken zijn *onoverg.ww.* skreki₁.
geslacht *znw.* rutu.
geslachtsdeel *znw.* **mannelijk** ~ manpres; **vrouwelijk** ~ umapresi.
gesloten *bnw.* tapu₁.
gesneden zijn *ww.* koti₁.
gesp *znw.* dyepsi.
gespannen *bnw.* kaka₂.
gespierd *bnw.* dobru.
gespikkeld *bnw.* peni.
gesteven *bnw.* stesre.
gestoofd *bnw.* stofu.
gestorvene *znw.* dede₁.
gestrafte *znw.* straf'man.
gestreept *bnw.* strepi; strepistrepi.

getal *znw.* nomru.
getrouwd *bnw.* trow.
getuige *znw.* kotoigi.
getuigen *ww.* kotoigi.
getuigschrift *znw.* skoropapira.
geur *znw.* smeri; **onaangename** ~ dampu; **rauwe** ~ lala.
gevaarlijk *bnw.* kfalek; ogri.
geval *znw.* tori.
gevangene *znw.* straf'man.
gevangen *znw.* dungr'oso; straf'oso; **in de ~ zijn** de na strafu, ZIE: strafu; **in de ~ zitten** sidon baka trarki, ZIE: trarki.
gevecht *znw.* feti; **klein ongeregeld** ~ fet'feti.
geven *ww.* gi₁.
geverfd *bnw.* ferfi.
gevekt *bnw.* peni.
gevlochten *bnw.* brei.
gevoel *znw.* firi.
gevolgen hebben *ww.* abi tere, ZIE: tere.
gevouwen *bnw.* fow.
geweer *znw.* gon; ontigon; **dubbelloops** ~ tumofo gon; **machine**~ dagadaga.
geweldadig *bnw.* dyango.
geweldenaar *znw.* dyangoman.
geweldig *bnw.* kfalek; *bw.* grontapu; kfalek.
gewend zijn *ww.* gwent; lobi₁.
geweten *znw.* konsensi.
gewetens wroeging *znw.* konsensi fonfon.
geweven *bnw.* brei.
gewicht *znw.* pontu; weg.
gewichtheffen, aan ~ doen *ww.* opo isri, ZIE: isri₁.
gewichtig *bnw.* heihei.
gewiekst *bnw.* haira.
gewoonte *znw.* gwent.
gewricht *znw.* skrufu₂; (**van knie of been**) komki.
gezag *znw.* makti.
gezing *znw.* singi.
gezegend *bnw.* blesi.
gezellig *bnw.* sukru; *bw.* switi; ~ **zijn** tyari fatu, ZIE: fatu₂.
gezicht *znw.* fesi₁; ~ **betrekken** masi fesi, ZIE: masi; **een boos ~ zetten** swa en fesi.
gezin *znw.* famiri; oso.
gezond *bw.* gesontu.
gezondheidsdienst, inspecteur v.d. ~ *znw.* kakalaka-skowtu.
gezouten *bnw.* ~ **rijst** sowt'aleisi; ~ **vis** sowt'fisi.
gezwel *znw.* sweri₂.
gezwollen *bnw.* deki; sweri₂.
gier *znw.* tingifowru; **soorten:** blaka-edede tingifowru; geri-edede tingifowru; granman-tingifowru; redi-edede tingifowru.
gierig *bnw.* bowtu₄; gridi; knopo; kundu₃; sroiti; ~ **zijn** kundu₃.
gierigaard *znw.* gridiman.
gierigheid *znw.* gridifasi.
gieten *ww.* kanti.

ginds *bw.* yanda.
gist *znw.* dyesi.
gisten *ww.* kari dyesi, *ZIE:* dyesi.
gisteren *bw.* esde.
glad *bnw.* grati.
gladstrijken *ww.* grāt'grati; grati.
glanzend *bnw.* brenki.
glas *znw.* grasi₁.
glasscherven *znw.* brokobatra.
glibberig *bnw.* loli.
glimlach *znw.* lafufesi.
glimlachen *ww.* lafu.
glimmend *bnw.* brenki.
glimworm *znw.* fayaworon₁.
gloednieuw *bnw.* nyunyun.
gloeïend *bnw.* faya₁.
gloeilamp *znw.* lampu; per.
God *znw.* Gado; Masra Gado.
god *znw.* gado.
godheid *znw.* gado.
godin v.d. aarde *znw.* Aisa; gronmama.
goean (vogel) *znw.* witkop ~ wet'ede-marai.
goed *bnw.* bun; fiti; *bw.* bun; **heel** ~ bunbun; ~ **en** wel bunbun; ~ **gaan** drai.
goedaardig *bnw.* bun-ati.
goedaardigheid *znw.* bun-ati.
goedemorgen *tussenw.* morgu.
goedenacht *tussenw.* kuneti.
goedenavond *tussenw.* kuneti; nafun.
goedheid *znw.* bunfasi.
goedkoop *bnw.* bunkopu.
golf *znw.* skwala.
goochelaar *znw.* tofruman.
goochelen *ww.* tofru.
gooien *ww.* fringi; iti; **weg**~ iti trowe.
goot *znw.* gotro.
gordeldier *znw.* kapasi; **naaktstaart** ~ pikinkapasi;
reuzen~ granman-kapasi; **bepaald soort:** makakapasi.
gordijn *znw.* garden; yarsin.
gort *znw.* groto.
goud *znw.* gowtu; ~ **winnen** wroko gowtu.
gouddelver *znw.* gowt'man.
gouden *bnw.* gowtu; ~ **munt** gowt'moni; ~ **sieraden** gowt'sani.
goudhaas *znw.* konkoni.
goudsmid *znw.* gowt'smeti.
gouvernement *znw.* lanti.
gouverneur *znw.* granman; **residentie van** ~ granman-oso.
graaïen *ww.* grabu.
graat *znw.* fis'bonyo.
graf *znw.* grebi.
grafsteen *znw.* grebiston.
gram *znw.* gran₁.
granaatappel *znw.* granaki-apra.
granaatappelboom *znw.* granakibon.

grap *znw.* fatu₂; komedi; spotu; **voor de** ~ preiprei.
grappen maken *ww.* prati fatu, *ZIE:* fatu₂.
grappenmaker *znw.* komediman; spotuman.
grappig verhaal *znw.* lafutori.
gras *znw.* grasi₂; **hoog** ~ gras'grasi; **soorten:** babun-nefi₂; buskutugrasi; mangrasi; paragrasi.
grasluis *znw.* patataloso.
gratie, uit de ~ vallen *ww.* en dyakti teki faya, *ZIE:* dyakti.
gratis *bw.* kado; fu soso, *ZIE:* soso.
graven *ww.* diki; diki skopu, *ZIE:* skopu₂; **kuil** ~ krabu wan olo, *ZIE:* olo.
grazig *bnw.* gras'grasi.
grendel *znw.* greni.
grendelen *ww.* greni.
gretig *bnw.* gridi.
grietjebie (vogel) *znw.* grikibi.
grijns *znw.* pir'tifi.
grijzen *ww.* piri tifi, *ZIE:* tifi.
grijpen *ww.* bowtu₅; grabu.
grijsaard *znw.* granisma.
grison (dier) *znw.* weti-aira.
groeien *ww.* gro; hari watra, *ZIE:* watra.
groen *bnw.* grun.
groente *znw.* gruntu; **soorten:** amsoi; antruwa; bitawiwiri; dagublat; gomawiwiri; gropesi; kailan; kaisoi; klarun; kowsbanti; paksoi; sopropo; supuwiri; tayawiwiri.
groep *znw.* grupu; ~ **mensen** bosu.
groet *znw.* odi.
groeten *ww.* taki odi, *ZIE:* odi.
groeve *znw.* grebi-olo.
grof *bnw.* grofu.
grond *znw.* doti₁; gron.
grondbeginsel *znw.* fos'fosi sani, *ZIE:* fos'fosi.
grondduif *znw.* stondoifi; stonka; **grijsvoorhoofd** ~ paskadoifi; **roestbruine** ~ paskadoifi.
groot *bnw.* bigi; bun; grofu; hipsi; kfalek.
grootbrengen *ww.* kweki.
grootmoeder *znw.* granmama; oma.
grootspraak *znw.* bigitaki.
grootspreken *ww.* skepi.
grootvader *znw.* granpapa; opa.
grot *znw.* bergi-olo.
grote *voorg.* gran-₂; *znw.* bigiwan.
guitaar *znw.* gitara.
gujave *znw.* guyaba.
gulden *znw.* golu.
gulzig *bnw.* gridi.
gulzigaard *znw.* gridiman; nyanman.
gulzigheid *znw.* gridifasi.
gunstig *bnw.* bun.
Guyana *znw.* Gayana.
Guyanees *znw.* Gayanaman.
gymnastiekschoen *znw.* pata.

H - h

- haai** *znw.* sarki.
haak *znw.* aka₁; **stok met een** ~ akatiki.
haan *znw.* kakaflowru.
haar *bez.vnw.* en; *pers.vnw.* en.
haar (van mens en dier) *znw.* wiwiri; **kroes**~ krusu wiwiri; **krul**~ kroru wiwiri; **sluik** ~ grati wiwiri.
haarfijn *bw.* fin'fini.
haarroos *znw.* wetweti₁.
haarspeld *znw.* blakapina.
haarvet *znw.* fatu₁.
haas *znw.* **Surinaamse** ~ hei₂; **water**~ kapuwa; watra-agu.
haasten *ww.* feti; **zich** ~ haswa.
hagedis *znw.* lagadisa; **reuzen** ~ sapakara; **soorten**: kamrawenke; waiwai-anu.
hagel (munitie) *znw.* agra.
hagelkorrel *znw.* panya-agra.
hak *znw.* tyapu; **gebruik v.e.** ~ *ww.* tyapu.
haken, vast~ *ww.* aka₁.
halen *ww.* psa₄; go teki, ZIE: teki; **bij elkaar** ~ hari kon na wan, ZIE: kon na wan; **uit elkaar** ~ lusu.
half *telw.* afu.
halfgaar *bnw.* kruwakruwa.
halfzacht *bnw.* trangatranga.
hallo *tussenw.* ei.
hals *znw.* neki; ondroneki.
halsketting *znw.* keti.
halsopening *znw.* neki-olo.
halsstarrig *bw.* tranga-edede.
halswender (schildpad) *znw.* kron-neki; skoifineki.
halve cent *znw.* af'sensi.
halverwege *bw.* af'pasi.
ham *znw.* ameti.
hamer *znw.* ambra.
hameren *ww.* temre.
hand *znw.* anu₁; (**van banaan**) anu₁.
handboei *znw.* bui.
handboeien, met ~ om *bnw.* buibui.
handelaar *znw.* seriman; wenkriman.
handelen *ww.* du; **bliksemsnel** ~ flèi.
handelsbank *znw.* bangi₃.
handen, in de ~ klappen *ww.* klapu ini den anu, ZIE: anu₁.
handjevol *znw.* anu₁.
handpalm *znw.* ini-anu.
hangen *ww.* anga₁; **scheef** ~ anga go na wan sei.
hangerig zijn *ww.* anga-anga.
hangmat *znw.* amaka.
hapje *znw.* mofo.
hard *bnw.* tranga; *bw.* tranga; **een beetje** ~ trangatranga.
harder (vis) *znw.* kweriman; prasi₂.
hardleers *bw.* tranga-edede.
hardlopen *ww.* lon.
haring (in pekel) *znw.* elen.
hark *znw.* har'hari; krab'krabu₁; prasi sisibi, ZIE: sisibi.
harken *ww.* har'hari.
harpijarend *znw.* gonini.
hars *znw.* bontara.
hart *znw.* ati₁; **gerust** ~ kowru-ati.
hartstochtelijk *bnw.* ogri-ati; *bw.* fayafaya.
haten *ww.* no man si na ai, ZIE: ai₁.
haveloos *bnw.* frodyadya; prit'priti.
haven *znw.* broki; lanpres.
hebben *ww.* abi.
hebberig *bnw.* gridi.
hebzucht *znw.* bigi-ai; gridifasi.
hebzuchtig *bnw.* gridi; ~ **zijn** bakru; haira tapu, ZIE: haira.
heden *bw.* tide.
hedenmiddag *bw.* dibakadina.
heel *bnw.* heri; *bw.* her'heri₁; heri.
heengaan *ww.* gwe.
heer *znw.* masra.
heerlijk *bnw.* switi.
heet *bnw.* faya₁; kras₂; ~ **worden** hati₁.
heftig *bw.* fayafaya.
heilig *bnw.* santa.
Heilige Geest *znw.* Santa Yeye.
heimelijk *bw.* kibrifasi.
hekel, een ~ hebben aan *ww.* fuga.
heks *znw.* wisiman.
hel *znw.* didibrikondre; hel.
helder *bnw.* krin; *bw.* srapu.
heldhaftig *bnw.* tòf.
heleboel *bnw.* her'ipi; lo₄.
helft *telw.* afu.
helm *znw.* fet'musu; **tropen**~ kork'ati.
helpen *ww.* helpi; yepi; **een handje** ~ yepi wan anu, ZIE: anu₁; **iemand uit de nood** ~ puru.
helper *znw.* bakaman.
hem *pers.vnw.* en.
hemd *znw.* empi.
hemel *znw.* Gadokondre; heimel; loktu.
hemoglobinegehalte *znw.* sali.
hen₁ *znw.* fowru.
hen₂ *pers.vnw.* den₁.
hengel *znw.* uku₂; ukutiki.
hengelen *ww.* uku₂.
herder *znw.* skapuman.
Here God *znw.* Masra Gado, ZIE: gado.
herhaaldelijk *bw.* moro nanga moro, ZIE: moro.
herhalen *ww.* taki baka, ZIE: taki₁.
herinneren *overg.ww.* memre₁; **zich** ~ memre₁.
herkomst *znw.* rutu.
Hernhutter *znw.* Anitri.
hersens *znw.* edetonton.

herstellen *ww.* meki.
hert *znw.* dia; **savanne~** sabanadia; **strand~** sabanadia.
hertevlees *znw.* diameti.
het₁ *lidw.* a₂; da; den₂.
het₂ *pers.vnw.* a₁; en.
heten *onoverg.ww.* nen.
hetzelfde *bnw.* wan₁.
heuvel *znw.* bergi₂.
heuvelachtig *bnw.* bergibergi.
hibiscus *znw.* angalampu.
hiel *znw.* bakafutu; baka-iri; iri.
hier *bw.* dya; dyaso; ~ **naartoe** dis' sei, ZIE: sei.
high *bnw.* hei₁.
hij *pers.vnw.* a₁; en.
hijzen *ww.* heisi.
hik *znw.* tikotiko.
hinderlijk *bnw.* wer'ede.
Hindoestaan *znw.* Hindustani.
Hindoestaanse *bnw.* Hindustani.
Hindoestaanse man *znw.* babun₂; kuliman.
hinkelbaan *znw.* dyompofutu.
hinkelen *ww.* dyompo tapu wan futu, ZIE: dyompo₁.
hinkelspel *znw.* dyompofutu.
hinken *ww.* dompu.
hobbelstoel *znw.* boboisturu.
hoe *bw.* fa₁; o₂; *vrag.vnw.* fa₁; ~ **dan ook** fa a no fa; ~ **laat** olati.
hoed *znw.* ati₂; **vilt**en ~ banalew.
hoek *znw.* uku₁.
hoektand *znw.* aitif; ukutifi.
hoelang *bw.* olanga; omeni langa, ZIE: omeni.
hoepel *znw.* upru.
hoer *znw.* huru; motyo; yayo-uma.
hoera *tussenw.* urei.
hoereerder *znw.* huruman; yayoman.
hoerengedrag *znw.* motyolibi.
hoerenloper *znw.* yayoman.
hoerentent *znw.* motyokampu; motyotenti.
hoereren *ww.* huru; motyo.
hoererij *znw.* hurulibi; yayolibi.
hoest *znw.* kosokoso.
hoestdrank *znw.* kosodresi.
hoesten *ww.* koso; **veel** ~ kosokoso.
hoeveel *telw.* omeni.
hoewel *vw.* aladi; awinsi fa, ZIE: awinsi; fa a no fa.
hof *znw.* dyari; **het** ~ **maken** suku.
hok *znw.* pen₂.
hokko (vogel) *znw.* **zwarte** ~ powisi.
Hollands, op zijn *bw.* bakra fasi, ZIE: bakra.
hollen *ww.* lon.
hond *znw.* dagu; **bijtende** ~ kras'dagu; **jacht~** ontidagu.
hondenluis *znw.* daguloso.
honderd *telw.* hondro; ~ **dollar** barki₂; planga₂.
honger *znw.* angri₁; angribere.
hongersnood *znw.* angri₁; angriten.
honing *znw.* oni.

honingbij *znw.* oni; onifrei.
hoofd *znw.* ede; **achter~** baka-ed; **voor~** fes'ede; **zij**kant van ~ sei-ed; **het** ~ **kaalscheren** piri ede, ZIE: ede.
hoofddoek *znw.* anyisa.
hoofdeind(e) *znw.* edesei.
hoofdgeest *znw.* edewinti.
hoofdhair *znw.* edewiwiri.
hoofdkussen *znw.* kunsu.
hoofdluis *znw.* loso.
hoofdman *znw.* kapten.
hoofdpersoon *znw.* edeman.
hoofdpijn *znw.* ed'ati.
hoofdstad *znw.* mamafoto.
hoog *bnw.* hei₁.
hooggeplaatst *bnw.* heihei.
hoogkijker (vis) *znw.* kutai.
hoogmoed *znw.* bigifasi; bigimemre; heimemre.
hoogmoedig *bnw.* bigimemre; hei₁; ~ **zijn** abi bigimemre; abi heimemre, ZIE: heimemre.
hoogtij *bnw.* frudu; *znw.* fruduwatra.
hoop₁ *znw.* ipi.
hoop₂ *znw.* howpu.
hoor! *tussenw.* baya; yèrè.
hopen *ww.* howpu.
horen *ww.* tutu; yere₁.
horloge *znw.* oloisi.
houdbaar zijn *ww.* ori.
houden *ww.* ori; **achter~ of tegen~** dyam; ori; ori na baka, ZIE: baka₃; **vast~** ori; **weer~** ori na baka.
houden van *ww.* lobi₁.
hout *znw.* udu; **dik stuk** ~ bowtu₃.
houtbij *znw.* wunwun₂.
houtboorder (SN) *znw.* uduloso.
houten *bnw.* udu; ~ **vat** *znw.* udubari; ~ **zitbank** udubangi.
houtluis (SN) *znw.* uduloso.
houtschool *znw.* krofaya.
houtschoolpot *znw.* korpatu.
houtsoort *znw.* wana.
houwer *znw.* owru₂.
hovaardig *bnw.* bigimemre.
hovaardij *znw.* bigifasi; bigimemre.
huichelaar *znw.* awaridomri; hoigriman.
huichelen *ww.* hoigri.
huid *znw.* buba; skin.
huidvlekken *znw.* piriskin.
huidvraat *znw.* gwasi.
huig *znw.* pikintongo.
huilen *ww.* krei; **hard** ~ gi tongo, ZIE: tongo; **vaak en veel** ~ *ww.* stowtu.
huilerig *ww.* stowtu.
huis *znw.* kampu; oso; **leeg** ~ opo oso.
huisbaas *znw.* eiginari.
huisgenoot *znw.* ososma.
huishond *znw.* dagu.
huishoudelijk werk *znw.* osowroko.
huishoudelijke artikelen *znw.* ini-oso sani.

huishouden *znw.* oso.
huishuur *znw.* osoyuru; yuru₂; yuru-oso.
huisje *znw.* afdaki.
huiskat *znw.* puspusi.
huiskleren *znw.* osokrosi.
huismiddel *znw.* osodresi.
huiswinterkoning *znw.* gadofowru; gadotyō;
 tyotyofowru.
huiveren *ww.* gro skin, ZIE: skin.
hulp *znw.* yepi; **roep om** ~ *tussenw.* wai₂.

hun *vnw.* den₁.
huren *ww.* yuru₂.
hut *znw.* kampu.
hutje *znw.* pinakampu.
huur *znw.* yuru₂.
huurhuis *znw.* yuru-oso.
huwelijk *znw.* trow.
huwelijksleven *znw.* trowlibi.
huwen *ww.* trow.

I - i

ibis, rode ~ *znw.* flamingo; korikori.
idee *znw.* denki; prakseri.
idioot *znw.* lawman.
ieder *onbep.vnw.* ala; ~ **afzonderlijk** ibriwan; **een** ~
 iniwan sma, ZIE: sma.
iedere keer *vw.* solanga.
iedereen *onbep.vnw.* alamala; ala sma, ibri sma, ZIE:
 sma.
iets *onbep.vnw.* wan sani, ZIE: sani; ~ **goeds** bun.
ijlings *bw.* es'esi.
ijskast *znw.* ijskasi.
ijsvogel *znw.* fis'man₂.
ijverig *bnw.* fayafaya.
ijzer *znw.* isri₁.
ijzeren *bnw.* isri₁.
ik *pers.vnw.* mi.
immers *bw.* esko.
immoraliteit *znw.* motyolibli.
immoreel *bnw.* wakawaka.
in *voorz.* ini; te₁.
inademen *ww.* hari bro, ZIE: bro.
inbeelding *znw.* ferberde; ferberdesiki.
inbegrepen *vw.* sosrefi.
inclusief *vw.* sosrefi.
indeuken *ww.* masi.
Indiaan *znw.* ingi.
Indiaans *bnw.* ingi.
Indiaanse bacove *znw.* ingibakba.
Indiaanse geest *znw.* ingi.
Indianendorp *znw.* ingi kondre.
Indianentaal *znw.* ingi tongo.
indien *vw.* efu.
indigoslang *znw.* konkonisneki; kuyaraman.
indoen *ww.* poti.
indrogen *ww.* hari watra, ZIE: watra.
indruppelen *ww.* dropu.
innten *ww.* spoiti.

influisteren *ww.* konkru.
ingang (naar achtererf) *znw.* nengredoro.
ingewanden *znw.* bere₂; in'bere.
ingewikkeld *bnw.* dangra; frekti; fromu.
ingrediënt *znw.* wrokosani.
inhouden *ww.* kot₁.
injecteren *ww.* spoiti; naki spoiti.
injectie *znw.* spoiti; ~ **geven** naki spoiti; ~ **krijgen**
 teki spoiti.
injectiespuit *znw.* spoiti.
inkepen *ww.* tyepi.
inkeping *znw.* tyepi.
inkepingen, met veel ~ *bnw.* tyep'tyepi.
inkerven *ww.* tyerfi.
inkorten *ww.* syatu.
inkt *znw.* enki.
inktfles *znw.* enkibatra.
inktpot *znw.* enkipatu.
inktvlek *znw.* enkiflaka.
inladen *ww.* lai₁.
inmiddels *bw.* a srefi pisten dati, ZIE: pisten.
inpakken *ww.* domru.
insectenlarve *znw.* woron.
insekticide, vloeibare ~ *znw.* flit.
insluipen *ww.* boro₂.
inspekteur *znw.* inspektoro.
inspuiten *ww.* spoiti.
insteken *ww.* sutu₃.
instoppen *ww.* sutu₃; trusu.
instrueren *ww.* skoro.
intelligent *bnw.* ede kras₁, ZIE: kras₁; srapu.
invalid *znw.* malengrisma.
invalid maken *ww.* malengri.
invetten *ww.* fatu₁.
inwrijven *ww.* lobi₂; wrifi.
inzien *ww.* kon si, ZIE: si.

J - j

ja *tussenw.* ai₃; iya; *vw.* iya.
jaar *znw.* yari₁; **begin van het** ~ bakayari; **einde**
van het ~ mofoyari; **volgend** ~ *bw.* tra yari.

jaarwisseling *znw.* yari₁.
jacarinavink (vogel) *znw.* srio.
jacht *znw.* onti.

jachtgeweer *znw.* ontigon.
jachthond *znw.* ontidagu.
jagen *ww.* onti.
jager *znw.* ontiman.
jaguar *znw.* penitigri; tigri₁.
jaloers *bnw.* dyarusu; ~ **zijn** dyarusu; abi bigi-ai, ZIE: bigi-ai.
jaloersheid *znw.* mandimandi.
jaloerie₁ *znw.* dyarusu; dyarusufasi.
jaloerie₂ (**zonnenscherm**) *znw.* yarsin.
jarig zijn *ww.* friyari.
jas *znw.* dyakti.
Javaan *znw.* Yampaneisi.
Javaans *bnw.* Yampaneisi.
je *pers.vnw.* yu.
jenever *znw.* yaneifri.
jengelen *ww.* stowtu.
jeugd *znw.* yongusma; yonguwan.
jeuk *znw.* kraskrasi.
jeuken *ww.* beti; kras₁.
jezelf *wederk.vnw.* yusrefi.

jij *pers.vnw.* yu.
jokken *ww.* yoku.
jong *bnw.* pikin₁; yongu; (**v.e. dier**) *znw.* pikin₂;
heel ~ *bnw.* watra.
jongedame *znw.* pikinmisi.
jongeheer *znw.* pikinmasra.
jongeman *znw.* yonguboi; yonkuman.
jongen *znw.* boi; manpikin; yongu.
jongeren *znw.* yongusma; yonguwan.
jongs, van ~ af aan *bw.* pikipikin.
Jood *znw.* Dyu.
jouw *bez.vnw.* yu.
juffrouw *znw.* ifrow; pikinmisi.
juist *bnw.* bun; leti₃; yoisti; *bw.* bun.
jujube, Indische ~ *znw.* oleif.
jullie *vnw.* unu.
jurk *znw.* yapon; **traditionele** ~ koto.
jus *znw.* sowsu.
jutezak *znw.* seirisaka.

K - k

kaaïman *znw.* kaiman; **bril~** wetberekaiman;
dwerf~ redikaiman; **wigkop~** bergikaiman;
zwarte ~ blakakaiman.
kaak *znw.* kakumbe.
kaal *bnw.* krebi; kreb'ede; ~ **worden** piri.
kaalhoofd *bnw.* pir'ede.
kaalknippen *ww.* krebi.
kaalkop *znw.* kreb'ede.
kaalscheren *ww.* piri ede, ZIE: ede.
kaars *znw.* kandra.
kaarsvet *znw.* kandrafatu.
kaart *znw.* land~ karta; **speel~** karta.
kaartspel *znw.* kartaprei.
kaartspelen *ww.* prei karta, ZIE: karta.
kaartspeler *znw.* kartaman.
kaas *znw.* kasi₁; **Leidse** ~ kombekasi.
kaaskorst *znw.* kas'buba.
kabaal *znw.* babari.
kadaver *znw.* dedeskin.
kaf *znw.* buba.
kaft *znw.* kafti.
kaften *ww.* kafti.
kakelen *ww.* bari₂.
kakkerlak *znw.* kakalaka.
kalebas *znw.* krabasi; **uitgeholde** ~ godo₂.
kalebasboom *znw.* krabasibon.
kalf *znw.* pikin kaw, ZIE: kaw₁.
kalk *znw.* karki.
kalkoen *znw.* krakun.
kalm *bnw.* pî; *bw.* tiri₁.
kalmeren *ww.* saka en skafu, ZIE: skafu.
kam *znw.* kankan₁; (**van banaan**) anu₁.
kamer *znw.* kamra.

kameraad *znw.* fisiti; kompe.
kamizool *znw.* kamsoro.
kammen *ww.* kan₃; **eventjes** ~ har'hari.
kampen *ww.* feti; tyari.
kanaal *znw.* kanari₂.
kanarie *znw.* kanari₁.
kandelaar *znw.* kandratiki₁.
kandij *znw.* sukrukandra.
kaneel *znw.* kaneri.
kanker *znw.* takruboi; takrusiki.
kano *znw.* kruyara.
kanon *znw.* kanu.
kanonskogelboom *znw.* busikrabasi.
kans *znw.* okasi.
kant *znw.* kanti; sei; seisei; **andere** ~ tra sei, ZIE: sei.
kantelen *ww.* dompu; kanti.
kantoor *znw.* kantoro.
kaolien *znw.* pemba.
kapitaal *znw.* gudu.
kapitein *znw.* kapten.
kapmes *znw.* owru₂.
kapokboom *znw.* kankantri.
kapot *bnw.* broko₁; ~ **maken** broko₁.
kappen *ww.* kapu.
kapseizen *ww.* kanti.
kapwond *znw.* kapu.
karaf *znw.* karafu.
Karaïb *znw.* Kribisi.
Karaïbs *bnw.* Kribisi; (**taal**) Kribisitongo.
karamel *znw.* lonka.
karavaan *znw.* krafana₂.
karbouw *znw.* watrakaw.
karperzalm *znw.* sriba; wetfisi.

karton *znw.* karton.
karwats *znw.* krawasi.
karwei *znw.* dyap; krawerki.
karweitjes opknappen *ww.* naki dyap, *ZIE:* dyap.
kasgeld *znw.* kasmoni.
kasjoema (vrucht) *znw.* kasyuma.
kast *znw.* kasi₂.
kat *znw.* puspusi.
katapult *znw.* syinsyart.
katoen *znw.* katun.
katoenboom *znw.* katunbon.
katoenen *bnw.* katun.
katoenvogeltje *znw.* gotromoty; katunfowru.
kattekwaad *znw.* kwai.
kattenooagslang *znw.* pina-owrukuku.
kattig *bnw.* kaksi.
katvis *znw.* grat'fisi; katfisi.
kauwen *ww.* kaw₂.
kazerne *znw.* srudati kampu, *ZIE:* kampu; legrekampu.
keel *znw.* neki.
keelgat *znw.* gorogoro; neki-olo.
keer *znw.* leisi₂; tron₂; **een** ~ wan leisi; **iedere** ~ solanga; **nog een** ~ ete wan leisi; **op een** ~ wan ten, *ZIE:* ten; **volgende** ~ tra leisi.
keizer *znw.* grankownu.
kennen *ww.* sabi.
kennis *znw.* koni; sabi.
kepen, van ~ voorzien *ww.* tyepi.
kerel *znw.* boi; kel.
keren *ww.* drai kon baka, *ZIE:* drai.
kerf *znw.* tyepi.
kerk *znw.* kerki; **hoofd**~ mamakerki.
kerkbank *znw.* kerkibangi.
kerkdienaar *znw.* dinari.
kerkdienst *znw.* kerki; ~ **houden** ori kerki.
kerkganger *znw.* kerkiman; kerkisma.
kerkgebouw *znw.* kerk'oso.
kerkhof *znw.* berpe.
kerk lied *znw.* kerkisingi.
kerkuil *znw.* puspusi-owrukuku.
kermen *ww.* dyeme.
kermis *znw.* konfriyari.
kern *znw.* fini.
kers *znw.* kersi; **geribde** ~ monkimonki-kersi.
kerstdag(en) *znw.* Bedaki.
kerstfeest *znw.* Kresneti.
kerven *ww.* tyerfi.
ketel *znw.* kapa; ketre.
ketenen *ww.* keti.
ketting *znw.* keti; **soorten:** botoketi; taratitei.
keuken *znw.* botri; kukru.
keukentafel *znw.* botritafra.
keukentje *znw.* popkipatu.
kever *znw.* asege; **actaeon** ~ asege.
kibbelen *ww.* feti; kos'kosi₁; krut'krutu; strei; **steeds** ~ fet'feti.

kiekendief (vogel) *znw.* blauwe sperwer~ langafutu-aka.
kielrugslang *znw.* reditere.
kies *znw.* bakatifi; matatifi; tifi; **gebroken** ~ broko tifi; **rotte** ~ pori tifi.
kiespijn *znw.* tifi-ati.
kietelen *ww.* tigr₂.
kiezen *ww.* teki; **uit**~ piki₂.
kijken *ww.* luku; **onvriendelijk** ~ swa en fesi, *ZIE:* fesi₁.
kijven *ww.* krutu.
kikker *znw.* dyompometi; todo; **boom**~ merkitodo; **gif**~ tidetide; **onkruid**~ papitodo; **paradoxale** ~ tododyaki.
kikkerkopschildpad *znw.* kron-neki; skoifineki.
kikkervisje *znw.* todobere.
kilogram *znw.* kilo.
kin *znw.* kakumbe.
kind *znw.* piki₂; piki-nengre; **laatste** ~ tap'bere piki; **pasgeboren** ~ *znw.* nyunyun piki; watrapikin.
kinderen krijgen *ww.* meki piki, *ZIE:* piki₂.
kindertje *znw.* krioro.
kinderverzorgster *znw.* nene.
kinderwagen *znw.* babywagi.
kinds *bnw.* kensi; ~ **worden** kensi.
kip *znw.* fowru; osofowru; **geroosterd** ~ los'fowru; **naakthals**~ pir'neki.
kippeluis *znw.* fowruloso.
kippenhok *znw.* fowrukoi.
kippen slang *znw.* sapakarasneki.
kippenvel *znw.* groskin; **ergens** ~ **van krijgen** gro skin, *ZIE:* skin.
kippevlees *znw.* fowrumeti.
kiskadie (vogel) *znw.* grote ~ griki₁.
kist *znw.* kisi₁; kofru.
kittelen *ww.* tigr₂.
klaar *bnw.* gari₁; kba; klari; *bw.* klar'klari; ~ **wakker** nanga krin ai, *ZIE:* ai₁; ~ **zijn** kba.
klaarmaken *ww.* gari₁; klari.
klacht *znw.* kragi.
klagen *ww.* krut'krutu; krutu; ~ **(over)** kragi.
klagerig *bnw.* krakeri.
klamp *znw.* krampu₂.
klap *znw.* klapu; **een** ~ **geven** klapu.
klappen *ww.* klapu ini den anu, *ZIE:* anu₁.
klaroen *znw.* klarun.
klauw *znw.* nangra.
klederdracht *znw.* koto; **Creoolse** ~ kotomisi₁.
kleding *znw.* krosi.
kleermaker *znw.* kleriman; sneiri.
klei *znw.* tokotoko; **witte** ~ pemba.
kleiaarde *znw.* kleidoti.
klein *bnw.* piki₁; smara; yosyosi; **heel** ~ nyofi; nyoni; piki₁piki₁; totitoti.
kleine *znw.* piki₁wan; ~ **man** lagiman; piki₁man.
kleingeld *znw.* piki₁moni; piki₁sensi.
kleinkind *znw.* granpiki₁; piki₁ piki₁, *ZIE:* piki₂.

kleintje *znw.* pikin₂; yosyosi.
klem *znw.* krampu₂.
kleptomanie *znw.* fufurubakru.
kleren *znw.* krosi; osokrosi.
klerenkast *znw.* kros'kasi.
klerenkist *znw.* kros'kisi.
kletsen *ww.* krutu; tak'taki.
kletser *znw.* krutuman.
kleur *znw.* kloru₁.
kleuter *znw.* yosyosi.
kleuterschool *znw.* preiskoro; yosyosi-skoro.
kleverig *bnw.* nat'nati; taratara; ~ **maken** taratara.
klieven *ww.* kweri.
klikken *ww.* konkru.
klimmen *ww.* kren.
klimvogel *znw.* temreman₂.
kliniek *znw.* datra-oso.
kloek *znw.* mamafowru.
klok *znw.* oloisi; ~ **kijken** luku oloisi.
kloppen *ww.* klapu; koko₂; naki.
kloven *ww.* priti.
klutsen *ww.* naki.
knalpot *znw.* patu.
knap *bnw.* koni; ede kras₁; *ZIE:* kras₁; (**van uiterlijk**) moi.
knarsetanden *ww.* kaw tifi; *ZIE:* tifi.
knecht *znw.* knekti.
kneden *ww.* masi.
knellen *ww.* banti₁.
knie *znw.* kindi.
knielen *ww.* kindi; broko kindi; saka kindi.
knieschijf *znw.* kindikoko.
knijpen *ww.* pingi.
knikkebollen *ww.* dyonko.
knikken *ww.* seki ede; *ZIE:* ede.
knikker *znw.* mormo; yowka.
knikkerspel *znw.* bonsbak; olometi; wakatyopu.
knippa (vrucht) *znw.* knepa.
knippen *ww.* koti₁.
knobbels *znw.* koko₂; kundu₁; (**meerv.**) kundukundu.
knoedel *znw.* tonton₁.
knoflook *znw.* konofroku.
knokkel *znw.* koko₂.
knoop *znw.* knopo; **in de ~ raken** *ww.* knopo.
knoopsgat *znw.* knopo-olo.
knopen *ww.* knopo; tai₁; **aan elkaar** ~ miti kon na wan; *ZIE:* miti₁; **dicht~** knopo.
knorren *ww.* knoru.
knuppel *znw.* kodya.
koe *znw.* kaw₁.
koeiehuide *znw.* kawbuba.
koek *znw.* kuku₁.
koekapan *znw.* pan.
koekje *znw.* kuku₁.
koeksoort *znw.* sopikuku.
koeliedruif *znw.* dyamu; kulidroifi.
koemelk *znw.* kawmerki.

koereiger *znw.* sabaku.
koespreeuw, grote ~ *znw.* karufowru.
koestal *znw.* kawpen.
koffer *znw.* kofru.
koffie *znw.* fayawatra; kofi₂.
koffieplant *znw.* kofi₂; kofibon.
kogel *znw.* agra; bugru; kot'loto; kugru; lai₂.
kogellager *znw.* bugru.
kok *znw.* boriman; koki.
koken *ww.* bori; kuku₂; opokuku; **gaar ~** gari₁.
koker *znw.* kokro.
kokosbast *znw.* krontobuba.
kokosbrood *znw.* krontobrede.
kokoskoek *znw.* krontokuku.
kokosmelk *znw.* krontomerki.
kokosnoot *znw.* kronto; **droge ~** dreikronto; **gestoofde ~** stofukronto; **half droge ~** malatakronto; **jonge ~** watrakronto.
kokosolie *znw.* kronto-oli.
kokospalm *znw.* krontobon.
kokoswater *znw.* krontowatra.
kolibrie *znw.* korke.
kom *znw.* koba.
komen *ww.* kon; **aan iets ~** fasi₂; **bij elkaar ~** kon na wan; moksi kon na wan; *ZIE:* moksi; **mee~** kon go; **terug~** kon baka; ~ **uit/van** komopo.
komijnekaas *znw.* kombekasi.
komkommer *znw.* komkomro.
kom(metje) *znw.* komki.
konijn *znw.* konkoni; **Surinaams ~** konkoni.
koning *znw.* kownu.
koninkrijk *znw.* kownukondre.
konkelen *ww.* konkru.
kooi *znw.* koi.
kookbanaan *znw.* bana; **gebakken ~** bakabana; **geroosterde ~** los'bana; **groene ~** grun bana; **half rijpe ~** ger' bana; **rijpe ~** lep' bana.
kookplaats *znw.* brantmiri.
kool *znw.* koro₁.
koopman *znw.* seriman.
koorts *znw.* korsu.
kop *znw.* ede; kopi₁; **op zijn ~** drai tapu; **op zijn ~ zetten** drai tapu.
kopen *ww.* bai.
koper₁ *znw.* baiman.
koper₂ *znw.* kopro; geri kopro; redi kopro.
koperen *bnw.* kopro.
kopersmid *znw.* koprosmeti.
koperwerk *znw.* kopro.
koppig *bnw.* trangayesi; *bw.* tranga-ede; ~ **blijven** tranga yesi; *ZIE:* trangayesi.
koppigheid *znw.* trangayesi.
koraalslang *znw.* krarasneki; **onechte ~** krarasneki.
korenpap (SN) *znw.* kar'papa.
korenspeer (SN) *znw.* kar'tiki.
korf, rieten ~ *znw.* kurkuru.
korfbij *znw.* oni; onifrei.
korjaal *znw.* kruyara.

korporaal *znw.* korpu.
korrel *znw.* ai₂.
korst *znw.* buba.
kort *bnw.* kundu₂; syatu.
kortstaart opossum *znw.* moismoisi-awari.
kostbaar *bnw.* diri.
kostgrond *znw.* gron; nengregron; nyangron.
kou *znw.* kowru.
koud *bnw.* kowru; ~ **maken** kowru.
koude rilling *znw.* groskin.
kous *znw.* kowsu.
kouseband (plant) *znw.* kowsbanti.
kraal *znw.* krara.
kraanral (vogel) *znw.* krawkraw₂.
krab *znw.* krabu₂.
krabbelen *ww.* krab'krabu₂.
krabben *ww.* krabu₁; krasi₁; **voortdurend** ~
krab'krabu₂.
krabber *znw.* krab'krabu₁.
kracht *znw.* krakti.
krachtig *bnw.* krakti.
kralensnoer *znw.* karaketi.
kramp *znw.* krampu₁.
krankzinnig *bnw.* law; tyepi.
krankzinnige *znw.* lawman.
kranspalm *znw.* fungubon.
krant *znw.* koranti.
kras *znw.* krabu₁.
krassen *ww.* krasi₁; *znw.* krab'krabu₂.
krediet, op ~ kopen *ww.* borgu₂.
kreeft *znw.* krefti.
kreek *znw.* kriki.
krenken *ww.* afrontu.
krent *znw.* krenti₁.
kreuken *ww.* kroiki₁.
krijgen *ww.* kisi₂.
krijt *znw.* kreiti.
krimpen *ww.* krempi.
kroeshaar *znw.* krusu wiwiri, ZIE: wiwiri.
krokodil *znw.* kaiman.
krom *bnw.* beni; fow; kron; ~ **maken** kron.
Kromantitaal *znw.* kromantitongo.
kronkelig *bnw.* boktuboktu; kronkron.
kronkels *znw.* boktuboktu.
krot *znw.* broko-oso, ZIE: oso.
kruid *znw.* spesrei; wiwiri.
kruidenbad *znw.* swit'watra; wiwiri-watra.
kruidnagel *znw.* nagri.
kruien *ww.* kroi₁.

kruier *znw.* wagiman.
kruik *znw.* kroiki₂; prapi.
kruimelig *bnw.* brokobroko.
kruimels *znw.* sakasaka.
kruipen *ww.* kroipi; **er tussendoor** ~ boro₂.
kruis *znw.* kroisi; (**lichaamsdeel**) mindrifutu.
kruisigen *ww.* kroisi.
kruispunt *znw.* tinpasi.
kruit *znw.* kroiti.
kruiwagen *znw.* kroiwagi.
kruk *znw.* kroku₂.
krukas *znw.* kroku₂.
krul *znw.* krору; **kleine** ~ krenti₂.
krullen *ww.* krору.
krullend *bnw.* krору.
krullig *bnw.* krорukrору.
kuieren *ww.* koiri.
kuiken *znw.* pikin fowru, ZIE: fowru.
kuil *znw.* olo; ~ **graven** krabu wan olo.
kuif (lichaamsdeel) *znw.* koiti.
kukeleku *tussenw.* kokodiako.
kunnen *hulpww.* kan₁; man₂.
kunstgebit *znw.* tifi.
kurk *znw.* korku.
kurketrekker *znw.* korkutreki.
kus *znw.* bosi.
kussen₁ *ww.* bosi; tongo.
kussen₂ *znw.* kunsu.
kussensloop *znw.* kunsusropu.
kwaad *bnw.* ogri; *znw.* ogridu; takrudu; ~ **zijn** ati
bron, ZIE: ati₁.
kwaadaardig *bnw.* ogri-ati; takru-ati.
kwaadaardigheid *znw.* ogri-ati.
kwaads, iets ~ *znw.* ogri.
kwaadspreken *ww.* konkru.
kwaadspreker *znw.* konkruman.
kwakzalver *znw.* kawdata.
kwaliijk *bnw.* takru.
kwartje *znw.* kwartyi; tyawa.
kwast *znw.* kwas₂.
kweken *ww.* kweki.
kwellen *ww.* dreigi; pina₁.
kwestie *znw.* tori.
kwetsen *ww.* afrontu; hati₂.
kwijl *znw.* baba.
kwijlen *ww.* baba.
kwik(zilver) *znw.* kwek.

L - l

laag *bnw.* lagi; plata; wiswasi; ~ **worden** plata.
laaghartig *bnw.* lagi; takru.
laagtij *znw.* falawatra.
laat *bw.* lati₁; **erg** ~ lat'lati; **hoe** ~ o lati; **te** ~ lati kba.
laatst *bw.* tra dei, ZIE: dei.

laatste *bnw.* kriboi; laste; *znw.* bakawan;
kriboiwan; lastewan.
lach *znw.* lafu.
lachen *ww.* lafu; piri tifi, ZIE: tifi; **aan het ~ maken**
gi lafu, ZIE: lafu.

lachertje *znw.* lafu.
lachvalk *znw.* alen-aka.
ladder *znw.* trapu₁.
lade *znw.* la.
laden *ww.* lai₁; (**van een geweer**) span.
lading *znw.* lai₁.
laf *bnw.* lagi.
lafaard *znw.* lagiman.
laken *znw.* sribikrosi; sribisani.
lam *znw.* pikin skapu, *ZIE:* skapu.
lamme *znw.* lanman; (**meerv.**) lansma.
lamp *znw.* lampu.
land *znw.* doti₁; gron; kondre; **vreemd** ~ dorosei kondre, *ZIE:* kondre.
landbouwer *znw.* buru; gronman.
landen *ww.* saka₂.
landgenoot *znw.* kondreman.
landingsplaats *znw.* freigron; lanpresi.
landkaart *znw.* karta.
landschildpad *znw.* sekrepatu.
landstreek *znw.* kondre.
lang (van lengte of gestalte) *bnw.* langa₁.
lang (van tijdsduur) *bw.* langa₁; **reeds** ~ *bw.* granwe; someni langa kba, *ZIE:* someni.
langdradig *bnw.* langabere.
langdurig *bnw.* langabere.
lange man *znw.* langaman.
langs *voorz.* psa₂; ~ **gaan** boro psa; psa₂; **iemand ervan** ~ **geven** saka gi wan sma, *ZIE:* saka₂.
langslopen *ww.* waka psa, *ZIE:* waka.
langzaam *bw.* safri; **heel** ~ safrisafri.
langzamerhand *bw.* safrisafri.
lanspuntslang *znw.* labaria; owrukuku₁; rasper; **groene** ~ popokaisneki.
lantaarn *znw.* lanteri.
lap *znw.* krosi; lapu; **oude** ~ brokokrosi.
lappen *ww.* lapu.
last *znw.* hebi; lai₁.
lastig *bnw.* krakeri; ~ **vallen** dreigi; ferferi; krakeri; trobi.
lat *znw.* lati₂.
laten *hulpww.* meki; *ww.* libi₂; **achter**~ libi na baka, *ZIE:* baka₃.
later *bw.* bakaten.
lauw *bnw.* brokokowru.
lawaaï *znw.* babari; dyugudyugu; opruru; wunyuwunyu; ~ **maken** bari₂; dyugudyugu.
lawaaierig *bnw.* bradyari; opruru.
laxermiddel *znw.* kowrudresi.
lederschildpad *znw.* aitikanti; siksikanti.
ledigen *ww.* leigi.
leed *znw.* pina₁; sari₁.
leeftijd *znw.* libimarki.
leeftijdsgroep *bnw.* sper₁.
leeg *bnw.* leigi; soso; **volkomen** ~ leigileigi.
leegmaken *ww.* leigi.
leep *bnw.* koni.
leer (stofnaam) *znw.* leri₂.

leer *znw.* leri₁.
leerkracht *znw.* leriman.
leerrijk verhaal *znw.* ondروفeni tori.
leesboek *znw.* leisibuku.
leeuw *znw.* lew; **Amerikaanse** ~ reditigri; tigri₁.
lef *znw.* ati₁; dek'ati.
lege maag *znw.* angribere.
lege plaats *znw.* opo presi, *ZIE:* presi.
legen *ww.* leigi.
leger *znw.* legre.
leggen *ww.* poti.
legplank *znw.* planga₁.
leguaan *znw.* legwana; **soort:** agama.
leiden *ww.* rigeri; tiri₂.
leider *znw.* edeman; fes'man; kapten; tiriman.
lek *znw.* leki₁.
lekken *ww.* leki₁.
lekker *bnw.* switi; ~ **vinden** lobi₁.
lekkernij, Chinese ~ *znw.* bigifutu₂; kakaston.
lelijk *bnw.* frede; takru.
lemmetje *znw.* lemki; **gezouten** ~ sowt'lemki.
lemmetjesboom *znw.* lemkitabon.
lendendoek *znw.* kamisa; pangi.
lenen *ww.* leni.
lepel *znw.* spun.
lepra *znw.* gwasi; kokobe.
lepralijder *znw.* gwasiman.
leproos *znw.* gwasiman.
leren *ww.* leri₁.
leren riem *znw.* leribuba.
les *znw.* leri₁.
letsel *znw.* mankeri.
letten op *ww.* iti wan ai tapu, *ZIE:* ai₁.
leugen *znw.* lei.
leugenaar *znw.* leimofoman.
leugentaal *znw.* leitori.
leugentje *znw.* leitori.
leuk vinden *ww.* prisiri.
leunen *ww.* anga₁.
leven *ww.* libi₁; *znw.* libi₁; **tijdens het** ~ libiten.
levend *bnw.* libilibi; ~ **wezen** libisani.
levende, de ~ *znw.* libiwan.
levenden lijve, in ~ *bw.* libilibi.
levensmiddelen *znw.* nyansani.
lever *znw.* lefre.
leveren *ww.* tyari kon, *ZIE:* tyari.
lezen *ww.* leisi₁.
liaan *znw.* busititei; titei; **soort:** babun-noto.
libel *znw.* grasbarki.
lichaam *znw.* skin.
lichaamspijn *znw.* skin-ati.
licht₁ *bnw.* lekti₁; *znw.* faya₂; leti₁; (**van kleur**) lekti₁; pir'piri.
licht₂ *bnw.* lekti₂; (**in het hoofd**) lekti₂; ~ **maken** lekti₂.
lichtekooi *znw.* yayo-uma.
lichtgelovig *bnw.* lekti-ede.
lid *znw.* bakaman; memre₂.

lied *znw.* singi.
liefdadigheidsbazaar *znw.* bunkopu seri, *ZIE:* bunkopu.
liefde *znw.* lobi₁; ~ **zonder trouw** yayolobi.
liefdevol *bnw.* safu.
liefste *znw.* mi wan ai karu, *ZIE:* karu.
liegen *ww.* lei.
lies *znw.* seibowtu.
lieveling *znw.* mi gudu, *ZIE:* gudu.
liever *bw.* betre.
liggen *ww.* didon; hari baka, *ZIE:* baka₁.
lijden *ww.* nyan; pina₁; tyari.
lijdensweek *znw.* pinawiki.
lijf *znw.* skin.
lijk *znw.* dede₁; dedeskin.
lijkbaar *znw.* dragi.
lijkbewasser *znw.* dinari.
lijkdrager *znw.* dragiman.
lijken op *ww.* gersi; sori.
lijkwagen *znw.* dedewagi; naniwagi.
lijn *znw.* lin; strepi; **een ~ tekenen** hari wan strepi.
lijve, in levenden ~ *bw.* libilibi.
likdoorn *znw.* lekdoru.
likken *ww.* leki₂.
limoen *znw.* lemki.
liniaal *znw.* lati₂.
linkerhand *znw.* krukt'anu.
linkerkant *znw.* kruktusei; krukt'anu sei, *ZIE:* krukt'anu.
links *znw.* krukt'anu sei, *ZIE:* krukt'anu.
lint *znw.* lenti.
lippen *znw.* mofobuba.
lisdodde *znw.* langagrasi.
list *znw.* koni; triki₁.
litteken *znw.* grometi; kotimarki; soromarki; (**v.e. brandwond**) bronflaka.
loempia *znw.* lumpia.
loeren op *ww.* luru.
logeren *ww.* tan₁.
lokaas *znw.* beti.
loket *znw.* loiki₁.
lokus (boom) *znw.* rode ~ loksi.

lollig zijn *ww.* tyari fatu, *ZIE:* fatu₂.
lompen *znw.* bugubugu.
longen *znw.* fokofoko.
lood *znw.* kot'loto; loto₁.
loon *znw.* moni; pai.
loopjongen *znw.* boskopuman; futuboi.
lopen *ww.* waka; **met moeite** ~ tingatinga; **op en neer** ~ wakawaka.
los *bnw.* lusu.
losbol *znw.* yayoman.
loslaten *ww.* lusu.
losmaken *ww.* lusu; wenweni.
losraken, makkelijk ~ *bnw.* syuru.
loven *ww.* prijse.
lozen *ww.* lon.
lucht *znw.* loktu; winti₁.
luchtpijp *znw.* kruktuneki.
lucifer *znw.* swarfu.
lucifersdoos *znw.* swarfudosu.
lucifershoutje *znw.* swarfutiki.
lui *bnw.* lesi.
luiaard *znw.* lesiman.
luiaard (dier) *znw.* loiri; **drieteen** ~ sonloiri; **tweeteen** ~ skapuloiri.
luid *bw.* tranga.
luiden *ww.* loi.
luidkeels *bw.* trangatranga.
luidruchtig *bnw.* bradyari; opruru.
luier *znw.* pis'duku.
luiheid *znw.* lesi.
luik *znw.* loiki₁.
luilak *znw.* lesiman.
luis *znw.* loso.
luisteraar *znw.* arkiman.
luisteren *ww.* arki; yere₁; gi yesi, *ZIE:* yesi; **aandachtig** ~ kaka yesi, *ZIE:* yesi.
luitenant *znw.* loiki₂.
lunchtrommel *znw.* tromu.
lusteloos *bw.* anga-anga.
lusten *ww.* lostu.

M - m

maag *znw.* bere₁.
maagdenpalm *znw.* kotomisi₂.
maaien *ww.* mai₁; (**met een houwer**) wai₁.
maal (keer) *znw.* leisi₂; tron₂.
maaltijd, rituele ~ *znw.* kratafra.
maan *znw.* mun; **nieuwe** ~ nyunmun; **volle** ~ munkenki.
maand *znw.* mun.
maandag *znw.* munde.
maandverband *znw.* munduku.
maar *bw.* nomo; *tussenw.* we; *vw.* leki₃; ma₂.
maatstok *znw.* doitiki; markitiki.

machine *znw.* masyin.
macht *znw.* makti.
made *znw.* woron; **bepaald soort:** maskitaworon.
magazijn *znw.* maksin.
mager *bnw.* fini; hari₂; mangri; ~ **worden** hari₂.
magie *znw.* bonuwroko; tofruwroko; **zwarte** ~ wisi; ~ **uitoefenen** wroko wan sma, *ZIE:* wroko.
magieër *znw.* lukuman.
magisch beïnvloeden *ww.* kroi₂.
magische ziekte *znw.* fyofyo₂.
magrovereiger *znw.* tyontyon.
mahonieboom *znw.* mahonibon.

maïs *znw.* karu.
maïsaar, schede van ~ *znw.* karuw'wiri.
maïskolf *znw.* kar'tiki.
maïspap *znw.* kar'papa.
maïzenakoek *znw.* gomakuku.
majoer *znw.* mayoro.
maken *ww.* meki; sani; **niets te ~ hebben met** no
 abi trobi nanga, *ZIE:* trobi.
makkelijk *bnw.* lekti₂; makriki.
malariamuskiet *znw.* koproprin.
malen *ww.* mara.
mampier (SN) *znw.* mampira.
man *znw.* kel; man₁; man-nengre; mansma; nengre;
oude ~ granpapa.
mand *znw.* manki; **rieten ~** baskita.
mandarijn *znw.* korsow-alanya.
maneschijn *znw.* munkenki.
mango *znw.* manya.
manier *znw.* fasi₁; maniri; **op die ~** sofasi.
manja (SN) *znw.* manya.
mank lopen *ww.* dompu.
mannelijk *bnw.* mansma; *znw.* manwan.
mannen *znw.* mansma.
mannen- *bnw.* mansma.
mannetje *znw.* manwan.
manskerel *znw.* man-nengre.
mantel *znw.* alendyakti.
marail (vogel) *znw.* marai.
margarine *znw.* botro.
Mariënborg *znw.* Maryanborgu.
marineren *ww.* spesrei.
markeren *ww.* marki.
markt *znw.* wowoyo; **centrale ~** bigiwowoyo;
zondags~ sonde wowoyo.
marmerleguaan *znw.* agama.
marmot *znw.* dyinipi.
Marowijne (district) *znw.* Marwina.
Marowijnerivier *znw.* Marwinaliba.
marron *znw.* lowe nengre, *ZIE:* lowe.
masseren *ww.* hari skin, *ZIE:* skin.
matamataschildpad *znw.* raparapa.
matig *bw.* af'afu.
matras *znw.* matrasi.
matroos *znw.* matrosi; sipiman.
matrozendruif *znw.* makadroifi.
me *pers.vnw.* mi.
mededelen *ww.* taigi.
medelijden *znw.* sar'ati; **~ hebben met** sari₁;
uitroep van ~ *tussenw.* tye.
medicijn *znw.* dresi; **magisch ~** obia; **soort:** bita.
medicijnman *znw.* bonuman; dresiman; duman;
 obiaman.
medicus *znw.* datra.
medische behandeling *ww.* dresi.
meebrengen *ww.* tyari kon, *ZIE:* tyari.
meedelen *ww.* abi prati, *ZIE:* prati.
meeëter *znw.* poisi.
meekomen *ww.* kon go, *ZIE:* kon.

meelzak *znw.* blonsaka.
meenemen *ww.* tyari go, *ZIE:* tyari.
meer *bw.* moro; *onbep.telw.* moro; **~ dan** psa₂.
meester *znw.* masra.
meesteres *znw.* misi₂.
meeuw *znw.* fis'man₂.
meevaller *ww.* feni wan beti, *ZIE:* beti.
meewerken *ww.* yepi.
meisje *znw.* misi₂; pikin₂; umapikin.
melaatse *znw.* gwasiman; kokobesma.
melaatsheid *znw.* gwasi.
melasse *znw.* malasi.
melden *ww.* piki₁.
melk *znw.* merki.
melkboer *znw.* merkiman.
melken *ww.* merki.
melkpan *znw.* merkipatu.
men *pers.vnw.* yu.
meneer *aanspr.vorm.* Ba₁; masra.
mengen *ww.* makandra; moksi; **dooreen ~**
 moksिमoksi.
meningsverschil *znw.* kesekese.
mens *znw.* libisma; sma.
menstruatie *znw.* munsiki.
menstrueren *ww.* de na en futu, *ZIE:* futu.
merkteken *znw.* marki.
mes *znw.* nefi.
messentrekker *znw.* hariman; nefiman.
met *voorz.* nanga; **~ opzet** espresi.
metaal *znw.* isri₁.
metaalbewerker *znw.* smeti.
metalen *bnw.* isri₁.
meteen *bw.* dirèk; langalanga₁; nownow;
 wantewante; wantron.
meten *ww.* marki.
metsel- *bnw.* mesre.
metselaar *znw.* mesreman.
metselen *ww.* mesre; **dicht~** mesre tapu.
meubelen *znw.* ini-oso sani.
mevrouw *znw.* frow; misi₂; *aanspr.vorm.* Sa₁.
mezelf *wederk.vnw.* misrefi.
middag *znw.* bakabreki; bakadina; brekten.
middaguur *znw.* bakadina.
middelaar *znw.* mindriman.
middelste *znw.* mindriwan.
middelvinger *znw.* mindrifinga.
midden *znw.* mindri.
middengedeelte *znw.* mindrisei.
middernacht *znw.* mindrineti.
mier *znw.* mira; **dief~** kras'mira; **draag~**
 prasoromira; siseimira; **farao~** sukrumira;
parasol~ prasoromira; siseimira; **trek~**
 wakawaka-mira.
miereneter *znw.* boom~ mirafroiti; **dwerf~** likanu;
reuzen~ tamanuwa.
mierenest *znw.* mira nesi, *ZIE:* mira.
mij *pers.vnw.* mi.
mijn *bez.vnw.* mi.

mijt *znw.* aleisimiti; miti₂.
mikken *ww.* marki.
mild *bnw.* safu.
mildheid *znw.* safri-ati; safrifasi.
militair *znw.* srudati.
militaire dienst, in ~ zijn *ww.* de ini srudati, *zIE:* srudati.
miljoen *telw.* milyun.
miljoenen *telw.* milyun-milyun.
misdadig *bnw.* tōf.
misdadiger *znw.* abani; ogriman.
misdrijf *znw.* ogri.
miskraam *ww.* lasi bere, *zIE:* bere₁.
misschien *bw.* kande; sonte.
missen *ww.* mankeri; misi₁.
misser *znw.* misi₁.
mist *znw.* dow.
modder *znw.* tokotoko.
modderig *bnw.* tokotoko; ~ **maken** tokotoko.
modderschildpad *znw.* arakaka.
mode *znw.* modo.
modieus *bnw.* modo.
moe *bnw.* weri₂.
moed *znw.* dek'ati; man-ati; **de ~ opgeven** lasi ati, *zIE:* ati₁.
moeder *znw.* mama₁; m'ma; *aanspr.vorm.* Ma₁.
moedermelk *znw.* bobimerki.
moeders buik *znw.* mamabere.
moedertje, oud ~ *znw.* gangan.
moedervlek *znw.* gadomarki; lostuflaka.
moelijk *bnw.* dangra; frekti; fromu; pepre; tōf; ~ **maken** dangra.
moeite *znw.* muiti; ~ **doen** feti; meki muiti; sweti; weri₂.
moelijk *bnw.* tranga.
moelijke tijd *znw.* pinaten.
moelijkheid *znw.* nowtu.
moer *znw.* muru₁.
moeras *znw.* swampu.
moerasschildpad *znw.* arakaka.
moerbout *znw.* bowtu₂; skrufu₁.
moeten *hulpww.* abi fu, *zIE:* abi; mu; mus; musu₁.
mogelijk zijn *ww.* kan₁.
mogen *hulpww.* kan₁.
mok *znw.* kan₂.
moker *znw.* mokro.
molen *znw.* miri; (**gebouw**) miri-oso.
moment *znw.* momenti.

momenteel *bw.* nownowde.
mond *znw.* mofo; ~ **spoelen** tyukutyuku.
mondhoek *znw.* seimofo.
mondig *bnw.* kaksi.
monding *znw.* mofo; (**van een rivier**) libamofo.
mondstuk *znw.* mofo; mofosei.
monster *znw.* bubu₂.
mooi *bnw.* moi; ~ **gekleed gaan** dyuku; koti₃; ~ **maken** moimoi.
moord *znw.* kiri.
moorden *ww.* kiri.
moordenaar *znw.* kiriman.
moot *znw.* montyi.
mop *znw.* fatu₂; lafutori.
mopperen *ww.* krutu.
mopskopleguaan *znw.* agama.
morgen *bw.* tamara; *znw.* mamanten.
's morgens *znw.* mamanten; ~ **vroeg** musudei.
morgenstond *znw.* brokodei.
morsen *ww.* fadon; morsu.
mosterd, Chinese ~ *znw.* kaisoi.
motor *znw.* masyin.
motregen *znw.* fin'fini alen, *zIE:* alen.
mouw *znw.* mow.
muf *bnw.* buku₂.
mug *znw.* maskita; **malaria~** koproprin.
muis *znw.* moismoisi.
muiskopossum *znw.* bus'moismoisi.
mul *bnw.* fugufugu.
mulat *znw.* bonkoro; malata.
munt *znw.* **gouden** ~ gowt'moni; **zilveren** ~ solfrumoni.
munt (plant) *znw.* menti.
muntstuk (v. 2 1/2 ¢) *znw.* bigisensi.
muskaatnoot *znw.* notmuskati.
musket *znw.* maskita.
musketenkaars *znw.* maskitakandra.
musketennet *znw.* klambu.
mutts *znw.* musu₂.
mutsaap *znw.* keskesi.
muur *znw.* skotu; **stenen** ~ stonskotu.
muziek *znw.* poku; ~ **afdraaien** drai poku;
Indiaanse ~ ingi poku; **bepaald soort:** kaseko; kawna₂.
muziekgroep *znw.* pokugrupu.
muzikant *znw.* pokuman.

N - n

na *voorz.* baka₃.
naaien *ww.* nai.
naakt *bnw.* sososkin.
naald *znw.* nanai; **oog van een** ~ nanai-olo.
naam *znw.* nen; ~ **dragen** tyari nen.
naar *voorz.* na₂.

naast *voorz.* sei; *vw.* boiti₂.
nacht *znw.* neti.
nachtgewaad *znw.* sribikrosi.
's nachts *znw.* neti.
nachtspiegel *znw.* akuba-dyendyen; pis'patu.
nadat *vw.* baka di; fa₂.

nadenken *ww.* denki; poti prakseri; prakseri go
prakseri kon, ZIE: prakseri; **niet** ~ no kon nanga
wan weri, ZIE: weri₂.
nadien *bw.* bakabaka; bakaten.
nagel *znw.* nangra.
nagelriemontsteking *znw.* setkoiri.
nakomeling *znw.* bakapikin; pikin pikin, ZIE: pikin₂.
nakomer *znw.* bakaman.
namaak *bnw.* preiprei.
namiddag *znw.* bakadina.
nat *bnw.* nati; ~ **maken** nati.
nauw *bnw.* krosbei; smara.
nauwelijks *vw.* fa₂.
navel *znw.* kumba.
navelstreng *znw.* kumbatitei.
nederig *bnw.* sakafasi; ~ **zijn** abi sakafasi.
nederigheid *znw.* sakafasi.
Nederland *znw.* bakrakondre; Ptata₁.
Nederlander *znw.* bakra.
Nederlandse taal *znw.* Bakratongo.
neef *znw.* nefo.
nee(n) *tussenw.* no; nono.
neerknielen *ww.* saka kindi.
neerlaten *ww.* saka₂.
neerleggen *ww.* poti; saka₂; **zich** ~ **bij** saka ensrefi.
neerslaan, de ogen ~ *ww.* saka yu ai, ZIE: ai₁.
neertellen *ww.* teri.
negen *telw.* neigi.
negende *rangtelw.* di fu neigi, ZIE: neigi.
negentien *telw.* tin-na-neigi.
negentig *telw.* neigitenti.
neger *znw.* blakaman; krijerosma; nengre.
negeren *ww.* skotu.
negerin *znw.* blaka-uma; nengre-uma.
nek *znw.* bakaneki; neki.
nemen *ww.* teki.
nep *bnw.* falsi.
nergens *bw.* no wan presi, ZIE: presi.
nerveus *bnw.* dyomp'ati; ~ **zijn** ati de na dyompo,
ZIE: ati₁ of dyompo₁.
nervositeit *znw.* senwe.
nest *znw.* nesi.
net *bw.* leti₄; afu yuru, ZIE: yuru₁; ~ **als** neleki; soleki
fa, ZIE: soleki.
netel *znw.* krasiwiri.
netjes *bnw.* krin.

neus *znw.* noso₁; **de** ~ **ophalen/optrekken** hari
noso; ~ **snuiten** bro noso.
neusbeen *znw.* nosobonyo.
neusbeer *znw.* kwaskwasi.
neusgat *znw.* noso-olo.
neusring *znw.* nosolinga.
nevel *znw.* dampu.
niemandal, voor ~ *bw.* fu soso, ZIE: soso.
nier *znw.* niri.
niet *bw.* no; **volstrekt** ~ kwet'kweti.
nietigheid *znw.* sososani.
niets *onbep.vnw.* noti; **helemaal** ~ not'noti.
nietsnut *znw.* sakasaka.
niettemin *bw.* toku.
nieuw *bnw.* nyun.
nieuwjaar *znw.* yari₁.
nieuwjaarsdag *znw.* nyunyari; **na** ~ bakayari; **voor**
~ mofoyari.
nieuwsbericht *znw.* nyunsu.
nieuwsgierig *bnw.* bemui; mumui.
nijd *znw.* dyarusufasi.
nijptang *znw.* tanga.
nimmer *bw.* noiti.
nodig *bnw.* fanowdu; ~ **hebben** abi fanowdu.
noem maar op kar'kon.
noemen *ww.* kari.
nog *bw.* ete; ~ **een keer** baka₄.
nogmaals *bw.* agen.
nok *znw.* noko.
noni (vrucht) *znw.* didibri-apra.
nonsens *znw.* sososani.
nood *znw.* nowtu.
noodlijgend *bnw.* pina₁.
noodmarkt *znw.* pikin wowoyo, ZIE: wowoyo.
nooit *bw.* noiti.
noord *znw.* noordsei.
noot *znw.* noto.
nootmuskaat *znw.* notmuskati.
notabele *znw.* bigidagu; bigifisi; heiman.
notaris *znw.* notarsi.
nu *bw.* now; nownowde; *vw.* ma₂; ~ **meteen**
nownow.
nuchter *bnw.* ~ **worden** kisi ensrefi, ZIE: kisi₂; ~
zijn de nanga krin ai, ZIE: ai₁.
nul *onbep.vnw.* noti.
nummer *znw.* nomru.
nuttigheid *znw.* tanbun.

O - o

obstinaat *bw.* tranga-ede.
oceaan *znw.* se.
ocelot *znw.* tigrikati.
's ochtends *znw.* mamanten.
oerwoud *znw.* busi.
oever *znw.* syoro; watrasei.

oevergewas, doornig *znw.* brantimaka.
of *bw.* noso₂; *vw.* efu; efu noso.
offer *znw.* pai; ~ **brenge** tyari wan pai.
offerande *znw.* ofrandi.
officier *znw.* ofisiri.
oftewel *vw.* sobun.

ogen neerslaan *ww.* saka yu ai, ZIE: ai₁.
ogenblik *znw.* momenti; yuruten; **op dit** ~
 nownowde.
oké *tussenw.* afen.
oker *znw.* okro.
okersoep *znw.* okrobrafu.
oksel *znw.* ondro-anu.
olie *znw.* oli; **geparfumeerde** ~ swit'smeri-oli.
olielampje *znw.* kokolampu; olilampu.
olifant *znw.* asaw.
olijf *znw.* oleif.
olijfboom *znw.* oleifbon.
olijfolie *znw.* oleif oli, ZIE: oleif.
om *voorz.* fu; lontu.
oma *znw.* granmama; *aanspr.vorm.* oma.
omdat *vw.* bika; di; fa₂; fu di; na di.
omdraaien *overg.ww.* drai lontu.
omgeving *znw.* birti; kontren.
omhakken *ww.* fala₁; kapu trowe, ZIE: kapu.
omhelzen *ww.* brasa.
omhelzing *znw.* brasa.
omkantelen *ww.* drai; kanti.
omkeren *ww.* drai.
omlopen *ww.* waka lontu, ZIE: waka.
omringen *ww.* lomboto; lontu.
omroepen *ww.* bari₂; brotyas.
omsingelen *ww.* lomboto; lontu.
omspelen (bij sport) *ww.* beni.
omwikkelen *ww.* frekti.
onaardig *bnw.* suku mofo, ZIE: mofo.
onafhankelijkheid *znw.* srefidensi.
onbehouden *bnw.* grofu.
onbelangrijk *bnw.* berefuru.
onbelangrijke *znw.* pikinwan.
onbeleefd *bnw.* grofu.
onbenullig *bnw.* lawlaw.
onbetrouwbaar *bnw.* doti₂; dyote.
ondanks *vw.* aladi; fa a no fa; awinsi fa, ZIE: awinsi.
onder *voorz.* ondro.
onderbroek *znw.* ondrobruku.
onderbuik *znw.* ondrobere.
onderdanigheid *znw.* sakafasi.
onderdelen *znw.* in'bere.
onderdoen *ww.* ondro.
ondergaan *ww.* dongo.
ondergeschikt persoon *znw.* lagiman; pikinman.
ondergoed *znw.* ondrokrosi.
onderhoud *znw.* ondrow.
onderhouden *ww.* ondrow.
onderin *bw.* ondrosei.
onderjurk *znw.* ondroyapon.
onderkant *bw.* ondrosei.
onderkleding *znw.* ondrokrosi.
onderrok *znw.* ondrokoto.
onderschatten *ww.* doro na ai, ZIE: ai₁.
onderschatting *znw.* dor'ai.
onderste gedeelte *znw.* futusei.
ondersteunen *ww.* kraka; ori baka, ZIE: baka₁.

ondertussen *bw.* a srefi piston dati, ZIE: piston.
ondervinden *ww.* ondrofeni.
ondervinding *znw.* ondrofeni.
onderwereldfiguur *znw.* hebiman.
onderwijs *znw.* leri₁; ~ **genieten** teki skoro, ZIE:
 skoro.
onderwijzen *ww.* leri₁.
onderwijzer *znw.* skoromeister.
onderwijzeres *znw.* ifrow; skoro-ifrow; skoromisi.
onderzoek *znw.* ondrosoeku.
onderzoeken *ww.* ondrosoeku; stuka; diki suku, ZIE:
 suku.
ondeugend *bnw.* kwai; ogri.
ondiep *bnw.* plata.
ondraaglijk *bnw.* hebi; *bw.* moro mofo, ZIE: mofo.
onecht *bnw.* falsi; preiprei.
oneens zijn *ww.* feti.
onenigheid *znw.* kesekese; mandimandi.
ongaar *bnw.* kruwa.
ongeduldig *bnw.* grubagruba.
ongedurig *bnw.* dyompodyompo; grubagruba.
ongehoorzaam *bnw.* trangayesi; ~ **blijven** tranga
 yesi.
ongehoorzaamheid *znw.* trangayesi.
ongekookt *bnw.* lala.
ongeluk *znw.* mankeri; ongoloku; ~ **hebben**
 ongoloku.
ongelukkig *bnw.* sowtu₃.
ongemak *znw.* kras'ede.
ongenode gast *znw.* boroman.
ongerechtigheid *znw.* krukutudu; krukutufasi.
ongeveer *bw.* wan₁.
onhoudbaar *bw.* moro mofo, ZIE: mofo.
onlangs *bw.* tra dei, ZIE: dei.
onmiddellijk *bw.* dirèk; esbiten; wantewante.
onnodig *bw.* langalanga₂.
onomwonden *bw.* grat'hari.
onrijp *bnw.* yongu.
onrust *znw.* dyugudyugu; opruru.
onrustig *bnw.* dyompodyompo; dyugudyugu; ~ **zijn**
 dyompodyompo; abi kwek ini en skin, ZIE:
 kwek;
onruststoker *znw.* trobiman.
ons *vnw.* unu; wi.
onstuimig *bnw.* kras₂; ~ **zijn** sek'seki.
onstuimige zee of rivier *znw.* sek'watra.
onzelf *wederk.vnw.* unsrefi; wisrefi.
ontbreken *ww.* mankeri.
onthuld worden *ww.* kon na krin, ZIE: krin; kon na
 leti, ZIE: leti₁.
onthullen *ww.* tyari kon na krin, ZIE: krin.
ontlasting *znw.* kaka₁; kunkun; **harde** ~ trangabere;
 ~ **hebben** kunkun.
ontmaagden *ww.* broko₁.
ontmaskeren *ww.* puru.
ontmoedigd *bnw.* brokosaka.
ontmoeten *ww.* miti₁; tuka.
ontploffien *ww.* panya; sutu₂.

ontrouw zijn ww. waka; wakawaka.
ontspannen ww. lekti en ede, ZIE: lekti₂.
ontsteking znw. soro; **nagelriem**~ setkoiri; **oog**~ soro-ai; **oor**~ yes'ati.
ontstoken bnw. soro.
ontucht znw. hurulibi; ~ **plegen** yayo.
ontvluchte bnw. lowe.
ontwaken ww. wiki₂.
ontwennen ww. lasi gwent, ZIE: gwent.
ontwortelen ww. rutu puru, ZIE: rutu.
onverstandig bnw. lawlaw.
onverzadigbaar bnw. langa bere, ZIE: bere₁.
onvruchtbaar bnw. mangri.
onze bez.vnw. unu; wi.
oog znw. ai₁; ~ **in** ~ ai na ai; **scheel** ~ sker'ai; (v.e. naald) nanai-olo.
oogappel znw. mi wan ai karu, ZIE: karu.
ooghaar znw. ai wiwiri.
ooglid znw. ai buba.
oogontsteking znw. soro-ai.
oogsten ww. koti₁.
ook bw. owktu; tu₂; vw. sosrefi.
oom znw. omu.
oor znw. yesi; **achter het** ~ bakayesi.
oorbel znw. yesilinga.
oorholte znw. yesi-olo.
oorlel znw. yesibuba.
oorlog znw. feti.
oorlogsschip znw. fet'sipi.
oorpijn znw. yes'ati.
oorring znw. yesilinga.
oorschelp znw. yesibuba.
oorsmeer znw. yesidoti.
oorsprong znw. rutu.
oorzaak znw. ede.
oost znw. oostsei.
op bnw. klari; **voorz.** na₂; tapu₃; ~ **slot** sroto; ~ **zijn** kba.
opa znw. granpapa; **aanspr.vorm.** opa.
opblazen ww. pompu.
opdat vw. bika.
opeens bw. wantron so, ZIE: wantron.
open bnw. opo₁.
openbaar bnw. ~ **maken** tyari kon na krin, ZIE: krin; ~ **worden** kon na krin, ZIE: krin; kon na leti, ZIE: leti₁.
opendoen ww. opo₁.
openen ww. opo₁.
openhartig bnw. prit'pangi.
opening znw. olo.
openmaken ww. opo₁.
openscheuren ww. prit opo, ZIE: prit.
opensperren ww. piri.
openwaaien ww. wai opo, ZIE: opo₁.
opereren ww. koti₁.
opgeven ww. **de moed** ~ lasi ati, ZIE: ati₁.
opgezet bnw. deki.
opgroeien ww. gro.

ophalen ww. go teki, ZIE: teki.
ophangen ww. anga₁; anga-anga.
ophef znw. babari; pranpran.
opheffen (optillen) ww. opo₃.
ophitsen ww. sutu faya gi, ZIE: faya₁.
ophopen ww. ipi.
ophouden ww. kba; tapu₂; wai₁.
opklaren ww. opo₁.
opkoken ww. opokuku.
opkomen ww. opo₂; hari watra, ZIE: watra.
oplappen ww. butbutu; lapu.
opletten ww. iti wan ai tapu; tan na ai, ZIE: ai₁; **goed** ~ piri ai gi, ZIE: ai₁.
oplichten ww. anga₁.
oplossen ww. puru.
opmaken ww. dringi; **zich** ~ **voor een confrontatie** kari gari, ZIE: gari₂.
opnemen (optillen) ww. piki₂.
opnieuw bw. agen; baka₄.
opossum znw. awari; **soorten:** bus'moismoisi; fo-ai-awari; froktu-awari; moismoisi-awari; watra-alata; watra-awari.
oppassen ww. luku.
oppergodheid znw. Anana.
opperhoofd znw. gran-edeman.
oppoetsen ww. brenki.
opraperen ww. piki₂.
oproep znw. kari.
oproepen ww. seni kari, ZIE: kari.
oproer znw. opruru.
oproerig bnw. bradyari.
oprollen ww. lolo.
opscheppen ww. dyaf; skepi; meki bigi, ZIE: bigi.
opschieten ww. koti₂; waranfaya; ~ **met** lobi₁; ~ **met anderen** makandra.
opschik znw. pranpran.
opschudding znw. dyugudyugu.
opschuiven ww. dribi; skoifi.
opslaan ww. kibri.
opsluiten ww. sroto.
opsnijden ww. dyaf; meki bigi, ZIE: bigi.
opstaan ww. opo₂; opo tnapu, ZIE: tnapu.
opstapelen ww. ipi.
optellen ww. teri.
optillen ww. opo₃.
optreden ww. **met vereende krachten** ~ tegen lontu fon, ZIE: lontu.
optrekken ww. makandra; waka.
opvoeden ww. kweki.
opwarmen ww. hati₁; skreki₂; waran.
opwinden ww. (van uurwerk) gi keti, ZIE: keti; **zich ergens over** ~ span; go na hei, ZIE: hei₁; go na loktu, ZIE: loktu.
opwindend bnw. panya opo prit opo, ZIE: panya.
opzettelijk bw. espresi.
opziener znw. basya.
opzij gaan ww. skoifi.
opzuigen ww. soigi gwe, ZIE: soigi.

oranjestokje *znw.* alanyatiki.
orde, in ~ maken *ww.* seti.
organisatie *znw.* orga.
organiseren *ww.* orga.
orleaan (boom) *znw.* kusuwe.
oropendola (vogel) *znw.* groene ~ busiponpon;
 ponpon₂; **kuif~** ponpon₂.
os *znw.* burkaw.
otter *znw.* watradagu; **Braziliaanse reuzen~** bigi-
 watradagu; **zwamp~** pikin-watradagu.
oud *bnw.* bigi; grani; owru₁; ~ **worden** owru₁.
oude man *znw.* granpapa.
oude vrouw *znw.* gangan.
oudejaarsdag *znw.* owruyari.
oude(re) *znw.* granisma; owruwan.
ouders *znw.* bigisma.
ouderwets *bnw.* fosten; (**mode**) owruten.
oven *znw.* onfu.
over *voorz.* abra; fu.
overal *bw.* alape; ala sei, ZIE: sei.
overblijven *ww.* libi₂; tan abra, ZIE: tan₁.
overbluffen *ww.* fon nanga mofo, ZIE: mofo.
overdag *znw.* deiten.
overdrijven *bw.* tumsi.
overeenkomen *ww.* agri; akruderi; meki mofo, ZIE:
 mofo.
overeenkomst *znw.* akruderi.
overgaan *ww.* abra; psa₄.
overgeven, zich ~ *ww.* gi ensrefi abra, ZIE: abra.
overgrootouder *znw.* afo.
overheid *znw.* lanti; **van de ~** lanti.
overheidsdienst *znw.* lantiwroko.

overhellen *ww.* anga go na wan sei, ZIE: anga₁.
overhemd *znw.* empi.
overkant *znw.* abra sei; **aan de ~ van** abra sei fu.
overkomen (gebeuren) *ww.* miti₁.
overledene *znw.* dede₁.
overleveren *ww.* gi abra, ZIE: abra.
overlijdensbericht *znw.* dedeboskopu.
overlopen *ww.* lon abra, ZIE: abra.
overmatig *bw.* psa marki, ZIE: marki.
overmeesteren *ww.* moro.
overmorgen *bw.* tra tamara, ZIE: tamara.
overnemen *ww.* teki abra.
overpeinzen *ww.* prakseri go prakseri kon, ZIE:
 prakseri.
overschrijden *ww.* psa₂.
overslagrok *znw.* pangi.
overspeler *znw.* huruman.
oversteken *ww.* abra; koti abra, ZIE: abra.
overstromen *ww.* frudu; lai₁; sungu.
overstroming *znw.* frudu.
overtuigend *bnw.* krakti.
overvallen *ww.* tapu₂.
overvloed, in ~ *bnw.* bogobogo; hilahila; fu naki
 dagu, ZIE: dagu of naki.
overvloedig zijn *ww.* lai₁; monyo.
overwegen *ww.* wegi go wegi kon, ZIE: wegi.
overwerken *ww.* wroko skin, ZIE: wroko.
overwinnaar *znw.* winiman.
overwinnen *ww.* wini.
overwoekerd *bnw.* busbusi.

P - p

paadje *znw.* alatapasi.
paaien *ww.* kor'kori.
paal *znw.* postu.
paar *telw.* wantu.
paard *znw.* asi.
paardenwagen *znw.* asiwagi.
paardestal *znw.* asipen.
paars *znw.* lila.
paca *znw.* hei₂.
pad *znw.* pasi.
pad (dier) *znw.* dyompometi; todo; **reuzen~**
 bigitodo; kras'todo; **Surinaamse ~** pipatodo;
 swamputodo; watratodo.
paddestoel *znw.* todoprasoro.
padie *znw.* padi.
pagaai *znw.* pari.
pagaaien *ww.* pari.
pak (kleren) *znw.* paki₂.
pak slaag *znw.* fonfon; **een ~ geven** priti skin, ZIE:
 skin.
pak (verpakking) *znw.* paki₁.
pakken *ww.* grabu; kisi₂; ori.

paleis *znw.* kownu-oso.
palm *znw.* palmbon; **krans~** fungubon; **soorten:**
 awarabon; bambam-maka; bugrumaka;
 keskesmaka; krontobon; kumbu; maripa; morisi;
 obe; patawa; pinabon; prasarabon.
palmtak *znw.* palmtaki.
palmvrucht *znw.* **soorten:** awara; obe; podosiri.
Palmzondag *znw.* Palmsonde.
paloeloe *znw.* palulu; **grote ~** palulu.
pan *znw.* patu; **ijzeren ~** blakapan.
pand *znw.* panti.
pandjeshuis *znw.* pant'oso.
pannekoek *znw.* pankuku.
pantaloon *znw.* bruku.
pantsermeerval *znw.* kwikwi; **soorten:** hei-ed-
 kwikwi; katrinakwikwi; plata-ed-
 kwikwi; sokek wikwi.
pap *znw.* papa₁.
papaja *znw.* papaya₁.
papajaboom *znw.* papayabon.
papegaai *znw.* popokai; **amazone ~** kulekule;
müllers amazone ~ mason.

papegaaietong (plant) *znw.* popokaitongo.
papegaaisslang *znw.* popokaisneki.
papier *znw.* papira.
papperig *bnw.* papa₁.
Para (district) *znw.* Para.
parabel *znw.* agersitori.
paradijsboomslang *znw.* swipi.
Paramaribo *znw.* foto.
paranoot *znw.* inginoto; paranoto.
paraplu *znw.* prasoro.
parasol *znw.* prasoro.
parasolmier *znw.* pratoromira; siseimira.
parasolwesp *znw.* prasoro-waswasi.
pardon *tussenw.* pardon.
parel *znw.* parelkrara.
parelhoen *znw.* toke.
parfum *znw.* swit'smeri.
parkiet *znw.* prakiki.
part *znw.* montyi.
partij *znw.* iemands ~ **kiezen** de na en sei, ZIE: sei; ~ **trekken** dyompo gi wan sma, ZIE: dyompo₁.
pas *bw.* afu yuru, ZIE: yuru₁.
Pascha *znw.* Paska.
Pasen *znw.* Paska.
pasgeboren *bnw.* watra.
passen *overg.w.* & *onoverg.w.* fiti; **bij elkaar** ~ kruder₁.
passend *bnw.* fiti.
passeren *ww.* psa₂.
passievrucht *znw.* markusa; **soorten:** bigimarkusa; blakamarkusa; gerimarkusa; paramarkusa; snekimarkusa.
patat, zoete ~ *znw.* patata; swit'patata.
patroon *znw.* lai₂; patron.
pauw *znw.* prodokaka₁.
peccarie *znw.* halsband ~ pakira; **witlip** ~ pingo.
pees *znw.* titei; **achilles** ~ bakafutu-titei.
peet *znw.* pepe.
peinzen *ww.* prakseri.
pek *znw.* tara.
pekel *znw.* sowt'watra.
pekelen *ww.* sowtu₁.
pekeltvlees *znw.* sowt'meti.
pelikaan, bruine ~ *znw.* kodyo₂.
pellen *ww.* piri.
pelmolen *znw.* miri.
penis *znw.* manpresi; pipi; toitoi; toli.
peper *znw.* pepre; **spaanse** ~ a-gi-uma-nen; **zwarte** ~ blakapepre.
peperhuisje *znw.* peprewoisi.
pepermunt *znw.* peprementi.
pepermuntwater *znw.* ment'watra.
perceel *znw.* pisi gron, ZIE: gron.
perken, de ~ te buiten gaan *bnw.* yere skin, ZIE: skin.
permissie *znw.* primisi.
persen *ww.* kwinsi.

persoon *znw.* sma; *achtervg.* -man; -sma; -wan;
voornaam ~ *znw.* gransma.
petroleum *znw.* karsin-oli.
peuter *znw.* yosyosi.
peuteren, eruit ~ *ww.* diki puru, ZIE: diki.
peuterschool *znw.* preiskoro; yosyosi-skoro.
piekeren *ww.* prakseri; broko ede; krasi ede; weri ede, ZIE: ede.
pienter *bnw.* koni; kabesa.
pier *znw.* broki.
pijl *znw.* peiri.
pijn *znw.* pen₁; skin-ati; ~ **doen** *ww.* hati₂.
pijnlijk *bnw.* soro.
pijnlijke dingen *znw.* hat' sani, ZIE: hati₂.
pijp *znw.* peipi; **(om tabak te roken)** pipa₁.
pijpaarde *znw.* pemba.
pikken *ww.* tyopu.
pil *znw.* perki.
piment *znw.* lont'ai.
pinapalm *znw.* pinabon; prasarabon.
pinaren *ww.* pina₁.
pinda *znw.* pinda.
pindabanket *znw.* pindakuku.
pindakaas *znw.* pindakasi.
pindakoek *znw.* pindakuku.
pindasoep *znw.* pindasupu.
pink *znw.* pikinfinga.
pipa (amfibie) *znw.* pipatodo; swamputodo; watratodo.
pirana (vis) *znw.* piren; **rode** ~ redipiren.
pistool *znw.* gon; pipa₁.
pit *znw.* koko₁; siri.
plaag *znw.* pina₁.
plaat *znw.* prenki.
plaats *znw.* pe; presi; **in** ~ **van** prefu; **lege** ~ opo presi, ZIE: presi.
plagen *ww.* dreigi; ferferi; meki spotu nanga, ZIE: spotu; trobi.
plakkerig *bnw.* taratara.
plan *znw.* prakseri.
plank *znw.* planga₁.
plant *znw.* **jonge** ~ pransun; **soorten:** gadodede; pratilobi.
plantage *znw.* pranasi; **verlaten** ~ broko pranasi.
planten *ww.* prani.
plassen *ww.* pisi₂; **wild** ~ pis'pisi₂.
plat *bnw.* plata; ~ **maken** plata; ~ **op de buik** (duiken) prit'bere.
platteland *znw.* boiti₁.
platvoeten *znw.* bredefutu.
plee *znw.* plei₂.
pleegkind *znw.* kwekipikin.
pleegmoeder *znw.* kwekimama.
pleegvader *znw.* kwekipapa.
plein *znw.* pren.
pleisteren *ww.* mesre.
pleitbezorger *znw.* afkat₁.
plek *znw.* pe.

plezier *znw.* prisiri; ~ **geven** gi prisiri; ~ **hebben** (in) abi prisiri; ~ **maken** nyanprei.
plicht *znw.* ferplekti; plekti.
plijer (SN) *znw.* tanga.
ploeg (sport) *znw.* pluga.
ploff *ww.* bôs.
plooi *znw.* fow; ploi.
plooien *ww.* ploi.
plotseling *bw.* wantron so, ZIE: wantron.
plukken *ww.* piki₂; (**van vruchten**) broko₁.
po *znw.* akuba-dyendyen; pis'patu.
poeder *znw.* puiri.
poedercacao *znw.* puiriskrati, ZIE: skrati.
poederen *ww.* puiri.
poedersuiker *znw.* puirisukru.
poema *znw.* reeditigri; tigri₁.
poep *znw.* kaka₁; kunkun.
poepen *ww.* kunkun.
poes *znw.* puspusi.
poetsen *ww.* brenki; krin.
polijsten *ww.* brenki.
polikliniek *znw.* datra-oso.
politie *znw.* skowtu.
politieagent *znw.* skowtu.
politiebureau *znw.* lont'oso; skowtu-oso.
politiepost *znw.* skowtu-oso.
pomme de cythère (vrucht) *znw.* pomusteri.
pommerak (vrucht) *znw.* pomerak.
pomp *znw.* pompu.
pompelmoes (vrucht) *znw.* ponpon₁.
pompen *ww.* pompu.
pompoen *znw.* pampun.
pond *znw.* pontu.
pont *ww.* pondo.
poot *znw.* futu; **achter**~ bakafutu; **voor**~ fesifutu.
pop *znw.* popki.
por, een ~ geven *ww.* dyuku.
porren *ww.* syobu.
portemonnee *znw.* portmoni.
Portugees *znw.* Potogisi.
Portugese *bnw.* Potogisi; (**taal**) Potogisi.
post *znw.* postu.
post(stuk) *znw.* brifi.
pot, ijzeren ~ *znw.* blakapatu.
potig *bnw.* steifi.
praal *znw.* prodo.
praatje *znw.* wortu.

praatjes *znw.* tak'taki; **brutale** ~ bigitaki.
pracht *znw.* prodo.
praten *ww.* taki₁; seki mofo, ZIE: mofo.
predikant *znw.* domri; preikiman.
preek *znw.* preiki; **een ~ houden** tyari wan boskopu, ZIE: boskopu.
preken *ww.* preiki.
prent *znw.* prenki.
pret *znw.* prisiri; ~ **maken** prisiri; yowla.
prettig *bnw.* switi.
priester *znw.* **Indiaanse** ~ piaiman; **opper**~ grandomri.
priestergewaad *znw.* domrikrosi.
prijs (kosten) *znw.* prijs₂.
prijs (beloning) *znw.* prijs₁.
prijzen (loven) *ww.* prijse.
prikkelen *ww.* beti.
privaat *znw.* kaka-oso; kumakoisi; kunkun-oso.
privé zaak *znw.* in'bere tori, ZIE: in'bere.
proberen *ww.* pruberi.
probleem *znw.* brok'ede; nowtu; problema.
proef *znw.* ondrosuku; **op de ~ stellen** poti na tesi, ZIE: tesi₂.
proeven *ww.* tesi₁.
profeet *znw.* profeti.
pronken *ww.* prodo; meki modo, ZIE: modo.
pronker *znw.* modoman; prodoman.
pronkster *znw.* prodokaka₂.
prostitutue *znw.* motyo.
provoceren *ww.* tanteri.
pruim *znw.* **Chinese** ~ bigifutu₂; **gezouten Chinese** ~ amalan.
psychiater *znw.* koleradatra; lawman-datra.
psychiatrische inrichting *znw.* kolera; lawman-oso.
psychische aandoeningen *znw.* nengresiki.
puist *znw.* poisi.
pul *znw.* dyogo.
pulken *ww.* diki puru, ZIE: diki.
punt *znw.* mofo.
purgeernoot *znw.* sketnoto.
purperhoen *znw.* blawkepanki.
put *znw.* peti.
putwater *znw.* pet'watra.
pyjama *znw.* sribikrosi.

R - r

raad *znw.* rai.
raadgever *znw.* raiman.
raadsel *znw.* rai; raitori.
raam *znw.* fensre.
raampje *znw.* loiki₁.
rabbi *znw.* dyudomri.
racefiets *znw.* lonbaisigri.

raden *ww.* rai.
radio *znw.* konkrudosu; pokudosu.
rafel *znw.* franya.
rammelaar *znw.* maraka; sek'seki.
rammelen *ww.* fon.
rand *znw.* lanki.

ras *znw.* van gemengd ~ basra; iemand van gemengd ~ dogla; malata; sambo.
rasecht *bnw.* lala.
rasp *znw.* grit'griti.
raspen *ww.* griti.
rat *znw.* alata; bus'alata; **stekel**~ maka-alata.
ratelslang *znw.* sakasneki.
rattenslang, bruine ~ *znw.* ingibangi; lektete.
rauw *bnw.* lala.
razend *bnw.* kras₂.
reageren *ww.* rigeri.
realiseren, zich ~ *ww.* kon ferstan, ZIE: ferstan.
recht₁ *bw.* langalanga₁; ~ **door zee** grat'hari.
recht₂ *znw.* leti₂.
rechtbank *znw.* krutu.
rechtdoor *bw.* langalanga₁; let'opu.
rechter *znw.* krutubakra; krutubasi; krutuman.
rechterhand *znw.* let'an_u.
rechterkant *znw.* let'sei; let'an_u sei, ZIE: let'an_u.
rechtop *bw.* let'opu; ~ **zetten** opo tnapu, ZIE: tnapu.
rechts *znw.* let'an_u sei, ZIE: let'an_u.
rechtsgebouw *znw.* krutu-oso.
rechtszaak *znw.* krututori.
rechtszitting *znw.* krutu.
rechtvaardig *bnw.* fiti.
redden *ww.* yepi.
rede *znw.* wortu; **in de** ~ **vallen** koti wan sma mofo, ZIE: mofo.
reden *znw.* ede.
reeds lang *bw.* granwe; langaten.
regelen *ww.* orga; sani; seti.
regelrecht *bw.* langalanga₁.
regen *znw.* alen; sibibusi; **lichte** ~ fin'fini alen.
regenbak *znw.* alenbaki.
regenboog *znw.* alenbo.
regenboom *znw.* swit'bonki.
regenjas *znw.* alendyakti.
regentijd *znw.* alenten.
regenton *znw.* alenbari.
regenvat *znw.* alenbari.
regenwater *znw.* alenwatra.
regeren *ww.* rigeri; tiri₂.
regering *znw.* lanti; tiri₂.
register, staats~ *znw.* lantibuku.
reiger *znw.* sabaku; **magrove**~ tyontyon.
rein *bnw.* kaseri; krin.
reinigingsdienst *znw.* bronbere.
reis, op ~ **gaan** *ww.* go na waka, ZIE: waka.
reizen *ww.* koiri; waka.
rekenen *ww.* teri; ~ **op** bow tapu, ZIE: bow.
rekening, op ~ **kopen** *ww.* borgu₂.
rekenschap afleggen *ww.* gi frantwortu, ZIE: frantwortu.
rekken *ww.* hari kon langa, ZIE: langa₁.
rel *znw.* opruru.
relatie *znw.* famiri; famiriman; **een** ~ **hebben** ori.
remmen, hard ~ *ww.* dyuku a rem, ZIE: dyuku.

rennen *ww.* lon; **naar elkaar toe** ~ lon kon na wan, ZIE: kon na wan.
repareren *ww.* meki.
respect *znw.* lespeki; sakafasi.
respecteren *ww.* lespeki.
reuk *znw.* smeri.
reukwerk *znw.* swit'smeri.
revanche *znw.* refrensi.
révérence *znw.* kosi₂.
rib *znw.* krabnari; lebriki.
ribbenkast *znw.* lebriki.
richten *ww.* marki.
richting, andere ~ **gaan** *ww.* beni.
ricinusolie *znw.* kastoli.
rieken *onoverg.ww.* smeri.
riem *znw.* banti₁; leribuba; **met een** ~ **slaan** leribuba.
rij *znw.* lo₃.
rijden *ww.* rei₁; **hard** ~ lon.
rijgen *ww.* ligiligi; **aaneen**~ tringi.
rijk *bnw.* gudu.
rijkaard *znw.* guduman; moniman.
rijkdom *znw.* gudu.
rijke *znw.* bigidagu.
rijksdaalder *znw.* dala.
rijp *bnw.* lepi; **half** ~ kruwa.
rijpen *ww.* lepi.
rijst *znw.* aleisi; **gebakken** ~ nasi; **gekookte** ~ moksi-aleisi; ~ **gekookt met kokosmelk** kronto-aleisi; **gezouten** ~ sowt'aleisi.
rijstkorrel *znw.* wan ai aleisi, ZIE: aleisi.
rijstmolen *znw.* aleisimiri.
rijstveld *znw.* aleisigron.
rijstzak *znw.* aleisisaka.
rijtuig *znw.* wagi; **paarden**~ asiwagi.
rijzen *ww.* sweri₂.
rillen *ww.* beifi.
rimpel *znw.* ploi.
rimpelig *bnw.* ploiploi.
ring *znw.* linga.
ringworm *znw.* lingaworon.
risee *znw.* spot'popki.
rivier *znw.* liba.
riviereiland *znw.* tabiki.
rivierkant *znw.* syoro.
riviermond *znw.* libamofo.
rivieroever *znw.* libakanti; libasei; watrasei.
röntgenfoto *znw.* fowtow.
robuust *bnw.* hipsi.
roddelaar *znw.* konkrudosu; konkruman.
roddelen *ww.* hoigri; konkru.
roeien *ww.* lo₁.
roeiwedstrijd *znw.* streiboto.
roep om hulp *tussenw.* wai₂.
roepen *ww.* bari₂; kari; bari kari; **bij elkaar** ~ kari kon na wan, ZIE: kon na wan; **laten** ~ seni kari.
roeren *ww.* drai.
roest *znw.* frustu.

rog *znw.* spari; **zoetwater~** libaspari; **zoutwater~** sespari.
rok *znw.* koto.
roken *ww.* smoko; (**damp afgeven**) smoko.
rollen *ww.* lolo.
roller (om te verven) *znw.* lolo.
rommel *znw.* bongro; bugubugu; pototo; samasama.
rommelen *ww.* sisi.
rommelig *bnw.* bruya.
rond *bnw.* lontu; *bw.* lontu.
ronddraaien *onoverg.ww.* drai lontu.
rondgaan *ww.* lontu.
rondhangen *ww.* draidrai; **ergens** ~ anga₁.
rondlopen *onoverg.ww.* drai lontu; wakawaka.
rondom *bw.* lontu.
rondtasten *ww.* fir'firi.
rood *bnw.* redi.
roodkop-deukschildpad *znw.* kron-neki; skoifineki.
roofvogel *znw.* aka₂.
rook *znw.* smoko.
room *znw.* lun.
Rooms-Katholiek *znw.* Lomsu.
Rooms-Katholieke kerk *znw.* Lomsukerki.
roos *znw.* rowsu.
roosteren *ww.* brabakoto; losi.
rot *bnw.* pori₁.
rouw *ww.* row.
rouwbeklag *znw.* dede-oso.
rouwen *ww.* row.
rouwkleding *znw.* rowkrosi.
rouwplechtigheid *znw.* aitimei.
rover *znw.* abani.
rozijn *znw.* rosen.
rubber *znw.* *bnw.* balata₁.

rubbersap *znw.* balata₁.
rubbertapper *znw.* balataman.
rug *znw.* baka₁; mindribaka; **de ~ toekeren** drai baka gi, *ZIE:* baka₁.
ruggegraat *znw.* bakabonyo.
rugpijn *znw.* bak'ati.
ruigharig *bnw.* fugufugu.
ruiken *onoverg.ww.* & *overg.ww.* smeri.
ruiker *znw.* boketi.
ruilen *ww.* kenki.
ruimte *znw.* presi.
rukken *ww.* hari₁; tyityi.
rul *bnw.* fugufugu.
rum *znw.* bita; sopi.
rumkoek *znw.* sopikuku.
rumoer *znw.* opruru.
rumoerig *bnw.* opruru.
rund *znw.* kaw₁.
rundvlees *znw.* kawmeti.
rups *znw.* woron; **brand~** fayaworon₂.
rust *znw.* rostu; **tot ~ komen** kowru ati, *ZIE:* ati₁.
rustbank, houten ~ *znw.* gaba.
rusteloos *bnw.* dyompodyompo; ~ **zijn** dyompodyompo.
rusten *ww.* bro; rostu; bro ede, *ZIE:* ede; lekti en ede, *ZIE:* lekti₂; **zitten** ~ bro futu, *ZIE:* futu.
rustig *bnw.* pî; *bw.* safri; tiri₁; **heel** ~ saf'safri.
rustplaats *znw.* rostupresi.
ruw *bnw.* grofu.
ruzie *znw.* atibron; toko; trobi; ~ **hebben** koti₂; ~ **krijgen** fasi₃; ~ **maken** fet'feti; feti; krutu; psa wan toko, *ZIE:* toko; meki trobi, *ZIE:* trobi.
ruziemaker *znw.* trobiman.

S - s

saai *bnw.* dede₂; soi.
sabbat *znw.* sabadei.
saki (dier) *znw.* **baard~** bisa; kwataswagri; **witkop~** wanaku.
salaris *znw.* moni.
samen *bw.* makandra.
samenkomst *znw.* konmakandra.
samenspannen tegen *ww.* lontu fon, *ZIE:* lontu.
samenwonen *ww.* seti libi, *ZIE:* libi₁.
saus *znw.* sowsu.
savanne *znw.* sabana.
savanneschildpad *znw.* redifutu sekrepatu; sabanasekrepatu.
sawarinoot *znw.* nengrenoto; sawarinoto.
schaaf *znw.* skafu.
schaal (schotel) *znw.* skarki; **Indiaanse** ~ prapi.
schaamspleet *znw.* umapresi.
schaamstreek *znw.* mindrifutu.

schaamte *znw.* syen; **valse** ~ teki syen, nyan wisi, *ZIE:* wisi.
schaap *znw.* skapu.
schaapskooi *znw.* skapupen.
schaar *znw.* sisei.
schaarbek (vogel) *znw.* fis'man₂.
schaars zijn *ww.* pina₁.
schaduw *znw.* kowrupe.
schamen, zich ~ *ww.* syen.
schande *znw.* syen; **jezelf te ~ maken** kon na syen; **te ~ maken** broko saka, *ZIE:* brokosaka.
schandelijk *bnw.* syen.
schapevel *znw.* skapububa.
scharrelkip *znw.* osofowru.
schat *znw.* gudu; **mijn** ~ mi gudu.
schateren *ww.* bari lafu, *ZIE:* lafu.
schaterlachen *ww.* bari lafu, *ZIE:* lafu.
schaven *ww.* skafu.
schedel *znw.* edekrabasi.

scheef *bnw.* kron; *bw.* skoinsin; **een beetje** ~ afu skoinsin.
scheenbeen *znw.* bonfutu.
scheiden *ww.* pori₁; (**van huwelijk**) prati libi, ZIE: libi₁; broko trow, ZIE: trow.
scheiding *znw.* prati; pratifasi.
schelpen *znw.* skropu.
schemerig *bnw.* dungrudungru.
schenken *ww.* kanti.
schepeling *znw.* botoman; sipiman.
scheren, langs ~ *ww.* skefti₂.
schermutselen *ww.* fet'feti.
schermutseling *znw.* fet'feti.
scherp *bnw.* srapu; *bw.* srapu.
scheur *znw.* priti; prit'priti.
scheuren *ww.* priti.
schieten *ww.* sutu₁.
schietlood *znw.* loto₁.
schiften *ww.* skefti₁; (**van melk**) kot₁.
schijnen *ww.* gersi.
schikken *ww.* seti.
schil *znw.* buba.
schilder *znw.* ferfiman.
schilderen *ww.* ferfi.
schilderij *znw.* skedrei.
schildpad *znw.* sekrepatu; **soorten**: arakaka; busisekrepatu; kron-neki; raparapa; redifutu sekrepatu; sabanasekrepatu; skoifineki; watra-sekrepatu.
schildwants *znw.* fyofyo₁.
schilferig *bnw.* pir'piri.
schillen *ww.* piri.
schimmel *znw.* buku₂.
schimmelen *ww.* buku₂.
schip *znw.* sipi; **oorlogs**~ fet'sipi.
schipper *znw.* kapten.
schoen *znw.* susu; **een enkele** ~ wan futu susu; **gymnastiek**~ pata.
scholier *znw.* skoropikin.
schommelstoel *znw.* boboisturu.
school *znw.* skoro; (**van vissen**) bosu.
schoolbank *znw.* skorobangi.
schoolkinderen *znw.* skoropikin.
schoolplein *znw.* skoroprasi.
schoon *bnw.* krin.
schoonmaken *ww.* krin.
shoot, op ~ tapu wan sma bowtu, ZIE: bowtu₁.
schop *znw.* skopu₂.
schoppen *ww.* skopu₁; **het ver** ~ skopu en fara, ZIE: skopu₁.
schorpioen *znw.* krukutere.
schort *znw.* feskoki.
schotel *znw.* skotriki₁.
schouder *znw.* skowru.
schouders ophalen *ww.* hari skowru, ZIE: skowru.
schouwspel *znw.* syow₂.
schraapsel *znw.* krab'krabu₁; sakasaka.

schreeuwen *ww.* bari₂; bari kari, ZIE: kari; hari neki titei, ZIE: titei.
schreien *ww.* krei.
schrijven *znw.* pen₃.
schrijven *ww.* skri₁.
schrijver *znw.* skrifiman.
schrik *znw.* skreki₁.
schrikken *overg.ww.* skreki₁.
schrobben *ww.* griti; gruma; grumagruma; skrobu; skuru.
schroef *znw.* skrufu₁.
schroeven *ww.* skrufu₁.
schrok *znw.* nyanman.
schroot *znw.* panya-agra.
schub *znw.* buba; (**vis**) fis'buba.
schudden *ww.* seki; **heen en weer** ~ sek'seki; **het hoofd** ~ seki ede, ZIE: ede.
schuilen *ww.* kibri.
schuilplaats *znw.* kibripresi.
schuim *znw.* skuma.
schuimen *ww.* skuma; kuku skuma.
schuin *bw.* skoinsin; **een beetje** ~ afu skoinsin.
schuiven *ww.* dribi; skoifi.
schuld *znw.* fowtu; paiman; **de** ~ **krijgen** tyari nen, ZIE: nen.
schuren *ww.* griti; krabu₁; skrobu; skuru.
schurft *znw.* kraskrasi.
schurk *znw.* abani.
Schüsterdruif *znw.* droifibon.
schutting *znw.* skotu; **van een** ~ **voorzien** skotu.
scoren, doelpunt ~ *ww.* lai a bal, ZIE: lai₁.
secretaris *znw.* sekretarsi.
selderie *znw.* supuwiri.
sergeant *znw.* syant.
sesamzaad *znw.* abongra.
sidderaal *znw.* logologo.
sieraden, gouden ~ *znw.* gowt'sani.
sigaar *znw.* sigara.
sikkel *znw.* babun-nefi₁.
sinaasappel *znw.* apresina.
sinds *vw.* sensi₂.
situatie *znw.* tori.
sjamaan *znw.* wisiman; (**Indiaanse**) piaiman.
sjouwen *ww.* syow₁.
sjouwer *znw.* syowman.
slaaf *znw.* srafu; **ontvluchte** ~ lowe nengre, ZIE: lowe.
slaag *znw.* fonfon.
slaan *ww.* fon; klapu; krawasi; naki; **meermalen** ~ nak'naki; **met de bullepees** ~ baleta; **met een plank** ~ planga₁; **met een stok** ~ tiki; **met een vuist** ~ tuma; **met hout** ~ bowtu₃; **met iets** ~ naki wan ..., ZIE: naki.
slaap *znw.* sribi; **diepe** ~ dedesribi.
slaapkamer *znw.* sribikamra.
slaapmat *znw.* papaya₂; sribi-papaya.
slaapplaats *znw.* sribipresi.
slachten *ww.* srakti.

slachthuis *znw.* srakti-oso.
slagader *znw.* brudutitei.
slagen *ww.* psa₄.
slager *znw.* sraktiman.
slagerij *znw.* srakti-oso.
slagregen *znw.* sibibusi.
slak *znw.* pakro.
slakkehuis *znw.* pakro.
slakkenwouw *znw.* pakro-aka.
slang *znw.* langaman; sneki; **soorten:** alatasneki; brokobaka; busiswipi; ingibangi; kapasineki; konkonisneki; krarasneki; krawatasneki; kuyaraman; lektore; makasneki; owrukuku₁; pina-owrukuku; popokaisneki; reditere; sakasneki; sapakarasneki; srikasneki; swipi; titeisneki; todosneki; trangabaka; walapasneki; watrasneki.
slangehalsvogel *znw.* fis'man₂.
slank *bnw.* fin'fini; hari₂; mangrimangri; ~ **worden** hari₂.
slap hangen *ww.* flaw.
slapen *ww.* sribi; ~ **gaan** go sribi.
slapend been of arm hebben *ww.* kisi anansi, ZIE: anansi₂.
slavendrijver *znw.* dreba.
slavenhouder *znw.* srafumasra.
slavenhoudster *znw.* srafumisi.
slaventijd *znw.* srafuten.
slavernij *znw.* katibo.
slavin *znw.* umasrafu.
slecht *bnw.* ogri; ogri-ati; takru; takru-ati; ~**e** **daden** krukutudu; ogriidu; takrudu; ~**e** **persoon** krukutuman; takruman.
slechts *bw.* nomo; wawan; ~ **één** kodo.
slepen *ww.* srepí.
slet *znw.* huru; motyo; yayo-uma.
sleutel *znw.* sroto.
slijkspringer (vis) *znw.* kutai.
slijm *znw.* loli.
slijmerig *bnw.* loli.
slijpen *ww.* srapu.
slikken *ww.* swari.
slim *bnw.* koni; lepi; srapu.
slimheid *znw.* koni.
slimmerik *znw.* koniman.
slingeraap *znw.* kwata.
slingerplant *znw.* angatitei.
slipper, houten ~ *znw.* klompu; teptep.
slok *znw.* mofo; ~ **nemen** hari wan mofo.
slokop *znw.* akanswari.
slons *znw.* dot'feba.
sloot *znw.* gotro.
slordig *bnw.* fisti; morsu; syabisyabi.
slot *znw.* sroto; **op** ~ sroto; **op** ~ **zijn** sroto.
sluik *bnw.* grati; ~ **haar** grati wiwiri, ZIE: wiwiri.
sluimeren *ww.* dyonko; pipa₃.
sluipweg *znw.* bakapasi.
sluis *znw.* sroisi.

sluiten *ww.* sroto; tapu₁.
smaak *znw.* tesi₁; **lekkere** ~ switi.
smadelijk *bw.* ondroyan.
smaken *ww.* tesi₁.
smakken *ww.* naki en tongo, ZIE: tongo.
smal *bnw.* smara.
smeermiddel, dik ~ *znw.* fatu₁.
smeerpoets *znw.* dot'feba.
smeersel *znw.* oli.
smeken *ww.* begi₁.
smelten *ww.* smëlter.
smeren *ww.* lobi₂; wrifi.
smerig *bnw.* doti₂; fisti; morsu.
smid *znw.* smeti.
smijten *ww.* fringi; iti.
smoel *znw.* smuru₂.
smoezen *ww.* konkru.
smookpot *znw.* smokopatu.
smoren *ww.* smuru₁.
snaar *znw.* titei.
snack, zoute ~ *znw.* sowt'sani.
snel *bw.* es'esi; esi; gaw; tranga; **heel** ~ gawgaw.
snelheid, met grote ~ *bw.* buku₃.
snijboon *znw.* bonki.
snijden *ww.* koti₁; **in stukjes** ~ kot'koti₁.
snijtang *znw.* fes'tifi.
snoep *znw.* sukrusani.
snoepgoed *znw.* swit'sani; **soorten:** bigifutu₂; kakaston; kawlade; kawston; lek'tongo; watrakan₂.
snot *znw.* botronoso; frikowtu.
snotteren *ww.* hari noso, ZIE: noso₁.
snuiten *ww.* snoiti; **neus** ~ bro noso, ZIE: noso₁.
snuiven *ww.* snoifi.
snurken *ww.* snorku.
sociëteit *znw.* koleisi.
soep *znw.* brafu; supu; **soorten:** kasabasupu; okrobafu; peprewatra; pindasupu.
soepgroente *znw.* supuwiri.
soepschildpad *znw.* krape.
sok *znw.* kowsu.
soldaat *znw.* skotriki₂; srudati.
somber *bnw.* brokosaka.
sommige *onbep.vnw.* son₂; sonwan; (**meerv.**) son sma, ZIE: sma.
soms *bw.* son leisi, ZIE: leisi₂; ~ **ook** sobun.
soort *znw.* sortu.
soortgelijke *bnw.* sowan.
soortgenoot *bnw.* speri₁.
soppen *ww.* dopu₂.
Spaans *bnw.* Spanyoloro.
Spaanse peper *znw.* alatakaka-pepre.
Spaanse taal *znw.* Spanyoloro.
spaarkas, onderlinge ~ *znw.* kasmoni.
spade *znw.* krimneri; skopu₂.
Spanjaard *znw.* Spanyoloro.
Spanje *znw.* Spanyolokondre.
spannen *ww.* span; (**v. geweer**) kaka₂.

spannend *bnw.* panya opo priti opo, *ZIE:* panya;
span.
spanning *znw.* span.
sparen *ww.* kibri.
spatader *znw.* mekititei.
specerij *znw.* spesrei.
specht *znw.* temreman₂.
speciaal *bnw.* spesrutu; *bw.* aparti; spesrutu; **op een**
~ **manier** aparti fasi, *ZIE:* aparti.
speeksel *znw.* baba; spiti.
speelgoed *znw.* preisani.
speelhol *znw.* karta-oso; koleisi.
speelhuis *znw.* koleisi.
speelkaart *znw.* karta.
speelplaats *znw.* skoroprasi.
spoen *znw.* bobimofo.
speer *znw.* lansri.
spektakel *znw.* syow₂.
spel, soort ~ *znw.* dyul.
speld *znw.* pina₂; **haar**~ blakapina.
spelen *ww.* prei.
spelenderwijs *bw.* preiprei.
spelonk *znw.* bergi-olo.
sperma *znw.* skiti.
spiegel *znw.* spikri₂.
spier *znw.* titei; ~ **verrekken** titei dyompo.
spierpijn *znw.* skin-ati.
spies *znw.* lansri.
spijker *znw.* spikri₁.
spijkeren *ww.* spikri₁.
spijkergat *znw.* spikrimarki; spikri-olo.
spijs *znw.* nyanyan; **soorten:** anitriberi; bami; bere₂;
brafu; broinbonki; dosi; her'heri₂; lumpia;
moksi-aleisi; nasi; pon; sowt'lemki; supu; telo.
spijsolie *znw.* nyan-oli; oli.
spijsverbod *znw.* trefu.
spijten *ww.* hati₂; hati₂; sari₁.
spin *znw.* anansi₂.
spinaap, zwarte ~ *znw.* kwata.
spinnehol *znw.* anansi-oso.
spinneverhalen *znw.* anansitori.
spinneweb *znw.* anansititei.
spinrag *znw.* anansititei.
spinsel *znw.* anansititei.
spion *znw.* bakaman.
spitsneusslang *znw.* busiswipi.
splijten *ww.* kweri; priti.
splinternieuw *bnw.* nyunyun.
spoedig *bw.* dyonsro; her'esi.
spoelen *ww.* spuru; **de mond** ~ tyukutyuku.
spoken *ww.* spuku.
spons *znw.* sponsu.
spook *znw.* bakru; bubu₂; spuku; takrusani; yorka.
spot *znw.* spotu; **mikpunt van** ~ spot'popki.
spotgoedkoop *bw.* fu soso, *ZIE:* soso.
spotnaam *znw.* dreiginen.
spotten met *ww.* meki spotu nanga, *ZIE:* spotu.
sprakeloos *bnw.* babaw.

sprekwoord *znw.* odo; ~ **gebruiken** koti odo.
spreiden *ww.* piri.
spreken *ww.* taki₁.
spreker *znw.* takiman.
spreuk *znw.* odo.
springen *ww.* dyompo₁; (**v.e. band**) sutu₂; **in de**
bres ~ dyompo gi wan sma, *ZIE:* dyompo₁.
springerig *bnw.* dyompodyompo.
sprinkhaan *znw.* sprenka.
sprookje *znw.* anansitori.
spruit *znw.* pransun.
spruiten *ww.* opo₂; sproiti.
spuiten *ww.* spoiti.
spullen *znw.* bagasi; bugubugu; lai₁; pototo;
samasama; sani; taitai.
spuug *znw.* baba; spiti.
spuwen *ww.* spiti.
Sranan Tongo *znw.* nengre; nengretongo; Takitaki.
staak *znw.* tiki.
staal *znw.* isri₁.
staan *ww.* tnapu.
staart *znw.* tere.
staartbeen *znw.* gogobonyo; stoipi₂.
staat, in ~ zijn *hulpww.* man₂.
staats- *bnw.* lanti.
staatsbesluit *znw.* wèt.
staatsregister *znw.* lantibuku.
stad *znw.* foto.
stadsbewoner *znw.* fotosma.
stadscentrum *znw.* fotosei.
stal *znw.* pen₂.
stam *znw.* lo₂.
stam (van de pinapalm) *znw.* prasara.
stamhoofd *znw.* granman.
stampen *ww.* fon; (**in een vijzel**) stampu₁; (**met de**
voeten) stampu₁; **op iets** ~ trapu₁.
stamper *znw.* matatiki.
standbeeld *znw.* stonpopki.
standhouden *ww.* ori stan.
stank *znw.* smeri; tingi.
stapel *znw.* ipi.
-ste *moro* ... wan, *ZIE:* moro.
stedeling *znw.* fotosma.
steeds *bw.* dor₃; ala leisi, *ZIE:* leisi₂; moro nanga
moro, *ZIE:* moro.
steekmug *znw.* maskita.
steekpenning *znw.* bakafinga₁; tyuku.
steekvlieg, bepaald soort ~ *znw.* brokoston.
steekvliegje *znw.* mampira.
steels *bw.* kibrifasi.
steelsgewijs *bw.* kibrikibri.
steen *znw.* ston.
steenduif *znw.* stondoifi; stonka.
steenpuist *znw.* butsweri.
steigeren *ww.* stegre.
stekel *znw.* maka; maka.
stekelrat *znw.* maka-alata.
stekelrog *znw.* spari.

stekelvarken *znw.* agidya; dyindyamaka.
steken *ww.* dyuku; sutu₃; **in brand** ~ poti faya gi, *ZIE:* faya₁; **meerdere malen** ~ dyukudyuku.
stelen *ww.* fufuru.
stellen *ww.* seti.
stelt *znw.* tinkoko.
stem *znw.* sten.
stemmen *ww.* (v. muziekinstrument) stèm; (verkiezen) poti sten, *ZIE:* sten.
stempel *znw.* stampu₃.
stempelen *ww.* stampu₃.
stenen *bnw.* ston; ~ **voetstuk** stonfutu; ~ **zitbank** stonbangi.
ster *znw.* stari.
sterappel *znw.* apra.
sterfgeval *znw.* dede₁.
steriliseren (v. mens of dier) *ww.* tapu₁.
sterk *bnw.* steifi; tranga; ~ **zijn** tyari powa, *ZIE:* powa.
sterke drank *znw.* sopi.
stern *znw.* fis'man₂.
sterven *ww.* bro tapu, *ZIE:* bro; dede₁.
steun *znw.* kratatiki; yepi.
steunen *ww.* kraka; yepi.
stevig *bnw.* kankan₃; steifi; tranga; *bw.* tranga.
stiekem *bw.* bakabaka; kibrifasi; kibrikibri.
stier *znw.* bulu; burkaw.
stijf *bnw.* steifi.
stijfsel *znw.* goma.
stijven *ww.* goma; stesre.
stil *bnw.* pí; tiri₁; *bw.* safri.
stilletjes *bw.* safri; **heel** ~ saf'safri.
stilstaan (v. uurwerk) *ww.* tan tiri, *ZIE:* tiri₁.
stinken *onoverg.ww.* smeri; *ww.* dampu; tingi; **laten** ~ tingi.
stinkend *bnw.* tingi.
stoel *znw.* sturu; **bepaald soort:** dyarususturu.
stoelgang, moeilijke ~ *znw.* trangabere.
stoep *znw.* stupu.
stof (textiel) *znw.* krosi.
stok *znw.* tiki; **gevorkte** ~ kratatiki; ~ **met een haak** akatiki.
stom *bnw.* babaw.
stomme *znw.* babawman.
stommigheid *znw.* sososani.
stomp *bnw.* dede₂.
stomp (v. boom) *znw.* tompu.
stomp, een ~ geven *ww.* naki wan kofu, *ZIE:* kofu.
stompen *ww.* naki kofu, *ZIE:* kofu; tuma.
stoom *znw.* dampu; smoko.
stoppen *ww.* kiri; kiri hori, *ZIE:* kiri; poti; tapu₂.
storen *ww.* trobi.
storm *znw.* sek'watra; sibibusi.
stoten *ww.* buku₃; pusu; stotu₁; syobu; trusu.
stotteren *ww.* gagu.
stoven *ww.* stofu.
straat *znw.* pasi; strati.
straatjongen *znw.* wakaman.

straattaal *znw.* wakaman taal, *ZIE:* wakaman.
straf *znw.* strafu; ~ **ondergaan** nyan strafu; ~ **uitzitten** koti strafu.
straffen *ww.* strafu.
strak *bnw.* span; tai₂.
straks *bw.* dalèk; dyonsro.
strand *znw.* sekanti.
streek *znw.* banti₂; koni; triki₁; **ondeugende** ~ kwai.
streek (gebied) *znw.* kontren.
streep *znw.* strepi.
strijd *znw.* feti; strei; **samen de ~ aangaan** meki wan kofu, *ZIE:* kofu.
strijdamulet *znw.* fet'obia.
strijden *ww.* feti; strei.
strijdwagen *znw.* fet'wagi.
strijken *ww.* grati; triki₂; **haastig** ~ grat'grati.
strijkijzer *znw.* isri₂; triki-isri.
strijkplank *znw.* trikiplanga.
stromen *ww.* lon.
stronk *znw.* tompu.
strontje *znw.* struntyi.
strooien *ww.* stroistroi.
stroom *znw.* (electriciteit) faya₂; (water) krikri.
stroomrekening *znw.* faya₂.
stroomversnelling *znw.* sula.
strovers *znw.* karuw'wiri faya, *ZIE:* karuw'wiri.
struikelen *ww.* misi futu, *ZIE:* futu; **laten** ~ aka₁.
struikgewas *znw.* busbusi; kapweri; **droog** ~ grangran.
studeren *ww.* stuka.
studie *znw.* stuka.
stuipen *znw.* stoipi₁.
stuip trekken *ww.* kisi stoipi, *ZIE:* stoipi₁.
stuitbeen *znw.* stoipi₂.
stuiten *overg.ww.* stotu₁.
stuiver *znw.* loto₂.
stuk *znw.* pisi₁.
stukjes, in heel kleine ~ *bw.* fin'fini.
stukken *znw.* pis'pisi₁; **aan** ~ pis'pisi₁.
stukwerk *znw.* dyapwroko.
sturen *ww.* seni.
suf *bnw.* bobo.
sufferd *znw.* babawman; bobo.
suiker *znw.* sukru.
suikeren *ww.* sukru.
suikerklont *znw.* sukrukandra.
suikerpot *znw.* sukrupatu.
suikerriet *znw.* tyen.
suikerwerk *znw.* sukrusani.
suikerziekte *znw.* sukru.
sukkelen *ww.* pinapina; (door ziekte) sikisiki.
Surinaams *bnw.* Sranan.
Surinaamse pad *znw.* pipatodo; swamputodo; watratodo.
Surinaamse taal *znw.* Sranan; Sranan Tongo.
Suriname *znw.* Sranan; Sranankondre.
Surinamer *znw.* Srananman; Sranansma.
Surinamerivier *znw.* Srananliba.

suspensoir *znw.* stonbanti.sussen *ww.* boboi; dodoi.synagoge *znw.* dyukerki.

T - t

taai *bnw.* tai₂; tranga.taal *znw.* tongo; **vuile** ~ dot'taki.taart *znw.* kuku₁.tabak *znw.* tabaka.tablet *znw.* perki.taboe *znw.* trefu.tachtig *telw.* aititenti.tafel *znw.* tafra.taille *znw.* bere₁.tailleband (v.e. broek) *znw.* brukubere.tajer *znw.* taya; Chinese ~ sneisitaya; **oneetbare** ~ kras'taya; **bepaald soort**: pontaya.tajerblad *znw.* tayawiwiri.tak *znw.* taki₃.talisman *znw.* bereketi.tamarin (dier) *znw.* roodhand~ saguwenke.tamarinde *znw.* tamalen.tamboerijn *znw.* sinsin₁.tand *znw.* tifi; **gebroken** ~ broko tifi; **hoek**~ aitif; ukutifi; **rotte** ~ poro tifi.tandarts *znw.* tifidatra.tanden poetsen *ww.* wasi mofo, ZIE: mofo.tandenknarsen *ww.* kaw tifi, ZIE: tifi.tandpijn *znw.* tifi-ati.tandvlees *znw.* krumu.tang *znw.* tanga.tangara (vogel) *znw.* blauwgrijze ~ blawforki; blawtyi.tante *znw.* tanta.tapijtslang *znw.* daguwesneki; gadosneki; papasneki.tapir *znw.* bofru.tarantula *znw.* bus'anansi.tasten *ww.* firi.taugé *znw.* gropesi.taxiën *ww.* rei₁.t.b.v. *voorz.* fu.te veel *bw.* tumsi.teder *bnw.* safu.teek *znw.* kupari.teelbal *znw.* koko₁.teen *znw.* finga; futufinga; **grote** ~ bigidoi; doi₁.teer *znw.* tara.tegen *voorz.* nanga; te₁.tegenhouden *ww.* dyam; ori; tapu₂; ori na baka, ZIE: baka₃.tegenkomen *ww.* tuka.tegenover *voorz.* abra; abra sei fu, ZIE: abra sei.tegenspoed *znw.* ongoloku.tegenspreken *ww.* hari taki, ZIE: taki₁.tegenstand bieden *ww.* feti baka, ZIE: feti; kaka futu, ZIE: futu.tegenvallend *bnw.* tranga.tegenwerken *ww.* dyèns.tegenwoordig *znw.* dis'ten.tehuis *znw.* oso.teil *znw.* koba.tekeergaan *ww.* rigeri; go na hei, ZIE: hei₁; go na loktu, ZIE: loktu.teken *znw.* marki.tekenen *ww.* hari₁.tekening *znw.* prenki.telefoneren *ww.* naki wan konkrutitei, ZIE: konkrutitei.telefoon *znw.* konkrutitei.teleurgesteld, diep ~ zijn *ww.* broko ati, ZIE: ati₁.telkens *bw.* doroz; ala leisi, ZIE: leisi₂; ~ een wan wan; ~ wanneer solanga; ~ weer ala yuru, ZIE: yuru₁.tellen *ww.* teri.tenger *bnw.* mangrimangri.tent *znw.* tenti.tepel *znw.* bobimofu.ter plaatse *voorz.* na₂.teren *ww.* tara.tergen *ww.* tanteri.termiet *znw.* uduloso; (met vleugels) yarfrei.terneergedrukt *bnw.* brokosaka.terug *bw.* baka₄; di psa, ZIE: psa₂.terugbrengen *ww.* tyari kon baka, ZIE: tyari.teruggaan *ww.* go baka, ZIE: baka₃.terugkeren *ww.* drai baka, ZIE: drai.terugkomen *ww.* drai kon baka, ZIE: drai; kon baka, ZIE: kon.terugkomst *znw.* konbaka.terugvechten *ww.* feti baka, ZIE: feti.terwijl *vw.* di.testikels *znw.* koko₁.teug *znw.* mofo.tevreden *bnw.* ati sidon, ZIE: ati₁; ~ stellen sari₂.thans *bw.* now; nownowde.thee *znw.* fayawatra; te₂.theedoek *znw.* pret'duku.theepot *znw.* tepatu.tien *telw.* tin; ~ cent doni.tiende *rangtelw.* di fu tin, ZIE: tin.tijd *znw.* ten; yuru₁; **moelijke** ~ pinaten; **van deze** ~ dis'ten.tijdelijk *bw.* sranga.tijdig *bw.* biten.tijdje *znw.* pisten.tijdstip *znw.* pisten; yuruten.tijger *znw.* tigri₁.tijgergeest *znw.* dyebri; tigriwinti.

tikken *ww.* koko₂.
tillen *ww.* opo₃.
timmeren *ww.* temre.
timmerman *znw.* temreman₁.
tinteling in lichaamsdeel hebben *ww.* kisi
 anansi, ZIE: anansi₂.
tip *znw.* pingi; ~ **geven** pingi.
tipgever *znw.* dalaskowtu.
tobbe *znw.* tobo.
tobben *ww.* broko ede, ZIE: ede; pina₁.
toch *bw.* toku; *vw.* fa a no fa.
toebehoren *ww.* na fu.
toedekken *ww.* tapu₁.
toegangsbewijs *znw.* karta.
toegift *znw.* baksis.
toekan *znw.* kuyake; **roodsnavel**~ bigikuyake.
toekeren, de rug ~ *ww.* drai baka gi, ZIE: baka₁.
toelachen *ww.* lafu.
toen *vw.* di; ne; ~ **pas** dan fosi, ZIE: dan₁.
toereiken *ww.* langa₂.
toespijs *znw.* stimofu.
toespraak *znw.* wortu.
toestemming *znw.* primisi; ~ **geven** gi pasi, ZIE:
 pasi.
toeter *znw.* tutu.
toilet *znw.* kumakoisi; plei₂.
toiletzeep *znw.* swit'sopo, ZIE: sopo.
tokkelen (op gitaar) *ww.* pingi.
tomaat *znw.* tomati.
tomatenplant *znw.* tomatibon.
ton *znw.* bari₁.
toneelspel *znw.* komediprei.
tonen *ww.* sori.
tong *znw.* tongo.
tonsillen *znw.* amandra₁.
toom, in ~ houden *ww.* basi₁; ori ensrefi, ZIE: ori.
toonbank *znw.* tonbangi.
toorn *znw.* atibron.
top *znw.* noko.
tot *voorz.* te₁; *vw.* te leki, ZIE: leki₃.
totdat *vw.* te₁; te leki, ZIE: leki₃.
touw *znw.* titei.
tovenaar *znw.* tofruman.
toverdokter *znw.* bonuman; dresiman; lukuman;
 obiaman.
toveren *ww.* tofru.
toverij *znw.* tofruwroko.
traag *bnw.* loli.

traan *znw.* watra-ai.
trachten *ww.* pruberi.
tralie *znw.* trarki.
tranen, in ~ uitbarsten *ww.* bari krei, ZIE: krei.
trap *znw.* trapu₁.
trappen *ww.* skopu₁; trapu₁.
trein *znw.* loko.
treiteren *ww.* tanteri.
trekken *ww.* hari₁; tyityi; **bij elkaar** ~ hari kon na
 wan, ZIE: kon na wan.
trekmier *znw.* wakawaka-mira.
trens *znw.* gotro.
treuren *ww.* sari₁.
trillen *ww.* beifi.
trom *znw.* dron; **soorten:** agida; apinti; bongo;
 mandron; pudya.
trommelaar *znw.* dronman.
trommelen *ww.* naki dron, ZIE: dron; **vaardig** ~ koti
 a dron, ZIE: dron.
trommelstok *znw.* drontiki.
trommelvel *znw.* dronbuba.
trommelvlies *znw.* yesimama.
trompet *znw.* tutu.
trompetvogel *znw.* kamikami.
troon *znw.* kownusturu.
troost *znw.* trowstu.
troosten *ww.* trowstu.
tropenhelm *znw.* kork'ati.
tros *znw.* bosu.
trouwdag *znw.* trowdei.
trouwen *ww.* trow.
trouwens *bw.* esko.
trouwklaren *znw.* trowkrosi.
tuin *znw.* dyari.
tuinman *znw.* dyariman.
tuit *znw.* mofo.
tussen *voorz.* mindri.
tussenpersoon *znw.* mindriman.
twaaftelw. twarfu.
 twee *telw.* tu₁.
tweede *rangtelw.* di fu tu, ZIE: tu₁.
tweedracht *znw.* pratifasi.
twijfelen *ww.* degedege; draidrai.
twijg *znw.* taki₃.
twintig *telw.* tutenti; twenti.
twist *znw.* toko; trobi.
twisten *ww.* fasi₃.

U - u

u *pers.vnw.* yu.
ui *znw.* ayun.
uil *znw.* owrukuku₂.
uit *voorz.* fu; ~ **elkaar halen** lusu.
uitdagen *ww.* suku mofo, ZIE: mofo.
uitdelen *ww.* prati.

uitdoen *ww.* kiri.
uitdoven *ww.* kiri.
uiten *ww.* puru taki, ZIE: taki₁.
uitermate *bw.* psa marki, ZIE: marki.
uitgaan *ww.* koiri; go na strati, ZIE: strati; **(v. vuur)**
 dede₁.

uitglijden *ww.* grati.
uitgraven *ww.* diki puru, *ZIE:* diki.
uithangen, ergens ~ *ww.* anga₁.
uitjouwen *ww.* bari dreigi, *ZIE:* dreigi.
uitkiezen *ww.* teki.
uitkijk, op de ~ staan *ww.* ori wakti, *ZIE:* wakti.
uitkloppen *ww.* klapu; naki.
uitknippen *ww.* koti₁.
uitlachen *ww.* lafu.
uitleggen *ww.* brokobroko; broko na pikinmoni, *ZIE:* pikinmoni.
uitlekken *ww.* hari watra, *ZIE:* watra.
uitlenen *ww.* leni.
uitlepelen *ww.* spun.
uitlezen *ww.* piki₂.
uitlokken *ww.* tyari dor'ai, *ZIE:* dor'ai.
uitlopen (SN) *ww.* waka; yayo.
uitlopen (uitbotten) *ww.* sproiti.
uitnodigen *ww.* kari kon, *ZIE:* kari.
uitnodiging *znw.* kari.
uitpersen *ww.* kwinsi.
uitputten *ww.* dreba.
uitrekken *ww.* hari kon langa, *ZIE:* langa₁; **zich ~** hari lesi, *ZIE:* lesi.

uitroeien *ww.* rutu puru, *ZIE:* rutu.
uitrusten *ww.* bro; hari baka, *ZIE:* baka₁.
uitschelden *ww.* kosi₁; krutu; sangabanga; skuru; pisi na en tere, *ZIE:* tere; was' go, *ZIE:* wasi.
uitslag *znw.* kraskrasi.
uitsluiten *ww.* skotu.
uitspreiden *ww.* bradi; panya.
uitspugen *ww.* spiti.
uitstappen *ww.* saka₂; **laten ~** saka₂.
uitstellen *ww.* draidrai.
uitstrekken *ww.* langa₂.
uittellen *ww.* teri.
uitvaagsel *znw.* sakasaka.
uitvaart *znw.* beri.
uitwerpsel *znw.* kaka₁; kunkun.
uitwissen *ww.* figi puru, *ZIE:* figi.
uitwringen *ww.* kwinsi.
uitzoeken *ww.* piki₂.
urine *znw.* pisi₂.
urineren *ww.* pisi₂.
uur *znw.* yuru₁.
uw *bez.vnw.* unu; yu.
uzelf *wederk.vnw.* unsrefi.

V - v

vaak *bw.* furu; furu leisi, *ZIE:* leisi₂; ala yuru, *ZIE:* yuru₁; ~ **genoeg** nofotron.
vaarwel *znw.* adyosi; *tussenw.* Waka bun!, *ZIE:* waka.
vaas *znw.* bromkipatu.
vaatdoek *znw.* pret'duku.
vaatwerk, vuil ~ *znw.* dot'sani.
vachtfluis *znw.* daguloso.
vader *znw.* papa₂; p'pa; *aanspr.vorm.* Pa; Tata.
vak *znw.* faki.
vakantie *znw.* fakansi.
vakature *znw.* opo presi, *ZIE:* presi.
val *znw.* dyam; klep; trapu₂.
valk *znw.* aka₂; **soorten:** alen-aka; fremusu-aka; wetbere-aka.
vallen *ww.* fadon; **laten ~** fadon; **uit elkaar ~** syuru.
vallende ziekte *znw.* stoipi-siki.
vals *bnw.* falsi.
valstrik *znw.* dyam.
valuta, buitenlandse ~ *znw.* dorosei moni, *ZIE:* moni.
vampier *znw.* asema.
van *voorz.* fu; fu.
vanaf *voorz.* komopo; *vw.* sensi₂.
vanavond *bw.* dineti; tide neti, *ZIE:* tide.
vandaag *bw.* tide; ~ **over een week** tide aiti dei, *ZIE:* tide.
vandaan komen *ww.* komopo.
vangen *ww.* fanga; kisi₂.
vanmiddag *bw.* dibakadina.

vanmorgen *bw.* dimamanten.
vannacht *bw.* dineti; tide neti, *ZIE:* tide.
vanochtend (heel vroeg) *bw.* dimusudei.
vanuit *voorz.* komopo.
varen *ww.* rei₁.
varken *znw.* agu.
varkenshok *znw.* agupen.
varkenspruim *znw.* mope.
varkensstaart, gezouten ~ *znw.* agutere.
varkensvlees *znw.* agumeti.
vast *bnw.* fasti.
vastbinden *ww.* tai₁; **(met een band)** banti hori, *ZIE:* banti₁.
vastgebonden zijn *ww.* tai₁.
vasthaken *ww.* aka₁.
vasthouden *ww.* ori.
vastmaken *ww.* ankra; fasi₄; **(met een band)** banti₁.
vastpakken *ww.* bowtu₅; ori.
vastzetten *ww.* ankra; fasi₄.
vastzitten *ww.* fasi₄; tan poko, *ZIE:* poko; **vaak ~** fas'fasi.
vat *znw.* bari₁; **houten ~** udubari.
vatten *ww.* grabu.
vechten *ww.* feti; strei; kofu fadon; naki kofu, *ZIE:* kofu.
vechter *znw.* fet'man.
vechtersbaas *znw.* fet'bakru; fet'man.
vechtgeest *znw.* fet'bakru; fet'obia.
veel *bnw.* bogobogo; fu naki dagu, *ZIE:* dagu; hilahila; lo₄; *bw.* ipi; sote; *telw.* furu; **bijzonder**

~ a no spotu, ZIE: spotu; ~ **hebben** lai₁; **heel** ~ bun furu; her'ipi; ipi-ipi; wan lo; **te** ~ moro mofo, ZIE: mofo.
veelvraat *znw.* akanswari; nyanman; (**soort dier**) weti-aira; **zwartbruine** ~ aira₁.
veenmol *znw.* kot'koti₂.
veer (v. **vogel**) *znw.* fowruwiwiri; wiwiri.
veerboot *ww.* pondo.
veertien *telw.* tin-na-fo.
veertig *telw.* fotenti.
vegen *ww.* figi; sibi.
vel *znw.* buba; skin.
veld *znw.* gron; sabana; wei.
veldwesp *znw.* marbonsu.
velg *znw.* upru.
vellen *ww.* fala₁; kapu trowe, ZIE: kapu.
venster *znw.* fensre.
vensterbank *znw.* fensrebangi.
venstergat *znw.* fensre-olo.
ver *bnw.* fara; *bw.* farawe.
verachten *ww.* tyari dor'ai, ZIE: dor'ai.
verachting *znw.* dor'ai.
veranderen *ww.* drai; kenki.
verandering *znw.* kenki.
verantwoordelijk *bnw.* frantwortu.
verantwoordelijkheid *znw.* frantwortu.
verbaasd *bw.* nanga opo mofo, ZIE: mofo.
verbazend *bnw.* ferwondru.
verbeelden *ww.* gersi.
verbeelding *znw.* ferberde; ferberdesiki.
verbergen *ww.* kibri; **zich** ~ kibri.
verbinden *ww.* dresi; tai₁; **aan elkaar** ~ miti kon na wan, ZIE: miti₁.
verblijfplaats *znw.* tanpresi.
verblijven *ww.* tan₁.
verblinden *ww.* breni.
verbluft zijn *ww.* babaw.
verbond *znw.* ferbontu.
verborgen *bnw.* kibri.
verborgene, in het ~ *bw.* kibrikibri.
verborgenheden *znw.* kibrisani.
verbranden *onoverg.ww. & overg.ww.* bron.
verdeeldheid *znw.* pratifasi.
verdelen *ww.* broko₁; prati.
verdienen (geld) *ww.* wroko moni, ZIE: moni.
verdragen *ww.* tyari.
verdriet *znw.* sari₁.
verdrietig *bnw.* sari₁; *bw.* sari₁.
verdrijven *ww.* yagi.
verdrinken *ww.* sungu; dede na watra, ZIE: dede₁.
verdubbelen *ww.* dobru.
verdunnen *ww.* broko₁.
verdwaald zijn *ww.* lasi.
verdwalen *ww.* lasi pasi, ZIE: pasi.
verdwenen *bnw.* gwe; *ww.* smoko.
verenigen *ww.* bondru kon na wan, ZIE: bondru; meki wan kofu, ZIE: kofu.
vereren *ww.* dini; gi grani, ZIE: grani.

verf *znw.* ferfi.
verfijnd *bnw, bw.* fini.
vergaderen *ww.* kon makandra, ZIE: makandra.
vergadering *znw.* konmakandra; krutu.
vergemakkelijken *ww.* lekti₂.
vergeten *ww.* fergiti; figi.
vergeven *ww.* gi pardon, ZIE: pardon.
vergeving *znw.* pardon.
vergif *znw.* dresi.
vergiffenis *znw.* pardon.
vergissing *znw.* fowtu.
vergrendelen *ww.* bowtu₃.
vergroten *ww.* hari₁.
verguizen *ww.* kroisi.
vergunning *znw.* primisi.
verhaal *znw.* tori; **leerrijk** ~ ondrofeni tori; **ongeloofwaardig** ~ anansitori; ~ **vertellen** gi tori, ZIE: tori.
verharden *ww.* tranga.
verheugen *ww.* nyanprei.
verhitten *ww.* hati₁.
verhogen *ww.* hei₁; opo₃.
verhoren *ww.* yere₁.
verhouding, een ~ hebben *ww.* ori.
verhuizen *ww.* froisi.
verhuren *ww.* yuru₂.
verjaardag *znw.* friyari; friyaridei.
verjaardagsfeest *znw.* bigiyari; friyari; friyari-oso.
verkeerd *bnw.* fowtu; kruktu.
verkeerde kant *znw.* kruktusei.
verklappen *ww.* faya₄.
verklikken *ww.* faya₄.
verklikker *znw.* dalaskowtu; toriman.
verkopen *ww.* seri.
verkoper *znw.* seriman.
verkorten *ww.* syatu.
verkouden *bnw.* frikowtu; ~ **zijn** abi frikowtu.
verkoudheid *znw.* frikowtu.
verkwisten *ww.* fermorsu; tyari go lasi, ZIE: lasi; nyan.
verlagen *ww.* plata.
verlamd *bnw.* dede₂; *bw.* lan.
verlangen *ww.* angri₂; *znw.* angri₂; **branden van** ~ bakru.
verlaten *ww.* libi₂.
verlegen *bnw.* ferleigi; ~ **zijn** syen; syensyen.
verlegenheid *znw.* syen; **in** ~ **brenge** firi wan fasi, ZIE: fasi₁.
verleiden *ww.* tesi₂.
verlengen *ww.* hari₁; hari kon langa, ZIE: langa₁.
verlicht *bnw.* lekti₁.
verlichten₁ *ww.* lekti₁.
verlichten₂ *ww.* lekti₂.
verliefd zijn op *ww.* lobi₁.
verliezen *ww.* lasi; lasi.
verliezer *znw.* lasiman.
verlokken *ww.* tesi₂.
verloochening *znw.* lei.

verloren *bnw.* lasi.
verlossen *ww.* ferlusu; puru.
verlosser *znw.* ferlusuman; Helpiman.
vermanen *ww.* leisi boskopu, *ZIE:* boskopu; piri ai gi.
vermengen *ww.* moksi.
vermicelli *znw.* alatria; **Chinese** ~ sneisi-alatria.
vermijden *ww.* koti pasi gi, *ZIE:* pasi.
verminderen *ww.* dropu; saka₂.
verminken *ww.* malengri.
verminkte *bnw.* malengri.
vermissen *ww.* lasi.
vermoeden *ww.* bribi.
vermoeid *bnw.* weri₂.
vermoeidheid *znw.* weri skin, *ZIE:* skin.
vermoeien *ww.* weri skin, *ZIE:* skin; weri₂.
vermoeiend *bnw.* wer'ede.
vermogen *znw.* gudu.
vermolmd *bnw.* pori₁.
vermoorden *ww.* kiri.
vermorsen *ww.* fermorsu; tyari go lasi, *ZIE:* lasi.
vermurwen *ww.* sari₂.
vernederen *ww.* sakasaka; **zichzelf** ~ saka ensrefi, *ZIE:* saka₂.
vernemen *ww.* yere₁.
vernielen *ww.* broko₁.
vernietigd *bnw.* broko₁.
vernietigen *ww.* broko₁.
veroordelen *ww.* leisi strafu, *ZIE:* strafu.
veroorzaken *ww.* meki.
veroveren *ww.* teki abra.
verpanden *ww.* pantu.
verplaatsen *ww.* dribi.
verplegen *ww.* luku.
verpletteren *ww.* masi; maskaderi; panya.
verplicht zijn *ww.* ferplekti.
verplichten *ww.* dwengi.
verplichting *znw.* ferplekti; plekti; **geen** ~ **zijn** a no de nanga wan fa, *ZIE:* fa₁.
verpulveren *ww.* masi; pui.
verraden *ww.* konkru; seri; tori.
verrader *znw.* konkruman; toriman.
verrekken, een spier ~ *ww.* titei dyompo, *ZIE:* titei.
verroest *bnw.* frustu.
verroesten *ww.* frustu.
verschillende *bnw.* difrenti.
verschrikkelijk *bw.* srefsrefi.
verschuilen, zich ~ *ww.* kibri.
verschuiven *ww.* dribi; skoifi.
versieren *ww.* moimoi.
versiering *znw.* pranpran.
verslaafde aan drank *znw.* sopiman.
verslaan *ww.* fon; wini; (**bij sport**) bosro.
versleten *bnw.* broko₁; brokobroko; **tot op de draad** ~ frowa.
verslikken, zich ~ *ww.* aka ensrefi, *ZIE:* aka₁.
versnapering *znw.* sek'seki mofo, *ZIE:* mofo.
versnijden *ww.* kot'koti₁.

versperren *ww.* tapu pasi, *ZIE:* pasi.
verspillen *ww.* fermorsu.
verspreid, ordeloos ~ *bw.* panyapanya.
verspreiden *ww.* panya; **ordeloos** ~ panyapanya.
verspreken *ww.* misi mofo, *ZIE:* mofo.
verstaan *ww.* ferstan; grabu.
verstaanbaar *bw.* krin.
verstand *znw.* edesei; ferstan; koko₁.
verstoppen, zich ~ *ww.* kibri.
verstrijken *ww.* psa₂.
versuffen *ww.* drungu.
vertellen *ww.* ferteri; taigi; **vooruit** ~ konkru.
vertelling *znw.* tori.
vertrappen *ww.* trap'trapu.
vertrapte *bnw.* trap'trapu.
vertrekken *ww.* gwe; hari₁; komopo; lusu.
vertrouwen *ww.* fertrow; poti fertrow tapu.
vervelen *ww.* ferferi; **iemand** ~ weri ede, *ZIE:* ede; **zich** ~ ferferi.
vervelend *bnw.* ferferi; ~ **iets** wer'ede.
vervellen *ww.* piri.
verven *ww.* ferfi.
vervloeken *ww.* fluku; wisi.
vervoeren *ww.* tyari.
verwachten *ww.* ferwakti.
verwachting, in ~ **zijn** *ww.* abi bere, *ZIE:* bere₁.
verward *bnw.* bruya; dangra.
verwarmen *ww.* waran; **zich** ~ teki waran.
verwarren *ww.* bruya; fromu.
verwarring *znw.* bruya.
verweg *bw.* farawe.
verwekken *ww.* meki pikin, *ZIE:* pikin₂.
verwend *bnw.* pori₂.
verwennen *ww.* pori₂.
verwerken *ww.* wroko.
verwijderen *ww.* puru.
verwonden *ww.* gi mankeri, *ZIE:* mankeri.
verwonderen *ww.* ferwondru.
verwonding *znw.* mankeri.
verzamelen *ww.* moksi kon na wan, *ZIE:* moksi.
verzenden *ww.* seni.
verzetten, zich ~ *ww.* kaka futu, *ZIE:* futu.
verzinsel *znw.* leitori.
verzoek *znw.* aksi₂; begi₂.
verzoeken *ww.* aksi₂; begi₁; poti na tesi, *ZIE:* tesi₂.
verzoenen *ww.* kon bun baka.
verzorgen *ww.* luku; sorgu.
verzorging *znw.* sorgu.
verzuren *ww.* skefti₁; swa.
verzuurd *bnw.* skefti₁.
vest *znw.* kamsoro.
vet *znw.* fatu₁.
veter *znw.* fetre.
vetpuistje *znw.* poisi.
vier *telw.* fo.
vierde *rangtelw.* di fu fo, *ZIE:* fo.
vieren *ww.* nyan.
vierkant *bnw.* fokanti; *znw.* fokanti.

vieroog opossum *znw.* fo-ai-awari.
vieroogvis *znw.* kutai.
vies *bnw.* dot'doti; fisti; morsu; **erg** ~ dot'fisti, *ZIE:* fisti; ~ **maken** morsu.
vijand *znw.* feyanti.
vijandschap *ww.* koti₂.
vijf *telw.* feifi.
vijfde *rangtelw.* di fu feifi, *ZIE:* feifi.
vijfentwintig *znw.* tyawa; ~ **cent** kwartyi; tyawa.
vijftien *telw.* tin-na-feifi.
vijftig *telw.* feifitenti; ~ **cent** banknotu; banku.
vijg *znw.* figa.
vijgeboom *znw.* figabon.
vijl *znw.* feiri.
vijlen *ww.* feiri.
vijzel (grote houten) *znw.* mata₁.
vinde *ww.* feni.
vinger *znw.* finga.
vingerafdruk *znw.* fingamarki.
vingerhoed *znw.* fengrutu.
viol *znw.* finyoro.
vis *znw.* fisi; **droge** ~ dreifisi; **gerookte** ~ waranfisi;
gezouten ~ sowt'fisi; **ongeschubde** ~ grat'fisi;
soorten: anyumara; banban; botrofisi;
kandratiki₂; kubi; kutai; kwikwi; pataka; tri;
walapa; wetweti₂.
visarend *znw.* fisi-aka.
visben *znw.* kurkuru.
visgat *znw.* fisi-olo.
vishaak *znw.* aka₁.
visite *znw.* fisiti.
vislijn *znw.* lin.
visnet *znw.* fis'neti.
vissen *ww.* fisi.
vissenhuid *znw.* fis'buba.
visser *znw.* fis'man₁.
visserboot *znw.* fis'boto.
visvijver *znw.* fisi-olo.
vlag *znw.* fraga.
vlaggemast *znw.* fragatiki.
vlak *bnw.* grati; *bw.* leti₄; ~ **maken** plata.
vlam *znw.* faya₁; fayatongo; ~ **vatten** teki faya, *ZIE:* faya₁.
vlecht *znw.* frekti.
vlechten *ww.* brei; frekti.
vlechtriet *znw.* warimbo.
vleermuis *znw.* fremusu.
vleermuisvalk *znw.* fremusu-aka.
vlees *znw.* meti; **gemengde soorten** ~ moksi meti.
vleien *ww.* kor'kori.
vleierij *znw.* kor'kori.
vlek *znw.* flaka₁.
vlekken *ww.* flaka₁.
vleugel *znw.* frei.
vlieg *znw.* freifrei; **daas**~ kawfrei; **witte daas**~ bakrakawfrei.
vliegen *ww.* frei.
vlieger (speelgoed) *znw.* frigi.

vliegtuig *znw.* isrifowru; kisi₁; opolangi.
vliegveld *znw.* freigron.
vlinder *znw.* kapelka.
vlo *znw.* sneisi₂.
vloed *bnw.* frudu; *znw.* fruduwatra; ~ **worden** frudu.
vloeien *ww.* lon.
vloek *znw.* fluku; ~ **leggen op iemand** wroko wan sma, *ZIE:* wroko.
vloer *znw.* gron.
vlooienmarkt *znw.* bunkopu seri, *ZIE:* bunkopu.
vluchten *ww.* lowe.
vluchtig *bw.* frafra.
vlug *bw.* es'esi; esi; gaw; tranga.
vocht *znw.* (**v.e. bananenboom**) banawatra; ~ **afgeven** lon watra, *ZIE:* watra.
vochtig *bnw.* nat'nati; ~ **maken** nat'nati.
vod *znw.* brokokrosi.
vodden *znw.* bugubugu.
voeden *ww.* gi nyanyan, *ZIE:* nyanyan.
voedsel *znw.* nyansani; nyanyan.
voelen *ww.* firi.
voer *znw.* nyanyan.
voeren *ww.* gi nyanyan, *ZIE:* nyanyan.
voertuig *znw.* oto; wagi; **gammel** ~ sakapusu.
voet *znw.* futu; futusei.
voetafdruk *znw.* futumarki.
voetbank *znw.* futubangi.
voetketting *znw.* futuketi.
voetpad *znw.* futupasi.
voetschimmel *znw.* prit'finga.
voetstuk, stenen ~ *znw.* stonfutu.
voetzool *znw.* ondrofutu.
vogel *znw.* fowru.
vogelknip *znw.* krafana₁.
vogelkooi *znw.* fowrukoi.
vogelluis *znw.* fowruloso.
vogelspin *znw.* bus'anansi.
vol *bnw.* furu; ~ **geladen** span; ~ **worden** furu.
volbloed *bnw.* kankan₂; lala.
volbrengen *ww.* du; klari.
voldoende *telw.* sari₂.
volgeling *znw.* bakaman.
volgend *bnw.* tra.
volgende, de ~ *vnw.* trawan.
volger *znw.* bakaman.
volgieten *ww.* furu.
volharden *ww.* ori doro, *ZIE:* doro₃.
volhouden *ww.* ori doro, *ZIE:* doro₃.
volk *znw.* folku; pipel.
volkomen *bw.* krinkrin₁; srefsrefi.
volledig *bw.* krinkrin₁.
voltooien *ww.* klari.
volwassen *bnw.* ~ **man** bigiman; ~ **persoon** bigisma.
vonken *ww.* koti faya, *ZIE:* faya₁.
voor *bw.* di de na fesi, *ZIE:* fesi₂; *voorz.* fesi₂; fu; gi₂; *vw.* fru.

vooraanstaand persoon *znw.* bigiman.
vooraf *bw.* na fesi, *ZIE:* fesi₂.
voorafgaand *bw.* na fesi, *ZIE:* fesi₂.
vooravond *znw.* mofoneti.
voorbeeld *znw.* eksemple.
voorbij *voorz.* psa₂.
voorbijgaan *ww.* psa₂; waka psa, *ZIE:* waka.
voordat *vw.* fosi.
voordeel *znw.* bun.
voordeur *znw.* fes'doro.
voordien *bw.* fosi dati, *ZIE:* fosi.
voordringen *ww.* boro₂.
voorerf *bw.* mofodoro.
voorganger *znw.* fes'man.
voorgevoel *znw.* firi; krin skin, *ZIE:* skin; ~ **hebben** skin piki, *ZIE:* skin.
voorheen *vw.* bifo.
voorhoofd *znw.* fes'ede.
voorhuis *znw.* foroisi.
voorkant *znw.* fes'sei.
vóórkomen *ww.* psa₁.
voorlopig *bw.* sranga.
voorman *znw.* basya.
voornaam *znw.* fesinen.
voornamelijk *bw.* funamku.
voornemen *znw.* prakseri.
voorouder *znw.* afo; bigisma; trotro; *aanspr.vorm.* Tata.
vooroudergeest *znw.* kabra; profen.
voorpoot *znw.* fesifutu.
voorschoot *znw.* feskoki.
voorst *znw.* fesiwan; fosiwan.
voorstel, met een ~ komen *ww.* kon nanga wan prakseri, *ZIE:* prakseri.
voortand *znw.* fes'tifi.
voortbrengen *ww.* gi₁; meki.
voortdurend *bw.* nomonomo; ala ten, *ZIE:* ten.
voortrekken *ww.* hei₁.
voortslepen *ww.* pinapina.
voortsukkel *ww.* pinapina; tingatinga.
voortvluchtig zijn *ww.* lowe.
voortvluchtige *znw.* loweman.
vooruit *bw.* ~ **gaan of komen** go na fesi, *ZIE:* fesi₂.
voorvallen *ww.* psa₁.
voorzaal (SN) *znw.* foroisi.
voorzichtig zijn met *ww.* safri nanga, *ZIE:* safri.
voorzitter *znw.* amrabasi.
vork *znw.* forku.
vormen *ww.* meki.
vouw *znw.* fow.
vouwen *ww.* beni; fow.
vraag *znw.* aksi₂.
vracht *znw.* lai₁.
vrachtdrager *znw.* syowman.
vragen *ww.* aksi₂; begi₁; **blijven** ~ aksi-aksi.
vrede *znw.* freide.
vrees *znw.* frede.

vreesachtig *bnw.* frede; fredefrede; ~ **zijn** fredefrede.
vreesachtigheid *znw.* beifi-ati; dyomp'ati.
vreetzak *znw.* nyanman.
vrekkig *bnw.* knopo.
vreten *ww.* nyan.
vrezen *ww.* frede.
vriend *znw.* fisiti; kompe; lobiwan; mati.
vriendin *znw.* kompe; mati.
vriendschap *znw.* matifasi.
vrij *bnw.* fri; *bw.* fri.
vrijdag *znw.* freida.
vrijen *ww.* freiri.
vrijheid *znw.* fri.
vrijlaten *ww.* lusu.
vrijmoedigheid *znw.* drei-ai.
vrijpostig *bnw.* asranti; kaksi.
vrijpostigheid *znw.* drei-ai.
vrij(st)er *znw.* freiri.
vroeg *bw.* fruku₁; **heel** ~ fruk'fruku; **'s morgens** ~ musudei.
vroeger *bw.* fos'fosi; fosi; fosten; **van** ~ fu fosten.
vrolijk *bnw.* breiti.
vrolijkheid *znw.* prisiri.
vrouw *znw.* frow; misi₂; uma; umasma; wefi; **bejaarde** ~ musye; **getrouwde** ~ throw-uma; uma; **Hindoestaanse** ~ mai₂.
vrouwelijk *bnw.* umasma; ~ **geslacht** umasma.
vrouwelijke politieagent *znw.* skowt'uma.
vrouwen- *bnw.* umasma.
vrouwenarts *znw.* umasma-datra.
vrouwenverleider *znw.* motyop'pa.
vrucht *znw.* froktu; **soorten:** afkat₂; alanya; apra; apresina; bakba; birambi; didibri-apra; droifi; dyamu; figa; fransman-birambi; granaki-apra; kakaw; kaner'apra; kasyuma; kersi; knepa; korsow-apra; lemki; lontu-birambi; manya; markusa; masusa; mope; nanasi; oleif; papaya₁; pomerak; pomusteri; ponpon₁; sterapra; strun; sunsaka; tamalen; watramun.
vruchtbaar *bnw.* fatu₁.
vruchtbom *znw.* froktubon.
vruchten, gekonfijte ~ *znw.* stof'sani.
V.S. (van Amerika) *znw.* Amerkankondre.
vuil *bnw.* dot'doti; doti₂; *znw.* dot'doti; doti₂; ~ **maken** doti₂.
vuilnis *znw.* doti₂.
vuilnisbak *znw.* dot'baki; dot'kisi.
vuilnisbelt *znw.* dot'ipi.
vuilnisemmer *znw.* dot'embre.
vuilnishoop *znw.* dot'ipi.
vuilnisman *znw.* dot'wagiman.
vuilniswagen *znw.* dot'wagi.
vuilpoets *znw.* dot'feba.
vuist *znw.* kofu.
vuistslag *znw.* ~ **geven** naki wan kofu, *ZIE:* kofu; tuma; ~ **in de buikstreek** berekofu.
vullen *ww.* furu; lai₁.

vurig *bnw.* fayafaya; *bw.* fayafaya.

vuur *znw.* faya₁.

vuurvlieg *znw.* fayaworon₁.

vuurwerk *znw.* bombel; finpeiri; **groot knal**~ pagara; (**serie rotjes**) pagara.

W - w

waaïen *ww.* wai₁.

waaier *znw.* waiwai₂.

waakzaam zijn *ww.* de na ai, ZIE: ai₁.

waar *bnw.* tru; *bw.* ope; pe; *vw.* pe.

waarde *znw.* warti.

waarden *ww.* teri.

waardig *bnw.* warti.

waarheid *znw.* tru; tru sani; ~ **spreken** taki leti, ZIE: leti₃.

waarlijk *bw.* trutru.

waarom *bw.* sanede; fu sanede meki; san meki, ZIE: meki; *vrag.vnw.* fa₁.

waarschuwen *ww.* bari₂; piri ai gi; warskow.

waarschuwing *znw.* warskow.

waarzegger *znw.* lukuman.

wacht *znw.* wakti; ~ **houden** ori wakti.

wachten *ww.* wakti.

wachter *znw.* waktiman.

wachthuisje *znw.* wakti-oso.

wagen₁ (voertuig) *znw.* wagi.

wagen₂ *ww.* prefuru.

wakker *bnw.* wiki₂; ~ **blijven** tan na ai, ZIE: ai₁;

klaar ~ nanga krin ai, ZIE: ai₁; ~ **maken** wiki₂; ~

worden wiki₂; ~ **zijn** de na ai, ZIE: ai₁.

wal *znw.* syoro.

wandelen *ww.* koiri; waka.

wandeling, een ~ maken *ww.* teki wan koiri, ZIE: koiri.

wandelstok *znw.* wakatiki.

wandluis *znw.* doisri₂.

wang *znw.* seifesi; **binnenkant van** ~ seimofo.

wanhopen *ww.* lasi ati, ZIE: ati₁.

wankel staan *ww.* degedege.

wankelen *ww.* degedege.

wanneer *bw.* oten; *vw.* oten; te₁.

wannen *ww.* wai₁.

wanorde *znw.* bakba wenkri, ZIE: bakba.

want *vw.* bika; wanti.

wants, schild~ *znw.* fyofyo₁.

wapen *znw.* fet'sani.

war, in de ~ brengen *ww.* bruya.

warm *bnw.* faya₁; waran.

wasbak *znw.* was'baki.

wasbeer *znw.* krab'dagu.

wasbekken *znw.* was'beki.

wasbord *znw.* was'uma.

wasgoed *znw.* **schoon** ~ was'krosi, ZIE: krosi; **vuil** ~ dot'krosi, ZIE: krosi.

wasknijper *znw.* pen₄.

wasplank *znw.* grumagruma.

wassen *ww.* wasi.

wasvrouw *znw.* was'frow.

wat *onbep.vnw.* san; *vrag.vnw.* fa₁; san.

water *znw.* watra; **onder ~ lopen** sungu.

waterbreuk *znw.* koro₂.

waterbuffel *znw.* watrakaw.

watergeest *znw.* watramama.

waterig *bnw.* watra.

waterkant *znw.* syoro; watrasei.

waterkruik *znw.* watrakan₁.

watermeloen *znw.* watramun.

wateropossum *znw.* watra-alata; watra-awari.

waterpomp *znw.* watrapompu.

waterrekening *znw.* watra.

waterschildpad *znw.* watra-sekrepatu.

waterslang *znw.* watrasneki.

watertanden *znw.* watramofo.

waterval *znw.* sula.

watervarken *znw.* kapuwa; watra-agu.

watervat *znw.* watrabaki.

w.c. *znw.* plei₂; (**op het erf**) kaka-oso; kumakoisi; kunkun-oso.

we *pers.vnw.* unu; wi.

wedden *ww.* strei.

weddenschap *znw.* strei.

wederom *bw.* agen; baka₄; baka agen.

wedijveren *ww.* strei.

wedloop *znw.* streilon.

wedstrijd *znw.* wega; ~ **houden** strei.

weegschaal *znw.* wegi.

week *znw.* wiki₁; **volgende** ~ tra wiki, ZIE: wiki₁;

vorige ~ a wiki di psa, ZIE: wiki₁.

weer *bw.* agen.

weerhouden *ww.* ori na baka, ZIE: baka₃; tapu₂.

weerstand bieden *ww.* kaka futu, ZIE: futu; ori stan.

weerzien *ww.* miti baka, ZIE: miti₁.

weeshuis *znw.* weisi-oso.

weeskind *znw.* weisipikin.

weg₁ *znw.* pasi; **kortere ~ nemen** boro₂; koti pasi, syatu pasi, ZIE: pasi; **openbare** ~ lantistrati.

weg₂ *bnw.* gwe; *bw.* gwe.

wegbrengen *ww.* tyari gwe, ZIE: tyari.

wegduiken *ww.* dòk; dukrun.

wegen *ww.* wegi.

weggaan *ww.* grati; gwe; hari₁; libi₂; teki pasi, ZIE: pasi.

weggelopen *bnw.* lowe.

weggooien *ww.* bonk; trowe; fringi trowe, ZIE: fringi; iti trowe, ZIE: iti.

weghalen *ww.* puru.

wegjagen *ww.* yagi.

weglopen *ww.* lowe.

wegloper *znw.* loweman.
wegnemen *ww.* puru; teki.
wegsluiten *ww.* sroto.
wegsmijten *ww.* trowe; fringi trowe, *ZIE:* fringi.
wegsnijden *ww.* koti puru, *ZIE:* puru.
wegstoten *ww.* pusu puru, *ZIE:* pusu.
wegsturen *ww.* seni gwe, *ZIE:* seni.
wegtrekken *ww.* hari₁.
wegvegen *ww.* figi puru, *ZIE:* figi.
wegwaaien *ww.* wadya; wai₁.
weide *znw.* wei.
weiden *ww.* wei.
weigeren *ww.* weigri.
weiland *znw.* buruwei.
weinig *bnw.* lagi; *bw.* pikinso; *telw.* pikin₁; pikinso;
heel ~ frafra.
wekken *ww.* wiki₂.
wel₁ *znw.* peti.
wel₂ *tussenw.* baya; we.
weldaad *znw.* tanbun.
weldra *bw.* dyonsro.
welk(e) *betr.vnw.* sortu; *onbep.vnw.* iniwan;
vrag.vnw. sortu; ~ **persoon** suma.
wellustig *bnw.* kras₂.
welverdiend *bnw.* fiti.
wemelen van *ww.* monyo.
wenden *ww.* drai.
wenk *znw.* pingi.
wenkbrauw *znw.* tap'ai-wiwiri.
wenken *ww.* pingi.
wenkpootje (hagedis) *znw.* kamrawenke; waiwai-anu.
wennen *ww.* gwent₁.
wens *znw.* winsi₁.
wensen *ww.* winsi₁.
wereld *znw.* grontapu.
werk *znw.* dyap; wroko.
werkdag *znw.* wrokodei.
werkelijk *bnw.* dyadya; tru; *bw.* krinkrin₁; fu tru,
ZIE: tru.
werken *ww.* wroko.
werker *znw.* wrokoman.
werkgever *znw.* wrokobasi.
werkkleding *znw.* wrokokrosi.
werkplaats *znw.* wroko; wrokope.
werktuig *znw.* wrokosani.
werpen *ww.* fringi; iti.
werpnet *znw.* tyasneti.
wesp *znw.* waswasi; **soorten:** dot'oso-waswasi;
kapasi-waswasi; marbonsu; prasoro-waswasi.
wespeneter *znw.* likanu.
wespennest *znw.* dot'oso; godo₁; waswas'godo.
west *znw.* westsei.
wet *znw.* wèt.
weten *ww.* sabi.
wetenschap *znw.* sabi.
wetten *ww.* srapu.
weven *ww.* brei.

wezen, levend ~ *znw.* libisani.
whisky *znw.* bita.
wie *onbep.vnw.* suma; *vrag.vnw.* suma; ~ **dan ook**
iniwan sma, *ZIE:* sma.
wiebelen *ww.* seki; sek'seki.
wiegen *ww.* boboi; **in slaap** ~ dodoi.
wij *pers.vnw.* unu; wi.
wijd *bnw.* bradi.
wijdlopig *bnw.* langabere.
wijfelen *ww.* degedege.
wijffe *znw.* umawan.
wijk *znw.* birti; kontren.
wijken *ww.* wai₁.
wijlen *bnw.* sargi.
wijn *znw.* win.
wijngaard *znw.* droifidyari.
wijnstok *znw.* droifibon.
wijs *bnw.* koni.
wijsheid *znw.* koni; ondروفeni; sabi.
wijze *znw.* fasi₁.
wijzen *ww.* sori.
wijzigen *ww.* drai; kenki.
wijziging *znw.* kenki.
wikkelen *ww.* domru; **om~** frekti.
wil *znw.* wani.
wild *bnw.* kras₂; werder; **(dier)** bus'meti; ~ **zijn** abi
kwek ini en skin, *ZIE:* kwek.
wildbraad *znw.* bus'meti.
wildplassen *ww.* pis'pisi₂.
willen *hulpww.* wani; *ww.* wani.
wimper *znw.* ai wiwiri.
wind *znw.* winti₁.
windvlaag *znw.* draiwinti.
winkel *znw.* wenkri.
winkelier *znw.* wenkriman; **Chinese** ~ omu.
winnaar *znw.* winiman.
winnen *ww.* titei; wini.
winst *znw.* wini.
winter *znw.* kowruten.
winterkoninkje *znw.* gadofowru; gadotyō;
tyotyofowru.
wintipriester *znw.* duman.
wippen (met rijwiel) *ww.* stegre.
wisselen *ww.* broko₂; kenki.
wissen *ww.* figi.
wit *bnw.* weti.
woede *znw.* atibron; **de** ~ **koelen** puru atibron tapu.
woedend *bnw.* faya-ati.
woensdag *znw.* dridewroko.
woerd *znw.* drèk.
woestijn *znw.* dreisabana.
wolk *znw.* wolku.
wollig *bnw.* fugufugu.
wond *znw.* soro; **(meerv.)** sorosoro.
wonder *znw.* wondru.
wonderbaarlijk *bnw.* ferwondru.
wonderdokter *znw.* dresiman; lukuman.
wonderolie *znw.* kastrolie.

wonen *ww.* libi₁; tan₁; **samen**~ seti libi, ZIE: libi₁.
woning *znw.* oso; **bouwvallige** ~ broko-oso;
eenkamer~ kamra-oso; **erf**~ nengre-oso; prasi-oso; **kleine** ~ afdaki.
woonkamer *znw.* foroisi.
woonplaats *znw.* tanpresi.
woord *znw.* wortu; **zich niet aan zijn** ~ houden bron.
woordenboek *znw.* wortubuku.
woordvoerder *znw.* takiman.
worden *ww.* kon; tron₁.
worm *znw.* woron.
wormhagedis *znw.* tu-edé sneki.
wormkuur *znw.* worondresi.
worstelen *ww.* feti; haswa; strei.
wortel *znw.* rutu.

woudschildpad *znw.* busisekrepatu.
wouw, zwaluwstaart~ *znw.* sipifowru; sisei-aka.
wraak *znw.* atibron.
wrat *znw.* sowtu₂.
wreedheid *znw.* ogri-ati.
wreef *znw.* tap'futu.
wreken *ww.* refrensi; teki refrensi.
wrijven *ww.* griti; lobi₂; wrifi; **herhaaldelijk** ~ wrif'wrifi.
wrikken *ww.* wenweni.
wroeging *znw.* konsensi fonfon, ZIE: konsensi; ~ **krijgen** masi ati, ZIE: masi.
wrok koesteren *ww.* ori na ati, ZIE: ati₁.
wurgen *ww.* tyokro.

Z - z

zaad *znw.* siri.
zaadballen *znw.* koko₁.
zaadkraker (vogel) *znw.* dikbek~ twatwa;
zwartkop~ pikolet.
zaag *znw.* sa₃.
zaagsel *znw.* saksi.
zaaien *ww.* sai.
zaal *znw.* kamra.
zacht *bnw.* safu; **half**~ trangatranga; ~ (**laten**) worden safu; ~ **maken** safu.
zachtjes *bw.* safri; **heel** ~ saf'safri.
zachtmoedig *bnw.* safri-ati.
zachtmoedigheid *znw.* safri-ati; safrifasi.
zagen *ww.* koti₁; sa₃.
zak *znw.* saka₁.
zakdoek *znw.* saka-anyisa; sak'duku.
zakken *ww.* saka₂; **laten** ~ saka₂.
zalig *bnw.* blesi.
zaliger *bnw.* sargi.
zalven *ww.* salfu.
zalving *znw.* salfu.
zand *znw.* santi.
zandbank *znw.* bangi₂.
zanderig *bnw.* santi; ~ **maken** santi.
zandkokerboom *znw.* posentri.
zandvlo *znw.* sika.
zang *znw.* singi.
zangboek *znw.* singibuku.
zanger *znw.* singiman.
zangvogel *znw.* pikinfowru; **mannetjes** ~ repman; tigriman; yong'man.
zaterdag *znw.* satra.
ze *vnw.* den₁.
zede *znw.* maniri.
zedeloos *bnw.* wakawaka; ~ **gedrag** yayolibi.
zedeloosheid *znw.* hurulibi; motyolibi.
zee *znw.* se.
zeef *znw.* dorodoro₁; **gevlochten** ~ manari.

zeekant *znw.* syoro.
zeekoe *znw.* seku.
zeemeermin *znw.* watramama.
zeeoever *znw.* sekanti.
zeep *znw.* sopo; **geparfumeerde** ~ swit'sopo, ZIE: sopo.
zeepoeder *znw.* purisopo.
zeepschuim *znw.* sopo skuma, ZIE: skuma.
zeepsop *znw.* sopo watra, ZIE: watra.
zeepwater *znw.* sopo watra, ZIE: watra.
zeer₁ *znw.* soro.
zeer₂ *bw.* kfalek; sote; srefsrefi; tumsi.
zeeschildpad *znw.* krape; **soorten**: aitikanti; karek; krape; siksikanti; warana.
zeesnoek (vis) *znw.* **Amerikaanse** ~ snuku.
zeewaarts *bw.* na sekanti, ZIE: sekanti.
zeewater *znw.* se watra, ZIE: se.
zeg *tussenw.* we.
zegel *znw.* stampu₃.
zegen *znw.* blesi; seigi.
zegenen *ww.* blesi; seigi.
zeggen *ww.* taki₁; ~ **aan** taigi.
zeil *znw.* seiri.
zeilboot *znw.* seiriboto.
zeilen *ww.* seiri.
zelf *bw.* srefi.
zelfde *bnw.* sèm; srefi.
zelfs *bw.* srefi; vw. sosrefi.
zelfstandigheid *znw.* srefidensi.
zenden *ww.* seni.
zenuw *znw.* senwe.
zenuwachtig *bnw.* dyomp'ati; ~ **maken** gi senwe, ZIE: senwe; ~ **zijn** senwe; ati de na dyompo, ZIE: ati₁ of dyompo₁.
zenuwachtigheid *znw.* beifi-ati; dyomp'ati; senwe.
zenuwziekte *znw.* senwe.
zes *telw.* siksi.
zesde *rangtelw.* di fu siksi, ZIE: siksi.

zestien *telw.* tin-na-siksi.
zestig *telw.* siksíteni.
zetel (i.d. volksvertegenwoordiging) *znw.* sturu.
zetten *ww.* poti; seti; **op zijn kop** ~ drai tapu.
zeuren *ww.* kos'kosi₁; stowtu.
zeven₁ *ww.* doro₄.
zeven₂ *telw.* seibi.
zevende *rangtelw.* di fu seibi, *ZIE:* seibi.
zeventien *telw.* tin-na-seibi.
zeventig *telw.* seibítenti.
zichtbaar worden *ww.* kon na leti, *ZIE:* leti₁.
zichzelf *wederk.vnw.* densrefi; ensrefi.
ziek *bnw.* siki; ~ **maken, worden, zijn** siki.
ziekbed *znw.* sikibedi.
zieke *znw.* sikiman; sikisma; sikiwan.
ziekeliĳk zijn *ww.* sikisiki.
ziekenhuis *znw.* at'oso.
ziekte *znw.* datrasiki; siki; **besmettelijke** ~ dyomposiki; **geestes**~ nengresiki; **magische** ~ fyofyo₂.
ziel *znw.* kra; sili.
zien *ww.* si.
ziener *znw.* lukuman.
zij *znw.* sei; seibere.
zij *pers.vnw.* (enkelv.) a₁; en; (meerv.) den₁.
zijde, zwakke ~ *znw.* swakisei.
zijkant *znw.* kanti; seisei.
zijn₁ *ww.* de₁; na₁.
zijn₂ *bez.vnw.* en.
zijrivier *znw.* kriki.
zilver *znw.* solfru.
zilveren *bnw.* solfru; ~ **munt** solfrumoni.
zilversmid *znw.* solfrusmeti.
zin *znw.* prisiri; ~ **hebben in iets** lostu.
zingen *ww.* singi.
zinken *ww.* saka₂; sungu.
zitbank *znw.* bangi₁; **houten** ~ udubangi; **stenen** ~ stonbangi; **soorten** botobangi; dyukabangi.
zitplaats *znw.* sidonpresi.
zitten *ww.* sidon; ~ **rusten** bro futu, *ZIE:* futu.
zittenblijver *znw.* tan poko Jantje, *ZIE:* poko.
zitvlak *znw.* bakadan; gogo.
zo *bw.* so; *tussenw.* we; *vw.* so; ~ **een** sowan.
zoals *vw.* leki₃; soleki; soleki fa, *ZIE:* soleki; **net** ~ neleki fa, *ZIE:* neleki.
zodanig *bw.* sote.
zodat *vw.* datí₂.
zodra *bw.* sodra; *vw.* fa₂.
zoeken *ww.* suku.
zoen *znw.* bosi.
zoenen *ww.* bosi.
zoet *bnw.* sukru.
zoeten *ww.* sukru.
zoetwaterrog *znw.* libaspari.
zog *znw.* bobimerki.
zolang *vw.* solanga.
zolder *znw.* sodro.
zomaar *bw.* langalanga₂.

zon *znw.* son₁.
zondaar *znw.* sondusma.
zondag *znw.* sonde.
zondagsmarkt *znw.* sonde wowoyo, *ZIE:* wowoyo.
zonde *znw.* pikadu; sondu.
zondebok zijn *ww.* tyari nen, *ZIE:* nen.
zonder *bw.* sondro.
zonet *bw.* didyonsro; afu yuru, *ZIE:* yuru₁.
zonneblinde *znw.* yarsin.
zonnescherf *znw.* yarsin.
zoon *znw.* boi; manpikin.
zorg *znw.* sorgu.
zorgen *ww.* sorgu; **zich** ~ **maken** broko ede; weri ede, *ZIE:* ede.
zot *znw.* lawman.
zouden *hulpww.* bo₁.
zout *znw.* sowtu₁.
zout(e) *bnw.* sowtu₁; ~ **snack** sowt'sani.
zouten *ww.* sowtu₁.
zoutevis *znw.* batyaw.
zoutwaterrog *znw.* sespari.
zoveel *bw.* someni; sote; *telw.* someni.
zo-zo *bw.* af'afu.
zucht *znw.* soktu.
zuchten *ww.* soktu.
zuid *znw.* zuidsei.
zuigen *ww.* soigi.
zuinig *bnw.* sroiti; ~ **zijn met** safri nanga, *ZIE:* safri.
zuiver *bnw.* soifri; yoisti.
zulk *bw.* so; ~ **een** sowan.
zullen *hulpww.* bo₁; o₁; sa₂.
zus(ter) *znw.* sisa; *aanspr.vorm.* Sa₁.
zuur *bnw.* swa.
zuurgoed *znw.* swasani.
zuurkool *znw.* syurkoro.
zuuroranje *znw.* alanya; korsow-alanya; swa-alanya.
zuurzak (vrucht) *znw.* sunsaka.
zwaaien *ww.* swai; wai₁.
zwaar *bnw.* hebi; yere skin, *ZIE:* yere₁; *bw.* bun; ~ **maken** hebi; **te** ~ **zijn** moro.
zwager *znw.* swagri.
zwak *bnw.* swaki; (van gesteldheid) lekti₂.
zwakheid *znw.* swakifasi.
zwakke *znw.* swakiwan; ~ **zijde** swakisei.
zwakte *znw.* swaki.
zwamp *znw.* swampu.
zwanger *bnw.* ~ **maken** gi bere; ~ **raken** kisi bere; ori bere; ~ **zijn** abi bere, *ZIE:* bere₁.
zwangere *znw.* bere-uma; ~ **vrouw** bereman.
zwangerschap *znw.* bere₁.
zwart *bnw.* blaka; ~ **maken** blaka.
zwarte bisschop (vogel) *znw.* twatwa.
zwarte magie *znw.* wisi.
zwartgele tiran (vogel) *znw.* griki₁.
zweep *znw.* krawasi; wipi.
zweepstaartrog *znw.* spari.
zweer *znw.* soro; (meerv.) sorosoro.

zweet

zweet *znw.* sweti.
zwellen *ww.* sweri₂.
zwemmen *ww.* swen.
zwemmer *znw.* swenman.
zwepen *ww.* fon; krawasi; wipi; hari skin, *ZIE:* skin.
zweren *ww.* sweri₁.
zwerm *znw.* bosu.

zwoegen

zwerven *ww.* waka; yayo.
zwerver *znw.* wakaman; yayoman.
zweten *ww.* smuru₁; sweti.
zwijgen *ww.* tan tiri, *ZIE:* tiri₁; iemand het ~
opleggen tapu wan sma mofo, *ZIE:* mofo.
zwijn *znw.* agu.
zwoegen *ww.* haswa; sweti.